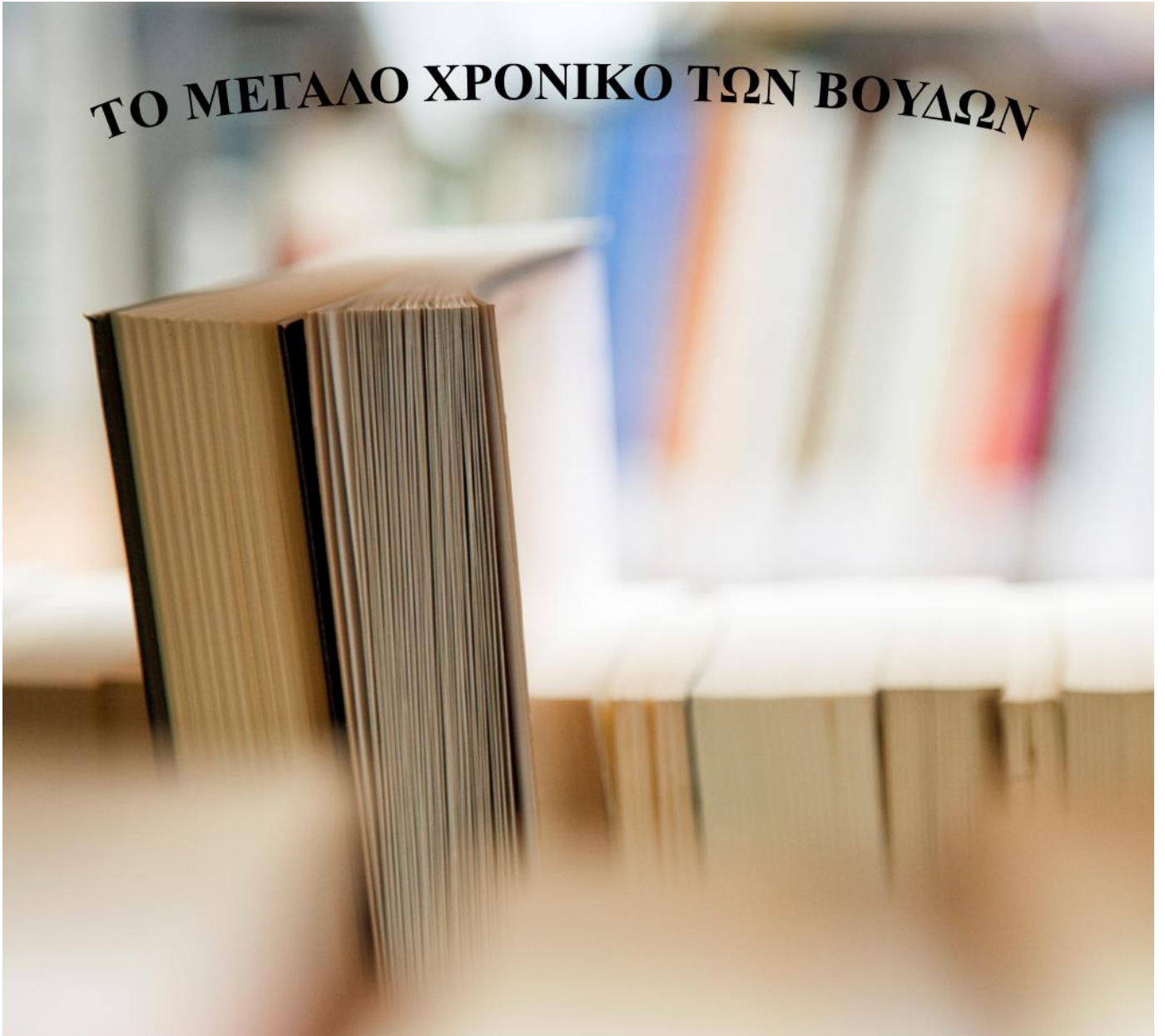

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΩΝ ΒΟΥΔΩΝ

**Αποσπάσματα από το Μεγάλο Χρονικό των Βουδών
του Mingun Sayādaw
Αναφορικά με τις Δέκα Τελειοποιήσεις
που Οδηγούν στην Φώτιση**

**Athens Theravada Center
2025**

**Αποσπάσματα από το Μεγάλο Χρονικό των Βουδών
του Mingun Sayādaw
Αναφορικά με τις Δέκα Τελειοποιήσεις
που Οδηγούν στην Φώτιση**

Μετάφραση: Ντεκίλα-Μαρία Ψυρροπούλου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1

Χαιρετισμός και Πρόθεση	5
-------------------------------	---

Κεφάλαιο 6

Στοχασμός των Τελειοποιήσεων	7
1. Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας	9
2. Τελειοποίηση της Ηθικής	9
3. Τελειοποίηση της Απάρνησης	10
4. Τελειοποίηση της Σοφίας	10
5. Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας	11
6. Τελειοποίηση της Υπομονής	12
7. Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας	12
8. Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας	13
9. Τελειοποίηση της Φιλικότητας	14
10. Τελειοποίηση της Αταραξίας	15

Κεφάλαιο 7

A. Η Πρώτη Διατριβή Πάνω στις Τελειοποιήσεις	20
Τι Είναι οι Τελειοποιήσεις	21
Γιατί Ονομάζονται Τελειοποιήσεις	22
Πόσες Τελειοποιήσεις Υπάρχουν	23
Ποια Είναι η Σειρά Ταξινόμησης των Τελειοποιήσεων	23
Χαρακτηριστικά, Λειτουργίες, Εκδηλώσεις, Εγγύτατες Αιτίες	30
Βασικές Προϋποθέσεις των Τελειοποιήσεων	36
Παράγοντες που Μολύνουν τις Τελειοποιήσεις	67
Παράγοντες που Εξαγνίζουν τις Τελειοποιήσεις	68
Παράγοντες που Αντιτίθενται στις Τελειοποιήσεις	68
Ποια Είναι η Λεπτομερής Μέθοδος Εξάσκησης των Τελειοποιήσεων	70
• Πώς Εκπληρώνεται η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας	71
• Πώς Εκπληρώνεται η Τελειοποίηση της Ηθικής	81
• Πώς Εκπληρώνεται η Τελειοποίηση της Απάρνησης	88
• Πώς Εκπληρώνεται η Τελειοποίηση της Σοφίας	90
• Πώς Εκπληρώνεται η Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας και οι υπόλοιπες Τελειοποιήσεις	92
Ποια Είναι η Αναλυτική Ταξινόμηση των Τελειοποιήσεων	96
Ποια Είναι η Σύνοψη των Τελειοποιήσεων	100
Ποιοι Είναι οι Παράγοντες για την Επίτευξη των Τελειοποιήσεων	116

Ποια Είναι η Χρονική Περίοδος που Απαιτείται για την Ολοκλήρωση των Τελειοποιήσεων	121
Ποια Είναι τα Πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις Τελειοποιήσεις	124
Ποιος Είναι ο Καρπός των Τελειοποιήσεων	126
B. Η Δεύτερη Διατριβή Πάνω στις Τελειοποιήσεις	129
Το Νόημα της Λέξης Τελειοποίηση	133
Χαρακτηριστικά, Λειτουργία, Εκδήλωση, Εγγύτατη Αιτία των Τελειοποιήσεων	136
1. Η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας	138
• Ποια Πράγματα Ονομάζονται Γενναιοδωρία και Γιατί	144
• Χαρακτηριστικά, Λειτουργία, Εκδήλωση, Εγγύτατη Αιτία της Γενναιοδωρίας	146
• Πόσα Είδη Γενναιοδωρίας Υπάρχουν	147
• Ποια Στοιχεία Ενδυναμώνουν και ποια Αποδυναμώνουν τα Ωφέλιμα Αποτελέσματα της Γενναιοδωρίας	200
2. Η Τελειοποίηση της Ηθικής και τι Είναι Ηθική	206
• Γιατί Ονομάζεται Ηθική	210
• Χαρακτηριστικά, Λειτουργία, Εκδήλωση, Εγγύτατη Αιτία της Ηθικής	214
• Ποια Είναι τα Οφέλη της Ηθικής	214
• Πόσα Είδη Ηθικής Υπάρχουν	215
• Ποιοι Είναι οι Παράγοντες που Μολύνουν την Ηθική και ποιοι Είναι Αυτοί που την Εξαγνίζουν	289
3. Η Τελειοποίηση της Απάρνησης	292
4. Η Τελειοποίηση της Σοφίας	299
5. Η Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας	316
6. Η Τελειοποίηση της Υπομονής	328
7. Η Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας	338
• Η Ευγενής Αλήθεια του Πόνου	344
• Η Ευγενής Αλήθεια της Αιτίας του Πόνου	346
• Η Ευγενής Αλήθεια της Παύσης του Πόνου	347
• Νιμπάνα	349
• Η Ευγενής Αλήθεια της Οδού για την Παύση του Πόνου	352
8. Η Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας	380
9. Η Τελειοποίηση της Φιλικότητας	440
10. Η Τελειοποίηση της Αταραξίας	418

Σημείωση της Μεταφράστριάς

Το έργο του Mingun Sayādaw «Το Μεγάλο Χρονικό των Βουδών» (*Mahā-Buddha-vaṃsa*), το οποίο βασίζεται στο βιβλίο του Κανόνα Πάλι «Το Χρονικό των Βουδών» (*Buddha-vaṃsa*) και στα επεξηγηματικά του σχόλια, είναι πολύ μεγάλης σπουδαιότητας και χρήζει επισταμένης προσοχής και μελέτης.

Προς το παρόν, η συγκεκριμένη ελληνική μετάφραση από την αγγλική έκδοση περιλαμβάνει μόνο τα τμήματα εκείνα που ασχολούνται με τις Τελειοποιήσεις, δηλαδή τα Κεφάλαια 1, 6, 7, και στην συνέχεια, τις λεπτομερείς αναλύσεις που δίδονται για το Κεφάλαιο 6, από το επεξηγηματικό έργο με τον τίτλο «Περαιτέρω Εξηγήσεις» (*Anudīpanī*), το οποίο εμπεριέχεται στο «Μεγάλο Χρονικό των Βουδών» και έχει ως σκοπό να βοηθήσει τους σοβαρούς μελετητές να αντιληφθούν τα βαθιά και σημαντικά νοήματα, τα οποία διαφορετικά θα μπορούσαν να παραμείνουν άγνωστα ή να παραβλεφθούν.

Σε συνδυασμό με την διδασκαλία του Bhikkhu Nyānadassana Mahāthera (Ιωάννη Τσέλιου) στην παρουσίαση «Οι Δέκα Τελειοποιήσεις που Οδηγούν στην Φώτιση» και με το βιβλίο της Νίνα βαν Γκόρκομ (Nina van Gorkom) «Οι Τελειοποιήσεις που Οδηγούν στην Φώτιση», η παρούσα εργασία δίνει επιπρόσθετα στοιχεία που μπορούν να χρησιμεύσουν στους ενδιαφερόμενους ως συμπλήρωμα στην μελέτη των Δέκα Τελειοποιήσεων.

Πέρα όμως από την μελέτη των Τελειοποιήσεων, προτείνεται στους σοβαρούς αγγλομαθείς αναγνώστες να μελετήσουν ολόκληρο το «Μεγάλο Χρονικό των Βουδών» και το Σχόλιο «Περαιτέρω Εξηγήσεις» (*Anudīpanī*), με την ελπίδα ότι στο μέλλον θα μεταφραστεί στην Ελληνική γλώσσα ολόκληρο το έργο.

Ντεκίλα-Μαρία Ψυρροπούλου

Κεφάλαιο 1

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΘΕΣΗ¹

Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammā-sambuddhassa!²

Τιμή στον Ευλογημένο, τον Άξιο, τον Πλήρως Αυτοφωτισμένο!

Με τον μεγαλύτερο σεβασμό, υποκλίνομαι στον Βούδα, ο οποίος, όπως και οι προκάτοχοί του, έχει κάνει μια εξαιρετικά σπάνια εμφάνιση· ο οποίος, όπως και εκείνοι, δεν έχει ισάξιους στους τρεις κόσμους των ανθρώπων, των θεών και των Βράχμα· ο οποίος, όπως και εκείνοι, αποτελεί καταφύγιο για όλα αυτά τα όντα που υποκλίνονται με σεβασμό· και ο οποίος είναι, όπως και εκείνοι, ίσος σε όλες τις πτυχές της δόξας, των αρετών και των ιδιοτήτων, εκτός από τα οκτώ ατομικά χαρακτηριστικά.³

Με τον μεγαλύτερο σεβασμό, υποκλίνομαι στην Διδασκαλία (Ντάμμα), η οποία, μέσω της Παντογνωσίας του και από βαθιά συμπόνια για όλα τα όντα, έχει διδαχθεί άριστα⁴ από τον Βούδα και χαίρει μεγάλης εκτίμησης από τον ίδιο.

Με τον μεγαλύτερο σεβασμό, υποκλίνομαι στην Κοινότητα των Ευγενών Μαθητών (Σάνγκα), οι οποίοι έγιναν αληθινοί γιοί του Δασκάλου με την κατάλληλη και ακέραιη εξάσκηση⁵ της Διδασκαλίας.

---

¹ Η πρωτότυπη λέξη στα Πάλι είναι *raṭṭiññā*, που κυριολεκτικά σημαίνει «υπόσχεση» ή «όρκος».

² Αυτή η πρόταση της Πάλι, είναι διατύπωση μεγάλου σεβασμού προς τον Βούδα. Ένα βουδιστικό λογοτεχνικό έργο, αρχίζει συνήθως με αυτήν για να δείξει την αφοσίωση και τον σεβασμό του συγγραφέα προς τον Βούδα.

³ Αυτά τα οκτώ χαρακτηριστικά (*aṭṭha-vemattāni*) ο G.P.Malalasekara στο English Sinhala Dictionary, τα μεταφράζει ως «οκτώ στοιχεία στα οποία οι Βούδες διαφέρουν ο ένας από τον άλλον». Η ερμηνεία του για αυτά τα οκτώ είναι: 1) Η διάρκεια ζωής στην εποχή που γεννιέται ο καθένας, 2) το ύψος του σώματος, 3) η κοινωνική του τάξη, όπου κάποιοι γεννιούνται ως Ευγενείς (*khattiya*) και κάποιοι ως Βραχμάνοι, 4) η διάρκεια της έντονης προσπάθειάς του, 5) η αύρα που εκπέμπεται από το σώμα του (στην περίπτωση του Βούδα Μάνγκαλα η αύρα του διαχέονταν σε όλα τα δέκα χιλιάδες συστήματα του σύμπαντος, ενώ αυτή του Βούδα Γκόταμα εκτεινόταν μόνο μέχρι 2 μέτρα), 6) το μέσον που χρησιμοποίησε για να απαρνηθεί τον κόσμο, 7) το δέντρο κάτω από το οποίο έφτασε στην Φώτιση, και 8) το μέγεθος του καθίσματος (*pallaṅka*) κάτω από το δέντρο Μπόντι. Δείτε το Λεξικό των Κύριων Ονομάτων της Πάλι, στο λήμμα «Buddha» (Dictionary of Pāli Proper Names, under Buddha, DPPN II, p. 296).

⁴ Αυτό είναι το πρώτο χαρακτηριστικό της Διδασκαλίας.

⁵ Αυτά είναι το πρώτο και το δεύτερο χαρακτηριστικό της Σάνγκα.

Έχοντας αποδώσει τα σέβη μου στον Βούδα, στην Διδασκαλία και στην Κοινότητα των Ευγενών Μαθητών, θα γράψω τώρα σε μια γλώσσα ούτε πολύ σύντομη ούτε πολύ περίτεχνη, ούτε πολύ απλή ούτε πολύ δύσκολη.

Βασιζόμενος κυρίως στα κείμενα του Κανόνα Πάλι των Χρονικών των Βουδών (*Buddha-varṃsa*)¹ και στα Σχόλιά τους, αλλά λαμβάνοντας επίσης σχετικά υλικά από άλλα κείμενα και σχόλια, το έργο «Το Μεγάλο Χρονικό των Βουδών» (*Mahā-buddha-varṃsa*), ένα βιβλίο για τις ζωές των 25 Βουδών από τους αμέτρητους Βούδες του παρελθόντος ο αριθμός των οποίων είναι πολύ μεγαλύτερος από τους κόκκους της άμμου του ποταμού Γάγγη², αρχίζει με την αφήγηση του Εξυψωμένου Βούδα Ντιπάνκαρα (Dīpaṅkara), από τον οποίον ο μελλοντικός Βούδας Γκόταμα ως ασκητής Σουμέντα (Sumedha), έλαβε την οριστική προφητεία³ ότι θα γίνει ένας Πλήρως Αυτοφωτισμένος.

Είθε εκείνοι οι ενάρετοι άνθρωποι που επιθυμούν να αναζητήσουν αξίες και γνώση, που με διαρκή πίστη έχουν δημιουργήσει μια σταθερή βάση καταφυγίου στον Βούδα⁴, στην Διδασκαλία (Ντάμμα) και στην Κοινότητα των Μοναχών (Σάνγκα), και οι οποίοι καλλιεργούν σωστά και ορθά την τριπλή εξάσκηση της ηθικής (*sīla*), της αυτοσυγκέντρωσης (*samādhi*), και της σοφίας (*paññā*), να επιτύχουν εύκολα τις Οδούς, τους Καρπούς και το Νιμπάνα.

---

¹ Το 14^ο βιβλίο της Μικρής Συλλογής των Συμπληρωματικών Κειμένων (*Khuddaka-nikāya*) του Κανόνα των Ομιλιών (*Sutta-Piṭaka*).

² Cp. «Λίγοι είναι οι άμμοι του Γάγγη... Αναρίθμητοι είναι οι Κατακτητές που πέρασαν στο Νιμπάνα» (*Appakā vālukā Gaṅgā, anantā nibbutā jinā*). Αυτό είναι από την μετάφραση του Καθηγητή U Pe Maung Tin, του δημοφιλούς ποιήματος της Πάλι που αρχίζει με την λέξη *Sambuddhe*.

³ Η λήψη της οριστικής προφητείας (*nīyata-vyākaraṇa*), είναι ένα σημαντικό χαρακτηριστικό στην πνευματική εξέλιξη ενός Μποντισιάττα. Θα δούμε περισσότερα γι' αυτό όταν φτάσουμε στην ιστορία του Σουμέντα.

⁴ Μετά την λέξη Βούδας, ο συγγραφέας προσθέτει εδώ μια επιθετική πρόταση που ερμηνεύεται ως εξής: «Του οποίου η υπεροχή πάνω στους τρεις κόσμους, μοιάζει με την κορυφή ενός παλατιού που είναι στολισμένη με ρουμπίνια». Οι τρεις κόσμοι εδώ, είναι οι τρεις σφαίρες ύπαρξης: η ηδονική σφαίρα (*kāma*), η σφαίρα της λεπτοφυούς ύλης (*rūpa*), και η άυλη σφαίρα (*arūpa*).

Κεφάλαιο 6

ΣΤΟΧΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΕΩΝ

Ο Σουμέντα, ο μελλοντικός Βούδας, ευχαριστημένος από τα προφητικά λόγια του Βούδα Ντιπάνκαρα (Dīpaṅkara) και από τα ενθαρρυντικά λόγια των θεών (Ντέβας) και των θεών των κόσμων του Βράχμα, μόλις οι θεοί και οι θεοί Βράχμας έφυγαν, συλλογίστηκε ως εξής:

«Οι Βούδες δεν μιλάνε με διαφορούμενες λέξεις, ούτε είναι επιρρεπείς στο να μιλάνε για μάταια πράγματα. Ποτέ τα λόγια τους δεν αποδείχθηκαν λάθος. Σίγουρα, θα γίνω Βούδας».

«Όπως μια πέτρα που πετιέται προς τα πάνω, είναι βέβαιο ότι θα πέσει πίσω στο έδαφος, έτσι και τα λόγια των Βουδών, πάντα αποδεικνύονται αλάνθαστα και δεν αποτυγχάνουν ποτέ. Σίγουρα, θα γίνω Βούδας».

«Επιπλέον, όπως ο θάνατος έρχεται σίγουρα στα έμβια όντα, έτσι και τα λόγια των Βουδών, πάντα αποδεικνύονται αλάνθαστα και δεν αποτυγχάνουν ποτέ. Σίγουρα, θα γίνω Βούδας».

«Και πάλι, όπως είναι βέβαιο ότι ο ήλιος ανατέλλει μετά το πέρας της νύχτας, έτσι και τα λόγια των Βουδών, πάντα αποδεικνύονται αλάνθαστα και δεν αποτυγχάνουν ποτέ. Σίγουρα, θα γίνω Βούδας».

«Επιπλέον, όπως είναι βέβαιο ότι ένα λιοντάρι βρυχάται βγαίνοντας από την φωλιά του, έτσι και τα λόγια των Βουδών, πάντα αποδεικνύονται αλάνθαστα και δεν αποτυγχάνουν ποτέ. Σίγουρα, θα γίνω Βούδας».

«Επιπλέον, όπως είναι βέβαιο ότι η γέννηση ακολουθεί την σύλληψη στην μήτρα της γυναίκας, έτσι και τα λόγια των Βουδών, πάντα αποδεικνύονται αλάνθαστα και δεν αποτυγχάνουν ποτέ. Σίγουρα, θα γίνω Βούδας».

Αναλογιζόμενος αυτές τις παρομοιώσεις, ο Σουμέντα ήταν βέβαιος ότι σίγουρα θα επιτύγχανε την Βουδότητα σύμφωνα με τα προφητικά λόγια του Βούδα Ντιπάνκαρα. Και επομένως σκέφτηκε ως εξής:

«Λοιπόν, θα κάνω μια διεξοδική αναζήτηση όσον αφορά την θεμελιώδη αρχή σχετικά με τους τρεις κόσμους¹ σε όλες τις δέκα κατευθύνσεις, για τις προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για να γίνω Βούδας ».

---

¹ Οι τρεις κόσμοι είναι: Ο ηδονικός κόσμος (*kāmaṇacāra*), ο λεπτοφυής υλικός κόσμος (*rūpānacāra*), και ο άυλος κόσμος (*arūpānacāra*).

Έτσι, στοχάσθηκε και διερεύνησε εκείνους τους παράγοντες που καθορίζουν την επίτευξη της Βουδότητας (*Buddha-kāra-dhamma*).

Η σοφία που εμπλέκεται σε μια τέτοια διανοητική έρευνα, ονομάζεται Σοφία Διερεύνησης των Τελειοποιήσεων (*Pārami-pavicaya-ñāṇa*). Η σοφία που προέκυψε στο νοητικό συνεχές του Σουμέντα, ήταν πολύ ισχυρή. Τον βοήθησε να δει καθαρά τις Τελειοποιήσεις και τις μεγάλες θυσίες και τις πρακτικές, όλα αυτά δηλαδή που είναι ουσιώδη για την απόκτηση της Παντογνωσίας και ονομάζονται συστατικά στοιχεία της Φώτισης (*Bodhi-sambhāra*). Αυτή η Σοφία επιτεύχθηκε από τον ίδιο, χωρίς την βοήθεια ενός δασκάλου.

Σύμφωνα με το υπο-Σχόλιο που αναφέρεται στην Απαρίθμηση των Φαινομένων (*Dhamma-saṅgaṇī*), η Σοφία Διερεύνησης των Τελειοποιήσεων, ήταν ο πρόδρομος της εμφάνισης της Παντογνωσίας μέσα του.

Ο Βούδας Ντιπάνκαρα είχε απλώς προβλέψει ότι ο Σουμέντα θα γινόταν Βούδας. Δεν εξήγησε πάνω σε τι, και με ποιον τρόπο θα έπρεπε να εξασκηθεί για να γίνει Βούδας. Ο Σουμέντα έπρεπε να σκεφτεί και να ανακαλύψει αυτές τις πρακτικές με την δική του Σοφία Διερεύνησης των Τελειοποιήσεων και όταν το έκανε κατάφερε να δει πολύ καθαρά, τι έπρεπε να πρακτικοποιήσει και πώς να προχωρήσει.

Στην συνέχεια, ο συγγραφέας αναπαράγει έναν μακρύ στίχο που περιγράφει την έρευνα του Σουμέντα για τις Δέκα Τελειοποιήσεις, από το «Ποίημα για τις Τελειοποιήσεις» (*Pāramidawgan Pyo*) του Shin *Silavamsa*.

Η φράση «θεμελιώδης αρχή» στην προαναφερθείσα παράγραφο, είναι η μετάφραση του όρου *dhamma-dhātu*, όπου στα Πάλι «*dhātu*» σημαίνει κυριολεκτικά «φαινόμενο που φέρει την δική του φύση». Είναι δηλαδή, ένα φαινόμενο που δεν δημιουργείται από οποιονδήποτε, αλλά η φύση του προκύπτει σε εξάρτηση από μια αιτία. Διότι αν ένα φαινόμενο έχει δημιουργηθεί από κάποιον, τότε δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι φυσικό φαινόμενο. Επομένως, με τον όρο «θεμελιώδης αρχή» εννοείται ένα «φαινόμενο που δεν προκύπτει από την προσπάθεια ενός ατόμου, αλλά ως αποτέλεσμα φυσικών συνθηκών και περιστάσεων, που στην γλώσσα Πάλι λέγεται *dhamma-dhātu*.

Εάν κάποιος θέλει να αναζητήσει τους παράγοντες που δημιουργούν έναν Βούδα, θα πρέπει να το κάνει βασιζόμενος στην θεμελιώδη αρχή, στο *dhamma-dhātu*. Ως εκ τούτου λέει: «θα κάνω μια διεξοδική αναζήτηση πάνω στην θεμελιώδη αρχή» (*vicināmi dhamma-dhātuyā*).

Αντιθέτως, όταν αναφέρεται κανείς σε ένα άτομο και όχι σε ένα αξίωμα ή αρχή, μπορεί να χρησιμοποιήσει τον όρο της Πάλι, «στον κόσμο» (*loka-dhātuyā*).

Αυτό σημαίνει ότι ένα αξίωμα ή ένας κανόνας αναφέρεται σε σχέση με την βασική αρχή (*dhamma-dhātu*) ενώ ένα άτομο αναφέρεται σε σχέση με τον κόσμο (*loka-dhātu*).

Για παράδειγμα, υπάρχει ένα ρητό που λέει ότι: «Δεν μπορούν να υπάρχουν συγχρόνως δύο Βούδες στον κόσμο (*loka-dhātu*)». Εδώ, καθώς το ρητό αναφέρεται σε άτομο, χρησιμοποιείται ο όρος «κόσμος» (*lokadhātu*), αντί της «βασικής αρχής» *dhamma-dhātu*.

1. Η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας

Ενώ ο Σουμέντα ασχολούνταν με την διερεύνηση των παραγόντων δημιουργίας ενός Βούδα, ανακάλυψε πρώτα την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, την οποία οι προηγούμενοι Μποντισάττας ακολουθούσαν και εξασκούσαν μονίμως, και η οποία είναι σαν λεωφόρος που οδηγεί στην κατάσταση της Βουδότητας.

Στην συνέχεια, νουθετούσε τον εαυτό του ως εξής (Bv 118): «Σουμέντα, αν θέλεις να πετύχεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας¹, θα πρέπει κατ' αρχάς να υποστηρίξεις συνεχώς την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας και να κάνεις προσπάθειες ώστε να εκπληρώσεις ολοκληρωτικά αυτή την Τελειοποίηση».

Συνέχισε να νουθετεί τον εαυτό του ως εξής: «Όταν ένα βάζο, γεμάτο υγρό, αναποδογυρίζεται, χύνεται όλο το περιεχόμενό του. Κατά τον ίδιο τρόπο Σουμέντα, θα πρέπει να δίνεις ελεημοσύνη σε όλους, είτε είναι κατώτεροι, μεσαίοι ή ανώτεροι, χωρίς να αφήνεις τίποτα για εσένα²».

2. Η Τελειοποίηση της Ηθικής

Αφού ανακάλυψε και αναλογίστηκε πάνω στην Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, συνέχισε σκεπτόμενος ως εξής: «Η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας από μόνης της, δεν μπορεί να συγκροτεί όλους τους παράγοντες δημιουργίας ενός Βούδα. Πρέπει να υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που συμβάλλουν επίσης στην ωρίμανση της Γνώσης των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας. Θα τους διερευνήσω».

Όταν διερεύνησε έτσι, ανακάλυψε την Ηθική ως την δεύτερη Τελειοποίηση, την οποία οι προηγούμενοι Μποντισάττας πάντα καλλιεργούσαν και εκπλήρωναν.

Νουθετούσε τον εαυτό του ως εξής: «Σουμέντα, εάν επιθυμείς να αποκτήσεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας, θα πρέπει να ενισχύεις συνεχώς την Τελειοποίηση της Ηθικής, και να κάνεις προσπάθειες ώστε να εκπληρώσεις ολοκληρωτικά αυτή την Τελειοποίηση».

Συνέχισε να νουθετεί τον εαυτό του ως εξής: «Το γιακ³, προστατεύει την ουρά του ακόμα και με κίνδυνο της ζωής του. Αν η ουρά του τύχει να πιαστεί σε κάτι, θα προτιμούσε να πεθάνει παρά να την καταστρέψει κατά την προσπάθειά του να ελευθερωθεί.

---

¹ Αυτό σημαίνει να γίνει Βούδας, λέει ο συγγραφέας.

² Λεπτομέρειες για την Τελειοποίηση δίνονται στο *Anudīpani*. Το ίδιο και οι λεπτομέρειες για κάθε στοιχείο των υπόλοιπων Τελειοποιήσεων.

³ Είδος μεγάλου μαλλιάρου βοοειδούς, που συναντάται στις περιοχές των Ιμαλαΐων. Ο συγγραφέας αναφέρει επίσης την ονομασία του στα Πάλι, που είναι *camari*.

Παρόμοια κι εσύ Σουμέντα, θα πρέπει να τηρείς την Ηθική στα τέσσερα πεδία εξάγνισης, συγκεκριμένα:

- (1) Εγκράτεια σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες (*Pātimokkha-saṃvara*),
- (2) Εγκράτεια των Αισθήσεων (*Indriya-saṃvara*),
- (3) Καθαρότητα ή Ορθός τρόπος βιοπορισμού (*Ajiva-parisuddhi*) και
- (4) Ορθή χρήση των αναγκαίων ενός μοναχού (*Paccaya-sannissita*), που συγκροτούν την βάση των αξιέπαινων πράξεων.

Όπως το γιακ δίνει την ζωή του για να προστατέψει την ουρά του, έτσι κι εσύ πρέπει να προστατεύεις την Ηθική σου συνεχώς».

3. Η Τελειοποίηση της Απάρνησης

Αφού ανακάλυψε και αναλογίστηκε την Τελειοποίηση της Ηθικής, συνέχισε να στοχάζεται: «Αυτές οι δύο Τελειοποιήσεις, δεν μπορούν από μόνες τους να αποτελούν τους παράγοντες δημιουργίας ενός Βούδα. Πρέπει να υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που συμβάλλουν επίσης στην ωρίμανση της Γνώσης των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας. Θα τους ερευνήσω».

Όταν διερεύνησε έτσι, ανακάλυψε την Απάρνηση ως την τρίτη Τελειοποίηση την οποία οι προηγούμενοι Μποντισάττας πάντα καλλιεργούσαν και εκπλήρωναν.

Στην συνέχεια νουθετούσε τον εαυτό του ως εξής: «Σουμέντα, αν επιθυμείς να πετύχεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας, θα πρέπει να υποστηρίζεις συνεχώς την Τελειοποίηση της Απάρνησης, και να κάνεις προσπάθειες ώστε να εκπληρώσεις ολοκληρωτικά αυτή την Τελειοποίηση».

Συνέχισε να νουθετεί τον εαυτό του ως εξής: «Ένας άνθρωπος, που είναι φυλακισμένος για πολύ καιρό και υποφέρει όλη την ώρα από βασανιστήρια, ψάχνει μόνο για μια ευκαιρία να δραπετεύσει. Παρόμοια κι εσύ Σουμέντα, θα πρέπει να θεωρείς όλες τις υπάρξεις της ηδονικής σφαίρας, της σφαίρας της λεπτοφυούς ύλης και της άυλης σφαίρας, ως φυλακές, και να στραφείς προς την Απάρνηση για να ξεφύγεις απ' όλες αυτές τις υπάρξεις».

4. Η Τελειοποίηση της Σοφίας

Αφού ανακάλυψε και συλλογίστηκε την Τελειοποίηση της Απάρνησης, συνέχισε να σκέφτεται ως ακολούθως: «Αυτές οι τρεις Τελειοποιήσεις δεν μπορούν από μόνες τους να συγκροτήσουν τους παράγοντες δημιουργίας ενός Βούδα. Πρέπει να υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που συμβάλλουν επίσης στην ωρίμανση της Γνώσης των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας. Θα τους ερευνήσω».

Όταν διερεύνησε έτσι, ανακάλυψε την Σοφία ως την τέταρτη Τελειοποίηση, την οποία οι προηγούμενοι Μποντισάττας καλλιεργούσαν και εκπλήρωναν μονίμως.

Έπειτα, νουθετούσε τον εαυτό του ως εξής: «Σουμέντα, αν επιθυμείς να πετύχεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας, θα πρέπει να υποστηρίζεις συνεχώς την Τελειοποίηση της Σοφίας, και να κάνεις προσπάθειες ώστε να εκπληρώσεις ολοκληρωτικά αυτή την Τελειοποίηση».

Συνέχισε να νουθετεί τον εαυτό του: «Ένας μοναχός, ενώ περιφέρεται για την ελεημοσύνη του, λαμβάνει αρκετή τροφή πηγαίνοντας από το ένα νοικοκυριό στο άλλο, χωρίς να νοιάζεται αν αυτό είναι κατώτερο, μεσαίο ή ανώτερο.

Κατά τον ίδιο τρόπο Σουμέντα, θα πρέπει πάντα να προσεγγίζεις μορφωμένους ανθρώπους, ανεξάρτητα από το εύρος της γνώσης τους, και να τους ρωτάς για τα γεγονότα και το νόημα όλων αυτών που πρέπει να γίνουν γνωστά, θέτωντας ερωτήσεις όπως: «Κύριε, τι είναι αξιέπαινο; Τι είναι ανάξιο; Τι είναι λανθασμένο; Τι είναι αλάνθαστο;» και ούτω καθ' εξής. Θα πρέπει επομένως, να προσπαθήσεις να ολοκληρώσεις την Τελειοποίηση της Σοφίας. Όταν το πετύχεις αυτό, θα αποκτήσεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας».

5. Η Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας

Αφού ανακάλυψε και συλλογίστηκε την Τελειοποίηση της Σοφίας, συνέχισε να στοχάζεται ως ακολούθως: «Αυτές οι τέσσερις Τελειοποιήσεις, δεν μπορούν από μόνες τους να αποτελέσουν τους παράγοντες δημιουργίας ενός Βούδα. Πρέπει να υπάρχουν κι άλλες Τελειοποιήσεις που συμβάλλουν επίσης στην ωρίμανση της Γνώσης των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας. Θα τις διερευνήσω».

Όταν διερεύνησε έτσι, ανακάλυψε την Ενεργητικότητα ως την πέμπτη Τελειοποίηση, την οποία καλλιεργούσαν και εκπλήρωναν οι προηγούμενοι Μποντισάττας.

Έπειτα, νουθετούσε τον εαυτό του ως ακολούθως: «Σουμέντα, αν θέλεις να πετύχεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας, θα πρέπει να ενισχύεις συνεχώς την Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας, και να κάνεις προσπάθειες ώστε να εκπληρώσεις ολοκληρωτικά αυτή την Τελειοποίηση».

Συνέχισε να νουθετεί τον εαυτό του ως εξής: «Συσπειρωμένο, όρθιο, ή βαδίζοντας, το λιοντάρι, ο βασιλιάς των ζώων, διακατέχεται από αμείωτη ενεργητικότητα σε αυτές τις στάσεις, και είναι πάντα σε εγρήγορση. Κατά τον ίδιο τρόπο Σουμέντα, θα πρέπει να εγείρεις συνεχώς την ενεργητικότητά σου σε όλες σου τις υπάρξεις. Όταν ολοκληρώσεις την Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας, θα αποκτήσεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας».

6. Η Τελειοποίηση της Υπομονής

Αφού ανακάλυψε και αναλογίστηκε την Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας, συνέχισε να στοχάζεται ως εξής: «Αυτές οι πέντε Τελειοποιήσεις από μόνες τους, δεν μπορούν να αποτελέσουν τους παράγοντες που συμβάλλουν στην δημιουργία ενός Βούδα. Πρέπει να υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που συνεισφέρουν επίσης στην ωρίμανση της Γνώσης των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας. Θα τους ερευνήσω».

Όταν ερεύνησε έτσι, ανακάλυψε την Υπομονή ως την έκτη Τελειοποίηση που οι προηγούμενοι Μποντισάττας πάντα καλλιεργούσαν και εκπλήρωναν.

Στην συνέχεια, νουθετούσε τον εαυτό του ως εξής: «Σουμέντα, αν θέλεις να πετύχεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας, θα πρέπει να υποστηρίζεις συνεχώς την Τελειοποίηση της Υπομονής, χωρίς να είσαι ασυνεπής· όπως το να είσαι υπομονετικός κάποιες φορές και άλλες φορές όχι, ή να είσαι υπομονετικός με κάποιους ανθρώπους ενώ με κάποιους άλλους όχι. Εάν μπορείς να εξασκηθείς με αυτόν τον τρόπο, θα πετύχεις την Γνώση των Οδών, την Καρποφορία, και την Παντογνωσία».

Συνέχισε να νουθετεί τον εαυτό του: «Αυτή η περίφημη γη, δεν εμφανίζει σημάδια αγάπης ή μίσους απέναντι σε όλα αυτά τα πράγματα που πετιούνται επάνω της, αλλά τα υπομένει είτε είναι καθαρά και καλά, είτε είναι ακάθαρτα και αχρεία. Ομοίως Σουμέντα, θα πρέπει να ανέχεσαι όλα αυτά που σου κάνουν, είτε είναι τιμητικά είτε είναι περιφρονητικά. Όταν καταφέρεις να εκπληρώσεις την Τελειοποίηση της Υπομονής, θα αποκτήσεις την Γνώση των Οδών, την Καρποφορία, και την Παντογνωσία».

7. Η Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας

Αφού ανακάλυψε και συλλογίστηκε την Τελειοποίηση της Υπομονής, συνέχισε να διερευνά έτσι: «Αυτές οι έξη Τελειοποιήσεις, δεν μπορούν από μόνες τους να αποτελέσουν τους παράγοντες δημιουργίας ενός Βούδα. Πρέπει να υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που συμβάλλουν επίσης στην ωρίμανση της Γνώσης των Οδών, της Καρποφορίας και της Παντογνωσίας. Θα τους ερευνήσω».

Όταν ερεύνησε έτσι, ανακάλυψε την Φιλαλήθεια ως την έβδομη Τελειοποίηση, την οποία οι προηγούμενοι Μποντισάττας πάντα ακολουθούσαν και πρακτικοποιούσαν.

Έτσι, νουθετούσε τον εαυτό του ως εξής: «Σουμέντα, αν επιθυμείς να πετύχεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας, θα πρέπει να ενισχύεις συνεχώς την Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας, η οποία έγκειται στο να λες μόνο την αλήθεια και να μην μιλάς διφορούμενα όπως δηλαδή να είσαι μερικές φορές φιλαλήθης και άλλες να μην είσαι, ή να μιλάς με ειλικρίνεια σε κάποιους ανθρώπους, ενώ σε άλλους όχι. Εάν εκπληρώσεις την Τελειοποίηση της

Φιλαλήθειας λέγοντας μόνο την αλήθεια, θα αποκτήσεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας».

Συνέχισε να νουθετεί τον εαυτό του: «Το αστέρι της αυγής, που χρησιμεύει ως καθοδηγητικό φως, μένει σταθερό στην πορεία του, χωρίς να παρεκκλίνει ποτέ από αυτήν, ανεξάρτητα από το αν η εποχή είναι βροχερή, κρύα ή ζεστή. Έτσι κι εσύ Σουμέντα, δεν πρέπει να παρεκκλίνεις από την Οδό της Αλήθειας, την Οδό που αποτελείται από οκτώ τομείς, ήτοι, από αυτό που βλέπεις, αυτό που ακούς, αυτό που αισθάνεσαι, αυτό που γνωρίζεις, και από αυτό που δεν βλέπεις, αυτό που δεν ακούς, αυτό που δεν αισθάνεσαι, και αυτό που δεν γνωρίζεις¹. Όταν καταφέρεις να εκπληρώσεις την Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας, θα αποκτήσεις την Γνώση των Οδών, την Καρποφορία, και την Παντογνωσία».

8. Η Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας

Αφού ανακάλυψε και αναλογίστηκε την Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας, συνέχισε να στοχάζεται ως εξής: «Αυτές οι επτά από μόνες τους, δεν μπορούν να συγκροτούν τους παράγοντες δημιουργίας ενός Βούδα. Θα πρέπει να υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που συμβάλλουν επίσης στην ωρίμανση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας. Θα τους ερευνήσω».

Όταν διερεύνησε έτσι, ανακάλυψε την Αποφασιστικότητα ως την όγδοη Τελειοποίηση την οποία η προηγούμενοι Μποντισάττας, καλλιεργούσαν και εκπλήρωναν μονίμως.

Στην συνέχεια, νουθετούσε τον εαυτό του ως εξής: «Σουμέντα, αν επιθυμείς να επιτύχεις τις Οδούς, την Καρποφορία, και την Παντογνωσία, θα πρέπει να ενισχύεις συνεχώς την Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας. Όταν την εκπληρώσεις σταθερά χωρίς αμφιταλαντεύσεις, θα αποκτήσεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας».

Συνέχισε να νουθετεί τον εαυτό του: «Ένα μεγάλο βραχώδες βουνό, που στέκεται σαν μια συμπαγής μάζα, δεν τραντάζεται από τον δυνατό αέρα, αλλά παραμένει αμετακίνητο στην θέση του.

---

¹ Ο συγγραφέας εξηγεί το νόημα αυτού ως ακολούθως: να λες ότι βλέπεις, ακούς, αισθάνεσαι ή γνωρίζεις, αυτό που πράγματι βλέπεις, ακούς, αισθάνεσαι ή γνωρίζεις αντίστοιχα. Παρομοίως, να λες ότι δεν βλέπεις, δεν ακούς, δεν αισθάνεσαι ή δεν γνωρίζεις, αυτό που πραγματικά δεν βλέπεις, δεν ακούς, δεν αισθάνεσαι ή δεν γνωρίζεις.

Στέκεσαι στην Οδό της Αλήθειας, μόνον όταν λες ότι βλέπεις, αυτό που βλέπεις με τα μάτια σου (στην περίπτωση της όρασης)· μόνον όταν λες ότι ακούς, αυτό που ακούς με τα αυτιά σου (στην περίπτωση της ακοής)· μόνον όταν λες ότι αισθάνεσαι, αυτό που αισθάνεσαι με την μύτη, την γλώσσα ή το σώμα σου (στην περίπτωση του αισθήματος)· και μόνον όταν λες ότι γνωρίζεις, αυτό που γνωρίζεις με τον νου σου (στην περίπτωση της αντίληψης).

Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση του να μην βλέπεις, να μην ακούς, να μην αισθάνεσαι και να μην γνωρίζεις.

«Τέτοια ομιλία που τοποθετείται στην Οδό της Αλήθειας, λέγεται ότι είναι «Ομιλία των Ευγενών» (*Ariya-vohāra*), είπε ο Βούδας.

Κατά τον ίδιο τρόπο Σουμέντα, πρέπει να εκτελείς το δίχως άλλο και ανά πάσα στιγμή, αξιέπαινες πράξεις που έχεις αποφασίσει να κάνεις. Όταν καταφέρεις να εκπληρώσεις την Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας, θα πετύχεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας¹».

9. Η Τελειοποίηση της Φιλικότητας

Αφού ανακάλυψε και συλλογίστηκε την Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας, συνέχισε να στοχάζεται ως εξής: «Αυτές οι οκτώ Τελειοποιήσεις, δεν μπορούν από μόνες τους να αποτελέσουν τους παράγοντες δημιουργίας ενός Βούδα. Πρέπει να υπάρχουν κι άλλοι παράγοντες που συμβάλλουν επίσης στην ωρίμανση της Γνώσης των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας. Θα τους διερευνήσω».

Όταν διερεύνησε έτσι, ανακάλυψε την Φιλικότητα ως την ένατη Τελειοποίηση την οποία οι προηγούμενοι Μποντισάττας πάντα καλλιεργούσαν και εκπλήρωναν.

Στην συνέχεια, νουθετούσε τον εαυτό του ως εξής: «Σουμέντα, αν θέλεις να πετύχεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας, θα πρέπει να ενισχύεις διαρκώς την Τελειοποίηση της Φιλικότητας, και να κάνεις

---

¹ Εδώ ο συγγραφέας εξηγεί ότι Αποφασιστικότητα σημαίνει να έχεις την σταθερή απόφαση να δεις τα πράγματα να συμβαίνουν με τον τρόπο που σου αρέσει, από την στιγμή που έχεις αποφασίσει ότι: «Θα κάνω αυτό ή εκείνο, και θα το κάνω να συμβεί με αυτόν τον τρόπο», και ούτω καθ' εξής.

Για παράδειγμα, ο πρίγκηπας Τεμίγια αποφάσισε να υιοθετήσει το παρουσιαστικό ενός κωφάλαλου και ανάπηρου – αν και δεν ήταν τίποτα από τα δύο – μέχρι που του επιτράπηκε να απαρνηθεί τον κόσμο. Τέτοιου είδους σταθερή απόφαση ονομάζεται αποφασιστικότητα (*adhiṭṭhāna*). Η ιστορία του Τεμίγια περιέχεται στην Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Μουγκάπακκα (*Mūga-pakkha-Jātaka*, *Ja* αρ. 539).

Ο Τεμίγια ήταν ο Μποντισάττα, ο οποίος γεννήθηκε ως γιος του βασιλιά του Κάσι. Ακόμα και στην βρεφική του ηλικία, θυμόταν τις προηγούμενες ζωές του, μια από τις οποίες ήταν σε μια κατάσταση σοβαρής ταλαιπωρίας, που ονομαζόταν Εξωτερικές Κολάσεις (*Ussadaniraya*), λόγω του ότι έδινε εντολές τιμωρίας σε καταδικασμένους εγκληματίες. Η ανάμνησή του αυτή, τον έκανε να μισήσει πικρά την βασιλεία, και με την συμβουλή της θεάς που κατοικούσε στην ομπρέλλα του και ήταν μητέρα του από προηγούμενη ύπαρξη, αποφάσισε να παριστάνει τον ανάπηρο που δεν μπορούσε ούτε να μιλάει ούτε να ακούει.

Επι δεκαέξι χρόνια, οι βασιλικοί γονείς του προσπαθούσαν να σπάσουν την αποφασιστικότητά του. Ως τελευταία απόπειρα τον όρισαν βασιλιά για μια εβδομάδα, αλλά επειδή το να κυβερνήσει την χώρα δεν τον έκανε ευτυχισμένο, παρέμεινε σταθερός στην αποφασιστικότητά του. Τότε δώθηκε διαταγή να τον χτυπήσουν με ρόπαλο μέχρι θανάτου και να τον θάψουν σε ένα λιβάδι. Ο αρματηλάτης Σουνάντα, τον πήγε εκεί με ένα άρμα, και ενώ έσκαβε τον τάφο, ο Τεμίγια του μίλησε εκφράζοντας την επιθυμία του να ακολουθήσει την ασκητική ζωή. Όταν το γεγονός αυτό αναφέρθηκε στο παλάτι, ο βασιλιάς και η βασίλισσα έσπευσαν στον τόπο του συμβάντος. Αλλά αφού άκουσαν ένα κήρυγμα από τον Τεμίγια ο οποίος ήταν τώρα ασκητής, ενώθηκαν όλοι μαζί του και έγιναν και οι ίδιοι ασκητές.

προσπάθεια για να καλλιεργείς και να εξασκείς τον διαλογισμό επί της Φιλικότητας (*mettā-bhāvanā*) με απaráμιλλο τρόπο».

Συνέχισε να νουθετεί τον εαυτό του: «Το νερό πλημμυρίζει με δροσιά, όλους όσους κάνουν μπάνιο, τόσο τους ενάρετους όσο και τους ασεβείς, και τους καθαρίζει από την σκόνη και την βρωμιά. Παρόμοια κι εσύ Σουμέντα, θα πρέπει να αναπτύξεις φιλικότητα εξ' ίσου προς αυτούς που επιθυμούν την ευημερία σου και προς εκείνους που δεν την επιθυμούν. Όταν καταφέρεις να ολοκληρώσεις την Τελειοποίηση της Φιλικότητας, θα πετύχεις την Γνώση των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας».

10. Η Τελειοποίηση της Αταραξίας

Αφού ανακάλυψε και αναλογίστηκε την Τελειοποίηση της Φιλικότητας, συνέχισε να στοχάζεται ως εξής (Bv 161): «Αυτές οι εννέα από μόνες τους, δεν μπορούν να συγκροτήσουν τους παράγοντες δημιουργίας ενός Βούδα. Θα πρέπει να υπάρχουν και άλλες Τελειοποιήσεις που συμβάλλουν επίσης στην ωρίμανση της Γνώσης των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας. Θα τις ερευνήσω».

Όταν ερεύνησε έτσι, ανακάλυψε την Αταραξία ως την δέκατη Τελειοποίηση, την οποία οι προηγούμενοι Μποντισάττας πάντα καλλιεργούσαν και εκπλήρωναν.

Στην συνέχεια, νουθετούσε τον εαυτό του ως εξής (Bv 162-163): «Σουμέντα, μια ζυγαριά που είναι ρυθμισμένη με ίσα βάρη, παραμένει σταθερή χωρίς να γέρνει προς την μία ή την άλλη πλευρά. Κατά τον ίδιο τρόπο κι εσύ, αν παραμένεις εξ' ίσου ισορροπημένος στον νου σου όταν αντιμετωπίζεις την ευτυχία ή την ταλαιπωρία, θα πετύχεις την Γνώση των Οδών, και της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας».

Συνέχισε να νουθετεί τον εαυτό του: «Σουμέντα, αυτή η μεγάλη γη, δεν εμφανίζει σημάδια αγάπης ή μίσους απέναντι σε όλα αυτά τα πράγματα που πέφτουν πάνω της, είτε είναι καθαρά είτε βρώμικα. Παρόμοια και εσύ Σουμέντα, θα πρέπει να παραμένεις πάντα συγκροτημένος, ήρεμος στην καρδιά σου, χωρίς να επηρεάζεσαι ούτε από την αγάπη ούτε από το μίσος. Όταν καταφέρεις να εκπληρώσεις την Τελειοποίηση της Αταραξίας, θα επιτύχεις τις Οδούς, την Καρποφορία, και την Παντογνωσία».

Όταν ο Σουμέντα αναλογίστηκε την Τελειοποίηση της Αταραξίας, σκέφτηκε ως εξής (BvA, PTS 113):

«Οι Τελειοποιήσεις που συμβάλλουν στην ωρίμανση της Γνώσης των Οδών, της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας, που είναι παράγοντες δημιουργίας ενός Βούδα, και που ένας Μποντισάττα πρέπει να εκπληρώσει, είναι ακριβώς αυτές οι δέκα. Δεν υπάρχουν άλλες Τελειοποιήσεις εκτός από αυτές.

Και αυτές οι δέκα Τελειοποιήσεις οι οποίες είναι ουσιαστικές για την Βουδότητα, δεν υπάρχουν έξω από τον εαυτό μου, ούτε πάνω στον ουρανό, ούτε κάτω στην γη, ούτε βρίσκονται στα ανατολικά ή σε άλλες κατευθύνσεις. Στην πραγματικότητα, αυτές βρίσκονται μέσα στην καρδιά μου».

Στοχαζόμενος κατ' αυτόν τον τρόπο, παρότρυνε τον εαυτό του (BvA, PTS 113): «Σουμέντα, ολοκλήρωσε αυτές τις δέκα Τελειοποιήσεις, οι οποίες είναι οι έξοχοι παράγοντες που διέπουν την Βουδότητα, χωρίς να παρεκκλίνεις με κανέναν τρόπο».

Έπειτα σκέφτηκε να εξετάσει τις Τελειοποιήσεις με την σειρά: Γενναιοδωρία, Ηθική, Απάρνηση, Σοφία, Ενεργητικότητα, Υπομονή, Φιλαλήθεια, Αποφασιστικότητα, Φιλικότητα, και Αταραξία.

Στην συνέχεια, τις εξέτασε με την αντίστροφη σειρά: Αταραξία, Φιλικότητα, Αποφασιστικότητα, Φιλαλήθεια, Υπομονή, Ενεργητικότητα, Σοφία, Απάρνηση, Ηθική, Γενναιοδωρία.

Κατόπιν σκέφτηκε να τις εξετάσει ανά ομάδες των δύο, αρχίζοντας από τις δύο μεσαίες: Ενεργητικότητα και Υπομονή, Σοφία και Φιλαλήθεια, Απάρνηση και Αποφασιστικότητα, Ηθική και Φιλικότητα, Γενναιοδωρία και Αταραξία.

Μετά, σκέφτηκε να τις εξετάσει πάλι, αρχίζοντας από τα δύο άκρα: Γενναιοδωρία και Αταραξία, Ηθική και Φιλικότητα, Απάρνηση και Αποφασιστικότητα, Σοφία και Φιλαλήθεια, Ενεργητικότητα και Υπομονή.

Έτσι, μελέτησε τις Δέκα Τελειοποιήσεις τόσο διεξοδικά, όπως ένα ελαιοτριβείο αλέθει τους ελαιόσπορους για να παράξει λάδι.

Εξέτασε επίσης όλα τα θέματα που συνδέονται με τις Τελειοποιήσεις και είναι απαραίτητα για την απόκτηση της Βουδότητας: Η εγκατάλειψη υλικών πραγμάτων είναι άσκηση της Συνηθισμένης Τελειοποίησης (*pāramī*): το να παραχωρήσει κανείς ένα μέλος του σώματός του, είναι άσκηση της Ανώτερης Τελειοποίησης (*Upa-pāramī*): το να παραχωρήσει κανείς την ίδια του την ζωή, είναι άσκηση της Υπέρτατης Τελειοποίησης (*Paramattha-pāramī*).

Ένας Μεγάλος Σεισμός Έλαβε Χώρα Μετά τους Συλλογισμούς του Σουμέντα Πάνω στις Δέκα Τελειοποιήσεις

Λόγω της δύναμης που παρήχθη από την πλήρη διερεύνηση των Δέκα Τελειοποιήσεων μαζί με τις βασικές αρχές των λειτουργιών και των χαρακτηριστικών τους, αυτή η μεγάλη γη των δεκάδων χιλιάδων συμπαντικών κόσμων, έγειρε αριστερά και δεξιά, μπρος και πίσω, προς τα πάνω και προς τα κάτω, και με αυτούς τους τρόπους τραντάχθηκε βίαια. Έκανε επίσης δυνατό βουητό και ήχους αντήχησης. Όπως η πρέσσα ζαχαροκάλαμου που την χειρίζονται οι εργάτες της, ή όπως ο περιστρεφόμενος τροχός ενός ελαιοτριβείου, αυτή η μεγάλη γη στροβιλίστηκε και σειστήκε.

Όπως αναφέρθηκε στο τελευταίο μέρος του Κεφαλαίου για τον Σουμέντα, ο Βούδας Ντιπάνκαρα, αφού είχε ανακοινώσει την προφητεία του στον Σουμέντα, εισήλθε στην πόλη Ραμμαβάτι (*Rammavati*) και πήγε να συναντήσει τους κατοίκους που τον είχαν καλέσει σε γεύμα. Την ώρα που έτρωγε το γεύμα του, ήταν η στιγμή που ο Σουμέντα στοχαζόταν πάνω στις Δέκα Τελειοποιήσεις την μία μετά την άλλη. Και όταν τελείωσε τον στοχασμό του, έγινε ο σεισμός.

Εξ' αιτίας αυτού του βίαιου σεισμού, όλοι οι άνθρωποι που ήταν οικοδεσπότες του Βούδα, δεν μπορούσαν να σταθούν όρθιοι. Σαν τα μεγάλα δέντρα *sāl*, που μαστιγώνονται από τους δυνατούς ανέμους που κατεβαίνουν από το όρος Γιουγκαντάρα (Yugandhara), έπεφταν στο έδαφος σαστισμένοι, χάνοντας τις αισθήσεις τους. Στον τόπο που γινόταν η προσφορά ελεημοσύνης, χιλιάδες πήλινα δοχεία που περιείχαν τρόφιμα και εκατοντάδες δοχεία με νερό, έπεσαν χτυπώντας το ένα το άλλο και θρυμματίστηκαν.

Έχοντας ταραχθεί πολύ, φοβισμένοι και προβληματισμένοι, οι άνθρωποι με την σύμφωνη γνώμη όλων, πλησίασαν τον Βούδα Ντιπάνκαρα και είπαν: «Σεβάσμιε Κάτοχε των Πέντε Οφθαλμών της Νοημοσύνης, αυτό το περιστατικό προμηνύει την τύχη ή την ατυχία μας; Μας βρήκε ένας τρομερός κίνδυνος. Είθε ο Κύριος να έχει την ευχαρίστηση να διαλύσει τους φόβους μας!»

Τότε ο Ευλογημένος απάντησε:

«Ελευθερωθείτε από τον φόβο που σας προκάλεσε αυτός ο σεισμός. Απαλλαχθείτε από τις ανησυχίες σας. Δεν υπάρχει τίποτα να φοβηθείτε. Έδωσα σήμερα μια προφητεία στον Σουμέντα, δηλώνοντας ότι θα γίνει στο μέλλον ένας Παντογνώστης Βούδας στον κόσμο. Αυτός στοχάστηκε πάνω στις Δέκα Τελειοποιήσεις που εκπληρώθηκαν από τους προηγούμενους Βούδες. Λόγω του στοχασμού του Σουμέντα πάνω στις Δέκα Τελειοποιήσεις οι οποίες είναι απαραίτητες για την επίτευξη της Φώτισης, χωρίς να αφήσει έξω καμία από αυτές, αυτή η μεγάλη γη των δεκάδων χιλιάδων συμπαντικών κόσμων, σείστηκε βίαια».

Έτσι, ο Βούδας Ντιπάνκαρα εξήγησε στους πολίτες της Rammavati την αιτία του μεγάλου σεισμού, και τους διαβεβαίωσε για την απουσία οποιουδήποτε κινδύνου.

Εκδήλωση Σεβασμού στον Σουμέντα από τους Θεούς (ντέβας) και τους Βράχμας

Οι πολίτες, ακούγοντας τα λόγια του Βούδα Ντιπάνκαρα, ηρέμησαν αμέσως και απαλλάχθηκαν από την ανησυχία τους. Μάλιστα, γέμισαν με τόση μεγάλη χαρά, που παίρνοντας λουλούδια, αρώματα και άλλες προσφορές, βγήκαν έξω από την πόλη και πλησίασαν τον Σουμέντα. Τον τίμησαν με τις προσφορές τους και υποκλίθηκαν με σεβασμό.

Στην συνέχεια ο Σουμέντα, ακολουθώντας την συνήθη πρακτική που ακολουθούν οι μελλοντικοί Βούδες, συλλογίστηκε τις ιδιότητες ενός Φωτισμένου. Και με σταθερό νου στραμμένο προς τον Βούδα Ντιπάνκαρα, Του απότισε φόρο τιμής. Μετά, σηκώθηκε από την θέση του όπου είχε καθίσει οκλαδόν.

Έτσι, όταν ο Σουμέντα σηκώθηκε από την θέση του, τόσο οι θεοί όσο και οι άνθρωποι, τον τίμησαν ραντίζοντάς τον με ουράνια και επίγεια λουλούδια που είχαν φέρει μαζί τους, αναφωνώντας ευοίωνα λόγια επαίνου και ενθάρρυνσης:

«Εσύ, Ευγενή Ερημίτη, επιδιώκεις το ευγενές βραβείο της Φώτισης. Είθε η επιθυμία σου να εκπληρωθεί!»

«Είθε όλοι οι κίνδυνοι και τα εμπόδια που σε περιμένουν, να απομακρυνθούν και να μην πραγματοποιηθούν ποτέ.»

Είθε όλες οι ανησυχίες και οι ασθένειες να εξαφανιστούν και είθε να μην τις συναντήσεις ποτέ. Είθε να μη σε βρει κανένα κακό.

Είθε να αποκτήσεις γρήγορα την Γνώση των Οδών, και της Καρποφορίας, και της Παντογνωσίας!»

«Ω Μεγάλε Ήρωα, όπως τα δέντρα ανθίζουν την κατάλληλη εποχή στον κόσμο, έτσι κι εσύ, είθε να αναδείξεις την Τετραπλή Ακλόνητη Σοφία (*Catuvēsārajja-ñāṇa*)¹, την Εξαπλή Μοναδική Σοφία (*Cha-asādhāraṇa-ñāṇa*)², τις Δέκα Δυνάμεις (*Dasa-bala-ñāṇa*) κλπ., που είναι τα Καρποφόρα Αποκτήματα όλων των Βουδών!»

«Ω Μεγάλε Ήρωα, εκπλήρωσε τις Δέκα Τελειοποιήσεις όπως έχουν κάνει όλοι οι Βούδες. Είθε να μπορέσεις να το κάνεις!»

«Ω Μεγάλε Ήρωα, όπως όλοι οι Βούδες διεισδυσαν στις Τέσσερις Ευγενείς Αλήθειες κάτω από το Δέντρο Μπόντι, είθε κι εσύ να γίνεις Βούδας αφού θα έχεις διεισδύσει στις Τέσσερις Ευγενείς Αλήθειες κάτω από το Δέντρο Μπόντι, τον τόπο της νίκης!»

«Ω Μεγάλε Ήρωα, όπως όλοι οι Βούδες περιέστρεψαν τον Τροχό της Διδασκαλίας παραδίδοντας την Πρώτη Ομιλία³, είθε κι εσύ να μπορέσεις να περιστρέψεις τον Τροχό της Διδασκαλίας παραδίδοντας την Πρώτη Ομιλία!»

---

¹ Η Τετραπλή Ακλόνητη Σοφία: 1) Γνώση των παραγόντων που εμποδίζουν την επίτευξη του Νιμπάνα (*Antarāyika-dhamme vā jānatā*), 2) Γνώση των παραγόντων που οδηγούν στην απόδραση από τον κύκλο των επαναγεννήσεων (*Niygānika-dhamme passatā*), 3) Γνώση της καταστροφής των νοητικών μολύνσεων που είναι σαν εχθρός (*Kilesārīṇaṃ hata arahatta*), και 4) Τέλεια Αυτοφώτιση ή γνώση όλων των πτυχών και των χαρακτηριστικών όλων των παραγόντων (*Sammā samañ-ca sabbadhammāṇā buddhattā Sammā-sambuddhena*).

² Η Εξαπλή Μοναδική Σοφία: 1) Γνώση των διαφορετικών σταδίων ανάπτυξης των ικανοτήτων των όντων (*Indriya-paropariyatte-ñāṇa*),

2) Γνώση των κρυφών και λανθάνουσων κλίσεων των όντων (*āsayānusaya-ñāṇa*),

3) Γνώση της εκδήλωσης του Δίδυμου Θαύματος (*Yamaka-pāṭihāriya-ñāṇa*),

4) Γνώση που αφορά την μεγάλη συμπόνια για τα όντα (*Mahā-karuṇā-ñāṇa*),

5) Γνώση όλων των πτυχών και των χαρακτηριστικών όλων των παραγόντων, δηλαδή της Παντογνωσίας (*Sabbaññutā-ñāṇa*), και

6) Ανεμπόδιστη γνώση όλων αυτών που πρέπει να γνωρίζει ένας Βούδας (*Anāvaraṇa-ñāṇa*).

³ Το πλήρες όνομα είναι «Η Ομιλία για την Περιστροφή του Τροχού της Διδασκαλίας» (*Dhamma-cakkaravattana Sutta*). Παραδόθηκε στην «Ομάδα των Πέντε» με επικεφαλής τον Κοντάνια (Κοηφαṅṅα), κατά την πανσέληνο του Ιουλίου (*Āsāḥa*), στο Πάρκο των Ελαφιών που ονομάζεται *Isipatana*, γνωστό στις μέρες μας και ως *Sarnath*, κοντά στο σύγχρονο Βαρανάσι. Τα περιεχόμενά της είναι οι δύο ακραίες πρακτικές που πρέπει να αποφεύγει ένας ερημίτης, και οι θεμελιώδεις διδασκαλίες του Βούδα όπως είναι οι Τέσσερις Ευγενείς Αλήθειες και η Ευγενής Οκταμελής Οδός.

«Όπως το φεγγάρι κατά την πανσέληνο, λάμπει απαλλαγμένο από τα πέντε ψεγάδια της ομίχλης, της καταχνιάς, των συννέφων, του Ασουρίντα¹, και του καπνού, είτε κι εσύ να προβάλλεις λαμπερός στο σύμπαν των δέκα χιλιάδων κόσμων, έχοντας εκπληρώσει την επιθυμία της καρδιάς σου!»

«Όπως ο ήλιος, απελευθερωμένος από το στόμα του Ασουρίντα, λάμπει ακτινοβόλος με το δικό του φως, είτε κι εσύ να λάμπεις με την δόξα ενός Βούδα μετά την απελευθέρωσή σου από όλες τις υπάρξεις!»

«Όπως όλα τα ποτάμια ρέουν και συγκεντρώνονται στον μεγάλο ωκεανό, είτε κατά τον ίδιο τρόπο, όλοι οι ντέβας και οι άνθρωποι να συγκεντρώνονται στην παρουσία σου!»

Με αυτόν τον τρόπο, οι ντέβας και οι άνθρωποι διακήρυξαν την δόξα του και πρόσφεραν ευοίωνα λόγια προσευχής.

Στην συνέχεια ο Σουμέντα, στον οποίον είχαν προσφερθεί ηχηρά λόγια ενθάρρυνσης, πλήρους ευχών και θαυμασμού, εισήλθε σε ένα μεγάλο δάσος στα Ιμαλάια, όντας αποφασισμένος να εξασκήσει και να εκπληρώσει τις Δέκα Τελειοποιήσεις.

---

¹ Ασουρίντα (*Asurinda*): Ο αρχηγός των Ασούρας, οι οποίοι αποτελούν μια τάξη κατώτερων θεοτήτων. Στην πραγματικότητα, οι Ασούρας είναι κάτοικοι μιας εκ των τεσσάρων δυστυχημένων καταστάσεων. Υπάρχουν περισσότεροι από ένας Ασουρίντα, αλλά εδώ ο όρος αναφέρεται στον Ράχου (*Rāhu*), ο οποίος τείνει να αιχμαλωτίζει το φεγγάρι ή τον ήλιο με το στόμα του. Τέτοια σύλληψη πιστεύεται ότι είναι η αιτία της έκλειψης της σελήνης ή του ηλίου.

Κεφάλαιο 7

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ Η ΠΡΩΤΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΠΑΝΩ ΣΤΙΣ ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Τιμή στον Ευλογημένο, τον Άξιο, τον Πλήρως Αυτοφωτισμένο!

Διάφορες παρατηρήσεις για τις Τελειοποιήσεις, προς όφελος εκείνων που επιδιώκουν την Βουδότητα.

Ολοκληρώνουμε εδώ την ιστορία του Σουμέντα, του ερημίτη, για να προσφέρουμε διάφορες παρατηρήσεις πάνω τις Δέκα Τελειοποιήσεις (*pāramī*) όπως αναφέρθηκαν στο Σχόλιο του Κανόνα της Συμπεριφοράς (*Cariyā Piṭaka*) προς όφελος εκείνων που φιλοδοξούν να πετύχουν τον υπέρτατο στόχο της Τέλειας Φώτισης, της Παντογνωσίας, επιτρέποντάς τους να αποκτήσουν ικανότητα στην κατανόηση, στην εξάσκηση, και στην συσσώρευση των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την Φώτιση.

Αυτό το κεφάλαιο θα ασχοληθεί με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά των Τελειοποιήσεων (*pāramī*), με την μορφή ερωτήσεων και απαντήσεων.

1. Τι είναι οι Τελειοποιήσεις;
2. Γιατί ονομάζονται Τελειοποιήσεις;
3. Πόσες Τελειοποιήσεις υπάρχουν;
4. Ποια είναι η σειρά με την οποία ταξινομούνται οι Τελειοποιήσεις;
5. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά, οι λειτουργίες, οι εκδηλώσεις, και οι εγγύτατες αιτίες των Τελειοποιήσεων;
6. Ποιες είναι οι βασικές προϋποθέσεις των Τελειοποιήσεων;
7. Ποιοι είναι οι παράγοντες που μολύνουν τις Τελειοποιήσεις;
8. Ποιοι είναι οι παράγοντες που καθορίζουν τις Τελειοποιήσεις;
9. Ποιοι είναι οι παράγοντες που αντιτίθενται στις Τελειοποιήσεις;
10. Ποια είναι η λεπτομερής μέθοδος εξάσκησης των Τελειοποιήσεων;
11. Ποια είναι η αναλυτική ταξινόμηση των Τελειοποιήσεων;
12. Ποια είναι η σύνοψη των Τελειοποιήσεων;
13. Ποιοι είναι οι παράγοντες για την επίτευξη των Τελειοποιήσεων;
14. Ποια είναι η χρονική περίοδος που απαιτείται για την ολοκλήρωση των Τελειοποιήσεων;
15. Ποια είναι τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις Τελειοποιήσεις;
16. Ποιος είναι ο καρπός των Τελειοποιήσεων;

1. Τι Είναι οι Τελειοποιήσεις;

Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι: Οι ευγενείς ιδιότητες όπως η γενναιοδωρία (*dāna*), η ηθική (*sīla*), κλπ., που δεν είναι μολυσμένες από απληστία, υπερηφάνεια ή λανθασμένη άποψη, αλλά βασίζονται στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Σοφία που είναι ικανότητες αναζήτησης αρετής, ονομάζονται Τελειοποιήσεις (*pāramī*).

Αναλυτικά: Όταν κάποιος κάνει μια προσφορά (*dāna*) και αυτή είναι μολυσμένη από απληστία, επειδή σκέφτεται ότι: «Αυτή είναι η προσφορά μου», ή είναι μολυσμένη από υπερηφάνεια, επειδή σκέφτεται ότι: «Αυτή η προσφορά είναι δική μου», ή είναι μολυσμένη από λανθασμένη άποψη, επειδή σκέφτεται ότι: «Αυτή η προσφορά είναι ο εαυτός μου», τότε μια τέτοια γενναιοδωρία έχει καταστραφεί από την απληστία, την υπερηφάνεια ή την λανθασμένη άποψη. Μόνο το είδος της γενναιοδωρίας που δεν είναι κατεστραμένο από την απληστία, την υπερηφάνεια ή την λανθασμένη άποψη, μπορεί να ονομασθεί Τελειοποίηση. Το ίδιο ισχύει και για την τήρηση της ηθικής κλπ.

Για να χαρακτηριστούν ως Τελειοποιήσεις, οι αξιέπαινες πράξεις όπως είναι η γενναιοδωρία, η ηθική κλπ., δεν πρέπει μόνο να είναι ελεύθερες από κηλίδες απληστίας, υπερηφάνειας ή λανθασμένης άποψης, αλλά θα πρέπει να βασίζονται στην Μεγάλη Συμπόνια (*Mahā-karuṇā*), και στην σοφία που είναι ικανή στην αναζήτηση αρετής, δηλαδή στην Γνώση των Επιδέξιων Μέσων (*Upāya-kosalla ñāṇa*).

Μεγάλη Συμπόνια (*Mahā-karuṇā*): Ένας Μποντισάττα πρέπει να είναι σε θέση να αναπτύξει απέραντη συμπάθεια για όλα τα όντα, είτε είναι κοντά του είτε σε απόσταση, σαν να ήταν όλα δικά του παιδιά. Χωρίς διάκριση μεταξύ φίλου και εχθρού, θα πρέπει να θεωρεί όλα τα αισθανόμενα όντα σαν ταλαίπωρους πάσχοντες στην σανσάρα, εντός της οποίας καίγονται από τις φωτιές της απληστίας, του μίσους και της αυταπάτης, καθώς και από τις φωτιές της γέννησης, του γήρατος, του θανάτου, της θλίψης, του θρήνου, του πόνου, της αγωνίας και της απόγνωσης. Συλλογιζόμενος έτσι, πρέπει να αναπτύξει έντονη συμπόνια γι' αυτούς. Η συμπόνια του πρέπει να είναι τόσο μεγάλη, ώστε να τον κάνει ικανό να τρέξει για να σώσει όλα τα όντα από την σανσάρα, θυσιάζοντας ακόμα και την ζωή του. Τέτοια συμπόνια ονομάζεται: η Μεγάλη Συμπόνια που αποτελεί την βάση όλων των Τελειοποιήσεων.

Ο Μποντισάττα, στην ζωή που ήταν ο Σουμέντα ο Ερημίτης, ήταν τόσο ολοκληρωμένος σε πνευματικά επιτεύγματα, ώστε την εποχή που γνώρισε τον Βούδα Ντιπάνκαρα, θα μπορούσε να επιτύχει την δική του απελευθέρωση εάν το επιθυμούσε. Αλλά ως Μεγάλο Ον προικισμένο με υπέρτατη συμπόνια, υπέφερε προσωπικά βάσανα στην σανσάρα για μια μεγάλη διάρκεια τεσσάρων αμέτρητων και εκατό χιλιάδων αιώνων για να εκπληρώσει τις Τελειοποιήσεις και να ελευθερώσει τα βασανισμένα όντα.

Γνώση των Επιδέξιων Μέσων (*Upāya-kosalla ñāṇa*): Είναι η σοφία ή η γνώση των επιδέξιων μέσων που έχει την ικανότητα να κάνει αξιέπαινες πράξεις, όπως είναι η γενναιοδωρία, η ηθική κλπ., έτσι ώστε αυτές να γίνουν βασικό μέσον και στήριγμα για την επίτευξη της Παντογνώσιας.

Ένας άνθρωπος από καλή οικογένεια, που φιλοδοξεί να επιτύχει την Βουδότητα, πρέπει να ασχοληθεί με αξιόπαινες πράξεις γενναιοδωρίας, ηθικής κλπ., με μοναδικό στόχο την επίτευξη της Παντογνωσίας. Δεν πρέπει να αποσκοπεί σε οφέλη που στην πραγματικότητα οδηγούν σε ταλαιπωρία μέσα στην σανσάρα. Η σοφία που του δίνει την δυνατότητα να στοχεύει και να επιθυμεί την Παντογνωσία ως μοναδικό καρπό των καλών του πράξεων, ονομάζεται «Γνώση των Επιδέξιων Μέσων» (*Uṗāya-kosalla ñāṇa*).

Έτσι, η Μεγάλη Συμπόνια (*Mahā-karuṇā*) και η Γνώση των Επιδέξιων Μέσων (*Uṗāya-kosalla ñāṇa*), είναι οι θεμελιώδεις αρχές για την επίτευξη της Βουδότητας και για την εξάσκηση των Τελειοποιήσεων. Αυτός που φιλοδοξεί να επιτύχει την Φώτιση, πρέπει πρώτα απ' όλα να προσπαθήσει να εκπληρώσει αυτές τις δύο βασικές αρχές. Μόνον οι ιδιότητες όπως η γενναιοδωρία, η ηθική κλπ., που αναπτύχθηκαν με βάση αυτές τις δύο αρχές, μπορούν να γίνουν αληθινές Τελειοποιήσεις.

2. Γιατί Ονομάζονται Τελειοποιήσεις (*Pāramī*):

Μπορεί να ρωτήσει κανείς, γιατί οι δέκα αρετές, όπως η γενναιοδωρία, η ηθική κλπ., ονομάζονται *Pāramī*.

Η απάντηση είναι: Η λέξη «*Pāramī*» στην γλώσσα Πάλι, είναι ο συνδιασμός του «*parama*» και του «*ī*». *Parama* σημαίνει «Εξαιρετικός» και χρησιμοποιείται εδώ ως περιγραφή για τους Μποντισάττας, επειδή είναι οι ανώτεροι από τα όντα, προικισμένοι με τις εξαιρετικές αρετές της γενναιοδωρίας, της ηθικής κλπ.

Επειδή εκπληρώνουν και προστατεύουν τέτοιες ιδιαίτερες αρετές όπως η γενναιοδωρία, η ηθική κλπ. Επειδή συμπεριφέρονται σαν να δένουν και να προσελκύουν άλλα όντα σε αυτούς, μέσω αυτών των αρετών της γενναιοδωρίας, της ηθικής κλπ. Επειδή εξαγνίζουν τους άλλους αφαιρώντας τις μολύνσεις τους με πολύ ένθερμο τρόπο. Ιδιαίτερα, επειδή προχωρούν στο Υπέρτατο Νιμπάνα. Επειδή γνωρίζουν την επόμενη ύπαρξή τους, όπως κατανοούν την παρούσα ζωή. Επειδή ασκούν αρετές όπως την ηθική κλπ., με έναν ασύγκριτο τρόπο, σαν αυτές οι αρετές να ήταν ριζωμένες στο νοητικό τους συνεχές. Επειδή διαλύουν και καταστρέφουν όλες τις ξένες ορδές μολύνσεων που τους απειλούν.

Γι' αυτούς τους λόγους οι Μποντισάττας ονομάζονται «*Parama*».

Ένας Μποντισάττα είναι ασύγκριτα προικισμένος με ιδιαίτερες αρετές, όπως με γενναιοδωρία, ηθική κλπ. Αυτό παίζει ρόλο για την εμφάνιση της έκφρασης και της γνώσης «Αυτό το άτομο είναι ένας Μποντισάττα· Είναι ένας *Parama*, ένα Εξαιρετικό Όν». Επομένως, οι ιδιαίτερες αρετές της γενναιοδωρίας, της ηθικής κλπ., έγιναν γνωστές ως «Τελειοποιήσεις» (*Pāramī*).

Επίσης, μόνον οι Μποντισάττας μπορούν να εκτελούν αξιόπαινες πράξεις όπως γενναιοδωρία, ηθική κλπ., με έναν απaráμιλλο τρόπο. Ως εκ τούτου, αυτές οι αξιόπαινες πράξεις ονομάζονται Τελειοποιήσεις (*Pāramī*), που σημαίνει καθήκοντα των Μποντισάττας (*Paramāṇaṃ kammaṃ Pāramī*), ή ιδιότητες των Μποντισάττας (*Paramāṇaṃ ayaṃ Pāramī*).

Σε αυτή την βάση, η ετυμολογία του όρου Τελειοποιήσεις (*Pāramī*) είναι: Η κατάσταση των Εξαιρετικών Προσωπικότητων (*paramāṇaṃ bhāvo*), η οποία

απορρέει από δύο πράγματα: α) από την γνώση εκείνων που τις βλέπουν και τις γνωρίζουν ως τέτοιες και β) από τα λόγια εκείνων που τις βλέπουν και τις γνωρίζουν όπως πραγματικά είναι.

3. Πόσες Τελειοποιήσεις Υπάρχουν;

Σύμφωνα με την Διδασκαλία (Bv 1.76):

*Dānaṃ sīlañ-ca nekkhamaṃ, paññā viriyena pañcamaṃ,
khantī saccam-adhiṭṭhānaṃ, mettupekkhā ti te dasa.*

«Γενναιοδωρία, Ηθική, Απάρνηση, Σοφία, Ενεργητικότητα, Υπομονή, Φιλαλήθεια, Αποφασιστικότητα, Φιλικότητα, και Αταραξία, είναι οι δέκα Τελειοποιήσεις (*Pāramī*)».

4. Ποια Είναι η Σειρά με την οποία Ταξινομούνται οι Τελειοποιήσεις;

Υπάρχουν πέντε τρόποι ταξινόμησης των δογματικών σημείων με διαδοχική σειρά:

1. Η σειρά των πραγματικών συμβάντων (*pavattikkama*). Για παράδειγμα, σχετικά με την σύλληψη στην μήτρα, αναφέρεται στο Κείμενο: «*Paṭhamāṃ kalalāṃ hoti, kalalā hoti abbudaṃ*», κλπ. Δηλαδή: «για τα όντα που γεννιούνται σε μήτρα, το πρώτο στάδιο είναι το υγρό στάδιο (*Kalalā*) για επτά ημέρες, το δεύτερο είναι το αφρισμένο στάδιο (*abbuda*) για επτά ημέρες, το τρίτο στάδιο είναι αυτό που παίρνει την μορφή μιας μάζας από σάρκα (*pesī*), και ούτω καθ' εξής». Αυτή η μορφή διδασκαλίας, με την σειρά των γεγονότων όπως αυτά λαμβάνουν χώρα, είναι γνωστή ως η σειρά των πραγματικών συμβάντων.
2. Η σειρά εγκατάλειψης (*rahānakkama*). Για παράδειγμα, αναφορικά με τις μολύνσεις, αναφέρεται στο Κείμενο: «*Dassanena rahātabbā dhammā, bhāvanāya rahātabbā dhammā*», κλπ. Δηλαδή: «Υπάρχουν νοητικά ή υλικά φαινόμενα που πρέπει να εγκαταλειφθούν στο πρώτο στάδιο της Οδού, και υπάρχουν νοητικά ή υλικά φαινόμενα που πρέπει να εγκαταλειφθούν στα τρία ανώτερα στάδια της Οδού». Αυτή η μορφή διδασκαλίας, σύμφωνα με την σειρά των βημάτων εγκατάλειψης, είναι γνωστή ως η σειρά της εγκατάλειψης (*rahānakkama*).
3. Η σειρά εξάσκησης των επτά σταδίων εξάγνισης (*paṭipattikkama*). Για παράδειγμα, εξάγνιση της ηθικής, εξάγνιση του νου, εξάγνιση των απόψεων, κλπ. Η πρώτη εξάσκηση είναι η εξάγνιση της ηθικής, η οποία ακολουθείται από την εξάσκηση της εξάγνισης του νου κλπ. Με αυτόν τον τρόπο, τα στάδια της εξάγνισης θα πρέπει να προχωρήσουν με την δέουσα σειρά. Αυτή η μορφή διδασκαλίας, σύμφωνα με την διαδοχική σειρά εξάσκησης, είναι γνωστή ως η σειρά της εξάσκησης (*paṭipattikkama*).

4. Η σειρά των επιπέδων ύπαρξης (*bhūmikkama*). Το πρώτο, σύμφωνα με την Διδασκαλία, είναι το ηδονικό επίπεδο (*kāmāvacara*), ακολουθούμενο από το λεπτοφυές υλικό επίπεδο (*rūpāvacara*), και μετά από το μη υλικό επίπεδο (*arūpāvacara*). Αυτή η μορφή ταξινόμησης στην Διδασκαλία, είναι γνωστή ως η σειρά των επιπέδων ύπαρξης (*bhūmikkama*).
5. Η σειρά της Διδασκαλίας σύμφωνα με τον Βούδα (*desanākkama*). Εκτός από τις προαναφερθείσες τέσσερις διαδοχικές σειρές διδασκαλίας, υπάρχει και το πέμπτο είδος, στο οποίο, τα φαινόμενα (*dhammas*) όπως το συνάθροισμα της ύλης (*rūpakkhandā*), το συνάθροισμα των αισθημάτων (*vedanākkhandā*), το συνάθροισμα των αντιλήψεων (*saññākkhandā*), κλπ., διδάχθηκαν από τον Βούδα με συγκεκριμένη σειρά για κάποιους συγκεκριμένους λόγους. Αυτή η μορφή ταξινόμησης της Διδασκαλίας, είναι γνωστή ως η σειρά Διδασκαλίας όπως διδάχθηκε από τον Βούδα.

Στις πρώτες τέσσερις σειρές ταξινόμησης, η κάθε μία έχει τον δικό της λόγο για να ακολουθεί μια συγκεκριμένη σειρά, επειδή τα στάδια της σύλληψης στην μήτρα συμβαίνουν στην πραγματικότητα με αυτή την σειρά, επειδή οι νοητικές μολύνσεις εγκαταλείπονται στην πραγματικότητα με αυτή την σειρά, επειδή οι πράξεις εξάγνισης γίνονται με αυτή την σειρά, ή επειδή τα επίπεδα ύπαρξης υπάρχουν στην πραγματικότητα με αυτή την σειρά. Αλλά στην πέμπτη μέθοδο της διδασκαλίας (*desanākkama*), ο Βούδας έχει έναν ειδικό λόγο για να υιοθετήσει μια συγκεκριμένη σειρά διδασκαλίας κάθε συνόλου τέτοιων φαινομένων (*dhammas*), όπως τα πέντε συναθροίσματα (*khandha*), οι δώδεκα βάσεις (*āyatana*), κλπ.

Στο κεφάλαιο των Τελειοποιήσεων, οι Τελειοποιήσεις δεν είναι διατεταγμένες με την σειρά των πραγματικών συμβάντων, ή της εγκατάλειψης, ή της εξάσκησης, ή των επιπέδων ύπαρξης όπως στις τέσσερις πρώτες μεθόδους, αλλά είναι διατεταγμένες σύμφωνα με αυτή την πέμπτη μέθοδο, την *desanākkama*, η οποία διδάχθηκε από τον Βούδα για έναν ειδικό λόγο.

Εδώ μπορεί κανείς να ρωτήσει: Γιατί ο Βούδας υιοθέτησε την συγκεκριμένη ταξινόμηση, δηλαδή, Γενναιοδωρία, Ηθική, Απάρνηση κλπ., και όχι κάποια άλλη σειρά για την διδασκαλία των Δέκα Τελειοποιήσεων;

Η απάντηση είναι: Όταν ο Μποντισάττα, που ήταν ο Σουμέντα ο Ερημίτης, διερεύνησε για πρώτη φορά τις Τελειοποιήσεις που έπρεπε να εκπληρωθούν αμέσως μετά την λήψη της προφητείας, τις ανακάλυψε με μια συγκεκριμένη σειρά. Τις εκπλήρωσε λοιπόν σύμφωνα με αυτή την σειρά. Και μετά την Φώτισή του, δίδαξε τις Τελειοποιήσεις με την ίδια σειρά που τις είχε εξασκήσει.

Να δώσουμε μια πιο λεπτομερή εξήγηση: Από τις Δέκα Τελειοποιήσεις, η Γενναιοδωρία βοηθά στην ανάπτυξη της Ηθικής με ένα ιδιαίτερο τρόπο. Ακόμα και ένα ανήθικο άτομο, που γίνεται χορηγός με αφορμή την τελετή εισόδου τού γιου του στον μοναχισμό ως δόκιμος, είναι πιθανό να τηρεί τους κανόνες χωρίς δυσκολία. Και η γενναιοδωρία είναι η πιο εύκολη πρακτική. Παρ' όλο που μπορεί να είναι δύσκολο για κάποιον να τηρήσει τους Κανόνες, μπορεί να του είναι εύκολο να κάνει προσφορές.

Επομένως, η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας αναφέρεται πρώτη.

Μόνο η γενναιοδωρία που βασίζεται στην ηθική είναι η πιο ωφέλιμη. Άρα η Ηθική ακολουθεί την Γενναιοδωρία.

Μόνο η ηθική που βασίζεται στην απάρνηση είναι η πιο ωφέλιμη. Άρα η Απάρνηση ακολουθεί την Ηθική.

Παρόμοια, η απάρνηση που βασίζεται στην Σοφία – με την σοφία που βασίζεται στην ενεργητικότητα – την ενεργητικότητα που βασίζεται στην υπομονή – την υπομονή που βασίζεται στην φιλαλήθεια – την φιλαλήθεια που βασίζεται αποφασιστικότητα – την αποφασιστικότητα που βασίζεται στην φιλικότητα – την φιλικότητα που βασίζεται στην αταραξία, είναι η πιο ωφέλιμη. Έτσι η Αταραξία διδάσκεται μετά την Φιλικότητα. Η Αταραξία μπορεί να είναι ευεργετική μόνο όταν βασίζεται στην συμπόνια. Οι Μποντισάττας είναι Υπέροχα Όντα που ήταν ήδη προικισμένα με την βασική ιδιότητα της συμπόνιας.

Ερωτήσεις Σχετικά με την Μεγάλη Συμπόνια (*Mahākaruṇā*) και την Αταραξία (*Upekḥā*)

Εδώ μπορεί να ρωτήσει κανείς: Πώς θα μπορούσαν οι Μποντισάττας, οι Μεγάλοι Ευσπλαχνικοί, να κοιτάζουν τα αισθανόμενα όντα με αταραξία ή αδιαφορία;

Κάποιοι δάσκαλοι λένε: «Δεν είναι σε όλες τις περιπτώσεις και ανά πάσα στιγμή, που οι Μποντισάττας δείχνουν αταραξία για τα αισθανόμενα όντα. Το κάνουν μόνον όταν είναι απαραίτητο».

Άλλοι δάσκαλοι λένε: «Δεν δείχνουν αταραξία προς τα όντα, αλλά μόνο προς τις προσβλητικές πράξεις που γίνονται από αυτά. Συνεπώς, η Μεγάλη Συμπόνια και η Τελειοποίηση της Αταραξίας, δεν είναι αντίθετες μεταξύ τους».

Άλλος Τρόπος για να Εξηγηθεί η Σειρά Ταξινόμησης των Τελειοποιήσεων

- 1. Η Γενναιοδωρία (*dāna*)** διδάσκεται πρώτη: **α)** Επειδή η γενναιοδωρία είναι πιθανόν να εμφανιστεί μεταξύ πολλών ανθρώπων, και επομένως ανήκει σε όλα τα όντα. **β)** Επειδή δεν είναι τόσο καρποφόρα όσο η ηθική κλπ. και **γ)** Επειδή είναι εύκολο να εφαρμοστεί.
- 2. Η Ηθική (*sīla*),** αναφέρεται αμέσως μετά την γενναιοδωρία: **α)** Επειδή η ηθική εξαγνίζει τόσο τον δότη όσο και τον παραλήπτη. **β)** Επειδή μετά την διδασκαλία της παροχής υπηρεσιών προς τους άλλους όπως είναι η ελεημοσύνη, ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει την αποχή από την πρόκληση πόνου στους άλλους, όπως είναι ο φόνος. **γ)** Επειδή η γενναιοδωρία περιλαμβάνει κάποια θετική δράση, ενώ η ηθική περιλαμβάνει κάποια πρακτική εγκράτειας και ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει την εγκράτεια μετά την διδασκαλία θετικής δράσης που είναι η παροχή ελεημοσύνης. **δ)** Επειδή η γενναιοδωρία οδηγεί στην επίτευξη πλούτου ενώ η ηθική οδηγεί στην επίτευξη της ανθρωπίνης ή θεϊκής ύπαρξης. και **ε)** Επειδή επιθυμεί να διδάξει την επίτευξη της ανθρωπίνης ή θεϊκής ύπαρξης, μετά την διδασκαλία απόκτησης πλούτου.

3. Η Απόρνηση (*nekkhama*), αναφέρεται αμέσως μετά την ηθική: α) Επειδή μέσω της απάρνησης μπορεί να παρατηρηθεί η τέλεια ηθική. β) Επειδή ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει την καλή πνευματική συμπεριφορά μέσω της απάρνησης¹, αμέσως μετά την διδασκαλία της καλής σωματικής και λεκτικής συμπεριφοράς μέσω της ηθικής. γ) Επειδή η επίτευξη της απάρνησης έρχεται εύκολα σε κάποιον του οποίου η ηθική διαγωγή είναι αγνή. δ) Επειδή το σφάλμα που προκύπτει από λανθασμένες πράξεις (*kamma-paradha*), εξαλείφεται μέσω της τήρησης της ηθικής. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η καθαρότητα της σωματικής ή λεκτικής προσπάθειας (*payoga-suddhi*). Οι νοητικές μολύνσεις (*kilesa-paradha*) εξαλείφονται μέσω της απάρνησης. Με αυτόν τον τρόπο, τα εγγενή στοιχεία των λανθασμένων απόψεων όπως του αιωνισμού (*sassata-ditthi*) και του εκμηδενισμού (*uccheda-ditthi*) εξαλείφονται και η καθαρότητα της ροπής (*āsaya-suddhi*) προς την Διορατική Γνώση (*Vipassanā-ñāṇa*) και την Γνώση ότι οι Βουλητικές δραστηριότητες είναι ιδιοκτησία του ίδιου του ατόμου (*Kammassa-kata-ñāṇa*), επιτυγχάνεται. Ο Βούδας επιθυμεί συνεπώς να διδάξει την κάθαρση της γνώσης, με την απάρνηση η οποία ακολουθεί την κάθαρση της προσπάθειας (*payoga-suddhi*). και ε) Επειδή ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει ότι η εξάλειψη των νοητικών μολύνσεων στο στάδιο της εκδήλωσης (*pariyuṭṭhāna*) μέσω της απάρνησης, μπορεί να λάβει χώρα μόνο μετά την εξάλειψη των νοητικών μολύνσεων στο στάδιο της παράβασης (*vītikkama*) μέσω της ηθικής².

¹ Η απάρνηση εδώ δεν αναφέρεται απλώς στην εγκατάλειψη των υλικών πραγμάτων, αλλά στην εξάλειψη των νοητικών μολύνσεων.

² Υπάρχουν τρία στάδια στην εμφάνιση των νοητικών μολύνσεων: 1) το αδρανές στάδιο κατά το οποίο οι μολύνσεις παραμένουν στην βάση του νοητικού συνεχούς ως λανθάνουσες τάσεις (*anusaya*), που δεν εμφανίζονται ως νοητικές ιδιότητες. 2) το στάδιο κατά το οποίο οι νοητικές μολύνσεις από την λανθάνουσα κατάσταση έρχονται σε ύπαρξη και εκδηλώνονται ως νοητική ιδιότητα στην θύρα του νου (*pariyuṭṭhāna*). 3) το στάδιο κατά το οποίο οι νοητικές μολύνσεις γίνονται ενεργές και ανεξέλεγκτες, και εκδηλώνονται με ορισμένες φαύλες σωματικές ή λεκτικές πράξεις (*vītikkama*).

Η τήρηση των ηθικών κανόνων, αναστέλλει την ενεργό έκφραση των νοητικών μολύνσεων (*vītikkama*), μέσω του σώματος ή της ομιλίας. Αυτή είναι μια προσωρινή απομάκρυνση των νοητικών μολύνσεων (*tadaṅga-pahāna*).

Η εξάσκηση του ηρεμιστικού διαλογισμού (*samatha-bhāvanā*), ειδικά στο στάδιο επίτευξης των διαλογιστικών εκστάσεων (*jhāna*), αποτρέπει την βίαιη εμφάνιση των νοητικών μολύνσεων στην θύρα του νου (*pariyuṭṭhāna*). Αυτή είναι η απομάκρυνση των νοητικών μολύνσεων σε απόσταση για σημαντικό χρονικό διάστημα (*vikkhambhana-pahāna*).

Οι νοητικές μολύνσεις εξαλείφονται πλήρως μέχρι το επίπεδο της αδράνειας, μέσω της Σοφίας (*paññā*), που είναι η Γνώση των Οδών και της Καρποφορίας, χωρίς να αφήσουν κανένα ίχνος μολύνσεων στο νοητικό συνεχές. Αυτή είναι η πλήρης εξάλειψη των νοητικών μολύνσεων, που δεν πρόκειται να εμφανιστούν ποτέ ξανά (*samuccheda-pahāna*).

- 4. Η Σοφία** (*paññā*), αναφέρεται αμέσως μετά την απάρνηση: **α)** Επειδή η απάρνηση τελειοποιείται και εξαγνίζεται με την σοφία. **β)** Επειδή ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει ότι δεν υπάρχει σοφία χωρίς διαλογιστική έκσταση (*jhāna*) συμπεριλαμβανομένης της απάρνησης. **γ)** Επειδή επιθυμεί να διδάξει την σοφία που είναι η βασική αιτία της αταραξίας, αμέσως μετά την διδασκαλία της απάρνησης που είναι με την σειρά της η βασική αιτία της νοητικής συγκέντρωσης. και **δ)** Επειδή επιθυμεί να διδάξει ότι μόνο με συνεχή σκέψη (απάρνηση) που κατευθύνεται προς την ευημερία των άλλων, μπορεί να προκύψει η Γνώση των επιδέξιων μέσων (*Upāya-kosalla ñāṇa*) που θα λειτουργήσουν για την ευημερία τους.
- 5. Η Ενεργητικότητα** (*virīya*), αναφέρεται αμέσως μετά την σοφία: **α)** Επειδή η λειτουργία της σοφίας εκπληρώνεται με την εφαρμογή της ενεργητικότητας. **β)** Επειδή ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει θαύματα από προσπάθειες για την ευημερία των όντων, μετά την διδασκαλία της σοφίας που κατανοεί με διορατικότητα την φύση της πραγματικότητας η οποία είναι κενή από προσωπικότητα ή εαυτό. **γ)** Επειδή επιθυμεί να διδάξει το κίνητρο για προσπάθεια (*paggaha*)¹ αμέσως μετά το κίνητρο για αταραξία. και **δ)** Επειδή επιθυμεί να διδάξει ότι τα ειδικά οφέλη προκύπτουν μόνο από ένθερμη προσπάθεια και μετά από προσεκτική εξέταση.
- 6. Η Υπομονή** (*khanti*), αναφέρεται μετά την ενεργητικότητα: **α)** Επειδή η υπομονή εκπληρώνεται από την ενεργητικότητα, καθώς μόνον ένας ενεργητικός άνθρωπος μπορεί να αντέξει όλα τα βάσανα που αντιμετωπίζει. **β)** Επειδή ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει ότι η ενεργητικότητα είναι ένα στολίδι της υπομονής, διότι η υπομονή που δείχνει ένας νωθρός άνθρωπος επειδή δεν μπορεί να επικρατήσει, δεν είναι αξιοπρεπής, ενώ η υπομονή που δείχνει ένας ενεργητικός άνθρωπος, παρά την επικράτησή του, είναι. **γ)** Επειδή επιθυμεί να διδάξει την αιτία της αυτοσυγκέντρωσης αμέσως μετά την διδασκαλία της αιτίας της ενεργητικότητας, καθώς η ανησυχία (*uddhacca*) λόγω υπερβολικής ενέργειας, εγκαταλείπεται μόνο με την κατανόηση της Διδασκαλίας μέσω του στοχασμού πάνω σ' αυτήν (*dhama-nijjhānakkhanti*). **δ)** Επειδή επιθυμεί να διδάξει ότι μόνο ένας ενεργητικός άνθρωπος μπορεί να προσπαθεί συνεχώς, καθώς μόνο ένας άνθρωπος με μεγάλη υπομονή είναι απαλλαγμένος από ανησυχία και πάντα σε θέση να κάνει αξιόπαινες πράξεις. **ε)** Επειδή επιθυμεί να διδάξει ότι η λαχτάρα για ανταμοιβές, δεν μπορεί να προκύψει όταν κάποιος είναι προικισμένος με επίγνωση, όπως δεν μπορεί να υπάρχει λαχτάρα όταν κάποιος αναλογίζεται την Διδασκαλία κατά την ανάληψη έργων ευημερίας. και **στ)** Επειδή επιθυμεί να διδάξει ότι ένας Μποντισάττα αντέχει υπομονετικά τα βάσανα που προκαλούνται από άλλους, ακόμα κι όταν δεν εργάζεται επιμελώς για την ευημερία τους όπως αποδεικνύεται από την Σύντομη Ιστορία Γέννησης για τον Πρίγκηπα Νταμμαπάλα (*Cūla Dhammapāla Jātaka*, Ja 358) κλπ.

¹ *Paggaha*: σημαίνει υποστήριξη, βοήθεια, αρωγή, προσπάθεια.

7. Η Φιλαλήθεια (*sacca*), αναφέρεται αμέσως μετά την υπομονή: **α)** Επειδή η υπομονή μπορεί να διατηρηθεί επί μακρόν μέσω της φιλαλήθειας, καθώς η υπομονή κάποιου θα διαρκέσει μόνον όταν είναι κανείς ειλικρινής. **β)** Επειδή ο Βούδας, αφού αναφέρθηκε πρώτα στην ανοχή των αδικιών που προκαλούνται από τους άλλους, επιθυμεί να διδάξει στην συνέχεια πώς ο Μποντισάττα τηρεί τον λόγο του στο να προσφέρει βοήθεια, ακόμα και σε εκείνους που του έχουν φερθεί αχάριστα. Την ώρα που λαμβάνει την προφητεία, ο Μποντισάττα που φιλοδοξεί να πετύχει την Φώτιση, παίρνει την απόφαση να σώσει όλα τα όντα. Πιστός σε αυτή την σταθερή απόφαση, παρέχει βοήθεια ακόμα και σε εκείνους που τον είχαν αδικήσει.

Ένα παράδειγμα:

Η Μακρά Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά Πίθηκο (*Mahā-kapi-Jātaka*, Ja 516), η έκτη *Jātaka* της *Timśa Nipāta*, αφηγείται την ιστορία του Μποντισάττα που σε εκείνη την ζωή είχε γεννηθεί σαν πίθηκος, ο οποίος έτρεξε να σώσει έναν βραχμάνο που είχε πέσει σε ένα βαθύ βάραθρο. Εξαντλημένος από την επίπονη προσπάθεια να βγάλει τον άνθρωπο εκτός κινδύνου, ο Μποντισάττα αποκοιμήθηκε με εμπιστοσύνη στην αγκαλιά του ανθρώπου που μόλις είχε σώσει. Με μια κακή σκέψη να φάει την σάρκα του σωτήρα του, αυτός ο κακοήθης άνθρωπος χτύπησε το κεφάλι του πιθήκου με μια πέτρα. Χωρίς να δείξει κανέναν θυμό και υπομένοντας το τραύμα στο κεφάλι του, ο Μποντισάττα συνέχισε την προσπάθειά του για να σώσει τον άνθρωπο από τον κίνδυνο των άγριων θηρίων. Του έδειξε τον δρόμο για την έξοδο από το δάσος, με τις σταγόνες αίματος που έπεφταν καθώς πηδούσε από δέντρο σε δέντρο. **γ)** Επειδή επιθυμεί να δείξει ότι ένας Μποντισάττα που έχει υπομονή, δεν παραιτείται ποτέ από την εξάσκηση να λέει σταθερά μόνο την αλήθεια, ακόμα και αν παρερμηνεύεται από τους άλλους. και **δ)** Επειδή έχοντας διδάξει τον διαλογιστικό στοχασμό μέσω του οποίου η κενότητα της ύπαρξης μπορεί να γίνει κατανοητή, ο Μποντισάττα επιθυμεί να δείξει την Γνώση της Αλήθειας η οποία αναπτύχθηκε μέσω της διαδικασίας αυτού του στοχασμού (*dhamma-nijjhānakkhanti*).

8. Η Αποφασιστικότητα (*adhittāna*), αναφέρεται αμέσως μετά την φιλαλήθεια: **α)** Επειδή η φιλαλήθεια επιτυγχάνεται μέσω της αποφασιστικότητας, καθώς η αποχή από το ψεύδος τελειοποιείται από εκείνον του οποίου η απόφαση να λέει την αλήθεια, παραμένει ακλόνητη ακόμα και με κίνδυνο της ζωής του. **β)** Επειδή, μετά την διδασκαλία της φιλαλήθειας, ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει την αποφασιστική δέσμευση των Μποντισάττα στην φιλαλήθεια, χωρίς αμφιταλαντεύσεις. και **γ)** Επειδή μετά την διδασκαλία ότι μόνον εκείνοι που διαθέτουν την Γνώση της Αληθινής Φύσης των φαινομένων όπως αυτά είναι πραγματικά, είναι ικανοί να οικοδομήσουν τις Τελειοποιήσεις και να τις ολοκληρώσουν, επιθυμεί να διδάξει ότι οι προϋποθέσεις για τις Τελειοποιήσεις μπορούν να επιτευχθούν σαν αποτέλεσμα της Γνώσης της Αλήθειας.

9. Η Φιλικότητα (*mettā*) αναφέρεται αμέσως μετά από την αποφασιστικότητα: **α)** Επειδή η ανάπτυξη της φιλικότητας βοηθάει στην εκπλήρωση της απόφασης να αναλάβει το έργο για την ευημερία των άλλων. **β)** Επειδή μετά την διδασκαλία της αποφασιστικότητας, ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει αυτό που φέρνει όφελος στους άλλους σύμφωνα με την απόφαση του Μποντισάττα ο οποίος στην πορεία του για την εκπλήρωση των Τελειοποιήσεων, παραμένει γενικά σε κατάσταση φιλικότητας. και **γ)** Επειδή όταν κάποιος παραμένει ψύχραιμος στην απόφασή του να εργαστεί για την ευημερία των άλλων, μπορεί να πραγματοποιήσει την επιθυμία του μέσω της φιλικότητας.

10. Η Αταραξία (*upekkhā*) αναφέρεται αμέσως μετά από την φιλικότητα: **α)** Επειδή η αταραξία εξαγνίζει την φιλικότητα. Διότι όταν κάποιος αναπτύσσει φιλικότητα χωρίς αταραξία, είναι πιθανόν να εξαπατηθεί από λαχτάρα ή απληστία που φορά την μάσκα της φιλικότητας. Μόνον όταν κάποιος αναπτύσσει αταραξία, μπορεί μερικές φορές να μείνει μακριά από την απατηλή λαχτάρα ή την απληστία. **β)** Επειδή μετά την διδασκαλία για το πώς το συμφέρον των άλλων πρέπει να εξυπηρετείται με την φιλικότητα, ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει ότι η αταραξία πρέπει να διατηρείται απέναντι σε όλες τις αδικίες που προκαλούνται από τους άλλους. Ο Μποντισάττα εργάζεται για την ευημερία των όντων με φιλικότητα. Διατηρεί ισορροπημένο νου, συγχωρώντας όλα τα όντα που τον αδικούν. **γ)** Επειδή μετά την διδασκαλία της ανάπτυξης της φιλικότητας, ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει τα πλεονεκτήματά της, διότι μόνο αφού έχει αναπτυχθεί η φιλικότητα μπορεί να αναπτυχθεί με επιτυχία και η αταραξία. και **δ)** ο Βούδας επιθυμεί να διδάξει την υπέροχη ιδιότητα ενός Μποντισάττα, ο οποίος μπορεί να παραμείνει ατάραχος ακόμα και απέναντι σε αυτούς που του δείχνουν καλή θέληση.

Έτσι ο Δάσκαλός μας, ο Κύριος του κόσμου, διδάσκει τις Τελειοποιήσεις με την κατάλληλη σειρά, όπως περιγράφονται παραπάνω, ταξινομημένες με βάση μια αρχή διαδοχής, και όχι τυχαία και αμεθόδευτα.

5. Ποια είναι τα Χαρακτηριστικά, οι Λειτουργίες, οι Εκδηλώσεις, και οι Εγγύτατες Αιτίες των Τελειοποιήσεων;

☉α ξεκινήσουμε αυτή την ενότητα με επεξηγήσεις των λέξεων «χαρακτηριστικό», «λειτουργία», «εκδήλωση», και «εγγύτατη αιτία». Στην συνέχεια θα ασχοληθούμε με τον ορισμό και την ευρύτερη σημασία των Τελειοποιήσεων, μαζί με τα χαρακτηριστικά, τις λειτουργίες, τις εκδηλώσεις τους και τις εγγύτατες αιτίες τους συλλογικά, αλλά και μεμονωμένα.

Γνώση απαλλαγμένη από πίστη σε προσωπικότητα (*atta-ditṭhi*), είναι δυνατή μόνο μέσω της επίγνωσης των ύψιστων πραγματικοτήτων του νου και της ύλης, που επιτυγχάνεται με τον στοχασμό κάθε πραγματικότητας ως προς τα χαρακτηριστικά, τις λειτουργίες, τις εκδηλώσεις και τις εγγύτατες αιτίες της.

Παρομοίως, μόνον όταν γνωρίζει κανείς τα χαρακτηριστικά, τις λειτουργίες, τις εκδηλώσεις, και τις εγγύτατες αιτίες των Τελειοποιήσεων, συλλογικά αλλά και μεμονωμένα, μπορεί να έχει μια καθαρή αντίληψη αυτών. Επομένως, τα Κείμενα περιγράφουν συνήθως αυτά τα τέσσερα γνωρίσματα που αφορούν τις Τελειοποιήσεις.

α) Χαρακτηριστικό (*lakkhana*): Το Σχόλιο εξηγεί: «Το χαρακτηριστικό έχει δύο όψεις: 1) Συνηθισμένα γνωρίσματα κοινά στα πάντα¹ και 2) Ιδιαίτερα γνωρίσματα που είναι μοναδικά και δεν μοιράζονται με οτιδήποτε άλλο» (*sāmaññaṃ vā sabhāvo vā, dhammānaṃ lakkhanaṃ mataṃ*). Για παράδειγμα, οι υλικές ιδιότητες του γήινου στοιχείου (*paṭhavi*) έχουν δύο χαρακτηριστικά: 1) αλλαγή, παροδικότητα, ανικανοποίητο, μη υποκείμενο σε έλεγχο, και 2) σκληρότητα. Τα χαρακτηριστικά του (1) είναι κοινά με άλλα στοιχεία, ενώ το χαρακτηριστικό του (2) δηλαδή η σκληρότητα, είναι το ιδιαίτερο γνώρισμα του γήινου στοιχείου, το οποίο δεν μοιράζεται με αυτά των άλλων στοιχείων.

β) Λειτουργία (*Rasa*): Το Σχόλιο εξηγεί: «Η λειτουργία πρέπει να εξηγηθεί έχοντας επίσης δύο όψεις: *Kicca* και *sampatti*. 1) λειτουργία που πρόκειται να εκτελεστεί (*Kicca-rasa*), και 2) επίτευξη ως αποτέλεσμα αυτής (*Sampatti-rasa*)» (*Kiccaṃ vā tassa sampatti, raso ti paridīpito*).

γ) Εκδήλωση² (*Paccupatthāna*): Το Σχόλιο εξηγεί: Κάθε φορά που ένα άτομο στοχάζεται βαθειά ένα συγκεκριμένο νοητικό αντικείμενο, αυτό που συνήθως

---

¹ Τα συνηθισμένα (*sāmañña*) και τα ιδιαίτερα (*sabhāva*) γνωρίσματα των ύψιστων πραγματικοτήτων, είναι γνωστά ως χαρακτηριστικά (*lakkhana*): α) χαρακτηριστικά κοινά σε όλα (*sāmañña*), και β) χαρακτηριστικά που δεν μοιράζονται με άλλα (*sabhāva*), αλλά τα κατέχει ένας και επομένως είναι μοναδικά (*visesa*).

² Η εκδήλωση πρέπει να είναι γνωστή ως αποτέλεσμα (*phala*) και ως αποκάλυψη (*upaṭṭhānākāra*). α) το αποτέλεσμα των ύψιστων πραγματικοτήτων (*phala*), και β) ο τρόπος με τον οποίον αποκαλύπτεται κάτι στον γιόγκι (*upaṭṭhānākāra*). Κάθε φορά που ο γιόγκι στοχάζεται βαθειά μια συγκεκριμένη ύψιστη πραγματικότητα, αυτό που σχετίζεται με την φύση, την λειτουργία, την αιτία ή το αποτέλεσμα αυτής της πραγματικότητας, εμφανίζεται στον νου του. Συνεπώς, κάτι που σχετίζεται με οποιοδήποτε από αυτά τα τέσσερα και εμφανίζεται στον νου του γιόγκι, ονομάζεται εκδήλωση.

εμφανίζεται στον νου του, σχετίζεται με την φύση τού υπό εξέταση νοητικού αντικειμένου, σχετίζεται με τις λειτουργίες του, σχετίζεται με την αιτία του, και σχετίζεται με το αποτέλεσμα του. Επομένως, οποιοδήποτε από αυτά που εμφανίζονται στον νου του σε σχέση με το νοητικό αντικείμενο το οποίο στοχάζεται, λέγεται εκδήλωση (*Phalaṁ vā raccupatthānaṁ upatthāna-nayo pi vā*).

δ) Εγγύτατη αιτία (*padatthāna*): Το Σχόλιο εξηγεί: «Ο άμεσος συντελεστής για την ανάδυση μιας ύψιστης πραγματικότητας είναι γνωστός ως εγγύτατη αιτία» (*āsanna-kāraṇaṁ yaṁ tu, taṁ padaṭṭhāna-saññitaṁ*).

Τα τέσσερα γνωρίσματα που είναι κοινά και στις Δέκα Τελειοποιήσεις

α) Το χαρακτηριστικό τους είναι να υπηρετούν τα συμφέροντα των άλλων. **β)** Η λειτουργία τους είναι να παρέχουν βοήθεια στους άλλους (*Kicca-rasa*) ή να μην αμφιταλαντεύονται ως προς την εκπλήρωσή τους (*Sampatti-rasa*). **γ)** Η εκδήλωσή τους είναι η εμφάνιση στον νου του γιόγκι, της γνώσης ότι έχουν την φύση να επιθυμούν την ευημερία των όντων, ή το αποτέλεσμα τού να γίνει Βούδας. **δ)** Η εγγύτατη αιτία τους είναι η Μεγάλη Συμπόνια (*Mahā-karuṇā*) και η Γνώση των επιδέξιων μέσων (*Upāya-kosalla-ñāṇa*).

Τα τέσσερα γνωρίσματα που είναι μοναδικά σε κάθε Τελειοποίηση:

1. Η βούληση που βασίζεται στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων να παραιτηθεί, να δωρίσει, να χαρίσει τα υπάρχοντά του σε άλλους, ονομάζεται **Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας** (*dāna*).

α) Το χαρακτηριστικό της είναι η παραίτηση. **β)** Η λειτουργία της είναι να καταστρέφει την απληστία που προσκολλάται στα αντικείμενα που πρέπει να δοθούν. **γ)** Η εκδήλωσή της είναι η μη προσκόλληση που εμφανίζεται στον νου του γιόγκι όσον αφορά την φύση της ή η επίτευξη πλούτου, ευημερίας και ευτυχισμένης ύπαρξης όσον αφορά την επίδρασή της. **δ)** Η εγγύτατη αιτία της είναι το αντικείμενο που πρέπει να δοθεί, διότι η γενναιοδωρία είναι δυνατή μόνο όταν υπάρχει αυτό το αντικείμενο. Η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας γίνεται ορθά κατανοητή μόνον όταν μελετηθεί διεξοδικά και στις οκτώ από αυτές τις τέσσερις πτυχές (δηλαδή στα τέσσερα κοινά και στα τέσσερα μοναδικά γνωρίσματα). Όταν μελετηθεί κατ' αυτόν τον τρόπο, θα γίνει ξεκάθαρο και πλήρως κατανοητό, ότι η γενναιοδωρία είναι μια πράξη που έχει το γνώρισμα της απάρνησης ή της εγκατάλειψης. Ταυτόχρονα, επιτελεί το έργο της καταστροφής της απληστίας, που τείνει να συνδέει τον δότη με τα πράγματα που θα δοθούν. Στον νου του γιόγκι που στοχάζεται βαθειά και προσεκτικά, μια πράξη γενναιοδωρίας θα εμφανιζόταν ως μη προσκόλληση στο αντικείμενο της προσφοράς, ή θα εμφανιζόταν ως μια πράξη που θα μπορούσε να παράξει μια ευνοϊκή ύπαρξη προικισμένη με πλούτο και ευημερία. Η γενναιοδωρία είναι εφικτή, μόνον όταν υπάρχει κάτι που μπορεί κάποιος να το προσφέρει.

(Η ίδια εξέταση εφαρμόζεται σε όλες τις υπόλοιπες Τελειοποιήσεις)

2. Βασισμένη στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων, η υγιής σωματική και λεκτική συμπεριφορά ονομάζεται **Τελειοποίηση της Ηθικής** (*sīla*). Με όρους του *Abhidhamma*, σημαίνει αποχή από λανθασμένες πράξεις που δεν πρέπει να διαπράττονται (*viratī cetasika*) και βούληση (*cetanā*) για την εκτέλεση διαφόρων καθηκόντων που πρέπει να εκτελούνται.

α) Το χαρακτηριστικό της είναι να μην επιτρέπει στις σωματικές και λεκτικές ενέργειες κάποιου να γίνουν φαύλες, αλλά να τις διατηρεί σε ορθό προσανατολισμό. Έχει επίσης το χαρακτηριστικό να χρησιμεύει ως θεμέλιο όλων των καλών πράξεων. **β)** Η λειτουργία της είναι να εμποδίζει κάποιον από το να επιδίδεται σε ηθικές διαφθορές, όπως δηλαδή στις τρεις λανθασμένες σωματικές ενέργειες και στις τέσσερις λανθασμένες λεκτικές ενέργειες. Ή βοηθάει κάποιον να επιτύχει την ενάρετη κατάσταση μέσω άφογης και άμεμπτης συμπεριφοράς. **γ)** Εκδηλώνεται ως αγνότητα στην ομιλία και στην πράξη, όταν ο γιόγκι στοχάζεται πάνω στην φύση της. **δ)** Η εγγύτατη αιτία της είναι η ηθική ντροπή (*hiri*) και ο ηθικός τρόμος (*ottapa*) για την εκτέλεση φαύλων πράξεων.

3. Βασισμένη στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων, η ομάδα της συνείδησης και των νοητικών παραγόντων που επιδιώκουν την απελευθέρωση από τις ηδονικές υπάρξεις, λόγω του ότι αντιλαμβάνονται τα ελαττώματα των ηδονικών αντικειμένων (*vatthu-kāma*), των νοητικών μολύνσεων της ηδονής (*kilesa-kāma*) και των διαφόρων υπάρξεων, είναι η **Τελειοποίηση της Απόρνησης** (*nekkhama*).

α) Το χαρακτηριστικό της είναι η απελευθέρωση από τις ηδονικές επιθυμίες και την ηδονική ύπαρξη. **β)** Η λειτουργία της είναι να αναδεικνύει τα ελαττώματά τους. **γ)** Η εκδήλωσή της είναι η συνειδητοποίηση από τον γιόγκι ότι απομακρύνεται, αποσύρεται από αυτές τις καταστάσεις της ηδονικής ύπαρξης. **δ)** Μια αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης (*saṃvega-ñāṇa*), η οποία δημιουργείται από τον ηθικό τρόπο (*ottapa*) για κινδύνους όπως είναι η γέννηση, τα γηρατειά, οι ασθένειες, ο θάνατος, και οι δυστυχησμένες καταστάσεις ύπαρξης, είναι η εγγύτατη αιτία της.

4. Βασισμένη στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων, ο νοητικός παράγοντας της σοφίας που διεισδύει στα συνηθισμένα αλλά και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των φαινομένων, είναι η **Τελειοποίηση της Σοφίας** (*paññā*). **α)** Το χαρακτηριστικό της είναι η διείσδυση στην πραγματική φύση των φαινομένων, ή της αλάνθαστης διάκρισης των συνηθισμένων αλλά και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των αντικειμένων που είναι υπό εξέταση, όπως το χτύπημα του ματιού ενός ταύρου με ένα βέλος από έναν επιδέξιο τοξότη. **β)** Η λειτουργία της είναι να φωτίζει το αντικείμενο σαν λυχνάρι (που διώχνει το σκοτάδι της αυταπάτης (*moha*), το οποίο κρύβει την πραγματική φύση των αντικειμένων). **γ)** Η εκδήλωσή της (ως προς την φύση της) είναι η μη σύγκριση στον νου του γιόγκι σε σχέση με τα αντικείμενα περισυλλογής, όπως ένας οδηγός που δείχνει τον

δρόμο στους ταξιδιώτες που έχουν χάσει την αίσθηση της κατεύθυνσής τους σε ένα δάσος, ή σαν συνέπεια, έχει το ευεργετικό αποτέλεσμα της ελευθερίας από την σύγχυση όσον αφορά τα αντικείμενα περισυλλογής. **δ)** Η εγγύτατη αιτία της είναι η συγκέντρωση (*samādhī*) ή οι Τέσσερις Ευγενείς Αλήθειες.

- 5.** Βασισμένες στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων, οι σωματικές και πνευματικές προσπάθειες για την ευημερία των άλλων, είναι η **Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας** (*virīya*). **α)** Το χαρακτηριστικό της είναι η προσπάθεια (στην ανάλυση των πόνων). **β)** Η λειτουργία της είναι να υποστηρίζει και να ενισχύει τους παράγοντες που προκύπτουν μαζί της, έτσι ώστε αυτοί να μην χαλαρώσουν κατά την εκτέλεση αξιοπρεπών πράξεων. **γ)** Η εκδήλωσή της είναι η σταθερότητα στον νου του γιόγκι, η οποία είναι αντίθετη με την οκνηρία και τον λήθαργο που είναι επιζήμιες καταστάσεις για την τέλεση αξιόπαινων πράξεων. **δ)** Η εγγύτατη αιτία της είναι μια αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης (*saṃvega-ñāṇa*), ή οι οκτώ παράγοντες που προάγουν την ενεργητικότητα (*viriyārambha-vatthu*).

Οι οκτώ παράγοντες που προάγουν την ενεργητικότητα

Ο Σεβάσμιος Mahā Visuddhārāma Sayādaw, στο βιβλίο του «Η Διάσπαση της Μορφής στα Απόλυτα Μέρη της» (*Paramattha-sarūpa-Bhedāni*), έχει περιγράψει στην ενότητα για τον διαλογισμό, τους οκτώ παράγοντες που προάγουν την ενεργητικότητα (*viriyārambha-vatthu*): δύο αφορούν τις επισκευές και την συντήρηση, δύο αφορούν τα ταξίδια, δύο αφορούν την κακή υγεία, και δύο αφορούν την λήψη των γευμάτων.

Δύο Παράγοντες που Αφορούν τις Επισκευές και την Συντήρηση

- α) Λέει λοιπόν κάποιος στον εαυτό του: «Πρέπει να επιδιορθώσω κάποια ρούχα κλπ. Ενώ είμαι απασχολημένος με αυτό, δεν θα είναι εύκολο για μένα να αφιερωθώ στην Διδασκαλία του Βούδα. Θα προσπαθήσω να το κάνω εκ των προτέρων πριν αρχίσω τις επιδιορθώσεις».
- β) Μόλις ολοκληρώσει αυτό το έργο, σκέφτεται: «Έχω τελειώσει την επιδιόρθωση. Ενώ το έκανα, δεν μπορούσα να δώσω σημασία στην Διδασκαλία του Βούδα. Τώρα πρέπει να εργαστώ πιο σκληρά για να αναπληρώσω αυτή την παράλειψη».

Δύο Παράγοντες που Αφορούν τα Ταξίδια

- α) Σκέφτεται: «Πρέπει να πάω ένα ταξίδι. Ενώ θα ταξιδεύω, δεν θα είναι εύκολο να αφιερώσω την προσοχή μου στην Διδασκαλία του Βούδα. Θα προσπαθήσω να το κάνω εκ των προτέρων πριν ταξιδέψω».

β) Μετά το ταξίδι σκέφτεται: Έκανα αυτό το ταξίδι. Ενώ ταξίδευα δεν μπορούσα να αφιερώσω την προσοχή μου στην Διδασκαλία του Βούδα. Τώρα πρέπει να εργασθώ πιο σκληρά για να αναπληρώσω αυτή την παράλειψη».

Δύο Παράγοντες που Αφορούν τα Προβλήματα Υγείας

- α) Όταν αρχίζει να υποφέρει από ελαφριά ασθένεια, σκέφτεται: «Αισθάνομαι ασθενής. Η ασθένεια μπορεί να επιδεινωθεί. Θα εργαστώ σκληρά πριν γίνει αυτό».
- β) Ενώ αναρρώνει, σκέφτεται: «Μόλις ανάρρωσα από ασθένεια, η οποία μπορεί να επανεμφανιστεί ανά πάσα στιγμή. Θα κάνω μια προσπάθεια πριν εμφανιστεί ξανά η παλιά ασθένεια».

Δύο Παράγοντες που Αφορούν την Συμμετοχή στα Γεύματα

- α) Όταν δεν υπάρχει επαρκής προσφορά τροφής, σκέφτεται: «Επέστρεψα από τον γύρο της ελεημοσύνης, μόνο με λίγη τροφή. Ένα μικρό γεύμα διατηρεί το σώμα μου ελαφρύ και σε φόρμα, ελεύθερο από νωθρότητα και λήθαργο. Θα αρχίσω αμέσως να καταβάλω προσπάθεια».
- β) Όταν έχει λάβει επαρκή ποσότητα τροφής από την ελεημοσύνη, σκέφτεται: «Επέστρεψα από τον γύρο της ελεημοσύνης, με αρκετή τροφή η οποία θα μου δώσει δύναμη να εργαστώ σκληρά. Θα αρχίσω αμέσως να εργάζομαι δυναμικά».

Αυτοί είναι οι οκτώ παράγοντες που προάγουν την ενεργητικότητα (*viriyārambha-vatthu*).

Οι οκτώ παράγοντες που ενθαρρύνουν την οκνηρία

Οι οκτώ παράγοντες που ενθαρρύνουν την οκνηρία (*kusīta-vatthu*), είναι ακριβώς οι αντίθετοι από αυτούς που προωθούν την ενεργητικότητα, δηλαδή:

1) Όταν κάποιος πρέπει να κάνει κάποια επισκευή ή συντήρηση, καθυστερεί λέγοντας: «Θα με κουράσει. Θα πάρω έναν καλό ύπνο πριν κάνω την επισκευή».

2) Όταν πρέπει να πάει ένα ταξίδι, λέει τα ίδια. 3) Όταν κάποιος αρχίζει να αισθάνεται αδιαθεσία, παραπονιέται για την αδυναμία του και προσπαθεί να κοιμηθεί. 4) Όταν έχει πάρει αρκετή τροφή, απλά κοιμάται διότι το στομάχι του είναι βαρύ. 5) Όταν κάποιος έχει κάνει την επισκευή, ή 6) έχει επιστρέψει από το ταξίδι, ή 7) έχει αναρρώσει από την ασθένεια, ή 8) έχει λιγοστή τροφή, γκρινιάζει και λέει: «Είμαι κουρασμένος. Θα ξεκουραστώ». Κατ' αυτόν τον τρόπο, δικαιολογεί κάποιος τον εαυτό του και δεν προσπαθεί να καλλιεργήσει τις αξιόπαινες πράξεις.

Οι οκτώ παράγοντες που προάγουν την ενεργητικότητα (*viriyārambha-vatthu*) και οι οκτώ παράγοντες που ενθαρρύνουν την οκνηρία (*kusīta-vatthu*), αναφέρονται στην «Ομιλία Περί Απαγγελίας από Κοινού» (*Saṅgīti Sutta, Pāthika Vagga, Dīgha Nikāya, DN 33*).

6. Βασισμένη στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων, η ανοχή στις φαύλες πράξεις των άλλων ή (από την άποψη του *Abhidhamma*), το σύνολο των συνειδήσεων και των νοητικών παραγόντων που προκύπτουν από έναν τέτοιο τρόπο ανοχής και διευθύνονται από την μη αποστροφή, (*adosa*), είναι η **Τελειοποίηση της Υπομονής** (*khantī*).
- α)** Το χαρακτηριστικό της είναι να αντέχει κανείς τις καταστάσεις με υπομονή. **β)** Η λειτουργία της είναι να ξεπερνά τόσο τα επιθυμητά όσο και τα ανεπιθύμητα αντικείμενα. Κάποιος που δεν είναι προικισμένος με υπομονή, εμμένει στην απληστία όταν συναντά ευχάριστα, επιθυμητά αντικείμενα, και στην αποστροφή όταν συναντά δυσάρεστα, ανεπιθύμητα αντικείμενα. Τότε λέγεται, ότι κάποιος νικήθηκε τόσο από τα επιθυμητά όσο και από τα ανεπιθύμητα αντικείμενα. Εκείνος που είναι προικισμένος με υπομονή, αντιστέκεται σταθερά ενάντια στην απληστία και στην αποστροφή. Η υπομονή λοιπόν, λέγεται ότι υπερνικά όλα τα αντικείμενα αίσθησης, είτε αυτά είναι επιθυμητά είτε ανεπιθύμητα. **γ)** Η εκδήλωσή της εμφανίζεται στον νου του γιόγκι ως υπομονετική αποδοχή και των επιθυμητών και των ανεπιθύμητων αντικειμένων, ή ως μη αντίθεση σε αυτά. **δ)** Η εγγύτατη αιτία της είναι να βλέπει κανείς τα πράγματα όπως ακριβώς είναι πραγματικά.
7. Βασισμένη στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων, το να λες την αλήθεια και να κρατάς τον λόγο σου, είναι η **Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας** (*sacca*). Από την άποψη του *Abhidhamma*, είναι ο νοητικός παράγοντας της εγκράτειας (*virati-cetasika*), ή της βούλησης (*cetanā-cetasika*), ή της σοφίας (*paññā-cetasika*), ανάλογα με την περίπτωση.
- α)** Έχει το χαρακτηριστικό της ειλικρίνειας. **β)** Η λειτουργία της είναι να καταστήσει σαφή την αλήθεια ως έχει. **γ)** Η εκδήλωσή της στον νου του γιόγκι είναι η ευγένεια, η γλυκύτητα, και η ευχαρίστηση. **δ)** Η εγγύτατη αιτία της είναι η αγνότητα πράξης, λόγου και σκέψης.
8. Βασισμένη στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων, η ακλόνητη αποφασιστικότητα για επιδίωξη της αξιοπρέπειας, είναι η **Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας** (*adhiṭṭhāna*). Από την άποψη του *Abhidhamma*, είναι η ομάδα της συνείδησης και των νοητικών παραγόντων που προκύπτουν σε έναν τέτοιο τρόπο αποφασιστικότητας.
- α)** Το χαρακτηριστικό της είναι η ακλόνητη αποφασιστικότητα για την εκπλήρωση των Τελειοποιήσεων, της Φιλανθρωπίας, και της Ορθής Συμπεριφοράς, που είναι οι προϋποθέσεις για την Φώτιση. **β)** Η λειτουργία της είναι να ξεπεράσει κάθε μειονέκτημα που αντιτίθεται στις προϋποθέσεις της Φώτισης. **γ)** Η εκδήλωσή της στον νου του γιόγκι είναι η σταθερότητα στην εκπλήρωση των απαιτήσεων της Φώτισης. **δ)** Η εγγύτατη αιτία της είναι οι προϋποθέσεις της Φώτισης.

9. Βασισμένη στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων, η υπηρεσία για την ευημερία και την ευτυχία του κόσμου, είναι η **Τελειοποίηση της Φιλικότητας** (*mettā*). Από την άποψη του *Abhidhamma*, είναι ο νοητικός παράγοντας της μη αποστροφής (*adosa-cetasika*).

α) Το χαρακτηριστικό της είναι να εύχεται ευημερία σε όλα τα όντα. **β)** Η λειτουργία της είναι να εργάζεται για την ευημερία των όντων, ώστε να εκπληρωθεί αυτή η ευχή. Ή η λειτουργία της είναι η εξάλειψη των εννέα αιτιών της δυσαρέσκειας¹. **γ)** Η εκδήλωσή της στον νου του γιόγκι είναι η ηρεμία. **δ)** Η εγγύτατη αιτία της είναι να θεωρεί όλα τα όντα ως αποδεκτά. Καμία ανάπτυξη της φιλικότητας δεν είναι δυνατή εάν κάποιος θεωρεί τα όντα ως δυσάρεστα.

10. Βασισμένη στην Μεγάλη Συμπόνια και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων, η αμερόληπτη στάση απέναντι στα επιθυμητά και ανεπιθύμητα εξαρτημένα όντα, που απορρίπτει την αγάπη και το μίσος, είναι η **Τελειοποίηση της Αταραξίας** (*urekkhā*). Από την άποψη του *Abhidhamma*, είναι ο νοητικός παράγοντας της αμεροληψίας (*tatra-majjhataṭṭā*), που προκύπτει σε τέτοιες καταστάσεις.

α) Το χαρακτηριστικό της είναι να καταλαμβάνει την νοητική θέση μεταξύ αγάπης και μίσους. **β)** Η λειτουργία της είναι να έχει αμερόληπτη άποψη. **γ)** Η εκδήλωσή της στον νου του γιόγκι, είναι να κατευνάζει την αγάπη και το μίσος. **δ)** Η εγγύτατη αιτία της είναι ο συλλογισμός ότι όλα τα όντα είναι κάτοχοι των δικών τους πράξεων (*kamma*).

Κάθε μία από τις παραπάνω περιγραφές των Τελειοποιήσεων αρχίζει με τις χαρακτηριστικές λέξεις: «Βασισμένη στην Μεγάλη Συμπόνια (*Mahākaruṇā*) και στην Γνώση των επιδέξιων μέσων (*Uṇāya-kosalla-ñāṇa*)». Αυτά τα δύο χαρακτηριστικά αποτελούν τις βασικές αρετές οι οποίες είναι πάντα παρούσες στο νοητικό συνεχές των Μποντισάττας και μόνον οι πράξεις της γενναιοδωρίας, της ηθικής διαγωγής, κλπ. που βασίζονται πάνω σ' αυτές, αποτελούν τις Τελειοποιήσεις (*pāramī*).

6. Ποιες είναι οι Βασικές Προϋποθέσεις των Τελειοποιήσεων;

Εν συντομία είναι:

- **(Α).** Η Μεγάλη Φιλοδοξία (*Abhinīhāra*),
- **(Β).** Η Μεγάλη Συμπόνια (*Mahākaruṇā*) και η Γνώση των επιδέξιων μέσων (*Uṇāya-kosalla-ñāṇa*),
- **(Γ).** Οι Τέσσερεις βάσεις για την Βουδότητα (*Buddha-bhūmi*),
- **(Δ).** Οι Δεκαέξη νοητικές προδιαθέσεις (*Ajjhāsaya*),

---

¹ Εννέα αιτίες δυσαρέσκειας: Για λεπτομέρειες ανατρέξτε στις Εννέα Αιτίες Θυμού, που περιγράφονται στην Τελειοποίηση της Υπομονής, σελ. 333.

- **(Ε).** Η Στοχαστική γνώση (*Paccavekkhaṇa ñāṇa*) των μειονεκτημάτων της μη γενναιοδωρίας, μη ηθικής κλπ., και των πλεονεκτημάτων της γενναοδωρίας, της ηθικής κλπ.,
- **(ΣΤ).** Τα Δεκαπέντε είδη συμπεριφοράς (*Caraṇa*) και οι Ανώτερες γνώσεις (*Abhiññā*), μαζί με τις συμβαλλόμενες αιτίες τους.

Αναλυτικά:

(Α). Μεγάλη Φιλοδοξία (*Abhinīhāra*)

Στα Πάλι, *abhi* σημαίνει «προς», που εδώ υποδηλώνει «προς την Παντογνωσία». *nīhāra* σημαίνει «κατευθύνω» ή «χρησιμοποιώ» τον νου. Ως εκ τούτου «φιλοδοξία για την Παντογνώστρια Φώτιση».

Εδώ, μπορούμε να υπενθυμίσουμε τους οκτώ παράγοντες που απαιτούνται για την λήψη της προφητείας της Φώτισης, οι οποίοι περιγράφονται στο Κεφάλαιο 2, του πρωτότυπου αγγλικού κειμένου για την «Σπάνια εμφάνιση ενός Βούδα».

Σε μια ύπαρξη που είναι πλήρης από τους οκτώ παράγοντες (όπως αυτή του σοφού Σουμέντα), στον νου των Μποντισάττας (όπως του σοφού Σουμέντα), προβάλλουν οι ακόλουθες σκέψεις οι οποίες δεν διεγείρονται εξ' αιτίας κάποιου άλλου, αλλά από το γεγονός τού ότι οι ίδιοι οι Μποντισάττας είναι προικισμένοι με αυτούς τους οκτώ παράγοντες:

1. «Όταν διασχίσω τον ωκεανό της σανσάρα μόνος μου, με την δική μου προσπάθεια, θα σώσω επίσης και άλλα όντα.
2. Όταν θα ελευθερωθώ από τα δεσμά της σανσάρα, θα ελευθερώσω επίσης και άλλα όντα.
3. Όταν θα έχω δαμάσει τις αισθήσεις μου, θα διδάξω και άλλα όντα ώστε να τις δαμάσουν κι αυτά.
4. Όταν θα έχω σβύσει μέσα μου τις φλόγες των νοητικών μολύνσεων, θα καταλαγιάσω τους φλεγόμενους νόες και των άλλων όντων.
5. Όταν θα αποκτήσω την πλέον θαυμάσια άνεση του Νιμπάνα, θα δώσω την ευκαιρία και σε άλλα όντα να απολαύσουν το ίδιο.
6. Όταν θα σβύσω μέσα μου τις φλόγες των τριών κύκλων των επαναγεννήσεων¹, θα σβύσω τις φλόγες που μαίνονται και σε άλλα όντα.
7. Όταν θα έχω εξαγνισθεί από την σκόνη των νοητικών μου μολύνσεων μέσω της δικής μου προσπάθειας, θα προκαλέσω την κάθαρση και των άλλων όντων.
8. Όταν θα αποκτήσω την γνώση των Τεσσάρων Ευγενών Αληθειών, θα τις διδάξω και στα άλλα όντα. Εν ολίγοις, θα προσπαθήσω να γίνω Βούδας και να συμβάλλω στην σωτηρία όλων των όντων».

Έτσι, η φιλοδοξία για την Φώτιση, αναδύεται διακαώς, συνεχώς, ως μια μεγάλη καλή συνείδηση (*mahā-kusala-citta*) μαζί με τους νοητικούς της παράγοντες.

¹ Οι τρεις κύκλοι των επαναγεννήσεων είναι: ο κύκλος των παραγόμενων πράξεων (*kamma-vaṭṭa*), ο κύκλος των νοητικών μολύνσεων (*kilesa-vaṭṭa*), και ο κύκλος των αποτελεσμάτων (*vipāka-vaṭṭa*).

Αυτή η καλή συνείδηση και οι νοητικοί παράγοντες που επιδιώκουν να φτάσουν στην Φώτιση, είναι γνωστά ως ύψιστη φιλοδοξία (*Abhinīhāra*), η οποία αποτελεί την βασική προϋπόθεση για όλες τις Δέκα Τελειοποιήσεις.

Πράγματι, μόνο μέσω της ανάδυσης αυτής της μεγάλης φιλοδοξίας λαμβάνουν οι Μποντισάττα την οριστική προφητεία της Φώτισης. Μετά την λήψη της προφητείας, εμφανίζονται διαδοχικά, ο προβληματισμός για τις Τελειοποιήσεις, η απόφαση για την εκπλήρωσή τους, και οι απαραίτητες πρακτικές που τους οδηγούν στο μεγαλειώδες αποκορύφωμα της ολοκλήρωσης.

Αυτή η μεγάλη φιλοδοξία έχει ως χαρακτηριστικό την κλίση του νου προς την Παντογνωσία. Η λειτουργία της είναι να φιλοδοξεί για την Φώτιση και αφού την αποκτήσει, να εύχεται να έχει την ικανότητα να προσφέρει ευημερία και ευτυχία σε όλα τα όντα, μέχρι αυτά να φτάσουν στο Νιμπάνα. Η εκδήλωσή της στον νου του γιόγκι, είναι η βασική αιτία των προϋποθέσεων για την Φώτιση. Η εγγύτατη αιτία της είναι η Μεγάλη Συμπόνια, ή η ολοκλήρωση των απαραίτητων υποστηρικτικών συνθηκών οι οποίες θα εξηγηθούν αργότερα.

Αυτή η μεγάλη φιλοδοξία έχει ως αντικείμενο την ασύλληπτη επικράτεια των Βούδων και την ευημερία όλου του αμέτρητου κόσμου των όντων. Θα πρέπει επομένως να θεωρηθεί ως η βάση πράξεων, όπως είναι οι Τελειοποιήσεις, η Φιλανθρωπία, και η Ορθή Συμπεριφορά, και ως η πιο μεγαλειώδης αξιοκρατία που είναι προικισμένη με ασύγκριτη δύναμη.

Ας ασχοληθούμε εν συντομία με αυτή την μοναδική δύναμη:

Μόλις προκύψει η μεγάλη φιλοδοξία, το Μέγα Ον (ο Μποντισάττα) είναι έτοιμος να εισέλθει στο μεγάλο πεδίο της προσπάθειας για την επίτευξη της Παντογνωσίας (*mahā-bodhiyāna-paṭipatti*). Στην συνέχεια, προορίζεται να γίνει Βούδας. Μετά από την ανάδυση αυτής της μεγάλης φιλοδοξίας (*Abhinīhāra*) μέσα του, αυτό το πεπρωμένο είναι μη αναστρέψιμο και έτσι κερδίζει τον χαρακτηρισμό «Μποντισάττα». Κανείς δεν δικαιούται να λέγεται Μποντισάττα μέχρι να αποκτήσει αυτήν την μεγάλη φιλοδοξία.

Από εκείνη την στιγμή και μετά, ο Μποντισάττα τείνει πλήρως προς την επίτευξη της Παντογνωσίας, και την δύναμη να εκπληρώσει και να εξασκήσει τις τελειοποιήσεις (*pāramī*), την φιλανθρωπία (*cāga*), και την ορθή συμπεριφορά (*cariyā*). Συνεπώς, καθιερώνονται μέσα του οι προϋποθέσεις για την Φώτιση.

Επειδή ο Σουμέντα ο Ερημίτης κατείχε αυτή την μεγάλη φιλοδοξία, ερεύνησε σωστά όλες τις Τελειοποιήσεις μέσω της Σοφίας που Διερευνά τις Τελειοποιήσεις (*pāramī-pavicaya-ñāṇa*)¹. Η Σοφία αυτή επιτεύχθηκε από τον ίδιο, χωρίς την βοήθεια ενός δασκάλου, και επομένως ήταν γνωστή και ως αυτο-δημιουργημένη γνώση (*Sayambhū ñāṇa*), που ήταν ο πρόδρομος της Παντογνωσίας. Αφού συλλογίστηκε και διερεύνησε τις Τελειοποιήσεις με σαφήνεια και ακρίβεια, τις εκπλήρωσε και τις εξάσκησε για μια διάρκεια τεσσάρων ανυπολόγιστων χρονικών περιόδων (*asaṅkhyeyyas*) και εκατό χιλιάδων κοσμικών κύκλων (*kappa*).

Αυτή η μεγάλη φιλοδοξία έχει:

---

¹ *pāramī-pavicaya-ñāṇa*: διαβάστε στο Κεφ. 6, σελ. 7, Στοχασμός των Τελειοποιήσεων.

- α) τέσσερεις προϋποθέσεις (*paccaya*)
- β) τέσσερεις αιτίες (*hetu*) και
- γ) τέσσερεις δυνάμεις (*bala*)

(α) Οι Τέσσερεις Προϋποθέσεις (Μακρινοί Παράγοντες)

1. Όταν το Μέγα Ον που φιλοδοξεί να γίνει Βούδας, βλέπει έναν Βούδα να εκτελεί ένα θαύμα, σκέφτεται: «Η Παντογνωσία έχει τεράστια δύναμη. Με την απόκτησή της, ο Βούδας έχει καταλήξει να κατέχει τέτοια ασύλληπτη δύναμη». Έχοντας δει τις δυνάμεις του Βούδα, τείνει προς την Παντογνωσία.
2. Αν και ο ίδιος δεν έχει δει την μεγάλη δύναμη του Βούδα, έχει ακούσει από άλλους ότι: «Ο Εξυψωμένος είναι προικισμένος με αυτές και αυτές τις δυνάμεις». Έχοντας ακούσει αυτά, τείνει προς την Παντογνωσία.
3. Αν και δεν έχει δει, ούτε έχει ακούσει για τις μεγάλες δυνάμεις του Βούδα, μαθαίνει από μια Ομιλία για τις δυνάμεις ενός Βούδα. Αφού την έχει μάθει, τείνει προς την Παντογνωσία.
4. Αν και δεν έχει δει, ούτε έχει ακούσει για τις δυνάμεις του Βούδα, ούτε μαθαίνει γι' αυτές από άλλους, επειδή έχει πολύ ευγενική κλίση, σκέφτεται: «Θα προστατεύσω την κληρονομιά, την καταγωγή, την παράδοση και τον νόμο των Βουδών». Λόγω αυτού του υψηλού σεβασμού για την Διδασκαλία (*Dhamma-garu*) τείνει προς την Παντογνωσία.

(β) Οι Τέσσερεις Αιτίες (Άμεσοι Παράγοντες)

1. Το Μέγα Ον είναι προικισμένο με την άμεση υποστήριξη (*upanissaya*) των ιδιαίτερων αξιέπαινων πράξεων που πραγματοποίησε (*adhikāra*) κάτω από τους προηγούμενους Βούδες.
2. Είναι από την φύση του προικισμένος με συμπονετική ιδιοσυγκρασία και είναι πρόθυμος να ανακουφίσει τα βάσανα των όντων, ακόμα και με την θυσία της ζωής του.
3. Είναι προικισμένος με ενεργητικότητα και δύναμη, για να μπορεί να αγωνίζεται πολύ μέχρι να πετύχει τον στόχο του που είναι η Φώτιση, χωρίς να αισθάνεται απογοήτευση από τα βάσανα της σανσάρα και τις δυσκολίες που συναντάει εργαζόμενος για την ευημερία των όντων.
4. Απολαμβάνει την φιλία των καλών ανθρώπων που τον εμποδίζουν να κάνει το κακό, και τον ενθαρρύνουν να αναπτύξει αυτό που είναι καλό.

Από αυτές τις τέσσερεις αιτίες, η πρώτη, το να είναι προικισμένος με την άμεση υποστήριξη (*upanissaya-sampadā*), σημαίνει ότι, επειδή το Μέγα Ον έχει αποφασίσει διανοητικά ή προφορικά, παρουσία των προηγούμενων Βουδών (τα Κείμενα δεν λένε σε πόσους από αυτούς) να πετύχει την Φώτιση, τείνει πάντα προς την Παντογνωσία. Έχει επίσης πάντα την τάση να εργάζεται για την ευημερία των όντων.

Επειδή είναι προικισμένος με αυτή την άμεση υποστήριξη, διακρίνεται έντονα από εκείνους που θα γίνουν Μοναχικοί ή Σιωπηλοί Βούδες (*Pacceka-bodhisatta*) ή Μαθητές των Βουδών (*Sāvaka-bodhisatta*), σε σχέση με α) τις αισθήσεις (*indriya*), β) τις πρακτικές για την ευημερία των άλλων, και γ) την ικανότητα να υπηρετεί το συμφέρον των άλλων και να γνωρίζει το σωστό από το λάθος (*thānāṭhāna-kosalla-ñāṇa*). (Από αυτές τις τρεις ιδιότητες, βγαίνει το συμπέρασμα ότι οι Μποντισάττας έχουν κάνει ιδιαίτερες αξιέπαινες πράξεις κάτω από τους προηγούμενους Βούδες).

Όσον αφορά την συναναστροφή με καλούς φίλους (*kalyāṇa-mitta*), με τον όρο «καλοί φίλοι» εννοούνται εκείνοι που διακατέχονται από οκτώ χαρακτηριστικά, δηλαδή: 1) αξιοπιστία, 2) ηθική, 3) πολυμάθεια, 4) φιλανθρωπία, 5) ενεργητικότητα, 6) επίγνωση, 7) αυτοσυγκέντρωση και 8) σοφία. Αναλυτικά:

1) Όντας προικισμένος με αξιοπιστία, ένας καλός φίλος έχει εμπιστοσύνη στην Παντογνώσια του Εξυψωμένου, στις δικές του πράξεις (κάρμα), και στους καρπούς που απορρέουν από αυτές. Λόγω αυτής της εμπιστοσύνης, δεν εγκαταλείπει την επιθυμία του για την ευημερία των όντων. Αυτή η επιθυμία είναι η βασική αιτία για την Υπέρτατη Φώτιση.

2) Όντας προικισμένος με ήθος, ένας καλός φίλος είναι αγαπητός σε όντα που τον εκτιμούν και τον σέβονται.

3) Όντας ολοκληρωμένος στην μάθηση, ένας καλός φίλος δίνει συνήθως βαθυστόχαστες ομιλίες οι οποίες οδηγούν στην ευημερία και την ευτυχία των όντων.

4) Όντας ολοκληρωμένος σε φιλανθρωπίες, ένας καλός φίλος έχει λιγιστές ανάγκες, ικανοποιείται εύκολα, και είναι αποκομμένος από τις ηδονικές απόλαύσεις, μένοντας μακριά από αυτές.

5) Όντας προικισμένος με ενεργητικότητα, ένας καλός φίλος προσπαθεί πάντα να προάγει την ευημερία των όντων.

6) Όντας προικισμένος με επίγνωση, ένας καλός φίλος δεν παραμελεί ποτέ να κάνει αξιέπαινες πράξεις.

7) Όντας ολοκληρωμένος στην αυτοσυγκέντρωση, ένας καλός φίλος γίνεται ένα άτομο με αδιάσπαστο, συγκεντρωμένο νου.

8) Όντας προικισμένος με σοφία, ένας καλός φίλος αντιλαμβάνεται τα πράγματα όπως πραγματικά είναι.

Μέσω της επίγνωσης, ο καλός φίλος εξετάζει τα αποτελέσματα των αξιέπαινων και των βλαβερών πράξεων. Μέσω της σοφίας καταλαβαίνει αληθινά τί είναι ωφέλιμο και τί επιβλαβές για τα όντα. Μέσω της αυτοσυγκέντρωσης, κρατά τον νου του σταθερό, και μέσω της ενεργητικότητας, συγκρατεί τα όντα από αυτό που θα τα βλάψει, και τα κατευθύνει να αγωνιστούν σκληρά, έχοντας ακατάπαυστο ζήλο για την ευημερία τους.

Συναναστρεφόμενος και βασιζόμενος σε έναν καλό φίλο που έχει τέτοιες ιδιότητες, ο Μποντισάττα προσπαθεί να ενισχύσει την δική του επίτευξη της άμεσης υποστήριξης (*upanissaya-sampatti*). Με καθαρή εξαγνισμένη σοφία και εξαιρετική καθαρότητα πράξεων και λόγου οι οποίες επιτυγχάνονται με επίμονες προσπάθειες, ολοκληρώνει τις τέσσερις μεγάλες δυνάμεις.

Σε μικρό χρονικό διάστημα, καταφέρνει να αποκτήσει τους οκτώ παράγοντες που απαιτούνται για την λήψη της προφητείας. Παρουσιάζει την μεγάλη του φιλοδοξία (*Mahābhinihāra*) με τόλμη, και καθιερώνεται σταθερά ως αληθινός Μποντισάττα. Από εκεί και πέρα, δεν έχει άλλη φιλοδοξία εκτός από την Υπέρτατη Φώτιση. Γίνεται ένα ευγενές άτομο με τον σταθερό και μη ανατρέψιμο προορισμό της πλήρους Φώτισης.

(γ) Οι Τέσσερις Μεγάλες Δυνάμεις

- 1.** Εσωτερική δύναμη (*ajjhattika-bala*): Είναι μια πολύ μεγάλη κλίση προς την Παντογνωσία ή *Sammāsambodhi*, μέσω της εμπιστοσύνης στην φυσική του ικανότητα και με σεβασμό για την Διδασκαλία (*Dhamma gāraṇa*), την τελευταία από τις προαναφερθείσες Τέσσερις Μεγάλες Προϋποθέσεις. Εξασκώντας αυτή την δύναμη, έχοντας αυτοπεποίθηση και αίσθηση ντροπής προς την διάπραξη του κακού, ο Μποντισάττα φιλοδοξεί να γίνει Βούδας, εκπληρώνει τις Τελειοποιήσεις και επιτυγχάνει την Υπέρτατη Φώτιση.
- 2.** Εξωτερική δύναμη (*bāhira-bala*): Είναι μια πολύ μεγάλη κλίση προς την Παντογνωσία, μέσω της εμπιστοσύνης σε εξωτερική δύναμη, δηλαδή στις τρεις πρώτες από τις Τέσσερις Μεγάλες Προϋποθέσεις που περιγράφονται παραπάνω. Εξασκώντας αυτή την δύναμη βασισμένος στον εξωτερικό κόσμο και υποστηριζόμενος από αξιοπρέπεια και αυτοπεποίθηση ότι: «Είμαι ένα άτομο πλήρως εξοπλισμένο με δυνάμεις για να πετύχω την Φώτιση», ο Μποντισάττα φιλοδοξεί να αποκτήσει την Φώτιση, εκπληρώνει τις Τελειοποιήσεις και επιτυγχάνει την Υπέρτατη Φώτιση.
- 3.** Δύναμη των υποστηρικτικών συνθηκών (*upanissaya-bala*): Μια πολύ μεγάλη κλίση προς την Παντογνωσία, μέσω της εμπιστοσύνης στην πρώτη από τις προαναφερθείσες Τέσσερις Μεγάλες Προϋποθέσεις. Εξασκώντας αυτή την δύναμη, έχοντας προικισθεί με οξείες ικανότητες και φυσική αγνότητα, και υποστηριζόμενος από επίγνωση, ο Μποντισάττα φιλοδοξεί να γίνει Βούδας, εκπληρώνει τις Τελειοποιήσεις και επιτυγχάνει την Υπέρτατη Φώτιση.
- 4.** Δύναμη προσπάθειας (*payoga-bala*): Το να είναι κανείς προικισμένος με κατάλληλη και επαρκή ενεργητικότητα για την επίτευξη της Παντογνωσίας, μέσω της διεξοδικής και επίμονης επιδίωξης των υποστηρικτικών συνθηκών και των αξιοκρατικών πράξεων. Εξασκώντας αυτή την δύναμη, όντας προικισμένος με καθαρότητα πράξεων και λόγων, και ασχολούμενος διαρκώς με αξιόπαινες πράξεις, ο Μποντισάττα φιλοδοξεί να αποκτήσει την Φώτιση, εκπληρώνει τις Τελειοποιήσεις και επιτυγχάνει την Υπέρτατη Φώτιση.

Ολοκληρωμένος με αυτές τις Τέσσερις Προϋποθέσεις, τις Τέσσερις Αιτίες και τις Τέσσερις Μεγάλες Δυνάμεις, ο Μποντισάττα, με το που φτάνει στο στάδιο της ανάπτυξης, όπως έγινε όταν ήταν ο Σοφός Σουμέντα, αποκτά τους οκτώ παράγοντες που του δίνουν το δικαίωμα να λάβει την προφητεία ότι θα γίνει Βούδας. Ενεργοποιημένη από την απόκτηση αυτών των οκτώ παραγόντων, αναδύεται μέσα του η μεγάλη φιλοδοξία, η οποία είναι η καλή συνείδηση με τους νοητικούς της παράγοντες:

«Θα αγωνισθώ με ακατάπαυστο ζήλο για να γίνω Βούδας και να τρέξω προς διάσωση όλων των όντων». Αυτή η σπουδαία, αξιέπαινη, μεγάλη φιλοδοξία (*Abhinīhāra*), αποτελεί βασική προϋπόθεση για όλες τις Τελειοποιήσεις.

Μεγάλα Θαύματα

Λόγω της ανάδυσης αυτής της μεγάλης, αξιέπαινης φιλοδοξίας μέσα του, αποδίδονται στον ευγενή Μποντισάττα τα ακόλουθα θαύματα:

1. Αντιμετωπίζει όλα τα όντα με αγάπη σαν να ήταν δικά του παιδιά.
2. Ο νους του δεν μολύνεται από ελαττώματα, παραμένει ανενόχλητος και αμόλυντος από νοητικές μολύνσεις.
3. Όλες οι προθέσεις, οι πράξεις και τα λόγια του, είναι για την προώθηση της ευημερίας και την ευτυχίας των όντων, και
4. Η εκπλήρωση των Τελειοποιήσεων (*pāramī*), και η εξάσκηση της φιλανθρωπίας (*cāga*) και της ορθής συμπεριφοράς (*cariya*), αντί να μειώνονται, γίνονται όλο και πιο έντονες και ωριμάζουν μέσα του.

Λόγω της εμφάνισης αυτών των θαυμάτων μέσα του, ο Μποντισάττα είναι προικισμένος με το «ρεύμα» της ανώτατης αξιοπρέπειας και καλοσύνης. Ως αποτέλεσμα, γίνεται άξιος παραλήπτης εξαιρετικών δώρων, και ένα ασύγκριτο εύφορο χωράφι όπου μπορούν να σπαρθούν σπόροι καλοσύνης, καθιστώντας τον εαυτό του αντικείμενο ύψιστου φόρου τιμής και σεβασμού για τα όντα.

(B). Μεγάλη Συμπόνια και Ικανότητα Γνώσης των Επιδέξιων Μέσων (*Mahākaruṇā* και *Uṇāya-kosalla-ñāṇa*)

Όπως η μεγάλη αξιέπαινη φιλοδοξία (*Abhinīhāra*), έτσι και η Μεγάλη Συμπόνια (*Mahākaruṇā*) και η ικανότητα Γνώσης των επιδέξιων μέσων (*Uṇāya-kosalla-ñāṇa*) αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για όλες τις Τελειοποιήσεις. (Αυτές οι δύο προϋποθέσεις εξετάστηκαν παραπάνω). Μέσω αυτών, οι Μποντισάττας είναι σε θέση να προάγουν συνεχώς την ευημερία και την ευτυχία των άλλων όντων, χωρίς να ενδιαφέρονται για το δικό τους συμφέρον. Παρ' όλο που εκτελούν τα καθήκοντα των Μποντισάττας τα οποία είναι πέρα από τις δυνατότητες των απλών ανθρώπων, οι ίδιοι δεν τα θεωρούν πολύ κουραστικά.

Επειδή η Μεγάλη Συμπόνια και η Γνώση των επιδέξιων μέσων υπάρχουν μέσα τους, η ευημερία και η ευτυχία προκύπτουν σε αυτά τα όντα που αναπτύσσουν εμπιστοσύνη προς αυτούς, που τους δείχνουν σεβασμό, που έχουν την ευκαιρία να δουν τους Μποντισάττας ή να θυμηθούν τις αρετές τους.

Να το εξηγήσουμε περαιτέρω: Αναφορικά με την Συμπόνια και την Σοφία, είναι μέσω της Σοφίας που ένας Μποντισάττα επιτυγχάνει την Παντογνωσία, και είναι μέσω της Συμπόνιας που εκτελεί τα καθήκοντα ενός Βούδα. Μέσω της Σοφίας είναι σε θέση να διασχίσει τον ωκεανό της σανσάρα, και μέσω της Συμπόνιας

τρέχει προς διάσωση των όντων. Μέσω της Σοφίας κατανοεί πλήρως τον πόνο των άλλων, και μέσω της Συμπόνιας προσπαθεί να ανακουφίσει τα βάσανά τους. Μέσω της Σοφίας κουράζεται από την ταλαιπωρία, και μέσω της Συμπόνιας αποδέχεται αυτήν ακριβώς την αποκρουστική ταλαιπωρία ως ευτυχία, για να εργαστεί για την απελευθέρωση των όντων. Μέσω της Σοφίας επιδιώκει το Νιμπάνα, και μέσω της Συμπόνιας συνεχίζει να περιστρέφεται και να μπαίνει στην σανσάρα.

Έτσι, η Συμπόνια και η Σοφία είναι ωφέλιμες με πολλούς τρόπους. Αυτές οι δύο όχι μόνον αποτελούν το θεμέλιο των Τελειοποιήσεων, αλλά αποτελούν και την βασική προϋπόθεση της Φιλοδοξίας για την Φώτιση.

(Γ). Τέσσερις Βάσεις για την Επίτευξη της Βουδότητας (*Buddha-bhūmi*)

Όπως η Φιλοδοξία, η Συμπόνια και η Σοφία, έτσι και οι ακόλουθοι τέσσερις παράγοντες αποτελούν επίσης βασικές προϋποθέσεις για τις Τελειοποιήσεις:

1. Προσπάθεια (*Ussāha*): Είναι η προσπάθεια για την εκπλήρωση των Τελειοποιήσεων (*pāramī*), της Φιλανθρωπίας (*cāga*), και της Ορθής Συμπεριφοράς (*cariyā*).
2. Ανώτερη Νοημοσύνη (*Ummaṅga*): Είναι η Γνώση των επιδέξιων μέσων (*Uppāya-kosalla-ñāṇa*), όπως αναφέρθηκε παραπάνω.
3. Σταθερή στάση (*Avatthāna*): Είναι η ατάραχη αποφασιστικότητα σε πρακτικές που οδηγούν στην Φώτιση.
4. Ωφέλιμη πρακτική (*Hita-cariyā*): Είναι η ανάπτυξη της φιλικότητας και της συμπόνιας.

Αυτοί οι τέσσερις παράγοντες είναι γνωστοί ως αιτίες της Φώτισης, επειδή συμβάλλουν στην ανάπτυξη της Παντογνωσίας.

(Δ). Δεκαέξη Νοητικές Προδιαθέσεις (*Ajjhāsaya*)

Η νοητική προδιάθεση (*Ajjhāsaya*), είναι η τάση ή η ιδιοσυγκρασία, η οποία επηρεάζει την διαμόρφωση της προσωπικότητας κάποιου. Βασικά είναι δύο ειδών: καλή και κακή. Υπάρχουν δεκαέξη προδιαθέσεις καλού τύπου, δηλαδή:

1. Προδιάθεση για απάρνηση (*nekkhammajjhāsaya*),
2. Προδιάθεση για απομόνωση (*pavivekajjhāsaya*),
3. Προδιάθεση για μη απληστία (*alobhajjhāsaya*),
4. Προδιάθεση για μη μίσος (*adosajjhāsaya*),
5. Προδιάθεση για μη αυταπάτη (*amohajjhāsaya*),
6. Προδιάθεση για απελευθέρωση (*nissaraṇajjhāsaya*), και
- 7-10. Προδιάθεση για κάθε μία από τις Δέκα Τελειοποιήσεις (*dānajjhāsaya*, *sīlajjhāsaya* κλπ).

Λόγω της έντονης τάσης τους για απάρνηση, οι Μποντισάττας βλέπουν τον κίνδυνο στις ηδονικές απολαύσεις και την οικιακή ζωή.

Λόγω της έντονης τάσης τους για απομόνωση, βλέπουν τον κίνδυνο στις συναναστροφές και την κοινωνική ζωή.

Λόγω της έντονης τάσης τους για μη απληστία, μη μίσος, και μη αυταπάτη, βλέπουν τον κίνδυνο στην απληστία, στο μίσος και στην αυταπάτη.

Λόγω της έντονης τάσης τους για απελευθέρωση, βλέπουν τον κίνδυνο σε όλες τις μορφές ύπαρξης.

Οι Τελειοποιήσεις δεν αναδύονται σε αυτόν που δεν βλέπει τον κίνδυνο στην απληστία, κλπ., και που δεν έχει έντονη κλίση προς την μη απληστία κλπ. Επομένως, οι έξη προδιαθέσεις για την μη απληστία κλπ., είναι επίσης και προϋποθέσεις των Τελειοποιήσεων.

Κατά τον ίδιο τρόπο, οι δέκα προδιαθέσεις προς την γενναιοδωρία (*dānājjhāsaya*), την ηθική (*sīlājjhāsaya*) κλπ., συγκροτούν τις συνθήκες των Τελειοποιήσεων. Π.χ. *dānājjhāsaya* σημαίνει συνεχής κλίση προς την γενναιοδωρία μέσω της έντασης της μη απληστίας, η οποία βλέπει τον κίνδυνο στα αντίθετά της, ή *sīlājjhāsaya* σημαίνει συνεχής κλίση προς την ηθική μέσω της έντασης της μη ηθικής διαφθοράς που βλέπει τον κίνδυνο στα αντίθετά της, και ούτω καθ' εξής.

Λόγω της έντονης προδιάθεσης για μη απληστία, οι Μποντισάττας βλέπουν τον κίνδυνο στα αντίθετά της, δηλαδή στην ιδιοτέλεια, και ως εκ τούτου εκπληρώνουν την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας. Λόγω της έντονης προδιάθεσης για την ηθική, βλέπουν τον κίνδυνο στην ηθική διαφθορά και επομένως εκπληρώνουν την Τελειοποίηση της Ηθικής. Η ίδια εκτίμηση ισχύει για όλες τις υπόλοιπες Τελειοποιήσεις.

Εδώ, θα πρέπει να σημειωθεί ιδιαίτερα, ότι τα αντίθετα της προδιάθεσης για απάρνηση, είναι οι ηδονικές απολαύσεις και η οικιακή ζωή. Για την σοφία, είναι η αυταπάτη (*moha*) και η αμφιβολία (*vicikicchā*). Για την ενεργητικότητα, είναι η νωθρότητα (*kosajja*). Για την υπομονή, είναι η δυσσάρεσκεια (*akkhanti, dosa*). Για την φιλαλήθεια, είναι η ψευδολογία. Για την αποφασιστικότητα, είναι η αναποφασιστικότητα (το να μην είσαι σταθερός στην επιδίωξη του καλού). Για την φιλικότητα, είναι η κακοβουλία. Για την αταραξία, είναι η υποταγή στα σκαμπανεβάσματα του κόσμου.

Λόγω της έντονης τάσης τους για αταραξία, οι Μποντισάττας βλέπουν τον κίνδυνο στα αντίθετα της αταραξίας, δηλαδή στα σκαμπανεβάσματα και τις μεταπτώσεις του κόσμου, και εκπληρώνουν την Τελειοποίηση της Αταραξίας.

Έτσι λοιπόν, οι δέκα προδιαθέσεις, όπως αυτή προς την γενναιοδωρία, την ηθική κλπ., αποτελούν επίσης προϋποθέσεις των Τελειοποιήσεων.

(Ε). Στοχαστική Γνώση (*Paccavekkhana ñāṇa*) των Μειονεκτημάτων της Μη Προσφοράς, της Μη Ηθικής κλπ., και των Πλεονεκτημάτων της Προσφοράς, της Ηθικής κλπ.

Η στοχαστική γνώση των μειονεκτημάτων της μη εκπλήρωσης των Δέκα Τελειοποιήσεων, όπως η γενναιοδωρία, η ηθική διαγωγή κλπ., αλλά και των πλεονεκτημάτων της εκπλήρωσής τους, αποτελούν επίσης βασικές προϋποθέσεις των Τελειοποιήσεων.

Υπογράμμιση

Αυτή η ενότητα θα πρέπει να μελετηθεί προσεκτικά από εκείνους που φιλοδοξούν να επιτύχουν την Φώτιση

***

1. Αναλυτική Μέθοδος Στοχασμού Πάνω στην Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας

«Προσωπικά αποκτήματα, όπως εδάφη, χρυσός, ασήμι, βοοειδή, βουβάλια, σκλάβοι, σκλάβες, παιδιά, σύζυγοι, κλπ., προκαλούν μεγάλη ζημιά στους ιδιοκτήτες που δένονται μαζί τους. Επειδή είναι αντικείμενα ηδονικών επιθυμιών, ποθητά από πολλούς ανθρώπους, μπορούν να αφαιρεθούν ή να καταστραφούν από τους πέντε εχθρούς: νερό, φωτιά, κυβερνήτες, ληστές, και αντιπαθητικούς κληρονόμους. Προκαλούν καυγάδες και διαφωνίες. Είναι άνευ σημασίας. Η απόκτηση και η προστασία τους, απαιτούν την παρενόχληση των άλλων. Η καταστροφή τους, οδηγεί σε έντονο πόνο όπως θρήνο, θλίψη κλπ. Λόγω της προσκόλλησης σε αυτά, όσοι είναι γεμάτοι με τσιγγουνιά (*macchariya*) είναι βέβαιο ότι θα ξαναγεννηθούν στα βασίλεια του πόνου. Έτσι, αυτά τα υπάρχοντα προκαλούν πολύ κακό στον κάτοχό τους με διάφορους τρόπους. Το να τα παραχωρήσεις, να τα εγκαταλείψεις, ή να τα απαρνηθείς, είναι ο μόνος τρόπος διαφυγής προς την ευτυχία».

Ένας Μποντισάττα θα πρέπει να στοχάζεται και να εξασκείται στην ενσυνειδητότητα με αυτόν τον τρόπο, ώστε να μην παραμελεί τις πράξεις γενναιοδωρίας.

Ένας Μποντισάττα θα πρέπει επίσης να σκέφτεται με τον ακόλουθο τρόπο κάθε φορά που ένας ικέτης παρουσιάζεται για ελεημοσύνη: «Είναι ένας πολύ στενός μου φίλος, που μου εκμυστηρεύεται όλα τα προσωπικά του μυστικά. Με καθοδηγεί καλά, χρησιμοποιώντας ως μέσον την γενναιοδωρία (*dāna*), για το πώς να πάρω μαζί μου στις επόμενες υπάρξεις την περιουσία μου, που διαφορετικά θα πρέπει να την αφήσω πίσω μου. Είναι ένας μεγάλος φίλος που με βοηθάει να απομακρύνω σε ασφαλές μέρος τα υπάρχοντά μου από αυτόν τον κόσμο, που σαν φλεγόμενο σπίτι μαίνεται από τις φωτιές του θανάτου. Είναι σαν μια εξαιρετική αποθήκη, όπου τα υπάρχοντά μου μπορούν να διατηρηθούν ασφαλή από την πυρκαγιά».

Και: «Είναι ο καλύτερός μου φίλος, διότι επιτρέποντάς μου να εκτελέσω την πράξη της γενναιοδωρίας, με βοηθάει να επιτύχω το πιο εξέχον και δύσκολο από όλα τα επιτεύγματα: την επίτευξη της βάσης για να γίνω Βούδας (*Buddhabhūmi*)».

Ομοίως, θα πρέπει να συλλογίζεται ως εξής με τους παρακάτω τρόπους:

«Αυτός ο άνθρωπος με ευνόησε με την ευκαιρία να κάνω μια πολύ ευγενική πράξη. Επομένως, θα πρέπει να αδράξω αυτή την ευκαιρία χωρίς να αποτύχω».

«Η ζωή μου σίγουρα θα τελειώσει, επομένως πρέπει να προσφέρω ακόμα κι αν δεν μου έχει ζητηθεί, πόσο μάλλον περισσότερο όταν μου έχει ζητηθεί».

«Οι Μποντισάττας που έχουν έντονη τάση προς την γενναιοδωρία, ψάχνουν να βρουν κάποιον για να λάβει την ελεημοσύνη τους, πόσο μάλλον τώρα στην περίπτωση μου που ένας ικέτης έχει έρθει με την θέλησή του να λάβει την προσφορά μου, λόγω της αξίας μου».

«Αν και μια πράξη γενναιοδωρίας παρουσιάζεται ως γενόμενη προς τους αποδέκτες, πιστή στην φύση της, ωφελεί μόνον εμένα».

«Πρέπει να ωφελήσω όλα αυτά τα όντα, όπως ωφελώ τον εαυτό μου».

«Πώς θα μπορούσα να εκπληρώσω την Τελειότητα της Γενναιοδωρίας, αν δεν υπήρχε κανένας να λάβει την προσφορά μου;».

«Θα πρέπει να αποκτήσω και να συσσωρεύσω περιουσία, μόνο και μόνο για όσους μπορούν να ικετεύσουν».

«Πότε θα έρθουν και θα χρησιμοποιήσουν τα υπάρχοντά μου ελεύθερα, με την δική τους βούληση, χωρίς να με ρωτήσουν;»

«Με ποιον τρόπο θα μπορούσα να γίνω αγαπητός στους αποδέκτες, και πώς θα μπορούσαν να γίνουν φίλοι μου;»

«Πώς θα μπορώ να χαίρομαι κατά την ώρα της προσφοράς, αλλά και μετά την πράξη της προσφοράς;»

«Πώς θα έρθουν οι αποδέκτες σε εμένα, και πώς θα αναπτυχθεί μέσα μου η τάση να τους δίνω;»

«Πώς θα μπορώ να ξέρω τί σκέφτονται και να τους δώσω αυτό που έχουν ανάγκη χωρίς να το ζητήσουν;»

«Όταν έχω πράγματα να προσφέρω και ικέτες να τα λάβουν, αν δεν τα δώσω, θα ήταν μεγάλη εξαπάτηση από μέρους μου».

«Πώς θα θυσιάζα την ζωή μου και τα μέλη μου σε αυτούς που έρχονται για να τα πάρουν;»

Έτσι, θα πρέπει να αναπτύσσει συνεχώς την τάση για να εκτελεί πράξεις γενναιοδωρίας.

«Ακριβώς όπως ένα μπούμερανγκ (*kīṭaka*)¹, επιστρέφει πίσω σε αυτόν που το πετάει χωρίς καμιά ανησυχία, έτσι και τα καλά αποτελέσματα επιστρέφουν σε εκείνον που έχει κάνει προσφορές (*dāna*) γενναιοδωρα, χωρίς να περιμένει οποιαδήποτε ανταμοιβή». Συλλογιζόμενος έτσι, θα πρέπει να αναπτύξει έναν νου που δεν επιθυμεί ούτε περιμένει κάποιον καρπό από την πράξη του. (Εδώ καρπός σημαίνει την ουράνια ή ανθρώπινη ευδαιμονία και όχι την επίτευξη της Φώτισης).

---

¹ *kīṭaka*: Σύμφωνα με το Λεξικό Tipitaka Pali Myanmar Dictionary σημαίνει: «έντομο που χοροπηδάει», σύμφωνα με το Sanskrit-English Dictionary του Monier Williams σημαίνει: «όπλο», ενώ το Pali English Dictionary παραθέτοντας το Σχόλιο Peta-vatthu λέει: *kitaka*=(καυτή) χάλκινη πλάκα. Ο Bhikkhu Nyanadassana Mahāthera λέει ότι στην προκειμένη περίπτωση, το μπούμερανγκ ως «όπλο» ταιριάζει περισσότερο διότι σίγουρα επιστρέφει, ενώ το «έντομο που χοροπηδάει» (ακρίδα ή γρύλος) δεν είναι σίγουρο ότι θα επιστρέψει.

Νοητική Στάση κατά την Στιγμή της Προσφοράς

Όταν ο αποδέκτης της προσφοράς τυχαίνει να είναι ένα αγαπητό άτομο, θα πρέπει να χαίρεται σκεπτόμενος: «Κάποιος που μου είναι αγαπητός, μου ζητάει κάτι». Αν ο αποδέκτης είναι ένα ουδέτερο άτομο, θα πρέπει να χαίρεται σκεπτόμενος: «Κάνοντας αυτή την προσφορά σε αυτόν, σίγουρα θα κερδίσω την φιλία του». Αν ο αποδέκτης είναι ένα εχθρικό άτομο, θα πρέπει να χαρεί ιδιαίτερα σκεπτόμενος: «Ο εχθρός μου, ζητάει κάτι. Με την προσφορά μου αυτή, σίγουρα θα γίνει αγαπητός φίλος».

Επομένως, θα πρέπει να κάνει μια προσφορά σε ένα ουδέτερο άτομο ή σε έναν εχθρό, με τον ίδιο τρόπο που το κάνει σε ένα αγαπημένο του άτομο, με συμπόνια της οποίας έχει προηγηθεί η φιλικότητα.

Όταν (ο ασκούμενος) Βρίσκεται σε Μεγάλη Δυσκολία

Εάν αυτός που επιδιώκει την Φώτιση, διαπιστώσει ότι είναι τόσο προσκολλημένος στο αντικείμενο της προσφοράς, ώστε η παραίτηση από αυτό να είναι αδύνατη λόγω της απληστίας με την οποία είναι εμποτισμένος για μεγάλα χρονικά διαστήματα, θα πρέπει να αναλογισθεί ως εξής:

«Εσύ καλέ μου άνθρωπε που φιλοδοξείς για την Φώτιση, όταν πήρες την απόφαση να την πετύχεις για να βοηθήσεις και να υποστηρίξεις τα όντα, δεν εγκατέλειψες αυτό το σώμα καθώς και τις καλές πράξεις που γίνονται με την θυσία του και τους καρπούς από αυτήν; Και μετά από αυτό, είσαι τώρα ακόμα προσκολλημένος σε εξωτερικά αντικείμενα; Είναι σαν το μπάνιο ενός ελέφαντα. Επομένως, δεν πρέπει να μένεις προσκολλημένος σε κανένα αντικείμενο».

(Άλλα ζώα, κάνουν μπάνιο για να πλύνουν το σώμα τους. Οι ελέφαντες δεν κάνουν μπάνιο για καθαρίσουν το σώμα τους, αλλά αναδεύουν το νερό συνθλίβοντας και καταστρέφοντας βλαστάρια και μίσχους λωτών. Ακριβώς όπως το μπάνιο ενός ελέφαντα είναι μάταιο, η προσκόλληση σε εξωτερικά αντικείμενα δεν είναι καρποφόρα, ούτε επιφέρει το όφελος της Φώτισης).

Ας υποθέσουμε ότι υπάρχει ένα θεραπευτικό δέντρο. Αυτοί που χρειάζονται τις ρίζες του, αφαιρούν τις ρίζες του. Αυτοί που χρειάζονται τον φλοιό, τον κορμό, τις διχάλες, την καρδιά του ξύλου, τα κλαδιά, τα φύλλα, τα λουλούδια, τους καρπούς, παίρνουν αυτό που χρειάζονται. Παρ' όλο που το θεραπευτικό δέντρο έχει απογυμνωθεί κατ' αυτόν τον τρόπο από τις ρίζες του, τον φλοιό του κλπ., δεν ταραζείται με την σκέψη ότι: «Μου έχουν στερήσει τα υπάρχοντά μου».

Παρόμοια, ο Μποντισάττα θα πρέπει να συλλογίζεται ως εξής:

«Εγώ, που έχω εργαστεί σκληρά για την ευημερία των όντων, δεν πρέπει να τρέφω ούτε ίχνος λανθασμένης σκέψης ως προς την εξυπηρέτηση των άλλων, χρησιμοποιώντας αυτό το σώμα που είναι άθλιο, αχάριστο και ακάθατο.

Τα τέσσερα μεγάλα στοιχεία, είτε εσωτερικά του σώματος είτε εξωτερικά του έξω κόσμου, υπόκεινται όλα σε αποσύνθεση και σε διάλυση. Δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών στοιχείων. Ελλείπει τέτοιας διάκρισης, η προσκόλληση σε αυτό το σώμα, με την σκέψη: «Αυτό είναι δικό μου, αυτό είμαι εγώ, αυτός είναι ο εαυτός μου», είναι προφανώς μια απλή εμφάνιση δραστηριότητας λόγω της αυταπάτης (*sammoha-vijambhītā*).

Επομένως, αδιαφορώντας για τα χέρια, τα πόδια, τα μάτια, την σάρκα και το αίμα μου, θα πρέπει, όπως και στην περίπτωση των εξωτερικών αντικειμένων, να είμαι έτοιμος να εγκαταλείψω ολόκληρο το σώμα μου, σκεπτόμενος ότι: «Όποιοι χρειάζονται κάποια από τα μέλη μου, ας έρθουν να τα πάρουν».

Όταν στοχάζεται με αυτόν τον τρόπο, αδιαφορώντας για την ζωή του και τα μέλη του σώματός του, παραιτούμενος από αυτά χάριν της αυτοφώτισής του, οι πράξεις, τα λόγια και οι σκέψεις του, εξαγνίζονται εύκολα όλο και πιο πολύ. Ο Μποντισάττα, ο οποίος εξαγνίζεται κατά αυτόν τον τρόπο σε σωματικές, λεκτικές και νοητικές πράξεις, αποκτά αγνότητα στον τρόπο βιοπορισμού του και εδραιώνεται στην εξάσκηση της αληθινής οδού που οδηγεί στο Νιμπάνα.

Αποκτά επίσης το προσόν της γνώσης για το τί είναι επιζήμιο και το τί είναι ωφέλιμο. Ως αποτέλεσμα, γίνεται πράγματι ένα άτομο που είναι ικανό να προσφέρει όλο και περισσότερες υπηρεσίες σε όλα τα όντα, μέσω του δώρου των υλικών αγαθών (*vatthu-dāna*), του δώρου της προστασίας από τον φόβο (*abhaya-dāna*), και του δώρου της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*).

(Αυτή ήταν η λεπτομερής μέθοδος στοχασμού του Μποντισάττα πάνω στην Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας)

2. Αναλυτική Μέθοδος Στοχασμού Πάνω στην Τελειοποίηση της Ηθικής Διαγωγής

«Η Ηθική Διαγωγή, είναι το ύδωρ της Διδασκαλίας που μπορεί να ξεπλύνει τις νοητικές μολύνσεις, που δεν μπορούν να αφαιρεθούν ούτε από τα νερά του ποταμού Γάγγη κλπ.

Η ηθική λειτουργεί σαν ένα καλό φάρμακο για την εξάλειψη του πυρετού του πάθους, που δεν μπορεί να κατευναστεί ούτε από το κίτρινο σανταλόξυλο κλπ.

Είναι το κόσμημα των σοφών, που δεν έχει τίποτα κοινό με στολίδια, όπως τα περιδέραια, τα διαδήματα και τα σκουλαρίκια των απλών ανθρώπων.

Είναι ένα είδος φυσικού αρώματος, η ευωδία του οποίου διαπερνά όλες τις κατευθύνσεις και το οποίο είναι κατάλληλο για όλες τις περιστάσεις.

Είναι ένα εξαιρετικό μάντρα με δύναμη να δεσμεύει τα ξόρκια (*vasi-karaṇa mantam*), που απαιτεί υποταγή και σεβασμό από τους υψηλά ιστάμενους ανθρώπους όπως κυβερνήτες, Βραχμάνους κλπ., αλλά και από τους θεούς, και τους θεούς των κόσμων του Βράχμα.

Είναι μια σκάλα για τους κόσμους των θεών, και των θεών Βράχμα. Χρησιμεύει ως μέσον για την απόκτηση των διαλογιστικών εκστάσεων (*jhānas*) και των

υπέρτατων γνώσεων (*abhiññā*): μια λεωφόρος που οδηγεί στην μεγάλη πόλη του Νιμπάνα· το θεμέλιο των τριών μορφών της Φώτισης.

Επειδή εκπληρώνει όλα όσα επιθυμεί κανείς, είναι ανώτερη από το κόσμημα που εκπληρώνει ευχές (*cintā-maṇi*) και από το δέντρο της αφθονίας (*kappa-rukkhā*)». Έτσι θα πρέπει να στοχάζεται κανείς πάνω στις ιδιότητες της ηθικής διαγωγής.

Το Σχόλιο προτείνει την «Ομιλία για την Παραβολή της Φωτιάς»¹, ως στοχασμό πάνω στα μειονεκτήματα που προκύπτουν όταν δεν είναι κάποιος προικισμένος με ήθος. Ακολουθεί μια περίληψη αυτής της Ομιλίας:

«Κάποτε ο Βούδας περιόδευε στην χώρα της Κοσάλα, συνοδευόμενος από πολλούς μοναχούς (*bhikkhus*). Βλέποντας πιο πέρα μια δυνατή φωτιά, άφησε τον κεντρικό δρόμο και κάθισε πάνω σε έναν τετραδιπλωμένο χιτώνα που του ετοίμασε ο Σεβάσμιος Ανάντα, κάτω από ένα δέντρο. Στην συνέχεια, ο Βούδας απευθύνθηκε στους μοναχούς:

1. «Μοναχοί, τί είναι προτιμότερο, να καθίσει κανείς ξαπλωμένος αγκαλιά με μια μαινόμενη φωτιά, ή να καθίσει ξαπλωμένος αγκαλιά με μια κοπέλα υψηλής καταγωγής με υπέροχο απαλό σώμα, ευχάριστο στην αφή;» Οι μοναχοί απάντησαν απερίσκεπτα, ότι είναι καλύτερο να καθίσει και να ξαπλώσει αγκαλιασμένος με μια κοπέλα. Ο Βούδας τους εξήγησε ότι για έναν ανήθικο μοναχό, θα ήταν καλύτερο να καθίσει και να ξαπλώσει αγκαλιά με μια μαινόμενη φωτιά διότι αυτό θα του προκαλούσε βάσανα για μία μόνο ύπαρξη, παρά αγκαλιά με μια κοπέλα που θα τον οδηγούσε σε κατώτερους κόσμους ύπαρξης. Κατόπιν ο Βούδας συνέχισε να ρωτάει τους μοναχούς:
2. «Θα ήταν καλύτερο να βασανίζεται κανείς από έναν δυνατό άνθρωπο που του σφίγγει τα πόδια με ένα δερμάτινο σκοινί μέχρι που το δέρμα, η σάρκα, οι μύες και τα οστά να σχιστούν και να συνθλιβούν, ή να απολαμβάνει τον σεβασμό που του αποτίουν οι πιστοί;»
3. «Θα ήταν καλύτερο να σας διαπεράσει το στήθος ένας δυνατός άνθρωπος με μια αιχμηρή λόγχη, ή να σας αποδίδονται τιμές από τους πιστούς;»
4. «Θα ήταν καλύτερο να τυλίξει το σώμα σας ένας δυνατός άνθρωπος σε μια πυρωμένη σιδερένια λαμαρίνα, ή να τυλιχτείτε με τον χιτώνα που σας προσφέρουν οι πιστοί;»
5. «Θα ήταν καλύτερο να έχετε το στόμα σας ανοιχτό, κρατημένο ψηλά με ένα καυτό σιδερένιο στήριγμα και να σας ρίχνουν μέσα ένα φλεγόμενο καυτό κομμάτι σιδήρου, ώστε στην διαδρομή του προς το κατώτερο στόμιο του σώματος να καούν όλα τα εσωτερικά όργανα (χείλια, ουρανίσκος, γλώσσα, λαιμός, στήθος, στομάχι και έντερα), ή να συμμετάσχετε στην προσφορά τροφής από τους πιστούς;»

---

¹ *Aggikkhandhopama Sutta, Sattaka Nipāta, Aṅguttara Nikāya, AN 7.72*

6. «Θα ήταν καλύτερο να σας πιάσει από το κεφάλι ή από τον ώμο ένας δυνατός άνθρωπος και να σας σπρώξει με το ζόρι να καθίσετε ή να ξαπλώσετε σε έναν σιδερένιο πυρακτωμένο καναπέ, ή να χρησιμοποιήσετε τον καναπέ ή το ντιβάνι που προσφέρουν οι πιστοί;»
7. «Θα ήταν καλύτερο να σας κρατήσει ανάποδα ένας δυνατός άνθρωπος και να σας πετάξει σε ένα μεγάλο τηγάνι με βραστό σίδηρο, ή να κατοικήσετε σε ένα μοναστήρι που προσφέρουν οι πιστοί;»

Σε όλες αυτές τις τελευταίες έξη ερωτήσεις, οι μοναχοί απάντησαν απερίσκεπτα όπως και στην πρώτη ερώτηση. Ο Βούδας έδωσε απαντήσεις παρόμοιες με την απάντηση που έδωσε για την πρώτη, ότι δηλαδή, για έναν ανήθικο μοναχό θα ήταν καλύτερο να του σκίσουν και να του συνθλίψουν τα πόδια, ή να τον διαπεράσουν με μια αιχμηρή λόγχη, κλπ. διότι αυτά θα προκαλούσαν πόνο μόνο για μια ζωή, παρά να ευχαριστιούνται από τον σεβασμό που τους αποδίδουν οι πιστοί, ή να δέχονται τον φόρο τιμής από τους πιστούς κλπ., που οδηγούν στους θλιβερούς κόσμους της έντονης δυστυχίας, όπου θα παρέμεναν για πολύ καιρό.

Ο Βούδας ολοκλήρωσε την Ομιλία Του με αυτά τα λόγια:

«Προκειμένου να αποφέρει το μέγιστο όφελος στους πιστούς δωρητές οι οποίοι προσφέρουν τα απαραίτητα για να κάνουν την ζωή κάποιου που ανήκει στην Κοινότητα των Μοναχών περισσότερο επωφελητή, ένας μοναχός πρέπει να υποβληθεί στα τρία είδη Εκπαίδευσης (*sikkhā*)¹. Ένας μοναχός που επιθυμεί την δική του ευημερία αλλά και την ευημερία των άλλων, πρέπει να είναι πάντα προσεκτικός και επιμελής».

Μέχρι το τέλος της Ομιλίας, εξήντα διεφθαρμένοι μοναχοί ξέρασαν καυτό αίμα, εξήντα μοναχοί που είχαν παραβιάσει ελαφριούς πειθαρχικούς κανόνες εγκατάλειψαν την Κοινότητα και επέστρεψαν στην οικιακή ζωή, και εξήντα μοναχοί που είχαν ζήσει μια αγνή ζωή, έφτασαν στην κατάσταση του Άραχατ.

(Αυτή ήταν μια περίληψη της *Aggikkhandhopama Sutta*)

Επίσης, κάποιος θα πρέπει να συνεχίσει να στοχάζεται τις ιδιότητες της ηθικής διαγωγής και με τον ακόλουθο τρόπο:

---

¹ *sikkhā*: Η εκπαίδευση στην οποία πρέπει να υποβληθούν οι μαθητές του Βούδα, είναι τριών ειδών: εκπαίδευση στην Ανώτερη Ηθική (*adhisīla sikkhā*), στην Ανώτερη Νοημοσύνη (*adhicitta sikkhā*), και στην Ανώτερη Σοφία (*adhipaññā sikkhā*).

Αυτή η τριπλή εκπαίδευση αποτελείται από τρία εκ των οκτώ συστατικών της Ευγενούς Οκταπλής Οδού, συγκεκριμένα: την Ηθική Διαγωγή (*sīla*), την Αυτοσυγκέντρωση (*samādhi*), και την Σοφία (*paññā*).

Ένας ηθικός άνθρωπος ευχαριστιέται με την σκέψη: «Έχω κάνει μια άψογη, καλή πράξη που προστατεύει αυτόν που την κάνει από το κακό». Είναι απαλλαγμένος από τον κίνδυνο της αυτοκατάκρισης ή της επίπληξης από άλλους ανθρώπους που είναι σοφοί. Γι' αυτόν, δεν υπάρχει ενδεχόμενο τιμωρίας ή προορισμού σε θλιβερές καταστάσεις. Οι σοφοί τον επαινούν λέγοντας: «Αυτός ο άνθρωπος είναι ηθικός και με καλή διαγωγή. Σε αντίθεση με ένα ανήθικο άτομο, είναι εντελώς απαλλαγμένος από τύψεις».

Δεδομένου ότι η ηθική διαγωγή είναι η βασική αιτία της ενσυνειδητότητας, φέρνει πολλαπλά οφέλη όπως την πρόληψη της απώλειας του πλούτου κάποιου (*bhoga-vyāsana*) κλπ. Δεδομένου επίσης ότι εξαλείφει την αδικία, είναι η καλύτερη πηγή προκοπής και ευημερίας.

Ακόμα και ένα άτομο χαμηλής κάστας, εάν είναι προικισμένο με ήθος, λαμβάνει φόρο τιμής και σεβασμό από άτομα υψηλής καταγωγής όπως κυβερνήτες, βραχμάνους κλπ. Συνεπώς, η εκπλήρωση της ηθικής διαγωγής υπερέχει της υψηλής καταγωγής ή της κάστας.

Ο πλούτος των ηθικών αρετών υπερέχει του πλούτου των εξωτερικών υλικών, διότι δεν κινδυνεύει από τους πέντε εχθρούς (νερό, φωτιά, κυβερνήτες, ληστές, και αντιπαθητικούς κληρονόμους). Ακολουθεί κάποιον στην επόμενη ζωή. Το όφελός της είναι μεγάλο και χρησιμεύει ως βάση για την ανάπτυξη της αυτοσυγκέντρωσης και της σοφίας.

Ακόμα και αυτοί που αποκαλούνται κυβερνήτες του κόσμου, δεν έχουν κανέναν έλεγχο πάνω στον νου τους. Μόνον αυτοί που είναι ηθικοί έχουν τον έλεγχο του νου τους (*cittissariya*). Επομένως, η ηθική είναι ανώτερη από την εξουσία των βασιλιάδων κλπ.

Όσοι άνθρωποι είναι ηθικοί αποκτούν την ιδιότητα της Υπεροχής (*issariya*) στις αντίστοιχες υπάρξεις τους.

Η ηθική είναι ανώτερη ακόμα και από την ίδια την ζωή, διότι όπως εξηγεί ο Βούδας, μια ημέρα της ζωής ενός ατόμου με ηθική διαγωγή, είναι πολύ καλύτερη από εκατό χρόνια ζωής ενός ανήθικου ατόμου, καθώς και ότι το να ζεις απλώς χωρίς καμία ηθική αρετή, ισοδυναμεί με θάνατο.

Επειδή ένας ηθικός άνθρωπος εκτιμάται ακόμα και από τον εχθρό του και επειδή δεν μπορεί να νικηθεί από τα γηρατειά, τις αρρώστιες και τις κακοτυχίες, η ηθική του υπερβαίνει την φυσική του ομορφιά. Καθώς είναι το θεμέλιο για την ευτυχισμένη κατάσταση των θεών ή του Νιμπάνα, είναι πολύ ανώτερη από τα καλύτερα αρχοντικά και παλάτια, ή από τα ανώτερα καθεστώτα και αξιώματα βασιλιάδων, πριγκίπων ή στρατηγών.

Η ηθική είναι καλύτερη από τους συγγενείς και τους φίλους που ενδιαφέρονται για την ευημερία κάποιου, διότι προάγει πραγματικά την ευημερία και το συμφέρον του, ακολουθώντας τον στενά στην επόμενη ζωή.

Η ηθική χρησιμεύει ως ειδικός σωματοφύλακας που προστατεύει αυτό το σώμα, το οποίο είναι δύσκολο να προφυλαχτεί από βλάβες, ακόμα και από τις τέσσερις μεραρχίες ενός στρατού ή από διάφορες επινοήσεις όπως τα ναρκωτικά, τα ξόρκια και τα φυλαχτά.

Όταν κάποιος αναλογισθεί ότι: «Η ηθική είναι γεμάτη από αναρίθμητες ιδιότητες», τότε η ατελής ηθική διαγωγή του θα γίνει τέλεια, ή η ακάθαρτη ηθική του θα γίνει αγνή.

Σε περίπτωση που κατά καιρούς προκύπτει στον επιδιώκοντα την Φώτιση, αποστροφή προς την ζωή του, κάτι που αντιτίθεται στην ηθική και έχει συσσωρευτικό αποτέλεσμα, πρέπει να νουθετεί τον εαυτό του ως εξής:

«Δεν έχεις αποφασίσει να επιτύχεις την Σοφία της Οδού ενός Άξιου (*arahatta-magga ñāṇa*) και την Παντογνωσία; Αν η ηθική διαγωγή σου είναι ελαττωματική, δεν μπορείς να προχωρήσεις ούτε καν σε εγκόσμια θέματα, πόσο μάλλον σε υπερκόσμια. Η Παντογνωσία που επιθυμείς, είναι το υψηλότερο από όλα τα επιτεύγματα. Εφ' όσον η ηθική είναι το θεμέλιο της Παντογνωσίας, η ηθική σου πρέπει να είναι πολύ υψηλής ποιότητας. Επομένως, θα πρέπει να είσαι ένα άτομο που αντιμετωπίζει την ηθική με πολλή στοργή».

Ή: «Πρέπει να διδάξεις την Διδασκαλία και να σώσεις τα όντα από τους τρεις φορείς των χαρακτηριστικών της παροδικότητας (*anicca*), της ταλαιπωρίας (*dukkha*), και του μη εαυτού (*anatta*). Θα πρέπει επίσης να βοηθήσεις τα ανώριμα όντα, ώστε οι πέντε ικανότητες της πίστης, της ενεργητικότητας, της επίγνωσης, της αυτοσυγκέντρωσης και της σοφίας, να ωριμάσουν μέσα τους. Όπως η θεραπευτική αγωγή ενός γιατρού που δίνει λάθος συνταγή, είναι αναξιόπιστη, έτσι και ο λόγος ενός ανήθικου ατόμου είναι αναξιόπιστος για τους περισσότερους.

Ως εκ τούτου, συλλογιζόμενος ως αξιόπιστο άτομο, το «πώς θα μπορούσα να τους σώσω και να τους βοηθήσω ώστε αυτές οι ικανότητες να φτάσουν σε ωριμότητα μέσα τους», θα πρέπει να είσαι αγνός στην ηθική σου».

Επιπλέον: «Μόνο όταν έχω ιδιαίτερες ικανότητες, όπως τα επιτεύγματα των διαλογιστικών εκστάσεων (*jhāna*) κλπ., θα είμαι σε θέση να βοηθήσω τους άλλους και να εκπληρώσω τις Τελειοποιήσεις όπως την Σοφία κλπ. Και τέτοιες ιδιαίτερες ικανότητες όπως η επίτευξη των εκστάσεων κλπ., δεν είναι δυνατές χωρίς αγνή ηθική διαγωγή. Επομένως, πρέπει να είσαι ένα άτομο με φυσικώς αγνή ηθική».

Συλλογιζόμενος έτσι, ο Μποντισάττα πρέπει να αγωνισθεί ένθερμα για να εξαγνίσει την ηθική διαγωγή του.

(Αυτή ήταν η λεπτομερής μέθοδος στοχασμού του Μποντισάττα πάνω στην Τελειοποίηση της Ηθικής Διαγωγής)

3. Αναλυτική Μέθοδος Στοχασμού Πάνω στην Τελειοποίηση της Απάρνησης

Ο Μποντισάττα θα πρέπει να αναλογιστεί τα μειονεκτήματα της ζωής ενός οικογενειάρχη, που περιορίζεται από τα καθήκοντα προς την σύζυγο και τα παιδιά του, και τα πλεονεκτήματα της ζωής ενός μοναχού, η οποία, όπως το διάστημα, είναι ελεύθερη και απέραντη, απαλλαγμένη από τέτοιες υποχρεώσεις.

Όπως εξηγείται στην «Μεγάλη Ομιλία για τα Συναθροίσματα της Ταλαιπωρίας»¹ θα πρέπει να σταθούμε στο γεγονός ότι τα ηδονικά αντικείμενα είναι περισσότερο αιτίες ανησυχίας και θρήνου, παρά απόλαυσης κλπ.:

Είναι αιτία δυστυχίας όταν έρχεται κανείς σε επαφή με ζέστη, κρύο, αλογόμυγες, κουνούπια, μύγες, άνεμο, ήλιο, ερπετά, ψύλλους, έντομα, κλπ., ενώ αναζητεί ηδονικά αντικείμενα υποκινούμενος από ηδονικές επιθυμίες.

Είναι αιτία πόνου και αγωνίας, όταν η επίπονη αναζήτηση κάποιου για ηδονικά αντικείμενα καταλήγει άκαρπη.

Είναι αιτία ανησυχίας και άγχους (αφού τα έχει αποκτήσει), ώστε να τα κρατήσει ασφαλής από τους πέντε εχθρούς (νερό, φωτιά, κυβερνήτες, ληστές και αντιπαθητικούς κληρονόμους).

Είναι αιτία μεγάλων βασάνων που οφείλονται σε τρομερούς πολέμους που προκαλούνται από την επιθυμία για ηδονικά αντικείμενα.

Είναι αιτία των τριανταδύο ειδών αυστηρής τιμωρίας (*kamma kāraṇa*) που επιβάλλονται σε αυτήν την ζωή, σε εκείνους που έχουν διαπράξει εγκλήματα εξ' αιτίας των ηδονικών επιθυμιών.

Είναι αιτία τρομερών βασάνων στην επόμενη ζωή, στα τέσσερα βασίλεια των άθλιων υπάρξεων.

(Αυτή ήταν η λεπτομερής μέθοδος στοχασμού του Μποντισάττα πάνω στην Τελειοποίηση της Απάρνησης)

4. Αναλυτική Μέθοδος Στοχασμού Πάνω στην Τελειοποίηση της Σοφίας

«Χωρίς Σοφία, τέτοιες Τελειοποιήσεις όπως η Γενναιοδωρία, η Ηθική κλπ., δεν μπορούν να εξαγνιστούν, και η βούληση για γενναιοδωρία, η βούληση για τήρηση της ηθικής κλπ., δεν μπορούν να εκτελέσουν τις αντίστοιχες λειτουργίες τους». Με αυτόν τον τρόπο θα πρέπει να στοχάζεται κάποιος της ιδιότητας της σοφίας.

Χωρίς ζωή, αυτός ο μηχανισμός του σώματος χάνει την σημασία του και δεν μπορεί να λειτουργήσει σωστά. Χωρίς συνείδηση, οι αισθητηριακές ικανότητες του ματιού, του αυτιού κλπ., δεν μπορούν να εκτελέσουν τις αντίστοιχες λειτουργίες της όρασης, της ακοής κλπ.

Παρομοίως, οι ικανότητες της πίστης, της ενεργητικότητας κλπ., δεν μπορούν να εκτελούν τα αντίστοιχα καθήκοντά τους αποτελεσματικά ελλείψει σοφίας. Επομένως, η σοφία είναι η κύρια και πρώτιστη αιτία για την εκπλήρωση των Τελειοποιήσεων, όπως η Γενναιοδωρία, η Ηθική κλπ.

---

¹ *Mahā-Dukkhakkhandha Sutta, Majjhima Nikāya, MN 13.*

Πώς η Σοφία Συντελεί στην Εκπλήρωση των Άλλων Τελειοποιήσεων

1. Επειδή έχουν τα μάτια της σοφίας τους πάντα ανοιχτά, οι Μποντισάττας, όταν δίνουν τα άκρα και τα όργανά τους, το κάνουν χωρίς να εξυμνούν τον εαυτό τους και χωρίς να υποτιμούν τους άλλους. Όπως προαναφέρθηκε, σαν το μεγάλο θεραπευτικό δέντρο, δίνουν χωρίς να αναπτύσσουν φαύλες σκέψεις, και είναι πάντα γεμάτοι χαρά, στο παρελθόν, στο παρόν και στο μέλλον, δηλαδή, πριν την προσφορά, κατά την διάρκεια, και μετά την τέλεση της πράξης.

Μόνον όταν ο άνθρωπος είναι προικισμένος με σοφία, εξοπλίζεται με την ικανότητα της Γνώσης των επιδέξιων μέσων (*Uprāya-kosalla-ñāṇa*) και προσφέρει για να ωφελήσει τους άλλους. Και μόνο μια τέτοια πράξη γενναιοδωρίας είναι γνήσια Τελειοποίηση. Χωρίς σοφία, είναι πιθανόν να δίνει κάποιος με κίνητρο το προσωπικό του συμφέρον. Μια τέτοια πράξη γενναιοδωρίας για το δικό του όφελος, είναι σαν να κερδίζει κανείς τόκους για τον εαυτό του από μια επένδυση.

2. Η ηθική που δεν έχει σοφία, αλλά είναι κυριευμένη από απληστία, κακοβουλία κλπ., δεν μπορεί να επιτύχει την αγνότητα, πόσο μάλλον να χρησιμεύσει ως θεμέλιο της Παντογνωσίας.
3. Μόνον ένας σοφός άνθρωπος μπορεί να διακρίνει τα ελαττώματα της οικιακής ζωής και τα οφέλη της ασκητικής ζωής, τα ελαττώματα των ηδονικών απολαύσεων και τα οφέλη από την επίτευξη των διαλογιστικών εκστάσεων, τα ελαττώματα της σανσάρας και τα οφέλη του Νιμπάνα. Με αυτή την διάκριση, εισχωρεί στην ασκητική ζωή, αναπτύσσει τις εκστάσεις, και συνειδητοποιεί για τον εαυτό του το Νιμπάνα. Στην συνέχεια, μπορεί να βοηθήσει και άλλους να προσχωρήσουν στην άστεγη ζωή και να εδραιωθούν στις εκστάσεις και στο Νιμπάνα.
4. Η ενεργητικότητα χωρίς σοφία είναι λανθασμένη προσπάθεια και δεν εξυπηρετεί τον επιθυμητό σκοπό. Καλύτερα να μην προσπαθείς καθόλου, παρά να κάνεις λανθασμένη εφαρμογή της ενεργητικότητας. Όταν η ενεργητικότητα συνοδεύεται από σοφία, γίνεται σωστή προσπάθεια για την επίτευξη του απαιτούμενου σκοπού.
5. Μόνον ένας σοφός άνθρωπος μπορεί να αντέξει με υπομονή τις αδικίες που κάνουν οι άλλοι. Διότι για κάποιον που δεν έχει σοφία, οι προσβλητικές ενέργειες των άλλων διεγείρουν μέσα του φαύλες καταστάσεις, όπως κακοβουλία κλπ., που έρχονται σε αντίθεση με την υπομονή. Για τον σοφό, τέτοια λάθη τον βοηθούν να αναπτύξει υπομονή και να την ισχυροποιήσει.
6. Μόνον ένας σοφός άνθρωπος κατανοεί τις τρεις αλήθειες όπως πραγματικά είναι, δηλαδή, την αλήθεια της εγκράτειας (*viratī-sacca*), την αλήθεια του λόγου (*vacī-sacca*), την αλήθεια της Γνώσης (*ñāṇa-sacca*), τις αιτίες και τα αντίθετά τους. Αφού ο ίδιος τα έχει κατανοήσει πλήρως, εγκαταλείποντας αυτό που πρέπει να εγκαταλειφθεί και καλλιεργώντας αυτό που πρέπει να καλλιεργηθεί, μπορεί να βοηθήσει τους άλλους να παραμείνουν στην Οδό της Αλήθειας.

7. Έχοντας ενισχύσει τον εαυτό του με την δύναμη της σοφίας, ένας σοφός άνθρωπος τελειοποιείται στην αυτοσυγκέντρωση. Με συγκεντρωμένο νου, είναι δυνατή η ακλόνητη αποφασιστικότητα για την εκπλήρωση όλων των Τελειοποιήσεων.
8. Μόνον ένας σοφός άνθρωπος μπορεί να κατευθύνει τις σκέψεις φιλικότητάς του προς τους τρεις τύπους ανθρώπων, χωρίς να τους διακρίνει ως αγαπητούς, ουδέτερους ή εχθρούς.
9. Και μόνο μέσω της σοφίας μπορεί να μείνει κανείς ατάραχος απέναντι στις μεταβολές της ζωής είτε καλές είτε κακές, χωρίς να επηρεάζεται από αυτές. Με αυτόν τον τρόπο θα πρέπει να συλλογίζεται κανείς τις ιδιότητες της σοφίας, συνειδητοποιώντας ότι είναι η αιτία για την εξαγνιση των Τελειοποιήσεων.

Ή αλλιώς, ο Μποντισάττα πρέπει να νουθετεί τον εαυτό του ως εξής:

«Χωρίς σοφία, δεν μπορεί να υπάρξει τέλεια και αγνή άποψη. Χωρίς τέλεια και αγνή άποψη, δεν μπορεί να υπάρξει τέλεια και αγνή ηθική. Χωρίς τέλεια και αγνή ηθική, δεν μπορεί να υπάρξει τέλεια και αγνή αυτοσυγκέντρωση. Χωρίς αυτοσυγκέντρωση δεν μπορεί κανείς να εργασθεί για το δικό του όφελος, πόσο μάλλον για το όφελος των άλλων. Επομένως, ενώ εξασκείσαι όπως είσαι για την ευημερία των άλλων, δεν θα πρέπει να κάνεις ένθερμη προσπάθεια για να αναπτύξεις την σοφία σου;»

Στην δύναμη της σοφίας οφείλεται το γεγονός ότι ο Μποντισάττα εδραιώνεται στα τέσσερα θεμέλια (*catu-adhiṭṭhāna*)¹, ωφελεί όλα τα όντα με τα τέσσερα αντικείμενα υποστήριξης (*catu-saṅgaha-vatthu*)², τα βοηθάει να παραμείνουν στην οδό της απελευθέρωσης, και φέρνει τις πέντε ικανότητές τους της πίστης, της ενεργητικότητας, της επίγνωσης, της αυτοσυγκέντρωσης και της σοφίας, σε ωρίμανση.

Παρομοίως, μέσω της δύναμης της σοφίας, ασχολείται με την διερεύνηση των απόλυτων πραγματικοτήτων, όπως είναι τα συναθροίσματα (*khandha*), οι αισθητηριακές βάσεις (*āyatana*) κλπ., και φτάνει στο σημείο να συνειδητοποιήσει ειλικρινά, την διαδικασία της σανσάρα και την παύση της. Πασχίζει να φέρει τις αξιέπαινες πράξεις του όπως την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας κλπ., στο πιο ωφέλιμο στάδιο ανάπτυξης, και να απολαύσει τα κέρδη της Οδού και της Καρποφορίας. Έτσι, εργάζεται για να ολοκληρώσει και να τελειοποιήσει την εκπαίδευση των Μποντισάττας.

Αντιλαμβανόμενος με αυτόν τον τρόπο τις διάφορες αρετές της Σοφίας, θα πρέπει επανειλημμένα να αναπτύσσει την Τελειοποίηση της Σοφίας.

(Αυτή ήταν η λεπτομερής μέθοδος στοχασμού του Μποντισάττα πάνω στην Τελειοποίηση της Σοφίας)

¹ Τα τέσσερα θεμέλια (*Catu-adhiṭṭhāna*) είναι: το θεμέλιο της Διορατικότητας (*paññā*), της Φιλαλήθειας (*sacca*), της Γενναιοδωρίας (*dāna*) και της Γαλήνης (*upasama*).

² Τα τέσσερα αντικείμενα υποστήριξης (*catu-saṅgaha-vatthu*): γενναιοδωρία (*dāna*), ευγενική ομιλία (*peyya vajja*), μια ωφέλιμη ζωή (*attha cariyā*) και αμεροληψία (*samānattatā*).

5. Αναλυτική Μέθοδος Στοχασμού Πάνω στην Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας

Ακόμα και στην περίπτωση των εγκόσμιων επιδιώξεων, των οποίων το τέλος είναι προβλέψιμο, δεν μπορεί κανείς να επιτύχει τον επιθυμητό στόχο χωρίς την απαραίτητη ενεργητικότητα. Δεν υπάρχει τίποτα που δεν μπορεί να πετύχει ένας άνθρωπος με ακούραστη ενεργητικότητα. Έτσι, πρέπει να στοχάζεται κανείς:

«Κάποιος που έχει έλλειψη ενεργητικότητας δεν μπορεί καν να ξεκινήσει το έργο της διάσωσης όλων των όντων από την δίνη της σανσάρα. Κάποιος που έχει μέτρια ενεργητικότητα μπορεί να αναλάβει το έργο, αλλά μόνο για να το παρατήρει στην μέση της διαδρομής χωρίς να είναι σε θέση να το επιδιώξει μέχρι το τέλος. Μόνο το άτομο με το ανώτερο είδος ενεργητικότητας είναι αυτό που θα φροντίσει για την ολοκλήρωση του έργου, την εκπλήρωση του στόχου της Παντογνωσίας, χωρίς να λαμβάνει υπ' όψιν την προσωπική του ευημερία.

Επίσης, χωρίς επαρκή ενεργητικότητα, ακόμα και οι φιλοδοξούντες για την Φώτιση του Μαθητή (*Sāṅvaka-Bodhi*) ή την Ατομική Φώτιση (*Pacceka-Bodhi*)¹, που επιδιώκουν να απελευθερωθούν από την σανσάρα, δεν μπορούν να επιτύχουν τον επιθυμητό στόχο της Φώτισης. Πώς μπορεί κάποιος που επιδιώκει την Τέλεια Φώτιση, να σώσει ολόκληρο τον κόσμο των όντων με τους ντέβας και τους Βράχμας, χωρίς μεγάλη προσπάθεια;»

Ένα πλήθος νοητικών μολύνσεων όπως η απληστία, το μίσος, κλπ., είναι τόσο δύσκολο να συγκρατηθούν όσο οι ερεθισμένοι ελέφαντες. Οι πράξεις (*kamma*) κάποιου που συμβαίνουν λόγω αυτών των μολύνσεων, είναι σαν δήμιοι που κρατούν ψηλά τα ξίφη τους και απειλούν να τον θανατώσουν. Οι τέσσερις θλιβερές καταστάσεις που προκαλούνται από αυτές τις πράξεις, έχουν τις πόρτες τους συνεχώς ανοιχτές. Οι κακοί φίλοι βρίσκονται πάντα τριγύρω για να υποκινήσουν κάποιον να διαπράξει αυτές τις πράξεις, και έτσι να τον στείλουν σε αυτές τις καταστάσεις θλίψης. Η φύση ενός ανόητου κοσμικού ανθρώπου είναι τέτοια, ώστε υποκύπτει εύκολα στις κακές συμβουλές τέτοιων κακών φίλων. Πρέπει λοιπόν κανείς να κρατηθεί μακριά από αυτούς του κακούς φίλους που είναι σοφιστές, και οι οποίοι προβάλλουν το λανθασμένο, παράλογο επιχείρημά τους λέγοντας: «Εάν η απελευθέρωση από την σανσάρα ήταν πραγματικότητα, θα έπρεπε να επιτευχθεί αυτόματα χωρίς να χρειάζεται να προσπαθήσουμε γι' αυτό». Η διάσταση από τέτοια λανθασμένα λόγια, είναι δυνατή μόνο μέσω της δύναμης της ενεργητικότητας. Ή: «Εάν η Βουδότητα είναι εφικτή μέσω προσωπικής προσπάθειας, ποια δυσκολία μπορεί να υπάρχει για ένα ανώτερο άτομο σαν κι εμένα ώστε να δώσει την απαιτούμενη ενεργητικότητα;» Με αυτόν τον τρόπο πρέπει να στοχάζεται κανείς τα χαρακτηριστικά της Ενεργητικότητας.

(Αυτή ήταν η μέθοδος του Μποντισάττα για την Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας)

---

¹ *Sāṅvaka-Bodhi, Pacceka-Bodhi*: Δες στο πρωτότυπο αγγλικό κείμενο, Κεφάλαιο 2, Σπάνια εμφάνιση ενός Βούδα.

6. Αναλυτική Μέθοδος Στοχασμού Πάνω στην Τελειοποίηση της Υπομονής

Η υπομονή πρέπει να καλλιεργείται επανειλημμένα, στοχαζόμενος κανείς έτσι: «Η υπομονή διαλύει τον θυμό που είναι αντίθετος με όλες τις υγιείς ιδιότητες και χρησιμεύει ως ένα ακατάστρεπτο όπλο των καλών ανθρώπων για την απόκτηση τέτοιων ιδιοτήτων. Είναι το Κόσμημα των Μποντισάττας που μπορεί να κυριαρχεί στους άλλους. Η δύναμη των ασκητών (*samaṇa*) και των βραχμάνων. Ένα ρεύμα νερού που σβήνει την φωτιά του θυμού. Ένα μαγικό φυλαχτό που εξουδετερώνει το δηλητήριο των αγενών και υβριστικών λέξεων των κακών ανθρώπων. Είναι η φυσική τάση εκείνων που έχουν εδραιώσει μέσα τους τις ικανότητες της εγκράτειας και εκείνων που είναι εξαιρετικά σοφοί».

«Η υπομονή είναι μια ικανότητα, βαθειά σαν ωκεανός. Η ακτή όπου τα κύμματα του ωκεανού του θυμού, σταματούν. Η πόρτα που κλείνει τον δρόμο προς τους κόσμους της δυστυχίας. Η σκάλα που ανεβαίνει προς τους κόσμους των ντέβα και των θεών Βράχμα. Το ιερό όπου βασιλεύουν όλες οι υγιείς ιδιότητες. Η υπέρτατη αγνότητα του σώματος, του λόγου και του νου».

Έτσι πρέπει να στοχάζεται κανείς τις αρετές της υπομονής. Επίσης, η υπομονή πρέπει να καλλιεργείται επανειλημμένα, στοχαζόμενος κανείς ως εξής:

«Χωρίς να εμμένουν στην υπομονή η οποία προσφέρει ηρεμία και γαλήνη, αυτά τα όντα επιδιώκουν αχρείες πράξεις που τα ταλαιπωρούν. Κατά συνέπεια, υπόκεινται σε θλίψη τόσο σε αυτήν τη ζωή όσο και στην μελλοντική ζωή».

«Αν και είναι αλήθεια ότι υποφέρω από τα λάθη των άλλων, αυτό το σώμα μου, που χρησιμεύει ως χωράφι, και οι πράξεις που χρησιμεύουν ως σπόροι αυτού του πόνου, δεν έχουν γίνει από κανέναν άλλον εκτός από εμένα».

«Αυτή η υπομονή εκ μέρους μου, είναι το μέσον για να ξεπληρώσω το χρέος της ταλαιπωρίας».

«Αν δεν υπήρχε ο άδικος, πώς θα μπορούσα να εκπληρώσω την Τελειοποίηση της Υπομονής;»

«Αν και αυτό το άτομο με αδίκησε τώρα, μου είχε φέρει κάποια οφέλη στο παρελθόν».

«Η φαύλη πράξη του άλλου, αποτελεί αιτία για την εξάσκηση της υπομονής, και ως εκ τούτου, αποδεικνύεται ευεργετική για εμένα».

«Όλα αυτά τα όντα είναι σαν δικά μου παιδιά· πώς θα μπορούσε ένας σοφός άνθρωπος να θυμώσει με τα αδικήματα των δικών του παιδιών;»

«Με αδίκησε διότι τον κατέλαβε ο δαίμονας της οργής. Θα πρέπει να ξορκίσω αυτόν τον δαίμονα που τον κατέλαβε».

«Είμαι κι εγώ επίσης η αιτία της φαύλης πράξης που προκαλεί αυτή την ταλαιπωρία, διότι αν δεν υπήρχα, δεν θα υπήρχε αυτή η φαύλη πράξη».

«Τόσο τα νοητικά και υλικά φαινόμενα (*nāma-rūpa*) που διέπραξαν την φαύλη πράξη, όσο και τα νοητικά και υλικά φαινόμενα στα οποία έγινε η φαύλη πράξη, δηλαδή και τα δύο σύνολα τέτοιων φαινομένων, αυτήν ακριβώς την στιγμή, έχουν παύσει. Ποιος λοιπόν θα πρέπει να είναι θυμωμένος και με ποιον; Δεν θα πρέπει να εμφανίζεται θυμός».

«Όταν όλα τα φαινόμενα στερούνται ατομικής ύπαρξης, με την απόλυτη έννοια, δεν μπορεί να υπάρξει ούτε ο άδικος ούτε αυτός που αδικείται».

Στοχαζόμενος με αυτόν τον τρόπο, θα πρέπει να αναπτύσσει επανειλημμένα την υπομονή.

Εάν ο θυμός που προκύπτει από τα σφάλματα που κάνουν οι άλλοι, συνεχίσει να υπερισχύει στον νου του ασκητή λόγω της δύναμης της συνήθειας η οποία αποκτήθηκε κατά την διάρκεια μεγάλου χρονικού διαστήματος, ο επιδιώκων την Βουδότητα πρέπει να στοχάζεται ως εξής:

«Η υπομονή είναι συμπλήρωμα των πρακτικών που αντιτίθενται στα σφάλματα των άλλων.»

«Τα λάθη των άλλων, με το να μου προκαλούν βάσανα, γίνονται παράγοντας πίστης μέσα μου αφού τα βάσανα είναι η αιτία της πίστης, και επίσης ένας παράγοντας αντίληψης της δυστυχίας και της δυσαρέσκειας για τον κόσμο (*anabhirati saññā*).»

«Είναι στην φύση των αισθητηριακών ικανοτήτων, όπως τα μάτια, κλπ., να συναντούν διάφορα αντικείμενα, καλά και κακά. Δεν είναι δυνατόν να αποφευχθεί η συνάντηση με ανεπιθύμητα αντικείμενα αίσθησης.»

«Ακολουθώντας τις επιταγές του θυμού, ένα άτομο ταραζεται και τρελλαινείται από μανία. Τι νόημα έχει να ανταποδίδεις τα σφάλματα ενός τέτοιου ατόμου;»

«Ένας Παντογνώστης Βούδας, φροντίζει όλα αυτά τα όντα σαν να ήταν τα αγαπημένα του παιδιά. Συνεπώς, επιδιώκοντας την Παντογνωσία της Φώτισης, δεν πρέπει να απελπίζομαι εξ' αιτίας τους ή να είμαι θυμωμένος μαζί τους.»

«Αν ο άδικος είναι προικισμένος με ευγενή χαρακτηριστικά όπως η ηθική, θα πρέπει να σκέφτεται κανείς ως εξής: «Δεν πρέπει να δείξω θυμό σε έναν τόσο ενάρετο άνθρωπο.»

«Αν ο άδικος είναι κάποιος χωρίς ευγενή χαρακτηριστικά όπως η ηθική, θα πρέπει να σκέφτεται κανείς ως εξής: «Είναι ένα άτομο που πρέπει να το αντιμετωπίσω με συμπόνια.»»

«Όταν θυμώνω, οι αρετές και η φήμη μου θα μειωθούν.»

«Θυμώνοντας μαζί τους, θα φαίνομαι άσχημος, θα κοιμάμαι με δυσφορία, θα έχω απώλεια πλούτου, απώλεια υφισταμένων, απώλεια φίλων και επαναγέννηση σε θλιβερές καταστάσεις, προς ευχαρίστηση των εχθρών μου (*Sattaka Nipāta, Aṅguttara Nikāya*)»

«Ο θυμός αυτός, είναι ένας ισχυρός εχθρός που φέρνει κάθε κακό και καταστρέφει κάθε ευημερία.»

«Όταν κάποιος έχει υπομονή, δεν μπορεί να έχει εχθρούς.»

«Σκεπτόμενος αυτά με υπομονή, δεν θα αντιμετωπίσω καμιά ταλαιπωρία σαν αυτήν που ταιριάζει στον άδικο· ενώ αν ανταποδώσω με θυμό, το μόνο που θα καταφέρω είναι να ακολουθήσω τα βήματα των εχθρών μου.»

«Αν ξεπεράσω τον θυμό με την υπομονή, θα νικήσω τον εχθρό μου που είναι κι αυτός σκλάβος του δικού του θυμού.»

«Δεν είναι σωστό για μένα να εγκαταλείψω την ευγενή ιδιότητα της υπομονής εξ' αιτίας του θυμού.»

«Πώς θα μπορούσα να είμαι προικισμένος με ευγενείς ιδιότητες όπως η ηθική κλπ., όταν ο θυμός, που είναι το αντίθετο όλων των καλών ιδιοτήτων, αναδύεται μέσα μου;»

«Και πώς, ελλείψει τέτοιων ευγενών ιδιοτήτων, θα μπορούσα να προσφέρω βοήθεια στα όντα και να επιτύχω τον δεδηλωμένο στόχο μου, να γίνω ένας Παντογνώστης Βούδας;»

«Μόνο με υπομονή μπορεί να μείνει κανείς απερίσπαστος από τα εξωτερικά αντικείμενα και να έχει νοητική αυτοσυγκέντρωση. Και μόνο με την νοητική αυτοσυγκέντρωση μπορεί κανείς να διακρίνει ότι όλες οι συνθηκοκρατημένες δραστηριότητες (*sañkhāra*) είναι παροδικές και μη ικανοποιητικές, ότι όλα τα φαινόμενα (*dhamma*) είναι χωρίς ανεξάρτητη ύπαρξη, ότι το Νιμπάνα είναι το μη συνθηκοκρατημένο, αθάνατο, κλπ., και ότι οι ιδιότητες ενός Βούδα έχουν ασύλληπτες, αμέτρητες δυνάμεις.»

Λόγω αυτής της διάκρισης, εδραιώνεται κανείς στον Διορατικό Διαλογισμό (*vipassanā*), μέσω του οποίου γίνεται αντιληπτό ότι:

«Όλα αυτά τα φαινόμενα (*dhamma*) είναι φυσικά φαινόμενα, χωρίς εαυτό ή οτιδήποτε σχετίζεται με εαυτό. Εγείρονται και παρακμάζουν σύμφωνα με τις ιδιαίτερες συνθήκες τους. Έρχονται από το πουθενά και πηγαίνουν στο πουθενά. Δεν είναι μόνιμα εγκατεστημένα ως οντότητα, πουθενά. Δεν υπάρχει λειτουργικός παράγοντας σε αυτήν την ομάδα των φυσικών φαινομένων εφ' όσον δεν υπάρχει κατ' αρχάς αυτό που λέμε ατομικότητα.»

Συνειδητοποιώντας τι πραγματικά είναι αυτά τα φαινόμενα, μπορεί να κατανοήσει κανείς ότι δεν είναι η κατοικία της έπαρσης του Εγώ. Συλλογιζόμενοι έτσι, οι Μποντισάττας παραμένουν σταθερά και αμετάκλητα στο πεπρωμένο τους, δεσμευμένοι να επιτύχουν την Παντογνώσια.

(Αυτή ήταν η λεπτομερής μέθοδος στοχασμού του Μποντισάττα πάνω στην Τελειοποίηση της Υπομονής)

7. Αναλυτική Μέθοδος Στοχασμού Πάνω στην Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας

Την Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας πρέπει να την συλλογίζεται κανείς ως εξής:
«Χωρίς φιλαλήθεια, ιδιότητες όπως είναι η ηθική κλπ., είναι αδύνατον να επιτευχθούν και ούτε μπορεί να υπάρξει εκτέλεση του όρκου για την επίτευξη της Φώτισης.»

«Όταν η αλήθεια παραβιάζεται, όλα τα είδη του κακού ενώνονται.»

«Κάποιος που δεν λέει την αλήθεια συνεχώς, θεωρείται αναξιόπιστος σε αυτήν ακριβώς την ζωή. Αλλά και σε κάθε μελλοντική ζωή επίσης, ο λόγος του δεν θα γίνεται αποδεκτός από τους άλλους.»

«Μόνο με την φιλαλήθεια μπορεί να αναπτύξει κανείς ιδιότητες όπως η ηθική κλπ.»

«Μόνο με βάση την φιλαλήθεια, μπορεί κανείς να εξαγνίσει και να εκπληρώσει ευγενείς ιδιότητες όπως είναι οι Τελειοποιήσεις (*pāramī*), η φιλανθρωπία (*cāga*), και η ορθή συμπεριφορά (*cariya*)».

Επομένως, με το να είναι κανείς ειλικρινής σε σχέση με τα φαινόμενα, μπορεί να εκτελέσει τις λειτουργίες των Τελειοποιήσεων, της φιλανθρωπίας και της ορθής συμπεριφοράς, και να ολοκληρωθεί στην εξάσκηση των Μποντισάττας.

(Αυτή ήταν η λεπτομερής μέθοδος στοχασμού του Μποντισάττα πάνω στην Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας)

8. Αναλυτική Μέθοδος Στοχασμού Πάνω στην Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας

Κάποιος πρέπει να στοχάζεται ως εξής:

«Ελλείπει ακλόνητης αποφασιστικότητας, για την εκτέλεση καλών πράξεων όπως η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, της Ηθικής, κλπ. και για την αντιμετώπιση των αντίθετων τους όπως η τσιγκουνιά (*macchariya*), η ανηθικότητα (*dussīlya*), κλπ., δεν μπορεί κανείς να παραμείνει σταθερός στην εκτέλεση τέτοιων καλών πράξεων. Και χωρίς σταθερότητα, δεν μπορεί να τις εξασκήσει με επιδεξιότητα και γενναιότητα. Και χωρίς επιδεξιότητα και γενναιότητα, η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας του, της Ηθικής του, κλπ., που αποτελούν τις προϋποθέσεις για την Παντογνωσία, δεν μπορούν να εκπληρωθούν».

«Μόνον όταν η αποφασιστικότητα για την εκτέλεση καλών πράξεων όπως η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, της Ηθικής, κλπ., είναι ακλόνητη, μπορεί κανείς να παραμείνει σταθερός όταν συναντήσει τα αντίθετά τους όπως π.χ. την τσιγκουνιά, την ανηθικότητα, κλπ. Μόνο με την διατήρηση τέτοιας σταθερότητας μπορεί να αποκτήσει κανείς επιδεξιότητα και γενναιότητα ώστε να εκτελεί τέτοιες καλές πράξεις. Τότε μόνον η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας κλπ., που αποτελούν τις προϋποθέσεις για την επίτευξη της Παντογνωσίας, μπορούν να ολοκληρωθούν.»

Με αυτόν τον τρόπο θα πρέπει να στοχάζεται κανείς τα χαρακτηριστικά της Αποφασιστικότητας.

(Αυτή ήταν η λεπτομερής μέθοδος στοχασμού του Μποντισάττα πάνω στην Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας)

9. Αναλυτική Μέθοδος Στοχασμού Πάνω στην Τελειοποίηση της Φιλικότητας

«Ακόμα κι αν κάποιος ασχοληθεί αποκλειστικά με την προσωπική του ευτυχία όπως κάνει ένας εγωιστής, πάλι δεν θα καταφέρει να κερδίσει ευημερία σε αυτήν ή στην μελλοντική ζωή, αν δεν προωθήσει την φιλικότητα για την ευημερία των άλλων. Πολύ περισσότερο δεν πρέπει να την αναπτύξει ένας Μποντισάττα που επιθυμεί να εγκαταστήσει όλα τα όντα στην ευδαιμονία του Νιμπάνα; Μόνο με την καλλιέργεια της άπειρης φιλικότητας μπορεί ένας Μποντισάττα να εγκαθιδρύσει όλα τα όντα στο Νιμπάνα.»

«Εφ' όσον επιθυμώ, αφού θα έχω γίνει Βούδας, να βοηθήσω όλα τα όντα να επιτύχουν την υπερκόσμια ευδαιμονία του Νιμπάνα, θα πρέπει να ξεκινήσω τώρα αμέσως να τους εύχομαι εκ των προτέρων εγκόσμια ευημερία.»

«Αν δεν μπορώ να εκτελέσω τώρα την απλή νοητική πράξη της επιθυμίας για την ευημερία τους, πώς θα εκτελέσω τότε τις λεκτικές και σωματικές πράξεις για να τους βοηθήσω να επιτύχουν την ευημερία τους;»

«Αυτά τα όντα τα οποία ανατρέφω τώρα με φιλικότητα, θα γίνουν στο μέλλον, κληρονόμοι και σύντροφοι της μελλοντικής ευκαιρίας να μοιράζομαι μαζί τους την κληρονομιά της Διδασκαλίας μου.»

«Χωρίς αυτά τα όντα, δεν θα υπήρχαν οι προϋποθέσεις για τις τελειοποιήσεις μου. Επομένως, αποτελούν συμπληρωματικές συνθήκες για την εκπλήρωση και την ολοκλήρωση όλων των ιδιοτήτων ενός Βούδα. Χρησιμεύουν ως ένα ιδιαίτερα εύφορο χωράφι για την σπορά των σπόρων της αρετής, το καλύτερο μέρος για την εκτέλεση αξιόπαινων πράξεων, μια εξαιρετική τοποθεσία άξια σεβασμού.»

Με αυτόν τον τρόπο πρέπει να καλλιεργηθεί ιδιαίτερα η καλή θέληση προς όλα τα όντα.

Τα χαρακτηριστικά της φιλικότητας, πρέπει επίσης να τα στοχάζεται κανείς με τον εξής τρόπο:

«Η συμπόνια είναι η πρώτη και πιο σημαντική από όλες τις θεμελιώδεις πρακτικές που οδηγούν στην Φώτιση. Για τον Μποντισάττα, ο οποίος χαίρεται να παρέχει ευημερία και ευτυχία σε όλα τα όντα χωρίς διακρίσεις, η φιλικότητα (*mettā*) και η θέληση και η επιθυμία να αφαιρέσει τον πόνο και την δυστυχία τους (*karuṇā*), γίνεται ισχυρή και γερά ριζωμένη.»

Επομένως, η Φιλικότητα που αποτελεί το θεμέλιο της συμπόνιας, θα πρέπει να αναπτυχθεί προς όλα τα όντα.

(Αυτή ήταν η λεπτομερής μέθοδος στοχασμού του Μποντισάττα πάνω στην Τελειοποίηση της Φιλικότητας)

10. Αναλυτική Μέθοδος Στοχασμού Πάνω στην Τελειοποίηση της Αταραξίας

«Ελλείπει αταραξίας, οι καταχρήσεις και οι αδικίες που γίνονται από τους άλλους, μπορεί να προκαλέσουν αναστάτωση στον νου μου. Εάν ο νους μου είναι αναστατωμένος, δεν υπάρχει καν η δυνατότητα για εκτέλεση καλών πράξεων γενναιοδωρίας, ηθικής, κλπ., που είναι προϋποθέσεις για την Φώτιση.»

«Όταν η φιλικότητα καλλιεργείται προς τα όντα ως απλή στοργή, χωρίς να συνοδεύεται από αταραξία, τότε δεν είναι δυνατή η εξάγνιση των προϋποθέσεων που είναι απαραίτητες για τις τελειοποιήσεις.»

«Αν δεν έχει κανείς αταραξία, δεν μπορεί κανείς να διοχετεύσει τα απαραίτητα αξιόπαινα έργα και τα αποτελέσματά τους, προς την προώθηση της ευημερίας των όντων.»

«Ο Μποντισάττα δεν κάνει καμιά διάκριση ως προς τα δώρα και τους παραλήπτες τους. Αλλά αυτό είναι αδύνατον να γίνει αν δεν υπάρχει αταραξία.»

«Όταν κάποιος δεν είναι προικισμένος με αταραξία, δεν μπορεί να ασχοληθεί με την εξάγνιση της ηθικής διαγωγής χωρίς να λάβει υπ' όψιν του τους κινδύνους που μπορεί να διατρέξει η ζωή του και η ζωή των συγγενών του (*jīvita-parikkharā*).»

«Μόνον αυτός που χάρη στην αταραξία έχει ξεπεράσει την αντιπάθεια προς τις καλές πράξεις και την απόλαυση προς τις ηδονικές απολαύσεις, μπορεί να αποκτήσει την δύναμη της απάρνησης.»

«Όλες οι λειτουργίες των προϋποθέσεων για τις τελειοποιήσεις, μπορούν να επιτευχθούν μόνον αν τις εξετάσει κανείς ορθά, με την γνώση που προέρχεται από την αταραξία (*ñāhurekkhā*).»

«Ελλείπει αταραξίας, η περίσσεια ενεργητικότητα καθιστά αδύνατη την συμμετοχή στον διαλογισμό.»

«Μόνο με αταραξία, είναι δυνατόν να επικεντρωθεί κανείς στην υπομονή.»

«Μόνο λόγω της αταραξίας, μπορούν τα όντα να κατέχουν την φιλαλήθεια.»

«Παραμένοντας κανείς ατάραχος απέναντι στις αντιξοότητες της ζωής, η απόφασή του να εκπληρώσει τις τελειοποιήσεις γίνεται σταθερή και ακλόνητη.»

«Μόνο με την αταραξία μπορεί κανείς να αγνοήσει τα λάθη των άλλων. Και μόνο με το να αγνοεί τα λάθη των άλλων, μπορεί να διατηρήσει την φιλικότητα.»

Η ανάπτυξη των προϋποθέσεων όλων των τελειοποιήσεων (*pāramī*) με αυτόν τον τρόπο, η διατήρηση της ακλόνητης αποφασιστικότητας, η εκπλήρωση και η ολοκλήρωσή τους, όλα αυτά γίνονται δυνατά μόνο χάρη στην αταραξία.»

Έτσι θα πρέπει να στοχάζεται κανείς την Τελειοποίηση της Αταραξίας.

(Αυτή ήταν η λεπτομερής μέθοδος στοχασμού του Μποντισάττα πάνω στην Τελειοποίηση της Αταραξίας)

Επομένως, οι συλλογισμοί σχετικά με τα μειονεκτήματα της μη εκτέλεσης αξιόπαινων πράξεων όπως η γενναιοδωρία, η ηθική, κλπ., και τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την εκτέλεση τέτοιων αξιόπαινων πράξεων, αποτελούν την βάση των Τελειοποιήσεων.

(ΣΤ). Τα Δεκαπέντε Είδη Ορθής Συμπεριφοράς (*Carana*) και οι Ανώτερες Γνώσεις (*Abhiññā*), Μαζί με τα Συστατικά τους.

Όπως οι στοχασμοί που αναφέρθηκαν παραπάνω, έτσι και τα Δεκαπέντε Είδη Ορθής Συμπεριφοράς και οι Ανώτερες Γνώσεις μαζί με τα συστατικά τους μέρη, αποτελούν επίσης την βάση των τελειοποιήσεων.

Τα Δεκαπέντε Είδη Ορθής Συμπεριφοράς (*Carana*) είναι:

- 1)** Τήρηση των ηθικών κανόνων (*sīla-saṃvara*).
- 2)** Στενή φρούρηση με επίγνωση, των έξη θυρών των αισθήσεων, δηλαδή, μάτι, αυτί, μύτη, γλώσσα, σώμα και νου, ώστε να μην μπορεί να γίνει καμία ληλασία από ληστές που έχουν την μορφή των κακών πράξεων (*Indriyesu gutta-dvaratā*).
- 3)** Μετριοπάθεια στο φαγητό (*bhojana-mattaññutā*).
- 4)** Από τις έξη υποδιαιρέσεις ενός 24ώρου, δηλαδή, πρωί, μεσημέρι, βράδυ, πρώτη αγρυπνία, δεύτερη αγρυπνία, και τελευταία αγρυπνία της νύχτας, ο ύπνος γίνεται μόνο στην δεύτερη αγρυπνία, και ο διαλογισμός μόνο στις δύο στάσεις του καθιστικού και του περιπατητικού διαλογισμού, κατά την διάρκεια των υπόλοιπων πέντε περιόδων (*Jāgariyānuyoga*).
- 5-11)** Οι επτά αρετές του καλού: α) πίστη, β) επίγνωση, γ) ηθική ντροπή για την διάπραξη του κακού, δ) ηθικός τρόμος για την διάπραξη του κακού, ε) μάθηση, στ) ενεργητικότητα, ζ) σοφία.
- 12-15)** Οι τέσσερις διαλογιστικές εκστάσεις (*jhāna*): η πρώτη, η δεύτερη, η τρίτη και η τέταρτη.

Από αυτά τα δεκαπέντε είδη ορθής συμπεριφοράς (*Carana*):

Τα συστατικά των πρώτων τεσσάρων (1,2,3,4), είναι οι δεκατρείς ασκητικές πρακτικές (*dhutaṅga*)¹, που περιλαμβάνουν ιδιότητες τέτοιες όπως το να έχει κανείς λίγες επιθυμίες, να ικανοποιείται εύκολα, κλπ.

---

¹ Οι δεκατρείς ασκητικές πρακτικές (*dhutaṅga*) απαριθμούνται στο κεφάλαιο «Ανάλυση των Ασκητικών Πρακτικών (*Dhutaṅga-niddesa, Visuddhi-magga* 2) που αποτελεί το 2^ο Κεφάλαιο της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*) και είναι οι εξής:

- 1) να φοράει μπαλωμένα ρούχα (*paṃsukūlikaṅga*).
- 2) να χρησιμοποιεί μόνο τρεις χιτώνες (*tecīvarikaṅga*).
- 3) να πηγαίνει για ελεημοσύνη (*piṇḍapātikaṅga*).
- 4) να μην παραλείπει κανένα σπίτι ενώ πηγαίνει για ελεημοσύνη (*sapadānikaṅga*).
- 5) να τρώει σε μια καθισιά (*ekāsanikaṅga*).
- 6) να τρώει μόνον από την κούπα ελεημοσύνης (*pattapiṇḍikaṅga*).
- 7) να αρνείται κάθε άλλη τροφή (*khalupacchā-bhattikaṅga*).
- 8) να ζει στο δάσος (*āraññikaṅga*).
- 9) να ζει κάτω από ένα δέντρο (*rukkha-mūlikaṅga*).
- 10) να ζει στην ύπαιθρο (*abbokāsikaṅga*).
- 11) να ζει σε νεκροταφείο (*susānikaṅga*).
- 12) να είναι ικανοποιημένος με οποιαδήποτε κατοικία (*yathā-santhatikaṅga*).
- 13) να κοιμάται σε καθιστή θέση και να μην ξαπλώνει ποτέ (*nesajjikaṅga*).

Τα συστατικά των επτά αρετών (5-11) των Καλών Φαινομένων, είναι:

α) τα συστατικά μέρη της πίστης:

1. Ανάμνηση του Βούδα (*Buddhānussatī*)
2. Ανάμνηση της Διδασκαλίας (*Dhammānussatī*)
3. Ανάμνηση της Κοινότητας των Μοναχών (*Saṅghanussatī*)
4. Να θυμάται κανείς την ηθική του συμπεριφορά (*Sīlānussatī*)
5. Να θυμάται κανείς τις φιλανθρωπικές του πράξεις (*Cāgānussatī*)
6. Να θυμάται κανείς την πίστη, την ηθική, την μάθηση, τις φιλανθρωπικές του πράξεις και την σοφία του, έχοντας ως μάρτυρες τους θεούς (*Devatānussattī*)
7. Ανάμνηση των χαρακτηριστικών του Νιμπάνα (*Upasamānussatī*)
8. Μη συναναστροφή με ανθρώπους στείρας, στεγνής πίστης (*Lūkhapuggala-parivajjana*)
9. Συναναστροφή με φιλικούς ανθρώπους που έχουν πίστη (*Siniddhapuggala*)
10. Στοχασμός των φαινομένων (*dhamma*) που εμπνέουν πίστη αφοσίωσης (*Pasādanīya-dhamma-paccavekkana*) και
11. Έφεση για δημιουργία πίστης σε κάθε κατάσταση (*Tad-adhimuttatā*).

β) τα συστατικά μέρη της επίγνωσης:

1. Επίγνωση και σαφή κατανόηση των επτά κινήσεων, όπως η κίνηση προς τα εμπρός, η κίνηση προς τα πίσω, κλπ.
2. Αποφυγή συναναστροφής με απρόσεκτους και αμελείς ανθρώπους.
3. Συναναστροφή με συνειδητοποιημένους ανθρώπους.
4. Έφεση για δημιουργία προσεκτικότητας σε κάθε στάση του σώματος.

γ-δ) τα συστατικά μέρη της ηθικής ντροπής και του ηθικού φόβου για την διάπραξη του κακού:

1. Στοχασμός σχετικά με τον κίνδυνο της αναξιοπρέπειας.
2. Στοχασμός πάνω στους κινδύνους των θλιβερών κόσμων.
3. Στοχασμός σχετικά με τον υποστηρικτικό χαρακτήρα της αξιοκρατίας.
4. Αποφυγή συναναστροφής με άτομα που στερούνται ηθικής ντροπής και ηθικού τρόμου για να κάνουν το κακό.
5. Συναναστροφή με ανθρώπους που είναι προικισμένοι με ηθική ντροπή και ηθικό τρόπο ως προς την τέλεση του κακού.
6. Έφεση για ανάπτυξη ηθικής ντροπής και ηθικού τρόμου για διάπραξη του κακού.

ε) τα συστατικά μέρη της μάθησης:

1. Προηγούμενες προσπάθειες που έγιναν για την γνώση.
2. Σταθερή επιμονή στις ερωτήσεις.
3. Σύνδεση με την καλή Διδασκαλία και εξάσκηση αυτής.
4. Επιδίωξη άψογης γνώσης.
5. Ωρίμανση των ικανοτήτων, όπως η πίστη, η επίγνωση, κλπ.

6. Αποφυγή νοητικών μολύνσεων.
7. Αποφυγή συναναστροφής με αδαιείς ανθρώπους.
8. Συναναστροφή με τους πολυμαθείς.
9. Έφεση για επέκταση της γνώσης σε όλες τις καταστάσεις.

στ) τα συστατικά μέρη της ενεργητικότητας:

1. Στοχασμός σχετικά με τον κίνδυνο των κόσμων της δυστυχίας.
2. Στοχασμός σχετικά με το όφελος της επίμονης προσπάθειας.
3. Στοχασμός σχετικά με την λαχτάρα να ακολουθήσει κανείς το μονοπάτι που βάδισαν οι ενάρτετοι, όπως ο Βούδας κλπ.
4. Αναγνώριση της πρακτικής της προσφοράς, αφιερώνοντας κάποιος τον εαυτό του στην εξάσκηση της Διδασκαλίας.
5. Στοχασμός για την ευγενή κληρονομιά των Καλών Νοητικών Φαινομένων.
6. Στοχασμός για την υπεροχή του Δασκάλου που είναι Βούδας.
7. Στοχασμός σχετικά με την εξέχουσα καταγωγή κάποιου, ως απόγονος ενός Βούδα.
8. Στοχασμός σχετικά με την αρχοντιά των συντρόφων στην Διδασκαλία.
9. Αποφυγή συναναστροφής με τον νωθρό.
10. Συναναστροφή με τον εργατικό.
11. Έφεση για ανάπτυξη της ενεργητικότητας σε κάθε κατάσταση.¹

ζ) τα συστατικά μέρη της σοφίας:

1. Να κάνει κάποιος αλληπάλληλες ερωτήσεις σχετικά με τα συναθροίσματα (*khandha*), τις βάσεις (*āyatana*), τα στοιχεία (*dhātu*), κλπ.
2. Καθαρότητα των αντικειμένων τόσο εντός όσο και εκτός του σώματος.
3. Διατήρηση τέλει ισορροπίας μεταξύ των δύο ζευγών, πίστης και σοφίας από την μία πλευρά και ενεργητικότητας και συγκέντρωσης από την άλλη, σύμφωνα με το ρητό του Σεβάσμιου U Budh, στο έργο του «Βοήθεια με Σταθερή Επίγνωση» (*Mahā-satipaṭṭhāna-nissaya*):

«Υπερβολική πίστη οδηγεί σε υπέρμετρο ενθουσιασμό.

Υπερβολική σοφία οδηγεί σε πονηριά.

Υπερβολική ενεργητικότητα οδηγεί σε ανησυχία.

Υπερβολική αυτοσυγκέντρωση οδηγεί σε ψυχική κόπωση.

Αλλά ποτέ δεν υπάρχει υπερβολική επίγνωση.»

4. Αποφυγή συναναστροφής με τους ανόητους.
5. Συναναστροφή με τους σοφούς.
6. Στοχασμός πάνω στην ποικιλομορφία της βαθιάς γνώσης που σχετίζεται με λεπτά θέματα, όπως τα συναθροίσματα, κλπ.
7. Έφεση για ανάπτυξη της σοφίας (*paññā*) σε όλες τις καταστάσεις.

¹ Διάβασε επίσης *Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας*, σελ. 316.

Τα συστατικά μέρη των τεσσάρων διαλογιστικών εκστάσεων (12-15), είναι:

1. Τα πρώτα τέσσερα από τα δεκαπέντε είδη ορθής συμπεριφοράς (*caraṇa dhamma*) που ξεκινούν με την τήρηση των ηθικών κανόνων.¹
2. Το αρχικό μέρος του ηρεμιστικού διαλογισμού (*Samatha*).
3. Η πενταπλή κυριαρχία² (*vasi-bhāva*).

Οι Ανώτερες Γνώσεις (*Abhiññā*) είναι:

1. Οι υπερφυσικές δυνάμεις (*iddhi-vidha*).
2. Το θεϊκό αυτί (*dibba-sota*)· το να ακούει κανείς ήχους θεϊκούς και ανθρώπινους, μακρινούς και κοντινούς.
3. Η δειξίση στον νου των άλλων (*citta-pariyāya-ñāṇa* ή *ceto-pariyāya-ñāṇa*).
4. Η ανάμνηση των προηγούμενων ζωών (*pubbe-nivāsānussati*).
5. Το θεϊκό μάτι (*dibba-cakkhu*)· το να βλέπει κανείς τα όντα να πεθαίνουν και να επαναγεννιούνται σύμφωνα με τις πράξεις τους, ως καλότυχα και άτυχα, κατώτερα και ανώτερα, όμορφα και άσχημα.
6. Η εξάλειψη όλων των νοητικών διαφθορών (*āsavakkhaya*: βλ. *āsava*).

Οι πρώτες πέντε είναι εγκόσμιες (*lokiya*) δυνάμεις που επιτυγχάνονται μέσω έντονης πνευματικής αυτοσυγκέντρωσης (*samādhi*), ενώ η τελευταία δύναμη είναι υπερκόσμια (*lokuttara*) και μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω του διορατικού διαλογισμού (*vipassanā*) που οδηγεί στην πραγμάτωση της Αξιοτήτας (*Arahant*). Ο Βούδας και πολλοί από τους μαθητές του κατείχαν αυτές τις δυνάμεις, οι οποίες αναφέρονται συχνά στις Ομιλίες του³.

Μέσω αυτών των δεκαπέντε ειδών Ορθής Συμπεριφοράς (*Caraṇa*) και των Ανώτερων Γνώσεων (*Abhiññā*), είναι δυνατόν να επιτευχθεί η καθαρότητα στην εφαρμογή (*payoga-suddhi*) των τελειοποιήσεων και η καθαρότητα στην διευθέτησή τους (*āsaya-suddhi*).

Μέσω της καθαρότητας της εφαρμογής, μπορεί κανείς να κάνει το δώρο της προστασίας από τον φόβο (*abhaya-dāna*) στα όντα, και μέσω της καθαρότητας της διευθέτησης, μπορεί να κάνει κανείς το δώρο των υλικών αντικειμένων (*āmisa-dāna*).

Μέσω της αγνότητας και των δύο, το δώρο της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*) γίνεται εφικτό.

Με αυτόν τον τρόπο μπορεί να γίνει κατανοητό, το πώς τα είδη της Ορθής Συμπεριφοράς (*Caraṇa*) και οι Ανώτερες Γνώσεις (*Abhiññā*) διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις των Τελειοποιήσεων.

¹ Διάβασε: «Τα συστατικά μέρη της Ενεργητικότητας» που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

² Τα πέντε είδη κυριαρχίας (*vasi-bhāva*): Στοχασμός, Διαλογιστική έκσταση, Αποφασιστικότητα, Έγερση απο την έκσταση, Ανασκόπηση.

Δες λεπτομέρειες στο κεφάλαιο «Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας», σελ. 382.

³ *Dīgha Nikāya* I. 77, *Majjhima Nikāya* I.34, *Samyutta Nikāya* I.263, *Anguttara Nikāya* III.16.

7. Ποιοι είναι οι Παράγοντες που Μολύνουν τις Τελειοποιήσεις;

Στην ερώτηση: «Ποιοι είναι οι παράγοντες που μολύνουν τις τελειοποιήσεις;» η απάντηση σε γενικές γραμμές είναι: «Η θεώρηση των τελειοποιήσεων ως «Εγώ», «δικές μου», «Εαυτό», που οφείλεται στην επιθυμία, στην αλαζονεία και εσφαλμένη αντίληψη, είναι η αιτία της μόλυνσής τους.

Ωστόσο, η ακριβής απάντηση σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση είναι η εξής:

- 1.** Η σκέψη διάκρισης μεταξύ των δώρων και των παραληπτών τους, προκαλεί την μόλυνση της Τελειοποίησης της Γενναιοδωρίας. Ο Μποντισάττα, που εκπληρώνει την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, πρέπει να δίνει χωρίς να κάνει διακρίσεις ανάμεσα στο είδος των δώρων που έχει στα χέρια του και σε αυτούς που έχουν έρθει προς αναζήτησή τους. Δεν πρέπει να σκέφτεται την ποιότητα του δώρου ως: «Αυτό είναι πολύ σκάρτο για προσφορά, ή αυτό είναι πολύ καλό για προσφορά», αλλά ούτε να σκέφτεται για τον παραλήπτη ότι: «Αυτός ο άνθρωπος είναι ανήθικος, δεν μπορώ να του το δώσω». Τέτοιες σκέψεις διάκρισης, καθιστούν την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας ακάθαρτη.
- 2.** Η σκέψη που κάνει διάκριση μεταξύ των όντων και των περιστάσεων, προκαλεί την μολυσματικότητα της Τελειοποίησης της Ηθικής. Η Τελειοποίηση της Ηθικής Διαγωγής θα πρέπει να εκπληρώνεται ανεξάρτητα από τα όντα και της περιστάσεις, και όχι με το σκεπτικό: «Θα απέχω από τον φόνο αυτών και εκείνων των πλασμάτων, αλλά δεν θα απέχω από τον φόνο άλλων. Θα τηρήσω τους ηθικούς κανόνες μόνο σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά όχι σε άλλες περιπτώσεις». Συνεπώς, τέτοια σκέψη διάκρισης μολύνει την Τελειοποίηση της Ηθικής».
- 3.** Το σκεπτικό ότι τα δύο είδη ηδονής¹ και οι τρεις κόσμοι ύπαρξης είναι ευχάριστα, και το σκεπτικό ότι η παύση της ηδονής και της ύπαρξης είναι δυσάρεστα, είναι η αιτία μόλυνσης της Τελειοποίησης της Απάρνησης.
- 4.** Η εσφαλμένη σκέψη του «Εγώ», «δικό μου», είναι η αιτία της μόλυνσης της Τελειοποίησης της Σοφίας.
- 5.** Οι υποτονικές σκέψεις, που ενθαρρύνουν την νωθρότητα, την υπνηλία και την ανησυχία, είναι οι αιτίες της μολυσματικότητας της Τελειοποίησης της Ενεργητικότητας.
- 6.** Σκέψεις που κάνουν διάκριση μεταξύ του εαυτού μας και των άλλων όπως: «αυτοί είναι οι δικοί μου άνθρωποι», «εκείνοι είναι οι δικοί τους άνθρωποι» είναι η αιτία μόλυνσης της Τελειοποίησης της Υπομονής.
- 7.** Η δήλωση κάποιου ότι είδε, άκουσε, άγγιξε και γνωρίζει κάτι, που στην πραγματικότητα δεν το είδε, δεν το άκουσε, δεν το άγγιξε και δεν το γνωρίζει, και η δήλωση ότι δεν είδε, δεν άκουσε, δεν άγγιξε και δεν γνωρίζει κάτι, που στην πραγματικότητα το είδε, το άκουσε, το άγγιξε και το γνωρίζει, είναι η αιτία μόλυνσης της Τελειοποίησης της Φιλαλήθειας.

---

¹ Δύο είδη ηδονής: τα ηδονικά αντικείμενα (*vatthu-kāma*) και οι νοητικές μολύνσεις της ηδονής (*kilesa-kāma*).

8. Το σκεπτικό ότι οι προϋποθέσεις της Φώτισης, δηλαδή, οι Τελειοποιήσεις (*pāramī*), η φιλανθρωπία (*cāga*) και η ορθή συμπεριφορά (*cariya*), είναι μειονεκτήματα, ενώ τα αντίθετά τους είναι πλεονεκτήματα, είναι η αιτία μόλυνσης της Τελειοποίησης της Αποφασιστικότητας.
9. Η σκέψη ως προς το ποιος είναι ο ευεργέτης κάποιου και ποιος όχι, ποιος είναι φιλικός ή ποιος όχι, είναι η αιτία μόλυνσης της Τελειοποίησης της Φιλικότητας.
10. Η διάκριση μεταξύ επιθυμητών και ανεπιθύμητων αντικειμένων αίσθησης με τα οποία έρχεται κανείς σε επαφή, είναι η αιτία μόλυνσης της Τελειοποίησης της Αταραξίας.

8. Ποιοι είναι οι Παράγοντες που Εξαγνίζουν τις Τελειοποιήσεις;

Στην ερώτηση: «Ποιοι είναι οι παράγοντες που εξαγνίζουν τις Τελειοποιήσεις;» η απάντηση είναι: Το να μην καταστρέφονται ή να αλλοιώνονται από λαχτάρα, αλαζονεία, και λανθασμένη άποψη, και όπως αναφέρθηκε παραπάνω, να μην υπάρχουν σκέψεις διάκρισης ανάμεσα στα δώρα και τους παραλήπτες, είναι η αιτία εξαγνίσεως των Τελειοποιήσεων.

Είναι αλήθεια, ότι οι Τελειοποιήσεις είναι αγνές μόνον όταν δεν έχουν μολυνθεί από νοητικές μολύνσεις, όπως είναι για παράδειγμα, η λαχτάρα, η αλαζονεία, η εσφαλμένη άποψη, κλπ., και είναι απαλλαγμένες από σκέψεις διάκρισης όσον αφορά την ποιότητα των δώρων και των παραληπτών.

9. Ποιοι είναι οι Παράγοντες που Αντιτίθενται στις Τελειοποιήσεις;

Στην ερώτηση: «Ποιοι είναι οι παράγοντες που αντιτίθενται στις Τελειοποιήσεις;», η απάντηση είναι: Εάν τους εξετάσουμε σε γενικές γραμμές, όλοι οι μολυσματικοί παράγοντες και όλοι οι φαύλοι παράγοντες, είναι τα αντίθετα των Τελειοποιήσεων. Με λεπτομερή εξέταση, βλέπουμε ότι:

1. Η έντονη επιθυμία για το αντικείμενο της προσφοράς και η τσιγκουνιά, είναι τα αντίθετα της Τελειοποίησης της Γενναιοδωρίας (*dāna-pāramī*).
2. Οι φαύλες πράξεις (σωματικές, λεκτικές, και νοητικές) είναι το αντίθετο της Τελειοποίησης της Ηθικής (*sīla-pāramī*).
3. Η λήψη ευχαρίστησης από ηδονικά αντικείμενα, ηδονικές απολαύσεις και από την ίδια την ζωή, είναι το αντίθετο της Τελειοποίησης της Απάρνησης (*nekkhama-pāramī*).
4. Η ακραία αυταπάτη, είναι το αντίθετο της Τελειοποίησης της Σοφίας (*paññā-pāramī*).
5. Οι οκτώ περιπτώσεις νωθρότητας (*kusīta-vatthu*) που απαριθμήθηκαν προηγουμένως στην σελ. 34, είναι τα αντίθετα της Τελειοποίησης της Ενεργητικότητας (*vīriya-pāramī*).
6. Η ανυπομονησία λόγω της απληστίας προς τα επιθυμητά αντικείμενα ή της αντιπάθειας προς τα ανεπιθύμητα αντικείμενα, είναι το αντίθετο της Τελειοποίησης της Υπομονής (*khantī-pāramī*).

7. Η μη ανάδειξη της αληθινής ουσίας όπως αυτή είναι πραγματικά, είναι το αντίθετο της Τελειοποίησης της Φιλαλήθειας (*sacca-pāramī*).
8. Η αδυναμία να ξεπεραστούν τα φαινόμενα που αντιτίθενται στις Τελειοποιήσεις, μη εξασκώντας τες επιτυχώς, είναι το αντίθετο της Τελειοποίησης την Αποφασιστικότητα (*adhittāna-pāramī*).
9. Οι εννέα τρόποι ανάπτυξης του μίσους, είναι το αντίθετο της Τελειοποίησης της Φιλικότητας (*mettā-pāramī*).
10. Η μη αντιμετώπιση των επιθυμητών ή ανεπιθύμητων αντικειμένων με αίσθημα ουδετερότητας, είναι το αντίθετο της Τελειοποίησης της Αταραξίας (*upekkhā-pāramī*).

Ας το αναλύσουμε ακόμα περισσότερο:

1. Η σφοδρή επιθυμία ή απληστία κάποιου (*lobha*) για τα αντικείμενα που πρέπει να δοθούν, το μίσος ή η αποστροφή του (*dosa*) προς τους παραλήπτες, και η αυταπάτη ή η σύγχισή του (*moha*) για την γενναιοδωρία και τα ευεργετικά της αποτελέσματα, αντιτίθενται στην Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, διότι μόνο με την απουσία τέτοιας σφοδρής επιθυμίας, αποστροφής και αυταπάτης εκπληρώνεται μια πράξη γενναιοδωρίας.
2. Οι δέκα φαύλες πράξεις αντιτίθενται στην Τελειοποίηση της Ηθικής, επειδή η τήρηση των ηθικών Κανόνων επιτυγχάνεται μόνον όταν είναι κάποιος απαλλαγμένος από την φαυλότητα των λανθασμένων σκέψεων, λόγων και πράξεων.
3. Η απάρνηση είναι η ευγενής πράξη της αποχής από τις ηδονικές απολαύσεις, την κακομεταχείριση των άλλων, και την αυτοκαταστροφή. Επομένως, η εντύπωση της απληστίας (*lobha*) στις ηδονικές απολαύσεις, του μίσους (*dosa*) στην κακομεταχείριση των άλλων και της βίας (*vihimsā*) αντιτίθενται στην Τελειοποίηση της Απάρνησης.
4. Η σφοδρή επιθυμία, η αποστροφή και η αυταπάτη, τυφλώνουν τα όντα, ενώ η σοφία αποκαθιστά την όραση των όντων που τυφλώθηκαν από αυτές. Επομένως, αυτοί οι τρεις φαύλοι νοητικοί παράγοντες που προκαλούν τύφλωση στα όντα, αντιτίθενται στην Τελειοποίηση της Σοφίας.
5. Λόγω της σφοδρής επιθυμίας, ο άνθρωπος αποφεύγει να κάνει αξιόπαινες πράξεις. Λόγω της αποστροφής, δεν μπορεί να σταθεροποιηθεί στις καλές πράξεις. Και λόγω της αυταπάτης, δεν μπορεί να αγωνισθεί με σωστό τρόπο. Μόνο μέσω της ενεργητικότητας μπορεί κανείς να εκτελέσει αξιόπαινες πράξεις χωρίς να πτοείται, να εδραιωθεί σε αυτές, και να προχωρήσει με σωστό τρόπο. Επομένως, αυτοί οι τρεις φαύλοι νοητικοί παράγοντες αντιτίθενται στην Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας.
6. Μόνο μέσω της υπομονής μπορεί να αντισταθεί κανείς στην προδιάθεση που έχει να λαχταρά τα επιθυμητά αντικείμενα και να απεχθάνεται τα ανεπιθύμητα αντικείμενα, καθώς και να μπορεί να αντιληφθεί την μη ατομικότητα και την κενότητα των φυσικών φαινομένων. Επομένως, η σφοδρή επιθυμία, η αποστροφή ή το μίσος και η αυταπάτη, που δεν μπορούν να αντιληφθούν την κενή φύση των φαινομένων, αντιτίθενται στην Τελειοποίηση της Υπομονής.

7. Χωρίς ειλικρίνεια, είναι πιθανόν να είναι κάποιος προκατειλημμένος, είτε από σφοδρή επιθυμία λόγω υπηρεσιών που του έχουν παρασχεθεί από άλλους, είτε από αποστροφή και μίσος εξ' αιτίας βλάβης που του προξένησαν αυτοί. Ως εκ τούτου, η φιλαλήθεια δεν μπορεί να επικρατήσει υπό τέτοιες συνθήκες.
- Μόνο με την ειλικρίνεια μπορεί κανείς – όταν έρχεται αντιμέτωπος με την ευνοιοκρατία ή τον ανταγωνισμό – να απαλλαγεί από προκαταλήψεις που προκαλούνται από σφοδρή επιθυμία, ή από αποστροφή και κακοβουλία, ή από αυταπάτη, που αποτρέπουν την επικράτηση της φιλαλήθειας. Επομένως, αυτοί οι τρεις φαύλοι νοητικοί παράγοντες, αντιτίθενται στην Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας.
8. Με τη αποφασιστικότητα, μπορεί να ξεπεράσει κανείς τις ευχάριστες και τις δυσάρεστες αντιξοότητες της ζωής, και να παραμείνει ακλόνητος στην εκπλήρωση των τελειοποιήσεων. Επομένως, η σφοδρή επιθυμία, η αποστροφή και η αυταπάτη, που δεν μπορούν να νικήσουν τις αντιξοότητες της ζωής, είναι αντίθετες στην Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας.
9. Η ανάπτυξη της φιλικότητας, μπορεί να αποκρούσει τα νοητικά εμπόδια στην πορεία της πνευματικής προόδου¹. Συνεπώς, αυτοί οι τρεις φαύλοι νοητικοί παράγοντες που είναι συστατικά μέρη των νοητικών εμποδίων, αντιτίθενται στην Τελειοποίηση της Φιλικότητας.
10. Χωρίς αταραξία, η λαχτάρα για επιθυμητά αντικείμενα και η αποστροφή για ανεπιθύμητα αντικείμενα δεν μπορεί να σταματήσει και να καταστραφεί. Ούτε μπορεί να τα δει κανείς με ισορροπημένο νου. Μόνον όταν είναι προικισμένος με αταραξία μπορεί κάποιος να το κάνει αυτό. Επομένως, αυτοί οι τρεις φαύλοι νοητικοί παράγοντες αντιτίθενται στην Τελειοποίηση της Αταραξίας.

10. Ποια είναι η Λεπτομερής Μέθοδος Εξάσκησης των Τελειοποιήσεων;

Στην ερώτηση: «Πώς εκπληρώνονται οι Τελειοποιήσεις; Πώς εξασκούν οι Μποντισάττας τις Τελειοποιήσεις;»

Η απάντηση δίδεται παρακάτω:

---

¹ Τα νοητικά εμπόδια στο μονοπάτι της πνευματικής προόδου είναι:

α) Όλα τα είδη της ηδονικής επιθυμίας (*kāmacchanda*).

β) Κακοβουλία, θυμός (*vyāpāda*).

γ) Νωθρότητα και υπνηλία (*thina-midda*).

δ) Ανησυχία και τύψη (*uddhacca-kukkucca*).

ε) Αμφιβολία, σκεπτικισμός (*vicikiccha*).

1. Πώς Εκπληρώνεται η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας **(*Dāna-Pāramī*)**

Ένας Μποντισάττα εκπληρώνει την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, υπηρετώντας το συμφέρον των όντων με διάφορους τρόπους, όπως να φροντίζει για την ευημερία τους, να τους δίνει την ζωή του και τα μέλη του, να αποτρέπει τον κίνδυνο που μπορεί να τους συμβεί, να τους διδάσκει την Διδασκαλία κλπ.

Η Γενναιοδωρία αναλυτικά, είναι τριών ειδών:

- α) η γενναιοδωρία υλικών αγαθών (*āmisā-dāna*).
- β) η γενναιοδωρία προστασίας από τον φόβο (*abhaya-dāna*), και
- γ) η γενναιοδωρία της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*).

(α) Η Γενναιοδωρία υλικών αγαθών (*āmisā-dāna*)

Τα αντικείμενα προσφοράς σύμφωνα με την μέθοδο απαρίθμησης των Ομιλιών (*Suttanta*), αποτελούνται από δέκα είδη: τρόφιμα, ποτά, ρουχισμός, οχήματα, λουλούδια, αλοιφές, κλινοσκεπάσματα, τόποι κατοικίας και φωτιστικό υλικό. Αυτές οι προσφορές πολλαπλασιάζονται όταν κάθε μία από αυτές χωρίζεται σε διάφορα πράγματα, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση των τροφίμων, σκληρά τρόφιμα, μαλακά τρόφιμα, κλπ.

Παρόμοια, τα αντικείμενα προσφοράς σύμφωνα με την μέθοδο απαρίθμησης του *Abhidhamma*, αποτελούνται από έξη είδη, επειδή αναλύονται σύμφωνα με τα έξη αντικείμενα αίσθησης: προσφορά ορατών αντικειμένων, προσφορά ήχων, προσφορά οσμών, κλπ. Αυτά τα αισθητηριακά αντικείμενα προσφοράς πολλαπλασιάζονται όταν κάθε ένα από αυτά χωρίζεται σε διάφορες κατηγορίες, όπως για παράδειγμα, από τα ορατά αντικείμενα ένα μπορεί να είναι μπλε, ένα άλλο να είναι κίτρινο κλπ.

Ομοίως, υπάρχουν άψυχα πράγματα, όπως ρουμπίνια, χρυσός, ασήμι, μαργαριτάρια, κοράλλια, κλπ., ή ορυζώνες, άλλες καλλιεργήσιμες εκτάσεις, πάρκα, κήποι, κλπ. Υπάρχουν επίσης έμβια όντα, όπως δούλες, δούλοι, βοοειδή, κλπ. Έτσι, τα πράγματα που μπορούν να προσφερθούν είναι άφθονα.

Η γενναιοδωρία των υλικών αγαθών (*āmisā-dāna*) που πρακτικοποιείται από τον Μποντισάττα, είναι δύο ειδών: 1) Η γενναιοδωρία εξωτερικών αντικειμένων και 2) Η γενναιοδωρία εσωτερικών αντικειμένων.

1. Πώς γίνεται ένα δώρο εξωτερικών αντικειμένων

Όταν ένας Μποντισάττα κάνει δώρο ένα εξωτερικό αντικείμενο, προσφέρει ό,τι είναι απαραίτητο στους άπορους. Όταν ξέρει από μόνος του ότι κάποιος έχει ανάγκη από κάτι, το δίνει ακόμα κι αν δεν του το ζητήσουν, πόσο μάλλον αν του ζητηθεί. Όταν δίνει δώρα, το κάνει ελεύθερα χωρίς όρους. Όταν υπάρχουν αρκετά αντικείμενα για προσφορά, τα δίνει σε κάθε παραλήπτη επαρκώς.

Όταν όμως δεν υπάρχουν αρκετά για να δώσει, χωρίζει σε ίσες μερίδες αυτό που μπορεί να διαιρεθεί και το δίνει.

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ένα ιδιαίτερο σημείο: Όταν κάνει δώρα, δεν δίνει πράγματα που μπορεί να προκαλέσουν βλάβη στους άλλους, όπως όπλα, δηλητήρια, μεθυστικές ουσίες, κλπ. Ούτε δίνει ως δώρα παιχνίδια, τα οποία δεν είναι ωφέλιμα και προκαλούν αμέλεια και ευθυμία.

Σε έναν άρρωστο παραλήπτη, δεν προσφέρει ακατάλληλο φαγητό ή ποτό, αλλά του προσφέρει μόνον ό,τι είναι κατάλληλο και σε ενδεδειγμένη ποσότητα και μέτρο.

Παρομοίως, όταν του ζητηθεί, δίνει στους οικοδεσπότες ό,τι είναι καλό για τους οικοδεσπότες, και στους μοναχούς ό,τι είναι κατάλληλο γι' αυτούς. Δεν δίνει στους οικοδεσπότες πράγματα που είναι κατάλληλα για μοναχούς ή το αντίστροφο.

Και κάνει τις προσφορές του χωρίς να προκαλεί προβλήματα σε αυτούς που είναι κοντά του, όπως στην μητέρα του, στον πατέρα του, στους συγγενείς και στο σόι του, στους φίλους και στους συναδέλφους, στα παιδιά του, στην σύζυγό του, στους σκλάβους και στους εργάτες του.

Έχοντας υποσχεθεί ένα εξαιρετικό δώρο, δεν δίνει κάτι κατώτερο. Δεν δίνει περιμένοντας κέρδος, τιμή, φήμη ή ανταμοιβή, ούτε δίνει προσδοκώντας οφέλη, όπως π.χ μια καλή ζωή, πλούτο ή ευημερία, εκτός από την Παντογνωσία. Κάνει τις προσφορές του με μία και μοναδική επιθυμία, την Παντογνωσία.

Δεν κάνει τις προσφορές του, απεχθανόμενος τους παραλήπτες ή τα υλικά του δώρου. Ακόμα και στους παραλήπτες οι οποίοι, χωρίς να συγκρατούν τον εαυτό τους, τον κακομεταχειρίζονται και τον υβρίζουν, δεν δίνει με ασεβή τρόπο (σαν να πετάει σκουπίδια) και με ενόχληση. Αλλά δίνει πάντα με σεβασμό, γαλήνιο νου και γεμάτος ευσπλαχνία.

Η γενναιοδωρία του, τελείως απαλλαγμένη από την πεποίθηση ότι η θορυβώδης επιδοκιμασία είναι ευοίωνη, συνδέεται μόνο με την ακλόνητη πίστη στον νόμο του *Κάρμα* και των καρμών του.

Κάνει τις προσφορές του χωρίς να υποβάλλει τους αποδέκτες στον κόπο να του δείχνουν σεβασμό και ταπεινότητα.

Χωρίς καμιά επιθυμία να εξαπατήσει ή να προκαλέσει διχόνοια, δίνει μόνο με έναν νου μεγάλης αγνότητας. Δεν χρησιμοποιεί σκληρά, προσβλητικά λόγια, ούτε δίνει με σουφρωμένα χείλη και σκυθρωπό πρόσωπο. Αλλά δίνει μόνο με γλυκά λόγια αγάπης, χαμόγελο στα χείλη, και με γαλήνια, ήρεμη διάθεση.

Κάθε φορά που η προσκόλληση ή η λαχτάρα του για ένα συγκεκριμένο αντικείμενο, εμφανίζεται μέσα του με έντονο τρόπο, λόγω της ανώτερης ποιότητας του αντικειμένου ή λόγω της μακροχρόνιας προσωπικής χρήσης του, ή λόγω της ίδιας της φύσης της απληστίας που είναι να λαχταρά αντικείμενα αξίας και υπεροχής, ο Μποντισάττα αναγνωρίζει αυτή την απληστία, αναζητά έναν παραλήπτη και το διώχνει γρήγορα.

Ας υποθέσουμε ότι είναι έτοιμος να φάει ένα γεύμα το οποίο είναι αρκετό μόνο για ένα άτομο, και παρουσιάζεται κάποιος που του το ζητάει. Υπό τέτοιες συνθήκες, ένας Μποντισάττα χωρίς να το σκεφτεί δεύτερη φορά, παραιτείται από

το γεύμα του και το προσφέρει αμέσως σε αυτόν που το ζητάει, με σεβασμό, όπως ακριβώς είχε κάνει ο Μποντισάττα Ακίτι¹ ο Σοφός.

Όταν του ζητούν να τους δώσει τα παιδιά του, την γυναίκα του, τους δούλους του κλπ., πριν το κάνει, εξηγεί πρώτα σε αυτούς την πρόταση προσφοράς που του έγινε. Μόνον όταν αυτοί είναι ικανοποιημένοι και νιώθουν ευτυχισμένοι να τον βοηθήσουν να εκπληρώσει τις τελειοποιήσεις του, τους δίνει. Αλλά δεν κάνει μια τέτοια προσφορά αν γνωρίζει ότι αυτοί που τους ζητούν είναι μη ανθρώπινα όντα, όπως αγριάνθρωποι, δαίμονες, κανίβαλοι, κλπ.

Παρομοίως, δεν θα παραδώσει το βασίλειό του σε εκείνους που θα προκαλέσουν βλάβη ή δυστυχία στον λαό και θα ενεργούν ενάντια στα συμφέροντά του, αλλά μόνο σε εκείνους που θα προστατεύουν τον λαό με δίκαιο τρόπο.

2. Πώς γίνεται ένα δώρο εσωτερικών αντικειμένων

Ένας Μποντισάττα κάνει την προσφορά των εσωτερικών του αντικειμένων, δηλαδή του σώματός του, με δύο τρόπους:

1. Ακριβώς όπως κάποιος, που για χάρη της τροφής και της ένδυσης, προσφέρεται να δουλεύει και να υπηρετεί κάποιον άλλον ως υπηρέτης, κατά τον ίδιο τρόπο ο Μποντισάττα προσφέρει ολόκληρο το σώμα του, θέτωντας τον εαυτό του στην υπηρεσία των άλλων, χωρίς να επιθυμεί καθόλου τις ηδονικές απολαύσεις ή μια καλή ζωή, αλλά επιθυμώντας μόνον την υπέρτατη ευημερία και ευτυχία των όντων, καθώς και το να εκπληρώσει στο υψηλότερο στάδιο την Τελειότητα της Γενναιοδωρίας, όπως για παράδειγμα το δώρο ολόκληρου του σώματός του.
2. Δίνει χωρίς δισταγμό ή αμφιταλαντεύσεις, τα άκρα και τα όργανά του, όπως τα χέρια, τα πόδια, τα μάτια κλπ., σε όποιον τα έχει ανάγκη. Όπως συμβαίνει και στην περίπτωση των εξωτερικών αντικειμένων, δεν έχει καμία προσκόλληση ή λαχτάρα για τα διάφορα μέλη και τα όργανά του, και δεν έχει ούτε ίχνος δισταγμού να δώσει το δώρο των μελών και των οργάνων του.

Δύο Στόχοι της Γενναιοδωρίας

Θυσιάζοντας τα άκρα και τα όργανά του, ή ολόκληρο το σώμα του, ο Μποντισάττα έχει δύο στόχους:

1. Να εκπληρώσει την επιθυμία του παραλήπτη και να τον αφήσει να απολαύσει ό,τι χρειάζεται, και
2. Να αποκτήσει κυριαρχία στην εκτέλεση των αξιέπαινων πράξεων των τελειοποιήσεων, δίνοντας γενναιοδωρα, χωρίς να έχει την παραμικρή προσκόλληση στα αντικείμενα της προσφοράς.

---

¹ Ο Μποντισάττα, σε μία από τις ζωές του, ήταν ένας Βραχμάνος μεγιστάνας του Βαρανάσι ονόματι Ακίτι (Ja 480), ο οποίος, αφού μοίρασε όλα του τα πλούτη, αποσύρθηκε σε ένα δάσος. Εκεί συνέχισε να μοιράζει τα νεοαποκτηθέντα υπάρχοντά του στους άλλους, ακόμα και όταν δεν είχε τίποτα άλλο να φάει παρά μόνο τα μουσκεμένα φύλλα από το δέντρο *Κάρα*.

Ο Μποντισάττα δίνει τα εσωτερικά αντικείμενα ολόκληρου του σώματός του ή οποιουδήποτε μέρος του, μεγάλο ή μικρό, ακριβώς όπως δίνει προσφορές εξωτερικών αποκτημάτων σε φιλανθρωπία, πιστεύοντας ότι: «Σίγουρα θα επιτύχω την Παντογνωσία μέσω τέτοιας γενναιοδωρίας».

Σε αυτές τις πράξεις γενναιοδωρίας, δίνει μόνον ό,τι θα ήταν πραγματικά ωφέλιμο για τον παραλήπτη. Συγκεκριμένα, δεν δίνει εν γνώσει του το σώμα ή τα μέλη του στον Μάρα¹ ή στην συντροφιά των θεοτήτων του, που επιθυμούν να τον τραυματίσουν, σκεπτόμενος: «Υπάρχει φόβος ότι θα αποδειχτεί ανώφελο γι' αυτούς». Κατά τον ίδιο τρόπο, δεν δίνει το σώμα του ή τα μέλη του σε όσους κατέχονται από τον Μάρα ή την παρέα του, ή σε παράφρονες.

Αλλά σε όλους τους άλλους που του τα ζητούν, κάνει μια άμεση προσφορά, λόγω της σπανιότητας ενός τέτοιου αιτήματος, ή της ευκαιρίας να κάνει ένα τέτοιο δώρο.

(β) Η Γενναιοδωρία της Προστασίας από τον φόβο (*abhaya-dāna*)

Ο Μποντισάττα προσφέρει το δώρο της προστασίας από τον φόβο, δίνοντας προστασία στα όντα και σώζοντάς τα, ακόμα και με θυσία της ίδιας του της ζωής, όταν αυτά βλάπτονται και κινδυνεύουν από βασιλιάδες, κλέφτες, φωτιά, νερό, εχθρούς, από άγρια θηρία, όπως λιοντάρια, τίγρεις, και από νάγκας², αγριανθρώπους, δαίμονες κλπ.

(γ) Η Γενναιοδωρία της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*)

Το δώρο της Διδασκαλίας σημαίνει σαφή διδασκαλία της αλήθειας, με καθαρό νου εντελώς απαλλαγμένο από τις νοητικές μολύνσεις της απληστίας, του μίσους, της αυταπάτης κλπ.

Στους μελλοντικούς Μαθητές ενός Βούδα που έχουν μια ισχυρή αξιέπαινη επιθυμία να πραγματοποιήσουν την Φώτιση του Μαθητή (*sāvaka bodhī*), ο Μποντισάττα δίνει ομιλίες σχετικά με την καταφυγή στο Τριπλό Κόσμημα, την ηθική διαγωγή, την φύλαξη των θυρών των αισθητηριακών ικανοτήτων, την μετριοπάθεια στο φαγητό, την πρακτική της εγρήγορσης, τα επτά καλά *dhamma*³, την εξάσκηση της αυτοσυγκέντρωσης και του διορατικού διαλογισμού, τα επτά

---

¹ Ο Μάρα είναι μια κακοήθης ουράνια θεότητα, που προσπάθησε να σταματήσει τον Βούδα από το να επιτύχει την Φώτιση, προσπαθώντας να τον αποπλανήσει με τα ουράνια στρατεύματά του και τα οράματα όμορφων γυναικών. Στην βουδιστική κοσμολογία, ο Μάρα συνδέεται με τον θάνατο, την επαναγέννηση και την επιθυμία. Περιγράφεται ως η προσωποποίηση των δυνάμεων που ανταγωνίζονται την Φώτιση.

² Οφιοειδή όντα ταξινομημένα ως μία από τις οκτώ τάξεις θεών και δαιμόνων.

³ Επτά καλές ιδιότητες: Πίστη στην καλωσύνη (*saddhā*), ηθική ντροπή (*hiri*), ηθικός φόβος (*ottappa*), πολυμάθεια (*bāhussacca*), ενεργητικότητα (*virīya*), καλό μνημονικό (*satimā*), κατοχή σοφίας (*paññā*). Αυτές οι επτά καλές ιδιότητες συνεργάζονται για να προστατέψουν τον νου από την επίθεση των φαύλων πράξεων.

είδη κάθαρσης¹, την Γνώση των τεσσάρων Οδών (*magga-ñāṇa*)², τα τρία είδη αληθινής γνώσης (*vijjā*)³, τις έξη Ανώτερες Γνώσεις (*abhiññā*)⁴, τις τέσσερεις Αναλυτικές Γνώσεις (*paṭisambhidā- ñāṇa*)⁵, και την Φώτιση ενός Μαθητή (*sāṅvaka bodhi*).

Δίνει το δώρο της Διδασκαλίας επεξεργαζόμενος τις ιδιότητες των προαναφερθέντων θεμάτων, εδραιώνοντας στο Τριπλό Κόσμημα, στην ηθική κλπ., αυτούς που δεν έχουν ακόμα εδραιωθεί, και βοηθώντας όσους έχουν ήδη εδραιωθεί να εξαγνίσουν την εξάσκησή τους.

Παρόμοια, στα όντα που φιλοδοξούν να γίνουν Μοναχικοί ή Σιωπηλοί Βούδες (*Paccekabuddhas*) και Πλήρως Αυτοφωτισμένοι Βούδες (*Sammāsambuddhas*), ο Μποντισάττα τους δίνει το δώρο της Διδασκαλίας:

- εξηγώντας τους ξεκάθαρα τα χαρακτηριστικά, τις λειτουργίες, τις εκδηλώσεις και τις εγγύτατες αιτίες των τελειοποιήσεων,
- δίνοντας λεπτομέρειες για την μεγαλοπρέπεια των Μποντισάττας, όσον αφορά και τα τρία στάδια της ύπαρξής τους, δηλαδή την στιγμή που εκπληρώνουν τις τελειοποιήσεις, την στιγμή που γίνονται Βούδες, και την εκπλήρωση των καθηκόντων τους αφού γίνουν Βούδες,
- εδραιώνοντάς τους στις πρακτικές για την επίτευξη της Ανεξάρτητης Φώτισης (*Paccekabodhi*) ενός Μοναχικού Βούδα, ή της Τέλειας Αυτοφώτισης (*Sammā-sambodhi*) ενός Πλήρως Αυτοφωτισμένου Βούδα, και
- εξαγνίζοντας τις πρακτικές εκείνων που είναι ήδη εδραιωμένοι σε αυτές.

---

¹ Επτά είδη κάθαρσης: 1) της Ηθικής Διαγωγής (*sīla-visuddhi*), 2) του Νου (*citta-visuddhi*), 3) της Ορθής Άποψης (*ditthi-visuddhi*), 4) της κάθαρσης μέσω της Υπέρβασης των Αμφιβολιών (*kankha-vitarana-visuddhi*), 5) της κάθαρσης μέσω Γνώσης και Διορατικότητας ως προς τι είναι Οδός και τι μη Οδός (*maggamagga-ñānadassana-visuddhi*), 6) της κάθαρσης μέσω Γνώσης και Διορατικότητας της Πορείας της Εξάσκησης (*patipada-ñānadassana-visuddhi*) και 7) της κάθαρσης μέσω Γνώσης και Διορατικότητας (*ñānadassana-visuddhi*) των τριών χαρακτηριστικών της ύπαρξης, δηλαδή της άγνοιας, του μίσους και της αυταπάτης.

² Η οδός του Εισερχόμενου στο Ρεύμα (*sotāraṇṇa*), η οδός του Άπαξ Επιστρέφοντος (*sakadāgāmi*), η οδός του Μη Επιστρέφοντος (*anāgāmi*), και η οδός του Άξιου (*Arahant*).

³ Τρία είδη αληθινής γνώσης: α) η ικανότητα να θυμάται κανείς τις προηγούμενες ζωές του (*pūrvanivāsānusmṛti*), β) Το θεϊκό μάτι (*divya cakku*) και γ) η γνώση της «εξάλειψης των νοητικών μολύνσεων (*āsraṇakṣaya*)».

⁴ Δες «Ανώτερες Γνώσεις» σελ. 66.

⁵ Τέσσερεις Αναλυτικές Γνώσεις: α) του Νοήματος (*Atthapaṭisambhidā*), β) της Αληθινής φύσης των φαινομένων (*dharmapaṭisambhidā*), γ) της Γλώσσας (*niruttipaṭisambhidā*), και δ) της Εμπνευσμένης ομιλίας (*paṭibhānapaṭisambhidā ti*).

Ταξινόμηση της Γενναιοδωρίας σε Δέκα Είδη σύμφωνα με την Μέθοδο Απαρίθμησης των Ομιλιών (*Suttanta*)

Όταν ένας Μποντισάττα δίνει υλικά δώρα:

1. Κάνει μια προσφορά τροφής με την ευχή: «Μέσω αυτού του υλικού δώρου, είτε να βοηθήσω τα όντα να αποκτήσουν μακροζωία, ομορφιά, ευτυχία, δύναμη, ευφυΐα, και να επιτύχουν τον υπέρτατο καρπό του Άραχατ».
2. Κάνει μια προσφορά ποτού, για να κατευνάσει την δίψα που έχουν τα όντα για ηδονικές μολύνσεις,
3. Προσφέρει ενδύματα για να αποκτήσει την χρυσόχρωμη επιδερμίδα, καθώς και τα κοσμήματα της ηθικής ντροπής και του ηθικού τρόμου,
4. Προσφέρει οχήματα για να ολοκληρωθεί στις διάφορες ψυχικές δυνάμεις και να κερδίσει την ευδαιμονία του Νιμπάνα,
5. Προσφέρει αρώματα για να παράξει το γλυκό άρωμα της απaráμιλλης ηθικής,
6. Προσφέρει λουλούδια και αλοιφές για να προικισθεί με την λαμπρότητα των ιδιοτήτων του Βούδα,
7. Προσφέρει καθίσματα για να κερδίσει το κάθισμα της Φώτισης κάτω από το δέντρο Μπόντι,
8. Προσφέρει κλίνες για να αποκτήσει «τον ύπνο ενός Βούδα» που εισέρχεται στην τέταρτη έκσταση, σύμφωνα με το ρητό: «Ξαπλωμένος στην αριστερή πλευρά είναι ο ύπνος ενός ενός φιλήδονου, ξαπλωμένος στην δεξιά πλευρά είναι ο ύπνος ενός λέοντος, ξαπλωμένος ανάσκελα είναι ο ύπνος ενός πέτα¹, και εισερχόμενος στην τέταρτη έκσταση είναι ο ύπνος ενός Βούδα»,
9. Προσφέρει τόπους κατοικίας όπως σπίτια ανάπαυσης κλπ. για να γίνει καταφύγιο των όντων, και
10. Προσφέρει λυχνίες φωτός για να αποκτήσει τους πέντε οφθαλμούς².

---

¹ Peta: «Δυστυχημένα φαντάσματα» που κατοικούν σε έναν από τους θλιβερούς κόσμους ύπαρξης. Το Paramatthajotikā αναφέρει τέσσερα είδη peta: α) φαντάσματα που ζουν από τις προσφορές των άλλων (*paradattūrajīvika-peta*), β) πεινασμένα και διψασμένα φαντάσματα (*khurripāsika-peta*), γ) φαντάσματα που βασανίζονται από σφοδρή επιθυμία (*nijjhāmatanāhika-peta*), και δ) φαντάσματα με μαύρα αυτιά (*kāḷakañcika-peta*).

² Πέντε οφθαλμοί: τα πενταπλά μάτια της Σοφίας, τα οποία το Υπο-Σχόλιο τα εξηγεί ως εξής: α) το Βουδικό μάτι (*Buddha-cakkhu*) που έχει την πλήρη διαίσθηση των κλίσεων, των προθέσεων, των ελπίδων, των πόθων, της βούλησης, των διαθέσεων, την ροπών, και της ηθικής κατάστασης των άλλων.

β) το μάτι της Παντογνωσίας (*Samanta-cakkhu*), το μάτι ενός όντος τελειοποιημένου σε σοφία.

γ) το μάτι της Αλήθειας (*Dhamma-cakkhu* ή *ñāna-cakkhu*), που είναι η αντίληψη της επίτευξης των τριών πρώτων οδών (του Εισερχόμενου στο Ρεύμα, του Άπαξ Επιστρέφοντος, και του Μη Επιστρέφοντος) που οδηγούν στην τέταρτη και τελευταία Οδό της Αξιότητας.

δ) το μάτι της Υπερφυσικής δύναμης (*Dibba-cakkhu*), το θείκό μάτι της υπεραισθητικής αντίληψης, η «καθαρή» όραση του ασκητή, που διαπερνά και βλέπει όλα αυτά που συμβαίνουν στους κρυφούς κόσμους. και ε) το φυσικό μάτι (*Pasāda-cakkhu* ή *Mamsa-cakkhu*).

Διάφορα Είδη Γενναιοδωρίας με τα Αντίστοιχα Αντικείμενά τους

Προσφέρει χρώματα (*rūpa-dāna*), για να αποκτήσει την αύρα που φωτίζει διαρκώς μια έκταση ογδόντα κυβικών μέτρων γύρω από το σώμα ενός Βούδα, ακόμα και μέσα στα σκοτάδια ενός πυκνού δάσους, τα μεσάνυχτα της νέας σελήνης, με σύννεφα βροχής να καλύπτουν τον ουρανό. Ήχους (*sadda-dāna*), για να αποκτήσει μια φωνή σαν αυτή του Βράχμα. Γεύσεις, για να γίνει ένα άτομο αγαπητό από όλα τα όντα. Απτά αντικείμενα, για να αποκτήσει τον καρπό της ευγένειας ενός Βούδα (*Buddha-sukhu-mālatā*). Προσφέρει φάρμακα, για να επιτύχει τον καρπό της αγέραστης και αθάνατης κατάστασης του Νιμπάνα. Προσφέρει ελευθερία στους υποδουλωμένους, για να κερδίσει την απελευθέρωση από την σκλαβιά των νοητικών μολύνσεων. Προσφέρει άμεμπτη διασκέδαση, έτσι ώστε να αγαλλιάζει με την αληθινή Διδασκαλία. Προσφέρει τα παιδιά του, για να κάνει όλα τα όντα παιδιά των Ευγενών επιτρέποντάς τους να μπουν στην Κοινότητα των Μοναχών. Προσφέρει τις συζύγους του, όπως την Βασίλισσα Maddī¹, για να γίνει άρχων όλου του κόσμου. Προσφέρει τα δέκα είδη θησαυρών όπως χρυσάφι, πολύτιμους λίθους, μαργαριτάρια, κοράλλια κλπ. για να επιτύχει τα κύρια χαρακτηριστικά της φυσικής ομορφιάς ενός Μεγάλου Όντος. Προσφέρει διάφορα κοσμήματα, για να επιτύχει τα ογδόντα δευτερεύοντα χαρακτηριστικά σημάδια της φυσικής ομορφιάς ενός Μεγάλου Όντος. Προσφέρει τα εγκόσμια πλούτη του, για να κερδίσει το θησαυροφυλάκιο της Αληθινής Διδασκαλίας. Προσφέρει το βασίλειό του, για να γίνει Βασιλιάς της Διδασκαλίας.

Προσφέρει τις απολαύσεις του ή τους κήπους, τις λιμνούλες και τα άλση του, προκειμένου να επιτευχθεί η υπερανθρώπινη υπερβατική κατάσταση των εκστάσεων (*jhāna*), της απελευθέρωσης, της αυτοσυγκέντρωσης, των Οδών και της Καρποφορίας. Τα πόδια του σε όποιον τα θέλει, για να δώσει στον εαυτό του την δυνατότητα να προσεγγίσει το δέντρο της Φώτισης έχοντας σημαδεμένα τα πόδια του με τους ευνοϊκούς τροχούς. Τα χέρια του, διότι επιθυμεί να απλώσει το χέρι βοήθειας της αληθινής Διδασκαλίας για να τραβήξει τα όντα πέρα από τις τέσσερις άγριες πλημμύρες². Τα αυτιά, την μύτη, κλπ., για να είναι προικισμένος με τις ιδιότητες της αξιοπιστίας κλπ. Τα μάτια του, για να είναι προικισμένος με τον Παντογνώστη Οφθαλμό (*Samanta-cakkhu*) ενός Βούδα, δηλαδή την Παντογνωσία. Προσφέρει την σάρκα και το αίμα του, με τον ευσεβή πόθο: «Είθε το σώμα μου να φέρει ευημερία και ευτυχία σε όλα τα όντα, ανά πάσα στιγμή, ακόμα και όταν βλέπω, ακούω, στοχάζομαι ή βοηθάω τον εαυτό μου. Είθε να είναι το μέσον για την υποστήριξη όλου του κόσμου». Και προσφέρει το δώρο της κεφαλής του που είναι το κορυφαίο μέρος του σώματος, ώστε να γίνει ο πιο σημαντικός άνθρωπος σε όλον τον κόσμο.

¹ Βασίλισσα Maddī: Σύζυγος του Πρίγκηπα Vessantara, που ως Μποντισιάττα ήταν πολύ φημισμένος για την γενναιοδωρία του. Διάβασε στο πρωτότυπο αγγλικό κείμενο, κεφ. 2, Σπάνια Εμφάνιση ενός Βούδα.

² Οι Τέσσερις Πλημμύρες (*oghas*) είναι: α) η πλημμύρα της επιθυμίας για ηδονικές απολαύσεις, β) η πλημμύρα της ύπαρξης, γ) η πλημμύρα των λανθασμένων απόψεων, και δ) η πλημμύρα της άγνοιας.

Ταξινόμηση της Γενναιοδωρίας σε Έξη Είδη σύμφωνα με την Μέθοδο Απαρίθμησης του Abhidhamma

1. Προσφορά Χρώματος μέσω Υλικών Αντικειμένων (*Rūpa-dāna*)

Σύμφωνα με τα έξη είδη προσφοράς που ακολουθούν τις ταξινομήσεις του Abhidhamma, το δώρο του χρώματος (*Rūpa-dāna*), θα πρέπει να γίνει κατανοητό ως εξής: Έχοντας αποκτήσει κανείς ένα υλικό δώρο, όπως π.χ λουλούδια, ενδύματα, ή ορυκτά στοιχεία, μπλε, κίτρινου, κόκκινου, λευκού χρώματος κλπ., τα θεωρεί μόνο σαν χρώμα, και με την σκέψη ότι: «Θα κάνω ένα δώρο χρώματος. Αυτό είναι το δώρο μου του χρώματος», προσφέρει το λουλούδι, ή το ένδυμα κλπ. το οποίο έχει το χρώμα που προορίζεται για δώρο. Αυτό το είδος προσφοράς είναι γνωστό ως δώρο χρώματος.

Εάν δεν είναι δυνατόν για ένα άτομο που θέλει να κάνει δώρο ένα συγκεκριμένο χρώμα, να το διαχωρίσει από το υλικό στο οποίο είναι ενσωματωμένο αυτό το χρώμα, μπορεί να κάνει δώρο ένα λουλούδι, ένα ένδυμα ή ένα ορυκτό στοιχείο που έχει το χρώμα της επιλογής του, σκεπτόμενος: «Θα κάνω ένα δώρο χρώματος. Αυτό είναι το δώρο μου του χρώματος». Κατ' αυτόν τον τρόπο γίνεται μια προσφορά χρώματος.

2. Προσφορά Ήχου (*Sadda-dāna*)

Το δώρο του ήχου (*sadda-dāna*) πρέπει να γίνει κατανοητό ως ήχος τυμπάνων κλπ.

Όταν κάποιος κάνει ένα τέτοιο δώρο, δεν είναι δυνατόν να δώσει ήχο με τον τρόπο που δίνει βολβούς λωτού και ρίζες, δηλαδή, ξεριζώνοντας ένα σύμπλεγμα μπλε λωτού και τοποθετώντας το στα χέρια του παραλήπτη. Αλλά κάνει ένα δώρο ήχου προσφέροντας αντικείμενα που παράγουν ήχο, όπως τύμπανα ή καμπάνες. Με την σκέψη: «Θα κάνω ένα δώρο ήχου», αποτίει φόρο τιμής στο Τριπλό Κόσμημα, παίζοντας ο ίδιος ένα από αυτά τα μουσικά όργανα, ή υποκινώντας άλλους να το κάνουν. Ή σκεπτόμενος: «Αυτό είναι το δώρο μου του ήχου», στήνει ο ίδιος στις πλατφόρμες των στούπας¹, καμπάνες ή χάλκινα τύμπανα, ή προκαλεί άλλους να το κάνουν.

Ή δίνει δυναμωτικά φωνής, όπως μέλι, μελάσα κλπ., στους κήρυκες της Διδασκαλίας, ή ανακοινώνει και προσκαλεί τους ανθρώπους να ακούσουν την Διδασκαλία, ή δίνει ο ίδιος μια ομιλία για την Διδασκαλία, συζητώντας την Διδασκαλία με όσους τον έχουν πλησιάσει, είτε εκφράζει την εκτίμηση για τις καλές πράξεις της προσφοράς τροφής στους μοναχούς, ή της οικοδόμησης μοναστηριών, ή προκαλώντας άλλους να το κάνουν. Τέτοια προσφορά είναι γνωστή ως δώρο του ήχου.

---

¹ Στούπα: Βουδιστικό μνημείο που συνήθως στεγάζει ιερά λείψανα που σχετίζονται με τον Βούδα ή άλλα πρόσωπα αγίων.

Προσφορά Μυρωδιάς (*Gandha-dāna*)

Παρομοίως, το δώρο της μυρωδιάς (*gandha-dāna*) γίνεται όταν, αφού έχει αποκτήσει κανείς κάποια απολαυστικά αρωματικά αντικείμενα σε μορφή ρίζας, κλαδιών ή σκόνης, θεωρώντας τα μόνον ως άρωμα και όχι ως αντικείμενα, με την σκέψη: «Θα κάνω ένα δώρο μυρωδιάς. Αυτό είναι το δώρο μου της μυρωδιάς», τα προσφέρει στο Τριπλό Κόσμημα. Ή παραχωρεί κομμάτια αρωματικού ξύλου, όπως αλόη, σανταλόξυλο, κλπ., με την πρόθεση να τα κάνει δώρο. Τέτοια προσφορά είναι γνωστή ως δώρο της μυρωδιάς.

Προσφορά Γεύσης (*Rasa-dāna*)

Παρομοίως, το δώρο της γεύσης (*rasa-dāna*) γίνεται όταν, αφού πάρει κάποιος μια απολαυστικά γευστική ρίζα, βολβό, σβώλο, φρούτο κλπ., θεωρώντας το όχι ως υλικό αντικείμενο αλλά μόνον ως γεύση, με την σκέψη: «Θα κάνω ένα δώρο γεύσης. Αυτό είναι το δώρο μου της γεύσης», το προσφέρει σε έναν παραλήπτη. Ή κάνει μια προσφορά γευστικού φαγητού, όπως ρύζι, καλαμπόκι, φασόλια, γάλα κλπ. Τέτοια προσφορά είναι γνωστή ως δώρο της γεύσης.

Προσφορά Αφής (*Phoṭṭhabba-dāna*)

Το δώρο της αφής (*Phoṭṭhabba-dāna*) πρέπει να γίνεται κατανοητό ως καναπέδες, αιώρες, κρεβάτια, καρέκλες κλπ., και με στρώματα, κλινοσκεπάσματα, κουβέρτες κλπ. Έχοντας αποκτήσει κάποιος μερικά μαλακά, απολαυστικά απτά αντικείμενα, όπως καναπέδες, αιώρες, καρέκλες, κλινοσκεπάσματα, κουβέρτες, κλπ., θεωρώντας τα όχι ως υλικά αντικείμενα αλλά μόνον ως ιδιότητα αφής, και με την σκέψη: «Θα κάνω ένα δώρο αφής. Αυτό είναι το δώρο μου της αφής», κάνει δώρο μερικά τέτοια απτά αντικείμενα. Τέτοια προσφορά είναι γνωστή ως δώρο της αφής.

Προσφορά Νοητικών Αντικειμένων (*dhamma-dāna*)

Το δώρο των νοητικών αντικειμένων (*dhamma-dāna*), σημαίνει εδώ το δώρο ενός νοητικού αντικειμένου (*dhammārammaṇa*)¹, δηλαδή ενός αντικειμένου που μπορεί να γίνει αντιληπτό μόνο μέσω του νου και όχι μέσω των υπόλοιπων πέντε αισθήσεων. Σύμφωνα με το ρητό: «Η τροφή (*ojā*), τα ποτά (*pāna*), και η ζωή (*jīvita*), πρέπει να θεωρούνται ως δώρα νοητικού αντικειμένου», συνεπάγεται ότι το δώρο ενός νοητικού αντικειμένου (*dhamma-dāna*), πρέπει να γίνεται αντιληπτό μέσω τροφής, ποτών, και ζωής.

---

¹ Σύμφωνα με το εγχειρίδιο του Abhidhamma του Nārada Thera: «Ένα φαινόμενο (*dhamma*) περιλαμβάνει τόσο τα νοητικά όσο και τα σωματικά φαινόμενα. Στα νοητικά αντικείμενα (*dhammārammaṇa*) περιλαμβάνονται όλα τα αντικείμενα της συνείδησης (σελ. 126, 128, 181)». Η Επιτομή Φιλοσοφίας του U Shwe Zan Aung περιγράφει τα αντικείμενα της συνείδησης «είτε ως αντικείμενα αίσθησης είτε ως αντικείμενα σκέψης». Συνεχίζει λέγοντας ότι: «Το αντικείμενο της σκέψης αποτελείται επίσης από πέντε υποκατηγορίες του νου (*citta*): νοητικούς παράγοντες (*cetasika*), ευαίσθητες ιδιότητες του σώματος (*pasāda-rūpa*) και λεπτές ιδιότητες του σώματος (*sukhuma-rūpa*), ιδεατά αντικείμενα (*paññātti*) όπως ονόματα, ιδέες, κινήσεις, έννοιες, και Nibbāna» και καταλήγει ότι: «αυτά ονομάζονται συλλογικά νοητικά αντικείμενα».

Έχοντας αποκτήσει κάποιο υλικό όπως βούτυρο, εξευγενισμένο βούτυρο γκι κλπ., το οποίο είναι πλούσιο σε θρεπτικά συστατικά (*ojā*), θεωρώντας το μόνο σαν τροφή, δηλαδή ως νοητικό αντικείμενο, και σκεπτόμενος ότι: «Θα κάνω ένα δώρο νοητικού αντικειμένου. Αυτό είναι το δώρο μου του νοητικού αντικειμένου», προσφέρει ένα δώρο από βούτυρο, εξευγενισμένο βούτυρο γκι, κλπ. Ή προσφέρει ένα δώρο από τα οκτώ είδη ποτού (*pāṇa*)¹ που αποτελείται από φρούτα και ρίζες. Ή, σκεπτόμενος ότι: «Αυτό είναι ένα δώρο ζωής» προσφέρει δώρα από υλικά που ευνοούν την παράταση της ζωής, όπως προσφορά τροφής με κουπόνια² κλπ., ή προσλαμβάνει γιατρούς να φροντίζουν τους άρρωστους και τους ταλαιπωρημένους, ή προκαλεί την καταστροφή διχτυών ψαρέματος³, κλουβιών για πουλιά, παγίδων, κλπ., ή ελευθερώνει τους φυλακισμένους, ή, οργανώνοντας μια διαδήλωση υπό τους ήχους κρουστών γκόνγκ, διακηρύσσοντας ότι: «Απαγορεύεται η σφαγή ζώων... κανένα ψάρι ή κρέας ζώου δεν πρέπει να πωλείται..», αναλαμβάνει ο ίδιος ή παρακινεί άλλους να αναλάβουν την προστασία της ζωής των όντων. Ένα τέτοιο δώρο είναι γνωστό ως το δώρο του νοητικού αντικειμένου (*dhamma-dāna*).

Ο Μποντισάττα αφιερώνει όλα τα εν λόγω επιτεύγματα της γενναιοδωρίας του, στην ευτυχία και την ευημερία, σε όλον τον κόσμο των όντων, μέχρι αυτά να φτάσουν στο Νιμπάνα. Τα αφιερώνει, ως υποστηρικτικές προϋποθέσεις για να επιτύχει την Υπέρτατη Φώτιση, στην ανεξάντλητη θέλησή του (*chanda*), στην ενεργητικότητα (*viriya*), στην αυτοσυγκέντρωση (*samādhi*), στην σοφία (*paññā*) και στην απελευθέρωση (*vimutti*), για να επιτύχει τον καρπό του Άραχατ (*arahatta-phala*).

Κατά την εκπλήρωση της Τελειοποίησης της Γενναιοδωρίας, ο Μποντισάττα αναπτύσσει την αντίληψη της παροδικότητας όσον αφορά την ζωή του και τα υπάρχοντά του. Θεωρεί ότι αυτά τα υπάρχοντα ανήκουν και σε άλλους. Αναπτύσσει συνεχώς και αδιάκοπα μεγάλη συμπόνια προς τα όντα. Αναπτύσσοντας τέτοια συμπόνια, συγκεντρώνει την ουσία της αξίας που αξίζει να εξαχθεί από τον πλούτο του. Όπως ακριβώς ένας άνθρωπος που όταν το σπίτι του καίγεται, απομακρύνει όλα τα πολύτιμα υπάρχοντά του σε ένα ασφαλές

---

¹ Οκτώ είδη ποτού (*pāṇa*): 1) από μάνγκο, 2) από τριανταφυλλόμηλο, 3) από πεντάνευρο, 4) από μπανάνα, 5) από μαχούα (*Bassia latifolia*), 6) από σταφύλια, 7) από βρώσιμες ρίζες νούφαρου, 8) από καρπούς λωτού (*pharusaka*)

² Σύμφωνα με την I.B.Horner (Βιβλίο της Πειθαρχίας), τα κουπόνια για φαγητό μοιράζονταν σε περιόδους που η τροφή ήταν σπάνια. Όμως η ιστορία του *Dārubbandaka*, υποδηλώνει ότι το ίδιο πρέπει να υιοθετείται ακόμα και όταν υπάρχει άφθονη τροφή, ως ανώτερη μορφή γενναιοδωρίας.

³ Ο Bhikkhu Nyanadassana Mahāthera (Ιωάννης Τσέλιος), διευκρινίζει ότι: Η καταστροφή διχτυών, παγίδων κλπ., επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση εγκαταλλελεμένων διχτυών, παγίδων κλπ., υπό την προϋπόθεση, σύμφωνα πάντα με τον κανόνα του Βούδα, ότι δεν καταστρέφει κανείς τα περιουσιακά στοιχεία κάποιου άλλου, έτσι ώστε ο πράττων να μην έρχεται αντιμέτωπος ούτε με τον νόμο αλλά ούτε και να υποστεί επίθεση από τον ιδιοκτήτη, του οποίου καταστρέφει την περιουσία.

μέρος, έτσι και ο Μποντισάττα σώζει τον εαυτό του και τα πολύτιμα προσόντα του, από το μεγάλο μέγαρο των τριών κατοικιών (κόσμοι των θεών, των ανθρώπων και των Βράχμας), στο οποίο μαινόνται οι έντεκα φωτιές¹ της λαγνείας (*rāga*) κλπ., προσφέροντάς τα γενναιόδωρα χωρίς να αφήσει τίποτα πίσω. Αυτό το κάνει χωρίς ανησυχία και χωρίς διάκριση ως προς το τι πρέπει να δώσει και τι πρέπει να κρατήσει για προσωπική χρήση.

2. Πώς Εκπληρώνεται η Τελειοποίηση της Ηθικής **(*Sīla - Pāramī*)**

Εάν κάποιος επιθυμεί να υποστηρίξει τους άλλους με υλική βοήθεια, θα πρέπει πρώτα να αγωνισθεί για να αποκτήσει πλούτο και περιουσία. Παρομοίως, για να στολίσει ο Μποντισάττα τα όντα με τα στολίδια της ηθικής, πρέπει πρώτα να εξαγνίσει την δική του ηθική.

Εδώ, η ηθική εξαγνίζεται με τέσσερεις τρόπους:

- 1.** Να εξαγνίσει κανείς την προδιάθεση ή την κλίση του (*ajjhāsayā-visuddhī*): Ένα άνθρωπος, λόγω της καθαρότητας της δικής του κλίσης, είναι φυσικά αηδιασμένος με το κακό. Μπορεί να γίνει πολύ καθαρός στην ηθική, με το να διεγείρει την εσωτερική του αίσθηση ντροπής (*hiri*).
- 2.** Να αναλάβει ο ίδιος την τήρηση των ηθικών κανόνων που λαμβάνονται από άλλους (*samādāna*): Κατ' αυτόν τον τρόπο, ένα άτομο που έχει πάρει τους ηθικούς κανόνες από άλλους, σκέφτεται: «Αναλαμβάνω την τήρηση των ηθικών κανόνων που λαμβάνονται από τον τάδε ή τον δείνα δάσκαλο, ...» και έχοντας σεβασμό για τα άλλα όντα, μπορεί να γίνει πολύ καθαρός στην ηθική διαγωγή του με το να διεγείρει την αίσθηση του ηθικού τρόμου για το κακό (*ottappa*).
- 3.** Να μην υπάρξει παράβαση (*avītikkaṃa*): Όταν είναι προικισμένος τόσο με ηθική ντροπή όσο και με ηθικό τρόπο για την τέλεση του κακού, δεν μπορεί να υπάρξει παράβαση των ηθικών κανόνων. Μέσω της μη παράβασης, μπορεί κανείς να γίνει αγνός στην ηθική του και να εδραιωθεί σε αυτήν.
- 4.** Να δείξει έμπρακτη μεταμέλεια σε περίπτωση παράβασης (*paṭipākatika-karaṇa*): Εάν λόγω αφηρημάδας, παραβιάσει κάποιος μερικές φορές έναν ή δύο ηθικούς κανόνες, τότε, μέσω της αίσθησης της ηθικής ντροπής και του ηθικού τρόμου, επανορθώνει γρήγορα με τα κατάλληλα μέσα αποκατάστασης, όπως με την εξομολόγηση ή με την τήρηση της δοκιμαστικής περιόδου (*parivāsa*)² και την εκτέλεση μετάνοιας (*mānatta*), για να γίνει πάλι αγνός στην ηθική.

---

¹ Οι έντεκα φωτιές: του πάθους, του μίσους, της αυταπάτης, της γέννησης, της γήρανης, του θανάτου, της θλίψης, του θρήνου, του πόνου, της αγωνίας, και της απελπισίας.

² *Parivāsa* και *mānatta*: Μετά από ορισμένες παραβάσεις, ένας μοναχός πρέπει να μπει σε μια δοκιμαστική περίοδο και να τηρεί μετάνοια. Ένας λαϊκός ή ένας αρχάριος οφείλει να ανανεώσει την δέσμευσή του στην τήρηση των ηθικών κανόνων, για να κερδίσει την αποκατάσταση. Διάβασε λεπτομέρειες στο τμήμα Ηθική σε Ομάδες των Τριών, υπότιτλος Ηθική της Αμφιβολίας (*Vematika Sīla*), σελ. 234.

Ηθική της Αποχής και Ηθική της Εκτέλεσης

Η ηθική διαγωγή η οποία έχει εξαγνισθεί μέσω των τεσσάρων προαναφερθέντων τρόπων, είναι δύο ειδών: Ηθική της Αποχής (*vāriṭṭa-sīla*) και Ηθική της Εκτέλεσης ή Ορθή Διαγωγή (*cāriṭṭa-sīla*).

Το να απέχει κάποιος από αυτό που απαγορεύεται από τον Βούδα και από άλλα ευγενή άτομα που λένε: «Αυτό είναι λάθος.. Αυτό δεν πρέπει να γίνει.. Θα πρέπει να απέχεις από αυτό..» δηλαδή η αποχή από τις δέκα φαύλες πράξεις, όπως είναι ο φόνος κλπ., ονομάζεται Ηθική της Αποχής (*vāriṭṭa-sīla*).

Το να δείχνει κάποιος σεβασμό σε αξιόλογα άτομα όπως σε δασκάλους, γονείς ή φίλους, και η παροχή άψογων και χρήσιμων υπηρεσιών προς αυτούς, ονομάζεται Ηθική της Εκτέλεσης ή Ορθή Διαγωγή (*cāriṭṭa-sīla*).

Πώς οι Μποντισάττας τηρούν την Αποχή από φαύλες πράξεις (*vāriṭṭa-sīla*)

1. Ο Μποντισάττα έχει τόσο μεγάλη συμπόνια για όλα τα όντα, που δεν τρέφει καμία απολύτως δυσαρέσκεια για κανέναν, ούτε καν στα όνειρά του. Έτσι απέχει από τον φόνο.
2. Δεδομένου ότι είναι πάντα αφοσιωμένος στο να βοηθάει τους άλλους, δεν θα χειριζόταν τα υπάρχοντα των άλλων με σκοπό να τα καταχραστεί, όπως δεν θα έπιανε στα χέρια του ένα δηλητηριώδες φίδι. Έτσι απέχει από την κλοπή.
3. Εάν είναι μοναχός ή ερημίτης, απέχει από την σεξουαλική πράξη. Όχι μόνον αποφεύγει την σεξουαλική σχέση με μια γυναίκα, αλλά απέχει και από τις επτά ελάχισσες πράξεις σεξουαλικής επιθυμίας (*methuna-sam̐yoga*) που αναφέρονται στην Ομιλία περί Σεξουαλικής Επαφής (*Methuna-sutta, Aṅguttara Nikāya, AN 7.50*)¹, οι οποίες είναι: 1) Να απολαμβάνει το χαϊδεμα, το μασάζ και το τρίψιμο από μια γυναίκα. 2) Να απολαμβάνει τα αστεία και το γέλιο με μια γυναίκα. 3) Να απολαμβάνει να παρατηρεί επίμονα και να «καρφώνει» με το βλέμμα του μια γυναίκα κατάματα. 4) Να νιώθει απόλαυση όταν ακούει μια γυναίκα να γελάει, να τραγουδάει, ή να κλαίει, από την άλλη πλευρά ενός τοίχου. 5) Να απολαμβάνει την ανάμνηση των απολαύσεων του παρελθόντος, που είχε παρέα με μια γυναίκα. 6) Να νιώθει απόλαυση βλέποντας κάποιον να απολαμβάνει τις ηδονικές απολαύσεις και να λαχταράει και ο ίδιος τέτοιες απολαύσεις. 7) Να ζει μια άγια ζωή, με την λαχτάρα να επαναγεννηθεί σε μια θεϊκή κατοικία.

Από την στιγμή που αποφεύγει ακόμα και τέτοιες ασήμαντες ηδονικές επιθυμίες, το να διαπράξει μοιχεία είναι εντελώς αδύνατον γι' αυτόν. Έχει ήδη αποχή από τέτοια λανθασμένη σεξουαλική συμπεριφορά από πολύ νωρίς.

Στις ζωές του ως νοικοκύρης, ο Μποντισάττα δεν έχει ούτε μια κακή σκέψη πάθους για τις γυναίκες των άλλων.

---

¹ Δείτε στο τμήμα «Ποιοι Παράγοντες Μολύνουν και Ποιοι Εξαγνίζουν την Ηθική», σελ. 290.

(4-7). Όταν μιλάει, αποφεύγει τα τέσσερα είδη λανθασμένης ομιλίας και δηλώνει μόνον αυτό που είναι αληθές, αυτό που ευνοεί την αρμονία μεταξύ φίλων, αυτό που είναι αξιαγάπητο, και κάνει μόνον επίκαιρες ομιλίες για την Διδασκαλία με μετρημένο τρόπο.

(8-10). Ο νους του είναι μονίμως απαλλαγμένος από απληστία και κακοβουλία. Διατηρώντας πάντα αμετάβλητες απόψεις, είναι προικισμένος με την γνώση ότι είναι ο ιδιοκτήτης των πράξεών του (*kammassa-kata-ñāṇa*)¹. Έχει πίστη και καλή πρόθεση προς τους ερημίτες που εξασκούνται σωστά.

Επειδή αποφεύγει την μη ευεργετική πορεία δράσης (*kamma*) που οδηγεί στα τέσσερα επίπεδα δυστυχίας, και επειδή είναι εδραιωμένος στην ευεργετική πορεία δράσης που οδηγεί στον κόσμο των θεών και στο Νιμπάνα, μέσω της καθαρότητας των προδιαθέσεων του και μέσω της αγνότητας των σωματικών και λεκτικών του ενεργειών, όλες οι επιθυμίες του Μποντισάττα για ευημερία και ευτυχία των όντων, εκπληρώνονται γρήγορα. Επιτυγχάνει επίσης την ολοκλήρωση των Τελειοποιήσεων του.

Τα Πλεονεκτήματα της Αποχής από τις Φαύλες Πράξεις

- 1.** Με την αποχή από την εσφαλμένη πράξη του φόνου (*pāṇātipāta*), ο Μποντισάττα δίνει σε όλα τα όντα το δώρο της αφοβίας από τον κίνδυνο. Ολοκληρώνει την ανάπτυξη της φιλικότητας χωρίς δυσκολία και απολαμβάνει τα έντεκα πλεονεκτήματα² της ανάπτυξης της φιλικότητας (AN 11.15). Μαζί με τα πλεονεκτήματα της απόλαυσης ακμαίας υγείας, μακροζωίας, και μεγάλης ευτυχίας, κατέχει τα χαρακτηριστικά ενός Μεγάλου Όντος, όπως τα μακριά, λεπτά δάχτυλα των χεριών και των ποδιών. Είναι δε ικανός, να εξαλείψει τις φυσικές του τάσεις προς το μίσος (*dosa-vāsanā*).
- 2.** Με την αποχή από την εσφαλμένη πράξη της λήψης αυτού που δεν του έχει δοθεί (*adinnādāna*), ο Μποντισάττα αποκτά πλούτη και περιουσιακά στοιχεία που είναι απρόσβλητα από τους πέντε εχθρούς. Δεν είναι επιρρεπής σε υποψίες από τους άλλους. Είναι αγαπητός, φιλικός και αξιόπιστος.

---

¹ Ο ιδιοκτήτης των πράξεών του: σημαίνει ότι είναι αποκλειστικά υπεύθυνος για όλες τις πράξεις του, καλές ή φαύλες.

² Τα έντεκα πλεονεκτήματα από την ανάπτυξη της φιλικότητας είναι: «1) Κοιμάται καλά με ειρήνη, 2) Ξυπνάει καλά με ειρήνη, 3) Δεν βλέπει άσχημα όνειρα, 4) Είναι πολύ αγαπητός από τα ανθρώπινα όντα, 5) Είναι πολύ αγαπητός από τα μη ανθρώπινα όντα (τέρατα και φαντάσματα, 6) Προστατεύεται από τις θεότητες, 7) Δεν πλήττεται από φωτιά, δηλητήρια και όπλα, 8) Ο νους του συγκεντρώνεται εύκολα, 9) Το πρόσωπό του είναι ήρεμο και καθαρό, 10) Πεθαίνει χωρίς σύγχυση, και 11) Αν δεν καταφέρει να διεισδύσει στον υψηλότερο βαθμό της Διδασκαλίας που είναι η Οδός (*arahatta-magga*) και η Καρποφορία (*phala*) σε αυτήν την ζωή, θα επαναγεννηθεί στον κόσμο των θεών Βράχμα».

Διάβασε επίσης, «Ηθική σε Ομάδες των Τεσσάρων», σελ. 249.

Δεν είναι προσκολλημένος στα πλούτη και την περιουσία του. Με την τάση που έχει να παραχωρεί, είναι ικανός να εξαλείψει τις φυσικές προδιαθέσεις προς την απληστία (*lobha-vāsanā*).

3. Με την αποχή από άσεμνες πρακτικές (*abrahmacariyā*), ο Μποντισάττα παραμένει σεμνός, ήρεμος στον νου και στο σώμα, αγαπητός και αρεστός σε όλα τα όντα, χωρίς αυτά να τον απεχθάνονται. Απολαμβάνει καλή φήμη. Δεν έχει ούτε προσκόλληση με τις γυναίκες ούτε έντονη επιθυμία για αυτές. Με έντονη τάση προς την απάρνηση, είναι ικανός να εξαλείψει τις φυσικές προδιαθέσεις προς την απληστία (*lobha-vāsanā*).
4. Με την αποχή από την ψευδή ομιλία (*musā-vāda*), ο Μποντισάττα χαίρει μεγάλης εκτίμησης από τα όντα, τα οποία τον εμπιστεύονται και βασιζονται επάνω του. Τα λόγια του γίνονται ευρέως αποδεκτά και έχουν μεγάλη επιρροή σε πολλούς. Είναι αγαπητός και αποδεκτός από τις θεότητες (*deva*). Το στόμα του αναδύει γλυκειά ευωδία. Είναι πολύ προσεχτικός στα λόγια και στις πράξεις του. Κατέχει τα διακεκριμένα χαρακτηριστικά ενός Μεγάλου Όντος, όπως το να έχει μόνο μία τρίχα σε κάθε έναν από τους πόρους του σώματός του κλπ. Είναι σε θέση να εξαλείψει τις φυσικές του τάσεις προς τις νοητικές μολύνσεις (*kilesa-vāsanā*).
5. Με την αποχή από την συκοφαντία (*pisuṇā-vācā*), ο Μποντισάττα κατέχει ένα φυσικό σώμα που είναι άφθαρτο και μια ακολουθία που δεν μπορεί να διαιρεθεί από τις δολιότητες των άλλων. Έχει ακλόνητη πίστη στην αληθινή Διδασκαλία. Είναι ένας σταθερός φίλος, αγαπητός σε όλα τα όντα, και απολαμβάνει τα οφέλη που απορρέουν από τις λιγοστές νοητικές του μολύνσεις (*kilesa*).
6. Με την αποχή από την υβριστική ομιλία (*pharusā-vāca*), ο Μποντισάττα γίνεται αγαπητός στα όντα. Με ευχάριστη, φιλική διάθεση και γλυκύτητα στην ομιλία του, χαίρει μεγάλης εκτίμησης από όλους, και προικίζεται με μια φωνή που έχει οκτώ ιδιότητες¹.
7. Με την αποχή από επιπόλαιες συνομιλίες (*samphappalāpā-vāca*), ο Μποντισάττα είναι αγαπητός και ευχάριστος σε όλα τα όντα, που τον εκτιμούν και τον σέβονται. Μιλώντας κατά κανόνα με προσεκτικό τρόπο, τα λόγια του είναι ευπρόσδεκτα και έχουν μεγάλη επίδραση επάνω τους. Κατέχει μεγάλη δύναμη και έχει την ικανότητα να δίνει άμεσες απαντήσεις σε ερωτήσεις που κάνουν οι άλλοι. Όταν γίνεται Βούδας, είναι ικανός να απαντήσει σε όλες τις ερωτήσεις που του θέτουν τα όντα σε πολλαπλές γλώσσες.

Απαντά δίνοντας μία μόνον απάντηση στα Μαγκάντι, την γλώσσα των ευγενών προσώπων (*ariya-vācā*), η οποία γίνεται καλά κατανοητή από το

---

¹ Σύμφωνα με την «Ομιλία για τον Μέγα Επόπτη» (*Mahā-govinda-sutta, Digha Nikāya 19*), οι οκτώ ιδιότητες φωνής που κατέχει ο θεός Βράχμα ονόματι «Αιώνια Νιότη» (*Sanaḥkumāra Brahma*), είναι: 1) Καθαρότητα εκφώνησης, 2) Σαφής, ευκόλως κατανοητή, 3) Μελωδική, 4) Ευχάριστη, 5) Γεμάτη και σφαιρική, 6) Μη διάσπαρτη και διάχυτη, 7) Βαθειά και ηχηρή, και 8) Δεν ταξιδεύει πέρα από την ακτίνα του ακροατηρίου του. Όπως ο Βράχμα, οι Μποντισάττας είναι επίσης κάτοχοι φωνής με αυτές τις οκτώ ιδιότητες.

ακροατήριο που απαριθμείται από 101 φυλές, οι οποίες μιλούν την δική τους γλώσσα η κάθε μία.

8. Με την αποχή από την πλεονεξία (*abhijjhā*), ο Μποντισάττα κερδίζει ό,τι επιθυμεί χωρίς δυσκολία. Αποκτά εξαιρετικά πλούτη σύμφωνα με τις προτιμήσεις του. Τον τιμούν και τον σέβονται πλούσιοι βασιλείς, βραχμάνοι, και νοικοκυραίοι. Ποτέ δεν νικάται από τους αντιπάλους του. Δεν έχει ελαττώματα στις ικανότητες των ματιών, των αυτιών, της μύτης, κλπ., και γίνεται άτομο που δεν έχει όμοιό του.
9. Με την αποχή του από την κακοβουλία (*vyāpāda*), ο Μποντισάττα γίνεται ένα ευχάριστο άτομο, υπέροχο να το βλέπει κανείς, που θαυμάζεται από όλους. Τους εμπνέει εύκολα με πίστη σε αυτόν. Είναι άκακος από την φύση του, παραμένει μόνο σε κατάσταση φιλικότητας, και είναι προικισμένος με μεγάλη δύναμη.
10. Απορρίπτοντας τις λανθασμένες απόψεις και αναπτύσσοντας μόνο τις ορθές απόψεις, ο Μποντισάττα κερδίζει καλούς συντρόφους. Δεν κάνει κακό ακόμα κι αν απειληθεί με αποκεφαλισμό. Σταθερός στην άποψη ότι είναι ο ιδιοκτήτης των πράξεών του (*kamma*), δεν πιστεύει σε δεισιδαιμονικούς οiwονούς¹. Έχει σταθερή εμπιστοσύνη στην αληθινή Διδασκαλία και ακλόνητη πίστη στην Παντογνωσία των Φωτισμένων. Ακριβώς όπως ένας βασιλικός κύκνος δεν απολαμβάνει έναν σωρό κοπριάς, έτσι και ο Μποντισάττα δεν ευχαρισιέται με διάφορα δόγματα εκτός από αυτό της ορθής άποψης (*sammā-ditthi*). Είναι σε θέση να κατανοήσει πλήρως τα τρία χαρακτηριστικά: της παροδικότητας, της δυστυχίας, και του μη εαυτού. Στην τελευταία του ζωή, όταν γίνει Βούδας, κερδίζει την Ανεμπόδιστη Γνώση (*anāvaraṇa-ñāṇa*), η οποία γνωρίζει όλα όσα πρέπει να γνωρίζει κανείς, χωρίς κανένα εμπόδιο. Πρίν αποκτήσει την Βουδότητα, γίνεται ο αρχηγός και ο κορυφαίος των όντων, σε κάθε ύπαρξη που τυγχάνει να γεννηθεί, και αποκτά τις υψηλότερες επιτυχίες.

Στοχαζόμενος ότι: «Η ηθική είναι το θεμέλιο όλων των επιτευγμάτων. Είναι η προέλευση, η πηγή όλων των ιδιοτήτων ενός Βούδα. Είναι η αρχή όλων των Τελειοποιήσεων», ο Μποντισάττα αναπτύσσει την δύναμη της επίγνωσης και την κατανόηση των τεσσάρων θεμάτων, δηλαδή, έλεγχο των λεκτικών και σωματικών πράξεων, συγκράτηση των ικανοτήτων, αγνή διαβίωση και χρήση των τεσσάρων προϋποθέσεων. Εκπληρώνει την τήρηση της ηθικής με τον δέοντα σεβασμό και φροντίδα, θεωρώντας το κέρδος και την τιμή ως εχθρό με την μορφή ενός φίλου.

---

¹ Δεισιδαιμονικοί οiwονοί (*ditthā-suta-muta-maṅgala*). Το λεξικό *Tiṛiṭaka Pāli-Myanmar Dictionary*, το περιγράφει ως την έννοια της ελευθερίας από δεισιδαιμονικές απόψεις (*akotuhala-maṅgala*), που αναφέρονται στο Σχόλιο του Κανόνα της Συμπεριφοράς (*Carīyā-riṭaka*) που εξηγούνται ως εξής: « Η πίστη που ακολουθείται από τους αμόρφωτους για την ευνοϊκή φύση των πέντε αισθητηριακών αντικειμένων, όταν τύχει να τα δούν, να τα ακούσουν ή να τα αγγίξουν, κάτω από αυτές ή τις άλλες συνθήκες και περιπτώσεις».

Πώς οι Μποντισάττας τηρούν την Εκτέλεση Αξιόπαινων Πράξεων (*cāritta-sīla*)

Ο Μποντισάττα πάντα καλωσορίζει τους καλούς φίλους, χαιρετώντας τους με μια χειρονομία σεβασμού και ευγένειας, απλώνοντας ενωμένα τα χέρια του προς το μέρος τους και τους περιμένει. Φροντίζει προσωπικά τους άρρωστους και τους παρέχει τις απαραίτητες υπηρεσίες. Εκφράζει την εκτίμησή του μετά την ακρόαση μιας ομιλίας της Διδασκαλίας. Μιλάει επαινώντας τις αρετές των ενάρετων. Υπομένει καρτερικά τα λάθη των άλλων και θυμάται επανειλημμένα μόνο τις υπηρεσίες που του παρασχέθηκαν από αυτούς. Χαίρεται για τις αξιόλογες πράξεις των άλλων και αφιερώνει τις δικές του καλές πράξεις στην Υπέρτατη Φώτιση. Ζει πάντα χωρίς να παραμελεί την εξάσκηση της αληθινής Διδασκαλίας. Αν τύχει να διαπράξει ένα λάθος, το αναγνωρίζει χωρίς να προσπαθεί να το κρύψει, και το εξομολογείται στους συντρόφους του στην Διδασκαλία. Αναπτύσσει όλο και περισσότερο την εξάσκησή του στην Διδασκαλία, ανεβαίνοντας όλο και πιο ψηλά στα στάδια της επίτευξης.

Παρόμοια, είναι επιδέξιος και επιμελής στον να παρέχει υπηρεσίες στα όντα, σε θέματα που είναι αποδεκτά από τον ίδιο και τα οποία τα ωφελούν. Όταν προσβάλλονται από ασθένειες κλπ., προσπαθεί να τα ανακουφίσει όσο το δυνατόν περισσότερο. Όταν πέσει πάνω τους μια κακοτυχία (*vyasana*), που έχει σχέση με συγγενείς, περιουσία, υγεία, ηθική και εμπιστοσύνη, τα παρηγορεί διώχνοντας την θλίψη τους. Επιπλήττει δίκαια εκείνους που χρειάζονται επίπληξη, μόνο και μόνο για να τους απομακρύνει από την φαύλη συμπεριφορά και να τους εδραιώσει στο καλό. Σε όσους αξίζουν την υποστήριξή του, τους δίνει δίκαια μία χείρα βοήθειας.

Ακούγοντας τις υπέρτατες πρακτικές των προηγούμενων Μποντισάττας μέσω των οποίων πέτυχαν την ωρίμανση των τελειοποιήσεων (*pāramī*), της φιλανθρωπίας (*cāga*) και της ορθής συμπεριφοράς (*cariyā*), οι οποίες είναι πολύ δύσκολες για να εκτελεστούν, που είναι ασύλληπτα ισχυρές και σίγουρα συμβάλλουν στην ευτυχία και την ευημερία των όντων, ο Μποντισάττα δεν φοβάται και δεν αποθαρρύνεται καθόλου.

Συλλογίζεται: «Όλοι οι μεγάλοι Μποντισάττας του παρελθόντος, όπως ακριβώς κι εγώ, ήταν απλώς ανθρώπινα όντα. Παρ' όλα αυτά, μέσω της συνεχούς εκπαίδευσης στην ηθική, την αυτοσυγκέντρωση και την σοφία, έφτασαν στην Υπέρτατη Φώτιση. Όπως εκείνοι οι μεγάλοι Μποντισάττας του παρελθόντος, έτσι κι εγώ θα υποβληθώ στην πλήρη εκπαίδευση της ηθικής, της αυτοσυγκέντρωσης και της σοφίας. Με αυτόν τον τρόπο, αφού ολοκληρώσω αυτές τις ίδιες τρεις εκπαιδεύσεις, θα επιτύχω τελικά τον ίδιο στόχο της Παντογνωσίας».

Συνεπώς, με ακατάπαυστη επιμέλεια της οποίας προηγείται η εμπιστοσύνη, αναλαμβάνει να ολοκληρώσει την εκπαίδευση στην ηθική κλπ.

Επίσης, ο Μποντισάττα δεν δημοσιοποιεί τις καλές του πράξεις, αλλά αντιθέτως ομολογεί τα λάθη του χωρίς να τα αποκρύπτει. Έχει ελάχιστες επιθυμίες, ικανοποιείται εύκολα, απολαμβάνει την απομόνωση, και δεν παραδίδεται στις κοινωνικές συναναστροφές. Υπομένει τις κακουχίες, δεν λαχταρά αυτό ή το άλλο

αντικείμενο, και δεν τaráσσεται. Δεν είναι αλαζόνας, δεν είναι αναιδής, δεν είναι πρόστυχος και δεν αναλώνεται σε φλύαρες συζητήσεις. Είναι ήσυχος, ήρεμος, και απαλλαγμένος από λανθασμένα μέσα βιοπορισμού όπως είναι η εξαπάτηση.

Είναι προικισμένος με ορθή σωματική και λεκτική συμπεριφορά, και με τα δικά του διαλογιστικά αντικείμενα. Βλέπει τον κίνδυνο ακόμα και στο παραμικρό ελάττωμα και αναλαμβάνει την ορθή τήρηση των κανόνων εκπαίδευσης. Χωρίς να είναι προσκολλημένος στο σώμα του ή στην ζωή του, έχει τον νου του στραμμένο μόνο στην απόκτηση της Παντογνωσίας και του Νιμπάνα, και αφοσιώνεται ασταμάτητα σε ενάρετες πρακτικές. Δεν δημιουργεί ούτε την παραμικρότερη προσκόλληση στο σώμα του και στην ζωή του, αλλά αντιθέτως τα απορρίπτει. Διαλύει επίσης τους μολυσματικούς παράγοντες όπως την κακοβουλία, την μνησικακία κλπ., που προκαλούν διαφθορά της ηθικής του διαγωγής.

Δεν μένει ικανοποιημένος με μικρά επιτεύγματα αλλά αγωνίζεται για διαδοχικά υψηλότερα επιτεύγματα. Με τέτοιες προσπάθειες, τα επιτεύγματά του στις διαλογιστικές εκστάσεις (*jhānas*) κλπ., δεν μειώνονται ούτε παραμένουν στάσιμα, αλλά αυξάνονται και εξελίσσονται όλο και περισσότερο, σε όλο και υψηλότερα στάδια.

Επίσης, ο Μποντισάττα βοηθά τους τυφλούς να φτάσουν στον επιθυμητό προορισμό τους ή τους κατευθύνει στην σωστή διαδρομή. Επικοινωνεί με τους κωφούς και τους βωβούς κάνοντας χειρονομίες με τα χέρια του. Παρέχει ένα κάθισμα ή ένα όχημα στους ανάπηρους, ή τους μεταφέρει ο ίδιος στην πλάτη του εκεί που θέλουν να πάνε.

Εργάζεται σκληρά, έτσι ώστε αυτοί που δεν έχουν πίστη να αναπτύξουν πίστη, αυτοί που είναι σκνηροί να αναπτύξουν ενεργητικότητα, οι απερίσκεπτοι και οι ξεχασιάρηδες να αποκτήσουν επίγνωση, οι ανήσυχοι και οι ταραγμένοι να αποκτήσουν αυτοσυγκέντρωση, και οι αδαείς και οι ανεκπαιδευτοι να αποκτήσουν σοφία. Αγωνίζεται ώστε αυτοί που ταλαιπωρούνται από εμπόδια να καταφέρουν να διαλύσουν τέτοιους ανησυχητικούς παράγοντες, και εκείνοι που καταπιέζονται από λανθασμένες σκέψεις ηδονισμού, κακοβουλίας και βίας, να απομακρύνουν αυτούς τους καταπιεστικούς παράγοντες.

Σε εκείνους που τον έχουν βοηθήσει στο παρελθόν, δείχνει την ευγνωμοσύνη του καλοσορίζοντάς τους με στοργικά λόγια, και τους τιμά σε αντάλλαγμα με παροχές παρόμοιες ή και μεγαλύτερες από αυτές του δώθηκαν. Την ώρα της ατυχίας τους, τους εξυπηρετεί σαν ευεργετικός φίλος.

Κατανοώντας την φυσική προδιάθεση των διάφορων όντων, τα βοηθά να απαλλαγούν από κάθε τι που είναι φαύλο και να εδραιωθούν σε ό,τι είναι ευεργετικό. Συναναστρέφεται μαζί τους ικανοποιώντας τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους. (Αυτό που θέλει να πει εδώ, είναι ότι αναζητά την συντροφιά και την φιλία τους, για να τα απαλλάξει από την φαυλότητα και να τα εδραιώσει στην αρετή, κάνοντας δωρεές (*dāna*) σε αυτούς που τους αρέσουν τα δώρα, λέγοντας αξιαγάπητα λόγια (*piya-vācā*) σε αυτούς που τους αρέσουν τα ευγενικά λόγια, δείχνοντας έναν τρόπο χρήσιμης ζωής (*attha-cariyā*) σε αυτούς που εγκρίνουν μια τέτοια ζωή, και αντιμετωπίζοντας με αίσθημα δικαιοσύνης (*samānattatā*) εκείνους που επιθυμούν να τους φέρονται όπως φέρονται αυτοί στον εαυτό τους.)

Επιπλέον, έστω και με την επιθυμία να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά τους, ο Μποντισάττα δεν βλάπτει τους άλλους ούτε και τσακώνεται μαζί τους. Δεν τους ταπεινώνει ούτε τους κάνει να έχουν τύψεις. Δεν τους περιφρονεί ούτε τους βρίσκει λάθη. Και είναι σεμνός όταν συναναστρέφεται με αυτούς που του φέρονται χωρίς έπαρση αλλά με ταπεινοφροσύνη.

Δεν κρατά τον εαυτό του εντελώς μακριά από τους άλλους, αλλά αποφεύγει και την υπερβολική εξοικίωση ή συναναστροφή σε λάθος χρόνο. Κάνει παρέα μόνο με εκείνους που αξίζει να σχετίζεται μαζί τους, στον κατάλληλο τόπο και χρόνο. Δεν μιλάει άσχημα για τους άλλους παρουσία των φίλων τους, ούτε επαινεί αυτούς που δεν έχουν καλές σχέσεις μαζί τους. Δεν καλλιεργεί στενή φιλία με άτομα που δεν είναι κατάλληλα για να συναναστρέφεται μαζί τους.

Δεν αρνείται μια κατάλληλη πρόσκληση, ούτε επιδίδεται σε υπερβολικές απαιτήσεις. Ούτε δέχεται περισσότερα από αυτά που χρειάζεται.

Δίνει χαρά και ενθάρρυνση στους πιστούς με μια ομιλία για την αξία της πίστης. Παρομοίως, δίνει χαρά και ενθάρρυνση σε όσους είναι προικισμένοι με ήθος, μόρφωση, γενναιοδωρία και σοφία, προσφέροντας συζητήσεις σχετικά με την αξία αυτών των ιδιοτήτων.

Εάν σε μια από τις ζωές του, ο Μποντισάττα καταφέρει να επιτύχει τα επιτεύγματα των διαλογιστικών εκστάσεων (*jhānas*) και των ανώτερων γνώσεων (*abhiññā*), ασκώντας αυτές τις δυνάμεις, προκαλεί φόβο σε εκείνα τα όντα που είναι αμελή στην τέλεση καλών πράξεων. Δείχνοντάς τους σε κάποιον βαθμό, την φρίκη των κόσμων της δυστυχίας, συμμαζεύει αυτούς που στερούνται πίστης και άλλων αρετών που βασίζονται στην πίστη κλπ., και τους δίνει πρόσβαση στην Διδασκαλία του Βούδα. Σε εκείνους που είναι ήδη προικισμένοι με πίστη κλπ., τους βοηθά να αποκτήσουν ωριμότητα σε αυτές τις αρετές.

Με αυτόν τον τρόπο, η Ηθική της Εκτέλεσης ή Ορθής Συμπεριφοράς (*cāritta-sīla*) του Μποντισάττα, είναι σαν την «πλημμύρα» των αμέτρητων αξιόπαινων πράξεων, που μεγαλώνει όλο και περισσότερο, από την μια ζωή στην άλλη.

(Αυτή ήταν η μέθοδος για την ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Ηθικής Διαγωγής)

3. Πώς Εκπληρώνεται η Τελειοποίηση της Απάρνησης **(*nekkhama - Pāramī*)**

Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, η Τελειοποίηση της Απάρνησης είναι μια ομάδα συνειδήσεων και νοητικών παραγόντων που επιθυμεί την απελευθέρωση από τις ηδονικές απολαύσεις και τις επαναγεννήσεις, που βασίζεται στην Μεγάλη Συμπόνια (*mahā-karuṇā*) και την Γνώση των επιδέξιων μέσων (*upāya-kosalla-ñāṇa*), και της οποίας προηγείται η γνώση των αποκρουστικών και τρομερών ελαττωμάτων τους εξ' αιτίας της προσκόλλησης σε αυτές. Ως εκ τούτου, ο Μποντισάττα αναλαμβάνει κατ' αρχάς, να διακρίνει τα ελαττώματα των ηδονικών απολαύσεων και των επαναγεννήσεων, όπως πραγματικά είναι, μέσω της γνώσης του κινδύνου που ενέχουν αυτές (*ādīnava-ñāṇa*).

Ιδού πώς διακρίνει αυτά τα ελαττώματα: «Η οικιακή ζωή είναι η κατοικία όλων των ειδών νοητικών μολύνσεων, τόσο επειδή υπάρχουν εμπόδια όπως σύζυγος, παιδιά κλπ., που περιορίζουν τις αξιόλογες επιδόσεις ενός ατόμου, όσο και επειδή ανακατεύεται και εμπλέκεται κανείς σε πολυποικίλες δραστηριότητες όπως π.χ. το εμπόριο και η καλλιέργεια. Δεν είναι λοιπόν το κατάλληλο μέρος στο οποίο μπορεί να επιτευχθεί η ευτυχία της απάρνησης».

Οι ηδονικές απολαύσεις των ανθρώπων, σαν μια σταγόνα μέλι στις κοφτερές λεπίδες ενός ξίφους, αποδεικνύεται ότι είναι περισσότερο επιβλαβείς παρά ευχάριστες. Η απόλαυσή τους είναι βραχύβια, σαν μια θεατρική παράσταση που γίνεται ορατή μόνον από τις διακοπόμενες λάμπεις των κεραυνών. Απολαμβάνονται μόνο μέσω μιας διαστρεβλωμένης αντίληψης, που είναι χαοτική σαν τα στολίδια ενός τρελού.

Είναι τόσο απατηλές, όπως ένα καμουφλαρισμένο αντικείμενο που κρύβει ένα σωρό περιττωμάτων· τόσο δυσάρεστες, όσο το γλείψιμο του ιδρώτα ανάμεσα στα δάχτυλα.

Είναι οδυνηρές, καταστροφικές, όπως το καταβρόχθισμα τροφής από κάποιον που λιμοκτονεί. Προκαλούν πληθώρα κακοτυχιών όπως το δόλωμα σε ένα αγκίστρι. Προκαλούν βάσανα (*dukkha*) στο παρελθόν, στο παρόν και στο μέλλον, όπως ο καύσωνας των πυρκαγιών.

Είναι κολλώδεις όπως η ρητίνη ενός δέντρου (*makkata lepa*). Συγκροτούν ένα μέσο για την απόκρυψη καταστροφικών αντικειμένων, σαν τον μανδύα ενός δολοφόνου.

Συνεπώς, διακρίνοντας κατ' αρχάς τα μειονεκτήματα στις ηδονικές απολαύσεις και τις επαναγεννήσεις, και στην συνέχεια τα πλεονεκτήματα της απελευθέρωσης από αυτές, όπως είναι η απάρνηση, ο Μποντισάττα εκπληρώνει την Τελειοποίηση της Απάρνησης.

Εφ' όσον η αποχώρηση από την οικιακή ζωή είναι το θεμέλιο για την Τελειοποίηση της Απάρνησης, ο Μποντισάττα που γεννιέται σε μια εποχή που δεν υπάρχει η διδασκαλία ενός Βούδα ώστε να εκπληρωθεί αυτή η τελειοποίηση, ακολουθεί μια ασκητική ζωή κάτω από ερημίτες ή περιπλανώμενους, οι οποίοι υποστηρίζουν το δόγμα της δράσης (*kamma-vādi*) και το δόγμα της αποτελεσματικότητας της δράσης (*kiriya-vādi*). Ωστόσο, όταν ένας Φωτισμένος εμφανίζεται στον Κόσμο, ο Μποντισάττα εντάσσεται στην Κοινότητα των Μοναχών (*Saṅgha*) στην Διδασκαλία του Βούδα. Έχοντας προχωρήσει έτσι, εδραιώνεται στην εγκράτεια (*vāriṭṭa-sīla*) και στην ορθή συμπεριφορά (*cāriṭṭa-sīla*) όπως περιγράφησαν παραπάνω, και για να τις εξαγνίσει, αναλαμβάνει τις ασκητικές πρακτικές (*dhutaṅga*)¹.

Ο Μποντισάττα που έχει ξεπλύνει έτσι τις νοητικές του μολύνσεις με το καθαρό νερό της ηθικής (*sīla*), και ενισχύεται από τις ασκητικές πρακτικές, προικίζεται με άμεμπτη, καθαρή σωματική και λεκτική συμπεριφορά.

---

¹ Διάβασε τις εξηγήσεις για τις ασκητικές πρακτικές (*dhutaṅga*) στην υποσημείωση της σελίδας 63.

Δείχνει ικανοποίηση με οποιονδήποτε διαθέσιμο χιτώνα, ελεημοσύνη, τροφή και κατοικία.

Έχοντας ακολουθήσει τις τρεις πρώτες από τις τέσσερις παραδόσεις των Ευγενών¹ (*ariya-vamsattāya*), προσπαθεί να επιτύχει την τέταρτη, την απόλαυση στον διαλογισμό (*bhāvanārāma*), εξασκώντας έναν κατάλληλο διαλογισμό εκ των σαράντα προβλεπόμενων διαλογιστικών θεμάτων², μέχρι να επιτύχει τα στάδια της διαλογιστικής πρόσβασης (*upacāra*) και της διαλογιστικής απορρόφησης (*appanā*). Η επίτευξη της διαλογιστικής απορρόφησης, είναι η πλήρης εκπλήρωση της Τελειοποίησης της Απάρνησης από τον Μποντισάττα.

(Αυτή ήταν η μέθοδος για την ολοκλήρωση της
Τελειοποίησης της Απάρνησης)

4. Πώς Εκπληρώνεται η Τελειοποίηση της Σοφίας (*Paññā - Pāramī*)

Εφ' όσον το φως της σοφίας δεν μπορεί να συνυπάρξει με το σκοτάδι της αυταπάτης (*moha*), ο Μποντισάττα, ο οποίος εκπληρώνει την Τελειοποίηση της Σοφίας, αποφεύγει τις αιτίες της αυταπάτης, όπως είναι η αποστροφή (*arati*) για ενάρετες πράξεις, η τεμπελιά, το τέντωμα των άκρων του λόγω νύστας, κλπ., και επιδίδεται με ζήλο στην απόκτηση ευρείας γνώσης, διαφόρων ειδών διαλογιστικών εκστάσεων (*jhāna*), κλπ.

Η σοφία είναι τριών ειδών:

- α) Η Σοφία που προκύπτει από την ακρόαση (*suta-maya-paññā*).
- β) Η Σοφία που προκύπτει από τον στοχασμό (*cintā-maya-paññā*).
- γ) Η Σοφία που προκύπτει από τον διαλογισμό (*bhāvanā-maya-paññā*).

α) Η Σοφία που προκύπτει από την ακρόαση (*suta-maya-paññā*)

Προκειμένου να φέρει σε ωριμότητα την σοφία που προκύπτει από την ακρόαση, που είναι γνωστή και ως μεγάλη μάθηση (*bāhu-sacca*), ο Μποντισάττα την αναπτύσσει μέσω προσεκτικής μελέτης, ακρόασης, μάθησης, απομνημόνευσης, ερωτήσεων και διερεύνησης, με επίγνωση, ενεργητικότητα και σοφία, της οποίας προηγείται η Γνώση των επιδόξεων μέσω (*upāya-kosalla-ñāṇa*).

Το σύνολο της σοφίας που προκύπτει από την ακρόαση, αποτελείται:

1. Από τα πέντε συναθροίσματα, τις δώδεκα αισθητηριακές βάσεις, τα δεκαοκτώ στοιχεία, τις τέσσερις Αλήθειες, τις εικοσιδύο ικανότητες, τον νόμο της Εξαρτώμενης Προέλευσης, τις μεθόδους της σταθερής επίγνωσης κλπ.,

---

¹ Οι τέσσερις παραδόσεις των Ευγενών ή Ariyas (*Ariyavamsattaya*): ικανοποίηση με κάθε είδους α) χιτώνα, β) τροφής, γ) κατοικίας και δ) απόλαυσης στον διαλογισμό.

² Περισσότερες λεπτομέρειες για τα 40 θέματα του διαλογισμού, μπορούν να ληφθούν από την Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*).

που αποτελούν τους παράγοντες της Αφύπνισης, καθώς και από διάφορες κατηγορίες της Διδασκαλίας, όπως η γνώση του τι είναι ευεργετικό, τι είναι φαύλο κλπ., και

2. Από τις άμεμπτες, εγκόσμιες μορφές γνώσης που προωθούν την ευημερία και την ευτυχία των όντων.

Με αυτόν τον τρόπο, ο Μποντισάττα αναπτύσσει την σοφία που προκύπτει από την ακρόαση και γίνεται ένας σοφός άνθρωπος που έχει εμβαθύνει ο ίδιος σε ολόκληρο το θέμα του και έχει εδραιώσει και άλλους σε αυτό.

Παρόμοια, για να εξυπηρετήσει το συμφέρον των όντων, ο Μποντισάττα αναπτύσσει την σοφία που προκύπτει ακαριαία για να βρει τα κατάλληλα μέσα, ακριβώς επί τόπου (*ṭhānuppattika-paṭibhāna-ñāṇa*), και η οποία είναι γνωστή ως σοφία που προκύπτει από την ακρόαση. Μέσω αυτής της σοφίας, ο Μποντισάττα είναι σε θέση να διακρίνει τους παράγοντες οι οποίοι θα ενθαρρύνουν την ανάπτυξη και την ευημερία των διαφόρων εγχειρημάτων των όντων, από εκείνους που θα συμβάλλουν στον όλεθρο και την καταστροφή τους.

β) Η Σοφία που προκύπτει από τον στοχασμό (*cintā-maya-paññā*)

Κατά τον ίδιο τρόπο, ο Μποντισάττα αναπτύσσει την σοφία που προκύπτει από τον στοχασμό (*cintā-maya-paññā*), αναλογιζόμενος διεισδυτικά τα φυσικά φαινόμενα και τις απόλυτες πραγματικότητες, όπως τα συναθροίσματα, τις βάσεις κλπ. Η προσεκτική μελέτη, η ακρόαση, η εκμάθηση και η απομνημόνευση των φυσικών φαινομένων, όπως τα συναθροίσματα κλπ., είναι η σοφία που προκύπτει από την ακρόαση. Το να σκέφτεται κανείς πρώτα και μετά να στοχάζεται πάνω σε αυτά τα φυσικά φαινόμενα που έχει μελετήσει, μάθει και απομνημονεύσει, είναι η σοφία που προκύπτει από τον στοχασμό (*cintā-maya-paññā*).

γ) Η Σοφία που προκύπτει από τον διαλογισμό (*bhāvanā-maya-paññā*)

Κατά τον ίδιο τρόπο, ο Μποντισάττα που έχει αναπτύξει τα εγκόσμια είδη της ενδελεχούς κατανόησης των φυσικών φαινομένων, όπως τα συναθροίσματα, τις βάσεις κλπ., διακρίνοντας τα ιδιαίτερα αλλά και τα γενικά χαρακτηριστικά τους, προχωράει στην τελειοποίηση και εκπλήρωση του προκαταρκτικού μέρους της σοφίας που προκύπτει από τον διαλογισμό (*bhāvanā-maya-paññā*), δηλαδή, τις εννέα Διορατικές Γνώσεις (*vipassanā-ñāṇa*), όπως είναι η γνώση των συνθηκοκρατημένων πραγμάτων (*sammāsana-ñāṇa*), η παροδικότητά τους, η ταλαιπωρία τους, ο μη-εαυτός τους κλπ.

Τελειοποιώντας επομένως, και εκπληρώνοντας έτσι την Διορατική Γνώση, ο Μποντισάττα κατανοεί πλήρως τα εξωτερικά και τα εσωτερικά αντικείμενα, ως μόνο νοητικά και υλικά φαινόμενα, σκεπτόμενος ως εξής: «Αυτή η ομάδα φυσικών φαινομένων, που είναι απλώς νους και ύλη (*nāma-rūpa*), εγείρεται και παρακμάζει σύμφωνα με τις συνθήκες. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει κανείς που να δημιουργεί ή που προκαλεί άλλους να δημιουργούν. Ο νους και η ύλη, ως πραγματικότητα, αναδύονται μόνο για να εξαφανιστούν και επομένως είναι παροδικά. Είναι μη ικανοποιητικά λόγω της συνεχούς έγερσης και παρακμής τους. Είναι ανεξέλεγκτα, ασυγκράτητα, και επομένως χωρίς εαυτό».

Συνεπώς, κατανοώντας έτσι την πραγματική φύση τόσο των εσωτερικών όσο και των εξωτερικών αντικειμένων χωρίς διάκριση, εγκαταλείπει την προσκόλληση σε αυτά και βοηθάει και τους άλλους να κάνουν το ίδιο.

Κατά την περίοδο που προηγείται της επίτευξης της Βουδότητας, ο Μποντισάττα με την μεγάλη συμπόνια του, βοηθά τα όντα να εισέλθουν στα τρία «οχήματα» της εξάσκησης (*paṭipatti*), μέσω των οποίων, τα όντα μπορούν είτε να αποκτήσουν ωριμότητα στα τρία είδη Φώτισης, είτε να αναπτύξουν πλήρως την εξάσκησή τους εάν έχουν ήδη εισέλθει σε αυτά.

Όσο για τον εαυτό του, ο Μποντισάττα προσπαθεί να επιτύχει τα πέντε είδη κυριαρχίας πάνω στις κοσμικές εκστάσεις (*jhāna*) και στις διάφορες ανώτατες γνώσεις (*abhiññā*), και με την βοήθεια που παρέχεται από την αυτοσυγκέντρωση που σχετίζεται με αυτές τις εκστάσεις και τις ανώτατες γνώσεις, φτάνει στο αποκορύφωμα της σοφίας.

Όσον αφορά τις μεθόδους ανάπτυξης των κοσμικών εκστάσεων (*jhāna*) και των ανώτατων γνώσεων (*abhiññā*), καθώς και των δέκα ειδών διορατικής γνώσης, μπορούμε να αναφερθούμε στην Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*).

Είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο ωστόσο, ότι στην Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), η ανάπτυξη της σοφίας για έναν μελλοντικό Μαθητή εξηγείται μέχρι το στάδιο της επίτευξης της Οδοῦ. Όμως εδώ, σε αυτό το έργο που προορίζεται για τους Μποντισάττας που φιλοδοξούν να επιτύχουν την Τέλεια Φώτιση, όλες οι προσπάθειες για την ανάπτυξη του διαλογισμού, αρχίζουν με την Μεγάλη Συμπόνια (*mahā-karuṇā*) και την Γνώση των επιδέξιων μέσων (*upāya-kosalla-ñāṇa*), και σταματούν λίγο πριν το έκτο από τα επτά στάδια κάθαρσης της γνώσης που ακολουθεί την ορθή οδό (*paṭipadā-ñāṇa-dassana-visuddhi*), που ονομάζεται επίσης «στάδιο καθαρότητας της Γνώσης των Οδών και των Καρπών» (*ñāṇa-dassana-visuddhi*), πριν την επίτευξη της Οδοῦ.

Όσον αφορά τα δέκα στάδια της διορατικής γνώσης, η ανάπτυξη της σοφίας πραγματοποιείται μέχρι το πρώτο τμήμα της γνώσης της αταραξίας σχετικά με τις δραστηριότητες (*saṅkhāra-upekkhā-ñāṇa*), δίνοντας προσοχή μόνο στα εννέα κατώτερα στάδια της διόρασης (*vipassanā*).

(Αυτή ήταν η μέθοδος για την ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Σοφίας)

5. Πώς Εκπληρώνεται η Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας **(*virīya - Pāramī*)** **καθώς και οι υπόλοιπες Τελειοποιήσεις**

Ακριβώς όπως ένας στρατηγός, που αποφασισμένος να νικήσει τους εχθρούς του αγωνίζεται αδιάκοπα, έτσι και ο Μποντισάττα που επιδιώκει να υπερνικήσει τους εχθρούς των νοητικών του μολύνσεων αβοήθητος, και ο οποίος θέλει και τα άλλα όντα να κάνουν επίσης παρόμοιες κατακτήσεις, εργάζεται επίπονα όλη την ώρα για την εκπλήρωση των Τελειοποιήσεων.

Επομένως, ο Μποντισάττα στοχάζεται συνεχώς με επίγνωση: «Τι συγκέντρωσα σήμερα από τα προαπαιτούμενα της αρετής και της σοφίας; Τι έκανα σήμερα για την ευημερία των άλλων;». Συλλογιζόμενος έτσι κάθε μέρα, εργάζεται δυναμικά για να εξυπηρετεί όλα τα όντα. Για να βοηθήσει τα όντα, δίνει απλόχερα τα υπάρχοντά του, συμπεριλαμβανομένων των μελών του σώματός του και της ίδιας του της ζωής. Οτιδήποτε κάνει σωματικά ή προφορικά, το κάνει με τον νου του στραμμένο προς την Παντογνωσία. Ό,ποιο ευεργετικό αποτέλεσμα αποκομίζει από μια τέτοια πράξη, το αφιερώνει στην επίτευξη της πλήρους Φώτισης.

Έχοντας τον νου του στην απελευθέρωση, απομακρύνεται από τα αντικείμενα των ηδονικών απολαύσεων, έστω κι αν αυτά είναι ανώτερου είδους ή σε μικρή ποσότητα, για να μην μιλήσουμε για αντικείμενα ηδονικών απολαύσεων που είναι κατώτερου είδους ή σε άφθονη ποσότητα.

Σε κάθε τι που αναλαμβάνει, αναπτύσσει και εφαρμόζει την Γνώση των επιδέξιων μέσων (*upāya-kosalla-ñāṇa*).

Εργάζεται πάντα επιμελώς για την ευημερία των όντων.

Αντέχει υπομονετικά όλα τα αισθητηριακά αντικείμενα, είτε αυτά είναι επιθυμητά είτε ανεπιθύμητα.

Παραμένει σταθερός στην φιλαλήθεια, χωρίς να παρεκκλίνει από αυτήν ακόμα κι αν διακυβεύεται η ζωή του.

Κατακλύζει όλα τα όντα με φιλικότητα και συμπόνια, χωρίς να κάνει καμία διάκριση.

Ακριβώς όπως ένας πατέρας θέλει να πάρει επάνω του τα βάρη των παιδιών του, έτσι και ο Μποντισάττα θέλει να πάρει επάνω του όλα τα δεινά που μπορούν να πλήξουν τα όντα. Αγαλλιάζει για τις αξιέπαινες πράξεις όλων των όντων.

Συνεχίζει να συλλογίζεται το μεγαλείο των Βουδών και το μεγαλείο των δυνάμεών τους.

Κάθε πράξη που κάνει, σωματική ή προφορική, την κάνει με τον νου του στραμμένο προς την Τέλεια Φώτιση.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο Μποντισάττα, όντας συνεχώς αφοσιωμένος σε αξιέπαινες πράξεις όπως η γενναιοδωρία (*dāna*), η ηθική (*sīla*) κλπ., κάνει μια ασύγκριτη συσσώρευση προαπαιτούμενων αρετής και σοφίας καθημερινά.

Επιπλέον, έχοντας παραχωρήσει την ζωή του και τα μέλη του ώστε αυτά να χρησιμοποιηθούν για την χρήση και την προστασία των όντων, αναζητά τρόπους και μέσα που τα εφαρμόζει για να ανακουφίσει διάφορα είδη βασάνων που ταλαιπωρούν τα όντα, όπως είναι η πείνα, η δίψα, το κρύο, η ζέστη, ο άνεμος, ο ήλιος κλπ.

Επιθυμεί να κάνει προσβάσιμη σε όλα τα όντα χωρίς εξαίρεση, κάθε είδους ευτυχία που αντλεί είτε από την αφαίρεση των εν λόγω δεινών, είτε από τις διάφορες σωματικές και νοητικές ανέσεις που προκύπτουν από την διαμονή σε υπέροχα πάρκα, κήπους, αρχοντικά, πισίνες, και δασικές κατοικίες, και από την ευδαιμονία των διαλογιστικών εκστάσεων (*jhāna*) που απολαμβάνουν οι Βούδες, οι Μοναχικοί Βούδες (*Pacceka-buddha*), οι Ευγενείς Μαθητές (*Ariya-sāvaka*) και οι Μποντισάττας μετά την απάρνηση.

Όλες οι δραστηριότητες του Μποντισάττα που έχουν περιγραφεί μέχρι τώρα, έχουν σχέση με εκείνες με τις οποίες ασχολήθηκε πριν φτάσει στις διαλογιστικές εκστάσεις (*jhāna*).

Μόλις όμως ολοκληρώσει τις διαλογιστικές εκστάσεις, προσπαθεί να προσφέρει σε όλα τα όντα τους καρπούς που ο ίδιος έχει απολαύσει από αυτές, όπως είναι η αγαλλίαση, η ηρεμία, η ευτυχία, η αυτοσυγκέντρωση, και η γνώση των φαινομένων όπως πραγματικά είναι, ώστε να μπορούν και εκείνα να απολαύσουν τους ίδιους καρπούς, όπως έκανε κι ο ίδιος για τον εαυτό του.

Επιπλέον, βλέπει τα όντα να καταποντίζονται αβοήθητα μέσα στην μεγάλη ταλαιπωρία του κύκλου των επαναγεννήσεων (*Samsāra-vaṭṭa-dukkha*), μέσα στα βάσανα που προκαλούνται από τις νοητικές μολύνσεις (*kilesa-dukkha*), και μέσα στην δυστυχία που προκαλείται από τις καρμικές συνθήκες (*abhisañkhāra-dukkha*) που κρατάει τα όντα μέσα στην σανσάρα.

Ιδού ο τρόπος που βλέπει τα όντα να υποφέρουν:

Βλέπει ξεκάθαρα τα όντα, ως τρόφιμους στους άθλιους κόσμους των κολάσεων (*niraya*), να βιώνουν συνεχή και έντονη αγωνία, για μεγάλο χρονικό διάστημα, να κόβονται, να κομματιάζονται, να ακρωτηριάζονται, να κονιορτοποιούνται και να υποβάλλονται σε σφοδρή καύση.

Βλέπει ξεκάθαρα τα όντα, ως ζώα, να υφίστανται μεγάλα βάσανα λόγω της αμοιβαίας εχθρότητας, της καταπίεσης, της πρόκλησης τραυματισμών, της αλληλοεξόντωσης ή να δουλεύουν σκληρά στην υπηρεσία των άλλων.

Βλέπει ξεκάθαρα τα όντα, ως φαντάσματα, να περιβάλλονται από φλόγες, να φθείρονται και να μαραίνονται από την πείνα, την δίψα, τον άνεμο, τον ήλιο κλπ., να τρώνε τον εμετό, ή τα πτύελα και τα φλέγματα των άλλων κλπ., και να υψώνουν τα χέρια τους σε θρήνο.

Βλέπει ξεκάθαρα κάποια όντα, όπως τα ανθρώπινα όντα, να καταστρέφονται από την αναζήτησή τους για μέσα διαβίωσης, να υπόκεινται σε τιμωρίες όπως να τους κόβουν τα χέρια, τα πόδια κλπ. για εγκλήματα που διέπραξαν, να είναι φρικτοί στην όψη, άσχημοι, παραμορφωμένοι, βυθισμένοι βαθειά στον βούρκο της δυστυχίας που δεν διαφέρει από τα βάσανα των όντων της κόλασης.

Βλέπει κάποιους ανθρώπους να υποφέρουν από πείνα και δίψα λόγω έλλειψης τροφής, ακριβώς όπως τα πεινασμένα φαντάσματα.

Βλέπει κάποιους από αυτούς, όντας αριθμητικά και υλικά πιο αδύναμους, να κατανικούνται από τους ισχυρότερους, να εξαναγκάζονται να τους υπηρετούν, και να εξαρτώνται από τα αφεντικά τους για να επιβιώσουν, με την δυστυχία τους να μην διαφέρει από εκείνη των ζώων.

Ο Μποντισάττα βλέπει ξεκάθαρα του θεούς των έξη κόσμων των ηδονικών απολαύσεων που θεωρούνται κόσμοι ευτυχίας μόνον από τους ανθρώπους, να υποφέρουν από ανησυχία καθώς έχουν καταπιεί το «δηλητήριο» των ηδονικών απολαύσεων, να καίγονται από τις φωτιές της απληστίας, του μίσους και της αυταπάτης, σαν ένας φλεγόμενος σωρός από ξερά καυσόξυλα ο οποίος αναζωπυρώνεται από το φύσημα του ανέμου, να μην έχουν ούτε μια στιγμή γαλήνης, να αγωνίζονται πάντα απεγνωσμένα εξαρτώμενοι από τους άλλους, απλώς για να υπάρχουν.

Βλέπει ξεκάθαρα, τους θεούς Βράχμα της Λεπτοφυούς Υλικής και Άυλης σφαίρας, που υπάρχουν εκεί για μια μεγάλη διάρκεια ζωής ογδοντατεσσάρων χιλιάδων άπειρων κοσμικών αιώνων (*mahā-kappa*), να υποκύπτουν στον φυσικό νόμο της παροδικότητας και τελικά να βυθίζονται ξανά σε ανυπέβλητους κύκλους ταλαιπωρίας γέννησης, γήρανσης και θανάτου, σαν πουλιά που προωθούμενα με τεράστια ενέργεια πετούν μακριά στο διάστημα, ή σαν βέλη που εκτοξεύονται στον ουρανό από έναν δυνατό τοξοβόλο.

Βλέποντας τα βάσανά τους ζωντανά με αυτόν τον τρόπο, ο Μποντισάττα αισθάνεται μια αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης (*samvega*), και κατακλύζει όλα τα όντα που υπάρχουν στα τριάντα ένα επίπεδα ύπαρξης, με φιλικότητα και συμπόνια χωρίς διάκριση.

Ο Μποντισάττα, που με αυτόν τον τρόπο συσσωρεύει χωρίς διακοπή τις προϋποθέσεις της Φώτισης, μέσω καλών σωματικών, λεκτικών και νοητικών πράξεων, αγωνίζεται διεξοδικά και με συνεχή επιμονή προκειμένου όλες οι τελειοποιήσεις να φτάσουν στο αποκορύφωμα της ολοκλήρωσης.

Επιπλέον, η Ενεργητικότητα που είναι υπεύθυνη για να τον προωθήσει στην Βουδότητα, δηλαδή την αποθήκη των ασύλληπτων, ασύγκριτων, εκτεταμένων, αμόλυντων, καθαρών ιδιοτήτων, είναι αδιανόητης ισχύος. Οι απλοί άνθρωποι δεν τολμούν καν να ακούσουν για αυτήν την ενεργητικότητα του Μποντισάττα, πόσο μάλλον να την εξασκήσουν.

Αναλυτικά:

Μόνο μέσω της δύναμης αυτής της ενεργητικότητας ο Μποντισάττα αναπτύσσει, συσσωρεύει και εκπληρώνει τις προϋποθέσεις της Φώτισης, οι οποίες είναι:

Οι τρεις φιλοδοξίες για την κατάσταση Παντογνωσίας ενός Βούδα με τις σκέψεις για την επίτευξη της Φώτισης (*Buddho bodheyyam*), για την επίτευξη της απελευθέρωσης (*mutto moceyyam*), και για την διάσχιση του ωκεανού της σανσάρα (*tiṅṅo tāreyyam*).

Οι Τέσσερις Βάσεις της Βουδότητας.¹ Οι τέσσερις τρόποι απόκτησης φιλίας². Η μοναδική λειτουργία της συμπόνιας. Ο στοχασμός για την μοναδική κατάσταση της Βουδότητας μέσω της συνειδητοποίησης των ιδιοτήτων του Βούδα.

Να είναι αμόλυντος από επιθυμία, αλαζονεία και λανθασμένη άποψη για όλα τα πράγματα. Να θεωρεί όλα τα όντα σαν αγαπημένα του παιδιά. Να μην κουράζεται από τα βάσανα της σανσάρα ενώ αγωνίζεται για την Φώτιση.

Να εγκαταλείπει όλα όσα μπορεί να παραχωρήσει. Και όταν τα εγκαταλείπει, να μην υπερηφανεύεται με την σκέψη ότι: «Δεν υπάρχει κανένας άλλος στο σύμπαν που να μου μοιάζει στην γενναιοδωρία».

Να ασχολείται με την ανάπτυξη της ανώτατης ηθικής, της ανώτατης αυτοσυγκέντρωσης και της ανώτατης σοφίας.

---

¹ Οι Τέσσερις Βάσεις της Βουδότητας, (όπως περιγράφονται στο τμήμα: «Ποιες είναι οι βασικές προϋποθέσεις των Τελειοποιήσεων», σελ. 36).

² Οι τέσσερις τρόποι απόκτησης φιλίας (*saṅgha-vatthu*) είναι: γενναιοδωρία (*dāna*), ευγενική ομιλία (*peyya-vajja*), ωφέλιμη συμπεριφορά (*attha-cariyā*), και αμεροληψία (*samānattatā*).

Να είναι ακλόνητος στην εξάσκηση αυτών των αρετών.

Να είναι χαρούμενος, ευτυχισμένος και ενθουσιασμένος με τις αξιέπαινες πράξεις.

Να έχει τάση προς τα τρία είδη απομόνωσης: να μένει σε απόσταση από φίλους (*kaya-viveka*), να είναι κενός από ηδονικές σκέψεις (*citta-viveka*), και να είναι ανεπηρέαστος από νοητικές μολύνσεις (*upadhi-viveka*).

Να εφαρμόζει την ανάπτυξη των διαλογιστικών εκστάσεων.

Να μην χορταίνει τα άψογα φαινόμενα.

Να διδάσκει στους άλλους λόγω καλής θέλησης, την Διδασκαλία που έχει ακούσει ο ίδιος.

Να κάνει μεγάλες προσπάθειες ώστε να αρχίσει να κάνει αξιέπαινες πράξεις για την εκπλήρωση των τελειοποιήσεων.

Να έχει αδιάκοπη επιμονή ενισχυμένη με κουράγιο.

Να παραμένει ατάραχος από τις κατηγορίες και τις αδικίες των άλλων.

Να εδραιώνεται σταθερά στην φιλαλήθεια.

Να αποκτήσει κυριαρχία πάνω στις διαλογιστικές εκστάσεις (*jhāna*).

Να αποκτήσει δύναμη πάνω στις υπέρτατες γνώσεις (*abhiññā*).

Να κατανοήσει τα τρία χαρακτηριστικά της ύπαρξης: παροδικότητα (*anicca*), δυστυχία (*dukkha*), και μη εαυτός (*anatta*).

Να συγκεντρώνει τα προαπαιτούμενα για τις τέσσερις Υπερκόσμιες Οδούς, μέσω της Ακλόνητης Επίγνωσης (*satipaṭṭhāna*) κλπ.

Να ολοκληρώσει τα εννέα υπερκόσμια φαινόμενα (*dhamma*)¹.

Όλες αυτές οι προσπάθειες για την ανάπτυξη, την συσσώρευση και την εκπλήρωση των προϋποθέσεων της Φώτισης, μπορούν να γίνουν μόνο με την δύναμη της Ενεργητικότητας. Επομένως, ο Μποντισάττα, από την στιγμή της διαμόρφωσης της φιλοδοξίας μέχρι την επίτευξη της Φώτισης, εργάστηκε για να τελειοποιήσει την Ενεργητικότητά του διεξοδικά, ασταμάτητα, επιμελώς, χωρίς καμιά χαλάρωση, έτσι ώστε να μπορέσει να προχωρήσει σε όλο και υψηλότερα στάδια της διακεκριμένης Διδασκαλίας.

Όταν αυτή η προωθητική (*parakkama*) Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας έχει ολοκληρωθεί, οι Τελειοποιήσεις της Υπομονής, της Φιλαλήθειας, κλπ. που την ακολουθούν, καθώς και αυτές της Γενναιοδωρίας, της Ηθικής Διαγωγής κλπ. που προηγούνται, εκπληρώνονται, διότι όλες εξαρτώνται από την Ενεργητικότητα για την τελειοποίησή τους. Επομένως, η εκπλήρωση της Τελειοποίησης της Υπομονής και οι υπόλοιπες, πρέπει να γίνουν κατανοητές με τον ίδιο τρόπο.

Συνεπώς, το να ωφελεί κανείς τους άλλους με διάφορους τρόπους, προσφέροντας τα αντικείμενα που συμβάλλουν στην ευτυχία της ύπαρξης, είναι η ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Γενναιοδωρίας.

Η μη καταστροφή και η προστασία της ζωής, της περιουσίας και της οικογένειας των όντων, η μη πρόκληση διχόνοιας, η αξιαγάπητη ομιλία, τα ευεργετικά λόγια κλπ., αποτελούν την ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Ηθικής Διαγωγής.

---

¹ Τα εννέα Υπερκόσμια Φαινόμενα (*dhamma*) είναι: Οι Τέσσερις Οδοί, Οι Τέσσερις Καρποί, και το Νιμπάνα.

Η εκτέλεση πολλών ωφέλιμων πράξεων, όπως η αποδοχή των τεσσάρων προϋποθέσεων που προσφέρονται από τα όντα και η προσφορά του δώρου της Διδασκαλίας σε αυτά, είναι η ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Απάρνησης.

Η ικανότητα των επιδέξιων τρόπων και μέσων για την προώθηση της ευημερίας των όντων, είναι η ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Σοφίας.

Το να αγωνίζεται κανείς με ζήλο και να αντιμετωπίζει δυσκολίες χωρίς να χαλαρώνει την χρήση της ικανότητας των επιδέξιων μέσων, είναι η ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Ενεργητικότητας.

Το να αντέχει κανείς υπομονετικά όλα τα σφάλματα των άλλων όντων, είναι η ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Υπομονής.

Η μη εξαπάτηση και η μη αθέτηση της υπόσχεσης βοήθειας προς τα όντα, είναι η ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Φιλαλήθειας.

Το να παραμένει ακλόνητος ακόμα και όταν τα συμφέροντά του ζημιώνονται ως αποτέλεσμα από την παροχή υπηρεσίας στα άλλα όντα, είναι η ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Αποφασιστικότητας.

Συλλογιζόμενος επανειλημμένα την ευημερία και την ευτυχία των όντων, είναι η ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Φιλικότητας.

Το να παραμένει κανείς ατάραχος είτε όταν οι άλλοι τον βοηθούν είτε όταν τον ενοχλούν, είναι η ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Αταραξίας.

Επομένως, ο Μποντισάττα προσπαθεί για μια συσσώρευση απaráμιλλης αρετής και σοφίας, που δεν την συμμερίζονται οι απλοί άνθρωποι, φτιαγμένα για χάρη των άπειρων όντων και της πλήρους προσεκτικής εκπλήρωσης των βασικών προϋποθέσεων των τελειοποιήσεων, όπως προαναφέρθηκε. Όλες αυτές οι προσπάθειες μπορούν να θεωρηθούν εν συντομία, ως πρακτική για την επίτευξη των τελειοποιήσεων (*pāramī-sampattī*).

(Αυτή ήταν η μέθοδος για την ολοκλήρωση της Τελειοποίησης της Ενεργητικότητας και των υπόλοιπων Τελειοποιήσεων)

11. Ποια είναι η Αναλυτική Ταξινόμηση των Τελειοποιήσεων;

Κάθε Τελειοποίηση διαιρείται σε τρεις κατηγορίες: Στην Συνηθισμένη τελειοποίηση (*pāramī*), στην Ανώτερη τελειοποίηση (*upapāramī*) και στην Υπέρτατη τελειοποίηση (*paramattha-pāramī*).

Για παράδειγμα, σε σχέση με την γενναιοδωρία (*dāna*), υπάρχουν τρεις κατηγορίες: η συνηθισμένη τελειοποίηση της γενναιοδωρίας (*dāna-pāramī*), η ανώτερη τελειοποίηση της γενναιοδωρίας (*dāna-upapāramī*) και η υπέρτατη τελειοποίηση της γενναιοδωρίας (*dāna-paramattha-pāramī*).

Το ίδιο γίνεται με την ηθική διαγωγή (*sīla*), την απάρνηση (*nekkhamma*), και με κάθε μία από τις υπόλοιπες τελειοποιήσεις. Υπάρχουν έτσι τριάντα τελειοποιήσεις, συγκεκριμένα, δέκα **Συνηθισμένες Τελειοποιήσεις** (*pāramī*), δέκα **Ανώτερες Τελειοποιήσεις** (*upapāramī*) και δέκα **Υπέρτατες Τελειοποιήσεις** (*paramattha-pāramī*).

Επομένως, οι δέκα αρχικές τελειοποιήσεις, γίνονται συνολικά τριάντα στην λεπτομερή τους ταξινόμηση.

**Συνηθισμένη Τελειοποίηση, Ανώτερη Τελειοποίηση και
Υπέρτατη Τελειοποίηση
(*Pāramī, Uparāramī και Paramattha-pāramī*)**

Στην ερώτηση: «Τί είναι Συνηθισμένη Τελειοποίηση, Ανώτερη Τελειοποίηση και Υπέρτατη Τελειοποίηση;» η απάντηση δίδεται στο Κεφάλαιο περί Συλλογής Διαφόρων Ειδών, στο Σχόλιο του Κανόνα της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*). Εκεί, ο Σχολιαστής απαντά σε αυτό το ερώτημα περίτεχνα, δίνοντας διαφορετικές ερμηνείες, απόψεις και σχόλια από διαφορετικούς δασκάλους. Η αναπαραγωγή όλων αυτών σε αυτό το έργο, θα προκαλούσε απλώς σύγχυση στους αναγνώστες, γι' αυτό θα δώσουμε εδώ μόνο την άποψη που προτιμά ο ίδιος ο σχολιαστής, ο Σεβάσμιος Μέγας Νταμμαπάλα (*Mahā Dhammapāla Thera*).

Αναφορικά με αυτές τις τρεις κατηγορίες: α) Περιουσιακά στοιχεία, όπως χρυσάφι, ασήμι κλπ., και μέλη της οικογένειας όπως σύζυγος και παιδιά, υπάγονται στην Συνηθισμένη Τελειοποίηση. β) Μέλη του σώματος, μικρά και μεγάλα, όπως χέρια, πόδια κλπ., υπάγονται στην Ανώτερη Τελειοποίηση. γ) Η ίδια η ζωή κάποιου, υπάγεται στην Υπέρτατη Τελειοποίηση.

1. Το να δίνει κανείς εξωτερικά αντικείμενα όπως σύζυγο, παιδιά, πλούτη και περιουσία, είναι η **Συνηθισμένη** Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας (*dāna-pāramī*). Το να δίνει τα μέλη του όπως χέρια, πόδια κλπ., είναι η **Ανώτερη** Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας (*dāna-uparāramī*). Το να δίνει κανείς την ίδια του την ζωή, είναι η **Υπέρτατη** Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας (*dāna-paramattha-pāramī*).
2. Ομοίως, η τήρηση ενός ηθικού κανόνα και η μη παραβίασή του λόγω εξωτερικών αντικειμένων, όπως από σύζυγο, παιδιά, πλούτη και περιουσία, είναι η **Συνηθισμένη** Τελειοποίηση της Ηθικής (*sīla-pāramī*). Η τήρηση ενός ηθικού κανόνα και η μη παραβίασή του λόγω προσκόλλησης στα μέλη του, όπως σε χέρια, πόδια, κλπ., είναι η **Ανώτερη** Τελειοποίηση της Ηθικής (*sīla-uparāramī*). Η τήρηση ενός ηθικού κανόνα και η μη παραβίασή του λόγω προσκόλλησης στην ζωή του, είναι η **Υπέρτατη** Τελειοποίηση της Ηθικής (*sīla-paramattha-pāramī*).
3. Το να κόψει κανείς την προσκόλληση στα εξωτερικά αντικείμενα και να εγκαταλείψει την οικιακή ζωή, είναι η **Συνηθισμένη** Τελειοποίηση της Απάρνησης (*nekkhamma-pāramī*). Το να κόψει την προσκόλληση στα άκρα του, όπως στα χέρια, στα πόδια του κλπ., είναι η **Ανώτερη** Τελειοποίηση της Απάρνησης (*nekkhamma-uparāramī*). Το να κόψει την προσκόλληση στην ίδια του την ζωή και να απαρνηθεί την οικιακή ζωή, είναι η **Υπέρτατη** Τελειοποίηση της Απάρνησης (*nekkhamma-paramattha-pāramī*).
4. Το να ξεριζώσει κανείς την προσκόλλησή του στα εξωτερικά αντικείμενα και να αποφασίζει σκόπιμα τι είναι ωφέλιμο για τα όντα και τι όχι, είναι η **Συνηθισμένη** Τελειοποίηση της Σοφίας (*paññā-pāramī*).

Το να ξεριζώσει την προσκόλλησή του στα άκρα του, όπως στα χέρια, στα πόδια του κλπ., και να αποφασίζει σκόπιμα τι είναι ωφέλιμο για τα όντα και τι όχι, είναι η **Ανώτερη** Τελειοποίηση της Σοφίας (*paññā-upapāramī*). Το να ξεριζώσει την προσκόλλησή του στην ίδια του την ζωή, και να αποφασίζει σκόπιμα τι είναι ωφέλιμο για τα όντα και τι όχι, είναι η **Υπέρτατη** Τελειοποίηση της Σοφίας (*paññā-paramattha-pāramī*).

5. Η προσπάθεια για εκπλήρωση και επίτευξη των προαναφερθέντων συνηθισμένων τελειοποιήσεων αλλά και εκείνων που θα αναφερθούν στην συνέχεια, είναι η **Συνηθισμένη** Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας (*virīya-pāramī*). Η προσπάθεια για εκπλήρωση και επίτευξη των προαναφερθέντων ανώτερων τελειοποιήσεων αλλά και εκείνων που θα αναφερθούν στην συνέχεια, είναι η **Ανώτερη** Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας (*virīya-upapāramī*). Η προσπάθεια για εκπλήρωση και επίτευξη των προαναφερθέντων υπέρτατων τελειοποιήσεων αλλά και εκείνων που θα αναφερθούν στην συνέχεια, είναι η **Υπέρτατη** Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας (*virīya-paramattha-pāramī*).

6. Το να αντέχει κανείς με υπομονή τις αντιξοότητες που θέτουν σε κίνδυνο τα εξωτερικά του αντικείμενα, είναι η **Συνηθισμένη** Τελειοποίηση της Υπομονής (*khanti-pāramī*). Το να αντέχει με υπομονή τις αντιξοότητες που θέτουν σε κίνδυνο τα άκρα του, όπως τα χέρια, τα πόδια του κλπ., είναι η **Ανώτερη** Τελειοποίηση της Υπομονής (*khanti-upapāramī*). Το να αντέχει με υπομονή τις αντιξοότητες που θέτουν σε κίνδυνο την ίδια του την ζωή, είναι η **Υπέρτατη** Τελειοποίηση της Υπομονής (*khanti-paramattha-pāramī*).

7. Το να μην εγκαταλείπει κανείς την αλήθεια από φόβο μην χάσει τα εξωτερικά του αντικείμενα, είναι η **Συνηθισμένη** Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας (*sacca-pāramī*). Το να μην εγκαταλείπει την αλήθεια από φόβο μην χάσει τα άκρα του, όπως τα χέρια, τα πόδια του κλπ., είναι η **Ανώτερη** Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας (*sacca-upapāramī*). Το να μην εγκαταλείπει την αλήθεια από φόβο μην χάσει την ζωή του, είναι η **Υπέρτατη** Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας (*sacca-paramattha-pāramī*).

8. Η ακλόνητη αποφασιστικότητα κάποιου παρά την καταταστροφή των εξωτερικών του αντικειμένων, ενώ διατηρεί συγχρόνως σταθερά την άποψη ότι: «οι τελειοποιήσεις όπως η γενναιοδωρία κλπ., μπορούν να εκπληρωθούν μόνον με ακατάστρεπτη αποφασιστικότητα», είναι η **Συνηθισμένη** Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna-pāramī*). Η ακλόνητη αποφασιστικότητα παρά την καταστροφή των άκρων του, όπως τα χέρια, τα πόδια του κλπ., είναι η **Ανώτερη** Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna-upapāramī*).

Η ακλόνητη αποφασιστικότητα παρά τον κίνδυνο καταστροφής της ίδιας του της ζωής, είναι η **Υπέρτατη** Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna-paramattha-pāramī*).

9. Το να μην εγκαταλείπει κανείς την φιλικότητα προς τα όντα, ή η συνεχής διαπότιση των όντων με φιλικότητα, ακόμα κι αν αυτά έχουν προκαλέσει καταστροφή των εξωτερικών του αντικειμένων, είναι η **Συνηθισμένη** Τελειοποίηση της Φιλικότητας (*mettā-pāramī*). Το να μην εγκαταλείπει την φιλικότητα προς τα όντα ακόμα κι αν αυτά έχουν προκαλέσει καταστροφή των άκρων του, όπως των χεριών, των ποδιών του κλπ., είναι η **Ανώτερη** Τελειοποίηση της Φιλικότητας (*mettā-upapāramī*). Το να μην εγκαταλείπει την φιλικότητα προς τα όντα ακόμα κι αν αυτά προκαλούν την καταστροφή της ζωής του, είναι η **Υπέρτατη** Τελειοποίηση της Φιλικότητας (*mettā-paramattha-pāramī*).
10. Η διατήρηση μιας αμερόληπτης στάσης απέναντι στα όντα και τις βουλητικές τους δραστηριότητες, ανεξάρτητα από το αν αυτές είναι χρήσιμες ή επιζήμιες για τα εξωτερικά του αντικείμενα, είναι η **Συνηθισμένη** Τελειοποίηση της Αταραξίας (*upekkhā-pāramī*). Η διατήρηση μιας ουδέτερης στάσης απέναντι στα όντα και τις βουλητικές τους δραστηριότητες, ανεξάρτητα από το αν αυτές είναι χρήσιμες ή επιζήμιες για τα άκρα του, όπως τα χέρια, τα πόδια του κλπ., είναι η **Ανώτερη** Τελειοποίηση της Αταραξίας (*upekkhā-upapāramī*). Η διατήρηση μιας ουδέτερης στάσης απέναντι στα όντα και τις βουλητικές τους δραστηριότητες, ανεξάρτητα από το αν αυτές είναι χρήσιμες ή επιζήμιες για την ίδια του την ζωή, είναι η **Υπέρτατη** Τελειοποίηση της Αταραξίας (*upekkhā-paramattha-pāramī*).

Με αυτόν τον τρόπο πρέπει να γίνεται κατανοητή η ανάλυση των Τελειοποιήσεων.

12. Ποια είναι η Σύνοψη των Τελειοποιήσεων;

Στην ερώτηση ποια είναι η σύνοψη των τελειοποιήσεων, η απάντηση είναι: Οι τριάντα τελειοποιήσεις (*pāramī*) μπορούν κατ' αρχάς να συντμηθούν σε δέκα, ομαδοποιώντας εκείνες που έχουν την ίδια φύση, π.χ. τα τρία είδη της τελειοποίησης της γενναιοδωρίας σε ένα, τα τρία είδη της τελειοποίησης της ηθικής σε ένα, και ούτω καθ' εξής, όπως έχουμε αναλύσει μέχρι τώρα.

Κατά τον ίδιο τρόπο, αυτές οι δέκα τελειοποιήσεις μπορούν να συντμηθούν περαιτέρω σε έξη, ομαδοποιώντας μαζί εκείνες που έχουν συναφή φύση σε:

- 1) Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας (*dāna-pāramī*),
- 2) Τελειοποίηση της Ηθικής (*sīla-pāramī*),
- 3) Τελειοποίηση της Υπομονής (*khanti-pāramī*),
- 4) Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας (*virīya-pāramī*),
- 5) Τελειοποίηση του Διαλογισμού (*jhāna-pāramī*), και
- 6) Τελειοποίηση της Σοφίας (*paññā-pāramī*).

Παρατίθεται εδώ ο τρόπος σύντμησης:

Απάρνηση (*nekkhamma*) σημαίνει: α) ανάληψη ασκητικής ζωής, β) διαλογισμός, και γ) γενική αξιέπαινη συμπεριφορά. Εδώ, η απάρνηση ως ανάληψη της ασκητικής ζωής, θα πρέπει να θεωρείται ως τελειοποίηση της ηθικής, διότι είναι παρόμοιας φύσης. Η απάρνηση ως διαλογισμός, απαλλαγμένος από εμπόδια (*nīvaraṇa*), πρέπει να θεωρηθεί ως η τελειοποίηση του διαλογισμού (*jhāna-pāramī*). Και η απάρνηση ως γενική αξιέπαινη συμπεριφορά, ανήκει σε όλες τις έξη τελειοποιήσεις.

Η φιλαλήθεια (*sacca*) είναι τριών ειδών: ειλικρινής ομιλία (*vacī-sacca*), αποχή από το ψεύδος (*virati-sacca*) που είναι νοητικός παράγοντας της Ορθής Ομιλίας (*sammā-vācā*), και ειλικρινής γνώση (*ñāṇa-sacca*) που είναι νοητικός παράγοντας της Σοφίας (*paññā*). Από αυτά, η ειλικρινής ομιλία και η αποχή από το ψεύδος σχετίζονται με την ηθική και θα πρέπει να θεωρούνται ως η τελειοποίηση της ηθικής, ενώ η ειλικρινής γνώση που είναι νοητικός παράγοντας της σοφίας θα πρέπει να θεωρείται ως η τελειοποίηση της σοφίας.

Η φιλικότητα (*mettā*) που έχει παρόμοια φύση με την τελειοποίηση του διαλογισμού, περιλαμβάνεται στην τελειοποίηση του διαλογισμού (*jhāna-pāramī*).

Η αταραξία (*upekkhā*) αποτελείται από τους νοητικούς παράγοντες της αμεροληψίας (*tatra-majjhataṭṭā*) και της σοφίας (*paññā*). Ο νοητικός παράγοντας της αμεροληψίας που είναι παρόμοιας φύσης με τον διαλογισμό, θα πρέπει να θεωρείται ως η τελειοποίηση του διαλογισμού (*jhāna-pāramī*) και ο νοητικός παράγοντας της σοφίας που είναι της ίδιας φύσης με την αταραξία-γνώση (*ñāṇupekkhā*), θα πρέπει να θεωρείται ως η τελειοποίηση της σοφίας.

Η αποφασιστικότητα (*adhiṭṭhāna*) πρέπει να περιλαμβάνεται και στις έξη τελειοποιήσεις της Γενναιοδωρίας, της Ηθικής Διαγωγής, της Υπομονής, της Ενεργητικότητας, του Διαλογισμού και της Σοφίας. Η ακλόνητη αποφασιστικότητα για την εκτέλεση της Γενναιοδωρίας θα πρέπει να θεωρείται ως η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας. Παρομοίως, η ακλόνητη αποφασιστικότητα σε θέματα που σχετίζονται με την Ηθική, την Υπομονή, την Ενεργητικότητα, τον Διαλογισμό και την Σοφία, πρέπει να περιλαμβάνεται στις αντίστοιχες τελειοποιήσεις τους.

Πλεονεκτήματα από τον Συνδιασμό των Έξη Τελειοποιήσεων

Πρώτα απ' όλα, οι έξη συντετμημένες τελειοποιήσεις, δηλαδή η Γενναιοδωρία, η Ηθική, η Υπομονή, η Ενεργητικότητα, ο Διαλογισμός και η Σοφία, μπορούν να διαμορφωθούν σε δεκαπέντε ζεύγη ως ακολούθως:

- 1) Γενναιοδωρία και Ηθική
- 2) Γενναιοδωρία και Υπομονή
- 3) Γενναιοδωρία και Ενεργητικότητα
- 4) Γενναιοδωρία και Διαλογισμός
- 5) Γενναιοδωρία και Σοφία

- 6) Ηθική και Υπομονή
- 7) Ηθική και Ενεργητικότητα
- 8) Ηθική και Διαλογισμός
- 9) Ηθική και Σοφία
- 10) Υπομονή και Ενεργητικότητα
- 11) Υπομονή και Διαλογισμός
- 12) Υπομονή και Σοφία
- 13) Ενεργητικότητα και Διαλογισμός
- 14) Ενεργητικότητα και Σοφία
- 15) Διαλογισμός και Σοφία

Μέσω αυτών των ζευγών, ο Μποντισάττα ολοκληρώνει τα κάτωθι:

1. Με Γενναιοδωρία και Ηθική, ολοκληρώνει το διπλό προτέρημα να κάνει αυτό που είναι ωφέλιμο για τους άλλους, και να απέχει από αυτό που τους βλάπτει.
2. Με Γενναιοδωρία και Υπομονή, ολοκληρώνει το διπλό όφελος της μη απληστίας και του μη μίσους.
3. Με Γενναιοδωρία και Ενεργητικότητα, ολοκληρώνει το διπλό προτέρημα της γενναιοδωρίας και της μάθησης.
4. Με Γενναιοδωρία και Διαλογισμό, ολοκληρώνει το διπλό προτέρημα της απάρνησης των ηδονικών επιθυμιών και της κακοβουλίας.
5. Με Γενναιοδωρία και Σοφία, ολοκληρώνει το διπλό προτέρημα της διαλογιστικής αυτοσυγκέντρωσης και του διορατικού διαλογισμού, καθώς επίσης και το διπλό προτέρημα της εκμάθησης του Κειμένου (*pariyatti*) και του διαλογισμού.
6. Με Ηθική και Υπομονή, ολοκληρώνει το διπλό προτέρημα της αγνότητας της σωματικής και λεκτικής συμπεριφοράς και της αγνότητας της νοητικής προδιάθεσης.
7. Με Ηθική και Ενεργητικότητα, ολοκληρώνει το διπλό προτέρημα της διαλογιστικής Αυτοσυγκέντρωσης και του Διορατικού διαλογισμού.
8. Με Ηθική και Διαλογισμό, ολοκληρώνει το διπλό προτέρημα της εγκατάλειψης των νοητικών μολύνσεων που παράγουν φαύλες σωματικές και λεκτικές πράξεις (*vītikkama-kilesa*) και εξαλείφονται με την ηθική (*sīla*), και των νοητικών μολύνσεων που ενεργούν βίαια μόνον στον νου (*pariyuṭṭhāna-kilesa*) και εξαλείφονται με την διαλογιστική έκσταση (*jhāna*).
9. Με Ηθική και Σοφία, ολοκληρώνει το διπλό δώρο της μη βλάβης (*abhaya-dāna*) που είναι δυνατόν μόνον όταν είναι προικισμένος με ηθική και το δώρο της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*) που είναι δυνατόν μόνον όταν είναι προικισμένος με σοφία.

- 10.** Με Υπομονή και Ενεργητικότητα, ολοκληρώνει την διπλή ιδιότητα της υπομονής και της επιμονής. Οι αντιξοότητες της ζωής μπορούν να γίνουν ανεκτές μόνο με υπομονή. Και μόνον όταν υπάρχει ενεργητικότητα μπορούν οι αξιέπαινες πράξεις να εκτελούνται με ζήλο και ενθουσιασμό.
- 11.** Με Υπομονή και Διαλογισμό, ολοκληρώνει το διπλό όφελος της εγκατάλειψης της εχθρότητας που προκύπτει από την κακοβουλία και της εγκατάλειψης της ευνοιοκρατίας που προκύπτει από την απληστία. Χωρίς υπομονή, αντιτίθεται κανείς στην ανεπιθύμητη όψη του κόσμου λόγω κακοβουλίας. Και χωρίς διαλογισμό, κατακλύζεται κανείς από την επιθυμητή όψη του κόσμου λόγω απληστίας.
- 12.** Με Υπομονή και Σοφία, ολοκληρώνει το διπλό όφελος της κατανόησης της κενότητας ύπαρξης ενός εαυτού στον νου και την ύλη (*nāma-rūpa*) και της διορατικής γνώσης στο Νιμπάνα.
- 13.** Με Ενεργητικότητα και Διαλογισμό, ολοκληρώνει το διπλό όφελος της προσπάθειας (*paggaha*) και της ισορροπημένης κατάστασης του νου (*avikkhepa*).
- 14.** Με Ενεργητικότητα και Σοφία, ολοκληρώνει το διπλό όφελος του να είναι καταφύγιο των όντων μέσω της ενεργητικότητας και καταφύγιο του εαυτού του μέσω της σοφίας.
- 15.** Με Διαλογισμό και Σοφία, ολοκληρώνει το διπλό όφελος της διαλογιστικής Αυτοσυγκέντρωσης και του Διορατικού διαλογισμού.

Πλεονεκτήματα που Προκύπτουν από τις Τριάδες

Παρομοίως, υπάρχουν πλεονεκτήματα από τον συνδυασμό των τελειοποιήσεων σε τριάδες.

Ο Μποντισιάττα ολοκληρώνει το τριπλό όφελος των κάτωθι:

- 1.** Εγκαταλείπει την απληστία, το μίσος και την αυταπάτη, δηλαδή τις τρεις ρίζες της ελαττωματικότητας, μέσω της τριάδας της Γενναιοδωρίας, της Ηθικής και της Υπομονής.
- 2.** Εξάγει την ουσία από τα πλούτη του, από το φυσικό του σώμα και από την ίδια του την ζωή. Ο πλούτος και η περιουσία, λόγω του ότι συνδέονται με τους πέντε εχθρούς, είναι κενά από ουσιαστικές αξίες. Η μόνη τους αξία είναι να τα προσφέρει (*dāna*). Το σώμα, λόγω του ότι υπόκειται σε διάφορες ασθένειες και βάσανα, στερείται ουσιαστικής υπόστασης. Η μόνη του ουσία είναι η τήρηση των ηθικών κανόνων (*sīla*). Η ζωή, λόγω του ότι καταλήγει τελικά στην καταστροφή, στερείται ουσιαστικής υπόστασης. Η μόνη της αξία είναι η ανάπτυξη του διορατικού διαλογισμού (*vipassana-bhāvana*). Το Σχόλιο της Ιστορίας Γέννησης για τον Σοφό Ασκητή Κάνχα (*Kaṇha-jātaka*, Ja 440), δίνει μια αναφορά για αυτά τα θέματα.

3. Ολοκληρώνει τις αξιέπαινες πράξεις της γενναιοδωρίας, της ηθικής και της εξάσκησης (*bhāvanā*), μέσω της τριάδας της Γενναιοδωρίας, της Ηθικής και του Διαλογισμού.
4. Ολοκληρώνει τα τρία είδη δώρων: το δώρο των υλικών αντικειμένων, το δώρο της αβλάβειας και το δώρο της Διδασκαλίας, μέσω της Γενναιοδωρίας, της Ηθικής και της Σοφίας. Μέσω της γενναιοδωρίας, ολοκληρώνεται το δώρο των υλικών αντικειμένων, μέσω της ηθικής ολοκληρώνεται το δώρο της αβλάβειας, και μέσω της σοφίας ολοκληρώνεται το δώρο της Διδασκαλίας.

Με αυτόν τον τρόπο, το κέρδος από τα τριπλά και τετραπλά οφέλη των υπόλοιπων τριάδων και τετράδων, μπορεί να γίνει κατανοητό όπως αρμόζει στην κάθε περίπτωση.

Μέθοδος Απαρίθμησης που Συμπεριλαμβάνει τις Έξη Τελειοποιήσεις στα Τέσσερα Θεμέλια (Adhiṭṭhāna)¹

Έχοντας δείξει το πώς οι δέκα τελειοποιήσεις μπορούν να συντμηθούν σε έξη, συνδιάζοντας αυτές που είναι παρόμοιες, θα μπορούσαμε να δείξουμε ξανά, το πώς οι Έξη μπορούν να συμπεριληφθούν στα Τέσσερα Θεμέλια:

1. Το **Θεμέλιο της Φιλαλήθειας** (*saccādhīṭṭhāna*) σημαίνει Νιμπάνα, που είναι η Απόλυτη Αλήθεια (*paramattha-sacca*), μαζί με τις αρχικές πρακτικές που οδηγούν στο Νιμπάνα (*pubba-bhāga-paṭipada*), δηλαδή, την ειλικρινή ομιλία (*vacī-sacca*), την αποχή από τον ψευδή λόγο (*virati-sacca*) που είναι ο νοητικός παράγοντας της ορθής ομιλίας (*sammā-vācā*), και την αληθινή γνώση (*ñāṇa-sacca*) που είναι ο νοητικός παράγοντας της σοφίας (*paññā*). Η ειλικρινής ομιλία, η αποχή από τον ψευδή λόγο και η αληθινή γνώση, σχηματίζουν ένα υποστηρικτικό θεμέλιο για να σταθεί ο Μποντισάττα κατά την διάρκεια των υπάρξεών του στις οποίες εκπληρώνει τις τελειοποιήσεις, και κατά την διάρκεια της ζωής του όταν γίνεται Βούδας. Το Νιμπάνα ως Απόλυτη Αλήθεια, σχηματίζει ένα υποστηρικτικό θεμέλιο στο οποίο στέκεται όταν γίνεται Βούδας. Επομένως, αποτελούν το θεμέλιο της Φιλαλήθειας.
2. Το **Θεμέλιο της Απόρνησης** (*cāgādhīṭṭhāna*) σημαίνει την απάρνηση και την εκρίζωση όλων των νοητικών μολύνσεων χωρίς κανένα απομεινάρι, μέσω της οδού της Αξιοτήτας (*Arahatta-magga*) και της εγκατάλειψης, στο αρχικό στάδιο ενώ είναι ακόμα Μποντισάττα, των αισθητηριακών αντικειμένων και των ηδονικών επιθυμιών, μέσω της ολοκλήρωσης των τελειοποιήσεων όπως η γενναιοδωρία, η ηθική κλπ. Ενώ εκπληρώνει τις

---

¹ Προηγουμένως, μεταφράσαμε τον όρο *adhiṭṭhāna*, ως αποφασιστικότητα ή επίλυση, αλλά αυτές οι λέξεις δεν ισχύουν εδώ, και ο όρος «θεμέλιο» φαίνεται πιο κατάλληλος. Το P.E.D (Pali English Dictionary), εκτός των όρων «απόφαση, αποφασιστικότητα, αυτοδιάθεση» αποδίδει τον όρο *adhiṭṭhāna* υπό την έννοια της σταθερής, μόνιμης παραμονής.

τελειοποιήσεις ως Μποντισάττα, δεν είναι ακόμα σε θέση να εγκαταλείψει και να εκριζώσει τις νοητικές του μολύνσεις χωρίς κανένα κατάλοιπο. Μπορεί μόνο να εγκαταλείψει τα αισθητηριακά αντικείμενα μέσω των τελειοποιήσεων της γενναιοδωρίας, της ηθικής κλπ., και να παραμερίσει τις αισθησιακές επιθυμίες προσωρινά (*tad-añga-pahāna*) και σε απόσταση (*vikkhambhana-pahāna*). Μόνο με αυτόν τον τρόπο μπορεί ένας Μποντισάττα να χτίσει ένα υποστηρικτικό θεμέλιο για να σταθεί. Μόνο όταν επιτύχει τον καρπό της Αξιότητας (*arahatta-phala*) και της Παντογνωσίας, και γίνει Βούδας, είναι σταθερά εδραιωμένος στο θεμέλιο της πλήρους απάρνησης και εκρίζωσης των νοητικών του μολύνσεων χωρίς κανένα κατάλοιπο. Επομένως, η πλήρης απάρνηση και εκρίζωση των νοητικών μολύνσεων μέσω της οδού της Αξιότητας (*Arahatta-magga*) και η απομάκρυνση των αισθητηριακών αντικειμένων και των ηδονικών επιθυμιών προσωρινά ή σε απόσταση, αποτελούν το θεμέλιο της απάρνησης (*cāgādhiṭṭhāna*).

3. Το Θεμέλιο της Γαλήνης (*upasamādhīṭṭhāna*), σημαίνει τον πλήρη κατευασμό του «πυρετού των νοητικών μολύνσεων» μέσω της οδού της Αξιότητας (*Arahatta-magga*), που κατευνάζει τα βάσανα του κύκλου των επαναγεννήσεων όταν πραγματοποιείται το Νιμπάνα, και απομακρύνει τον πυρετό των νοητικών μολύνσεων προσωρινά ή σε απόσταση μέσω της εκπλήρωσης των τελειοποιήσεων, όπως η γενναιοδωρία, η ηθική κλπ., ενώ είναι ακόμα Μποντισάττα. Ενώ εκπληρώνει τις τελειοποιήσεις ως Μποντισάττα, ο πυρετός των νοητικών μολύνσεων και η ταλαιπωρία στον κύκλο των επαναγεννήσεων, δεν έχουν ακόμα υποχωρήσει απόλυτα. Επομένως, μέσω των τελειοποιήσεων όπως η γενναιοδωρία, η ηθική κλπ., που αποτελούν τα μέσα για τον κατευασμό τους, ο Μποντισάττα απομακρύνει τον πυρετό των νοητικών μολύνσεων προσωρινά ή σε απόσταση. Με τέτοιες πρακτικές και μόνο, ο Μποντισάττα χτίζει για τον εαυτό του ένα προσωρινό υποστηρικτικό θεμέλιο για να σταθεί. Μόνον όταν γίνει Βούδας θα εδραιωθεί σταθερά στο θεμέλιο που τον υποστηρίζει μέσω της απόλυτης εξάλειψης του πυρετού των νοητικών μολύνσεων και της δυστυχίας του κύκλου των επαναγεννήσεων. Ως εκ τούτου, ο κατευασμός του πυρετού των νοητικών μολύνσεων και της δυστυχίας του κύκλου των επαναγεννήσεων, αποτελεί το θεμέλιο της γαλήνης (*upasamādhīṭṭhāna*).

4. Το Θεμέλιο της Σοφίας (*paññādhīṭṭhāna*) σημαίνει την καρποφορία της κατάστασης του Άραχατ (*Arahatta-phala*), της διόρασης, της Παντογνωσίας, και όλων των ειδών της σοφίας, όπως η γνώση των επιδέξιων μέσων (*upāyākosalla-ñāṇa*) κλπ., που έχουν προκύψει προηγουμένως στο νοητικό συνεχές του Μποντισάττα. Στην ύπαρξή του ως Μποντισάττα, παραμένει με τις προηγούμενες μορφές της σοφίας όπως την Γνώση των επιδέξιων μέσων κλπ. Μόνον όταν γίνει Βούδας θα είναι σταθερά εδραιωμένος στο υποστηρικτικό θεμέλιο της Διόρασης, της Παντογνωσίας, και της Καρποφορίας (*arahatta-phala*). Επομένως, όλα τα διάφορα είδη σοφίας που προαναφέρθηκαν αποτελούν το θεμέλιο της σοφίας (*paññādhīṭṭhāna*).

Για τους ανίδεους κοσμικούς ανθρώπους, που βασίζονται μόνο στα αισθητηριακά αντικείμενα και στις ηδονικές επιθυμίες, αυτά τα αισθητηριακά αντικείμενα και οι ηδονικές επιθυμίες αποτελούν το θεμέλιό τους. Όσο για τον Μποντισάττα που βλέπει ξεκάθαρα τον κίνδυνο μέσα σε αυτά, εδραιώνεται στα τέσσερα υποστηρικτικά θεμέλια της φιλαλήθειας, της απάρνησης, της γαλήνης και της σοφίας, που οδηγούν από αυτά τα αισθητηριακά αντικείμενα και τις ηδονικές επιθυμίες, στην απελευθέρωση του Νιμπάνα. Επομένως, αυτοί οι τέσσερις παράγοντες αποτελούν τα υποστηρικτικά θεμέλια των Μποντισάττας.

Πώς Πραγματοποιείται η Εκπλήρωση των Τεσσάρων Θεμελίων (*Adhiṭṭhāna*) στο Νοητικό Συνεχές του Μποντισάττα

Μετά την λήψη της οριστικής προφητείας για την επίτευξη της Βουδότητας, ο Μποντισάττα ερευνά τις τελειοποιήσεις μέσω της Διερευνητικής Γνώσης (*pāramī-ravicaṃyā-ñāṇa*). Αφού το κάνει αυτό, ορκίζεται ότι θα εκπληρώσει όλες τις τελειοποιήσεις, και στην συνέχεια προβαίνει στην εκπλήρωσή τους σύμφωνα με τον όρκο του. Κατά συνέπεια, το θεμέλιο της Φιλαλήθειας (*saccādhīṭṭhāna*) εμφανίζεται στο νοητικό συνεχές του Μποντισάττα.

Όταν εκπληρωθούν οι τελειοποιήσεις, επέρχεται η εγκατάλειψη των νοητικών μολύνσεων που αντιτίθενται σε αυτές, καθώς και η εγκατάλειψη των αισθητηριακών αντικειμένων και των ηδονικών επιθυμιών. Κατά συνέπεια, το θεμέλιο της Απάρνησης (*cāgādhīṭṭhāna*) εκδηλώνεται επίσης στο νοητικό συνεχές του Μποντισάττα.

Καθώς επέρχεται η εξαφάνιση των νοητικών μολύνσεων εξ' αιτίας των τελειοποιήσεων, το θεμέλιο της Γαλήνης (*upasamādhīṭṭhāna*) εκδηλώνεται επίσης στο νοητικό συνεχές του Μποντισάττα.

Μέσω αυτών των ίδιων τελειοποιήσεων, ο Μποντισάττα προικίζεται με την Γνώση των επιδέξιων μέσων (*upāya-kosalla-ñāṇa*) και το θεμέλιο της σοφίας (*paññādhīṭṭhāna*) γίνεται επίσης έκδηλο στο νοητικό του συνεχές.

Αυτό σημαίνει ότι κάθε φορά που ο Μποντισάττα εκπληρώνει τις Δέκα Τελειοποιήσεις ή τις Έξη Τελειοποιήσεις, ή κάθε φορά που εκτελεί μια αξιόπαινη πράξη που σχετίζεται με τις τελειοποιήσεις, εκδηλώνονται στο νοητικό του συνεχές τα κάτωθι θεμέλια:

1. Το θεμέλιο της Φιλαλήθειας (*saccādhīṭṭhāna*) που είναι η άνευ αποτυχίας προσπάθεια για την εκτέλεση του όρκου που έχει κάνει.
2. Το θεμέλιο της Απάρνησης (*cāgādhīṭṭhāna*) που είναι η εγκατάλειψη των νοητικών μολύνσεων που αντιτίθενται στις τελειοποιήσεις.
3. Το θεμέλιο της Γαλήνης (*upasamādhīṭṭhāna*) που είναι η εξαφάνιση των νοητικών μολύνσεων.
4. Το θεμέλιο της Σοφίας (*paññādhīṭṭhāna*) που είναι η ικανότητα των επιδέξιων μέσων και τρόπων για την προώθηση της ευημερίας των όντων.

Συνεπώς, οι έξη τελειοποιήσεις μπορούν και πάλι να συντμηθούν στα τέσσερα θεμέλια: της φιλαλήθειας, της απάρνησης, της γαλήνης και της σοφίας.

Όταν ένας άνθρωπος που συμμετέχει σε μία άμεμπτη επιχειρηματική δραστηριότητα, βρίσκει ότι είναι κερδοφόρα όπως προορίζεται να είναι, συνεχίζει να επιδιώκει αυτό το εγχείρημα με αυξημένη εργατικότητα και σθένος. Εδώ το κέρδος που προκύπτει από την αρχική επιχειρηματική δραστηριότητα είναι η αιτία. Η αυξημένη εργατικότητα και το σθένος στην επιδίωξή της είναι το αποτέλεσμα αυτής της αιτίας.

Με παρόμοιο τρόπο, όταν ο Μποντισάττα αναλαμβάνει να εκτελέσει άμεμπτες και αξιέπαινες πράξεις στο πλαίσιο των τελειοποιήσεων, έρχεται να απολαύσει το όφελος των αξιέπαινων πράξεων με την μορφή των τεσσάρων θεμελίων (*adhittāna*), δηλαδή με την γλυκειά γεύση της ειλικρινούς ομιλίας (*vacī-sacca*)¹, την απάρνηση των νοητικών μολύνσεων (*cāga*), την γαλήνη απο την εξαφάνιση του πυρετού των νοητικών μολύνσεων (*upasama*), και την Γνώση των επιδόξων μέσων (*upāya-kosalla-ñāṇa*). Συνεχίζει να εκτελεί τέτοιες αξιέπαινες πράξεις στο πλαίσιο των τελειοποιήσεων με αυξανόμενη εργατικότητα και σθένος, από την μια ζωή στην άλλη.

Εδώ, το όφελος αυτών των αξιέπαινων πράξεων, με την μορφή των Τεσσάρων Θεμελίων, είναι η αιτία, και οι ίδιες οι αξιέπαινες πράξεις των τελειοποιήσεων που επαναλαμβάνονται με αυξανόμενη εργατικότητα και σθένος, είναι το αποτέλεσμα αυτής της αιτίας. Θα πρέπει να γίνει κατανοητό, ότι η εμφάνιση των αξιέπαινων πράξεων των τελειοποιήσεων και η εμφάνιση των τεσσάρων θεμελίων, είναι ένα και το αυτό, που εκφράζεται με διαφορετικές λέξεις.

Ας το εξετάσουμε πιο αναλυτικά:

1. Κατά την διάρκεια της εκτέλεσης των καλών πράξεων για την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, ο Μποντισάττα απολαμβάνει τα οφέλη που προκύπτουν:
  - α)** από το θεμέλιο της φιλαλήθειας (*saccādhittāna*) που είναι η εκδήλωση μιας άνευ αποτυχίας πράξης γενναιοδωρίας σύμφωνα με τον όρκο του: «Θα κάνω μια προσφορά όταν δω κάποιον να αναζητά δώρα»,
  - β)** από το θεμέλιο της απάρνησης (*cāgādhittāna*) που είναι η εγκατάλειψη του μειονεκτήματος της τσιγκουνιάς κλπ., που αντιτίθεται στην γενναιοδωρία,
  - γ)** από το θεμέλιο της γαλήνης (*upasamādhittāna*) που είναι η εξαφάνιση της απληστίας για υλικά δώρα, η εξαφάνιση του μίσους που αναδύεται σε εκείνους που είναι απρόθυμοι να κάνουν δώρα προς αυτούς που έρχονται να λάβουν δώρα, η εξαφάνιση της λανθασμένης αντίληψης για την γενναιοδωρία, που είναι μια σύγχυση που τείνει να εμφανίζεται σε αυτούς που δεν έχουν συνηθίσει να κάνουν δώρα, και η εξαφάνιση του φόβου της σπατάλης που δημιουργείται στους απρόθυμους δωρητές όταν βλέπουν την απώλεια ή την καταστροφή των υλικών δώρων που προκαλείται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο.

---

¹ «Η φιλαλήθεια, είναι σίγουρα, η πιο γλυκειά γεύση απ' όλες» (*saccaṃ have sādu-taraṃ rasānaṃ*) όπως αναφέρεται στην Ομιλία του Αλαβάκα (*Āḷavaka-sutta*, SN 10.12, Snp 1.10).

δ) από το θεμέλιο της σοφίας (*paññādhittāna*) που είναι η προσφορά δώρων με σεβασμό, την κατάλληλη στιγμή όπως έχει προγραμματιστεί, προηγούμενης της σοφίας.

Έχοντας απολαύσει τα οφέλη αυτών των τεσσάρων θεμελίων, ο Μποντισάττα συνεχίζει να αναπτύσσει την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας με μεγαλύτερο ζήλο.

2. Κατά την διάρκεια της εκπλήρωσης της Τελειοποίησης της Ηθικής Διαγωγής, ο Μποντισάττα απολαμβάνει τα οφέλη που προκύπτουν:

α) από το θεμέλιο της φιλαλήθειας, που είναι η μη παράβαση των ηθικών κανόνων σύμφωνα με τον όρκο του,

β) από το θεμέλιο της απάρνησης, που είναι η εγκατάλειψη της ανήθικης, μη ευεργετικής βούλησης,

γ) από το θεμέλιο της γαλήνης, που είναι η εξάλειψη της ζημίας που προκαλείται από τις φαύλες πράξεις, και

δ) από το θεμέλιο της σοφίας, που είναι η σοφία που παίζει κυρίαρχο ρόλο. Έχοντας απολαύσει τα οφέλη αυτών των τεσσάρων θεμελίων, ο Μποντισάττα συνεχίζει να αναπτύσσει την Τελειοποίηση της Ηθικής με μεγαλύτερη επιμέλεια.

3. Κατά την διάρκεια της εκπλήρωσης της Τελειοποίησης της Υπομονής, ο Μποντισάττα απολαμβάνει τα οφέλη που προκύπτουν:

α) από το θεμέλιο της φιλαλήθειας, που είναι η εξάσκηση της ανεκτικότητας χωρίς αποτυχία σύμφωνα με τους όρκους του,

β) από το θεμέλιο της απάρνησης, που είναι η εγκατάλειψη των λανθασμένων σκέψεων που προκαλούνται από τις φαύλες πράξεις και τα λόγια των άλλων,

γ) από το θεμέλιο της γαλήνης, που είναι η εξαφάνιση του βίαιου θυμού,

δ) από το θεμέλιο της σοφίας, που είναι η σοφία που παίζει κυρίαρχο ρόλο. Έχοντας απολαύσει τα οφέλη αυτών των τεσσάρων θεμελίων, ο Μποντισάττα συνεχίζει να αναπτύσσει την Τελειοποίηση της Υπομονής με μεγαλύτερη επιμέλεια.

4. Κατά την διάρκεια της εκπλήρωσης της Τελειοποίησης της Ενεργητικότητας, ο Μποντισάττα απολαμβάνει τα οφέλη που προκύπτουν:

α) από το θεμέλιο της φιλαλήθειας, που είναι το να εργάζεται για την ευημερία των όντων σύμφωνα με τους όρκους του,

β) από το θεμέλιο της απάρνησης, που είναι η εγκατάλειψη της αδράνειας και της αναποτελεσματικότητας,

γ) από το θεμέλιο της γαλήνης, που είναι η εξάλειψη της βλάβης που προκαλείται από την αδικία, και

δ) από το θεμέλιο της σοφίας, που είναι η σοφία που παίζει κυρίαρχο ρόλο. Έχοντας απολαύσει τα οφέλη αυτών των τεσσάρων θεμελίων, ο Μποντισάττα συνεχίζει να αναπτύσσει την Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας με μεγαλύτερο ζήλο.

- 5.** Κατά την διάρκεια της εκπλήρωσης της Τελειοποίησης του Διαλογισμού, ο Μποντισάττα απολαμβάνει τα οφέλη που προκύπτουν:
- α)** από το θεμέλιο της φιλαλήθειας, που είναι να σκέφτεται βαθιά και να επιδιώκει την ευημερία του κόσμου σύμφωνα με τους όρκους του,
  - β)** από το θεμέλιο της απάρνησης, που είναι η εγκατάλειψη των άχρηστων εμποδίων,
  - γ)** από το θεμέλιο της γαλήνης, που είναι η ειρήνη του νου, και
  - δ)** από το θεμέλιο της σοφίας, που είναι η σοφία που παίζει κυρίαρχο ρόλο. Έχοντας απολαύσει τα οφέλη αυτών των τεσσάρων θεμελίων, ο Μποντισάττα συνεχίζει να αναπτύσσει την Τελειοποίηση του Διαλογισμού με μεγαλύτερο ζήλο.
- 6.** Κατά την διάρκεια της εκπλήρωσης της Τελειοποίησης της Σοφίας, ο Μποντισάττα απολαμβάνει τα οφέλη που προκύπτουν:
- α)** από το θεμέλιο της φιλαλήθειας, που είναι τα επιδέξια μέσα και οι τρόποι προώθησης της ευημερίας των άλλων σύμφωνα με τους όρκους του,
  - β)** από το θεμέλιο της απάρνησης, που είναι η εγκατάλειψη των λανθασμένων οδών και πράξεων,
  - γ)** από το θεμέλιο της γαλήνης, που είναι η εξάλειψη όλων των ειδών μορφής ανησυχίας και στεναχώριας που προκαλούνται από την άγνοια των άλλων, και
  - δ)** από το θεμέλιο της σοφίας, που είναι η σοφία που παίζει κυρίαρχο ρόλο. Έχοντας απολαύσει τα οφέλη αυτών των τεσσάρων θεμελίων, ο Μποντισάττα συνεχίζει να αναπτύσσει την Τελειοποίηση της Σοφίας με μεγαλύτερη επιμέλεια.

Με αυτόν τον τρόπο, με κάθε αξιόπαινη πράξη που γίνεται για την εκπλήρωση των τελειοποιήσεων, προκύπτουν τα τέσσερα θεμέλια. Ως εκ τούτου λέγεται, ότι οι έξη τελειοποιήσεις μπορούν να συμπεριλαμβάνονται στα τέσσερα θεμέλια.

Τα Τέσσερα Θεμέλια Υπολογισμένα ως Ένα Θεμέλιο

Όπως ακριβώς οι Έξη Τελειοποιήσεις περιλαμβάνονται στα Τέσσερα Θεμέλια, έτσι και κάθε ένα από τα Τέσσερα Θεμέλια μπορεί να υπολογισθεί ότι περιλαμβάνει τα υπόλοιπα τρία.

Όπως το θεμέλιο της φιλαλήθειας, έτσι και τα θεμέλια της απάρνησης, της γαλήνης και της σοφίας, έχουν το χαρακτηριστικό της πιστής τήρησης των όρκων. Επομένως μπορούν να συμπεριληφθούν στο θεμέλιο της φιλαλήθειας.

Όπως το θεμέλιο της απάρνησης, έτσι και τα θεμέλια της φιλαλήθειας, της γαλήνης και της σοφίας, έχουν την φύση της απάρνησης των αντικρουόμενων παραγόντων και είναι το αποτέλεσμα της απόλυτης εγκατάλειψης. Επομένως, μπορούν να συμπεριληφθούν στο θεμέλιο της απάρνησης.

Όπως το θεμέλιο της γαλήνης, έτσι και τα θεμέλια της φιλαλήθειας, της απάρνησης και της σοφίας, έχουν την ιδιότητα να εξαφανίζουν όλη την έξαψη που προκαλείται από τις πράξεις και τις νοητικές μολύνσεις.

Επομένως μπορούν να συμπεριληφθούν στο θεμέλιο της γαλήνης.

Κατά τον ίδιο τρόπο, τα θεμέλια της φιλαλήθειας, της απάρνησης, και της γαλήνης, ακολουθώντας την σοφία ως ηγέτη τους, μπορούν να συμπεριληφθούν στο θεμέλιο της σοφίας.

Πώς τα Τέσσερα Θεμέλια (*Adhiṭṭhāna*) Φέρνουν Πλεονεκτήματα

Έτσι, όλες οι τελειοποιήσεις ξεκινούν με το θεμέλιο της φιλαλήθειας, εκδηλώνονται μέσα από το θεμέλιο της απάρνησης, αναπτύσσονται και ευημερούν μέσα από το θεμέλιο της γαλήνης, και απομακρύνονται και εξαγνίζονται απ' όλες τις νοητικές μολύνσεις μέσω του θεμελίου της σοφίας.

Επιπλέον, στην πρώτη φάση των τελειοποιήσεων, το θεμέλιο της Φιλαλήθειας παίζει πρωταρχικό ρόλο. Μόνο με το θεμέλιο της φιλαλήθειας μπορεί να ξεκινήσει η εκπλήρωση των τελειοποιήσεων.

Στην μεσαία φάση, το θεμέλιο της Απάρνησης παίρνει τον ηγετικό ρόλο. Έχοντας αρχίσει με το θεμέλιο της φιλαλήθειας, η εκπλήρωση των τελειοποιήσεων συνεχίζεται στην μεσαία φάση με την πλήρη θυσία του σώματος και της ζωής κάποιου για την ευημερία των άλλων, μέσω του θεμελίου της απάρνησης.

Στην τελική φάση, το θεμέλιο της Γαλήνης είναι αυτό που αναλαμβάνει την ηγεσία. Μόνο με την εξάλειψη όλων των δεινών της σανσάρα, ολοκληρώνεται το έργο της εκπλήρωσης των τελειοποιήσεων.

Το θεμέλιο της Σοφίας κυριαρχεί και στις τρεις φάσεις της αρχής, της μέσης και του τέλους. Μόνο με σοφία μπορεί να ξεκινήσει η εκπλήρωση των τελειοποιήσεων, να πραγματοποιηθεί η πλήρης απάρνηση του σώματος και της ζωής, και να λάβει χώρα η οριστική παύση του πόνου της σανσάρα.

Και τα τέσσερα θεμέλια προάγουν συνεχώς την ευημερία του εαυτού και των άλλων, και κάνουν κάποιον να είναι ιδιαίτερα σεβαστός και αγαπητός από όλους.

Από αυτά τα τέσσερα, μέσω του θεμελίου της φιλαλήθειας και του θεμελίου της απάρνησης, ο Μποντισάττα ως λαϊκός, ευεργετεί τους άλλους με υλικά δώρα. Και μέσω του θεμελίου της γαλήνης και του θεμελίου της σοφίας, ο Μποντισάττα ως ασκητής, ευεργετεί τους άλλους με το δώρο της Διδασκαλίας.

Πώς Πραγματοποιείται η Εκπλήρωση των Τεσσάρων Θεμελίων στην Τελευταία Ύπαρξη του Μποντισάττα όταν Γίνεται Βούδας (σύμφωνα με τέσσερεις διαφορετικές θεωρίες)

Προκαταρκτική Σημείωση:

Διατυπώνονται διαφορετικές απόψεις για τις πραγματείες από διαφορετικούς δασκάλους: Όταν αυτοί οι δάσκαλοι έχουν προσόντα άξια για να είναι δάσκαλοι του συγγραφέα, οι θεωρίες τους αναφέρονται ως «Ορισμένες θεωρίες» (*Eke vāda*) ή «Άλλες θεωρίες» (*Aññe vāda*).

Όταν έχουν προσόντα ισάξια με του συγγραφέα, ο συγγραφέας περιγράφει τις θεωρίες τους ως «Δευτερεύουσες θεωρίες» (*Apāre vāda*). Όταν τα προσόντα τους είναι κατώτερα του συγγραφέα, ο συγγραφέας αναφέρεται στις θεωρίες τους ως «Μερικές θεωρίες» (*Keci vāda*).

Αυτός ο παραδοσιακός τρόπος καταγραφής παραδίδεται από γενιά σε γενιά: «Ορισμένοι» (*Eke*) ή «Άλλοι» (*Aññe*), σημαίνει εκείνους που αξίζουν να είναι δάσκαλοι του συγγραφέα. «Δευτερεύοντες» (*Apare*), σημαίνει εκείνους που έχουν προσόντα ίσα με εκείνα του συγγραφέα. Και «Μερικοί» (*Keci*), υπονοεί εκείνους που είναι κατώτεροι του συγγραφέα.

Η Θεωρία των Δασκάλων Eke (Ορισμένοι Δάσκαλοι)

Ως προς το πώς η εκπλήρωση των Τεσσάρων Θεμελίων (*Adhiṭṭhāna*) λαμβάνει χώρα στην τελευταία ύπαρξη του Μποντισάττα, οι δάσκαλοι *Eke* υποστηρίζουν ότι τα τέσσερα θεμέλια έχουν ήδη εκπληρωθεί την στιγμή της σύλληψης του Μποντισάττα. Όπως ακριβώς η σύλληψη του Μποντισάττα λαμβάνει χώρα στην τελευταία του ύπαρξη μόνον όταν οι τελειοποιήσεις εκπληρωθούν πλήρως, έτσι επίσης η σύλληψη λαμβάνει χώρα μόνον όταν και τα τέσσερα θεμέλια φτάσουν στην πλήρη τους εκπλήρωση. Η εξήγηση των δασκάλων *Eke*, είναι ότι:

Έχοντας ολοκληρώσει απόλυτα το θεμέλιο της Σοφίας την στιγμή που κατέρχεται μέσα στην μήτρα της μητέρας του, παραμένοντας εκεί για δέκα μήνες και εξερχόμενος από αυτήν, ο Μποντισάττα είναι βέβαιο ότι κατέχει επίγνωση και καθαρή αντίληψη.

Οι απλοί συνηθισμένοι άνθρωποι, δεν αντιλαμβάνονται την κάθοδό τους μέσα στην μήτρα της μητέρας τους, ούτε έχουν επίγνωση της παραμονής τους εκεί και της εξόδου τους από αυτήν κατά την γέννηση. Οι ογδόντα μελλοντικοί Μαθητές, αντιλαμβάνονται την κάθοδό τους μέσα στην μήτρα της μητέρας τους, αλλά δεν έχουν επίγνωση της παραμονής τους εκεί και της εξόδου τους από αυτήν κατά την γέννηση. Οι δύο μελλοντικοί Πρώτιστοι Μαθητές και οι μελλοντικοί Μοναχικοί Βούδες (*Paccekabuddha*), αντιλαμβάνονται την κάθοδό τους μέσα στην μήτρα της μητέρας τους, έχουν επίγνωση της παραμονής τους εκεί, αλλά δεν έχουν επίγνωση της εξόδου τους από αυτήν κατά την γέννηση.

Είναι αλήθεια, ότι ακόμα και αυτοί οι μελλοντικοί Πρώτιστοι Μαθητές και οι μελλοντικοί Μοναχικοί Βούδες, όταν πλησιάζει η ώρα της γέννησής τους, εκτινάσσονται από την εσωτερική πίεση της μήτρας προς το εξωτερικό στόμιο των γεννητικών οργάνων, σαν να βυθίζονται σε ένα πολύ βαθύ χάσμα.

Στην συνέχεια υφίστανται ακραία ταλαιπωρία όταν βγαίνουν από το γεννητικό στόμιο, ακριβώς όπως θα υπέφερε ένας μεγάλος ελέφαντας αν περνούσε μέσα από μια κλειδαρότρυπα. Συνεπώς, αυτοί οι μελλοντικοί Πρώτιστοι Μαθητές και οι μελλοντικοί Μοναχικοί Βούδες, δεν μπορούν να έχουν επίγνωση της εξόδου τους από την μήτρα της μητέρας τους.

Γι' αυτόν τον λόγο, θα πρέπει κανείς να έχει μια βαθιά αίσθηση πνευματικής επείγουσας ανάγκης, συλλογιζόμενος την ακραία ταλαιπωρία της σύλληψης στην μήτρα μιας μητέρας, με την σκέψη ότι: «Ακόμα και τέτοιες προσωπικότητες που έχουν ολοκληρώσει τις τελειοποιήσεις, υποβάλλονται σε έντονη ταλαιπωρία σε μια τέτοια περίπτωση!» Διότι εκτός από τους μελλοντικούς Βούδες, δεν υπάρχει ούτε ένα ον που να έχει επίγνωση και των τριών αυτών φάσεων.

Οι μελλοντικοί Βούδες όμως, έχουν επίγνωση και των τριών φάσεων, δηλαδή της καθόδου μέσα στην μήτρα της μητέρας, την παραμονή τους εκεί, και την έξοδό τους από αυτήν κατά την γέννηση. Η εσωτερική πίεση δεν είναι ικανή να τους περιστρέψει ανάποδα μέσα στην μήτρα. Όταν γεννιούνται, βγαίνουν πάντα από την μήτρα της μητέρας τους με τα δύο τους χέρια απλωμένα, τα μάτια τους ανοιχτά και στέκονται σταθερά και ίσια.

Επομένως, κατά την στιγμή της σύλληψης στην μήτρα της μητέρας τους, και κατά την ώρα της γέννησής τους, τα δέκα χιλιάδες συστήματα του σύμπαντος σείονται βίαια¹.

Έχοντας ολοκληρώσει πλήρως το θεμέλιο της Φιλαλήθειας αμέσως μόλις γεννηθεί, ο Μποντισάττα προχωρά κάνοντας επτά βήματα προς τον βορρά και κοιτάζοντας με τόλμη όλες τις κατευθύνσεις, κάνει μια αληθινή δήλωση τρεις φορές χωρίς φόβο, σαν τον βρυχηθμό ενός λιονταριού: «Είμαι ο κορυφαίος στον κόσμο (*aggoham asmi lokassa*). Είμαι ο πιο επιφανής στον κόσμο (*jeṭṭhoham asmi lokassa*). Είμαι ο πιο αξιέπαινος στον κόσμο (*seṭṭhoham asmi lokassa*)».

Έχοντας ολοκληρώσει πλήρως το θεμέλιο της Γαλήνης, με το που βλέπει τα τέσσερα σημάδια του γέροντα, του άρρωστου, του νεκρού και του ασκητή, η αλαζονεία που οφείλεται στην νεότητα, στην υγεία, στην μακροζωία και στον πλούτο, παύει στο νοητικό συνεχές του Μποντισάττα, ο οποίος έχει πλέον βαθιά επίγνωση των τεσσάρων επιτομών της Διδασκαλίας (*Dhammuddesa*), δηλαδή, το πώς αυτό το σώμα καταπιέζεται από τα γηρατειά, τις ασθένειες και τον θάνατο, και το πώς η διαφυγή από την δουλεία της λαχτάρας για απολαύσεις και πλούτη είναι αδύνατη, εκτός και εάν υπάρξει πλήρης αποκόλληση από αυτό (όπως δίνεται στην *Raṭṭhapāla Sutta*)².

Έχοντας ολοκληρώσει πλήρως το θεμέλιο της Απάρνησης, ο Μποντισάττα αφήνει πίσω του, χωρίς καμία ανησυχία, όλους τους βασιλικούς συγγενείς του και το σόι του. Απαρνιέται επίσης την βασιλεία που απολάμβανε και την κυριαρχία ενός Παγκόσμιου Μονάρχη που επρόκειτο να έρθει στα χέρια του.

Αυτή είναι η ερμηνεία των δασκάλων *Eke*. Ο Σχολιαστής, ο Σεβάσμιος *Mahā Dhammarāla*, δεν κάνει κανένα σχόλιο γι' αυτήν την ερμηνεία.

Η Θεωρία των Δασκάλων *Keci* (Μερικοί Δάσκαλοι)

Σύμφωνα με τους δασκάλους *Keci*, τα Τέσσερα Θεμέλια (*Adhiṭṭhāna*) ολοκληρώνονται πλήρως μόνο στην περίπτωση που επιτυγχάνεται η Φώτιση. Η ερμηνεία τους είναι:

Όταν γίνεται Βούδας, επιτυγχάνοντας την Οδό της Αξιοτήτας (*arahatta-magga ñāṇa*) και της Παντογνωσίας, μέσω της προηγούμενης συσσώρευσης του θεμελίου της φιλαλήθειας σύμφωνα με τον όρκο του, διεισδύει στις Τέσσερεις Ευγενείς Αλήθειες. Επομένως, το θεμέλιο της Φιλαλήθειας εκπληρώνεται απόλυτα τότε.

¹ Δες το Σχόλιο στην Ομιλία Περί Εμπνευσμένης Εμπιστοσύνης (*Sampasādanīya-sutta*, DN 28, PTS 3.886, *Dīgha Nikāya*, 3^{ος} τόμος.) όπου ο Σαριπούττα εκδηλώνει την εμπιστοσύνη και τον θαυμασμό του στις ιδιότητες του Βούδα.

² *Raṭṭhapāla Sutta*: Η 82^η Σούττα της *Majjhima Nikāya*.

Μέσω της προηγούμενης συσσώρευσης του θεμελίου της απάρνησης, εξαλείφει όλες τις νοητικές μολύνσεις. Επομένως, το θεμέλιο της Απάρνησης εκπληρώνεται απόλυτα τότε.

Μέσω της προηγούμενης συσσώρευσης του θεμελίου της γαλήνης, επιτυγχάνει την πιο υπέροχη ειρήνη του Νιμπάνα όταν γίνεται Βούδας. Επομένως, το θεμέλιο της Γαλήνης εκπληρώνεται απόλυτα τότε.

Μέσω της προηγούμενης συσσώρευσης του θεμελίου της σοφίας, επιτυγχάνει την ανεμπόδιστη γνώση όλων υπάρχουν για να γνωρίζει (*anāvaraṇa ñāṇa*). Επομένως, το θεμέλιο της Σοφίας εκπληρώνεται πλήρως τότε.

Αυτή είναι η ερμηνεία των δασκάλων *Keci*, για την οποία ο Σχολιαστής, ο Σεβάσμιος Mahā Dhammapāla, παρατηρεί ότι: «Η δήλωσή τους είναι ατελής διότι η Τέλεια Αφύπνιση (*Abhisambhodhi*,) που είναι η Οδός της Αξιότητας και της Παντογνωσίας, είναι καθαρά Απόλυτη Πραγματικότητα: διότι το θεμέλιο της γαλήνης σημαίνει εξάλειψη μέσω της μη εμφάνισης του πόνου της σανσάρα, ή της Πλήρους Ειρήνης: και διότι αυτό είναι εφικτό μόνο με την πραγματοποίηση του Νιμπάνα (*Parinibbāna*).

Η Θεωρία των Δασκάλων *Aññe* (Άλλοι Δάσκαλοι)

Ωστόσο, οι δάσκαλοι *Aññe*, λένε ότι τα Τέσσερα Θεμέλια εκπληρώνονται πλήρως όταν διδάσκεται η Ομιλία για την περιστροφή του Τροχού της Διδασκαλίας (*Dhamma-cakka*): όταν δηλαδή ο Βούδας αναπτύσσει την Γνώση της Διδασκαλίας (*Desanā ñāṇa*). Η ερμηνεία τους είναι:

Το νοητικό συνεχές του Βούδα, ο οποίος έχει κάνει στο παρελθόν μια συσσώρευση φιλαλήθειας, ολοκληρώνεται στο θεμέλιο της Φιλαλήθειας, με την διδασκαλία των Ευγενών Αληθειών με τρεις τρόπους¹, σε σχέση με κάθε μία από τις Τέσσερεις Ευγενείς Αλήθειες.

Το νοητικό συνεχές του Βούδα, ο οποίος έχει κάνει στο παρελθόν μια συσσώρευση απάρνησης, ολοκληρώνεται στο θεμέλιο της Απάρνησης, κάνοντας την μεγάλη προσφορά της Αληθινής Διδασκαλίας.

Το νοητικό συνεχές του Βούδα, που έχει κάνει στο παρελθόν μια συσσώρευση γαλήνης, ολοκληρώνεται στο θεμέλιο της Γαλήνης, έχοντας επιτύχει ο ίδιος την Ειρήνη της Ελευθερίας από τις νοητικές μολύνσεις και προκαλώντας τους άλλους να επιτύχουν το ίδιο, όπως το έκανε και αυτός.

Το νοητικό συνεχές του Βούδα, ο οποίος έχει κάνει στο παρελθόν μια συσσώρευση σοφίας, ολοκληρώνεται στο θεμέλιο της Σοφίας, με την πλήρη κατανόηση των προδιαθέσεων και των υπολανθάνουσων τάσεων των όντων.

Αυτή είναι η ερμηνεία των δασκάλων *Aññe*, στην οποία ο Σχολιαστής, ο Σεβάσμιος Mahā Dhammapāla, παρατηρεί ότι: «Η δήλωση των δασκάλων *Aññe*, είναι επίσης ατελής, διότι τα Τέσσερα Θεμέλια ολοκληρώνονται πλήρως μόνον όταν τελειώσουν τα καθήκοντα ενός Βούδα (*Buddha-kicca*).

---

¹ Τρεις τρόποι: α) Η γνώση ότι είναι η αλήθεια (*sacca-ñāṇa*). β) Η γνώση ότι μια συγκεκριμένη λειτουργία, σε σχέση με αυτήν την αλήθεια, πρέπει να εκτελεστεί (*kicca-ñāṇa*). γ) Η γνώση ότι η συγκεκριμένη λειτουργία, σε σχέση με αυτήν την αλήθεια, έχει εκτελεστεί (*kata-ñāṇa*).

Με την διδασκαλία της Ομιλίας του Τροχού της Διδασκαλίας, ο Βούδας μόλις έχει ξεκινήσει τα καθήκοντά του. Δεν τα έχει ολοκληρώσει ακόμα. Επομένως, η δήλωση των δασκάλων *Aññe* παραμένει ατελής.

Η Θεωρία των Δασκάλων *Apare* (Δευτερεύοντες Δάσκαλοι)

Οι δάσκαλοι *Apare* υποστηρίζουν ότι τα Τέσσερα Θεμέλια εκπληρώνονται απόλυτα, στην περίπτωση που το Νιμπάνα υλοποιείται πλήρως (*Parinibbāna*).

Ιδού ο τρόπος με τον οποίον εξηγούν την θεωρία τους:

Από τις τέσσερεις όψεις του θεμελίου της φιλαλήθειας, το Νιμπάνα ως υπέρτατο θεμέλιο φιλαλήθειας (*Paramattha Saccādhittāna*) είναι υψίστης σημασίας. Η λειτουργία του δεν ολοκληρώνεται ακόμα από την απλή επίτευξη της οδού της Αξιότητας (*arahatta-magga*) μέσω της εξάλειψης των νοητικών μολύνσεων (*kilesa-parinibbāna*). Η λειτουργία του ολοκληρώνεται μόνον όταν η ύπαρξη τελειώνει με την εξαφάνιση των συναθροισμάτων (*khandha-parinibbāna*). Μόνο τότε το θεμέλιο της Φιλαλήθειας τελειοποιείται.

Εκείνη την ώρα, επειδή και τα τέσσερα συναθροίσματα, δηλαδή:

το συνάθροισμα της ηδονικής επιθυμίας (*kāmapadhi*),

το συνάθροισμα του σώματος (*kandhupadhi*),

το συνάθροισμα των νοητικών μολύνσεων (*kilesupadhi*) και

το συνάθροισμα των βουλητικών δραστηριοτήτων (*abhisāṅkhārūpadhi*), έχουν εξαλειφθεί, το θεμέλιο της Απάρνησης τελειοποιείται.

Στην συνέχεια, επειδή όλες οι νοητικές λειτουργίες παύουν, το θεμέλιο της Γαλήνης τελειοποιείται.

Και εκείνη την ώρα επίσης, επειδή ο σκοπός της σοφίας επιτυγχάνεται, το θεμέλιο της Σοφίας τελειοποιείται.

Αυτή είναι η θεωρία των δασκάλων *Apare*. Χωρίς να ασκήσει οποιαδήποτε κριτική για την άποψή τους, ο Σχολιαστής, ο Σεβάσμιος Mahā Dhammārāla, δίνει την δική του ερμηνεία ως συμπλήρωμα: α) Η τελειοποίηση του θεμελίου της Φιλαλήθειας είναι ιδιαίτερα εμφανής κατά την στιγμή της γέννησης του Μποντισάττα. β) Η τελειοποίηση του θεμελίου της Σοφίας είναι ιδιαίτερα εμφανής κατά την στιγμή της φώτισής του. γ) Η τελειοποίηση του θεμελίου της Απάρνησης είναι ιδιαίτερα εμφανής την στιγμή που κάνει το μεγάλο δώρο της Διδασκαλίας, εκφωνώντας την Ομιλία του Τροχού της Διδασκαλίας. και δ) Η τελειοποίηση του θεμελίου της Γαλήνης είναι ιδιαίτερα εμφανής όταν συνειδητοποιεί το Νιμπάνα.

Σύνοψη των Απόψεων των Διαφόρων Δασκάλων

1. Οι δάσκαλοι *Eke* λένε, ότι τα Τέσσερα Θεμέλια τελειοποιούνται στην πρώτη περίπτωση, όταν γίνεται η σύλληψη στην τελευταία ύπαρξη του Μποντισάττα.
2. Οι δάσκαλοι *Keci* λένε, ότι τα Τέσσερα Θεμέλια τελειοποιούνται στην δεύτερη περίπτωση, όταν επιτυγχάνεται η Φώτιση.
3. Οι δάσκαλοι *Aññe* λένε, ότι τα Τέσσερα Θεμέλια τελειοποιούνται στην τρίτη περίπτωση, όταν παραδίδεται η Ομιλία του Τροχού της Διδασκαλίας.

4. Οι δάσκαλοι *Apare* λένε, ότι τα Τέσσερα Θεμέλια τελειοποιούνται στην τέταρτη περίπτωση, όταν πραγματοποιείται το Νιμπάνα.

Ακολουθώντας την παράδοση των συγγραφέων οι οποίοι στα έργα τους, εκφράζουν την άποψη που υποστηρίζουν στο τέλος, ο Σεβάσμιος *Maḥā Dhammapāla* αναφέρει τελευταία την Δευτερεύουσα Θεωρία (*Apare vāda*) επειδή την εγκρίνει και την δέχεται με μια συμπληρωματική παρατήρηση που είναι ότι: Τα Τέσσερα Θεμέλια τελειοποιούνται μόνο στην τέταρτη περίπτωση, όταν πραγματοποιείται το Νιμπάνα, όπως δηλώνεται από τους δασκάλους *Apare*.

Ωστόσο, είναι ιδιαίτερα εμφανές ότι το θεμέλιο της Φιλαλήθειας τελειοποιείται την στιγμή του πρώτου γεγονότος (κατά την σύλληψη), το θεμέλιο της Σοφίας τελειοποιείται την στιγμή του δεύτερου γεγονότος (κατά την Φώτιση), το θεμέλιο της Απάρνησης τελειοποιείται την στιγμή του τρίτου γεγονότος (παράδοση της Ομιλίας του Τροχού της Διδασκαλίας), και το θεμέλιο της Γαλήνης τελειοποιείται την στιγμή του τέταρτου γεγονότος (Νιμπάνα).

Τα Πλεονεκτήματα των Τεσσάρων Θεμελίων (*Adhiṭṭhāna*)

Μέσω του θεμελίου της Φιλαλήθειας πραγματοποιείται η κάθαρση της ηθικής. Μέσω του θεμελίου της Απάρνησης πραγματοποιείται η κάθαρση των μέσων διαβίωσης. Μέσω του θεμελίου της Γαλήνης πραγματοποιείται η κάθαρση του νου. Μέσω του θεμελίου της Σοφίας πραγματοποιείται η κάθαρση της γνώσης.

Επιπλέον, ο Μποντισάττα:

Μέσω του θεμελίου της Φιλαλήθειας, (επειδή δεν παρεκκλίνει από την αλήθεια) δεν ακολουθεί την εσφαλμένη πορεία του μίσους.

Μέσω του θεμελίου της Απάρνησης, (επειδή δεν είναι προσκολλημένος στα αισθητηριακά αντικείμενα) δεν ακολουθεί την εσφαλμένη πορεία της απληστίας.

Μέσω του θεμελίου της Γαλήνης, (επειδή είναι άμεμπτος και δεν έχει τίποτα να φοβηθεί) δεν ακολουθεί την εσφαλμένη πορεία του φόβου.

Μέσω του θεμελίου της Σοφίας, (επειδή βλέπει τα πράγματα όπως ακριβώς είναι) δεν ακολουθεί την εσφαλμένη πορεία της αυταπάτης.

Επίσης, ο Μποντισάττα:

Μέσω του θεμελίου της Φιλαλήθειας, μπορεί να υπομένει χωρίς θυμό τις ταλαιπωρίες που προκαλούνται από το κρύο, την ζέστη και την πείνα· από την επαφή με αλογόμυγες, κουνούπια και μύγες· από τον άνεμο, τον ήλιο και τα ερπετά· από τις ενοχλητικές προσβολές και τις ύβρεις των άλλων, και από τις οδυνηρές ασθένειες.

Μέσω του θεμελίου της Απάρνησης, κάνει χρήση των τεσσάρων προαπαιτούμενων που είναι ο ρουχισμός, η τροφή, η κατοικία και τα φάρμακα, χωρίς προσκόλληση που προκύπτει από απληστία.

Μέσω του θεμελίου της Γαλήνης, αποφεύγει τους κινδύνους που προέρχονται από άγριους ελέφαντες, άγρια άλογα, άγρια βοοειδή, άγρια σκυλιά κλπ., παραμένοντας απόλυτα γαλήνιος.

Μέσω του θεμελίου της Σοφίας, διώχνει χωρίς αυταπάτες, τις εσφαλμένες σκέψεις των ηδονικών απολαύσεων, την κακοβουλία και την σκληρότητα ή βία, καθώς και τους ευτελείς παράγοντες.

Μέσω του θεμελίου της Φιλαλήθειας, επιτυγχάνει την ευτυχία της απάρνησης, μέσω του θεμελίου της Απάρνησης, επιτυγχάνει την μοναξιά, μέσω του θεμελίου της Γαλήνης, επιτυγχάνει την ειρήνη, και μέσω του θεμελίου της Σοφίας, επιτυγχάνει την ευτυχία που συνδέεται με την τετραπλή γνώση της Οδού.

Μέσω του θεμελίου της Φιλαλήθειας, επιτυγχάνει την ευτυχία της Πρώτης διαλογιστικής έκστασης (*jhāna*). Μέσω του θεμελίου της Απάρνησης, επιτυγχάνει την ευτυχία της Δεύτερης διαλογιστικής έκστασης. Μέσω του θεμελίου της Γαλήνης, επιτυγχάνει την Τρίτη διαλογιστική έκσταση. Μέσω του θεμελίου της Σοφίας, επιτυγχάνει την Τέταρτη διαλογιστική έκσταση.

Επομένως, έτσι πρέπει να γίνει κατανοητό το πώς όλες οι Τελειοποιήσεις περιλαμβάνονται στα Τέσσερα Θεμέλια (*adhittānas*), συνοδευόμενες από διάφορες ιδιότητες.

Πώς Όλες οι Τελειοποιήσεις Υπολογίζονται ως Δύο

Ακριβώς όπως όλες οι Τελειοποιήσεις περιλαμβάνονται στα Τέσσερα Θεμέλια, υπολογίζονται επίσης και ως δύο παράγοντες, δηλαδή, Συμπόνια (*karuṇā*) και Σοφία (*paññā*). Είναι αλήθεια, ότι μόνον οι αρετές όπως η γενναιοδωρία, η ηθική κλπ. που βασίζονται στην συμπόνια και στην σοφία που είναι οι προϋποθέσεις για την Τέλεια Φώτιση, έχουν ως αποτέλεσμα την επίτευξη της Παντογνωσίας.

Τι Περιγράφηκε σε αυτήν την Σύνοψη

Περιγράφηκε το πώς οι τριάντα τελειοποιήσεις συμπυκνώνονται σε δέκα.

Το πώς οι δέκα τελειοποιήσεις συμπυκνώνονται σε έξη, δηλαδή, σε γενναιοδωρία, ηθική, υπομονή, ενεργητικότητα, διαλογισμό και σοφία.

Το πώς αυτές οι έξη τελειοποιήσεις συμπυκνώνονται στα Τέσσερα Θεμέλια.

Και τελικά, το πώς όλες οι τελειοποιήσεις συμπυκνώνονται σε δύο παράγοντες: Συμπόνια και Σοφία.

13. Ποιοι είναι οι Παράγοντες για την Επίτευξη των Τελειοποιήσεων;

Στην ερώτηση, «Ποιοι είναι οι παράγοντες για την επίτευξη των Τελειοποιήσεων;» η απάντηση είναι, οι εξής τρεις:

- 1.** Η Ανάπτυξη των τεσσάρων ειδών νοητικής καλλιέργειας (*bhāvanā*).
- 2.** Ο Στοχασμός πάνω σε αυτά που αντιτίθενται στις Τελειοποιήσεις και η εκδίωξή τους.
- 3.** Η Παράδοση του εαυτού του στον Βούδα.

Εν συντομία, τα μέσα για την επίτευξη των τελειοποιήσεων είναι:

- α)** Η εξάλειψη της φιλαυτίας, και
- β)** Η ανάπτυξη της φιλικότητας για τα άλλα όντα.

Ας το επεξεργαστούμε λεπτομερώς:

1. Τα τέσσερα είδη νοητικής καλλιέργειας (*bhāvanā*) για την επίτευξη των τελειοποιήσεων είναι:
  - α) Η ανάπτυξη και η συσσώρευση όλων των προϋποθέσεων, όπως είναι οι τελειοποιήσεις (*pāramī*), η φιλανθρωπία (*cāga*), και η καλή συμπεριφορά (*cariyā*), χωρίς να παραλειφθεί καμία από αυτές, με μοναδικό στόχο την επίτευξη της Παντογνωσίας (*sabba-sambhāra-bhāvanā*).
  - β) Να γίνει αυτό με υψηλή εκτίμηση και σεβασμό (*sakkacca-bhāvanā*).
  - γ) Να γίνει αυτό χωρίς διακοπή καθ' όλη την διάρκεια των υπάρξεών του (*nirantara-bhāvanā*).
  - δ) Να γίνει αυτό χωρίς χαλάρωση καθ' όλη την μακρά χρονική διάρκεια μέχρι να γίνει Βούδας (*cira-kāla-bhāvanā*).

2. Ο Μποντισάττα πρέπει να εγκαταλείψει εκ των προτέρων όλα τα προσωπικά του υπάρχοντα, ακόμα και πριν εμφανιστούν στην πόρτα του άτομα που ζητούν ελεημοσύνη, με την αποφασιστικότητα ότι: «Θα προσφέρω χωρίς δισταγμό, την ζωή μου, τα πλούτη μου και την περιουσία που κατέχω, αν έρθουν άνθρωποι να τα ζητήσουν. Θα χρησιμοποιήσω μόνον ό,τι απομείνει από αυτά αφού θα έχω δώσει!» Με αυτόν τον τρόπο, έχει αποφασίσει εκ των προτέρων, να εγκαταλείψει οποιαδήποτε υπάρχοντα κατέχει. Υπάρχουν όμως τέσσερεις παράγοντες που τον εμποδίζουν να τα δώσει (*dāna-vinibandha*):
  - α) Δεν είναι συνηθισμένος στο παρελθόν, στην πρακτική της προσφοράς.
  - β) Δεν έχει επαρκή ποσότητα πραγμάτων στην κατοχή του.
  - γ) Τα πράγματα που κατέχει είναι πολύ καλά για να τα χαρίσει.
  - δ) Ανησυχεί για την μείωση των πραγμάτων που έχει στην κατοχή του.

Αναλυτικά:

α) Όταν ο Μποντισάττα έχει πράγματα για να δώσει και στην πόρτα του έχουν φτάσει άτομα που ζητούν ελεημοσύνη, αλλά παρ' όλα αυτά ο νους του Μποντισάττα δεν έχει την τάση να δώσει, συνειδητοποιεί ότι: «Σίγουρα δεν είχα συνηθίσει να δίνω κατά το παρελθόν. Επομένως η επιθυμία να δώσω δεν γεννιέται μέσα μου τώρα, παρά τις τόσο ευνοϊκές συνθήκες».

Στην συνέχεια σκέφτεται: «Αν και δεν γεννιέται μέσα μου η επιθυμία να δώσω, θα κάνω ένα δώρο για να συνηθίσω να δίνω και να το απολαμβάνω. Από δω και πέρα, θα κάνω γενναιόδωρες προσφορές. Άλλωστε, δεν έχω ήδη αποφασίσει να δώσω όλα μου τα υπάρχοντα σε αυτούς που ζητούν ελεημοσύνη;»

Έχοντας σκεφτεί έτσι, τα χαρίζει ελεύθερα και με χαρά. Κάνοντας τέτοια δώρα, ο Μποντισάττα αφαιρεί το πρώτο εμπόδιο, το «να μην είναι συνηθισμένος στο παρελθόν, στην πρακτική της προσφοράς».

- β)** Όταν δεν έχει επαρκή ποσότητα πραγμάτων στην κατοχή του, ο Μποντισάττα σκέφτεται: «Επειδή δεν έχω εξασκηθεί στο να δίνω κατά το παρελθόν, υποφέρω τώρα από έλλειψη πραγμάτων. Θα πρέπει λοιπόν να προσφέρω ό,τι έχω, είτε είναι λίγα είτε είναι κατώτερα, ακόμα κι αν αυτό κάνει την ζωή μου πιο δύσκολη. Με τέτοια δώρα, θα φτάσω στο μέλλον στο ύψος της τελειοποίησης της γενναιοδωρίας». Έχοντας σκεφτεί έτσι, χαρίζει ελεύθερα και με χαρά ό,ποιο υλικό δώρο βρίσκει. Κάνοντας τέτοια δώρα, ο Μποντισάττα αφαιρεί το δεύτερο εμπόδιο, το «να μην έχει επαρκή ποσότητα πραγμάτων στην κατοχή του».
- γ)** Όταν δεν είναι διατεθειμένος να δώσει λόγω της εξαιρετικής ποιότητας των πραγμάτων που κατέχει, ο Μποντισάττα σκέφτεται: «Καλέ μου άνθρωπε, εσύ δεν είσαι που έχεις την φιλοδοξία για την πιο ευγενή, την πιο αξιοθαύμαστη Υπέρτατη Φώτιση; Για να το πετύχεις αυτό, το μόνο σωστό είναι να κάνεις το πιο ευγενές και το πιο αξιοθαύμαστο δώρο». Έχοντας σκεφτεί έτσι, χαρίζει ελεύθερα και με χαρά το πιο εξαιρετικό και ευχάριστο αντικείμενο». Κάνοντας τέτοια δώρα, ο Μποντισάττα αφαιρεί το τρίτο εμπόδιο, που είναι «να κατέχει πράγματα που είναι πολύ καλά για να τα χαρίσει».
- δ)** Όταν ο Μποντισάττα βλέπει την μείωση των υλικών δώρων όταν τα δίνει, συλλογίζεται: «Η φύση του πλούτου και των περιουσιακών στοιχείων είναι να υπόκεινται σε καταστροφή και σε απώλεια. Επειδή κατά το παρελθόν δεν έκανα καλές πράξεις γενναιοδωρίας που ποτέ δεν εξαντλήθηκαν, βιώνω τώρα έλλειψη υλικών δώρων. Γι' αυτό θα κάνω μια προσφορά από όσα αντικείμενα κατέχω, είτε αυτά είναι λιγοστά είτε άφθονα. Με τέτοια δώρα, θα φτάσω στο μέλλον στο ύψος της τελειοποίησης της γενναιοδωρίας». Έχοντας αναλογιστεί έτσι, ο Μποντισάττα χαρίζει ό,τι υλικά δώρα βρει, ελεύθερα και με χαρά. Κάνοντας τέτοια δώρα, ο Μποντισάττα αφαιρεί το τέταρτο εμπόδιο, το «να ανησυχεί για την μείωση των πραγμάτων που έχει στην κατοχή του».

Η αφαίρεση των εμποδίων της γενναιοδωρίας κατ' αυτόν τον τρόπο, στοχαζόμενος πάνω σε αυτά με οποιοδήποτε τρόπο είναι κατάλληλος, αποτελεί ένα καλό μέσο για την εκπλήρωση της τελειοποίησης της γενναιοδωρίας. Η ίδια μέθοδος εφαρμόζεται και στις άλλες τελειοποιήσεις όπως στην ηθική, στην απάρνηση κλπ.

- 3.** Επιπλέον, ο Μποντισάττα παραδίδεται εκ των προτέρων στον Βούδα λέγοντας: «Αφιερώνω αυτήν την ατομικότητα στον Βούδα (*imāhaṃ attabhāvaṃ Buddhānaṃ niyyādemī*)».

Αυτή η αυτοπαράδοση που γίνεται εκ των προτέρων στον Βούδα, είναι ένα καλό μέσο για την εκπλήρωση όλων των τελειοποιήσεων.

Είναι αλήθεια ότι ο Μποντισάττα που έχει ήδη παραδοθεί στον Βούδα, όταν αντιμετωπίζει προβλήματα που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο το σώμα του και την ζωή του και που είναι δύσκολο να τα αντέξει, ή όταν έρχεται αντιμέτωπος με έναν επώδυνο τραυματισμό, ο οποίος έχει προκληθεί από όντα και μπορεί να του στερήσει την ζωή ενώ προσπαθεί να εκπληρώσει τις τελειοποιήσεις σε διάφορες ζωές, αναλογίζεται: «Έχω παραδόσει αυτήν την ατομικότητα στον Βούδα, ό,τι κι αν συμβεί». Έχοντας στοχαστεί έτσι, παραμένει απολύτως ακλόνητος και ατάραχος ενώπιων προβλημάτων που μπορεί να βλάψουν ακόμα και την ζωή του, και είναι πλήρως αποφασισμένος να συσσωρεύσει την αξία των καλών πράξεων που διαμορφώνουν τις τελειοποιήσεις.

Με αυτόν τον τρόπο, η παράδοση του εαυτού του στον Βούδα, είναι ένα καλό μέσο για την εκπλήρωση όλων των τελειοποιήσεων.

Τα μέσα για την επίτευξη των τελειοποιήσεων είναι:

α) Η εξάλειψη της φιλαυτίας. Κατανοώντας πλήρως την αληθινή φύση όλων των φαινομένων, ο Μποντισάττα που φιλοδοξεί για την Παντογνωσία, παραμένει αμόλυντος από την σφοδρή επιθυμία, την αλαζονεία και την λανθασμένη άποψη για αυτά. Αντιλαμβανόμενος την ατομικότητά του ως ένα απλό συνάθροισμα φυσικών φαινομένων, η φιλαυτία του και η αυταρέσκειά του μειώνονται και εξαντλούνται μέρα με την μέρα.

β) Με την επανειλημμένη ανάπτυξη της φιλικότητας και της Μεγάλης Συμπόνιας, βλέπει όλα τα όντα σαν δικά του παιδιά. Η φιλικότητά του ή η στοργή του και η συμπόνια του ή η συμπάθειά του γι' αυτά, μεγαλώνουν και ακμάζουν όλο και περισσότερο.

Ως εκ τούτου, ο Μποντισάττα, αφού έχει εγκαταλείψει την τσιγκουνιά και τις άλλες νοητικές μολύνσεις που αντιτίθενται στις τελειοποιήσεις, και αφού έχει απελευθερωθεί στιγμιαία από την απληστία, το μίσος και την αυταπάτη σε σχέση με τον εαυτό του και με τους άλλους, βοηθάει τα όντα με τέσσερα αντικείμενα υποστήριξης (*saṅgaha-vatthu*): α) γενναιοδωρία (*dāna*), β) ευγενική ομιλία (*piya-vācā*), γ) ευεργετική συμπεριφορά (*attha-cariyā*), και δ) αίσθημα ισότητας (*samānattatā*), που συνοδεύουν πάντα τα Τέσσερα Θεμέλια (*adhiṭṭhānas*).

Στην συνέχεια, τα βοηθάει με τρία «οχήματα» εξάσκησης: ηθική (*sīla*), αυτοσυγκέντρωση (*samādhi*) και σοφία (*paññā*), τα οποία οδηγούν σε τρία είδη Φώτισης (*Bodhi*)¹, προκαλώντας αυτούς που δεν έχουν εισέλθει στα «οχήματα» να εισέλθουν, και αυτούς που έχουν εισέλθει να ωριμάσουν σε αυτά.

Είναι αλήθεια ότι η συμπόνια και η σοφία του Μποντισάττα κοσμούνται από την πράξη της γενναιοδωρίας, η οποία είναι ένα από τα τέσσερα αντικείμενα υποστήριξης. Η συμπόνια και η σοφία ποτέ δεν εκδηλώνονται από μόνες τους χωρίς την γενναιοδωρία. Εκδηλώνονται και οι δύο ταυτόχρονα καθώς τελούνται πράξεις γενναιοδωρίας.

---

¹ Τρία είδη Φώτισης ή *Bodhi*, Κεφάλαιο 2, Σπάνια Εμφάνιση Ενός Βούδα, σελ. 10 του πρωτότυπου αγγλικού κειμένου.

Η Γενναιοδωρία κοσμείται από την ευγενική ομιλία, διότι ο Μποντισάττα, ενώ εκτελεί πράξεις γενναιοδωρίας, ποτέ δεν επιπλήττει ούτε βάζει τις φωνές στους υπηρέτες και σε όσους έρχονται για ελεημοσύνη, αλλά μιλάει μόνο με αξιαγάπητα και ευγενικά λόγια.

Η Ευγενική ομιλία κοσμείται από το αντικείμενο της ευεργετικής συμπεριφοράς, διότι ο Μποντισάττα δεν λέει καλά λόγια για απλή επιφανειακή ευχαρίστηση, αλλά μόνο με ειλικρινή και καλή πρόθεση να εξυπηρετήσει το συμφέρον των άλλων. Η εκπλήρωση των προϋποθέσεων της Αφύπνισης, δηλαδή, των τελειοποιήσεων (*pāramī*), της φιλανθρωπίας (*cāga*), και της ευεργετικής συμπεριφοράς (*cariya*), σημαίνει εξάσκηση για την ευημερία όλων των όντων. Επομένως, η ευεργετική συμπεριφορά είναι ένα από τα τέσσερα αντικείμενα υποστήριξης.

Η Ευεργετική Συμπεριφορά κοσμείται από το Αίσθημα Ισότητας, διότι για να εκπληρώσει τις προϋποθέσεις της Φώτισης, ο Μποντισάττα αντιμετωπίζει όλα τα όντα ως ισάξια με αυτόν, υπό όλες τις συνθήκες, ευτυχισμένες ή οδυνηρές.

Όταν γίνεται Βούδας, το καθήκον του να δαμάζει και να διδάσκει, επιτυγχάνεται με το να ωφελεί όλα τα όντα με αυτά τα τέσσερα αντικείμενα υποστήριξης που έχουν αναπτυχθεί στο έπακρον, μέσω της εκπλήρωσης των Τεσσάρων Θεμελίων (*adhittāna*).

Για τον Βούδα, η πράξη της Γενναιοδωρίας ολοκληρώνεται από το θεμέλιο της Απάρνησης (*cāgādhittāna*), η Ευγενική ομιλία ολοκληρώνεται από το θεμέλιο της Φιλαλήθειας (*Saccādhittāna*), η Ευεργετική Συμπεριφορά ολοκληρώνεται από το θεμέλιο της Σοφίας (*paññādhittāna*), και το Αίσθημα Ισότητας ολοκληρώνεται από το θεμέλιο της Γαλήνης (*Upasamādhittāna*).

Αναλυτικά:

Σχετικά με αυτά τα τέσσερα θεμέλια και τα τέσσερα αντικείμενα υποστήριξης, το Σχόλιο του Κανόνα της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*), αναφέρει τέσσερις στίχους οι οποίοι εξυμνούν τις ιδιότητες του Βούδα (CpA, PTS 329):

1. «Sacco cāgī upasanto paññavā anukampako,
sambhata-sabba-sambhāro kaṃ nāmatthaṃ na sādhaḃe»

«Ο Βούδας, που έχει φτάσει στο απόγειο του τετραμελούς θεμελίου της Φιλαλήθειας, που έχει ολοκληρώσει απόλυτα το θεμέλιο της Απάρνησης, που έχει σβήσει τις φωτιές των νοητικών μολύνσεων, που διακατέχεται από Παντογνωσία, και που φροντίζει τα όντα με Μεγάλη Συμπόνια, όντας εξοπλισμένος με όλες τις προδιαγραφές των τελειοποιήσεων, υπάρχει κάτι που δεν μπορεί να επιτύχει;»

2. «Maha-kāruṇiko Satthā hitesī ca upekkhako,
nirapekkho ca sabbattha, aho acchariyo Jino»

«Ο Βούδας, ως δάσκαλος των θεών και των ανθρώπων, όντας ένα άτομο με Μεγάλη Συμπόνια, επιδιώκει την ευημερία των όντων μέχρι αυτά να συνειδητοποιήσουν το Νιμπάνα. Παραμένει ήρεμος όταν αντιμετωπίζει τις

αντιξοότητες της ζωής. Ελεύθερος από επιθυμία και προσκόλληση σε οτιδήποτε βρίσκεται μέσα στο σώμα του ή έξω από αυτό. Πόσο υπέροχος είναι ο Βούδας που υπερνικά τους πέντε θανάτους (*māra*)¹!»

3. «Viratto sabba-dhammesu sattesu ca upekkhako,
sadā sattahite yutto, aho acchariyo Jino»

«Παρ' όλο που είναι αποστασιοποιημένος από όλα τα πράγματα, και παρ' όλο που διατηρεί ισορροπημένο νου προς όλα τα όντα, εξακολουθεί να ασχολείται μέρα και νύχτα, με την ευημερία των όντων. Πόσο υπέροχος είναι ο Βούδας που υπερνικά τους πέντε θανάτους (*māra*)!»

4. «Sabbadā sabba-sattānaṃ hitāya ca sukhāya ca,
uyyutto akilāsū ca, aho acchariyo Jino»

«Εργαζόμενος πάντα για την ευημερία και την ευτυχία όλων των όντων, δηλαδή, των θεών, των ανθρώπων, και των θεών Βράχμα, και ακολουθώντας τα πέντε καθήκοντα ενός Βούδα μέρα και νύχτα χωρίς διακοπή, εν τούτοις δεν δείχνει κανένα σημάδι κούρασης ή εξάντλησης. Πόσο υπέροχος είναι ο Βούδας που υπερνικά τους πέντε θανάτους (*māra*)!»

(Τέλος του τμήματος για τους παράγοντες με τους οποίους εκπληρώνονται οι τελειοποιήσεις)

14. Πόσος Χρόνος Απαιτείται για την Ολοκλήρωση των Τελειοποιήσεων;

Στην ερώτηση: «Πόσος χρόνος απαιτείται για την ολοκλήρωση των τελειοποιήσεων», η απάντηση είναι:

Αφού ο Μποντισάττα λάβει την οριστική προφητεία ότι θα γίνει Βούδας, το ελάχιστο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την ολοκλήρωση των τελειοποιήσεων, είναι τέσσερεις αμέτρητες χρονικές περίοδοι (*asaṅkhyeyya*) και 100.000 κοσμικοί αιώνες (*kappa*), το μέσο χρονικό διάστημα είναι οκτώ αμέτρητες χρονικές περίοδοι και 100.000 κοσμικοί αιώνες, και το μέγιστο χρονικό διάστημα είναι δεκαέξη αμέτρητες χρονικές περίοδοι και 100.000 κοσμικοί αιώνες. Μόνον αφού εκπληρώσει τις τελειοποιήσεις για τέτοιες χρονικές περιόδους μπορεί κανείς να γίνει Βούδας.

---

¹ Οι πέντε θάνατοι (*māra*) ή τα πέντε εμπόδια είναι: 1) Ο θεός Μάρα που προκάλεσε τον Βούδα για την θέση στην κατοικία της σοφίας, περικυκλώνοντάς τον με έναν τεράστιο στρατό των οπαδών του (*Deva-putta-māra*). 2) Οι νοητικές μολύνσεις (*kilesa-māra*). 3) Οι προθέσεις που οδηγούν στην επαναγέννηση (*abhisāṅkhāra-māra*). 4) Τα συναθροίσματα του νου και της ύλης (*nāma-rūpa*) που υλοποιούνται σε όλες τις ζωές πριν από την επίτευξη του Νιμπάνα (*khandha-māra*), και 5) Ο θάνατος (*maccu-māra*).

Οι τρεις διαφορετικές περιόδους σχετίζονται με τρεις διαφορετικούς επίδοξους Βούδες¹ (Μποντισάττας), δηλαδή:

Με τον επίδοξο Βούδα στον οποίον κυριαρχεί ο παράγοντας της Σοφίας (*paññādhika*),

Με τον επίδοξο Βούδα στον οποίον κυριαρχεί ο παράγοντας της Πίστης στην Καλωσύνη (*saddhādhika*), και

Με τον επίδοξο Βούδα στον οποίον κυριαρχεί ο παράγοντας της Ενεργητικότητας (*viriyādhika*).

Για να εκπληρώσει πλήρως της τελειοποιήσεις, ο επίδοξος Βούδας στον οποίον κυριαρχεί ο παράγοντας της Σοφίας, χρειάζεται τέσσερις ανυπολόγιστες χρονικές περιόδους (*asañkhyeyya*) και 100.000 κοσμικούς αιώνες (*karpa*), ο επίδοξος Βούδας στον οποίον κυριαρχεί ο παράγοντας της Πίστης στην Καλωσύνη, χρειάζεται οκτώ ανυπολόγιστες χρονικές περιόδους και 100.000 κοσμικούς αιώνες, και ο επίδοξος Βούδας στον οποίον κυριαρχεί ο παράγοντας της Ενεργητικότητας, χρειάζεται δεκαέξη ανυπολόγιστες χρονικές περιόδους και 100.000 κοσμικούς αιώνες.

Στην ερώτηση: «Εφ' όσον όλοι αυτοί είναι μελλοντικοί Βούδες, γιατί υπάρχουν τρεις διαφορετικές περιόδους ολοκλήρωσης των τελειοποιήσεων;»

Η απάντηση είναι:

Ένας επίδοξος *paññādhika* Βούδας που έχει ως κυρίαρχο παράγοντα την σοφία, είναι ισχυρός στην σοφία αλλά αδύναμος στην πίστη. Ένας επίδοξος *saddhādhika* Βούδας που έχει ως κυρίαρχο παράγοντα την πίστη στην καλωσύνη, είναι ισχυρός στην πίστη αλλά μέτριος στην σοφία. Ένας επίδοξος *viriyādhika* Βούδας που έχει ως κυρίαρχο παράγοντα την ενεργητικότητα, είναι αδύναμος στην σοφία. Μόνο μέσω της δύναμης της σοφίας μπορεί να αποκτήσει κανείς την Παντογνωσία.

Ο Σχολιαστής λέει, ότι όταν η σοφία είναι ισχυρή, η επίτευξη της Παντογνωσίας είναι γρήγορη. Όταν η σοφία είναι αδύναμη, η επίτευξη της Παντογνωσίας είναι αργή. Αυτή η διαφορά στον βαθμό δύναμης της σοφίας, εξηγεί την διαφορά στην διάρκεια των χρονικών περιόδων που απαιτούνται για την εκπλήρωση των τελειοποιήσεων.

Οι δάσκαλοι *apare* λένε, ότι η διαφορά διάρκειας των χρονικών περιόδων, έγκειται στους τρεις βαθμούς ενεργητικότητας, δηλαδή, ισχυρής, μέτριας και αδύναμης ενεργητικότητας.

Οι δάσκαλοι *aññe* λένε, ότι η διαφορά διάρκειας των χρονικών περιόδων, έγκειται στον διαφορετικό βαθμό (ισχυρό, μέτριο, αδύναμο) ωριμότητας των τελειοποιήσεων που οδηγούν στην απελευθέρωση (*vimutti-paripācanīya-dhamma*).

Από αυτές τις τρεις απόψεις, η άποψη του Σχολιαστή φαίνεται να είναι η πιο κατάλληλη όταν εξετάζουμε τις διαιρέσεις των μελλοντικών ή επίδοξων Βουδών σε τρεις τύπους ως ακολούθως:

---

¹ Τρεις διαφορετικοί μελλοντικοί Βούδες: δεξ επίσης την ανάλυση στο Κεφάλαιο 2, Η Σπάνια Εμφάνιση Ενός Βούδα, σελ. 10 του πρωτότυπου αγγλικού κειμένου.

Τρία Είδη Επίδοξων Βουδών ή Μποντισάττας

Ακόμα και την ώρα που λαμβάνουν την προφητεία, όπως συνέβει στην περίπτωση του Ασκητή Σουμέντα, οι Μποντισάττας είναι τριών ειδών:

1. Αυτός που διεισδύει στην Αλήθεια κατά την στιγμή της Εξήγησης (*Ugghaṭitaññū Bodhisatta*).
2. Αυτός που συνειδητοποιεί την Αλήθεια μετά από την Εξήγηση (*Vipañcitaññū Bodhisatta*).
3. Αυτός που χρειάζεται καθοδήγηση (*Neyya Bodhisatta*).

Από αυτούς τους τρεις τύπους:

1. Οι *Ugghaṭitaññū* Μποντισάττας, που ονομάζονται επίσης *paññādhika* και έχουν ως κυρίαρχο παράγοντα την Σοφία, είναι αυτοί που, αν θέλουν να επιτύχουν την Φώτιση ενός Μαθητή (*Sāvaka Bodhi*) στην ίδια ζωή κατά την οποία λαμβάνουν την προφητεία, έχουν το ιδιαίτερο υποστηρικτικό πλεονέκτημα να επιτύχουν την κατάσταση του Άραχατ μαζί με τις έξη Ανώτερες Πνευματικές Δυνάμεις (*abhiññās*) και τα τέσσερα είδη Αναλυτικής Γνώσης (*paṭisambhidā ñāṇa*), ακόμα και πριν από το τέλος της τρίτης γραμμής ενός στίχου τεσσάρων γραμμών που παραδίδεται από έναν Βούδα. Σε αυτό το είδος Μποντισάττα, η σοφία είναι η πιο ισχυρή.
2. Οι *Vipañcitaññū* Μποντισάττας, που ονομάζονται επίσης *saddhādhika* και έχουν ως κυρίαρχο παράγοντα την Πίστη στην Καλωσύνη, αν θέλουν να επιτύχουν την Φώτιση ενός Μαθητή στην ίδια ζωή κατά την οποία λαμβάνουν την προφητεία, έχουν το ιδιαίτερο υποστηρικτικό πλεονέκτημα να επιτύχουν την κατάσταση του Άραχατ μαζί με τις έξη Ανώτερες Πνευματικές Δυνάμεις και τα τέσσερα είδη Αναλυτικής Γνώσης, πριν από τέλος της τέταρτης γραμμής ενός στίχου τεσσάρων γραμμών που παραδίδεται από έναν Βούδα. Σε αυτό το είδος Μποντισάττα, η σοφία είναι μέτριας ισχύος.
3. Οι *Neyya* Μποντισάττας, που ονομάζονται επίσης *viriyādhika* και έχουν ως κυρίαρχο παράγοντα την Ενεργητικότητα, αν θέλουν να επιτύχουν την Φώτιση ενός Μαθητή στην ίδια ζωή κατά την οποία λαμβάνουν την προφητεία, έχουν το ιδιαίτερο υποστηρικτικό πλεονέκτημα να επιτύχουν την κατάσταση του Άραχατ μαζί με τις έξη Ανώτερες Πνευματικές Δυνάμεις και τα τέσσερα είδη Αναλυτικής Γνώσης, στο τέλος όλου του στίχου των τεσσάρων γραμμών που παραδίδεται από έναν Βούδα. Σε αυτό το είδος Μποντισάττα, η σοφία είναι η πιο αδύναμη.

Και οι τρεις τύποι Μποντισάττα σχηματίζουν την νοητική απόφαση για την επίτευξη της Φώτισης, για ανυπολόγιστους αιώνες πριν λάβουν την οριστική προφητεία. Ωστόσο, αφού λάβουν την οριστική προφητεία, ολοκληρώνουν τις τελειοποιήσεις όπως αναφέρθηκε προηγουμένως και επιτυγχάνουν την Φώτιση σύμφωνα με το προαναφερθέν χρονοδιάγραμμα.

Αδυναμία Πρόωρης Επίτευξης της Βουδότητας

Τα είδη ρυζιού που ανθίζουν, παράγουν σπόρους και ωριμάζουν μόνο μετά από μια ορισμένη χρονική περίοδο, δεν θα αποφέρουν καμία παραγωγή σε ημερομηνία νωρίτερα από την φυσική περίοδο ανθοφορίας, παραγωγής σπόρων και καρποφορίας, ακόμα και με την μέγιστη προσπάθεια ποτίσματος, κλπ. Κατά τον ίδιο τρόπο, και οι τρεις διαφορετικοί τύποι Μποντισάττας, σε καμία περίπτωση δεν φτάνουν στην Φώτιση πριν συμπληρώσουν τον καθορισμένο χρόνο για την ολοκλήρωση των τελειοποιήσεων, ακόμα κι αν προσπαθούν καθημερινά με όλο και περισσότερη ενεργητικότητα για την εκπλήρωση των τελειοποιήσεων (*pāramī*), της φιλανθρωπίας (*cāga*), και της ορθής συμπεριφοράς (*cariya*), επειδή η σοφία τους δεν έχει ακόμα ωριμάσει και η συσσώρευση των παραγόντων που δημιουργούν έναν Βούδα δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί.

Επομένως, θα πρέπει να γίνει σαφές ότι οι τελειοποιήσεις εκπληρώνονται μόνο σύμφωνα με τις προαναφερθείσες χρονικές περιόδους.

15. Ποια είναι τα Πλεονεκτήματα που Προκύπτουν από τις Τελειοποιήσεις;

Στην ερώτηση: «Ποια είναι τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις τελειοποιήσεις;», η απάντηση εν συντομία είναι: τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις τελειοποιήσεις είναι η μη επαναγέννηση στην κόλαση *Anīci* και ούτω καθ' εξής.

Αναλυτικά: Τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις τελειοποιήσεις είναι:

Η μη επαναγέννηση στις δεκαοκτώ άθλιες καταστάσεις ύπαρξης (*Abhabbaṭṭhāna*)¹ όπως η κόλαση *Anīci* κλπ.

Η ικανότητα να ασκείται για την ευημερία του αισθανόμενου κόσμου.

Τα είκοσι θαύματα.²

Η εκπλήρωση όλων των επιθυμιών των Μποντισάττας.

Και όλα τα άλλα οφέλη, όπως η επιδεξιότητα στις τέχνες, στα επαγγέλματα κλπ., όπως φαίνεται στις διάφορες ιστορίες Γέννησης (*Jātaka*) στα Χρονικά των Βουδών (*Buddha-vaṃsa*) και στα παρόμοια.

Επίσης, τα οφέλη που αφορούν τα δεκαπέντε ζεύγη τελειοποιήσεων που αναφέρονται στην Ενότητα 12 «Ποια είναι η σύνοψη των τελειοποιήσεων;» πρέπει να ληφθούν και αυτά ως πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις τελειοποιήσεις.

Επιπλέον, τα ακόλουθα είναι επίσης πλεονεκτήματα που απορρέουν από τις τελειοποιήσεις:

---

¹ Οι δεκαοκτώ άθλιες συνθήκες ύπαρξης: Βλέπε στο Κεφάλαιο 8, σελ. 112 του πρωτότυπου αγγλικού κειμένου, Οι Δεκαοκτώ Ακατόρθωτες Γεννήσεις (*Abhabbaṭṭhānas*).

² Τα είκοσι θαύματα περιγράφονται στην Ομιλία για το Θαυμάσιο και το Υπέροχο (*Acchariya-abbhuta-sutta, Suññata Vagga, Uparipaṭṭhāna*, της Majjhima Nikāya, 123).

Από την ώρα που διαμορφώνει την φιλοδοξία του για την Φώτιση, ο Μποντισάττα, επιθυμώντας την ευημερία όλων των όντων, γίνεται σαν πατέρας γι' αυτά. Έχοντας διακεκριμένες ιδιότητες, είναι άξιος σεβασμού, είναι άξιος προσφορών. Είναι σαν ένα εξαιρετικό χωράφι, για να σπαρθούν σ' αυτό σπόροι αρετής. Είναι πολύ αγαπητός σε θεούς και σε ανθρώπους. Η καρδιά του είναι γεμάτη φιλικότητα και συμπόνια, και δεν τον βλάπτουν τα άγρια θηρία, όπως τα λιοντάρια, οι λεοπαρδάλεις, οι τίγρεις κλπ. Όντας ένα άτομο που κατέχει εξαιρετική αξία ό,που κι αν γεννιέται, ξεπερνά τους άλλους σε ομορφιά, φήμη, ευτυχία, δύναμη και κυριαρχία. Είναι απαλλαγμένος από ασθένειες. Έχει πολύ καθαρή πίστη, ενεργητικότητα, επίγνωση, αυτοσυγκέντρωση και σοφία. Έχοντας λίγες νοητικές μολύνσεις, είναι στην συνέχεια εύκολο να νουθετηθεί. Είναι υπομονετικός. Απολαμβάνει τις καλές πράξεις. Δεν εκδηλώνει ούτε θυμό ούτε κακία, και δεν υποτιμά τους άλλους. Δεν ενδίδει στον ανταγωνισμό, στον φθόνο, στην ζήλεια, στην πονηριά και στην υποκρισία. Δεν είναι υπεροπτικός ούτε αλαζόνας. Είναι ήρεμος. Έχει επίγνωση της αξιοπρέπειας. Υπομένοντας με καρτερικότητα τα μαρτύρια των άλλων, δεν τους προκαλεί βάσανα. Ό,που κι αν κατοικεί, είτε σε πόλη, σε χωριό ή σε μια χώρα, ο τόπος είναι ελεύθερος από κινδύνους και καταστροφές. Κάθε φορά που γεννιέται λόγω ατυχών συνθηκών σε επίπεδα δυστυχίας, τέτοια σαν τις κολάσεις της *Ussada Niraya* (όπως είχε γίνει σε μια προηγούμενη ύπαρξη πριν γεννηθεί ως Πρίγκηπας Τεμίγια), σε αντίθεση με άλλους κατοίκους εκεί, δεν στεναχωριέται από την έντονη ταλαιπωρία αλλά αναπτύσσει όλο και περισσότερο την αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης.

Επιπλέον, η επίτευξη της διάρκειας ζωής (*āyu-sampadā*), η επίτευξη της φυσικής μορφής (*rūpa-sampadā*), η επίτευξη της οικογένειας (*kula-sampadā*), η επίτευξη της υπεροχής (*issariya-sampadā*), η αποδοχή του λόγου (*adeyya-vacanaṭā*) και το μεγαλείο της δύναμης (*mahānubhāvatā*), είναι επίσης πλεονεκτήματα των τελειοποιήσεων.

Η επίτευξη της διάρκειας ζωής (*āyu-sampadā*), είναι η μακροζωία σε οποιαδήποτε ύπαρξη ξαναγεννιέται. Με αυτό το επίτευγμα, ο Μποντισάττα ολοκληρώνει οποιαδήποτε καλή πράξη έχει αρχίσει και αναπτύσσει μεγαλύτερη αίγλη.

Η επίτευξη της φυσικής μορφής (*rūpa-sampadā*), είναι η ομορφιά της φυσικής μορφής. Με αυτό το επίτευγμα, ο Μποντισάττα εμπνέει εμπιστοσύνη και εκτίμηση στα όντα που εκτιμούν και υπολογίζουν την ομορφιά της φυσικής μορφής.

Η επίτευξη της οικογένειας (*kula-sampadā*), είναι η επαναγέννηση σε μια οικογένεια υψηλής τάξης. Με αυτό το επίτευγμα, πλησιάζουν τον Μποντισάττα ακόμα και αυτοί που είναι μεθυσμένοι από ματαιοδοξία λόγω της υψηλής τους γέννησης κλπ., έτσι ώστε να μπορεί να τους δώσει οδηγίες για να καθαρίσουν την υπερφάνειά τους.

Η επίτευξη της υπεροχής (*issariya-sampadā*), είναι το μεγαλείο του πλούτου, το μεγαλείο της δύναμης και το μεγαλείο της ακολουθίας. Με αυτό το επίτευγμα, ο Μποντισάττα είναι σε θέση να παραχωρίσει οφέλη, μαζί με τα τέσσερα αντικείμενα υποστήριξης, σε εκείνους που τα αξίζουν, ή να συγκρατήσει δίκαια αυτούς που πρέπει να συγκρατηθούν

Η αποδοχή της ομιλίας (*adeyya-vacanatā*) σημαίνει να είναι ένα άτομο τα λόγια του οποίου είναι αξιόπιστα. Με αυτό το επίτευγμα, ο Μποντισάττα γίνεται ένα στήριγμα σαν μια μεγάλη ισορροπημένη ζυγαριά, ένα πρότυπο αμεροληψίας του οποίου η εξουσία δεν μπορεί να αγνοηθεί.

Το μεγαλείο της δύναμης (*mahānubhāvatā*), είναι το μέγεθος της δύναμης. Με αυτό το επίτευγμα, ο Μποντισάττα παραμένει αήτητος από τους άλλους, ενώ τους υπερνικά δικαίως.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, όλα τα επιτεύγματα, όπως η μακροζωία κλπ., είναι τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις τελειοποιήσεις. Αυτά από μόνα τους είναι η αιτία για την ανάπτυξη των αμέτρητων προϋποθέσεων των πλεονεκτημάτων και των μέσων με τα οποία τα όντα εισέρχονται στα τρία «οχήματα»¹, και με τα οποία, αυτοί που το έχουν κάνει φτάνουν στην ωριμότητα.

(Αυτά είναι τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τις Τελειοποιήσεις)

16. Ποιος είναι ο Καρπός των Τελειοποιήσεων;

Στην ερώτηση: «Ποιος είναι ο καρπός των τελειοποιήσεων;» η απάντηση εν συντομία είναι: Ο καρπός των τελειοποιήσεων είναι οι αναρίθμητες ιδιότητες του Βούδα, με επικεφαλής την γνώση της Οδού ενός Άραχατ (*Arahatta-magga-ñāṇa*) και την Παντογνωσία που είναι η Υπέρτατη Φώτιση. Δηλαδή, ο καρπός των τελειοποιήσεων είναι να γίνει Βούδας.

Αναλυτικά:

Ο καρπός των τελειοποιήσεων είναι η απόκτηση του φυσικού σώματος (*rūpa-kāya*) που κοσμείται με πολλά γνωρίσματα, όπως τα 32 χαρακτηριστικά ενός Μεγάλου Ανθρώπου, τα 80 δευτερεύοντα σημάδια που δόθηκαν λεπτομερώς στο Χρονικό του Βούδα Γκοτάμα, η αύρα που εκπέμπεται από το σώμα του και εκτείνεται έως και 80 πήχεις ακόμα και στο απόλυτο σκοτάδι των τεσσάρων συνθηκών², και η απόκτηση του σώματος της Διδασκαλίας (*Dhamma-kāya*) που βασίζεται στο φυσικό σώμα, και το οποίο είναι ένδοξο με αναρίθμητες ιδιότητες όπως οι Δέκα Δυνάμεις³ (*dasa-bala-ñāṇa*), η τετραπλή Ακλόνητη Σοφία⁴ (*caturvesārajja-ñāṇa*), η εξαπλή μοναδική Σοφία⁵ (*cha-asādhāraṇa-ñāṇa*), και

¹ Τα τρία «οχήματα» είναι: Το όχημα του Μαθητή ή Ακροατή Βούδα (*Sāvaka Buddha*), το όχημα του Μοναχικού ή Σιωπηλού Βούδα (*Pacceka Buddha*), και το όχημα του Πλήρως Αυτοφωτισμένου Βούδα (*Sammā Sambuddha*).

² Τέσσερις συνθήκες: στα μεσάνυχτα, στην Νέα Σελήνη, μέσα σε ένα πυκνό δάσος, και κάτω από έναν σνεφιασμένο ουρανό χωρίς αστραπές.

³ Δέκα Δυνάμεις (*dasa-bala-ñāṇa*): τέλεια κατανόηση στις δέκα σφαίρες της γνώσης. Δες στο πρωτότυπο αγγλικό κείμενο Κεφ. 2, Η Σπάνια Εμφάνιση ενός Βούδα.

⁴ Η τετραπλή Ακλόνητη Σοφία: Δες Κεφ. 6, Εξέταση των Τελειοποιήσεων, υποσημείωση στην σελίδα 18.

⁵ Η εξαπλή Μοναδική Σοφία: Δες Κεφ. 6, Εξέταση των Τελειοποιήσεων, υποσημείωση στην σελίδα 18.

οι δεκαοκτώ μοναδικές ιδιότητες ενός Βούδα¹ (*āveṇika-dhamma*).

Οι σχολιαστές παραθέτουν το ακόλουθο εδάφιο:

«Buddho pi Buddhassa bhaṇeyya vaṇṇaṃ,
kappam-pi ce aññaṃ-abhāsamāno
khīyetha kappo cira-dīgham-antare,
vaṇṇo na khīyetha Tathāgatassa».

«Τόσες πολλές είναι οι ιδιότητες ενός Βούδα, που ακόμα κι αν ένας άλλος Βούδας, χωρίς να αφιερώσει τον χρόνο του σε τίποτα άλλο παρά μόνο στο να στοχάζεται τις αρετές αυτού του Βούδα για όλη του την ζωή, δεν θα μπορούσε να ολοκληρώσει την περιγραφή τους».

Όλες αυτές οι ιδιότητες ενός Βούδα είναι ο καρπός των τελειοποιήσεών του. Σε αυτό το σημείο, προκειμένου να διεγείρω την ευλαβική πίστη και την εκτίμηση στις αναρίθμητες, ανεκτίμητες ιδιότητες του Βούδα, και να επιτρέψω στον αναγνώστη αυτής της πραγματείας να αναπτύξει τα πλεονεκτήματα που ευνοούν την σοφία, θα ολοκληρώσω αυτό το κεφάλαιο αναπαράγοντας τα τρία εδάφια με τις έννοιές τους, (από το *Apadāna, Buddha-vaggo* 220-222, PTS 1.20), τα οποία απαγγέθηκαν προς τιμή του Βούδα Ανομάντασσι (Anomadassī) από τον ασκητή Σουρούτσι (Suruci), ο οποίος αργότερα γεννήθηκε ως ο Σεβάσμιος Σαριπούττα (Sāriputta).

1. Sakkā samudde udakaṃ, pametuṃ āḷhakena vā,
na tveva tava sabbañña, ñāṇaṃ sakkā pametave.

«Μπορεί να είναι δυνατόν να μετρηθεί ο τεράστιος όγκος του νερού στον μεγάλο ωκεανό, χρησιμοποιώντας κάποια μορφή μέτρησης υγρών. Αλλά, Ω Παντογνώστη Βούδα, κανείς, ούτε άνθρωπος ούτε θεός, είναι σε θέση να κατανοήσει το βάθος της σοφίας που κατέχει ο Παντογνώστης».

---

¹ Οι δεκαοκτώ μοναδικές ιδιότητες ενός Βούδα (*āveṇika-dhamma*) είναι:

1). Δεν έχει κανένα εμπόδιο ως προς την γνώση του παρελθόντος. 2). Δεν έχει κανένα εμπόδιο ως προς την γνώση του παρόντος. 3). Δεν έχει κανένα εμπόδιο ως προς την γνώση του μέλλοντος. 4). Προηγείται η σοφία σε όλες τις σωματικές του πράξεις. 5). Προηγείται η σοφία σε όλες τις λεκτικές του πράξεις. 6). Προηγείται η σοφία σε όλες τις νοητικές του πράξεις. 7). Δεν παρακμάζει η πρόθεσή του. 8). Δεν παρακμάζει η ενέργειά του. 9). Δεν παρακμάζει η αυτοσυγκέντρωσή του. 10). Δεν παρακμάζει η σοφία του. 11). Δεν παρακμάζει η διδασκαλία της Διδασκαλίας. 12). Δεν παρακμάζει η απελευθέρωσή του. 13). Δεν επιδίδεται σε αστεία και γέλια. 14). Δεν διαπράττει σφάλματα. 15). Δεν έχει τίποτα που να μην μπορεί να μετρηθεί με την σοφία. 16). Δεν έχει τίποτα που να χρειάζεται να το φροντίσει βιαστικά. 17). Δεν είναι ποτέ αμελής. 18). Δεν αναλαμβάνει τίποτα χωρίς τον δέοντα προβληματισμό.

2. «Dhāretuṃ pathaviṃ sakkā, t̥hapetvā tula-maṇḍale,
na tveva tava sabbaññu, ñāṇaṃ sakkā dharetave».

«Μπορεί να είναι δυνατόν να μετρηθεί η συνολική μάζα της μεγάλης γης, με την βοήθεια μιας μεγάλης μηχανής ζύγισης. Αλλά, Ω Παντογνώστη Βούδα, κανείς, ούτε άνθρωπος ούτε θεός, είναι σε θέση να κατανοήσει το βάθος της σοφίας που κατέχει ο Παντογνώστης».

3. «Ākāso minituṃ sakkā, rajjuyā aṅgulena vā,
na tveva tava sabbaññu, ñāṇaṃ sakkā pametave».

«Μπορεί να είναι δυνατόν να μετρηθεί η τεράστια έκταση του ανοιχτού διαστήματος, με την βοήθεια μιας μεζούρας ή με το χέρι. Αλλά, Ω Παντογνώστη Βούδα, κανείς, ούτε άνθρωπος ούτε θεός, είναι σε θέση να κατανοήσει το βάθος της σοφίας που κατέχει ο Παντογνώστης».

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΠΑΝΩ ΣΤΙΣ ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Αυτό το τμήμα, είναι μία ακόμα πιο λεπτομερής ανάλυση των Τελειοποιήσεων που μελετήσαμε στο Κεφάλαιο 6, όπως αναφέρονται στο Σχόλιο του *Anudīpanī*, (σελ. 1516, του πρωτότυπου αγγλικού κειμένου). Επειδή περιέχει επιπλέον πληροφορίες και λεπτομέρειες για τις τελειοποιήσεις, παρεμβάλλεται εδώ ως συνέχεια του Κεφαλαίου 7, και πριν από το Κεφάλαιο 8, ώστε να συνεχιστεί η απρόσκοπτη αναλυτική μελέτη του αναγνώστη πάνω στις Τελειοποιήσεις.

Σχετικά με την Σειρά Κατάταξης των Τελειοποιήσεων

Αναφορικά με την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, στον Κανόνα Πάλι σχετικά με το Χρονικό των Βουδών, αναφέρεται ξεκάθαρα ότι ο Μποντισάττα Σουμέντα νουθετεί τον εαυτό του να ξεκινήσει με την πρακτική της τελειοποίησης της γενναιοδωρίας, διότι αυτό είχαν κάνει και οι Μποντισάττας του παρελθόντος. Επομένως, φαίνεται ξεκάθαρα, ότι μεταξύ των δέκα τελειοποιήσεων, η τελειοποίηση της προσφοράς ή η γενναιοδωρη προσφορά απαιτεί την υψηλότερη προτεραιότητα για εκπλήρωση.

Αλλά στην «Ομιλία για το Μπέρδεμα» (*Sangāthā Vagga, Jaṭā-sutta, της Samyutta Nikāya, SN 1.23.2*), βρίσκουμε το εδάφιο: «*Sīle patitṭhāya nara sapañño...*», στο οποίο ο Βούδας εξηγεί ότι: «Όταν ένα άτομο με ώριμη σοφία, του οποίου η συνείδηση κατά την στιγμή της γέννησης συνοδεύεται από τις τρεις βασικές συνθήκες (*Tihetu-patisandhika*) της μη απληστίας, του μη μίσους και της μη αυταπάτης, και είναι καλά εδραιωμένο στην ηθική...», αναπτύσσει με ζήλο αυτοσυγκέντρωση και διορατική σοφία, και είναι σε θέση να ξετυλίξει το μπερδεμένο δίκτυο της σφοδρής επιθυμίας. Εδώ ο Βούδας, αναφέρει μόνο τρία είδη εξάσκησης: την Ηθική (*sīla*), την Αυτοσυγκέντρωση (*samādhī*) και την Σοφία (*paññā*). Δεν υπάρχει ούτε ένας υπαινιγμός για την εξάσκηση της Γενναιοδωρίας.

Επιπλέον, εφ' όσον η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*) που είναι η επεξηγηματική πραγματεία του μοναδικού εδαφίου της *Sangāthā Vagga Samyutta* που αναφέρθηκε παραπάνω, δεν αγγίζει το υποκείμενο της γενναιοδωρίας, και εφ' όσον η Ευγενής Οκταμελής Οδός που οδηγεί στο Νιμπάνα, περιλαμβάνει τα μονοπάτια που αφορούν μόνο την ηθική, την αυτοσυγκέντρωση και την σοφία, και δεν υπάρχει μονοπάτι που αφορά την γενναιοδωρία, μερικοί το παρερμηνεύουν, σκεπτόμενοι ότι η γενναιοδωρία δεν θεωρείται από τους Βούδες ως απαραίτητη, ότι δεν συμβάλλει στην επίτευξη του Νιμπάνα, ότι δημιουργεί περισσότερες επαναγεννήσεις στον κύκλο της ύπαρξης, και ως εκ τούτου, δεν πρέπει να καλλιεργείται.

Μάλιστα, ο γνωστός υπουργός του βασιλιά Mindon, ο U Hlaing της περιφέρειας Yaw της Βιρμανίας, έφτασε στο σημείο να γράψει στο βιβλίο του, «Η γεύση της απελευθέρωσης» (*Vimutti-rasa*), ότι ο Βούδας δίδαξε την γενναιοδωρία μόνο για χάρη των πολύ συνηθισμένων ανθρώπων, όπως για τον γιο του πλούσιου Siṅgāla.

Υπάρχουν πολλοί Βουδιστές που προσβάλλονται από μια τέτοια παρατήρηση όπως «η γενναιοδωρία δεν πρέπει να καλλιεργείται» και οι οποίοι είναι εξοργισμένοι με τον υπουργό του Yaw που γράφει ότι «ο Βούδας δίδαξε την γενναιοδωρία μόνο για χάρη των πολύ απλών ανθρώπων». Αλλά η απλή απέχθεια για αυτές τις απόψεις και η αγανάκτηση απέναντί τους, δεν εξυπηρετεί κανέναν σκοπό. Αυτό που είναι πιο σημαντικό και βοηθητικό για κάποιον, είναι να κατανοήσει σωστά τι εννοεί ο Βούδας με την Διδασκαλία του.

Σχετικά με τον προαναφερθέντα στίχο της «Ομιλίας για το Μπέρδεμα» (*Jaṭā-sutta, SN 1.23*), αυτό που πρέπει να κατανοήσει κανείς ως αληθινό νόημα της ομιλίας του Βούδα, είναι το εξής:

Αυτή η ομιλία διδάχτηκε από τον Βούδα προς όφελος εκείνων των ανώτερων όντων που είναι ικανοί να αγωνίζονται σκληρά για την πλήρη εξάλειψη των νοητικών τους μολύνσεων και για την επίτευξη της Αφύπνισης στην παρούσα ζωή, χωρίς άλλη επαναγέννηση. Εάν ένα τέτοιο ανώτερο άτομο, αγωνισθεί πραγματικά σκληρά για την επίτευξη της Αφύπνισης σε αυτήν ακριβώς την ζωή, και εάν, ως συνέπεια των επίπονων προσπάθειών του, γίνει ένας Άραχατ, δεν χρειάζεται να ξαναγεννηθεί σε μια νέα ζωή.

Η γενναιοδωρία είναι μια πράξη που δημιουργεί νέα ζωή, νέες απολαύσεις. Για το άτομο που θα σπάσει τον κύκλο της ύπαρξης σε αυτήν ακριβώς την ζωή, δεν θα υπάρξουν άλλες επαναγεννήσεις. Δεδομένου ότι δεν θα υπάρξει καινούρια ζωή για να θερίσει τα οφέλη της γενναιοδωρίας, οι πράξεις προσφοράς εκ μέρους του είναι περιττές. Γι' αυτόν τον λόγο ο Βούδας, προς όφελος των ανώτερων ατόμων, πραγματεύεται σε αυτήν την ομιλία «Συλλογή των Θεματικών Ομιλιών» (*Saṃyutta-nikāya*), κυρίως την ηθική, την αυτοσυγκέντρωση και την σοφία, οι οποίες είναι πιο σημαντικές από την γενναιοδωρία για τον σκοπό της εξάλειψης των νοητικών μολύνσεων. Αλλά ο Βούδας πουθενά δεν λέει ότι η γενναιοδωρία δεν πρέπει να καλλιεργείται.

Η γενναιοδωρία έχει την ιδιότητα να κάνει τον νου και την καρδιά εύπλαστα. Όταν κάποιος κάνει μια γενναιοδωρή προσφορά ενός δώρου, η ίδια η πράξη της προσφοράς χρησιμεύει ως άμεση υποστήριξη (*upanissaya-paccaya*) για να κάνει τον νου πιο εύπλαστο και έτοιμο για την τήρηση των ηθικών κανόνων, για την καλλιέργεια της αυτοσυγκέντρωσης, και για την ανάπτυξη της σοφίας μέσω της πρακτικής του Διορατικού διαλογισμού (*vipassanā*).

Ένα γεγονός που βρίσκεται εντός της εμπειρίας κάθε Βουδιστή, είναι ότι κάθε φορά που επισκέπτεται ένα μοναστήρι ή έναν ναό με σκοπό την τήρηση των ηθικών κανόνων, την ακρόαση της Διδασκαλίας, ή την πρακτική του διαλογισμού, χωρίς να φέρει μαζί του κάποια προσφορά, αναδύεται μέσα του ένα αίσθημα που τον κάνει να νιώθει άβολα και αμήχανα. Συνεπώς, ήταν σύνηθες για τους ευγενείς μαθητές όπως η Visākhā, κάθε φορά που επισκέπτονταν τον Βούδα να φέρνουν μια προσφορά από ρύζι, γλυκά ή φρούτα, εάν ήταν πρωί, και ποτά ή φαρμακευτικά σκευάσματα, εάν ήταν βράδυ.

Τώρα, όσοι δεν γίνονται Άραχατ σε αυτήν την ζωή, θα περάσουν μέσα από περισσότερες επαναγεννήσεις στον κύκλο της ύπαρξης.

Επομένως, θα είναι πολύ δύσκολο γι' αυτούς να επιτύχουν ευνοϊκές καταστάσεις ύπαρξης αν δεν ασκούν την γενναιοδωρία στην παρούσα ζωή. Όμως ακόμα κι αν τύχει να αποκτήσουν μια καλή επαναγέννηση, θα βρεθούν να στερούνται υλικών αγαθών, χωρίς τα οποία δεν θα μπορούν να εκτελούν αξιόπαινες πράξεις. Σε μια τέτοια περίπτωση, θα μπορούσε να ισχυρισθεί κανείς ότι θα μπορούσαν να αφοσιωθούν στην εξάσκηση της ηθικής, της αυτοσυγκέντρωσης και της σοφίας. Αλλά αυτό είναι πιο εύκολο να το λέει κανείς, παρά να το κάνει.

Είναι αλήθεια, ότι απλά και μόνο με την υποστήριξη των ευεργετικών αποτελεσμάτων που προέρχονται από προηγούμενες πράξεις γενναιοδωρίας, μπορούν να καλλιεργηθούν με επιτυχία οι τρεις εξασκήσεις της ηθικής, της αυτοσυγκέντρωσης και της σοφίας.

Συνεπώς, είναι πολύ σημαντικό για εκείνους που είναι ακόμα αναγκασμένοι να συνεχίσουν το μακρύ ταξίδι μέσα στον κύκλο της ύπαρξης (*Samsāra*), να καλλιεργήσουν την γενναιοδωρία. Μόνον όταν είναι κανείς εφοδιασμένος με τις «προμήθειες» για ένα μακρύ ταξίδι, δηλαδή με την γενναιοδωρία, μπορεί να φτάσει σε έναν καλό προορισμό. Ευρισκόμενος εκεί και κατέχοντας τον υλικό πλούτο που είναι ο καρπός από τις γενναιοδωρες πράξεις που εκτέλεσε στις προηγούμενες ζωές, μπορεί στην συνέχεια να αφοσιωθεί στην επιδίωξη ό,ποιων άλλων αξιόπαινων πράξεων επιθυμεί.

Ανάμεσα στους ταξιδιώτες αυτού του κύκλου των επαναγεννήσεων, οι Μποντισάττας είναι τα σπουδαιότερα άτομα. Ένας Μποντισάττα, αφού λάβει μια σαφή προφητεία από έναν Βούδα, ότι θα γίνει ένας Πλήρως Αυτοφωτισμένος Βούδας (*Sammā Sambuddha*), συνεχίζει να ολοκληρώνει τις τελειοποιήσεις που οδηγούν στην επίτευξη της Παντογνωσίας (*sabbaññutā-ñāṇa*) για τέσσερις ανυπολόγιστες κοσμικές περιόδους (*asañkheyya*) συν 100.000 κοσμικούς αιώνες (*kappa*).

Ένας Μοναχικός ή Σιωπηλός Βούδας, δηλαδή ένας Βούδας που δεν διδάσκει (*Pacceka-buddha*), ολοκληρώνει τις τελειοποιήσεις του για δύο ανυπολόγιστες κοσμικές περιόδους συν 100.000 κοσμικούς αιώνες.

Ένας Πρώτιστος Μαθητής (*Agga-sāvaka*), συνεχίζει να ολοκληρώνει τις τελειοποιήσεις του για μία ανυπολόγιστη κοσμική περίοδο συν 100.000 κοσμικούς αιώνες.

Και ένας Κορυφαίος Μαθητής (*mahā-sāvaka*), συνεχίζει να ολοκληρώνει τις τελειοποιήσεις του για 100.000 κοσμικούς αιώνες.

Επομένως, για τους Μποντισάττα που είναι σπουδαίοι ταξιδιώτες σ' αυτό το μακρύ ταξίδι στον κύκλο της ύπαρξης, η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας είναι πρωταρχικής σημασίας, και ως εκ τούτου, στα κείμενα Πάλι σχετικά με τα Χρονικά των Βουδών, δίδεται μια εξέχουσα θέση που αφορά την σταθερή εκπλήρωση της τελειοποίησης της γενναιοδωρίας.

Έτσι, καθώς «Η Ομιλία για το Μπέρδεμα» (*Jaṭā-sutta*, SN 1.23), απευθύνεται σε άτομα που είναι ώριμα για την επίτευξη της Φώτισης, αυτοί που δεν έχουν ακόμα ολοκληρώσει τις τελειοποιήσεις δεν πρέπει να λένε ότι η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας δεν είναι απαραίτητη.

Αυτοί είναι μερικοί από εκείνους που ρωτούν, εάν είναι δυνατόν να επιτευχθεί το Νιμπάνα μόνο με την εξάσκηση της γενναιοδωρίας.

Η απάντηση μπορεί να είναι ότι, με την εξάσκηση μόνο μίας τελειοποίησης, ούτε η γενναιοδωρία, ούτε η ηθική, ούτε ο διαλογισμός, θα έχουν ως αποτέλεσμα την επίτευξη του Νιμπάνα. Διότι η εξάσκηση της γενναιοδωρίας από μόνη της, υπονοεί ότι δεν συνοδεύεται ούτε από ηθική ούτε από διαλογισμό. Παρομοίως, η εξάσκηση μόνο του διαλογισμού, σημαίνει ότι γίνεται χωρίς την υποστήριξη της ηθικής και της γενναιοδωρίας. Και όταν κάποιος δεν περιορίζεται από την ηθική, είναι πιθανόν να επιδοθεί σε κακές πράξεις. Αν ένα τέτοιο άτομο με κακές συνήθειες, επιχειρήσει να εξασκηθεί στον διαλογισμό, οι προσπάθειές του θα είναι μάταιες όπως ένας καλός σπόρος ο οποίος όταν τοποθετηθεί πάνω σε καυτό σίδηρο, δεν βλασταίνει αλλά γίνεται στάχτη. Γι' αυτό θα πρέπει να σημειωθεί, ότι δεν είναι σωστό να μιλάμε για «εξάσκηση γενναιοδωρίας μόνο».

Ο Αποδέκτης της Γενναιοδωρίας

Στο κεφάλαιο για την γενναιοδωρία στο Χρονικό των Βουδών, αναφέρεται ξεκάθαρα ότι οι προσφορές θα πρέπει να δίνονται ανεξάρτητα από το αν η κοινωνική κατάσταση του αποδέκτη είναι υψηλή, μεσαία ή χαμηλή. Εν όψει μιας τόσο σταθερής δήλωσης, δεν είναι ούτε επιθυμητό ούτε απαραίτητο να επιλέγει κανείς τον παραλήπτη όταν κάνει μια προσφορά.

Από την άλλη μεριά όμως, έχουμε την «Ομιλία περί Ανάλυσης των Προσφορών» (*Dakkhiṇā-vibhaṅga-sutta*, της *Majjhima Nikāya* 142), στην οποία ο Βούδας διδάσκει επτά είδη δώρων που πρέπει να προσφέρονται στην Κοινότητα των Μοναχών (*Σάνγκκα*), και δεκατέσσερα είδη δώρων που πρέπει να γίνονται σε μεμονωμένους αποδέκτες. Σχετικά με τα δεκατέσσερα είδη δώρων που πρέπει να γίνονται σε μεμονωμένους αποδέκτες, επισημαίνεται ότι το πλεονέκτημα που αποκτάται, αυξάνεται ανάλογα με τον αποδέκτη, ξεκινώντας από τα πιο ασήμαντα ζώα έως τα πιο ανώτερα όντα. Το δώρο βέβαια με το μεγαλύτερο πλεονέκτημα, είναι αυτό που προσφέρεται στην Σάνγκκα.

Επιπλέον, στην ιστορία του *Peta Aṅkura* (*Peta-vatthu*, Pv 21), βλέπουμε την ιστορία δύο θεών (*devas*). Όταν ο Βούδας δίδασκε το *Abhidhamma* καθισμένος στον θρόνο του Σάκκα στον ουράνιο παράδεισο της Ταβατίμσα (*Tāvātimsa*), δύο θεοί, ο Ίντακα (*Indaka*) και ο Άνκουρα (*Aṅkura*), πήγαν να ακούσουν την Ομιλία. Κάθε φορά που προσέρχονταν ισχυροί θεοί, ο Άνκουρα έπρεπε να τους παραχωρεί την θέση του και να απομακρύνεται προς τα πίσω, μέχρι και δέκα λεύγες (*yojanas*) ή (50.000 χιλιόμετρα) μακριά από τον Βούδα. Αντιθέτως, ο Ίντακα παρέμεινε στην θέση του· δεν χρειάστηκε να κουνηθεί από εκεί. Ο λόγος είναι ο εξής:

Την εποχή που η ανθρώπινη διάρκεια ζωής ήταν 10.000 χρόνια, ο Άνκουρα ήταν άνθρωπος και ήταν πολύ πλούσιος. Καθ' όλη την διάρκεια εκείνης της ζωής, προσέφερε γεύματα σε έναν μεγάλο αριθμό απλών ανθρώπων, μαγειρεύοντας τα γεύματα σε εστίες που εκτείνονταν για δώδεκα γιογκάνας (58.000 χιλιόμετρα). Εξ' αιτίας των πλεονεκτημάτων που απέκτησε από αυτές τις πράξεις γενναιοδωρίας, επαναγεννήθηκε σαν θεός.

Ο Ίντακα ωστόσο, έγινε θεός διότι είχε προσφέρει μια κουταλιά ρύζι στον Άραχατ Ανουρούντα.

Αν και η προσφορά που είχε κάνει ο Ίντακα ήταν απλώς μια κουταλιά ρύζι, επειδή ο αποδέκτης ήταν ένας Άραχατ, το όφελος που εισέπραξε ήταν μεγάλο και ευγενές. Έτσι, μια και ήταν ίσος με τους ισχυρούς θεούς, δεν χρειαζόταν να παραμερίσει. Από την άλλη, αν και ο Άνκουρα είχε κάνει μεγάλες ποσότητες δώρων για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, επειδή οι παραλήπτες ήταν συνηθισμένοι άνθρωποι, το ευεργετικό αποτέλεσμα που εισέπραξε δεν ήταν υψηλής αξίας. Έτσι, κάθε φορά που έφτανε ένας ισχυρός θεός, έπρεπε να παραχωρεί την θέση του και να πήγαινε να καθίσει μακριά από τον Βούδα. Επομένως, βρίσκουμε μέσα στο κείμενο της Πάλι, την εξής προτροπή (Pv 329): «Όταν πρόκειται να γίνει μια προσφορά, αυτός από τον οποίο θα προκύψει η μεγαλύτερη ωφέλεια, πρέπει να επιλεγεί ως αποδέκτης (*viceyya dānam dātabbam yattha dinnam mahapphalam*)».

Εδώ φαίνεται να υπάρχει μια αντίφαση μεταξύ του κειμένου Πάλι του Χρονικού των Βουδών, και των Ομιλιών άλλων κειμένων της Πάλι (όπως «Η Ομιλία περί Ανάλυσης των Προσφορών», *Dakkhiṇā-vibhaṅga-sutta* της Majjhima Nikāya 142, κλπ.) Η φαινομενική αντίφαση επιλύεται εύκολα, όταν θυμηθεί κανείς ότι οι ομιλίες όπως «Η Ομιλία περί Ανάλυσης των Προσφορών», προορίζονται για συνηθισμένους ανθρώπους ή θεούς, ενώ οι ομιλίες στο Χρονικό των Βουδών απευθύνονται αποκλειστικά στους Μποντισάττας, ο στόχος των οποίων είναι η επίτευξη της Παντογνωσίας (*sabbaññutā-ñāṇa*) ή της σοφίας του Βούδα. Αυτή η σοφία είναι μοναδική και δεν ταξινομείται σε χαμηλή, μεσαία, ή ανώτερη σοφία.

Ο Μποντισάττα πρέπει να δίνει μόνον ό,τι έχει να προσφέρει σε όποιον έρθει για να πάρει, ανεξάρτητα με το αν η κοινωνική κατάσταση του παραλήπτη είναι υψηλή, μεσαία, ή χαμηλή. Δεν χρειάζεται να σκέφτεται ότι: «Αυτός ο αποδέκτης είναι χαμηλής κοινωνικής θέσης. Αν κάνω ένα δώρο σε αυτόν, θα κερδίσω μια χαμηλής τάξεως Παντογνωσία. Ή, αυτός ο αποδέκτης είναι μεσαίας κοινωνικής τάξης. Αν κάνω ένα δώρο σε αυτόν, θα κερδίσω μια μεσαίας τάξεως Παντογνωσία».

Επομένως, το να κάνουν προσφορές σε οποιονδήποτε έρχεται για να τις λάβει, χωρίς καμιά διάκριση, είναι η συνηθισμένη πρακτική των Μποντισάττας, οι οποίοι είναι αποφασισμένοι να αποκτήσουν την Παντογνωσία (*sabbaññutā-ñāṇa*).

Από την άλλη μεριά, ο στόχος των απλών συνηθισμένων ανθρώπων ή θεών που εξασκούν την γενναιοδωρία, είναι η απόκτηση εγκόσμιων ανέσεων της αρεσκείας τους, και ως εκ τούτου, είναι φυσικό να επιλέγουν τον καλύτερο αποδέκτη για την προσφορά τους.

Συνεπώς, μπορεί να βγει το συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει αντίφαση μεταξύ των κειμένων στο Χρονικό των Βουδών, που απευθύνονται στους μεγάλους Μποντισάττας, και σε ομιλίες όπως η Ομιλία περί Ανάλυσης των Προσφορών, που απευθύνονται σε συνηθισμένους ανθρώπους ή σε θεούς.

Το Νόημα της Λέξης Τελειοποίηση ή Pāramī

Οι πιθανές έννοιες της λέξης *pāramī* έχουν εξηγηθεί ποικιλοτρόπως στο Σχόλιο του Κανόνα Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*).

Ας δώσουμε στον αναγνώστη μια ιδέα επ' αυτού:

Pāramī είναι ο συνδιασμός του *parama* και του *ī*. *Parama* σημαίνει το «πιο άριστο», που εδώ χρησιμοποιείται με την έννοια των Μποντισάττας που είναι οι πιο άριστοι.

Η η λέξη *pāramī* προέρχεται από την ρίζα *para* και την κατάληξη *ma*. Η ρίζα *para* σημαίνει «εκπληρώνω» ή «προστατεύω». Επειδή εκπληρώνουν και προστατεύουν τέτοιες αρετές όπως η γενναιοδωρία (*dāna*) κλπ., οι Μποντισάττας ονομάζονται *parama*.

Η το *para*, ως πρόθεμα, συνδεόμενο στην ρίζα *mava* σημαίνει «δένω». Επειδή οι Μποντισάττας συμπεριφέρονται σαν να δεσμεύουν και να προσελκύουν άλλα όντα κοντά τους μέσω ειδικών αρετών, ονομάζονται *parama*.

Η το *param*, ως πρόθεμα, συνδεόμενο στην ρίζα *maja* σημαίνει «να είναι αγνός». *param* εδώ, σημαίνει «περισσότερο». Επειδή οι Μποντισάττας είναι ελεύθεροι από νοητικές μολύνσεις και πολύ πιο αγνοί από τους άλλους, ονομάζονται *parama*.

Η το *param*, ως πρόθεμα, συνδεόμενο στην ρίζα *maya* σημαίνει «πηγαίνω». *param* εδώ, σημαίνει «ανώτερο». Επειδή οι Μποντισάττας πηγαίνουν στην ανώτερη κατάσταση του Νιμπάνα με ιδιαίτερο τρόπο, ονομάζονται *parama*.

Η το *param*, ως πρόθεμα, συνδεόμενο στην ρίζα *mu* σημαίνει «αποφασίζω». Επειδή οι Μποντισάττας καθορίζουν την επόμενη γέννησή τους όπως έκαναν και στην περίπτωση της παρούσας ζωής, ονομάζονται *parama*. Αυτό σημαίνει ότι όπως οι Μποντισάττας, είναι σε θέση να διαπιστώσουν τι ακριβώς πρέπει να γίνει για να κάνουν την παρούσα ζωή τους ευχάριστη και άψογη, έτσι είναι σε θέση να το κάνουν και για την μελλοντική ζωή τους. Που σημαίνει ότι έχουν την δυνατότητα να βελτιώνουν τις ζωές τους.

Η το *param*, ως πρόθεμα, συνδεόμενο στην ρίζα *mi* σημαίνει «βάζω μέσα». *param* εδώ, σημαίνει «περισσότερο». Επειδή οι Μποντισάττας εισάγουν στην νοητική τους διαδικασία όλο και περισσότερες αρετές όπως την ηθική (*sīla*) κλπ., ονομάζονται *parama*.

Η *param* σημαίνει «διαφορετικό από» ή «αντίθετο σε». Η ρίζα εδώ είναι *mi* που σημαίνει «συντρίβω». Επειδή οι Μποντισάττας συντρίβουν όλους τους εχθρούς τους, οι οποίοι με την μορφή των νοητικών μολύνσεων είναι διαφορετικοί και αντίθετοι σε όλες τις αρετές, ονομάζονται *parama*.

Η *pāra*, ως ουσιαστικό, συνδεόμενο στην ρίζα *maja* σημαίνει «εξαγνίζω». *pāra* εδώ, σημαίνει «η άλλη ή η απέναντι όχθη». Εδώ η Σανσάρα πρέπει να θεωρηθεί ως «αυτή η όχθη», και το Νιμπάνα ως «η άλλη ή η απέναντι όχθη». Επειδή οι Μποντισάττας εξαγνίζουν τον εαυτό τους αλλά και τους άλλους στην άλλη όχθη του Νιμπάνα, ονομάζονται *pāramī*.

Η *pāra*, ως ουσιαστικό, συνδεόμενο στην ρίζα *mava* σημαίνει «δένω» ή «βάζω μαζί». Επειδή οι Μποντισάττας δεσμεύουν ή συγκεντρώνουν μαζί τα όντα στο Νιμπάνα, ονομάζονται *pāramī*.

Η η ρίζα είναι *maya*, που σημαίνει «πηγαίνω». Επειδή οι Μποντισάττας πηγαίνουν στην άλλη όχθη, αυτή του Νιμπάνα, ονομάζονται *pāramī*.

Η η ρίζα είναι *mu*, «καταλαβαίνω». Επειδή οι Μποντισάττας κατανοούν πλήρως την άλλη όχθη του Νιμπάνα όπως πραγματικά είναι, ονομάζονται *pāramī*.

Ἡ ῥίζα εἶναι *mi*, που σημαίνει «βάζω μέσα». Επειδὴ οἱ Μποντισάττας βάζουν και μεταφέρουν τα ὄντα μέσα στο Νιμπάνα, ονομάζονται *pāramī*.

Ἡ ῥίζα εἶναι *mi*, που εδῶ σημαίνει «συντρίβω». Επειδὴ οἱ Μποντισάττας συντρίβουν και εξαφανίζουν εντὸς του Νιμπάνα τις νοητικές μολύνσεις που εἶναι οἱ εχθροὶ τῆς ὑπαρξης, ονομάζονται *pāramī*.

Αυτές εἶναι οἱ διάφορες ἐννοιες που παρουσιάζονται σύμφωνα με την φυσική ετυμολογία (*sabhāva-nirutti*). Δεν εἶναι τυχαίες προσπάθειες.

Paramāṇaṃ ayaṃ pāramī. Εδῶ, *pāramī* σημαίνει ιδιότητα με την μορφή εξάσκησης των Μποντισάττας.

Ἡ *paramāṇaṃ kammaṃ pāramī*. Εδῶ, *pāramī* σημαίνει τα καθήκοντα των Μποντισάττας.

Επίσης, *paramissa bhāvo pāramitā paramissa kammaṃ pāramitā*, σημαίνει: τα καθήκοντα που επιφέρουν την γνώση ὅτι ἓνα τέτοιο άτομο εἶναι Μποντισάττα.

Όλα αυτά σημαίνουν: Μια σειρά ἀπὸ καθήκοντα ὅπως ἡ γενναιοδωρία (*dāna*) και ἄλλα που πρέπει να εκπληρώσουν οἱ Μποντισάττας, ονομάζονται *pāramī* (ἢ *pāramitā*).

Στο υπο-Σχόλιο για τα Κοσμήματα του Νικητῆ (*Jināṅkāra*) λέγεται: Ἡ βούληση για γενναιοδωρία (*Dāna cetanā*) κλπ., που σχηματίζει την οδὸ για το Νιμπάνα, την ἄλλη ὄχθη τῆς Σανσάρα, θα πρέπει να ονομάζεται Τελειοποίηση (*pāramī nibbānaṃ ayaṃ-ti gacchanti etāhi ti pāramiyo, nibbāna-sādhakā hi dāna-cetanādayo dhammā paramī ti vuccanti*).

Στο Σχόλιο του Κανόνα τῆς Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*), αναφέρεται: «Ἡ Τελειοποίηση ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀρετές ὅπως ἡ γενναιοδωρία, ἡ ἠθική κλπ., που πρέπει να κατανοηθοῦν μέσω τῆς συμπόνιας και τῆς ἐπιδεξιότητας. Ἡ συμπόνια ἐπιδεικνύεται πρὸς τα ὄντα που δεν εἶναι διεφθαρμένα και κατακλυσμένα ἀπὸ την σφοδρὴ ἐπιθυμία, την ἀλαζονεία και τις λανθασμένες ἀπόψεις (*taṇhā-māna-ditṭhīhi anupahatā karuṇūpāya-kosalla-pariggahita dānādayo guṇā pāramiyo*)». Ἰκανότητα σημαίνει, σοφία στην ἀναζήτηση ἐπιδέξιων μέσων και τρόπων. Ἡ γενναιοδωρία, ἡ ἠθική κλπ., που πρέπει να καθοδηγούνται ἀπὸ την συμπόνια και την σοφία, πρέπει να ονομάζονται Τελειοποιήσεις¹.

Οἱ Δέκα Τελειοποιήσεις εἶναι:

1. Γενναιοδωρία (*dāna*). Κάποιες φορές ἀποδίδεται ὡς προσφορά δῶρων, φιλανθρωπία, χορηγία, ἐλεημοσύνη.
2. Ἠθική Διαγωγή ἢ ἀρετὴ (*sīla*)
3. Ἀπάρνηση (*nekkhamma*)
4. Σοφία (*paññā*)
5. Ενεργητικότητα (*virīya*)

---

¹ Αυτὴ ἡ ἐξήγηση γίνεται με ἰδιαίτερη ἀναφορά στις Τελειοποιήσεις των Σαμπούντας (των Πλήρως Αυτοφωτισμένων Βουδῶν).

6. Υπομονή ή ανεκτικότητα (*khantī*)
7. Φιλαλήθεια (*sacca*)
8. Αποφασιστικότητα ή ικανότητα διάκρισης (*adhiṭṭhāna*)
9. Φιλικότητα (*mettā*)
10. Αταραξία (*upekkhā*)

Σχετικά με αυτές τις τελειοποιήσεις, αναφέρεται στο κεφάλαιο 2, «Η Σπάνια Εμφάνιση Ενός Βούδα», ότι υπάρχουν τέσσερα είδη καλλιέργειας του νου. Μία από αυτές τις καλλιέργειες ασχολείται με το γεγονός ότι: από την στιγμή που οι Μποντισάττας λάβουν οριστική διαβεβαίωση από έναν Βούδα ότι θα γίνουν και εκείνοι Βούδες, μέχρι και την τελευταία τους γέννηση κατά την οποία θα γίνουν στην πραγματικότητα Πλήρως Αυτοφωτισμένοι Βούδες, δεν υπάρχει καμία περίοδος σε αυτό το πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, που να μην εξασκούνται για την ολοκλήρωση των δέκα τελειοποιήσεων (*pāramī*), ή τουλάχιστον, δεν παραλείπουν να εκπληρώσουν την τελειοποίηση της γενναιοδωρίας.

Η σκέψη για αυτές τις ευγενείς πρακτικές που ακολουθούν οι Μποντισάττας, μας γεμίζει με έμπνευση.

Χαρακτηριστικά, Λειτουργία, Εκδήλωση και Εγγύτατη Αιτία των Τελειοποιήσεων.

Κάποιος που ασκεί διορατικό διαλογισμό (*vipassanā*), πρέπει να γνωρίσει την φύση του νου (*nāma*) και της ύλης (*rūpa*) μέσω των χαρακτηριστικών τους, των λειτουργιών, των εκδηλώσεων και των εγγύτατων αιτιών τους. Μόνο τότε θα αποκτήσει ξεκάθαρη άποψη γι' αυτά.

Ομοίως, μόνον όταν κάποιος γνωρίζει το χαρακτηριστικό, την λειτουργία, την εκδήλωση και την εγγύτατη αιτία των Τελειοποιήσεων, θα έχει τότε μια σαφή κατανόηση αυτών. Επομένως, βρίσκουμε στο Σχόλιο του Κανόνα της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*) ένα ξεχωριστό κεφάλαιο για τα χαρακτηριστικά, τις λειτουργίες, τις εκδηλώσεις και τις εγγύτατες αιτίες των Τελειοποιήσεων¹.

Ένα κοινό γνώρισμα όλων των τελειοποιήσεων, είναι ότι:

Έχουν το χαρακτηριστικό να υπηρετούν το συμφέρον των άλλων.

Η λειτουργία τους είναι να παρέχουν βοήθεια στους άλλους (*kicca-rasa*) και να είναι προικισμένες με σταθερότητα ή με ευημερία, επιτυχία, εκπλήρωση (*samāpatti-rasa*).

Η εκδήλωσή τους είναι το επαναλαμβανόμενο φαινόμενο της αναζήτησης για την ευημερία και το όφελος των όντων, ή το επαναλαμβανόμενο φαινόμενο της εμφάνισης στον νου του Μποντισάττα, ότι οι τελειοποιήσεις είναι ένα χρήσιμο μέσον για να γίνει Βούδας.

Η εγγύτατη αιτία τους είναι η μεγάλη συμπόνια, ή η μεγάλη συμπόνια μαζί με την γνώση των επιδέξιων μέσων και τρόπων.

---

¹ Δες την «Ομιλία επί Διαφόρων Θεμάτων» (*Pakiṇṇaka-kathā*) από το σχόλιο του Κανόνα της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*).

Είναι απαραίτητο να δοθούν ορισμένες διευκρινήσεις σχετικά με τους παραπάνω ορισμούς.

Το **Χαρακτηριστικό** (*lakḥaṇa*) έχει δύο όψεις: το συνηθισμένο ή κοινό χαρακτηριστικό κάθε πράγματος, δηλαδή το χαρακτηριστικό που ισχύει και στα άλλα (*samañña-sabhāva*), και το ιδιόμορφο ή μοναδικό χαρακτηριστικό που δεν ισχύει στα άλλα (*visesa-sabhāva*). Για παράδειγμα, μεταξύ των υλικών ιδιοτήτων, το γήινο στοιχείο που είναι ένα εκ των τεσσάρων μεγάλων στοιχείων, έχει δύο χαρακτηριστικά: την παροδικότητα και την σκληρότητα. Το χαρακτηριστικό της παροδικότητας είναι ένα χαρακτηριστικό που ισχύει και για τα άλλα στοιχεία, και επομένως είναι ένα συνηθισμένο, κοινό χαρακτηριστικό (*samañña-sabhāva*), ενώ το χαρακτηριστικό της σκληρότητας είναι ένα μοναδικό χαρακτηριστικό του στοιχείου της γης, που δεν ισχύει για τα άλλα στοιχεία και επομένως είναι το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της (*visesa-sabhāva*).

Η **Λειτουργία** (*rasa*) έχει επίσης δύο όψεις: την λειτουργία αυτού που πρόκειται να εκτελεστεί (*kicca-rasa*), και την εκπλήρωση ή την επίτευξή του (*sampatti-rasa*). Για παράδειγμα, όταν προκύπτει η αξιοπιστία, το κάνει αφού πρώτα έχει αντισταθμίσει ή εξαλείψει την αναξιπιστία. Έτσι λέγεται, ότι η λειτουργία της αξιοπιστίας είναι η αντιστάθμιση της αναξιπιστίας. Η τελική εκπλήρωση μιας αξιοκρατικής πράξης είναι η παραγωγή ευεργετικών αποτελεσμάτων. Άρα η λειτουργία της αξιοπιστίας είναι η επίτευξη ευεργετικών αποτελεσμάτων.

Κάθε φορά που ένα άτομο συλλογίζεται βαθιά πάνω σε ορισμένα νοητικά αντικείμενα, αυτό που συνήθως εμφανίζεται στον νου του σχετίζεται με την φύση του νοητικού αντικειμένου που βρίσκεται υπό εξέταση, σχετίζεται με την λειτουργία του, σχετίζεται με την αιτία του, σχετίζεται με το αποτέλεσμα του. Έτσι, οι εκδηλώσεις που εμφανίζονται στον νου του σχετικά με το νοητικό αντικείμενο για το οποίο σκέφτεται, ονομάζεται **Εκδήλωση**.

Για παράδειγμα, όταν ένα άτομο αρχίζει να ερευνά: «Τι είναι η αξιοπιστία;», θα εμφανιζόταν στον νου του το εξής: «Η αξιοπιστία έχει την φύση ή το χαρακτηριστικό της αγνότητας» όσον αφορά την φύση της. «Αξιοπιστία είναι αυτό που εξουδετερώνει ή εξαλείφει την αναξιπιστία» όσον αφορά την λειτουργία της. «Η αξιοπιστία είναι δυνατή μόνον όταν συναναστρέφεται κανείς με το καλό και το ενάρετο» όσον αφορά την αιτία της. «Η αξιοπιστία είναι αυτό που επιτρέπει την παραγωγή επιθυμητών αποτελεσμάτων» όσον αφορά το εγγύτατο αποτέλεσμα της.

Ο άμεσος και πιο ισχυρός παράγοντας που συμβάλλει στην εμφάνιση μιας τελειοποίησης, ονομάζεται **Εγγύτατη αιτία**. Για παράδειγμα, από τους πολλούς παράγοντες που προκαλούν την εμφάνιση της αξιοπιστίας, η ορθή νοητική στάση είναι ο άμεσος και πιο ισχυρός παράγοντας που συμβάλλει στην εμφάνισή της, και γι' αυτό στα κείμενα ονομάζεται η εγγύτατη αιτία της (*padaṭṭhāna*).

1. Η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας¹ (*Dāna-Pāramī*)

Δύο Είδη Γενναιοδωρίας

Το βασικό πράγμα που πρέπει να γνωρίζουμε σχετικά με την τελειοποίηση της γενναιοδωρίας (*dāna-pāramī*), είναι ότι κάθε τι που χαρίζεται ή οποιαδήποτε πράξη προσφοράς, είναι γενναιοδωρία (*dāna*). Υπάρχουν δύο είδη γενναιοδωρίας:

1. Γενναιοδωρία, ως πράξη συλλογής αρετής (*puñña-visaya-dāna*).
2. Γενναιοδωρία, σύμφωνα με τις εγκόσμιες συνήθειες (*loka-visaya-dāna*).

Οι πράξεις γενναιοδωρίας που γίνονται από καθαρή πίστη, είναι αξιέπαινες πράξεις (*puñña-visaya-dāna*), και μόνο τέτοιες πράξεις αποτελούν την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας. Αλλά τα δώρα που δίνονται για την επιδίωξη της αγάπης, ή από θυμό, φόβο, ή από ανοησία κλπ., ακόμα και οι πράξεις που δίνουν τιμωρία ή δίνουν καταδίκη σε θάνατο, είναι εγκόσμια προσφορά. Δεν αποτελούν μέρος της τελειοποίησης της γενναιοδωρίας.

Γενναιοδωρία (*Dāna*) και Φιλανθρωπία (*Pariccāga*)

Σχετικά με την δωρεά, η οποία είναι μια αξιόλογη πράξη, είναι χρήσιμο να κατανοήσουμε τις διαφορές και τις ομοιότητες μεταξύ του όρου ***dāna***, που μεταφράζεται ως «γενναιοδωρία», και του όρου ***pariccāga***, που μεταφράζεται ως «φιλανθρωπία» ή «απάρνηση μέσω της γενναιοδωρίας».

Στην «Μακρά Ιστορία Γέννησης για την Χρυσή Χήνα» (*Mahā-hamsa-jātaka*, της *Asītinipāta*, JA 534), δίδεται μια απαρίθμηση των δέκα καθηκόντων ενός βασιλιά: γενναιοδωρία, ήθος, φιλανθρωπία, δικαιοσύνη, πραότητα, αυτοέλεγχος, ελευθερία από θυμό, έλεος, υπομονή, και αποχή από έριδες. Εκεί βλέπουμε ότι η γενναιοδωρία και η φιλανθρωπία αναφέρονται ξεχωριστά.

Σύμφωνα με το σχόλιο των Ιστοριών Γέννησης (*Jātaka*), υπάρχουν δέκα αντικείμενα που μπορούν να προσφερθούν ως δωρεά: φαγητό, ποτό, μεταφορά (που περιλαμβάνει ομπρέλες, παντόφλες ή υποδήματα που χρησιμεύουν όταν ταξιδεύει κανείς), λουλούδια, αρωματικές σκόνες, αρωματικές αλοιφές ή κρέμες, κρεβάτια, χώρους κατοικίας και ευχέρεια για φωτισμό.

Η βούληση που υποκινεί την παροχή αυτών των αντικειμένων συνιστά την γενναιοδωρία (*dāna*). Η βούληση που συνοδεύει την παροχή οποιουδήποτε άλλου αντικειμένου πρέπει να θεωρείται ως φιλανθρωπία (*pariccāga*). Επομένως, η διαφοροποίηση εδώ, έγκειται στα διαφορετικά είδη των αντικειμένων προσφοράς.

Αλλά το υπο-Σχόλιο των Ιστοριών Γέννησης (*Jātaka*), παραθέτοντας τις απόψεις πολλών δασκάλων, λέει ότι:

---

¹ Ο όρος ***Dāna*** είναι ιδιαίτερα δύσκολος για να καλυφθεί με μία μόνο λέξη. Μεταφράζεται ως γενναιοδωρία, προσφορά, δωρεά, χορηγία, κατά περίπτωση.

Η παροχή προσφορών με την προοπτική της απόλαυσης καλών αποτελεσμάτων στις μελλοντικές ζωές, είναι γενναιοδωρία (*dāna*).

Η παροχή ανταμοιβών σε υπηρέτες και προσωπικό υπηρεσίας, κλπ., με σκοπό την συγκομιδή ωφελημάτων στην παρούσα ζωή, είναι φιλανθρωπία (*pariccāga*).

Μία ιστορία που δίνει μια άλλη απεικόνιση της διαφοράς μεταξύ της γενναιοδωρίας και της φιλανθρωπίας, περιγράφεται στο Σχόλιο του Κανόνα της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*) του Κειμένου Πάλι, και στο Σχόλιο των Ιστοριών Γέννησης (*Terasanipata Jātaka* 490).

Εν συντομία:

«Κάποτε, ο Μποντισάττα γεννήθηκε ως ένας μορφωμένος Βραχμάνος ονόματι Ακίττι. Όταν οι γονείς του πέθαναν, του άφησαν μια τεράστια συσσώρευση πλούτου. Βαθειά κινητοποιημένος από μια αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης, συλλογίστηκε: «Οι γονείς μου και οι πρόγονοί μου που συγκέντρωσαν αυτά τα μεγάλα πλούτη, τα εγκατέλειψαν και τα άφησαν πίσω τους. Όσο για μένα, θα συλλέξω μόνο την ωφελιμότητα αυτής της συσσώρευσης, και θα αποχωρήσω».

Στην συνέχεια, αφού πήρε άδεια από τον βασιλιά, κανόνισε να ηχήσουν τύμπανα σε όλη την χώρα για να διακηρύξει το μεγάλο δώρο που επρόκειτο να κάνει. Επί επτά ημέρες έδινε προσωπικά τα πλούτη του, αλλά έμειναν ακόμα περισσότερα.

Βλέποντας ότι δεν υπήρχε νόημα να προεδρεύει στην τελετή διανομής της περιουσίας του, άφησε ορθάνοιχτες τις πόρτες του αρχοντικού του, του θησαυροφυλακίου του και των σιταποθηκών του, έτσι ώστε ό,ποιος ήθελε, να πάει και να πάρει ό,τι του αρέσει. Απαρνήθηκε τα εγκόσμια και έφυγε».

Μπορούμε να πούμε, ότι σύμφωνα με την παραπάνω ιστορία, η διανομή του πλούτου κατά τις πρώτες επτά ημέρες από τον ίδιο τον Μποντισάττα προσωπικά, είναι μια πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*), ενώ η εγκατάλειψη του εναπομείναντος πλούτου μετά την προσωπική διανομή των επτά ημερών, είναι μια πράξη φιλανθρωπίας (*pariccāga*). Ο λόγος για αυτήν την διάκριση είναι, ότι για να θεωρείται μια προσφορά ως πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*), πρέπει να πληρούνται τέσσερις προϋποθέσεις: 1) Να υπάρχει ένας χορηγός ή δωρητής. 2) Να υπάρχουν αντικείμενα για προσφορά. 3) Να υπάρχει ένας αποδέκτης που να είναι πραγματικά παρών για να λάβει την προσφορά, και 4) Να υπάρχει η βούληση για προσφορά. Η κατανομή του πλούτου του σοφού Ακίττι κατά τις επτά πρώτες ημέρες, πληροί όλες αυτές τις προϋποθέσεις. Ως εκ τούτου, είναι μια πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*).

Αφού πέρασαν επτά ημέρες, έφυγε αφήνοντας τα πλούτη του πριν να έρθει κάποιος παραλήπτης για να λάβει πραγματικά τα δώρα. Ως εκ τούτου, λέγεται ότι μια τέτοια προσφορά θα πρέπει να θεωρείται ως πράξη φιλανθρωπίας ή παραιτήσης (*pariccāga*).

Στις καθημερινές μας πράξεις που δεν είναι αξιόπαινες πράξεις, όταν δίνουμε κάτι σε κάποιον, απλώς λέμε ότι «δίνουμε». Η λέξη στην γλώσσα Πάλι είναι *deti*.

Αλλά όταν αποχωριζόμαστε την περιουσία μας με την σκέψη «Ό,ποιος θέλει ας την πάρει· αν κανείς δεν την θέλει, ας είναι», τότε αυτό δεν είναι γενναιοδωρία αλλά φιланθρωπία. Δηλαδή στα Πάλι δεν ονομάζεται *dāna*, αλλά *cāga* ή *pariccāga*.

Εν ολίγοις, όταν παραδίδουμε την κατοχή της περιουσίας μας σε ένα άλλο άτομο, λέγεται ότι είναι δωρεά ή μια πράξη γενναιοδωρίας. Όταν όμως εγκαταλείπουμε την επιθυμία να κατέχουμε την ιδιοκτησία που μας ανήκει, αυτό ονομάζεται φιланθρωπία ή παραίτηση, επειδή αφήνουμε στην άκρη οτιδήποτε δεν είναι πλέον χρήσιμο.

Μια άλλη μέθοδος διαφοροποίησης είναι η εξής: Η προσφορά σε ευγενή άτομα είναι γενναιοδωρία (*dāna*). Η προσφορά σε άτομα κατώτερης θέσης είναι φιланθρωπία (*pariccāga*). Έτσι, όταν ένας βασιλιάς, εκτελώντας τα δέκα καθήκοντα ενός βασιλιά, κάνει μια προσφορά σε ευγενείς μοναχούς, σε Βραχμάνους κλπ., είναι γενναιοδωρία (*dāna*). Όταν προσφέρει ελεημοσύνη σε ταπεινούς ζητιάνους, είναι φιланθρωπία (*pariccāga*).

Με αυτόν τον τρόπο, θα πρέπει να σημειωθεί το πως διακρίνεται η γενναιοδωρία (*dāna*) από την φιланθρωπία (*pariccāga*).

Σε ποιες περιπτώσεις η Γενναιοδωρία και η Φιланθρωπία Έχουν Ταυτόσημη Σημασία

Παρ' όλο που τόσο η γενναιοδωρία (*dāna*) όσο και η φιланθρωπία (*pariccāga*) αντιμετωπίζονται ξεχωριστά, όπως στον κατάλογο των δέκα καθήκοντων ενός βασιλιά που παρουσιάστηκε προηγουμένως, σε τελική ανάλυση, οι δύο όροι δεν μπορούν να διαφέρουν μεταξύ τους.

Όταν υπάρχει γενναιοδωρία, μπορεί να υπάρχει και φιланθρωπία. Όταν υπάρχει φιланθρωπία, μπορεί να υπάρχει και γενναιοδωρία. Ο λόγος είναι, ότι όταν γίνεται μια προσφορά σε έναν παραλήπτη, είτε αυτός είναι κοντά είτε είναι μακριά, αυτή είναι μια πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*). Όταν η αίσθηση της ιδιοκτησίας αποβάλλεται από τον νου του δωρητή κατά την στιγμή της προσφοράς, αυτή η παραίτηση είναι φιланθρωπία (*pariccāga*). Έτσι, κάθε φορά που κάποιος δίνει ένα δώρο, έχει πάντα προηγηθεί μέσα του η σκέψη: «Δεν θα το χρησιμοποιήσω άλλο», που υποδηλώνει παραίτηση. Επομένως, με τις αξιόπαινες πράξεις, υπάρχει πάντα η φιланθρωπία (*pariccāga*) που συνοδεύει την γενναιοδωρία (*dāna*).

Στο Χρονικό των Βουδών (*Buddha-vamsa*) στον Κανόνα Πάλι, όταν ο Βούδας ασχολείται με τις Δέκα Τελειοποιήσεις, αναφέρει μόνο την τελειοποίηση της γενναιοδωρίας και όχι την τελειοποίηση της φιланθρωπίας, επειδή, όπως εξηγείται παραπάνω, η φιланθρωπία συμπεριλαμβάνεται στην πράξη της γενναιοδωρίας.

Καθώς το κείμενο του Χρονικού των Βουδών ασχολείται μόνο με την απόλυτη αλήθεια, χωρίς να εξετάζει τις συμβατικές χρήσεις της, αναφέρει ότι η προσφορά σε κάθε είδους παραλήπτες, είτε αυτοί είναι υψηλής, μεσαίας ή χαμηλής κοινωνικής κατάστασης, είναι μια πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*). Είναι λάθος να λέμε ότι όταν η προσφορά γίνεται σε ένα ευγενές άτομο είναι γενναιοδωρία, ενώ όταν η προσφορά γίνεται σε ένα άτομο χαμηλής θέσης είναι φιланθρωπία.

Παρομοίως, στην Συλλογή των Αριθμημένων Ομιλιών (*Aṅguttara-nikāya*) και σε άλλα Κείμενα της Πάλι, βρίσκουμε την απαρίθμηση των επτά ειδών πλούτου ενός ευγενούς ατόμου ως ακολούθως: πίστη, ηθική, γνώση, φιλανθρωπία (*cāga*), σοφία, ηθική ντροπή για την τέλεση φαύλων πράξεων, και ηθικός τρόμος για την τέλεση φαύλων πράξεων. Σε αυτόν τον κατάλογο υπάρχει μόνον η φιλανθρωπία (*cāga*). Δεν γίνεται αναφορά στην γενναιοδωρία (*dāna*) επειδή είναι κατανοητό ότι η γενναιοδωρία περιλαμβάνεται στην φιλανθρωπία (*cāga*).

Αυτά είναι παραδείγματα όπου η γενναιοδωρία και η φιλανθρωπία αναφέρονται χωρίς καμιά διάκριση, με την ίδια σημασία.

Πού η Γενναιοδωρία (*Dāna*) Ονομάζεται Φιλανθρωπία (*Pariccāga*)

Αν και κάθε πράξη προσφοράς μπορεί γενικά να περιγραφεί ως Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, μεγάλες προσφορές εξαιρετικής φύσης περιγράφονται στα κείμενα ως Μεγάλη Φιλανθρωπία (*mahā-pariccāga*). Οι Μεγάλες Φιλανθρωπίες οι οποίες αποτελούνται από πέντε είδη παραχώρησης περιουσιακών στοιχείων, αναφέρονται με διαφορετικούς τρόπους στα διάφορα σχόλια.

Τα Σχόλια από την Μακρά Συλλογή των Ομιλιών (*Dīgha-nikāya*), από την Συλλογή των Μεσαίου Μήκους Ομιλιών (*Majjhima-nikāya*), και από την Αριθμημένη Συλλογή των Ομιλιών (*Aṅguttara-nikāya*), ερμηνεύοντας το νόημα του όρου Συνειδητοποιημένος (*Tathāgata*), κατατάσσουν τις Μεγάλες Φιλανθρωπίες ως ακολούθως:

1. Παραχώρηση των μελών του σώματος.
2. Παραχώρηση των ματιών.
3. Παραχώρηση του πλούτου.
4. Παραχώρηση του βασιλείου.
5. Παραχώρηση της συζύγου και των παιδιών.

Το Σχόλιο στην Συλλογή των Μεσαίου Μήκους Ομιλιών (*Majjhima-nikāya*), στην ανάλυση της «Σύντομης Ομιλίας για τον Βρυχηθμό του Λιονταριού» (*Cūḷa-sīhanāda-sutta*, MN 11), δίνει διαφορετική κατάταξη:

1. Παραχώρηση των μελών του σώματος.
2. Παραχώρηση της συζύγου και των παιδιών του.
3. Παραχώρηση του βασιλείου του.
4. Παραχώρηση της ίδιας του της ζωής.
5. Παραχώρηση των ματιών του.

Το υπο-Σχόλιο στην Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), δίνει την ακόλουθη λίστα:

1. Παραχώρηση της ζωής του.
2. Παραχώρηση των ματιών του.
3. Παραχώρηση του πλούτου του.
4. Παραχώρηση του βασιλείου του.
5. Παραχώρηση της συζύγου και των παιδιών του.

Το υπο-Σχόλιο στην Μακρά Συλλογή των Ομιλιών (*Dīgha-nikāya*), στην ανάλυση της «Μακράς Ομιλίας για τις Παραδόσεις» (*Mahāpadāna-sutta*, DN 14), δίνει την ακόλουθη λίστα:

1. Παραχώρηση των μελών του σώματός του.
2. Παραχώρηση των ματιών του.
3. Παραχώρηση του σώματος ή της ζωής του.
4. Παραχώρηση του βασιλείου του.
5. Παραχώρηση της συζύγου και των παιδιών του.

Το Σχόλιο της *Iti-vuttaka* (Έτσι Ειπώθηκε), στην ανάλυσή του πάνω στην «Ομιλία της Πλήρους Κατανόησης της Αυταπάτης» (*Moha-pariññā-sutta*, *Iti* 21), δίνει την ακόλουθη λίστα:

1. Παραχώρηση των μελών του σώματος.
2. Παραχώρηση της ζωής του.
3. Παραχώρηση του πλούτου.
4. Παραχώρηση της συζύγου και των παιδιών του.
5. Παραχώρηση του βασιλείου του.

Το Σχόλιο στο Χρονικό των Βουδών (*Buddha-vaṃsa*), δίνει την εξής λίστα:

1. Παραχώρηση των μελών του σώματός του.
2. Παραχώρηση της ζωής του.
3. Παραχώρηση του πλούτου.
4. Παραχώρηση του βασιλείου του.
5. Παραχώρηση της συζύγου και των παιδιών του.

Το Σχόλιο στην Ιστορία Γέννησης σχετικά με τον Μεγάλο Βασιλιά Βεσσαντάρα (*Vessantara-jātaka*, Ja 547), δίνει την ακόλουθη κατάταξη:

1. Παραχώρηση του πλούτου.
2. Παραχώρηση των μελών του σώματός του.
3. Παραχώρηση των παιδιών του.
4. Παραχώρηση της συζύγου του.
5. Παραχώρηση της ζωής του.

Ο ίδιος κατάλογος βρίσκεται και στο υπο-Σχόλιο για τα Κοσμήματα του Νικητή (*Jinālaṅkāra*) αλλά με διαφορετική σειρά.

Αν και κάθε μία από τις παραπάνω λίστες αποτελείται από ελαφρώς διαφορετικά στοιχεία, θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα ουσιώδη είναι τα ίδια σε όλες τους, δηλαδή τα εξωτερικά αντικείμενα και το ίδιο το σώμα. Κάτω από τα εξωτερικά αντικείμενα, βρίσκουμε εκτός από το σώμα κάποιου, την παραχώρηση του πλούτου, την παραχώρηση της συζύγου και των παιδιών του, που είναι πολύ αγαπητά για τον ίδιο, και την παραχώρηση του βασιλείου του, που είναι ο πιο σημαντικός θησαυρός που κατέχει.

Όσον αφορά την παραχώρηση του ίδιου του σώματός του, αυτό υπάγεται σε δύο τρόπους:

Ο ένας είναι αυτός που δεν θέτει σε κίνδυνο την ζωή του, που είναι η παραχώρηση των μελών του σώματός του (*añga-pariccāga*).

Ο άλλος είναι αυτός που θέτει σε κίνδυνο την ζωή του, που είναι η παραχώρηση των ματιών του (*naḡana-pariccāga*) ή η παραχώρηση του σώματος (*atta-pariccāga*) και της ζωής του (*jīvita-pariccāga*).

Εδώ εξηγείται, ότι το να δώσει κάποιος τα μάτια του ή να δώσει το σώμα του, εμπεριέχει τον κίνδυνο να χάσει την ζωή του, άρα αυτά θεωρούνται ουσιαστικά το ίδιο με το να προσφέρει την ζωή του.

Η μεγάλη τελετή προσφοράς που διεξήχθη από τον Βασιλιά Βεσσαντάρα, όταν έδωσε επτά είδη αντικειμένων, 100 στον αριθμό από το κάθε είδος, περιγράφεται από το Σχόλιο ως Μεγάλη Γενναιοδωρία (*Mahā-dāna*) και όχι ως Μεγάλη Φιλανθρωπία (*Mahā-pariccāga*). Αλλά μπορεί να αντιπαραθέσει κανείς, ότι αυτή η μεγάλη προσφορά μπορεί να θεωρηθεί ως μία από τις Πέντε Μεγάλες Φιλανθρωπίες. Μια μεγάλη προσφορά πλούτου.

Διάφορες Παρατηρήσεις για τις Διαφορετικές Όψεις της Γενναιοδωρίας

Για την διαπαιδαγώγηση εκείνων των φιλόδοξων που αγωνίζονται ένθερμα για την επίτευξη της κατάστασης ενός Πλήρως Αυτοφωτισμένου Βούδα (*Sammā Sambuddha*), ή ενός Αυτοφωτισμένου Μοναχικού Βούδα (*Paccekaabuddha*), ή ενός Φωτισμένου Μαθητή (*Sāvaka Buddha*), παρέχουμε εδώ κάποιες παρατηρήσεις σχετικά με τις διαφορετικές πτυχές της γενναιοδωρίας, η οποία αποτελεί μέρος των προϋποθέσεων για την απόκτηση της Φώτισης.

Αυτές οι παρατηρήσεις δίδονται υπό την μορφή απαντήσεων στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- 1.** Ποια πράγματα ονομάζονται γενναιοδωρία;
- 2.** Γιατί αυτά ονομάζονται γενναιοδωρία;
- 3.** Ποια είναι τα χαρακτηριστικά, οι λειτουργίες, οι εκδηλώσεις και οι εγγύτατες αιτίες της γενναιοδωρίας;
- 4.** Πόσα είδη γενναιοδωρίας υπάρχουν;
- 5.** Ποια στοιχεία ενδυναμώνουν τα ωφέλιμα αποτελέσματα της γενναιοδωρίας;
- 6.** Ποια στοιχεία αποδυναμώνουν τα ωφέλιμα αποτελέσματα της γενναιοδωρίας;

(Αυτή η μορφή επεξεργασίας, θα τηρηθεί επίσης όταν ασχοληθούμε και με τις άλλες τελειοποιήσεις).

1. Ποια Πράγματα Ονομάζονται Γενναιοδωρία;

Εν συντομία, πρέπει να απαντήσουμε ότι «η βούληση να δώσει κανείς ένα κατάλληλο πράγμα» είναι αυτό που ονομάζεται γενναιοδωρία. Το νόημα θα γίνει πιο σαφές στα επόμενα αποσπάσματα.

2. Γιατί Αυτά Ονομάζονται Γενναιοδωρία;

Η βούληση ονομάζεται γενναιοδωρία επειδή είναι υπεύθυνη για να λάβει χώρα μια πράξη προσφοράς. Δεν μπορεί να υπάρξει γενναιοδωρία αν δεν έχει κάποιος την βούληση να δώσει. Μια πράξη γενναιοδωρίας είναι δυνατή, μόνον όταν υπάρχει η βούληση να δώσει. Ως προς αυτό, με τον όρο βούληση εννοείται:

- 1.** Η βούληση που προκύπτει την στιγμή της δωρεάς, δηλαδή μια βούληση παραίτησης (*muñca-cetanā*). Εδώ *muñca* σημαίνει παραίτηση, αποποίηση. Το αληθινό στοιχείο της γενναιοδωρίας, είναι ακριβώς αυτή η βούληση που συνοδεύει την πράξη της παραίτησης.
- 2.** Η βούληση που προκύπτει εκ των προτέρων, πριν κάνει κάποιος την προσφορά (*pubba-cetanā*). Αυτό το είδος βούλησης μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως γενναιοδωρία, υπό την προϋπόθεση ότι το αντικείμενο που πρόκειται να δοθεί, είναι ήδη διαθέσιμο στα χέρια του δωρητή την στιγμή που εμφανίζεται η πρόθεση για να το δώσει. Όταν το αντικείμενο που πρόκειται να δοθεί δεν βρίσκεται ήδη διαθέσιμο στην κατοχή κάποιου, τότε η διατήρηση της σκέψης της γενναιοδωρίας μπορεί να ονομασθεί «βούληση που προηγείται της πράξης» (*pubba-cetanā*), αλλά δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως γενναιοδωρία. Μπορεί να είναι απλώς, μια καλοπροαίρετη σκέψη συνηθισμένης αξίας.

Το πώς η βούληση θεωρείται συνώνυμη με την γενναιοδωρία, βασίζεται στον κάτωθι γραμματικό ορισμό που λέει ότι: «Αυτό που υποκινεί την προσφορά, είναι γενναιοδωρία (*dīyati anenā ti dānam*)». Η βούληση εδώ, είναι σίγουρα η καθοριστική αιτία της γενναιοδωρίας.

Τα πράγματα που πρέπει να δοθούν ονομάζονται επίσης γενναιοδωρία, από τον γραμματικό ορισμό: «Αντικείμενα που θα μπορούσαν να προσφερθούν ως δωρεά (*dīyatī anenā ti dānam*)».

Ακολουθώντας αυτούς τους γραμματικούς ορισμούς, τα Κείμενα του Κανόνα αναφέρουν δύο είδη γενναιοδωρίας: την βουλευτική γενναιοδωρία και την υλική γενναιοδωρία. Σε αυτό το πλαίσιο, έχουν τεθεί ερωτήσεις σχετικά με το γιατί τα αντικείμενα που πρόκειται να προσφερθούν ονομάζονται γενναιοδωρία, δεδομένου ότι μόνον η βούληση είναι ικανή να παράγει αποτελέσματα ενώ το υλικό αντικείμενο όχι. Είναι αλήθεια, ότι μόνον η βούληση παράγει αποτελέσματα διότι η βούληση είναι μια νοητική πράξη, αλλά όπως εξηγήθηκε παραπάνω, η

βούληση μπορεί να ονομαστεί γενναιοδωρία μόνον αν εμφανισθεί την στιγμή που υπάρχουν κατάλληλα πράγματα που πρέπει να δοθούν. Επομένως, ένα υλικό αντικείμενο προσφοράς, είναι επίσης ένας σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει ώστε μια πράξη προσφοράς να χαρακτηριστεί ως γενναιοδωρία (*dāna*).

Για παράδειγμα, λέμε ότι «το ρύζι μαγειρεύεται λόγω των καυσόξυλων». Στην πραγματικότητα, είναι η φωτιά που μαγειρεύει το ρύζι. Αλλά φωτιά χωρίς καυσόξυλα δεν μπορεί να υπάρχει. Έτσι, η φωτιά καίει λόγω των καυσόξυλων, και το ρύζι μαγειρεύεται λόγω της φωτιάς. Λαμβάνοντας λοιπόν υπ' όψιν αυτά τα συνδεδεμένα φαινόμενα, δεν είναι λάθος να πούμε ότι το ρύζι μαγειρεύεται λόγω των καυσόξυλων. Παρομοίως, δικαίως μπορούμε να πούμε ότι: «Ωφέλιμα αποτελέσματα αποκτώνται λόγω αντικειμένων προσφοράς».

Επειδή τα πράγματα που πρέπει να δοθούν, χαρακτηρίζονται ως σημαντικά στις πράξεις γενναιοδωρίας, τα Κείμενα του Κανόνα αναφέρουν διαφορετικούς τύπους γενναιοδωρίας, ανάλογα με τα αντικείμενα που θα προσφερθούν. Έτσι, στις εξηγήσεις για την Μοναστική Διαγωγή (*Vinaya*), βρίσκουμε τέσσερα είδη γενναιοδωρίας, και εφ' όσον ο Βούδας επιτρέπει τέσσερα είδη ως αναγκαία για την Μοναστική Κοινότητα (*Sangha*), οι προσφορές που γίνονται στην Μοναστική Κοινότητα αναφέρονται όπως είναι φυσικό σε αυτά τα τέσσερα είδη γενναιοδωρίας. Επομένως, στις εξηγήσεις της Μοναστικής Διαγωγής υπάρχει αυτή η ταξινόμηση των τεσσάρων ειδών γενναιοδωρίας, που βασίζεται κυρίως στα διαφορετικά είδη αντικειμένων προσφοράς.

Σύμφωνα με την ταξινόμηση στην ανάλυση του *Abhidhamma* όπου τα πάντα στο κόσμο υπάγονται σε έξη κατηγορίες που αντιστοιχούν στα έξη αισθητηριακά αντικείμενα, υπάρχουν έξη είδη γενναιοδωρίας ανάλογα με το αν μια προσφορά είναι ένα δώρο ορατού αντικειμένου, ήχου, μυρωδιάς, γεύσης, αφής, ή νοητικού αντικειμένου. Εδώ επίσης, αν και δεν υπάρχει άμεση αναφορά στα έξη είδη γενναιοδωρίας στις Διδασκαλίες του *Abhidhamma*, εάν τα δώρα επρόκειτο να γίνουν από κάθε ένα από τα έξη αισθητηριακά αντικείμενα, θα υπήρχαν έξη είδη γενναιοδωρίας. Εξ' ου και αυτή η ταξινόμηση των έξη τύπων γενναιοδωρίας στην ανάλυση του *Abhidhamma*.

Σύμφωνα με την Απαρίθμηση των Ομιλιών¹ (*Suttanta*), υπάρχουν δέκα είδη γενναιοδωρίας: προσφορά διαφόρων ειδών τροφής, ποτού, μεταφοράς, λουλουδιών, αρωματικής πούδρας, ευωδιαστών αλοιφών ή κρεμών, κρεβατιών, χώρων κατοικίας και εγκαταστάσεων φωτισμού. Και εδώ πάλι, η συγκεκριμένη διδασκαλία στις Ομιλίες αφορά μόνο τις δέκα κατηγορίες αντικειμένων που μπορούν να προσφερθούν ως δωρεά. Αλλά όταν αυτά τα δέκα αντικείμενα προσφέρονται ως δωρεά, τότε θα υπάρχουν και δέκα είδη προσφοράς. Εξ' ου και αυτή η ταξινόμηση των δέκα τύπων γενναιοδωρίας στην ανάλυση των Ομιλιών.

---

¹ Suttanta piṭaka ή Sutta piṭaka: Ο Κανόνας των Ομιλιών. Ένας από τους τρεις Κανόνες του Τριμελούς Κανόνα, στην οποία αναδεικνύεται το νόημα της Διδασκαλίας του Βούδα με καθαρό τρόπο, που δεν αφήνει περιθώρια απέναντι σε διαστρεβλώσεις και εσφαλμένες ερμηνείες.

Ισχυριζόμενος κανείς ότι ο Βούδας διδάσκει μόνον αυτά τα δέκα αντικείμενα προσφοράς, δεν πρέπει να θεωρεί ότι αυτά είναι τα μόνα αντικείμενα που μπορούν να προσφερθούν και ότι άλλα δώρα δεν επιτρέπονται. Πρέπει να αντιληφθεί κανείς ότι ο Βούδας αναφέρει απλώς τα δέκα πράγματα που προσφέρονται πιο συχνά ως γενναιοδωρία στην πράξη. Ή, όπως κάθε υλικό αντικείμενο μπορεί να ταξινομηθεί ότι ανήκει στο ένα ή στο άλλο από τα δέκα είδη δώρων, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι με αυτά τα δέκα αντικείμενα καλύπτεται επίσης κάθε αντικείμενο που χρησιμοποιείται καθημερινά από τον ευγενή παραλήπτη.

Από όσα ειπώθηκαν παραπάνω, θα πρέπει να σημειωθεί καλά το πώς ένα υλικό αντικείμενο είναι ένας σημαντικός παράγοντας που συμβάλλει στην εμφάνιση της βούλησης για γενναιοδωρία. Θα φανεί στην συνέχεια, ότι τα διάφορα είδη γενναιοδωρίας που θα περιγραφούν από εδώ και στο εξής, περιλαμβάνουν πολλά που σχετίζονται με αντικείμενα προσφορών.

Ως περίληψη αυτού του κεφαλαίου, θα πρέπει να θυμόμαστε ότι η βούληση για προσφορά είναι γενναιοδωρία, επειδή υποκινεί την γενναιοδωρία, και το υλικό αντικείμενο είναι επίσης γενναιοδωρία επειδή είναι κατάλληλο για προσφορά.

3. Ποια Είναι τα Χαρακτηριστικά, οι Λειτουργίες, οι Εκδηλώσεις και οι Εγγύτατες Αιτίες της Γενναιοδωρίας;

1. Η γενναιοδωρία (*dāna*) έχει το χαρακτηριστικό (*lakkaṇa*) της φιλανθρωπίας (*cāga*).
2. Η λειτουργία της (*kicca-rasa*) είναι η καταστροφή της προσκόλλησης στα αντικείμενα προσφοράς, ή η ιδιότητα του ασεγάδιαστου (*sampatti-rasa*).
3. Η εκδήλωσή της είναι η απουσία προσκόλλησης, δηλαδή μια αίσθηση ελευθερίας από την προσκόλληση που εμφανίζεται στον νου του δωρητή, ή αλλιώς, γνωρίζοντας ότι η γενναιοδωρία συμβάλλει στον καλό προορισμό και στην ευμάρεια, σκεπτόμενος δηλαδή τα αποτελέσματα της προσφοράς, ο δωρητής αισθάνεται ότι η γενναιοδωρη πράξη του θα έχει ως αποτέλεσμα την επίτευξη της επαναγέννησης στον ανθρώπινο ή τον θεϊκό κόσμο και την επίτευξη της απόκτησης μεγάλου πλούτου.
4. Η εγγύτατη αιτία της γενναιοδωρίας είναι να έχει κανείς στην κατοχή του αντικείμενα για προσφορά. Όταν δεν υπάρχει τίποτα για να δοθεί, δεν μπορεί να υπάρξει πράξη γενναιοδωρίας, παρά μόνο να φαντάζεται κανείς ότι δίνει. Έτσι, τα αντικείμενα που προσφέρονται είναι η εγγύτατη αιτία της γενναιοδωρίας.

4. Πόσα Είδη Γενναιοδωρίας Υπάρχουν;

Το θέμα που πρέπει να εξετασθεί υπό από αυτό το πλαίσιο, είναι τεράστιο και απαιτεί μεγάλη εξάσκηση πνευματικής εγρήγορσης και ευφυΐας για να μελετηθεί.

Είδη Γενναιοδωρίας σε Ομάδες των Δύο

1) Υλικές Προσφορές και Προσφορές της Διδασκαλίας

Υπάρχουν: οι προσφορές υλικών αντικειμένων (*āmisā-dāna*), και οι προσφορές της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*).

Η προσφορά υλικών αντικειμένων, όπως το ρύζι ελεημοσύνης, είναι γνωστή ως υλική προσφορά (*āmisā-dāna*). Ονομάζεται επίσης προσφορά υποστήριξης (*paccaya-dāna*), όταν τα πράγματα που προσφέρονται είναι τα απαραίτητα των μοναχών.

Η διδασκαλία της Διδασκαλίας του Βούδα υπό μορφή ομιλιών, διαλέξεων, κλπ., είναι η προσφορά της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*). Ο Βούδας είπε, ότι αυτό είναι το ευγενέστερο απ' όλα τα είδη γενναιοδωρίας.

Αυτή η ταξινόμηση της γενναιοδωρίας σε δύο τύπους, γίνεται ανάλογα με το αντικείμενο που προσφέρεται.

α) Προσφορές Υλικών Αντικειμένων

Σχετικά με αυτόν τον καταμερισμό των ειδών γενναιοδωρίας, είναι αναγκαίο να εξετασθεί η ερώτηση, του τι είδους προσφορά αποδίδεται σε κάποιον που ανεγείρει ιερές λειψανοθήκες (*stūpa*) και αγάλματα του Βούδα.

Υπάρχουν μερικοί που υποστηρίζουν ότι παρ' όλο που η κατασκευή ιερών και αγαλμάτων του Βούδα συνεπάγεται την προσφορά μιας μεγάλης ποσότητας πλούτου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*), διότι λένε ότι για να είναι μια προσφορά πράξη γενναιοδωρίας, πρέπει να πληρούνται τρεις προϋποθέσεις: 1) Να υπάρχει ένας παραλήπτης. 2) Να υπάρχει ένα αντικείμενο για προσφορά. 3) Να υπάρχει ένας δωρητής. Στην κατασκευή των ιερών και των αγαλμάτων του Βούδα, υπάρχει προφανώς ο δωρητής, αλλά πού είναι ο παραλήπτης που θα λάβει το δώρο του, ρωτούν; Εάν δεν υπάρχει κανείς για να λάβει το δώρο, πώς μπορεί να είναι μια πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*);

Από την δική τους άποψη, τα ιερά και τα αγάλματα του Βούδα δεν είναι αντικείμενα που μπορούν να προσφερθούν ως πράξη γενναιοδωρίας, αλλά μάλλον χρησιμεύουν ως βοηθήματα στην ανάμνηση των ιδιοτήτων του Βούδα. Ένας που κατασκευάζει ιερά και αγάλματα του Βούδα, δεν έχει κάποιον συγκεκριμένο παραλήπτη στον νου του όταν τα προσφέρει. Τα κατασκευάζει για να βοηθήσει στην παραγωγή ζωντανής οπτικοποίησης του Βούδα στον νου των πιστών, έτσι ώστε να τους κάνει ικανούς να εξασκήσουν την ανάμνηση των αρετών του Βούδα.

Επομένως υποστηρίζουν, πρέπει να θεωρηθεί ότι η ανέγερση ιερών και αγαλμάτων του Βούδα σχετίζεται με την Ανάμνηση του διαλογισμού του Βούδα (*Buddhānussati*) και δεν είναι μια πράξη γενναιοδωρίας.

Υπάρχουν πάλι κάποιοι, που υποστηρίζουν ότι εφ' όσον το άτομο που χτίζει ιερά και στήνει αγάλματα του Βούδα, αναλαμβάνει αυτά τα έργα με σκοπό να τιμήσει και να αποδώσει τα σέβη του στον πιο Άξιο Βούδα, η πράξη του πρέπει να θεωρηθεί ως πράξη τιμής προς τον Βούδα (*apacāyana*), που είναι μία από τις δέκα ιδιότητες που συμβάλλουν στην απόκτηση πλεονεκτημάτων (*puñña-kiriya-vatthu*). Λένε επίσης, ότι αυτό το είδος πλεονεκτήματος, δηλαδή, ο σεβασμός προς εκείνους που είναι άξιοι σεβασμού, είναι εξάσκηση ηθικής (*cāritta-sīla*), και θα πρέπει να υπαχθεί στην τήρηση της ηθικής (*sīla*) και όχι στην καλλιέργεια του διαλογισμού Ανάμνησης του Βούδα (*Buddhānussati*).

Αλλά ούτε το πλεονέκτημα του διαλογισμού πάνω στην Ανάμνηση του Βούδα ούτε το πλεονέκτημα της απόδοσης τιμών (*apacāyana*) συνεπάγεται ότι είναι προσφορά αντικειμένων γενναιοδωρίας. Ενώ η κατασκευή μιας ιερής λειψανοθήκης (*stūpa*) και η εγκατάσταση αγαλμάτων του Βούδα, απαιτούν την δαπάνη ενός μεγάλου χρηματικού ποσού. Ως εκ τούτου, αυτά τα αξιόπαινα έργα πρέπει να θεωρηθούν ότι υπάγονται στην γενναιοδωρία.

Εδώ μπορεί να τεθεί το ερώτημα: «Αν υπάγονται στην γενναιοδωρία, πώς θα εξακολουθήσουν να είναι πράξεις γενναιοδωρίας αφού δεν υπάρχει παραλήπτης;» Απάντηση: Σύμφωνα με τα Κείμενα, το αν μια προσφορά πρέπει να θεωρηθεί ως πράξη γενναιοδωρίας, μπορεί να αποφασιστεί από την ανάλυση των γνωρισμάτων της, δηλαδή από το χαρακτηριστικό, την λειτουργία, την εκδήλωση και την εγγύτατη αιτία της.

Έχουμε ήδη ορίσει παραπάνω ποια είναι αυτά τα χαρακτηριστικά για μια αληθινή πράξη γενναιοδωρίας. Εφαρμόζοντας τώρα αυτά τα κριτήρια στο παρόν πρόβλημα, βλέπουμε ότι ως προς το χαρακτηριστικό υπάρχει η προσφορά, δεδομένου ότι το άτομο που χτίζει ιερές λειψανοθήκες και εγκαθιστά αγάλματα του Βούδα προσφέρει ένα μεγάλο χρηματικό ποσό. Ως προς την λειτουργία, υπάρχει η καταστροφή της προσκόλλησης στα αντικείμενα προσφοράς από τον δωρητή. Ως προς την εκδήλωση, ο δωρητής αισθάνεται ότι αυτή η γενναιοδωρή πράξη εκ μέρους του, θα οδηγήσει στην επίτευξη της επαναγέννησής του στον ανθρώπινο ή στους θεϊκούς κόσμους και στην επίτευξη μεγάλου πλούτου. Και τέλος, ως εγγύτατη αιτία, υπάρχει το αντικείμενο της προσφοράς.

Ως εκ τούτου, και τα τέσσερα χαρακτηριστικά που είναι απαραίτητα ώστε μια προσφορά να θεωρηθεί πραγματικά ως πράξη γενναιοδωρίας, είναι παρόντα, και μπορούμε επομένως να συμπεράνουμε ότι η κατασκευή ιερών και η εγκατάσταση αγαλμάτων του Βούδα, είναι πραγματικά πράξεις γενναιοδωρίας (*dāna*).

Όσον αφορά το ερώτημα του ποιος λαμβάνει το δώρο, δεν είναι λάθος να πούμε, ότι όλοι οι θεοί και οι άνθρωποι οι οποίοι στα ιερά και στα αγάλματα του Βούδα λατρεύουν και αναθυμούνται τις αρετές του Βούδα, είναι οι παραλήπτες της προσφοράς. Ταυτόχρονα, καθώς τα ιερά και τα αγάλματα του Βούδα χρησιμεύουν ως αντικείμενα λατρείας για τους θεούς και τα ανθρώπινα όντα ώστε να αναθυμούνται τις αρετές του Βούδα, αποτελούν επίσης αντικείμενα της προσφοράς.

Όλα τα διάφορα υλικά πράγματα στον κόσμο, χρησιμοποιούνται με διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με την φύση τους. Τα υλικά τροφίμων χρησιμοποιούνται για κατανάλωση σίτισης. Τα υλικά ένδυσης χρησιμοποιούνται για ένδυση. Τα υλικά για θρησκευτική αφοσίωση και λατρεία χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα σεβασμού.

Εάν κατά μήκος των δημόσιων λεωφόρων σκάβονται πηγάδια και δεξαμενές, το ευρύ κοινό θα μπορούσε να τα χρησιμοποιήσει για πόσιμο νερό, για πλύσιμο, κλπ. Όταν ο δωρητής έσκαβε τα πηγάδια και τις δεξαμενές, δεν είχε κανέναν συγκεκριμένο αποδέκτη στον νου του. Όταν όμως, όπως σκόπευε, οι περαστικοί που περνούν από τον δρόμο χρησιμοποιούν το δώρο του, κανείς δεν θα μπορούσε να πει ότι το δώρο του δεν ήταν μια πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*). Ακόμα κι αν δεν ολοκλήρωνε αυτή την πράξη με μια τελετή σπονδής. (Δες παρακάτω)

Τώρα, για να ολοκληρώσουμε την συζήτηση, είναι απολύτως σωστό να πούμε ότι ένας κατασκευαστής ιερών με αγάλματα του Βούδα είναι ο δωρητής, τα ίδια τα ιερά και τα αγάλματα του Βούδα είναι τα αντικείμενα της γενναιοδωρίας, και οι θεοί και τα ανθρώπινα όντα που αποδίδουν σε αυτά φόρο τιμής και λατρεία, είναι οι αποδέκτες της γενναιοδωρίας.

Μπορεί να τεθεί ένα επιπλέον ερώτημα: «Είναι πράγματι σωστό να αναφερόμαστε στα ιερά και στα αγάλματα του Βούδα ως αντικείμενα γενναιοδωρίας; Δεν είναι ιεροσυλία να τα χαρακτηρίζουμε ως τέτοια;»

Όπως ακριβώς οι βιβλιοθήκες και τα ράφια των μοναστηριών, χρησιμοποιούνται για την διατήρηση των Κειμένων του Κανόνα που θεωρούνται ιερά (*Dhammacetiya*), έτσι και τα ιερά και τα αγάλματα του Βούδα αποτελούν αποθήκες για την φύλαξη ιερών λειψάνων και αντικειμένων λατρείας. Επομένως, μπορούμε να απαντήσουμε ότι είναι πολύ σωστό να τα χαρακτηρίζουμε ως αντικείμενα γενναιοδωρίας (*dāna*).

Πότε μια Τελετή Σπονδής Είναι Απαραίτητη Όστε μια Προσφορά Να Χαρακτηριστεί ως Πράξη Γενναιοδωρίας

Το σημείο που πρέπει να εξετασθεί εδώ είναι: Εάν μια προσφορά δεν έχει οριστικοποιηθεί με τελετή σπονδής, συνιστά πράξη γενναιοδωρίας ή όχι;

Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει καμία αναφορά στα Κείμενα ότι απαιτείται κάτι τέτοιο. Αυτή η πρακτική ωστόσο, είναι μια μακροχρόνια παράδοση.

Στο Σχόλιο της *Βινάγια*, στο Κεφάλαιο για τους Χιτώνες (*Cīvarakkhandhaka, Vinaya Mahāvagga Vin Mn 8*), βρίσκουμε την ακόλουθη αναφορά για αυτήν την παράδοση της τελετής σπονδής:

«Κάποτε, υπήρξε μια διάσπαση μεταξύ των μοναχών ενός μοναστηριού, πριν την πεδίοδο προσφοράς των χιτώνων, που λαμβάνει χώρα μετά την Απόσυρση κατά την εποχή των Βροχών (*Vassa*). Όταν ήρθε ο καιρός, οι αφοσιωμένοι λαϊκοί ήρθαν και πρόσφεραν μία στοίβα με χιτώνες, στην μία ομάδα μοναχών. Στην συνέχεια, πήγαν στην άλλη ομάδα μοναχών και εκτέλεσαν μια τελετή σπονδής, λέγοντας: «Προσφέρουμε στην άλλη ομάδα μοναχών».

Σχετικά με το πώς πρέπει να διανέμονται οι χιτώνες μεταξύ των μοναχών της Μοναστικής Κοινότητας, το Μέγα Σχόλιο λέει ότι αν είναι μια περιοχή στην οποία η τελετή σπονδής δεν είναι σημαντική, οι χιτώνες ανήκουν στην ομάδα των μοναχών που ήταν εξ' αρχής οι αποδέκτες της προσφοράς και ότι η ομάδα των μοναχών που έλαβε μόνο την σπονδή, δεν έχει κανένα δικαίωμα σε αυτούς. Αλλά αν είναι μια περιοχή στην οποία η τελετή σπονδής είναι σημαντική, η ομάδα που έλαβε μόνο την σπονδή έχει δικαίωμα στους χιτώνες επειδή η τελετή της σπονδής έγινε με αυτούς. Η άλλη ομάδα στην οποία οι χιτώνες προσφέρθηκαν απ' ευθείας, έχουν επίσης δικαίωμα σε αυτούς εφ' όσον τους είχαν ήδη στην κατοχή τους. Επομένως, οι δύο ομάδες πρέπει να μοιράζουν τους χιτώνες εξ' ίσου μεταξύ τους.

Αυτή η μέθοδος διανομής είναι μια πρακτική που ακολουθείται παραδοσιακά σε περιοχές που βρίσκονται στην «άλλη πλευρά του ωκεανού». Η έκφραση «Περιοχές στην άλλη πλευρά του ωκεανού» από την Σρι Λάνκα, υποδηλώνει την Ινδία (Jambudīpa). Ως εκ τούτου, πρέπει να σημειωθεί ότι η τελετή της σπονδής είναι μια πρακτική που ακολουθείται παραδοσιακά από τον λαό της Ινδίας. Λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι υπάρχουν περιοχές στις οποίες δίνουν μεγάλη σημασία στην τελετή σπονδής και ότι υπάρχουν περιοχές στις οποίες δεν δίνουν μεγάλη σημασία στην τελετή της σπονδής, δεν μπορούμε να πούμε ότι μια προσφορά αποτελεί πράξη γενναιοδωρίας μόνον όταν ολοκληρώνεται με μια τελετή σπονδής.

Η τελετή είναι σπουδαία μόνο για εκείνους που ακολουθούν την παράδοση της σπονδής. Είναι σαφές ότι δεν αποδίδεται καμία σημασία σε αυτήν από εκείνους που δεν ακολουθούν αυτήν την παράδοση. Ας σημειωθεί λοιπόν, ότι μια τελετή σπονδής δεν είναι πρωταρχικός παράγοντας ώστε να χαρακτηριστεί επιτυχημένη μια πράξη γενναιοδωρίας.

β) Προσφορά της Διδασκαλίας

Όσον αφορά την προσφορά της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*), υπάρχουν στις μέρες μας, άνθρωποι που δεν είναι σε θέση να διδάξουν την Διδασκαλία, αλλά οι οποίοι, αποφασισμένοι να κάνουν δώρο την Διδασκαλία, ξοδεύουν χρήματα σε βιβλία, χειρόγραφα από φύλλα φοίνικα, κλπ., των Κειμένων του Κανόνα, και κάνουν μια προσφορά αυτών. Παρ' όλο που μια τέτοια δωρεά βιβλίων δεν είναι στην πραγματικότητα προσφορά Διδασκαλίας, πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν ότι από την στιγμή που ο αναγνώστης θα ωφεληθεί από την ανάγνωση αυτών των βιβλίων, των πρακτικών και των οδηγιών που θα τον οδηγήσουν στο Νιμπάνα, ο δωρητής μπορεί να θεωρηθεί ως κάποιος που κάνει δώρο την Διδασκαλία.

Είναι σαν την περίπτωση εκείνου που δεν έχει να δώσει φάρμακο σε έναν άρρωστο, αλλά μόνο την συνταγή για την θεραπεία της ασθένειας. Όταν το φάρμακο παρασκευάζεται σύμφωνα με την συνταγογράφηση και λαμβάνεται, η ασθένεια εξαλείφεται. Παρ' όλο που το άτομο δεν χορηγεί πραγματικά κανένα φάρμακο, εν τούτοις, χάρη στην επιτυχημένη συνταγή του, δικαιούται να θεωρηθεί ως αυτός που επέφερε την θεραπεία της ασθένειας.

Παρομοίως, ο δωρητής βιβλίων για την Διδασκαλία (*Dhamma*) ο οποίος προσωπικά δεν μπορεί να διδάξει την Διδασκαλία, δίνει την δυνατότητα στους αναγνώστες των βιβλίων του να αποκτήσουν γνώση της Διδασκαλίας, και επομένως δικαιούται να ονομάζεται δωρητής της γενναιοδωρίας της Διδασκαλίας.

Τώρα, για να ολοκληρώσουμε αυτήν την ενότητα: Το ζεύγος των προσφορών που αναφέρθηκαν παραπάνω, δηλαδή οι προσφορές υλικών αντικειμένων (*āmisadāna*), και οι προσφορές της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*), μπορούν να ονομασθούν επίσης, απόδοση σεβασμού με προσφορά υλικών πραγμάτων (*āmisarūjā*) και απόδοση σεβασμού με προσφορά της Διδασκαλίας (*Dhamma-rūjā*). Οι όροι σημαίνουν το ίδιο πράγμα.

Η λέξη *rūjā* σημαίνει «φόρος τιμής ή απόδοση σεβασμού» και χρησιμοποιείται συνήθως όταν ένα νεαρό άτομο κάνει μια προσφορά σε έναν ηλικιωμένο ή σε ένα άτομο ανώτερης θέσης. Ανάλογα με αυτήν την γενική χρήση, μερικοί άνθρωποι έχουν δηλώσει ότι οι προσφορές (*dāna*) θα πρέπει να διαιρούνται σε τιμητικές προσφορές (*rūjā-dāna*) και σε υποστηρικτικές προσφορές (*anuggaha-dāna*).

Τιμητική προσφορά (*rūjā-dāna*), είναι όταν η προσφορά γίνεται από ένα νεότερο άτομο σε έναν ηλικιωμένο, ή από άτομο κατώτερης θέσης σε άτομο υψηλότερης θέσης.

Υποστηρικτική προσφορά (*anuggaha-dāna*), είναι όταν λόγω καλοσύνης, η προσφορά γίνεται από ένα ηλικιωμένο άτομο σε ένα νεότερο, ή από άτομο ανώτερης θέσης σε ένα άτομο κατώτερης θέσης.

Αλλά όπως είδαμε προηγουμένως στο Κεφάλαιο 5 για την Προφητεία, ο όρος τιμητική (*rūjā*) μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο για τους ανώτερους όσο και για τους κατώτερους, και ο όρος υποστηρικτική (*anuggaha*) ισχύει ομοίως και για τις δύο περιπτώσεις.

Είναι αλήθεια, ότι σε γενικές γραμμές, η λέξη υποστηρικτική χρησιμοποιείται όταν η προσφορά γίνεται από τον υψηλόβαθμο προς τον χαμηλό, ή από τον ηλικιωμένο προς τον νεότερο. Αλλά ωστόσο, πρέπει να θυμόμαστε τις χρήσεις των όρων *amisānuggaha* και *Dhammānuggaha*, για να περιγράψουμε την βοήθεια και την υποστήριξη που παρέχεται για την πρόοδο και την ανάπτυξη της Διδασκαλίας του Βούδα.

Εδώ χρησιμοποιείται η λέξη υποστήριξη, παρ' όλο που η προσφορά γίνεται προς την υψηλότερη και ευγενέστερη Διδασκαλία του Βούδα. Έτσι θα πρέπει να σημειωθεί ότι η διαίρεση σε τιμητική προσφορά (*rūjā-dāna*) και υποστηρικτική προσφορά (*anuggaha-dāna*), δεν είναι μία απόλυτη διαίρεση σε δύο όψεις της γενναιοδωρίας (*dāna*), αλλά μάλλον μια ταξινόμηση που ακολουθεί την κοινή χρήση.

2) Προσφορά Εαυτού και Εξωτερικής Περιουσίας

Υπάρχει η προσφορά του ίδιου του τού εαυτού (*ajjhattika-dāna*) και η προσφορά της εξωτερικής περιουσίας (*bāhira-dāna*). Προσφορά του ίδιου του τού εαυτού, σημαίνει προσφορά των μελών του σώματός του ή της ίδιας του της ζωής. Από την άλλη, προσφορά εξωτερικής ιδιοκτησίας, περιλαμβάνει την παροχή οποιουδήποτε από τα εξωτερικά υλικά αγαθά του δωρητή.

Ακόμα και σε αυτήν την σύγχρονη εποχή, διαβάζουμε μερικές φορές στις εφημερίδες, ότι κάποιος πρόσφερε τα μέλη του σώματός του σε μια ιερή λειψανοθήκη (*stūpa*), ή ότι έκανε «μία τιμητική προσφορά» με το να κάψει το σώμα του τυλίγοντάς το με ύφασμα και ρίχνοντας λάδι πάνω του.

Έχουν γίνει κάποια σχόλια για τέτοιου είδους γενναιοδωρία (*dāna*) σχετικά με την προσφορά των μελών του σώματος κάποιου. Σύμφωνα με αυτά τα σχόλια, τέτοιου είδους προσφορές που αφορούν τα μέλη και την ζωή κάποιου, είναι πράξεις που πρέπει να εκτελούνται μόνον από τους μεγάλους Μποντισάττας και δεν αφορούν τους συνηθισμένους ανθρώπους. Αμφιβάλλουν αν τέτοιες προσφορές που γίνονται από απλούς ανθρώπους έχουν κάποια αξία.

Ας εξετάσουμε τώρα αν τέτοιες απόψεις είναι δικαιολογημένες ή όχι. Ένας Μποντισάττα δεν μπορεί να εμφανισθεί ξαφνικά σε αυτόν τον κόσμο. Μόνον αφού ολοκληρώσει σταδιακά τις απαιτούμενες τελειοποιήσεις στο μέγιστο των δυνατοτήτων του, μπορεί ένα άτομο να ωριμάσει και να αναπτυχθεί βαθμιαία ώστε να γίνει Μποντισάττα.

Οι αρχαίοι ποιητές έγραψαν ότι: «Μόνο με σταδιακή τόλμη μπορεί να εξασφαλίσει κάποιος συνεχόμενη βελτίωση στις μελλοντικές επαναγεννήσεις». Επομένως, δεν πρέπει να καταδικάζουμε βιαστικά εκείνους που προσφέρουν τα μέλη του σώματός τους ή ολόκληρο το σώμα τους. Εάν ένα άτομο με ακλόνητη θέληση και πίστη, προσφέρει θαρραλέα το σώμα του ακόμα και σε βαθμό που να εγκαταλείψει την ίδια του την ζωή, είναι πραγματικά άξιος επαίνου ως δωρητής του ίδιου του τού εαυτού (*ajjhattika-dāna*).

3) Προσφορά Περιουσίας και Παροχής Προστασίας

Υπάρχει η προσφορά περιουσίας (*vatthu-dāna*) και η παροχή προστασίας (*abhaya-dāna*). Η προσφορά περιουσίας (*vatthu-dāna*) σχετίζεται με την προσφορά υλικών πραγμάτων. Η παροχή προστασίας (*abhaya-dāna*) σχετίζεται με την παροχή προστασίας ή με την ασφάλεια της ζωής ή της περιουσίας. Αυτή είναι συνήθως μια άσκηση ελέους από τους βασιλιάδες.

4) Προσφορές Που Αποσκοπούν σε Πλούτο και στο Νιμπάνα

Υπάρχουν οι προσφορές που γίνονται με την ελπίδα απόκτησης μελλοντικού εγκόσμιου πλούτου και απολαύσεων (*vaṭṭa-nissita-dāna*), οι οποίες καταλήγουν σε βάσανα εντός του κύκλου της ύπαρξης. Υπάρχουν και οι προσφορές που γίνονται με την φιλοδοξία επίτευξης του Νιμπάνα (*vivaṭṭa-nissita-dāna*), οι οποίες είναι απαλλαγμένες από τα βάσανα της επαναγέννησης.

5) Ελαττωματικές και Άψογες Προσφορές

Υπάρχουν προσφορές μολυσμένες από σφάλματα (*sāvajja-dāna*) και προσφορές αμόλυντες από σφάλματα (*anavajja-dāna*). Μια προσφορά γευμάτων που προέρχεται από την θανάτωση ζώων, είναι ένα παράδειγμα ελαττωματικής προσφοράς. Μια προσφορά γευμάτων που δεν περιλαμβάνει θανάτωση ζώων, είναι μία άψογη προσφορά.

Το πρώτο είδος είναι μια πράξη γενναιοδωρίας που συνοδεύεται από ελάττωμα, και το δεύτερο είδος είναι μια πράξη γενναιοδωρίας που δεν συνοδεύεται από ελάττωμα.

Όσον αφορά την ελαττωματική προσφορά, ας πάρουμε την περίπτωση ορισμένων ψαράδων, οι οποίοι, αφού έχουν συσσωρεύσει πλούτη από την αλιεία, αποφασίζουν να εγκαταλείψουν αυτήν την επιχειρηματικότητα, με την σκέψη: «Θα εγκαταλείψουμε αυτήν την φαύλη αλιευτική εργασία, και θα υιοθετήσουμε έναν καθαρό τρόπο διαβίωσης». Ασχολούμενοι όμως με άλλα επαγγέλματα, βλέπουν ότι η ευημερία τους μειώνεται. Ως εκ τούτου, επιστρέφουν στο παλιό τους επάγγελμα και ο πλούτος τους αυξάνεται πάλι.

Αυτό είναι ένα παράδειγμα μιας πράξης γενναιοδωρίας μολυσμένης από σφάλμα (*sāvajja-dāna*), η οποία έγινε σε προηγούμενες ζωές και αποδίδει καρπούς στην παρούσα ζωή. Δεδομένου ότι εκείνη η πράξη γενναιοδωρίας ήταν συνδεδεμένη με την πράξη του φόνου, τότε, κατά την στιγμή της καρποφορίας της επίσης, η επιτυχία επιτυγχάνεται μόνον όταν συνδέεται με μια πράξη θανάτωσης, στην προκειμένη περίπτωση, με το ψάρεμα.

Όταν όμως η επιτυχία δεν συνδέεται με μια πράξη θανάτωσης, τότε η προηγούμενη πράξη γενναιοδωρίας που είναι μολυσμένη με σφάλματα, δεν μπορεί να καρποφορήσει, και η ευημερία τους μειώνεται.

6) Προσφορές που Γίνονται Απ' Ευθείας και Προσφορές Δια Αντιπροσώπου

Υπάρχουν προσφορές που γίνονται κατ' ευθείαν από το χέρι κάποιου (*sāhatthika-dāna*) και προσφορές που γίνονται δια αντιπροσώπου εκ μέρους κάποιου ή που γίνονται από άλλους υπό τις οδηγίες κάποιου (*āṇattika-dāna*).

Το ότι οι προσφορές που γίνονται απ' ευθείας από το χέρι κάποιου, φέρνουν πιο ευεργετικά αποτελέσματα απ' ότι οι προσφορές που γίνονται απο αντιπροσώπους για λογαριασμό κάποιου, μπορεί να γίνει κατανοητό από την Ομιλία στον Παγιάσι¹ (*Pāyāsi-sutta, Dīgha Nikāya, DN 23*).

7) Προσφορές Κατάλληλα Προετοιμασμένες και Ακατάλληλα Προετοιμασμένες

Υπάρχουν προσφορές που γίνονται με κατάλληλη και προσεκτική προετοιμασία (*sakkacca-dāna*) και προσφορές που γίνονται χωρίς κατάλληλη και προσεκτική προετοιμασία (*asakkacca-dāna*).

Ως παράδειγμα, μπορούμε να αναφέρουμε μια προσφορά λουλουδιών. Ο δωρητής, αφού μαζέψει λουλούδια από δέντρα, δημιουργεί γιρλάντες με αυτά, τις τακτοποιεί ώστε να φαίνονται όσο το δυνατόν πιο όμορφες και ευχάριστες, και κάνει την προσφορά του. Αυτή είναι μια προσφορά που έγινε με κατάλληλη και προσεκτική προετοιμασία (*sakkacca-dāna*).

Χωρίς τέτοιες προετοιμασίες, όταν τα λουλούδια προσφέρονται από τον δωρητή όπως ακριβώς έχουν μαζευτεί από τα δέντρα, με την εντύπωση ότι απλώς η προσφορά λουλουδιών είναι επαρκής από μόνη της, τότε είναι μια προσφορά χωρίς κατάλληλη και προσεκτική προετοιμασία (*asakkacca-dāna*).

---

¹ *Pāyāsi-sutta* της *Mahā Vagga, Dīgha Nikāya 23*, του Κανόνα Pāli.

Μερικοί αρχαίοι συγγραφείς, έχουν μεταφράσει αυτές τις προσφορές ως «προσφορές που γίνονται με τον δέοντα σεβασμό» και «προσφορές που γίνονται χωρίς τον δέοντα σεβασμό». Αυτή η απόδοση έχει παραπλανήσει πολλές φορές τους σύγχρονους αναγνώστες, κάνοντάς τους να πιστεύουν ότι η προσφορά με τον δέοντα ή τον μη δέοντα σεβασμό αφορά τους παραλήπτες της προσφοράς, και όχι την ίδια την προσφορά. Στην πραγματικότητα, «η απόδοση με τον δέοντα σεβασμό», στην συγκεκριμένη περίπτωση σημαίνει «να γίνονται κατάλληλες και προσεκτικές προετοιμασίες» για την προσφορά.

8) Προσφορές που Γίνονται με Σωφροσύνη και Προσφορές που Γίνονται Απερίσκεπτα

Υπάρχει η προσφορά που σχετίζεται με την σοφία (*ñāṇa-sampayutta-dāna*) και η προσφορά που δεν σχετίζεται με την σοφία (*ñāṇa-vippayutta-dāna*).

Μια προσφορά που γίνεται με σαφή κατανόηση των εκούσιων πράξεων και των αποτελεσμάτων που αυτές παράγουν, λέγεται ότι είναι μια προσφορά που συνδέεται με την σοφία (*ñāṇa-sampayutta-dāna*). Όταν μια προσφορά γίνεται χωρίς τέτοια κατανόηση και επίγνωση, ακολουθώντας απλώς το παράδειγμα άλλων που κάνουν δωρεές, είναι μια προσφορά που δεν σχετίζεται με την σοφία (*ñāṇa-vippayutta-dāna*).

Πρέπει να αναφερθεί, ότι η απλή επίγνωση της αιτίας και του επακόλουθου αποτελέσματος (*kamma-vipāka*) της πράξης, κατά την διάρκεια της προσφοράς, αρκεί για να γίνει αυτή η πράξη μια προσφορά που συνδέεται με την σοφία. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι απαραίτητη μια εξήγηση σχετικά με κάποιες προτροπές που έχουν ως εξής:

«Όποτε γίνεται μια προσφορά, θα πρέπει να συνοδεύεται από διορατική γνώση (*vipassanā-ñāṇa*), ως ακολούθως: «Εγώ, ο δωρητής της προσφοράς, είμαι παροδικός (*anicca*) και ο παραλήπτης της προσφοράς είναι επίσης παροδικός. Εγώ, όντας παροδικός, προσφέρω ένα παροδικό δώρο σε έναν παροδικό παραλήπτη». Επομένως, πρέπει να στοχάζεσαι κάθε φορά που κάνεις μια προσφορά».

Αυτή η προτροπή γίνεται μόνο με σκοπό να ενθαρρύνει την εξάσκηση της ανάπτυξης της διορατικής γνώσης (*vipassanā-ñāṇa*). Δεν πρέπει να παρεξηγηθεί ότι μια πράξη γενναιοδωρίας δεν συνδέεται με την σοφία, μόνο και μόνο επειδή ο δωρητής δεν ασκείται στον στοχασμό σύμφωνα με αυτές τις προτροπές.

Στην πραγματικότητα, όποιος θέλει να αναπτύξει πραγματική διορατική γνώση (*vipassanā-ñāṇa*), θα πρέπει πρωτίστως να απορρίψει την ιδέα του «Εγώ», «αυτός», «άντρας», «γυναίκα», δηλαδή την ψευδαίσθηση του «Εγώ», την ψευδαίσθηση του «εαυτού», ώστε να διακρίνει ότι αυτά είναι απλώς υλικά και νοητικά συναθροίσματα.

Έπειτα, πρέπει κανείς να συνεχίσει να στοχάζεται, έτσι ώστε να συνειδητοποιήσει ότι αυτά τα συναθροίσματα του νου και της ύλης, έχουν την φύση της παροδικότητας, της ταλαιπωρίας και του μη-εαυτού.

Εάν, χωρίς να κάνει διάκριση σε συναθροίσματα του νου και της ύλης, έπρεπε να αναλογιστεί κανείς με συμβατικό τρόπο τις έννοιες: «Εγώ είμαι παροδικός», «το αντικείμενο της προσφοράς είναι παροδικό», «ο αποδέκτης της προσφοράς είναι παροδικός», καμία διορατική γνώση δεν θα ήταν δυνατή.

9) Προσφορές Κατόπιν Προτροπής και Αυθόρμητες

Υπάρχει η προσφορά που γίνεται διστακτικά και μόνο μετά από προτροπή (*sasañkhārika-dāna*) και η προσφορά που γίνεται αυθόρμητα χωρίς προτροπή (*asañkhārika-dāna*). Εδώ, προτροπή σημαίνει να παροτρύνεις ή να ικετεύεις κάποιον ειλικρινά, να προσφέρει όταν αυτός διστάζει ή είναι απρόθυμος να το κάνει. Τέτοια προσφορά γίνεται μόνο κατόπιν προτροπής. Ωστόσο, ένα απλό αίτημα δεν πρέπει να εκλαμβάνεται ως προτροπή.

Παράδειγμα 1: ένα άτομο που δεν έχει αποφασίσει ακόμα αν θα κάνει ή όχι μια προσφορά, όταν του ζητείται να κάνει μια προσφορά, δίνει πρόθυμα χωρίς κανέναν δισταγμό. Αυτή είναι μια αυθόρμητη προσφορά ως απάντηση σε ένα απλό αίτημα. Είναι προσφορά που γίνεται χωρίς προτροπή (*asañkhārika-dāna*) και δεν πρέπει να θεωρείται ως γενόμενη με προτροπή (*sasañkhārika-dāna*) μόνο και μόνο επειδή γίνεται μετά από αίτημα.

Παράδειγμα 2: ένα άτομο προσεγγίζεται με παρόμοιο τρόπο, και του ζητείται με παρόμοιο τρόπο να κάνει μια προσφορά, αλλά στην αρχή είναι διστακτικός και αρνείται να το κάνει. Όταν όμως το αίτημα επαναλαμβάνεται με μια προτροπή: «Έλα, κάνε μια προσφορά, μην διστάζεις», και αυτός συνεισφέρει, η προσφορά που έγινε εξ' αιτίας της προτροπής, είναι του είδους της προσφοράς με προτροπή (*sasañkhārika-dāna*). Και πάλι, ακόμα και στην περίπτωση που δεν τον έχει προσεγγίσει κανείς με ένα αίτημα προσφοράς (*dāna*), εάν κάποιος σκεφτεί αρχικά να κάνει μία προσφορά, στην συνέχεια απομακρυνθεί από την ιδέα, αλλά μετά από πολλή προσωπική πειθώ και προσωπική παρότρυνση, κάνει τελικά την προσφορά, αυτή είναι επίσης μια προσφορά που έγινε κατόπιν προτροπής (*sasañkhārika-dāna*).

10) Ευχάριστες και Ισορροπημένες Προσφορές

Υπάρχει προσφορά που γίνεται ενώ είναι κάποιος σε χαρούμενη διάθεση, με ευτυχισμένο νου (*somanassa-dāna*), και προσφορά που γίνεται με ισορροπημένη νοητική κατάσταση, δηλαδή ούτε χαρούμενη ούτε λυπημένη, αλλά ήρεμη (*upekkhā-dāna*). Όταν η πράξη της γενναιοδωρίας γίνεται με ευχάριστη διάθεση (*somanassa-dāna*) συνοδεύεται από ευχαρίστηση. Όταν γίνεται ούτε με χαρούμενη ούτε με λυπημένη διάθεση, συνοδεύεται από αταραξία (*upekkhā-dāna*).

11) Ενάρετες και Φαύλες Προσφορές

Υπάρχει η προσφορά περιουσίας η οποία έχει αποκτηθεί σύμφωνα με την Διδασκαλία με δίκαια μέσα (*Dhammiya-dāna*) και η προσφορά περιουσίας που έχει αποκτηθεί με ανήθικα μέσα (*adhammiya-dāna*), όπως είναι η κλοπή, η ληστεία κλπ.

Αν και η απόκτηση περιουσίας με ανήθικα μέσα δεν είναι σύμφωνη με την Διδασκαλία, η πράξη προσφοράς μιας τέτοιας περιουσίας είναι εν τούτοις μια αξιόπαινη πράξη. Όμως τα καλά αποτελέσματα που προκύπτουν από αυτό το είδος γενναιοδωρίας (*dāna*) δεν μπορούν να είναι τόσο μεγάλα όσο αυτά που λαμβάνονται από το πρώτο είδος, δηλαδή από την προσφορά μιας περιουσίας που αποκτήθηκε σύμφωνα με την Διδασκαλία με δίκαια μέσα (*Dhammiya-dāna*).

Μια σύγκριση αυτών των δύο διαφορετικών αποτελεσμάτων μπορεί να γίνει με αυτά δύο φυτών, που το ένα αναπτύσσεται από καλό σπόρο και το άλλο από κακό σπόρο.

12) Προσφορές Υποδούλωσης και Προσφορές Απελευθέρωσης

Μια πράξη γενναιοδωρίας που γίνεται με την ελπίδα να αποκτήσει κάποιος εγκόσμιες απολαύσεις, είναι υποδούλωση (*dāsa-dāna*), διότι είναι μια προσφορά που θα τον υποδουλώσει. Όντας σκλάβος της λαχτάρας για ηδονικές απολαύσεις, κάνει αυτό το είδος προσφοράς για να υπηρετήσει τον Αφέντη του, δηλαδή την λαχτάρα για εκπλήρωση των επιθυμιών του.

Μια πράξη γενναιοδωρίας που γίνεται με την φιλοδοξία της επίτευξης των Οδών και των Καρπών, και του Νιμπάνα, είναι μια προσφορά απελευθέρωσης (*bhujissa-dāna*), μια προσφορά εξέγερσης ενάντια στις επιταγές του Αφέντη, της σφοδρής επιθυμίας.

Τα αισθανόμενα όντα στον ατέλειωτο κύκλο της ύπαρξης, επιθυμούν να απολαμβάνουν τις ευχάριστες απολαύσεις των αισθήσεων: οπτικά αντικείμενα, ήχους, μυρωδιές, γεύσεις, αγγίγματα. Αυτή η επιθυμία να ηδονίζονται με τις λεγόμενες ηδονικές απολαύσεις, ονομάζεται σφοδρή επιθυμία. Κάθε στιγμή της ύπαρξής τους είναι αφιερωμένη στην ικανοποίηση αυτής της σφοδρής επιθυμίας. Εκπληρώνοντας τις ανάγκες αυτής της σφοδρής επιθυμίας, έχουν γίνει υπηρέτες της. Η αδιάκοπη προσπάθεια για πλούτη, μέρα και νύχτα, καθ' όλη την διάρκεια της ζωής τους, δεν είναι παρά η εκπλήρωση των επιθυμιών της σφοδρής επιθυμίας που απαιτεί την καλύτερη τροφή, τα καλύτερα ενδύματα, και τον πιο πολυτελή τρόπο ζωής.

Μη ικανοποιημένοι, όντας σκλάβοι της σφοδρής επιθυμίας σε αυτήν την ζωή, και εργαζόμενοι για να ικανοποιήσουμε κάθε ανάγκη της, κάνουμε πράξεις γενναιοδωρίας (*dāna*) για να εξασφαλίσουμε πολυτελή διαβίωση στο μέλλον. Αυτό το είδος γενναιοδωρίας που συνοδεύεται από μια ισχυρή επιθυμία για απόλαυση συνεχόμενων κοσμικών απολαύσεων στις μελλοντικές ζωές, είναι σίγουρα υποδούλωση (*dāsa-dāna*).

Αυτό το είδος γενναιοδωρίας για την εκπλήρωση των επιθυμιών της σφοδρής επιθυμίας, που εξασφαλίζει την υποδούλωση στην σφοδρή επιθυμία σε όλον τον κύκλο της ύπαρξης, εκτελείται νομίζοντας κανείς ότι είναι το καλύτερο. Αυτό βέβαια, πριν συναντήσουμε τις διδασκαλίες του Βούδα.

Αλλά άπαξ και είμαστε αρκετά τυχεροί και ακούσουμε την Διδασκαλία, κατανοούμε πόσο ισχυρή είναι αυτή η σφοδρή επιθυμία, πόσο αχόρταγη είναι, και πόσο πρέπει να υποφέρουμε για να εκπληρώσουμε τις επιθυμίες της. Τότε, παίρνοντας την απόφαση ότι: «Δεν θα είμαι πλέον υπηρέτης αυτής της τρομερής επιθυμίας, δεν θα εκπληρώνω πλέον τις επιθυμίες της, θα επαναστατήσω εναντίον της, θα στραφώ εναντίον της», και για να ξεριζώσει και να εξαλείψει αυτήν την κακή επιθυμία, κάνει κάποιος προσφορές έχοντας ως φιλοδοξία την επίτευξη των Οδών και των Καρμών, και του Νιμπάνα. Αυτό το είδος προσφοράς ονομάζεται πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*) φτιαγμένη για απελευθέρωση (*bhujissa-dāna*), πράξη γενναιοδωρίας που γίνεται ως επανάσταση ενάντια στις επιταγές του Αφέντη, που δεν είναι άλλος από την σφοδρή επιθυμία.

13) Ακίνητες και Κινητές Προσφορές

Υπάρχει η προσφορά πραγμάτων μόνιμης ή ακίνητης φύσης (*thāvara-dāna*), όπως οι ιερές λειψανοθήκες (*stūpa*), οι ναοί, τα μοναστήρια, οι ξενώνες, τα σκαμμένα πηγάδια, οι δεξαμενές κλπ., και η προσφορά πραγμάτων κινητής φύσης (*athāvara-dāna*), που προορίζονται για προσωρινή χρήση, όπως τα τρόφιμα και οι χιτώνες.

14) Προσφορές Με ή Χωρίς Συνοδευτικά

Υπάρχει η προσφορά που συνοδεύεται από επιπλέον υλικά, τα οποία πηγαίνουν συνήθως με τέτοια προσφορά (*saparivāra-dāna*). Για παράδειγμα, όταν ως κύρια πράξη γενναιοδωρίας προσφέρονται χιτώνες για τους μοναχούς, οι οποίοι συνοδεύονται από κατάλληλα και ταιριαστά συμπληρώματα και προϋποθέσεις, αυτή είναι μια προσφορά που συνοδεύεται από επιπλέον υλικά (*saparivāra-dāna*). Όταν δεν υπάρχουν άλλα αντικείμενα προσφοράς πέραν από το κύριο αντικείμενο των χιτώνων, είναι μια πράξη γενναιοδωρίας χωρίς συνοδευτικά (*aparivāra-dāna*). Η ίδια διαφοροποίηση ισχύει και για τις πράξεις γενναιοδωρίας που γίνονται με άλλου είδους υλικά προσφορών.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σημάδια στο σώμα των Μποντισάττας οι οποίοι έχουν μεγάλες συνοδείες ακολουθών, είναι τα οφέλη που προκύπτουν από πράξεις γενναιοδωρίας (*dāna*) με προσφορές που συνοδεύονται από επιπλέον υλικά.

15) Μόνιμες και Περιστασιακές Προσφορές

Υπάρχει η προσφορά που γίνεται συνεχώς ή τακτικά, όπως μια προσφορά φαγητού για την Μοναστική Κοινότητα επί καθημερινής βάσεως (*nibaddha-dāna*), και η προσφορά που δεν γίνεται συνεχώς και σε τακτική βάση, αλλά περιστασιακά όταν κάποιος μπορεί να το κάνει (*anibaddha-dāna*).

16) Μολυσμένες και Αμόλυντες Προσφορές

Υπάρχει η μολυσμένη προσφορά (*parāmaṭṭha-dāna*) και η αμόλυντη προσφορά (*aparāmaṭṭha-dāna*). Μια προσφορά που αμαυρώνεται από σφοδρή επιθυμία και λανθασμένη άποψη, είναι μια μολυσμένη προσφορά (*parāmaṭṭha-dāna*). Μια προσφορά που δεν αμαυρώνεται από σφοδρή επιθυμία και λανθασμένη άποψη είναι μια αμόλυντη προσφορά (*aparāmaṭṭha-dāna*).

Σύμφωνα με το *Abhidhamma*, κάποιος διαφθείρεται όταν παρασύρεται από την λανθασμένη άποψη και μόνο. Αλλά η λανθασμένη άποψη συνυπάρχει πάντα με την σφοδρή επιθυμία. Όταν η λανθασμένη άποψη διαφθείρει και παρασύρει κάποιον, εμπλέκεται και η σφοδρή επιθυμία. Επομένως, τόσο η σφοδρή επιθυμία όσο και η λανθασμένη άποψη αναφέρονται παραπάνω.

Ιδού το πώς η σφοδρή επιθυμία και η λανθασμένη άποψη επιφέρουν διαφθορά:

Όταν κάποιος κάνει μια προσφορά και στην συνέχεια εκφράσει ένθερμα μια υγιή επιθυμία όπως: «Είθε να επιτύχω γρήγορα τις Οδούς, τους Καρπούς, και το Νιμπάνα, ως αποτέλεσμα αυτής της αξιέπαινης πράξης», η προσφορά αρμόζει στο είδος που φιλοδοξεί την επίτευξη του Νιμπάνα¹ (*vivaṭṭa-nissita*), και μπορεί να χρησιμεύσει ως ισχυρή επαρκής προϋπόθεση για την επίτευξη των Οδών, των Καρπών, και του Νιμπάνα.

Όταν όμως κάποιος έχει διαφθαρεί και παρασυρθεί από την σφοδρή επιθυμία και την λανθασμένη άποψη, και αντί να κάνει μια τέτοια υγιή ευχή για το Νιμπάνα, φιλοδοξεί ώστε το αποτέλεσμα μιας αξιέπαινης πράξης να είναι: «Είθε να γίνω ένας διακεκριμένος θεός (*Deva*) όπως ο Σάκκα, ο Βασιλιάς της ουράνιας κατοικίας Ταβατίμσα (*Tāvātimsa*), ή απλά ένας θεός των μόνιμων θεϊκών κόσμων», η πράξη γενναιοδωρίας του (*dāna*) δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως επαρκής προϋπόθεση για την επίτευξη του Νιμπάνα, και ταξινομείται ως μια μολυσμένη προσφορά (*parāmaṭṭha-dāna*), η παροχή της οποίας στερείται των επαρκών προϋποθέσεων για την επίτευξη του Νιμπάνα, εφ' όσον έχει διαφθαρεί από σφοδρή επιθυμία και λανθασμένη άποψη. Η πράξη γενναιοδωρίας που δεν έχει διαφθαρεί από σφοδρή επιθυμία και λανθασμένη άποψη, αλλά γίνεται με μοναδικό σκοπό την επίτευξη του Νιμπάνα, ταξινομείται ως μια αμόλυντη προσφορά (*aparāmaṭṭha-dāna*).

Μπορεί επίσης να εξασκηθεί κανείς σε μεγάλη ποσότητα γενναιοδωρίας, ακόμα και έξω από την διδασκαλία του Βούδα, αλλά τότε, μόνον η γενναιοδωρία του μολυσμένου είδους προσφοράς (*parāmaṭṭha*) είναι δυνατή. Μόνο μέσα στην διδασκαλία του Βούδα μπορεί να ασκηθεί η παροχή του είδους της αμόλυντης προσφοράς (*aparāmaṭṭha*). Επομένως, αφού είμαστε ευλογημένοι με την σπάνια ευκαιρία να συναντηθούμε με τις διδασκαλίες του Βούδα, θα πρέπει να καταβάλλουμε κάθε δυνατή προσπάθεια για να διασφαλίσουμε ότι οι πράξεις γενναιοδωρίας μας περιλαμβάνουν αμόλυντου είδους προσφορές.

---

¹ Δες τον τύπο προσφορών του αριθμού 4, στην σελίδα 152.

17) Προσφορές Κατώτερης και Ανώτερης Αξίας

Υπάρχει η προσφορά που αποτελείται από αυτό που έχει περισσέψει, από αυτό που είναι κατώτερο και άθλιο (*ucchiṭṭha-dāna*), και η προσφορά που αποτελείται από αυτό που δεν είναι περίσσειμα, που δεν είναι κατώτερο και άθλιο (*anucchiṭṭha-dāna*).

Ας υποθέσουμε ότι, ενώ γίνονται οι προετοιμασίες για ένα γεύμα, εμφανίζεται ένας παραλήπτης και κάποιος προσφέρει ένα μέρος από το φαγητό που έχουν παρασκευάσει προτού το φάει κάποιος. Αυτό θεωρείται ότι είναι η υψηλότερη προσφορά (*agga-dāna*), και είναι επίσης μια προσφορά που γίνεται με ό,τι δεν έχει περισσέψει (*anucchiṭṭha-dāna*) εφ' όσον η προσφορά δεν είναι τα υπολείμματα ενός γεύματος. Αν ο παραλήπτης εμφανιστεί πριν τελειώσει το γεύμα ενώ κάποιος τρώει ακόμα το φαγητό του, και αυτός που τρώει κάνει μια προσφορά φαγητού που λαμβάνεται από το γεύμα που τρώει, αυτό θεωρείται επίσης ότι είναι μια προσφορά που δεν αποτελείται από περισσεύματα (*anucchiṭṭha-dāna*). Μπορεί ακόμα και να πει κανείς, ότι είναι μια ευγενής προσφορά.

Όταν, αφού έχει τελειώσει κάποιος να τρώει, η προσφορά γίνεται από το φαγητό που έχει περισσέψει, αυτό είναι μία προσφορά από τα υπολείμματα, μια προσφορά που γίνεται με ό,τι περισσεύει (*ucchiṭṭha-dāna*), μια ελεεινή, κατώτερη προσφορά. Πρέπει να σημειωθεί όμως, ότι η ταπεινή προσφορά που γίνεται από κάποιον ο οποίος δεν έχει τίποτε άλλο να προσφέρει παρά μόνο το υπόλοιπο του γεύματος, θα μπορούσε κάλλιστα να ονομασθεί προσφορά που γίνεται με ό,τι δεν έχει περισσέψει (*anucchiṭṭha-dāna*).

Μόνον όταν μια τέτοια προσφορά από περισσεύματα γίνεται από κάποιον που μπορεί να αντέξει οικονομικά να κάνει ένα καλύτερο δώρο, η προσφορά του θεωρείται άθλια και κατώτερη (*ucchiṭṭha-dāna*).

18) Προσφορές που Γίνονται εν Ζωή και Προσφορές Μετά Θάνατον

Υπάρχει η προσφορά που γίνεται ενώ είναι ακόμα κάποιος ζωντανός (*sājīva-dāna*), και η προσφορά που προορίζεται να τεθεί σε ισχύ μετά τον θάνατό του, λέγοντας: «Δίνω από την περιουσία μου αυτό, στο τάδε και στο δείνα άτομο. Ας το πάρει στην κατοχή του μετά τον θάνατό μου και να το χρησιμοποιήσει όπως θέλει» (*accaya-dāna*).

Ένας μοναχός δεν επιτρέπεται να κάνει μια προσφορά που προορίζεται να τεθεί σε ισχύ μετά τον θάνατό του, δηλαδή, δεν μπορεί να αφήσει τα περιουσιακά του στοιχεία ως δώρα σε άλλους μετά τον θάνατό του. Ακόμα κι αν το κάνει, αυτό δεν συνιστά πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*). Ο υποψήφιος παραλήπτης επίσης, δεν θα έχει δικαίωμα κατοχής σε αυτά.

Αν ένας μοναχός ενώ είναι ακόμα ζωντανός, δώσει κάτι από την περιουσία του σε έναν άλλον μοναχό, ο παραλήπτης δικαιούται αυτό που του δίνεται.

Ή, όσο ο μοναχός είναι ακόμα ζωντανός, κάποιος άλλος μοναχός που έχει πολύ στενή σχέση (*vissāsa-gaha*) μαζί του, μπορεί να το πάρει και να το κατέχει.

Ή, αν κατέχει κάτι από κοινού (*dvi-santaka*) με έναν άλλον μοναχό, όταν πεθάνει, ο επιζών μοναχός γίνεται ο μοναδικός ιδιοκτήτης.

Εκτός και αν πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις, δηλαδή η προσφορά της περιουσίας κατά την διάρκεια της ζωής του, η κατοχή της λόγω οικειότητας ενώ είναι ακόμα ζωντανός, ή η κατοχή της μέσω συνιδιοκτησίας, κατά τα άλλα, η περιουσία του μοναχού όταν πεθάνει γίνεται ιδιοκτησία της Σάνγκα, της Μοναστικής Κοινότητας.

Επομένως, αν ένας μοναχός κάνει μια προσφορά που προορίζεται να γίνει αποτελεσματική μετά τον θάνατό του (*accaya-dāna*), λέγοντας: «Δίνω από την περιουσία μου αυτό, σε αυτό και σε εκείνο το άτομο. Ας το πάρει στην κατοχή του μετά τον θάνατό μου και να το χρησιμοποιήσει όπως θέλει», ισοδυναμεί με το να δώσει περιουσία που ανήκει ούτως ή άλλως στην Μοναστική Κοινότητα. Η προσφορά του δεν αποτελεί πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*), και ο υποψήφιος αποδέκτης δεν δικαιούται επίσης την περιουσία του.

Μόνο μεταξύ των λαϊκών, τέτοιου είδους προσφορές (*accaya-dāna*) είναι δυνατές και νόμιμες.

19) Προσφορές που Γίνονται σε Μεμονωμένα Άτομα και Προσφορές στην Κοινότητα των Μοναχών (Σάνγκα)

Υπάρχει η προσφορά που γίνεται σε ένα ή δύο ξεχωριστά άτομα (*puggalika-dāna*), και η προσφορά που γίνεται σε ολόκληρη την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*). Σάνγκα σημαίνει ομάδα, συνάθροιση, ή κοινότητα. Εδώ, σημαίνει όλη την Κοινότητα των Ευγενών μαθητών του Βούδα ή την Κοινότητα των Μοναχών.

Όταν ο δωρητής κάνει μια προσφορά που προορίζεται για την Σάνγκα, πρέπει να έχει στον νου του όχι κάποιο άτομο από τους ευγενείς μαθητές που αποτελούν την Σάνγκα, αλλά την κοινότητα των ευγενών μαθητών στο σύνολό της. Μόνο τότε η προσφορά του θα είναι μια προσφορά που γίνεται σε ολόκληρη την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*).

Η «Ομιλία Περί Ανάλυσης των Προσφορών» (*Dakkhiṇā-vibhaṅga-sutta*, της *Majjhima Nikāya*, MN 142, του Κανόνα Pāli), δίνει μια απαρίθμηση των 14 ειδών προσφοράς για μεμονωμένα άτομα (*puggalika-dāna*), και των 7 ειδών προσφοράς για την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*).

Δεκατέσσερα Είδη Προσφορών για Μεμονωμένα Άτομα

Είναι χρήσιμο να τις γνωρίζουμε, και γι' αυτό θα τις απαριθμήσω εδώ:

- 1.** Προσφορά που γίνεται σε έναν Βούδα.
- 2.** Προσφορά που γίνεται σε έναν Μοναχικό ή Σιωπηλό Βούδα που δεν διδάσκει (*Pacceka-buddha*).
- 3.** Προσφορά που γίνεται σε έναν Άραχατ, που έχει φτάσει στο στάδιο Καρποφορίας του Άραχατ (*Arahatta-phala*).

- 4.** Προσφορά που γίνεται σε κάποιον ο οποίος έχει φτάσει στο στάδιο της Οδού ενός Άραχατ (*Arahatta-magga*), και αγωνίζεται να πραγματοποιήσει το στάδιο Καρποφορίας ενός Άραχατ (*Arahatta-phala*).
- 5.** Προσφορά που γίνεται σε έναν Μη-Επιστρέφοντα (*Anāgāmi*) που έχει φτάσει στο στάδιο Καρποφορίας ενός Μη-Επιστρέφοντος (*Anāgāmi-phala*).
- 6.** Προσφορά που γίνεται σε έναν ο οποίος έχει φτάσει στο στάδιο της Οδού του Μη-Επιστρέφοντος (*Anāgāmi-magga*), και αγωνίζεται να πραγματοποιήσει το στάδιο Καρποφορίας του Μη-Επιστρέφοντος (*Anāgāmi-phala*).
- 7.** Προσφορά που γίνεται σε έναν Άπαξ Επιστρέφοντα (*Sakadāgāmi*) που έχει φτάσει στο στάδιο Καρποφορίας ενός Άπαξ Επιστρέφοντος (*Sakadāgāmi-phala*).
- 8.** Προσφορά που γίνεται σε έναν ο οποίος έχει φτάσει στο στάδιο της Οδού του Άπαξ Επιστρέφοντος (*Sakadāgāmi-magga*), και αγωνίζεται να πραγματοποιήσει το στάδιο Καρποφορίας ενός Άπαξ Επιστρέφοντος (*Sakadāgāmi-phala*).
- 9.** Προσφορά που γίνεται σε έναν Εισερχόμενο στο Ρεύμα (*Sotāpanna*), ο οποίος έχει φτάσει στο στάδιο Καρποφορίας ενός Εισερχόμενου στο Ρεύμα (*Sotāpatti-phala*).
- 10.** Προσφορά που γίνεται σε έναν ο οποίος έχει φτάσει στο στάδιο της Οδού ενός Εισερχόμενου στο Ρεύμα (*Sotāpatti-magga*), και αγωνίζεται να πραγματοποιήσει το στάδιο Καρποφορίας ενός Εισερχόμενου στο Ρεύμα (*Sotāpatti-phala*).
- 11.** Προσφορά που γίνεται σε ερημίτες και ασκητές είτε εκτός της Διδασκαλίας του Βούδα είτε όταν η Διδασκαλία δεν υπάρχει, οι οποίοι επιτυγχάνουν την διαλογιστική απορρόφηση (*jhāna*) ή την επίτευξη των πέντε Υπερφυσικών Δυνάμεων (*pañca-abhiññā*).
- 12.** Προσφορά που γίνεται σε έναν συνηθισμένο λαϊκό άνθρωπο που έχει ηθική διαγωγή.
- 13.** Προσφορά που γίνεται σε έναν συνηθισμένο λαϊκό άνθρωπο που στερείται ηθικής διαγωγής.
- 14.** Προσφορά που γίνεται σε ένα ζώο.

Από αυτά τα 14 είδη προσφορών που γίνονται σε μεμονωμένα άτομα:

Η προσφορά ενός πλήρους γεύματος σε ένα ζώο, επιφέρει υγιή αποτελέσματα μακροζωίας, καλής εμφάνισης, σωματικής ευεξίας, δύναμης και νοημοσύνης για 100 ζωές.

Στην συνέχεια, με αύξουσα σειρά, η προσφορά ενός πλήρους γεύματος σε ένα συνηθισμένο λαϊκό άτομο που στερείται ηθικής διαγωγής, επιφέρει αυτά τα υγιή αποτελέσματα για 1.000 ζωές.

Η προσφορά ενός πλήρους γεύματος σε ένα συνηθισμένο λαϊκό άτομο με ηθική διαγωγή, σε μια εποχή που δεν υπάρχει η Διδασκαλία του Βούδα και δεν έχει την ευκαιρία να βρει καταφύγιο στο Τριπλό Κόσμημα, επιφέρει αυτά τα υγιή αποτελέσματα για 100.000 ζωές.

Η προσφορά ενός πλήρους γεύματος σε ερημίτες και ασκητές που επιτυγχάνουν την διαλογιστική απορρόφηση και τις πέντε υπερφυσικές δυνάμεις, επιφέρει αυτά τα υγιή αποτελέσματα για 1000.000 ζωές.

Η προσφορά ενός πλήρους γεύματος σε λαϊκούς και αρχάριους κατά την διάρκεια της περιόδου που οι διδασκαλίες των Βουδών είναι ακόμα ζωντανές και οι οποίοι καταφεύγουν στο Τριπλό Κόσμημα, μέχρι και το ευγενές άτομο που έχει φτάσει στην Οδό του Εισερχόμενου στο Ρεύμα (*Sotāpatti-magga*), επιφέρει αυτά τα υγιή αποτελέσματα για έναν αναρίθμητο αριθμό (*asañkhyeyya*) ζώων.

Και από τα άτομα των υψηλότερων επιτευγμάτων μέχρι τον Βούδα, η προσφορά ενός πλήρους γεύματος επιφέρει αυτά τα υγιή αποτελέσματα για αμέτρητες περιόδους ζωής.

Σύμφωνα με το Σχόλιο, ακόμα και ένας που απλώς καταφεύγει στο Τριπλό Κόσμημα, μπορεί να θεωρηθεί ως ένα άτομο που ασκείται για την πραγματοποίηση της Εισόδου στο Ρεύμα (*Sotāpatti-phala*).

Δεν υπάρχει καμία αναφορά για μοναχούς χαλαρής ηθικής, στον παραπάνω κατάλογο των 14 ειδών του παραλήπτη των προσφορών που γίνονται σε μεμονωμένα άτομα. Η αναρίθμηση του Βούδα για τις προσφορές που γίνονται σε ένα άτομο που στερείται ηθικής, αφορά μόνο την περίοδο που η Διδασκαλία του Βούδα δεν υπάρχει πλέον. Γι' αυτούς τους λόγους, υπάρχει μια τάση να θεωρείται ότι οι προσφορές που γίνονται στους μοναχούς με ακάθαρτη ηθική διαγωγή, κατά την περίοδο που η Διδασκαλία του Βούδα δεν υπάρχει, είναι κατακριτέες.

Αλλά δεν πρέπει να ξεχνάει κανείς, ότι όποιος έχει γίνει Βουδιστής καταφεύγει τουλάχιστον στο Τριπλό Κόσμημα, και το Σχόλιο λέει ότι οποιοσδήποτε παίρνει καταφύγιο στο Τριπλό Κόσμημα, είναι ένα άτομο που εξασκείται για την πραγματοποίηση της Εισόδου στο Ρεύμα (*Sotāpatti-phala*). Επιπλέον, εφ' όσον μια προσφορά που γίνεται σε ένα συνηθισμένο λαϊκό άτομο που στερείται ηθικής, κατά την περίοδο που η Διδασκαλία του Βούδα δεν υπάρχει, μπορεί να είναι πολύ ευεργετική, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι προσφορές που γίνονται σε ένα συνηθισμένο λαϊκό άτομο που στερείται ηθικής, κατά την περίοδο που η Διδασκαλία του Βούδα υπάρχει ακόμα, θα είναι επίσης πολύ ευεργετική.

Επιπλέον, στις Ερωτήσεις του Βασιλιά Μιλίντα (*Milinda-pañha*), ο Σεβάσιμος Ναγκασένα (*Nāgasena*) εξηγεί ότι ένας ανήθικος μοναχός είναι δέκα φορές

καλύτερος από έναν ανήθικο λαϊκό, διότι δείχνει σεβασμό στον Βούδα, σεβασμό στην Διδασκαλία, σεβασμό στην Κοινότητα των Μοναχών κλπ. Επομένως, σύμφωνα με τις Ερωτήσεις του Μιλίντα, ένας ανήθικος μοναχός είναι ανώτερος από έναν ανήθικο λαϊκό άνθρωπο, και αφού ο σχολιαστής τον αναφέρει ως κάποιον που ασκείται για την πραγματοποίηση της Εισόδου στο Ρεύμα (*Sotāpatti-phala*), δεν πρέπει να πει κανείς ότι μια προσφορά σε έναν μοναχό που στερείται ηθικής είναι αναξιόπιστη και ανώφελη.

Υπάρχει και μια άλλη άποψη σχετικά με αυτό το θέμα. Τον καιρό που δεν υπάρχει καμία διδασκαλία του Βούδα, οι ανήθικοι μοναχοί δεν μπορούν να προκαλέσουν βλάβη στην Διδασκαλία. Αλλά όταν υπάρχει η Διδασκαλία μπορούν να της κάνουν κακό. Γι' αυτόν τον λόγο, δεν πρέπει να γίνεται καμία προσφορά σε μοναχούς που στερούνται ηθικής, κατά την διάρκεια της περιόδου που υπάρχει η Διδασκαλία του Βούδα. Αλλά αυτή η άποψη υποδεικνύεται από τον Βούδα ως αβάσιμη.

Στο τέλος της «Ομιλίας για τα Επτά Είδη Προσφοράς στην Σάνγκα» (*Saṅghika-dāna*), ο Βούδας εξηγεί στον Ανάντα: «Ανάντα, στους επερχόμενους καιρούς, θα εμφανιστούν άθλιοι μοναχοί, στερούμενοι ηθικής, που θα είναι μοναχοί μόνο κατ' όνομα, που θα φορούν τον χιτώνα τους γύρω από τον λαιμό τους. Με την πρόθεση να προσφέρουν στην Σάνγκα, οι άνθρωποι θα κάνουν προσφορές σε αυτούς τους ανήθικους μοναχούς. Όμως ακόμα κι αν προσφέρεται με αυτόν τον τρόπο, μια προσφορά που προορίζεται για ολόκληρη την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*), δηλώνω, ότι θα φέρει αναρίθμητα, ανεκτίμητα οφέλη».

Υπάρχει ακόμα ένα σημείο που πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν. Από τις τέσσερις αγνότητες των προσφορών (*dakkhiṇā-visuddhi*), η πρώτη αγνότητα είναι ότι ακόμα κι αν ο παραλήπτης είναι ακάθαρτης ηθικής, όταν ο δωρητής είναι ηθικός, η προσφορά είναι κι αυτή ηθική λόγω της αγνότητας του δωρητή. Για τους λόγους αυτούς επίσης, δεν πρέπει να λέμε ότι ένας ανήθικος μοναχός δεν μπορεί να είναι παραλήπτης και ότι δεν θα υπάρχει κανένα όφελος από την προσφορά προς αυτόν.

Θα πρέπει να τονισθεί λοιπόν, ότι μια προσφορά είναι κατακριτέα μόνον όταν κάποιος κάνει την προσφορά με κακές προθέσεις, εγκρίνοντας και ενθαρρύνοντας με αυτόν τον τρόπο έναν ανήθικο μοναχό στις κακές του συνήθειες. Εάν όμως κάποιος κάνει μια προσφορά με αγνό νου, χωρίς να λαμβάνει υπ' όψιν του τις κακές συνήθειες αυτού του μοναχού, σκεπτόμενος μόνον ότι: «Πρέπει να δίνουμε όταν έρχεται κάποιος προς αναζήτηση προσφοράς», είναι κάτι απολύτως άμεμπτο.

Επτά Είδη Προσφορών για την Κοινότητα των Μοναχών (Σάνγκα)

- 1.** Μια προσφορά που γίνεται στην κοινότητα τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών μοναχών, υπό την ηγεσία του Βούδα ενώ είναι ακόμα ζωντανός.
- 2.** Μια προσφορά που γίνεται στην κοινότητα τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών μοναχών, μετά το *Parinibbāna* του Βούδα.

3. Μια προσφορά που γίνεται μόνο στην κοινότητα των ανδρών μοναχών.
4. Μια προσφορά που γίνεται μόνο στην κοινότητα των γυναικών μοναχών.
5. Μια προσφορά που γίνεται (έχοντας στον νου ολόκληρη την Σάνγκα) σε μια ομάδα από μοναχούς και μοναχές, όπως ορίζεται από την Σάνγκα. Τέτοιου είδους προσφορά γίνεται όταν ο δωρητής δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να κάνει προσφορές σέ όλους του μοναχούς και τις μοναχές, και ζητά από την Σάνγκα να ορίσει έναν ορισμένο αριθμό (που μπορεί να αντέξει οικονομικά) από μοναχούς και μοναχές για να λάβουν τις προσφορές. Η Σάνγκα ορίζει τον απαιτούμενο αριθμό από μοναχούς και μοναχές, και ο δωρητής κάνει τις προσφορές σε αυτήν την ομάδα ανδρών και γυναικών μοναχών, έχοντας όμως στον νου του ολόκληρη την Σάνγκα.
6. Μια προσφορά που γίνεται σε μια ομάδα μόνο από μοναχούς, έχοντας τον νου του σε όλη την Σάνγκα, και αφού έχει ζητήσει από την Σάνγκα να ορίσει τον αριθμό που μπορεί να αντέξει οικονομικά για προσφορές.
7. Μια προσφορά που γίνεται σε μια ομάδα μόνο από μοναχές, έχοντας στον νου του ολόκληρη την Σάνγκα, και αφού έχει ζητήσει από την Σάνγκα να ορίσει τον αριθμό που μπορεί να αντέξει οικονομικά για προσφορές.

Κατά την διάρκεια της ζωής του Βούδα, οι άνθρωποι γενικά δεν ήταν διατεθειμένοι να δημιουργήσουν προσκόλληση ή να ασχοληθούν με μεμονωμένες προσωπικότητες. Είχαν τον νου τους στραμμένο στην Σάνγκα σαν σύνολο και έτσι ήταν σε θέση να κάνουν πολλές προσφορές ευγενούς είδους σε αυτούς (*Saṅghika-dāna*). Κατά συνέπεια, οι ανάγκες των μελών της Σάνγκα καλύπτονταν κυρίως από τις προσφορές που γίνονταν προς όλη την Σάνγκα. Είχαν ελάχιστη ανάγκη να βασίζονται προσωπικά σε λαϊκούς άντρες και γυναίκες υποστηρικτές, και ως εκ τούτου είχαν και ελάχιστη προσκόλληση σε αυτούς, όπως «οι υποστηρικτές του μοναστηριού μου, οι δωρητές των χιτώνων μου, κλπ.» Έτσι, οι μοναχοί και οι μοναχές μπορούσαν να απαλλαγούν από τα δεσμά των προσκολλήσεων.

Εδώ πρέπει να διαβάσετε την ιστορία του οικογενειάρχη Ούγγα.

Σύντομη Ιστορία του Οικογενειάρχη Ugga

Εκείνοι που επιθυμούν να κάνουν προσφορές καθαρού είδους (*Saṅghika-dāna*), θα πρέπει να μιμηθούν το παράδειγμα που καθορίστηκε από τον οικογενειάρχη Ούγγα. Η ιστορία του οικογενειάρχη Ούγγα βρίσκεται στην δεύτερη ομιλία της *Gahapati Vagga, Aṭṭhakanipāta* της *Aṅguttara Nikāya*, του Κανόνα Pāli.

«Κάποτε ο Βούδας, διέμενε στο Χωριό των Ελεφάντων κοντά στην πρωτεύουσα Βεσάλι (*Vesālī*) στην χώρα του Βάτζι.
Απευθυνόμενος στους μοναχούς, είπε:

«Μοναχοί, θα πρέπει να θεωρείτε τον οικογενειάρχη Ούγγα του Χωριού των Ελεφάντων ως άτομο προικισμένο με οκτώ θαυμάσια χαρακτηριστικά». Λέγοντας αυτά τα σύντομα λόγια, χωρίς να δώσει καμία διευκρίνιση, αποσύρθηκε στον προσωπικό του κοιτώνα.

Τότε ένας μοναχός, την άλλη μέρα το πρωί, πήγε στο σπίτι του οικογενειάρχη και του είπε: «Ω οικογενειάρχη, ο Ευλογημένος μάς είπε ότι είσαι ένα άτομο προικισμένο με οκτώ θαυμάσια χαρακτηριστικά. Ποιά είναι αυτά τα οκτώ θαυμάσια χαρακτηριστικά με τα οποία ο Ευλογημένος είπε ότι είσαι προικισμένος;»

Ο οικογενειάρχης απάντησε:

«Αξιότιμε Κύριε, δεν είμαι ακριβώς σίγουρος με ποιά συγκεκριμένα οκτώ θαυμάσια χαρακτηριστικά είπε ο Ευλογημένος ότι είμαι προικισμένος, αλλά παρακαλώ, ακούστε με την δέουσα προσοχή, μια περιγραφή των οκτώ θαυμάσιων χαρακτηριστικών που κατέχω πραγματικά».

Στην συνέχεια, έδωσε την ακόλουθη πλήρη περιγραφή των οκτώ θαυμάσιων χαρακτηριστικών ως εξής:

- 1.** Σεβάσμιε κύριε, η πρώτη φορά που είδα τον Βούδα ήταν όταν έπινα και διασκέδαζα στο δάσος από λουλούδια ροδοκαστανιάς. Μόλις είδα τον Βούδα να έρχεται από μακριά, ξεμέθυσσα και η ευσέβεια και η πίστη στις αρετές του Βούδα αυξήθηκε μέσα μου. Αυτό είναι το πρώτο θαυμάσιο χαρακτηριστικό.
- 2.** Σεβάσμιε κύριε, σε εκείνη την πρώτη συνάντηση με τον Βούδα, πήρα καταφύγιο στον Βούδα και άκουσα την Ομιλία του. Ως αποτέλεσμα, έγινα Εισερχόμενος στο Ρεύμα (*Sotāpanna*) και εδραιώθηκα στην τήρηση των ηθικών κανόνων (*brahma-cariyā-pañcama-sīla*). Αυτό είναι το δεύτερο θαυμάσιο χαρακτηριστικό.

Η *brahma-cariyā-pañcama-sīla*, είναι παρόμοια με τους πέντε ηθικούς κανόνες που τηρούν συνήθως οι λαϊκοί άνθρωποι, με εξαίρεση, ότι αντί για την εντολή «Απέχω από την λανθασμένη σεξουαλική συμπεριφορά», έχει την εντολή «Απέχω από κάθε μορφή σεξουαλικής επαφής». Σύμφωνα με τον συνηθισμένο τύπο των πέντε ηθικών κανόνων, ένα άτομο απέχει από την σεξουαλική επαφή με οποιονδήποτε άλλον πλην του ή της συζύγου του. Αλλά η *brahma-cariyā-pañcama-sīla* απαιτεί πλήρη σεξουαλική αποχή, ούτε καν με τον/την σύζυγο.

- 3.** Σεβάσμιε κύριε, είχα τέσσερεις νεαρές συζύγους. Όταν γύρισα στο σπίτι τούς είπα: «Έχω ορκιστεί να τηρήσω τον ηθικό κανόνα της πλήρους σεξουαλικής αποχής. Όποια θέλει να παραμείνει σε αυτό το σπίτι μπορεί να το κάνει, απολαμβάνοντας τα πλούτη μου όπως θέλει και να κάνει αξιέπαινες πράξεις με αυτά. Όποια θέλει να επιστρέψει στο σπίτι των γονέων της, είναι επίσης ελεύθερη να το κάνει.

Όποια θέλει να παντρευτεί κάποιον άλλον άντρα, μπορεί απλώς να μου πει σε ποιον να την δώσω». Η πρώτη από τις τέσσερεις συζύγους μου εξέφρασε την επιθυμία της να παντρευτεί ένα συγκεκριμένο άτομο το οποίο και κατονόμασε. Έστειλα να βρουν τον άντρα, και κρατώντας την πρώτη μου σύζυγο στο αριστερό μου χέρι και με μια κανάτα νερό στο δεξί μου χέρι, έδωσα την γυναίκα μου στον άντρα που ήθελε. Ενώ προσέφερα την γυναίκα μου στον καινούριο της σύζυγο, παρέμεινα εντελώς ατάραχος και ανεπηρέαστος. Αυτό είναι το τρίτο θαυμάσιο χαρακτηριστικό.

- 4.** Σεβάσμιε κύριε, αποφάσισα να χρησιμοποιήσω όλη μου την περιουσία από κοινού, με ανθρώπους καλού και ηθικού χαρακτήρα. Δεν έκρυψα τίποτα από την Σάνγκα. Η γενναιοδωρία μου απέναντι στην Σάνγκα θεωρώντας ότι όλα μου τα υπάρχοντα έχουν εκχωρηθεί στους ενάρετους μοναχούς, είναι το τέταρτο θαυμάσιο χαρακτηριστικό.
- 5.** Σεβάσμιε κύριε, πάντα προσεγγίζω έναν μοναχό έχοντας πλήρη σεβασμό, και ποτέ χωρίς σεβασμό. Αν ο μοναχός μου δώσει μια ομιλία για την Διδασκαλία, ακούω την ομιλία του μόνο με σεβασμό, και ποτέ χωρίς σεβασμό. Αν ο μοναχός δεν μου δώσει μια ομιλία για την Διδασκαλία, του δίνω εγώ μια ομιλία. Αυτό είναι το πέμπτο θαυμάσιο χαρακτηριστικό.
- 6.** Σεβάσμιε κύριε, κάθε φορά που προσκαλώ στην κατοικία μου την Σάνγκα για να κάνω κάποιες προσφορές, οι θεοί (*Devas*) έρχονται πιο νωρίς και με ενημερώνουν: «Ω νοικοκύρη, αυτοί και αυτοί οι μοναχοί είναι ευγενή άτομα (*ariyas*). Αυτοί και αυτοί οι μοναχοί είναι άτομα συνηθισμένης ηθικής. Οι τάδε και οι δείνα μοναχοί στερούνται ηθικής». Το γεγονός ότι οι θεοί έρχονται προηγουμένως και μου δίνουν πληροφορίες για τους μοναχούς, δεν είναι τίποτα εκπληκτικό για μένα. Εκπληκτικό είναι το γεγονός, ότι όταν κάνω προσφορές γευμάτων ή υλικών πραγμάτων στην Σάνγκα, σκέψεις όπως: «Θα προσφέρω πολλά σε αυτό το άτομο επειδή είναι ένα φωτισμένο ευγενές άτομο, ασύγου ηθικής, ή θα προσφέρω ελάχιστα σε αυτό το άτομο επειδή στερείται ηθικής διαγωγής» δεν εμφανίζονται ποτέ στον νου μου. Στην πραγματικότητα, χωρίς να κάνω διακρίσεις ως προς το ποιος είναι ευγενής, ποιος είναι ηθικός και ποιος είναι ανήθικος, κάνω τις προσφορές μου αμερόληπτα σε όλους. Αυτό είναι το έκτο θαυμάσιο χαρακτηριστικό.
- 7.** Σεβάσμιε κύριε, οι θεοί έρχονται και μου λένε ότι η Διδασκαλία του Βούδα έχει διδαχθεί ορθά, έχει το προτέρημα ότι είναι καλώς διδαγμένη. Αυτά τα νέα που μου μεταφέρουν οι θεοί, δεν είναι κάτι εκπληκτικό για μένα. Το εκπληκτικό είναι ότι σε τέτοιες περιπτώσεις απαντώ στους θεούς ως εξής: «Θεοί, είτε μου το λέτε είτε όχι,

αληθώς, η Διδασκαλία του Βούδα έχει διδαχθεί ορθά». (*Το λέει αυτό, διότι πιστεύει ότι η Διδασκαλία του Βούδα έχει διδαχθεί σωστά όχι επειδή του το λένε οι θεοί, αλλά επειδή γνωρίζει ο ίδιος ότι είναι έτσι*). Παρ' όλο που έχω τέτοιες επικοινωνίες με τους θεούς, δεν αισθάνομαι υπερηφάνεια για το γεγονός ότι οι θεοί έρχονται σε εμένα και ότι εγώ συζητάω μαζί τους. Αυτό είναι το έβδομο θαυμάσιο χαρακτηριστικό.

8. Δεν υπάρχει επίσης τίποτα εκπληκτικό, εάν έπρεπε να πεθάνω πριν από τον Ευλογημένο ο οποίος θα προμήνυε: «Ο οικογενειάρχης Ούγγα κατέστρεψε ολοσχερώς τα Πέντε κατώτερα Δεσμά που οδηγούν σε επαναγέννηση μέσα στους κατώτερους κόσμους των αισθήσεων. Είναι ένας Μη-Επιστρέφων (*Anāgāmin*)». Ακόμα και πριν την πρόβλεψη του Βούδα, έχω γίνει Μη-Επιστρέφων και το γνώριζα ήδη αυτό. Αυτό είναι το όγδοο θαυμάσιο χαρακτηριστικό.

Από αυτά τα οκτώ θαυμάσια χαρακτηριστικά που περιγράφει ο οικογενειάρχης Ούγγα, το έκτο αφορά την αμερόληπτη προσφορά σε ευγενείς, σε ηθικούς και σε ανήθικους παραλήπτες. Είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε πώς μπορεί να είναι κανείς αμερόληπτος σε κάτι τέτοιες περιστάσεις.

Η αμερόληπτη στάση μπορεί να γίνει κατανοητή όταν συλλογίζεται κανείς με τον ακόλουθο τρόπο: «Καθώς έχω κάνει την πρόσκληση με πρόθεση να προσφέρω στην Σάνγκα, δηλαδή σε ολόκληρη την Κοινότητα των Μοναχών, όταν κάνω προσφορά σε έναν ευγενή μοναχό, δεν θα τον αναγνωρίζω ως τέτοιο. Δεν θα θεωρήσω ότι κάνω προσφορά σε έναν ευγενή. Το μόνο που θα έχω στον νου μου θα είναι ότι κάνω την προσφορά μου στην Σάνγκα, στους ευγενείς μαθητές του Βούδα στο σύνολό τους. Και όταν κάνω προσφορά σε έναν ανήθικο μοναχό, δεν θα τον θεωρήσω ως τέτοιο. Δεν θα θεωρήσω ότι κάνω προσφορά σε έναν ανήθικο. Το μόνο που θα έχω στον νου μου, θα είναι ότι κάνω την προσφορά μου στην Σάνγκα, στους ευγενείς μαθητές του Βούδα, συνολικά. Με αυτόν τον τρόπο, μπορεί να διατηρηθεί η αμεροληψία».

Ακολουθώντας το παράδειγμα που έθεσε ο οικογενειάρχης, όταν κάποιος κάνει μια προσφορά, θα πρέπει να αγνοήσει την κατάσταση του παραλήπτη, να κρατήσει στην άκρη τα προσωπικά συναισθήματα που έχει για τον παραλήπτη, και να προσπαθήσει να έχει σταθερά στον νου του μόνο την Σάνγκα, δηλαδή την Κοινότητα των Μοναχών στο σύνολό της, έτσι ώστε η γενναιοδωρία του να είναι του ευγενούς είδους (*Saṅghika-dāna*).

Όπως ειπώθηκε κατηγορηματικά από τον Βούδα στην «Ομιλία περί Ανάλυσης των Προσφορών» (*Dakkhiṇā-vibhaṅga-sutta*, MN 142) που αναφέρθηκε προηγουμένως, όταν μια προσφορά γίνεται έχοντας κατά νου όλη την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*), μπορεί να φέρει αναρίθμητα, ανεκτίμητα οφέλη στον δωρητή, ακόμα κι αν ο παραλήπτης είναι ένα ανήθικο άτομο χωρίς αρετές.

Μια προσφορά που γίνεται με πλήρη ευλάβεια προς όλη την Σάνγκα, λέγεται *Saṅghika-dāna*, αλλά αυτό δεν είναι πάντα τόσο εύκολο να γίνει.

Ας υποθέσουμε ότι ένα άτομο αποφασίζει να κάνει μια προσφορά έχοντας στον νου του ολόκληρη την Σάνγκα στο σύνολό της. Έχοντας κάνει τις απαραίτητες προετοιμασίες, πηγαίνει σε ένα μοναστήρι και απευθύνεται στους μοναχούς ως εξής: «Αξιοσέβαστοι κύριοι, επιθυμώ να κάνω μια προσφορά έχοντας στον νου μου όλη την Σάνγκα. Μπορείτε να ορίσετε κάποιον από την Σάνγκα ως εκπρόσωπο;»

Αν οι μοναχοί διορίσουν έναν δόκιμο μοναχό που είναι η σειρά του να εκπροσωπήσει την Σάνγκα, ο δωρητής είναι πιθανόν να νιώσει δυσαρεστημένος. Αν επιλέξουν έναν ηλικιωμένο σεβάσμιο πάγιου κύρους να τους εκπροσωπήσει, είναι δυνατόν ο δωρητής να κατακλυστεί από έντονη ευχαρίστηση και αγαλλίαση: «Ω, έχω ως παραλήπτη έναν ηλικιωμένο σεβάσμιο μοναχό, πάγιου κύρους». Τέτοιου είδους γενναιοδωρία που είναι επηρεασμένη από την προσωπικότητα του παραλήπτη, δεν μπορεί να είναι ένα τέλειο είδος προσφοράς (*Saṅghika-dāna*).

Μόνον αν κάποιος μπορεί να δεχτεί τον εκπρόσωπο που ορίζεται με την σειρά του από την Σάνγκα χωρίς καμιά αμφιβολία, χωρίς να ανησυχεί για το αν ο παραλήπτης είναι ένας δόκιμος μοναχός ή ένας χειροτονημένος μοναχός, ένας νεαρός μοναχός ή ένας πρεσβύτερος πάγιου κύρους, ένας αδαής μοναχός ή ένας λόγιος μοναχός, και κάνει την προσφορά του σκεπτόμενος μόνον ότι: «Κάνω την προσφορά μου στην Σάνγκα, με πλήρη σεβασμό στην Σάνγκα», κάνει τότε μια αληθινή προσφορά έχοντας στον νου του ολόκληρη την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*).

Μια Ιστορία Σχετικά με τον Χορηγό Ενός Μοναστηριού

Αυτό το περιστατικό συνέβει στην άλλη πλευρά του ωκεανού, δηλαδή στην Ινδία. Ένας πλούσιος νοικοκύρης, που είχε ήδη δωρίσει ένα μοναστήρι, σκόπευε να κάνει μια προσφορά στην Σάνγκα. Αφού έκανε τις απαραίτητες προετοιμασίες, πήγε στην Σάνγκα και τους είπε: «Αξιοσέβαστοι κύριοι, μπορείτε να ορίσετε κάποιον για να λάβει την προσφορά μου για την Σάνγκα;»

Έτυχε εκείνη την φορά, να είναι η σειρά ενός ανήθικου μοναχού να εκπροσωπήσει την Σάνγκα για την λήψη των προσφορών. Αν και ο νοικοκύρης ήξερε καλά ότι ο συγκεκριμένος μοναχός ήταν ανήθικος, του συμπεριφέρθηκε με απόλυτο σεβασμό: Το κάθισμα του εκπροσώπου μοναχού ήταν κατάλληλα προετοιμασμένο για μια τελετουργική περίπτωση, διακοσμημένο με ένα κουβούκλιο από πάνω και αρωματισμένο με λουλούδια και αρώματα.

Ο νοικοκύρης έπλυνε τα πόδια του μοναχού και τα άλειψε με έλαια πολύ ευλαβικά, σαν να υπηρετούσε το πρόσωπο του ίδιου του Βούδα. Στην συνέχεια έκανε την προσφορά του στον μοναχό, αποτίοντας πλήρη φόρο τιμής στην Σάνγκα.

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας, ο ανήθικος μοναχός επέστρεψε στο σπίτι του νοικοκύρη, στάθηκε στο άνοιγμα της πόρτας, και ζήτησε μια αξίνα την οποία χρειαζόταν για να κάνει κάποιες επισκευές στο μοναστήρι. Ο δωρητής του μοναστηριού δεν μπόρεσε καν στον κόπο να σηκωθεί από την θέση του, απλώς έσπρωξε την αξίνα προς το μέρος του μοναχού με τα πόδια του.

Τότε τα μέλη της οικογενείας του τον ρώτησαν: «Σεβαστέ κύριε, σήμερα το πρωί δείξατε σε αυτόν τον μοναχό τόσο πολύ σεβασμό. Τώρα δεν του δείξατε ούτε ένα μικρό μέρος αυτού του σεβασμού. Πού οφείλεται αυτή η διαφορά μεταξύ του πρωινού και του απογεύματος στην στάση σας απέναντι σε αυτόν τον μοναχό;»

Ο νοικοκύρης απάντησε: «Αγαπητοί μου, ο σεβασμός που έδειξα σήμερα το πρωί, ήταν προς την Σάνγκα και όχι προς αυτόν τον ανήθικο μοναχό».

Κάποιες Εκτιμήσεις για τις Προσφορές σε Μεμονωμένα Άτομα (*Puggalika-dāna*) και τις Προσφορές στην Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*)

Υπάρχουν μερικοί άνθρωποι που υποστηρίζουν ότι αν ένα άτομο πλησιάσει κάποιον για να ζητήσει ελεημοσύνη, και ο υποψήφιος δωρητής γνωρίζει από πριν ότι το άτομο αυτό στερείται ηθικής, δεν πρέπει να κάνει καμία προσφορά σε αυτό. Αν το κάνει, θα είναι σαν να ποτίζει ένα δηλητηριώδες φυτό.

Όμως δεν μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι κάθε πράξη γενναιοδωρίας που γίνεται σε πρόσωπα που γνωρίζουμε εκ των προτέρων ότι στερούνται ηθικής, είναι κατακριτέα. Εδώ, πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν η βούληση του δωρητή. Αν ο δωρητής εγκρίνει τις κακές συνήθειες του παραλήπτη και προσφέρει με σκοπό να ενθαρρύνει και να υποστηρίξει την συνέχιση των ανήθικων πράξεών του, τότε μόνον η προσφορά του θα είναι σαν να ποτίζει ένα δηλητηριώδες φυτό.

Εάν ο δωρητής δεν εγκρίνει τις κακές συνήθειες του παραλήπτη και δεν έχει καμία διάθεση να τον ενθαρρύνει να συνεχίσει τις κακές του συνήθειες, αλλά, μιμούμενος το παράδειγμα του δωρητή του μοναστηριού που περιγράφηκε παραπάνω, κάνει την προσφορά του με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνει μια αληθινή προσφορά έχοντας στον νου του όλη την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*), τότε δεν μπορεί να αποδοθεί καμία μομφή σε μια τέτοια προσφορά.

Και πάλι, υπάρχουν ορισμένοι που υποστηρίζουν ότι είτε ο παραλήπτης έχει καλό ηθικό χαρακτήρα είτε στερείται ηθικής, αυτό δεν αφορά τους δωρητές. Αυτό αφορά μόνο τον παραλήπτη. Επομένως ο δωρητής, παραμένοντας αδιάφορος για τον χαρακτήρα του αποδέκτη, είτε είναι καλός είτε φαύλος, πρέπει να έχει στον νου του ότι: «Αυτός είναι ένα ευγενές άτομο, ένας *ariya* ή ένας *arahat*». Υποστηρίζουν ότι αυτή η πράξη γενναιοδωρίας είναι άμεμπτη και τόσο καρποφόρα, όσο η προσφορά σε έναν άραχατ. Αυτή η άποψη είναι επίσης αβάσιμη.

Μαθητές άλλων δασκάλων, που δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν αν ένα άτομο είναι ευγενής (*ariya*) ή *arahat*, πιστεύουν λανθασμένα ότι οι δάσκαλοί τους είναι Ευγενείς, *arahats*.

Αυτό το είδος πίστης που ονομάζεται λανθασμένη πεποίθηση (*micchādhimokkha*), ή λήψη λανθασμένης απόφασης ή λανθασμένων συμπερασμάτων, είναι επιζήμια. Σίγουρα είναι επιζήμια, και θα έπαιρνε κανείς λανθασμένη απόφαση αν είχε στον νου του ότι: «Αυτοί είναι Ευγενείς άραχατ», ενώ γνωρίζει πολύ καλά ότι δεν είναι. Επομένως δεν είναι σωστό να υπάρχουν τέτοιες απόψεις.

Όταν κάποιος κατά την ώρα της προσφοράς, βρίσκεται αντιμέτωπος με τέτοιους παραλήπτες, η σωστή στάση που πρέπει να έχει στον νου του είναι: «Οι Μποντισάττας, για να εκπληρώσουν την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, κάνουν την προσφορά τους χωρίς να κάνουν διακρίσεις μεταξύ προσώπων υψηλού, μεσαίου ή χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης. Έτσι κι εγώ, θα μιμηθώ επίσης τα παραδείγματα των Μποντισάττας και θα κάνω τις προσφορές μου σε όποιον έρθει για αυτές, χωρίς διακρίσεις». Σκεπτόμενος κατ' αυτόν τον τρόπο, δεν θα δίνει υποστήριξη ή οποιαδήποτε άλλη ενθάρρυνση για την εκτέλεση κακών συνηθειών, και δεν θα παίρνει λάθος αποφάσεις ή θα βγάζει λάθος συμπεράσματα σχετικά με την κατάσταση του παραλήπτη. Συνεπώς, η πράξη της προσφοράς θά είναι απαλλαγμένη από ευθύνες και λάθη.

Διαφωνίες και δυσκολίες προκύπτουν μόνο στην περίπτωση που οι προσφορές γίνονται σε μεμονωμένα άτομα (*puggalika-dāna*), επειδή υπάρχουν διάφορα είδη ατόμων, καλά ή κακά. Όμως στην περίπτωση των προσφορών που γίνονται στην Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*), εκεί υπάρχει μόνον ένα είδος Σάνγκα, όχι δύο, δηλαδή καλό ή κακό. (Εδώ εννοούνται οι ευγενείς μαθητές του Βούδα, οι *Ariyas*.) Δεν υπάρχει καμία διάκριση ανάμεσα στα ευγενή μέλη της Σάνγκα (*Ariya-saṅgha*) ως υψηλού, μεσαίου ή χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης, καθώς όλοι είναι εξ' ίσου ευγενείς.

Επομένως, όπως εξηγήθηκε παραπάνω, κάθε φορά που ένας παραλήπτης εμφανίζεται μπροστά σε κάποιον, ο δωρητής, χωρίς να λαμβάνει υπ' όψιν του τον χαρακτήρα του, θα πρέπει να κάνει την προσφορά με την σκέψη: «Κάνω την προσφορά μου στους μαθητές του Βούδα, στην Ευγενή Σάνγκα». Τότε αυτή η προσφορά είναι του είδους που γίνεται στην Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*) και ο παραλήπτης είναι η Σάνγκα στο σύνολό της. Το άτομο που εμφανίζεται ενώπιον του δωρητή για να παραλάβει την προσφορά, είναι απλώς ο εκπρόσωπος της Σάνγκα. Όσο χαμηλής ηθικής κι αν είναι το άτομο αυτό, ο αληθινός αποδέκτης της προσφοράς είναι η Ευγενής Σάνγκα και επομένως, αυτή είναι μια ευγενής προσφορά.

Μερικοί άνθρωποι θεωρούν ότι είναι πολύ δύσκολο να εφαρμόσουν στην πράξη την συμβουλή, να αγνοήσουν δηλαδή τον προσωπικό χαρακτήρα του ανήθικου παραλήπτη που εμφανίζεται μπροστά τους, και να κάνουν την προσφορά με τον νου τους στραμμένο στην Ευγενή Σάνγκα, και όχι στον παραλήπτη θεωρώντας τον τελευταίο μόνον ως εκπρόσωπο της Σάνγκα. Η δυσκολία αυτή οφείλεται μόνο στην έλλειψη συνήθους πρακτικής σε τέτοιου είδους θέματα.

Όταν κάνει κάποιος ευλαβικούς όρκους μπροστά στις εικόνες και στα αγάλματα του Βούδα θεωρώντας τα ως εκπροσώπους του Βούδα, είναι τόσο συνηθισμένος στην πρακτική να προβάλλει στον νου του από τις εικόνες και τα αγάλματα, το πρόσωπο του ζωντανού Βούδα, που κανείς δεν λέει ότι είναι δύσκολο.

Ακριβώς όπως ο οικογενειάρχης Ugga την εποχή του Βούδα και ο δωρητής του μοναστηριού στην Ινδία, είχαν συνηθίσει οι ίδιοι να κάνουν προσφορές σε έναν ανήθικο μοναχό ο οποίος εκπροσωπούσε την Σάνγκα, έτσι και οι Βουδιστές της σύγχρονης εποχής πρέπει να πειθαρχήσουν τον νου τους ώστε να συνηθίσουν σε μια τέτοια στάση.

Τέσσερα Είδη Προσφορών για την Σάνγκα Όπως Περιγράφονται στον Κανόνα της Μοναστικής Διαγωγής (*Vinaya-piṭaka*)

Ο Κανόνας της Μοναστικής Διαγωγής (*Vinaya-piṭaka*) για τα μέλη της Σάνγκα, δίνει μια περιγραφή των τεσσάρων κατηγοριών προσφορών που γίνονται σκόπιμα προς την Σάνγκα. Αλλά αυτές οι τέσσερις κατηγορίες προσφορών για την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*) δεν αφορούν τους λαϊκούς δωρητές. Μόνο τα επτά είδη προσφορών για την Σάνγκα που αναφέρθηκαν παραπάνω (σελ. 163) τους αφορούν.

Οι διακρίσεις που περιγράφονται στην Βινάγια σχετικά με τις προσφορές στην Σάνγκα, γίνονται μόνο για να γνωρίζουν οι μοναχοί πώς να μοιράζουν τις προσφορές μεταξύ τους.

Οι τέσσερις κατηγορίες είναι:

1. Προσφορές που διανέμονται μεταξύ των μελών της Σάνγκα που είναι πραγματικά παρόντες στον τόπο και στην ώρα της προσφοράς (*sammukhī-bhūta-saṅghika*).

Ας υποθέσουμε ότι γίνεται μια προσφορά χιτώνων σε ένα συγκεκριμένο μέρος, σε πόλεις ή χωριά, όπου έχουν συγκεντρωθεί μερικοί μοναχοί. Η προσφορά γίνεται από τον δωρητή στο σύνολο της ευγενούς Σάνγκα, λέγοντας: «Προσφέρω σε όλη την Σάνγκα». Όμως θα είναι δύσκολο να φτάσουν οι προσφορές σε όλους τους ευγενείς μοναχούς της πόλης ή του χωριού. Επομένως, η διανομή πρέπει να γίνει μεταξύ των μελών της Σάνγκα που είναι παρόντες στον συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Ως εκ τούτου, ονομάζονται προσφορές που διανέμονται μεταξύ των μελών της Σάνγκα που είναι πραγματικά παρόντες στον τόπο και στην ώρα της προσφοράς (*sammukhī-bhūta-saṅghika*). Εδώ, *sammukhī-bhūta* σημαίνει «παρών σε τόπο και ώρα». *Saṅghika* σημαίνει κάτι που ανήκει στην Σάνγκα.

2. Προσφορές που διανέμονται στα μέλη της Σάνγκα που κατοικούν σε όλη την περιοχή του μοναστηριού (*ārāmaṭṭha -saṅghika*).

Ας υποθέσουμε ότι ένας δωρητής πηγαίνει στο συγκρότημα ενός μοναστηριού και κάνει μια προσφορά χιτώνων σε έναν μοναχό ή σε μοναχούς που συναντά, λέγοντας: «Προσφέρω σε όλη την Σάνγκα». Εφ' όσον η προσφορά γίνεται εντός της περιοχής του μοναστηριού, ανήκει σε όλα τα μέλη της Σάνγκα που κατοικούν σε όλη την περιοχή του μοναστηριού, και όχι μόνο στους μοναχούς που βρίσκονται στην γύρω περιοχή. Ως εκ τούτου, ονομάζονται προσφορές που διανέμονται μεταξύ των μελών της Σάνγκα που κατοικούν σε ολόκληρο το συγκρότημα του μοναστηριού (*ārāmaṭṭha -saṅghika*). Εδώ *ārāmaṭṭha* σημαίνει «κατοικών εντός περιφραγμένου χώρου». *Saṅghika* σημαίνει κάτι που ανήκει στην Σάνγκα.

3. Προσφορές που ανήκουν στην Σάνγκα, από οποιοδήποτε μέρος και αν έχουν ληφθεί (*gatāgata-saṅghika*).

Ας υποθέσουμε ότι ένα δωρητής, πηγαίνει σε ένα μοναστήρι όπου κατοικεί μόνον ένας μοναχός, και κάνει μια προσφορά 100 χιτώνων, λέγοντας: «Προσφέρω σε όλη την Σάνγκα». Εάν ο μοναχός που διαμένει εκεί είναι καλά εξοικιωμένος με τους κανόνες πειθαρχίας, μπορεί να πάρει την κατοχή όλης της προσφοράς των 100 χιτώνων για τον εαυτό του, σχολιάζοντας απλώς: «Την παρούσα στιγμή, σε αυτό το μοναστήρι, είμαι ο μοναδικός μοναχός. Άρα όλοι αυτοί οι 100 χιτώνες ανήκουν σε μένα». Έχει το δικαίωμα σύμφωνα με τους κανόνες πειθαρχίας να το κάνει. Δεν μπορεί να κατηγορηθεί ότι μονοπώλησε την προσφορά που έγινε προς την Σάνγκα.

Αν ο μοναχός δεν γνωρίζει καλά τους κανόνες της Βινάγια, δεν θα ξέρει τί να κάνει. Ας υποθέσουμε ότι χωρίς να βρει λύση ή να έχει αποφασίσει ότι: «Είμαι ο μοναδικός ιδιοκτήτης. Οι χιτώνες είναι στην κατοχή μου», φεύγει για ένα άλλο μέρος παίρνοντας τους χιτώνες μαζί του. Εκεί συναντά άλλους μοναχούς, οι οποίοι τον ρωτούν πώς βρέθηκε εκεί με 100 χιτώνες στην κατοχή του. Ας υποθέσουμε ότι όταν μάθουν πώς τους κατείχε, διεκδικούν το μερίδιό τους από τους χιτώνες, λέγοντας: «Έχουμε και εμείς δικαίωμα σε αυτούς» και κατά συνέπεια όλοι οι χιτώνες μοιράζονται εξ' ίσου μεταξύ τους. Τότε αυτή η μοιρασιά των χιτώνων θεωρείται ότι είναι καλή.

Αλλά ας υποθέσουμε ότι, χωρίς να μοιραστεί τους χιτώνες, συνεχίζει τον δρόμο του και συναντά άλλους μοναχούς. Και αυτοί οι μοναχοί θα έχουν το δικαίωμα να λάβουν μερίδιο από τους χιτώνες. Με αυτόν τον τρόπο, όπου κι αν πηγαίνει ο μοναχός κουβαλώντας τους χιτώνες μαζί του, οι μοναχοί των τόπων στους οποίους πηγαίνει, δικαιούνται επίσης μερίδιο από τους χιτώνες. Ως εκ τούτου, ονομάζονται προσφορές που ανήκουν σε ολόκληρη την Σάνγκα, ανεξάρτητα από το μέρος από όπου προέρχονται (*gatāgata-saṅghika*). Εδώ *gatāgata* σημαίνει «ό,που κι αν πηγαίνει κανείς». *Saṅghika* σημαίνει κάτι που ανήκει στην Σάνγκα.

4. Προσφορές που ανήκουν σε όλους τους μοναχούς που προέρχονται από τις τέσσερις κατευθύνσεις (*catuddisā-saṅghika*).

Τέτοιες πράξεις γενναιοδωρίας περιλαμβάνουν προσφορές που είναι βαρειές και σημαντικές, όπως για παράδειγμα προσφορά μοναστηριών, οι οποίες πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό. Δεν πρέπει να κατανέμονται με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, αλλά προορίζονται για χρήση μόνο από τα μέλη της Σάνγκα που προέρχονται από όλες τις κατευθύνσεις. Ως εκ τούτου, ονομάζονται προσφορές που ανήκουν σε όλους τους μοναχούς που προέρχονται από τις τέσσερις κατευθύνσεις (*catuddisā-saṅghika*). Εδώ *catuddisā* σημαίνει «από τις τέσσερις κατευθύνσεις». *Saṅghika* σημαίνει κάτι που ανήκει στην Σάνγκα.

Ορισμένοι μοναχοί, μη έχοντας επίγνωση του γεγονότος ότι αυτές οι τέσσερις κατηγορίες αναφέρονται στην Βινάγια με σκοπό να παρέχουν μέτρα για την διάκριση της ιδιοκτησίας και της διανομής των προσφορών που γίνονται στην Σάνγκα, κάνουν χρήση αυτών των διατάξεων της Βινάγια για τις προσφορές που κάνουν οι λαϊκοί.

Να δώσουμε ένα παράδειγμα: ας υποθέσουμε ότι ένας δωρητής υποκινούμενος από ευσεβή αφοσίωση προς έναν συγκεκριμένο μοναχό, χτίζει ένα μοναστήρι, που βέβαια δεν προορίζεται ειδικά γι' αυτόν τον μοναχό, αλλά για ολόκληρη την Σάνγκα. Για την τελετή σπονδής, προσκαλεί δέκα μοναχούς, συμπεριλαμβανομένου και του μοναχού για τον οποίο θρέφει μεγάλη αφοσίωση. Μετά την απαγγελία των ομιλιών προστασίας (*Paritta*)¹, όταν έρχεται η ώρα για την πραγματική αναγγελία της προσφοράς, ο μοναχός θέλει να προσφερθεί το μοναστήρι ως προσφορά σε ένα μεμονωμένο άτομο (*puggalika-dāna*), επειδή αισθάνεται ότι η ζωή σε ένα μοναστήρι που προορίζεται για όλη την Σάνγκα, συνεπάγεται πάρα πολλές υποχρεώσεις και ευθύνες. Αλλά ο δωρητής προτιμά να το προσφέρει σε ολόκληρη την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*), επειδή πιστεύει, ότι τέτοια πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*) είναι ανώτερη και πολύ μεγαλύτερης αξίας.

Η αδελφότητα των μοναχών, επιλύει την διαφωνία ανάμεσα στον δωρητή και στον μοναχό δάσκαλό του, ζητώντας από τον δωρητή να κάνει την προσφορά λέγοντας: «Προσφέρω το μοναστήρι στα μέλη της Σάνγκα που είναι παρόντα εδώ και τώρα», κάτι το οποίο είναι προσφορά στα μέλη της Σάνγκα που παρευρίσκονται στον παρόντα τόπο και χρόνο (*sammukhī-bhūta-saṅghika*). Στην συνέχεια, εννέα μοναχοί της αδελφότητας, λέγοντας στον εναπομείναντα μοναχό: «Παραχωρούμε τα δικαιώματά μας σε αυτό το μοναστήρι, στην ευλάβειά σας», παραδίδουν το νέο μοναστήρι σε αυτόν και φεύγουν.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, τέτοιες διαδικασίες είναι πιθανόν να ακολουθηθούν, πιστεύοντας ότι κάνοντας έτσι, η επιθυμία του δωρητή για μια προσφορά σε ολόκληρη την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*) εκπληρώνεται και ο παραλήπτης που προτιμά την ατομική ιδιοκτησία είναι επίσης ευχαριστημένος, αφού οι εννέα συνιδιοκτήτες έχουν παραιτηθεί από το δικαίωμα κατοχής του μοναστηριού, καθιστώντας τον μοναδικό ιδιοκτήτη.

Στην πραγματικότητα όμως, μια τέτοια διαδικασία δεν είναι σωστή και δεν πρέπει να ακολουθείται. Το δώρο ενός μοναστηριού είναι βαρυσήμαντο και σπουδαίο. Οι δέκα μοναχοί στους οποίους προσφέρθηκε το μοναστήρι, δεν μπορούν να κάνουν καμία κατανομή της προσφοράς μεταξύ τους. Και η προσφορά του δωρητή ισοδυναμεί μόνο με προσφορά προς τους δέκα μοναχούς που είναι παρόντες στην περίπτωση και όχι σε ολόκληρη την Σάνγκα.

---

¹ Paritta: Ομιλίες Προστασίας. Είναι Βουδιστικό έθιμο, να απαγγέλονται συγκεκριμένες Ομιλίες τέτοιες όπως είναι η Ομιλία για τις Ευλογίες (*Maṅgala*), η Ομιλία για τους Θησαυρούς (*Ratana*), η Ομιλία για την Φιλικότητα (*Metta*) κλπ., με σκοπό την προστασία από κακόβουλες επιδράσεις.

20) Προσφορές που Γίνονται σε Συγκεκριμένη Περίπτωση και Άλλες που Γίνονται σε Οποιαδήποτε Στιγμή

Υπάρχουν προσφορές που γίνονται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις (*kāla-dāna*) και προσφορές που γίνονται οποιαδήποτε στιγμή (*akāla-dāna*).

Μια προσφορά Υφάσματος (*Kaṭhina*) που γίνεται στο τέλος της Απόσυρσης των Βροχών (*Vassa*) για την διάρκεια ενός μήνα, μια προσφορά χιτώνων στην αρχή της Απόσυρσης των Βροχών (*Vassa*), μια προσφορά διαιτητικής τροφής για τους αρρώστους, μια προσφορά τροφής σε επισκέπτες μοναχούς, μια προσφορά τροφής σε μοναχούς που ξεκινούν ένα ταξίδι, είναι όλες προσφορές που γίνονται σε μια συγκεκριμένη στιγμή για έναν συγκεκριμένο σκοπό και ονομάζονται προσφορές που γίνονται στην ώρα τους (*kāla-dāna*). Όλες οι άλλες προσφορές που γίνονται όπως επιθυμεί κανείς, χωρίς αναφορά σε οποιαδήποτε συγκεκριμένη στιγμή, ονομάζονται προσφορές που γίνονται ανά πάσα στιγμή (*akāla-dāna*).

Οι προσφορές που γίνονται σε συγκεκριμένες περιστάσεις (*kāla-dāna*) έχουν μεγαλύτερη αξία από τις προσφορές που γίνονται οποιαδήποτε στιγμή (*akāla-dāna*), επειδή η προσφορά γίνεται για να ικανοποιήσει συγκεκριμένες ανάγκες σε συγκεκριμένη στιγμή. Το συγκεκριμένο είδος προσφοράς κατά την στιγμή της καρποφορίας του, φέρνει αντιστοίχως, συγκεκριμένα καλά αποτελέσματα την στιγμή που τα χρειάζεται κάποιος. Για παράδειγμα, αν ο δωρητής επιθυμεί να φάει κάτι ιδιαίτερο, η επιθυμία του εκπληρώνεται αμέσως. Παρομοίως, αν θέλει να φορέσει κάποια ιδιαίτερα ρούχα, θα τα λάβει. Αυτά είναι παραδείγματα ιδιαίτερων πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από τις προσφορές που γίνονται σε συγκεκριμένες ώρες για την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών.

21) Προσφορές Παρουσία ή εν Απουσία του Δωρητή

Υπάρχουν προσφορές που γίνονται παρουσία του δωρητή (*paccakkha-dāna*), και προσφορές που γίνονται εν τη απουσία του δωρητή (*apaccakkha-dāna*).

Η λέξη της Πάλι *paccakkha*, αποτελείται από τα συνθετικά *pati* και *akkha*. *pati* σημαίνει, «προς». *akkha* σημαίνει τα όργανα των πέντε αισθήσεων, δηλαδή, μάτι, αυτί, μύτη, γλώσσα, σώμα. Αν και το *paccakkha* σε γενικές γραμμές σημαίνει «μπροστά στο μάτι», η πλήρης σημασία του θα πρέπει να είναι «αντιληπτό από τις αισθήσεις». Επομένως, ο όρος *paccakkha-dāna*, έχει ένα ευρύτερο πεδίο, δηλαδή, όχι μόνο το είδος της προσφοράς που μπορεί να δει ο δωρητής αλλά και το είδος της προσφοράς που μπορεί να γίνει αντιληπτό από τις άλλες αισθήσεις του: από τον ήχο, την οσμή, την γεύση, την αφή.

Σχετικά με αυτό, πρέπει να σημειωθεί ότι οι προσφορές που γίνονται παρουσία του δωρητή (*paccakkha-dāna*), δεν είναι ακριβώς οι ίδιες με εκείνες που γίνονται με τα χέρια του ίδιου του δωρητή (*sāhatthika-dāna*). Προσφορές που γίνονται παρουσία του δωρητή σε κάποια στιγμή, αλλά όχι πραγματικά με τα ίδια του τα χέρια, είναι προσφορές που γίνονται κατόπιν αιτήματος ή παραγγελίας (*ānattika-dāna*).

22) Συγκρίσιμες και Ανυπέρβλητες Προσφορές

Υπάρχουν προσφορές που μπορούν να συγκριθούν με αυτές κάποιου άλλου (*sadisa-dāna*) και προσφορές που είναι ασύγκριτες, ανυπέρβλητες και ασυναγώνιστες (*asadisa-dāna*).

Όταν οι προσφορές γίνονται σε πνεύμα ανταγωνισμού, οι δωρητές προσπαθούν να ξεπεράσουν τους ανταγωνιστές τους, σε κλίμακα και σε μεγαλείο της γενναιοδωρίας. Σε τέτοιους διαγωνισμούς, οι προσφορές που αποδεικνύονται ασύγκριτες και ανυπέρβλητες, ονομάζονται απaráμιλλη γενναιοδωρία (*asadisa-dāna*).

Σύμφωνα με το Σχόλιο του έργου «Η Διδασκαλία σε Στίχους» (*Dhammapada*), όπως εξηγείται στην ιστορία σχετικά με την Ανυπέρβλητη Γενναιοδωρία (*Lokavagga, Dhammapada 177*), μόνο ένας δωρητής εμφανίζεται κατά την διάρκεια των χρόνων του κάθε Βούδα, για να κάνει μια προσφορά απaráμιλλης γενναιοδωρίας.

Η Απaráμιλλη Προσφορά Γενναιοδωρίας

Η ιστορία έχει ως εξής:

«Κάποτε ο Βούδας, μετά από ένα μακρύ ταξίδι ακολουθούμενος από 500 Άραχαι, επέστρεψε στο μοναστήρι Τζετάβανα (Jetavana). Ο Βασιλιάς Πασενάντι (Pasenadi) της Κοσάλα (Kosala), τίμησε τον Βούδα και τους 500 μαθητές του προσκαλώντας τους στο παλάτι και προσφέροντάς τους δώρα ανεκτίμητης αξίας. Ο Βασιλιάς κάλεσε επίσης όλους τους κατοίκους της Σαβάττι (Sāvatthī) να παρευρεθούν στην προσφορά των δώρων έτσι ώστε να δουν και να χαρούν με την αξιέπαινη πράξη γενναιοδωρίας του. Την επόμενη μέρα, οι κάτοικοι της Σαβάττι ανταγωνιζόμενοι τον Βασιλιά, οργάνωσαν τα αποθέματα ολόκληρης της πόλης και έκαναν προσφορές που ξεπέρασαν τις προσφορές που έκανε ο Βασιλιάς στον Βούδα και τους μαθητές του.

Κάλεσαν και τον Βασιλιά για να παρευρεθεί και να παρακολουθήσει την τελετή, και να χαρεί με αυτήν.

Πιάνοντας το πνεύμα του ανταγωνισμού, ο Βασιλιάς αποδέχτηκε την πρόκληση των πολιτών, πραγματοποιώντας την επόμενη μέρα μια πιο μεγαλειώδη τελετή προσφοράς.

Οι πολίτες με την σειρά τους, οργάνωσαν ακόμα μία μεγαλειώδη τελετή προσφοράς για να ξεπεράσουν τις προσπάθειες του Βασιλιά. Με αυτόν τον τρόπο, ο έντονος ανταγωνισμός μεταξύ του Βασιλιά και των πολιτών συνεχίστηκε, μέχρι που και οι δύο πλευρές είχαν κάνει έξη γύρους προσφορών.

Παρά όλα αυτά, ο διαγωνισμός ήταν ακόμα αμφίρροπος.

Καθώς πλησίαζε η ώρα του έβδομου γύρου, ο Βασιλιάς ένιωσε απελπισία: «Θα είναι πολύ δύσκολο να ξεπεράσω τις προσπάθειες των πολιτών σε αυτόν τον έβδομο γύρο, και η ζωή δεν θα αξίζει να την ζήσω, αν πρόκειται εγώ, ο κυρίαρχος της χώρας, να χάσω αυτόν τον γύρο από τους ανθρώπους τους οποίους κυβερνώ».

Για να τον παρηγορήσει, η Βασίλισσα Μαλικά (Mallikā) σκέφτηκε ένα σχέδιο με το οποίο ο Βασιλιάς θα μπορούσε να κάνει μια πραγματικά μεγαλειώδη προσφορά, την οποία οι πολίτες θα ήταν αδύνατον να ανταγωνιστούν.

Κατασκεύασε ένα μεγάλο περίπτερο, στο οποίο επρόκειτο να καθίσουν οι 500 σπουδαίοι μαθητές του Βούδα, οι Άραχατ, έχοντας 500 πριγκήπισσες να τους κάνουν αέρα και να ψεκάζουν το περίπτερο με αρώματα και αρωματισμένο νερό. Πίσω από τους 500 Άραχατ, θα υπήρχαν 500 ελέφαντες καθισμένοι στα γόνατά τους, κρατώντας με την προβοσκίδα τους μία λευκή ομπρέλα πάνω από κάθε έναν από τους σπουδαίους Άραχατ.

Ενώ προχωρούσαν οι προετοιμασίες σύμφωνα με το παραπάνω σχέδιο, διαπίστωσαν ότι από τους 500 δαμασμένους ελέφαντες τους έλειπε ένας. Έτσι, αναγκάστηκαν και πήραν έναν άγριο, απείθαρχο ελέφαντα, που ήταν διαβόητος για την αγριότητά του, τον έβαλαν να γονατίσει πίσω από τον Σεβάσμιο Ανγκλιμάλα (Aṅgulimāla) και τον έκαναν να κρατήσει μια λευκή ομπρέλα όπως οι άλλοι ελέφαντες.

Οι άνθρωποι έμειναν έκπληκτοι όταν είδαν αυτό το άγριο θηρίο να συμμετέχει στην τελετή και να κρατά μια ομπρέλα πάνω από το κεφάλι του Σεβάσμιου Ανγκλιμάλα με πειθήνιο τρόπο.

Αφού προσφέρθηκε το γεύμα στην συνέλευση, ο Βασιλιάς δήλωσε: «Έκανα σε αυτό το περίπτερο μια προσφορά από όλα αυτά τα πράγματα, πράγματα που επιτρέπονται και πράγματα που δεν επιτρέπονται».

Ακούγοντας αυτή την δήλωση, οι πολίτες όφειλαν να παραδεχτούν την ήττα τους στον διαγωνισμό, διότι δεν είχαν ούτε πριγκήπισσες, ούτε ομπρέλες, ούτε ελέφαντες».

Έτσι, ο μεγάλος χορηγός της απaráμιλλης γενναιοδωρίας (*dāna*) την εποχή του υπέρτατου όντος των τριών κόσμων, του Βούδα Γκοτάμα, ήταν ο Βασιλιάς Πασενάντι της Κοσάλα. Πρέπει να σημειωθεί, ότι και κάθε ένας από τους προηγούμενους Βούδες είχε επίσης έναν χορηγό που έκανε μια ασύγκριτη, απaráμιλλη προσφορά (*dāna*).

Είδη Γενναιοδωρίας σε Ομάδες των Τριών

1) Η γενναιοδωρία (*dāna*) μπορεί επίσης να διαιρεθεί σε τρεις κατηγορίες: Κατώτερη (*hīna*), Μεσαία (*majjhima*) και Ανώτερη (*paṇīta*). Ο βαθμός καλοσύνης μιας πράξης εξαρτάται από την δύναμη της πρόθεσης (*chanda*), την κατάσταση της συνείδησης (*citta*), την ενεργητικότητα (*virīya*), και την ερευνητική γνώση (*vimamsā*) που εμπλέκονται στην πράξη.

Όταν αυτά τα τέσσερα συστατικά στοιχεία είναι αδύναμα, η γενναιοδωρία είναι κατώτερου είδους. Όταν είναι μεσαίου επιπέδου, η γενναιοδωρία είναι μεσαίου είδους. Όταν και τα τέσσερα στοιχεία είναι ισχυρά, η γενναιοδωρία θεωρείται ότι είναι ανωτέρου είδους.

2) Όταν η πράξη της γενναιοδωρίας (*dāna*) υποκινείται από την επιθυμία για φήμη και καταξίωση, είναι κατώτερου είδους. Όταν ο στόχος της γενναιοδωρίας είναι η επίτευξη μιας ευτυχισμένης επαναγέννησης ως άνθρωπος ή ως θεός, είναι μεσαίου είδους. Όταν η πράξη της γενναιοδωρίας γίνεται με σεβασμό προς τους Ευγενείς (*ariya*) ή τους Μποντισάττας για τις υποδειγματικές συνήθειες γενναιοδωρίας που έχουν, είναι μια εξαιρετική γενναιοδωρία ανώτερου είδους.

Στις διάφορες Ομιλίες που υπάρχουν στα Κείμενα της Πάλι, αναφέρονται πάρα και μοναστήρια στα οποία δόθηκαν τα ονόματα των ατομικών χορηγών, όπως για παράδειγμα, Τζετάβανα (*Jetavana*), ο κήπος του πρίγκηπα Τζέτα (*Jeta*). Ανάταπιντικάραμα (*Anāthapiṇḍikārāma*), το μοναστήρι που δώρησε ο πλούσιος Ανάταπιντικά (Anāthapiṇḍika). Γκοσίταραμα (*Ghositārāma*), το μοναστήρι που δώρησε ο πλούσιος Γκοσίτα (*Ghosita*).

Αυτό το σύστημα ονοματολογίας υιοθετήθηκε από τους Πρεσβύτερους στο Α' Συμβούλιο, με σκοπό να ενθαρρύνει και άλλους να ακολουθήσουν αυτό το παράδειγμα και έτσι να συσσωρεύσουν αρετή. Έτσι, όταν οι χορηγοί σήμερα, κάνουν τέτοιες δωρεές, χαράσσουν τα ονόματά τους σε μάρμαρο ή πέτρα. Καθώς το κάνουν αυτό, θα πρέπει με άσκηση ενσυνειδητότητας να κρατούν υπό έλεγχο κάθε επιθυμία για φήμη, έχοντας στον νου τους ότι κάνουν αυτήν την πράξη γενναιοδωρίας για να δώσουν το παράδειγμα σε εκείνους που επιθυμούν να αποκτήσουν αρετή.

3) Όταν ο χορηγός φιλοδοξεί για μια ευτυχισμένη επαναγέννηση ως άνθρωπος ή ως ουράνιο ον, η γενναιοδωρία του είναι κατώτερου είδους. Όταν η φιλοδοξία του είναι η επίτευξη της Φώτισης ως Μαθητής (*sāvaka-bodhi-ñāṇa*) ή ως Μοναχικός ή Σιωπηλός Βούδας (*Pacceka-buddha-ñāṇa*), η γενναιοδωρία του είναι μεσαίου τύπου. Όταν η φιλοδοξία του είναι η επίτευξη της Φώτισης ως Πλήρως Αυτοφωτισμένος Βούδας (*Sammā-sambodhi-ñāṇa*), η γενναιοδωρία του είναι του ανώτερου είδους.

Φώτιση σημαίνει την γνώση μιας εκ των τεσσάρων Οδών. Οι σοφοί του παρελθόντος, συμβούλευαν τους μαθητές ότι, για να χρησιμεύσει μια πράξη γενναιοδωρίας ως μέσον διαφυγής από τον κύκλο των επαναγεννήσεων (*vivaṭṭa-nissita*), δεν θα πρέπει ποτέ να την κάνει κάποιος με τυχαίο ή πρόχειρο τρόπο. Αλλά να εκτελεί την πράξη γενναιοδωρίας έχοντας πάντα κατά νου, σοβαρά και θετικά, την φιλοδοξία για την επίτευξη μιας εκ των τριών τύπων Φώτισης.

4) Επιπλέον, η γενναιοδωρία μπορεί να είναι τριών ειδών: γενναιοδωρία κατάλληλη για έναν υπηρέτη (*dāna-dāsa*), γενναιοδωρία κατάλληλη για έναν φίλο (*dāna-sahāya*), και γενναιοδωρία κατάλληλη για έναν δάσκαλο (*dāna-sāmi*).

Ακριβώς όπως στην καθημερινή ζωή, χρησιμοποιεί κανείς υλικά καλής ποιότητας για τον εαυτό του και δίνει στους υπηρέτες υλικά κατώτερης ποιότητας, κατά τον ίδιο τρόπο, εάν κάνει μια προσφορά υλικών που είναι κατώτερης ποιότητας από αυτά που απολαμβάνει ο ίδιος, η γενναιοδωρία αυτή είναι κατώτερου είδους (*dāna-dāsa*), κατάλληλη για υπηρέτες.

Ακριβώς όπως στην καθημερινή ζωή, προσφέρει κανείς στους φίλους του πράγματα ίδια με αυτά που χρησιμοποιεί και απολαμβάνει ο ίδιος, κατά τον ίδιο τρόπο, αν κάνει μία προσφορά υλικών που είναι ίσης ποιότητας με αυτά που χρησιμοποιεί και απολαμβάνει ο ίδιος, τότε η γενναιοδωρία του είναι μεσαιού είδους (*dāna-sahāya*).

Ακριβώς όπως στην καθημερινή ζωή, κάνει κάποιος ένα δώρο στον ανώτερό του, με υλικά ανώτερης ποιότητας από αυτά που χρησιμοποιεί και απολαμβάνει ο ίδιος, κατά τον ίδιο τρόπο, εάν κάνει ένα δώρο με υλικά ανώτερης ποιότητας από αυτά που χρησιμοποιεί και απολαμβάνει ο ίδιος, τότε η γενναιοδωρία του λέγεται ότι είναι ανωτέρου είδους (*dāna-sāmi*).

5) Υπάρχουν επίσης τρία είδη γενναιοδωρίας που αφορούν το Ντάμμα¹ (*Dhamma-dāna*). Η διαίρεση βασίζεται στην σημασία της λέξης Ντάμμα για κάθε ένα από τα τρία είδη.

α) Το Ντάμμα ως Διδασκαλία:

Στο πρώτο είδος, αυτό της γενναιοδωρίας της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*), το «Ντάμμα» συνδέεται με τις υλικές προσφορές της γενναιοδωρίας της Διδασκαλίας (*āmisā-dhamma-dāna*), που αναφέρθηκε προηγουμένως κάτω από τα είδη γενναιοδωρίας σε ομάδες των Δύο. Εκεί αναφέρθηκε ότι η γενναιοδωρία υλικών αντικειμένων σε σχέση με την Διδασκαλία, είναι η προσφορά Κειμένων από φύλλα φοίνικα, ή βιβλίων του Τριμελούς Κανόνα (*Tipiṭaka*). Σε αυτήν την ταξινόμηση, η Διδασκαλία είναι τα ίδια τα κείμενα, τα Ευγενή Κείμενα της Διδασκαλίας που διδάχθηκε από τον ίδιο τον Βούδα και καταγράφηκε σε φύλλα από φοίνικα ή σε βιβλία. Επομένως, η γενναιοδωρία της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*) σημαίνει εδώ, την διδασκαλία των Κειμένων ή την παροχή της γνώσης των διδασκαλιών του Βούδα, στους άλλους. Τα Κείμενα είναι η υλική προσφορά της γενναιοδωρίας της Διδασκαλίας, ο ακροατής είναι ο παραλήπτης, και αυτός που διδάσκει ή εξηγεί την Διδασκαλία είναι ο δωρητής.

β) Το ντάμμα ως νοητικό φαινόμενο ή νοητικό αντικείμενο:

Στο δεύτερο είδος, αυτό της γενναιοδωρίας των νοητικών αντικειμένων (*dhamma-dāna*), τα νοητικά αντικείμενα (*dhamma*) αναφέρονται στα φαινόμενα που περιλαμβάνονται στην ταξινόμηση των προσφορών του *Abhidhamma* σε έξη κατηγορίες: προσφορά οπτικών αντικειμένων (*rūpa-dāna*), ήχων (*sadda-dāna*), οσμών (*gandha-dāna*), γεύσεων (*rasa-dāna*), αφής (*phoṭṭhabba-dāna*), και νοητικών αντικειμένων (*dhamma-dāna*). Τα νοητικά αντικείμενα στην

---

¹ Ο όρος Ντάμμα (Dhamma), έχει διάφορες έννοιες ανάλογα με τα συμφραζόμενα. Όσον αφορά τις διδασκαλίες του Βούδα, ορίζεται ως η «Διδασκαλία». Όσον αφορά την ανάλυση και την σύνθεση του νου και της ύλης, ορίζεται ως υλικό ή νοητικό «φαινόμενο» ή «πραγματικότητα». Όσον αφορά το Τριπλό Κόσμημα, είναι το ένα από τα τρία πολύτιμα πετράδια που το αποτελούν: Βούδας, Ντάμμα, Σάνγκα, δηλαδή, ο Βούδας, η Διδασκαλία του, και η Κοινότητα των Μαθητών του.

συγκεκριμένη περίπτωση, εξηγούνται ως όλα αυτά που σχηματίζουν το αντικείμενο του νου ή τα νοητικά αντικείμενα.

Τα νοητικά αντικείμενα είναι: 1) Τα πέντε όργανα των αισθήσεων (*pasāda-rūpa*). 2) Τα δεκαέξι είδη λεπτοφυούς ύλης (*sukhuma-rūpa*). 3) Οι 89 καταστάσεις της συνείδησης (*citta*). 4) Οι 52 νοητικοί παράγοντες (*cetasika*). 5) Το Νιμπάνα. 6) Τα ιδεατά αντικείμενα ή έννοιες (*paññatti*).

Ενώ στα Ευγενή Κείμενα (*pariyatti-dhamma*) ο όρος ντάμμα σημαίνει «Ευγενής», εδώ έχει την έννοια της «αλήθειας σχετικά με την πραγματική φύση των πραγμάτων».

Η γενναιοδωρία νοητικών αντικειμένων (*dhamma-dāna*) αυτού του είδους, γίνεται μέσω της παροχής βοήθειας σε εκείνους που πάσχουν από σωματικές αναπηρίες, όπως αδύναμη όραση, προβλήματα ακοής, κλπ. Βοηθώντας τους άλλους να βελτιώσουν την όρασή τους (*cakkhu-dhamma-dāna*), βοηθώντας τους να βελτιώσουν την ακοή τους (*sota-dhamma-dāna*), κλπ. Η πιο χαρακτηριστική προσφορά αυτού του είδους είναι η προώθηση της μακροζωίας των άλλων (*jīvita-dāna*). Με παρόμοιο τρόπο, μπορεί να γίνει κατανοητή η γενναιοδωρία και των υπόλοιπων νοητικών αντικειμένων αυτού του είδους, όπως οι μυρωδιές (*gandha*), οι γεύσεις (*rasa*), οι αφές (*phoṭṭhabba*) και τα νοητικά αντικείμενα (*dhamma*).

γ) Το Ντάμμα ως μέλος του Τριπλού Κοσμήματος:

Το τρίτο είδος, αυτό της γενναιοδωρίας της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*) αναφέρεται στο Τριπλό Κόσμημα: τον Βούδα, το Ντάμμα και την Σάνγκα. Όπως και στο πρώτο είδος της γενναιοδωρίας της Διδασκαλίας, ο όρος Ντάμμα εδώ σημαίνει τα Κείμενα ή την Διδασκαλία του Βούδα. Στο πρώτο είδος της γενναιοδωρίας, η Διδασκαλία (*Dhamma*) είναι το αντικείμενο της γενναιοδωρίας, και ο ακροατής είναι ο παραλήπτης. Σε αυτό το τρίτο είδος, η Διδασκαλία (*Dhamma*) που είναι μέρος της τριάδας του Βούδα, του Ντάμμα και της Σάνγκα, αποτελεί τον ίδιο τον παραλήπτη στον οποίον γίνονται οι προσφορές. Όταν ο Βούδας και η Σάνγκα γίνονται παραλήπτες, το συνδεδεμένο Ντάμμα γίνεται επίσης παραλήπτης των προσφορών.

Η παρακάτω ιστορία που περιγράφεται στην εισαγωγή της Ιστορίας Γέννησης για την Σειρά της Προσφοράς (*Bhikkhā-parampara-jātaka*, Ja 496, η 13^η Τζάτακα της *Pakinnaka Nipāta*), μας δίνει ένα παράδειγμα:

«Κάποτε, ο Βούδας διέμενε στο μοναστήρι Τζετάβανα (Jetavana) στην πόλη Σαβάττι (*Sāvattthī*). Την ίδια εποχή, ένας πλούσιος νοικοκύρης που είχε πίστη στην Διδασκαλία, έκανε την εξής σκέψη: «Έως τώρα, είχα την ευκαιρία να τιμήσω τον Βούδα και την Σάνγκα συνεχώς, κάνοντας προσφορές φαγητού, χιτώνων, κλπ. Αλλά ποτέ δεν τίμησα την Διδασκαλία κάνοντας προσφορές σε αυτήν. Τώρα είναι καιρός να το κάνω».

Με αυτήν την σκέψη, πλησίασε τον Βούδα και τον ρώτησε πώς να το κάνει. Ο Βούδας απάντησε: «Αν θέλετε να τιμήσετε την Διδασκαλία, θα πρέπει να προσφέρετε φαγητό, ιμάτια, κλπ., στον μοναχό που είναι πολύ καλλιεργημένος στην Διδασκαλία, αλλά με σαφή πρόθεση να τιμήσετε την Διδασκαλία που αυτός έχει συνειδητοποιήσει».

Όταν ο νοικοκύρης τον ρώτησε ποιος μοναχός θα ήταν ο πιο κατάλληλος να λάβει μια τέτοια προσφορά, ο Βούδας του είπε να ρωτήσει την Σάνγκα. Η Σάνγκα τον καθοδήγησε να δώσει τις προσφορές στον Σεβάσμιο Ανάντα.

Έτσι ο νοικοκύρης, κάλεσε τον Σεβάσμιο Ανάντα και του έκανε μια γενναιοδωρή προσφορά φαγητού, χιτώνων, κλπ., έχοντας στον νου του ότι τιμούσε την Διδασκαλία που ο Σεβάσμιος Ανάντα είχε κατανοήσει.

Σύμφωνα με την ιστορία αυτή, ο νοικοκύρης είναι ο χορηγός, τα φαγητά, οι χιτώνες, και όλα τα σχετικά, είναι τα υλικά αντικείμενα της προσφοράς, και ο κορμός της Διδασκαλίας που βρίσκεται ενσωματωμένη στο πρόσωπο του Σεβάσμιου Ανάντα, είναι ο παραλήπτης της προσφοράς.

Άλλο ένα παράδειγμα σχετικά με τον Βασιλιά Ασόκα:

Αυτός ο νοικοκύρης δεν ήταν ο μοναδικός που έκανε τέτοιες προσφορές την εποχή του Βούδα, έχοντας στον νου του την Διδασκαλία ως αποδέκτη της προσφοράς. Το Κείμενο αναφέρει ξεκάθαρα ότι ο μεγάλος ηγεμόνας Βασιλιάς Ασόκα (Siri Dhammāsoka), έχοντας μεγάλο σεβασμό για την Διδασκαλία, οικοδόμησε συνολικά 84.000 μοναστήρια, ένα προς τιμήν κάθε ενός από τα 84.000 εδάφια της Διδασκαλίας (*Dhammakkhandha*) που αποτελούν την πλήρη Διδασκαλία του Βούδα.

Πολλοί έχουν ακούσει για αυτήν την μεγαλειώδη πράξη γενναιοδωρίας του Ασόκα, και επιθυμούν να την μιμηθούν. Αλλά είναι σημαντικό να ακολουθήσουν το παράδειγμά του με τον σωστό τρόπο. Το πραγματικό κίνητρο του Μεγάλου Βασιλιά Ασόκα δεν ήταν η προσφορά των μοναστηριών, αλλά η απόδοση σεβασμού στην Διδασκαλία. Η κατασκευή μοναστηριών χρησιμεύει μόνο ως προσφορά υλικών αντικειμένων.

Οι μεταγενέστερες γενιές χορηγών, που επιθυμούν να ακολουθήσουν το παράδειγμα του Βασιλιά Ασόκα, πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι χτίζουν μοναστήρια, όχι μόνον ως προσφορά υλικών αντικειμένων, όχι με κίνητρο να αποκτήσουν την φήμη ότι είναι οι χορηγοί ενός μοναστηριού, αλλά με μοναδικό σκοπό να αποδώσουν φόρο τιμής στην Διδασκαλία.

Η σημασία της γενναιοδωρίας της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*), μπορεί να εκτιμηθεί όταν θυμάται κανείς την σημασία της ίδιας της Διδασκαλίας. Ο μεγάλος Σχολιαστής, ο Μέγας Μπουνταγκόσα (Mahā Buddhaghosa), ολοκληρώνει το έργο του «Η Αφθονία του Νοήματος»¹ (*Aṭṭha-sālinī*, DsA), με την ευχή: «Είθε η αληθινή Διδασκαλία να διαρκέσει για πολύ. Είθε όλα τα όντα να δείχνουν σεβασμό στην Διδασκαλία (*ciraṃ tiṭṭhatu Saddhammo, Dhamme hontu sagāravā, sabbe pi sattā*)». Έκανε αυτήν την ευχή, επειδή είχε πλήρη επίγνωση του σημαντικού

---

¹ Η Αφθονία του Νοήματος (*Aṭṭha-sālinī*): το Σχόλιο για την Απαρίθμηση των Φαινομένων (*Dhamma-saṅgaṇī*), που είναι το πρώτο βιβλίο του Αμπιντάμμα. Το *Atthasālinī* είναι ένα βουδιστικό κείμενο που συντάχθηκε από τον Μέγα Μπουνταγκόσα (Buddhaghosa). Ο τίτλος έχει μεταφραστεί ως «Ο Σχολιαστής» ή «Η Αφθονία του Νοήματος». Στην αναθεωρημένη έκδοση του Μεγάλου Χρονικού των Βουδών, αναφέρεται ως «Αφθονία του Νοήματος». Στο βιβλίο της Nina van Gorkom «Οι Τελειοποιήσεις που Οδηγούν στην Φώτιση», αναφέρεται ως «Ο Σχολιαστής».

ρόλου της Διδασκαλίας. Είχε συνειδητοποιήσει ότι όσο διαρκεί η Διδασκαλία, οι διδαχές του Βούδα δεν μπορούν να παρακμάσουν, και ότι όποιος τιμά την Διδασκαλία, θα δείχνει σεβασμό στις διδασκαλίες του Βούδα και θα τις ακολουθεί.

Ο Βούδας είχε πει: «Μόνον εκείνοι που κατανοούν την Διδασκαλία μπορούν να με δούν». Και είχε πει επίσης: «Αφού θα έχω φύγει, η Διδασκαλία θα είναι ο δάσκαλός σας (*so vo mamaccayena satthā*)».

Επομένως, πρέπει να προσπαθήσει κανείς να καλλιεργήσει το τρίτο είδος γενναιοδωρίας, αυτό της Διδασκαλίας, που παίζει τόσο σημαντικό ρόλο.

6) Υπάρχουν άλλα τρία είδη γενναιοδωρίας (*dāna*), που ταξινομούνται ως εξής: α) προσφορά που είναι πολύ δύσκολο να γίνει (*dukkara-dāna*), β) υπέροχη, μεγαλειώδης προσφορά που προκαλεί δέος (*mahā-dāna*), και γ) κοινές προσφορές (*asāmañña-dāna*) που δεν είναι ούτε τυπέροχες, ούτε τόσο δύσκολο να γίνουν.

α) Προσφορά Που Είναι Πολύ Δύσκολο να Γίνει (*dukkara-dāna*)

Ένα δείγμα του πρώτου είδους προσφοράς, δηλαδή αυτής που είναι πολύ δύσκολο να γίνει (*dukkara-dāna*), μπορεί να βρεθεί στην ιστορία των προσφορών που έδωσε ο Νταρουμπάντακα (*Dārubhaṅḍaka*) στον Σεβάσμιο Τίσσα (*Tissa*). Η συγκεκριμένη ιστορία βρίσκεται στα σχόλια του 28^{ου} κεφαλαίου της Αριθμημένης Συλλογής των Ομιλιών, *Ekadhammajhāna, Ekakanipata* της *Aṅguttara Nikāya* (*AA, PTS 2.60*).

Οι ακόλουθες ιστορίες για το πρώτο είδος, μας δίνουν ένα παράδειγμα:

Η Πράξη Γενναιοδωρίας του Νταρουμπάντακα (*Dārubhaṅḍaka*)

Κάποτε, ήταν ένας φτωχός άνθρωπος που ζούσε στην Μάχαγκάμα (*Mahāgāma*) της Σρι Λάνκα, ο οποίος κέρδιζε τα προς το ζειν πουλώντας καυσόξυλα. Το όνομά του ήταν Τίσσα, αλλά επειδή βιοποριζόταν πουλώντας καυσόξυλα, ήταν γνωστός ως Νταρουμπάντακα Τίσσα (*Dārubhaṅḍaka Tissa*), δηλαδή, «Τίσσα, που η μόνη του περιουσία ήταν τα καυσόξυλα».

Μια μέρα, μίλησε με την γυναίκα του: «Η ζωή μας είναι τόσο ευτελής, άθλια και ταπεινή. Παρ' όλο που ο Βούδας δίδαξε τα οφέλη της τήρησης του κανόνα της τακτικής δωρεάς (*nibaddha-dāna*), δεν έχουμε την πολυτέλεια να καλλιεργήσουμε την πρακτική. Αλλά μπορούμε να κάνουμε ένα πράγμα. Θα μπορούσαμε να αρχίσουμε να δίνουμε προσφορά φαγητού τακτικά, δυό φορές τον μήνα, και όταν μπορέσουμε να αντέξουμε οικονομικά κάτι περισσότερο, θα προσπαθήσουμε για την πιο ανώτερη προσφορά, την προσφορά τροφής με κουπόνια ή συσσίτια¹ (*salāka-bhatta*)». Η σύζυγός του συμφώνησε με την πρότασή του, και έτσι, από το επόμενο πρωί, άρχισαν να δίνουν σαν προσφορά φαγητού ό,τι μπορούσαν να αντέξουν οικονομικά.

---

¹ Σύμφωνα με την I.B. Horner, στο «Βιβλίο της Πειθαρχίας» (2.313), τα κουπόνια φαγητού ή τα συσσίτια, χρησιμοποιούνταν σε εποχές που η τροφή ήταν λιγοστή. Όμως η ιστορία του Νταρουμπάντακα υποδηλώνει ότι αυτή η τακτική υιοθετούνταν ως ανώτερη μορφή γενναιοδωρίας (*dāna*) ακόμα και όταν τα τρόφιμα ήταν άφθονα.

Εκείνη ήταν μια πολύ ευημερούσα περίοδος για τους μοναχούς που ελάμβαναν άφθονο και καλό φαγητό. Κάποιοι από αυτούς, νεαροί σε ηλικία μοναχοί και δόκιμοι (*sāmañeras*), αφού δέχτηκαν το φτωχό φαγητό που τους πρόσφερε η οικογένεια του Νταρουμπάντακα, στην συνέχεια το πέταξαν μπροστά τους.

Η σύζυγος ενημέρωσε τον άντρα της: «Πέταξαν το φαγητό μας» χωρίς όμως να έχει κάποια δυσαρέσκεια στον νου της γι' αυτό το περιστατικό.

Τότε ο Νταρουμπάντακα έκανε μια συζήτηση με την γυναίκα του: «Είμαστε τόσο φτωχοί, που δεν μπορούμε να κάνουμε μια προσφορά με φαγητά που θα ευχαριστούσαν τους ευγενείς. Τί πρέπει να κάνουμε για να τους ικανοποιήσουμε;»

Η γυναίκα του τού είπε: «Όσοι έχουν παιδιά δεν είναι φτωχοί», και για να τον παρηγορήσει και να τον ενθαρρύνει, τον συμβούλεψε να μισθώσει τις υπηρεσίες της κόρης τους σε ένα νοικοκυριό, και με τα χρήματα που θα αποκτήσουν, να αγοράσουν μια γαλακτοφόρο αγελάδα.

Ο Νταρουμπάντακα δέχτηκε την συμβουλή της συζύγου του. Από την μίσθωση της κόρης τους, πήρε δώδεκα νομίσματα με τα οποία αγόρασε μια αγελάδα. Λόγω της αγνότητας της καλής τους πρόθεσης, η αγελάδα έδινε μεγάλες ποσότητες γάλακτος.

Το γάλα που έπαιρναν το βράδυ, το έκαναν τυρί και βούτυρο. Το γάλα που έπαιρναν το πρωί το χρησιμοποιούσε η σύζυγος στην παρασκευή ρυζόγαλου, που μαζί με το τυρί και το βούτυρο το πρόσφεραν στην Σάνγκα. Με αυτόν τον τρόπο ήταν σε θέση να κάνουν προσφορές τροφής που ήταν καλοδεχούμενες από την Σάνγκα. Από τότε, οι προσφορές συσσίτιου (*salāka-bhatta*) του Νταρουμπάντακα, ήταν διαθέσιμες μόνο για τους ευγενείς υψηλών επιτευγμάτων.

Μια μέρα, ο Νταρουμπάντακα είπε στην σύζυγό του:

«Χάρη στην κόρη μας, σωθήκαμε από την ταπείνωση. Φτάσαμε στην θέση που οι ευγενείς αποδέχονται την προσφορά του φαγητού μας με μεγάλη ικανοποίηση. Τώρα, θα πάω να βρω κάποιο είδος εργασίας και θα επιστρέψω για να λυτρώσω την κόρη μας από την δουλεία της. Εσύ μην παραλείψεις το καθήκον της τακτικής προσφοράς φαγητού κατά την απουσία μου.»

Έτσι έφυγε, και πήγε να δουλέψει για έξη μήνες σε ένα εργοστάσιο ζάχαρης, όπου κατάφερε να μαζέψει δώδεκα νομίσματα με τα οποία θα απελευθέρωνε την κόρη του.

Καθώς έφευγε ένα πρωί για να επιστρέψει στο σπίτι του, είδε μπροστά του τον Σεβάσμιο Τίσσα που πήγαινε να προσκυνήσει την ιερή λειψανοθήκη (*stūpa*) στην Μάχαγκάμα (*Mahāgāma*). Αυτός ο μοναχός, ήταν ένας που καλλιεργούσε την αυστηρή πρακτική να λαμβάνει τροφή, μόνον από τις προσφορές φαγητού που του έδιναν όταν έβγαινε για τον γύρο ελεημοσύνης. Ο Νταρουμπάντακα άνοιξε το βήμα του για να προλάβει τον μοναχό, και βάδισε μαζί του ακούγωντας τα λόγια του για την Διδασκαλία.

Πλησιάζοντας σε ένα χωριό, ο Νταρουμπάντακα είδε έναν άντρα να βγαίνει κρατώντας ένα μικρό δέμα με μαγειρεμένο ρύζι στο χέρι του. Έτσι πρόσφερε στον άνθρωπο ένα νόμισμα για να αγοράσει το γεύμα.

Ο άντρας, αντιλαμβανόμενος ότι πρέπει να υπήρχε ιδιαίτερος λόγος για να προσφέρει κάποιος ένα νόμισμα για μια ποσότητα ρυζιού που δεν άξιζε ούτε το δέκατο έκτο μέρος του, αρνήθηκε να το πουλήσει για ένα νόμισμα. Ο Νταρουμπάντακα αύξησε την προσφορά του σε δύο, μετά σε τρία νομίσματα, και ούτω καθ' εξής, μέχρι που πρόσφερε όλα τα νομίσματα που κατείχε.

Αλλά ο άνθρωπος εξακολουθούσε να αρνείται την προσφορά διότι νόμιζε ότι ο Νταρουμπάντακα είχε ακόμα περισσότερα χρήματα μαζί του.

Τελικά, ο Νταρουμπάντακα εξήγησε σ' αυτόν τον άνθρωπο:

«Δεν έχω άλλα χρήματα μαζί μου εκτός από αυτά τα δώδεκα νομίσματα. Θα σου έδινα περισσότερα αν είχα. Θέλω να αγοράσω αυτό το πακέτο γεύματος όχι για τον εαυτό μου, αλλά επειδή επιθυμώντας να προσφέρω φαγητό για ελεημοσύνη, ζήτησα από αυτόν τον μοναχό να με περιμένει κάτω από την σκιά ενός δέντρου. Το φαγητό πρέπει να προσφερθεί σε αυτόν τον μοναχό. Πούλησέ μου το πακέτο φαγητού για αυτά τα δώδεκα νομίσματα. Θα κερδίσεις κι εσύ αρετή κάνοντάς το αυτό».

Ο άντρας τελικά συμφώνησε να πουλήσει το πακέτο με το φαγητό, και ο Νταρουμπάντακα το πήγε με μεγάλη χαρά στον μοναχό που περίμενε. Παίρνοντας την κούπα ελεημοσύνης από τον μοναχό, ο Νταρουμπάντακα έβαλε μέσα το μαγειρεμένο ρύζι από το πακέτο. Όμως ο Σεβάσμιος Τίσσα δέχτηκε μόνο το μισό γεύμα. Ο Νταρουμπάντακα τότε, έκανε μια θερμή παράκληση:

«Σεβάσμιε κύριε, αυτό το γεύμα είναι αρκετό μόνο για ένα άτομο. Δεν θα φάω καθόλου από αυτό. Αγόρασα το φαγητό μόνο για εσάς. Από συμπόνια για μένα, είθε ο Σεβάσμιος να δεχτεί το φαγητό». Μετά από αυτό, ο Σεβάσμιος Τίσσα του επέτρεψε να προσφέρει όλο το φαγητό από το πακέτο.

Μόλις ο Σεβάσμιος Τίσσα τέλειωσε το φαγητό του, συνέχισαν το ταξίδι μαζί.

Ο Σεβ. Τίσσα ζήτησε από τον Νταρουμπάντακα να του μιλήσει για την ζωή του και εκείνος είπε τα πάντα στον Σεβ. Τίσσα. Ο Σεβάσμιος εντυπωσιάστηκε από την έντονη ευλάβεια του Νταρουμπάντακα και σκέφτηκε:

«Αυτός ο άνθρωπος έκανε μια προσφορά που είναι δύσκολο να γίνει (*dukkara-dāna*). Έχοντας συμμετάσχει στο γεύμα που μου προσφέρθηκε από αυτόν κάτω από δύσκολες συνθήκες, του είμαι πολύ υπόχρεος, και πρέπει να δείξω την ευγνωμοσύνη μου ως αντάλλαγμα. Αν μπορέσω να βρω ένα κατάλληλο μέρος, θα προσπαθήσω σκληρά να γίνω Άραχατ, σε μία μόνο συνεδρίαση. Ακόμα κι αν στεγνώσει όλο μου το δέρμα, η σάρκα και το αίμα μου, δεν θα κουνηθώ από αυτήν την θέση μέχρι να επιτύχω τον σκοπό μου».

Όταν έφτασαν στην Μάχαγκάμα, πήρε ο καθένας τον δρόμο του.

Μόλις ο Σεβάσμιος Τίσσα έφτασε στο μοναστήρι «Τίσσα της Μεγάλης Διαμονής» (*Tissa Mahā Vihāra*), του παραχωρήθηκε ένα δωμάτιο όπου έκανε την μεγάλη του προσπάθεια, αποφασισμένος να μην εγκαταλείψει την θέση του, μέχρι να εξαλείψει όλες τις νοητικές του μολύνσεις και να γίνει Άραχατ. Χωρίς καν να σηκωθεί για να πάει στον γύρο ελεημοσύνης για φαγητό, μόχθησε ακλόνητα μέχρι την αυγή της έβδομης μέρας, όπου έγινε Άραχατ, έχοντας εκπληρώσει απόλυτα τους τέσσερεις κλάδους της αναλυτικής γνώσης (*paṭisambhidā*).

Τότε είπε στον εαυτό του: «Το σώμα μου είναι πολύ εξασθενημένο. Αναρωτιέμαι αν θα μπορούσα να ζήσω περισσότερο». Συνειδητοποίησε μέσω της εξάσκησης των ψυχικών του δυνάμεων, ότι ο νους και η ύλη (*nāma-rūpa*) που αποτελούσαν το ζωντανό σώμα του, δεν θα συνέχιζαν για πολύ καιρό ακόμα. Τακτοποιώντας τα πάντα μέσα στην κατοικία του, και κρατώντας την κούπα ελεημοσύνης και τον διπλό του χιτώνα, πήγε στην Αίθουσα Συνέλευσης στο κέντρο του μοναστηριού, και έκρουσε το τύμπανο για να συγκεντρώσει όλους τους μοναχούς.

Όταν μαζεύτηκαν όλοι οι μοναχοί, ο ηγούμενος ρώτησε ποιος είχε καλέσει την συνέλευση. Ο Σεβάσμιος Τίσσα, που είχε καλλιεργήσει την αυστηρή πρακτική να δέχεται φαγητό μόνον από ελεημοσύνες απάντησε:

«Εγώ έκρουσα το τύμπανο, Αξιοσέβαστε κύριε».

«Και γιατί το έκανες αυτό;» ρώτησε ο ηγούμενος.

«Δεν έχω κάποιον ιδιαίτερο σκοπό, παρά μόνον εάν κάποιο μέλος της Σάνγκα έχει αμφιβολίες σχετικά με τα επιτεύγματα των Οδών και των Καρμών, θα ήθελα να με ρωτήσει γι' αυτά».

Ο ηγούμενος του είπε ότι δεν υπάρχουν ερωτήσεις. Στην συνέχεια ρώτησε τον Σεβάσμιο Τίσσα για ποιον λόγο είχε επιμείνει τόσο κοπιαστικά για την επίτευξη της Αξιότητας (*arahatta*), θυσιάζοντας ακόμα και την ίδια του την ζωή.

Ο Σεβάσμιος Τίσσα του διηγήθηκε όλα όσα είχαν συμβεί και τον ενημέρωσε ότι θα πέθαινε την ίδια ημέρα. Στην συνέχεια είπε: «Είθε το νεκροκρέββατο πάνω στο οποίο θα υποστηρίζεται το πτώμα μου να παραμείνει ακίνητο, μέχρι ο χορηγός του φαγητού μου, ο Νταρουμπάντακα, να έρθει και να το σηκώσει με τα ίδια του τα χέρια». Και πέθανε την ίδια μέρα.

Τότε ο Βασιλιάς Κακαβαννατίσσα (*Kākaṇvaṇṇatissa*), ήρθε και διέταξε τους άντρες του να τοποθετήσουν το πτώμα πάνω στο νεκρική πλατφόρμα και να το πάνε στον χώρο αποτέφρωσης για να καεί στην νεκρική πυρά. Αλλά αυτοί δεν μπορούσαν να το μετακινήσουν. Μόλις ο Βασιλιάς ανακάλυψε τον λόγο που έγινε αυτό, έστειλε να βρουν τον Νταρουμπάντακα, τον έντυσε με ωραία ρούχα και του ζήτησε να μεταφέρει την νεκρική πλατφόρμα.

Το κείμενο δίνει μια λεπτομερή περιγραφή του τρόπου με τον οποίον ο Νταρουμπάντακα σήκωσε την νεκρική πλατφόρμα με το πτώμα, εύκολα πάνω από το κεφάλι του, και πώς, καθώς το έκανε, αυτή σηκώθηκε στον αέρα και ταξίδεψε μόνη της μέχρι την νεκρική πυρά.

Η προσφορά του Νταρουμπάντακα που περιλάμβανε την αγόγγυστη θυσία των δώδεκα νομισμάτων τα οποία ήταν απαραίτητα για να εξαγοράσει την κόρη του από την δουλεία της και τα οποία έκανε έξη ολόκληρους μήνες για να τα κερδίσει, ήταν πραγματικά μια προσφορά που είναι πολύ δύσκολο να γίνει.

Επομένως, είναι γνωστή ως πράξη γενναιοδωρίας ή προσφοράς που είναι πολύ δύσκολο να γίνει (*dukkara-dāna*).

Ο Δόκιμος Μοναχός Σούκα

Άλλο ένα παράδειγμα τέτοιας προσφοράς, είναι η ιστορία του δόκιμου μοναχού Σούκα, που περιγράφεται στο δέκατο κεφάλαιο στο Σχόλιο του έργου «Η Διδασκαλία σε Στίχους» (*Dhammapada*, Dh 145).

Πριν γίνει δόκιμος μοναχός (*sāmaṇera*), ο Σούκα ήταν ένας φτωχός χωρικός που επιθυμούσε να φάει το πολυτελές γεύμα ενός πλούσιου ανθρώπου. Ο πλούσιος άνθρωπος που το όνομά του ήταν Γκάντα, του είπε ότι θα έπρεπε να δουλέψει τρία χρόνια για να κερδίσει ένα τέτοιο γεύμα. Έτσι λοιπόν ο Σούκα, εργάστηκε για τρία χρόνια και στο τέλος απέκτησε το γεύμα που τόσο πολύ λαχταρούσε.

Όταν ήταν έτοιμος να το απολαύσει, έτυχε να περάσει από εκεί ένας Μοναχικός Βούδας (*Paccekabuddha*). Χωρίς κανέναν δισταγμό, ο Σούκα πρόσφερε στον Μοναχικό Βούδα το γεύμα που τόσο επιθυμούσε και για το οποίο είχε εργασθεί τρία χρόνια για να το κερδίσει.

Ένα Φτωχό Κορίτσι

Ένα άλλο παράδειγμα παρέχεται στην Ιστορία Γέννησης για την Κόρη ενός Πλούσιου Ανθρώπου (*Ummādantī-jātaka*, Ja 527), η οποία περιλαμβάνει την ιστορία ενός φτωχού κοριτσιού που δούλευε τρία χρόνια για να αποκτήσει πολύχρωμα ρούχα με τα οποία ήθελε να στολίσει τον εαυτό της. Όταν τελικά τα απόκτησε και ήταν έτοιμη να ντυθεί με τα ρούχα που τόσο πολύ λαχταρούσε, πέρασε από εκεί ένας μαθητής του Βούδα Κάσσαπα (*Kassapa*), ο οποίος ήταν καλυμένος μόνο με φύλλα διότι κάποιοι κλέφτες του είχαν κλέψει τους χιτώνες. Το φτωχό κορίτσι πρόσφερε στον μοναχό τα ρούχα που τόσο είχε αγαπήσει και για το οποία δούλευε επί τρία χρόνια. Η προσφορά αυτή είναι επίσης μια πράξη γενναιοδωρίας που είναι πολύ δύσκολο να γίνει (*dukkara-dāna*).

β) Υπέροχη, Μεγαλειώδης Προσφορά Που Προκαλεί Δέος (*mahā-dāna*)

Οι υπέροχες, μεγαλειώδεις πράξεις γενναιοδωρίας ή προσφοράς που προκαλούν δέος, ονομάζονται μεγάλες προσφορές (*mahā-dāna*).

Η προσφορά του Μεγάλου Βασιλιά Ασόκα (*Siri Dhammāsoka*) με τα 84.000 μοναστήρια προς τιμή των 84.000 εδάφρων που αποτελούν τον Κανόνα της Διδασκαλίας, είναι μια μεγαλειώδης προσφορά αυτού του τύπου. Γι' αυτόν τον λόγο, ο Σεβάσμιος Μέγας Μογγαλιπούττα (*Mahā Moggaliputta Tissa*) είπε: «Στην Παράδοση του Βούδα, αλλά ακόμα και κατά την διάρκεια της ζωής του Βούδα, δεν υπάρχει κανένας που να είναι ίσος με εσάς στην προσφορά των τεσσάρων προαπαιτούμενων. Η προσφορά σας είναι η σπουδαιότερη».

Παρ' όλο που ο Σεβάσμιος Μογγαλιπούττα Τίσσα το είπε αυτό, οι προσφορές του Ασόκα έγιναν με δική του πρωτοβουλία, χωρίς να τον ανταγωνίζεται κανένας, και επομένως, δεν υπάρχει λόγος να ταξινομηθούν ως Συγκρίσιμες (*sadisa*) ή Ανυπερβλητες (*asadisa*) προσφορές.

Από την άλλη πλευρά, οι προσφορές του Βασιλιά Πασενάντι της Κοσάλα, έγιναν κατόπιν συναγωνισμού με τους κατοίκους της Σαβάττι, και επομένως, ορθά χαρακτηρίζονται ως Ανυερέβλητες προσφορές (*asadisa-dāna*).

γ) Κοινές Προσφορές (*asāmañña-dāna*)

Όλες οι άλλες προσφορές που δεν είναι ούτε δύσκολο να γίνουν ούτε είναι μεγαλειώδους μεγέθους, ονομάζονται συνηθισμένες ή κοινές προσφορές (*sāmañña-dāna*).

Εκτός από αυτά που εξετάσαμε μέχρι τώρα, υπάρχει ακόμα μία ταξινόμηση τριών ειδών προσφορών της Διδασκαλίας (*Dhamma-dāna*), που περιγράφεται στην Σύνοψη της Βινάγια ή Μοναστικής Διαγωγής (*Parivāra*) και στα σχόλιά της:

1. Προσφορές προς την Σάνγκα, που δηλώνονται προφορικά ότι προσφέρονται στην Σάνγκα.
2. Προσφορές προς τις ιερές λειψανοθήκες (*stūpa*), που δηλώνονται προφορικά ότι προσφέρονται στις ιερές λειψανοθήκες.
3. Προσφορές προς ένα μεμονωμένο άτομο, που δηλώνονται προφορικά ότι προσφέρονται σε ένα μεμονωμένο άτομο.

Αυτές ονομάζονται δίκαιες προσφορές (*Dhammika-dāna*), προσφορές που γίνονται σε σχέση με την Διδασκαλία. Περισσότερες λεπτομέρειες για αυτού του είδους τις προσφορές, θα συναντήσουμε παρακάτω, όταν θα εξετάσουμε τα εννέα είδη των φαύλων προσφορών (*adhammika-dāna*) στην σελ. 197.

Είδη Γενναιοδωρίας σε Ομάδες των Τεσσάρων

Τα Κείμενα δεν αναφέρουν κανένα είδος γενναιοδωρίας σε ομάδες τεσσάρων. Αλλά η Βινάγια απαριθμεί τέσσερα είδη προαπαιτούμενων που μπορούν να προσφερθούν ως δώρα. Αυτά είναι:

1. Προσφορά χιτώνων ή υλικά για χιτώνες (*cīvara-dāna*).
2. Προσφορά τροφίμων (*piṇḍapāta-dāna*).
3. Προσφορά στέγης (*senāsana-dāna*).
4. Προσφορά φαρμάκων (*bhesajja-dāna*).

Οι προσφορές μπορούν επίσης να ταξινομηθούν σε τέσσερεις τύπους ανάλογα με την αγνότητα του δωρητή και του παραλήπτη:

1. Προσφορά στην οποία ο δωρητής είναι αγνός, αλλά ο παραλήπτης όχι.
2. Προσφορά στην οποία ο παραλήπτης είναι αγνός, αλλά ο δωρητής όχι.
3. Προσφορά στην οποία και ο δωρητής και ο παραλήπτης είναι ανήθικοι.
4. Προσφορά στην οποία και ο δωρητής και ο παραλήπτης είναι ηθικοί.

Είδη Γενναιοδωρίας σε Ομάδες των Πέντε

Πέντε Είδη Προσφορών που Γίνονται σε Συγκεκριμένη Στιγμή

Η «Ομιλία Περί Προσφοράς σε Συγκεκριμένη Περίπτωση» (*Kāla-dāna-sutta, Aṅguttara Nikāya, 5.36*), αναφέρει πέντε τέτοια είδη προσφορών:

1. Προσφορά που γίνεται σε έναν επισκέπτη.
2. Προσφορά σε κάποιον που ξεκινάει ένα ταξίδι.
3. Προσφορά σε κάποιον που είναι άρρωστος.
4. Προσφορά σε εποχή που υπάρχει έλλειψη αγαθών.
5. Προσφορά φρεσκοσυλλεγμένων σιτηρών και σοδειών σε εκείνους που είναι προικισμένοι με αρετή.

Το πέμπτο είδος αναφέρεται άμεσα σε αγρότες και καλλιεργητές, αλλά πρέπει να γίνει κατανοητό ότι περιλαμβάνει και τους πρώτους καρπούς της εργασίας εκείνου που κάνει την προσφορά, πριν τους χρησιμοποιήσει για τον εαυτό του.

Πέντε Είδη Προσφορών που Γίνονται από Ανθρώπους Χωρίς Ήθος

Τα πέντε είδη προσφορών που γίνονται από ανθρώπους χωρίς ήθος (*asappurisa-dāna*) είναι:

1. Προσφορές που γίνονται χωρίς να εξετάζει κάποιος εάν το αντικείμενο της προσφοράς είναι σωστά προετοιμασμένο, φρέσκο, υγιεινό και καθαρό.
2. Προσφορές που γίνονται χωρίς τον δέοντα σεβασμό ή εξέταση.
3. Προσφορές που γίνονται χωρίς να τις προσφέρει κάποιος με τα χέρια του. Παράδειγμα, η προσφορά του Βασιλιά Παγιάσι¹, ο οποίος αντί να προσφέρει το αντικείμενο της γενναιοδωρίας με τα χέρια του, έβαζε τον υπηρέτη του τον Ουττάρα να το κάνει.
4. Προσφορές που γίνονται με τον ίδιο τρόπο που απορρίπτει κάποιος τα αποφάγια του.
5. Προσφορές που γίνονται χωρίς να έχει κανείς γνώση ότι μια καλή πράξη που γίνεται τώρα, θα φέρει σίγουρα καλά αποτελέσματα στο μέλλον (*kammassakata-ñāṇa*).

---

¹ Ο Παγιάσι (Pāyāsi), ένας αρχηγός στην Σετάβγια (Setavya) του βασιλείου της Kosala, γεννήθηκε στον ουράνιο κόσμο Κάτουμαχαρατζικά (Catumahārājika), ως αποτέλεσμα των προσφορών που έκανε όταν ήταν στον ανθρώπινο κόσμο. Αφηγήθηκε τις προηγούμενες εμπειρίες του στον Σεβάσμιο Gavampati που είχε έρθει ως επισκέπτης. Είπε ότι είχε κάνει προσφορές χωρίς ενδελεχή προετοιμασία, χωρίς τον δέοντα σεβασμό, όχι με τα δικά του χέρια, με τρόπο σαν απέρριπτε τα υπολείμματα της τροφής του, εξ' ου και η επαναγέννησή του σε αυτόν τον κατώτερο από τους έξη ουράνιους κόσμους. Αλλά ο Ούτταρα (Uttara), ο νεαρός άντρας που επέβλεπε τις προσφορές και τις μοίραζε κατόπιν αιτήματός του Παγιάσι, επαναγεννήθηκε σε έναν ανώτερο ουράνιο κόσμο, την Ταβατίμσα (Tāvātimsa), επειδή έδινε τις προσφορές με ενδελεχή προετοιμασία, με τον δέοντα σεβασμό, με τα δικά του χέρια, και όχι ως πεταμένα απομεινάρια τροφής. Η ιστορία μας διδάσκει τον σωστό τρόπο προσφοράς.

Πέντε Είδη Προσφορών από Ανθρώπους με Ήθος

Τα πέντε είδη προσφορών που γίνονται από ανθρώπους με ήθος (*sappurisa-dāna*) είναι:

1. Προσφορές που γίνονται αφού εξετάσει κάποιος εάν το αντικείμενο της προσφοράς είναι σωστά προετοιμασμένο, φρέσκο, υγιεινό και καθαρό.
2. Προσφορές που γίνονται με τον δέοντα σεβασμό, και με τον νου σταθερά προσηλωμένο στο αντικείμενο της προσφοράς.
3. Προσφορές που τις προσφέρει κάποιος με τα δικά του χέρια¹.
4. Προσφορές που γίνονται με την δέουσα προσοχή και όχι σαν να πετάει κάποιος τα αποφάγια του.
5. Προσφορές που γίνονται με την γνώση ότι μια καλή πράξη που γίνεται τώρα, θα φέρει σίγουρα καλά αποτελέσματα στο μέλλον.

Αυτές οι δύο ομάδες των πέντε ειδών γενναιοδωρίας από ανθρώπους χωρίς ήθος και από ανθρώπους με ήθος, περιγράφονται στην «Ομιλία Περί Προσφορών που Δίδονται από Κατώτερους Ανθρώπους» (*Asappurisa-dāna-sutta, Aṅguttara Nikāya* AN 5.147), όπου εξηγούνται οι ορθοί και οι λανθασμένοι τρόποι προσφοράς.

Άλλα Πέντε Είδη Προσφορών από Ανώτερους Ανθρώπους

Η συγκεκριμένη ταξινόμηση των πέντε ειδών προσφορών, βρίσκεται στην «Ομιλία Περί Προσφορών που Γίνονται από Ανώτερους Ανθρώπους» (*Sappurisa-dāna-sutta, Aṅguttara Nikāya* 5.148).

1. Προσφορές που γίνονται με πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος (*saddhā-dāna*).
2. Προσφορές που γίνονται μετά από ενδελεχή εξέταση ότι το αντικείμενο της προσφοράς είναι κατάλληλα προετοιμασμένο, φρέσκο, υγιεινό και καθαρό (*sakkacca-dāna*).
3. Προσφορές που γίνονται την κατάλληλη στιγμή και στην κατάλληλη περίπτωση (*kāla-dāna*)².

---

¹ Σε ολόκληρο τον ατελείωτο κύκλο των επαναγεννήσεων, για την αρχή του οποίου δεν έχουμε καμία γνώση, υπήρξαν πολλές ζωές στις οποίες γεννήθηκε κάποιος ως ον που δεν ήταν εξοπλισμένο με χέρια και πόδια. Σε αυτήν την ζωή, όταν κάποιος έχει την σπάνια τύχη να είναι εφοδιασμένος με πλήρη άκρα, πρέπει να επωφεληθεί από αυτήν την σπάνια ευκαιρία και να κάνει προσφορές με τα δικά του χέρια, στοχαζόμενος ότι μπορεί να εργασθεί για την απελευθέρωσή του, χρησιμοποιώντας τα χέρια με τα οποία είχε την τύχη να γεννηθεί.

² Όταν είναι ώρα φαγητού, προσφέρονται φαγητά. Όταν είναι περίοδος προσφοράς ρούχων (*Kaṭhina*), προσφέρονται χιτώνες. Και ούτω καθ' εξής.

4. Προσφορές που γίνονται με σκοπό την παροχή βοήθειας στον παραλήπτη, ή την εκδήλωση καλωσύνης προς αυτόν (*anuggaha-dāna*).
5. Προσφορές που γίνονται χωρίς να επηρεάζουν σε καμία περίπτωση την αξιοπρέπεια αυτού που προσφέρει, ή την αξιοπρέπεια των άλλων (*anupaghāta-dāna*).

Όλα αυτά τα πέντε είδη προσφορών, δημιουργούν μεγάλο πλούτο, αφθονία και ευημερία. Επιπλέον:

Οι προσφορές που γίνονται με πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος (*saddhā-dāna*), έχουν ως αποτέλεσμα μια ωραία και όμορφη εμφάνιση.

Ως αποτέλεσμα των προσφορών που γίνονται με ενδεδειγμένη προετοιμασία (*sakkacca-dāna*), οι ακόλουθοι και οι συνοδοί του ατόμου, είναι προσεκτικοί και υπάκουοι.

Οι προσφορές που γίνονται στην κατάλληλη εποχή και στην κατάλληλη περίπτωση (*kāla-dāna*), έχουν ως αποτέλεσμα οφέλη που έρχονται την κατάλληλη στιγμή και με αφθονία.

Ως αποτέλεσμα των προσφορών που γίνονται με σκοπό να βοηθήσουν τον παραλήπτη (*anuggaha-dāna*), έχει κανείς την προδιάθεση να απολαύσει τους καρπούς των καλών του πράξεων και είναι σε θέση να το κάνει πλήρως.

Ως αποτέλεσμα των προσφορών που δεν προσβάλλουν την αξιοπρέπεια του ατόμου ή των άλλων (*anupaghāta-dāna*), η παρουσία του δωρητή είναι πλήρως προστατευμένη από τους πέντε καταστροφικούς εχθρούς: του νερού, της φωτιάς, των κυβερνήσεων, των ληστών και των ανεπιθύμητων κληρονόμων.

Άλλα Πέντε Είδη Προσφορών από Κατώτερους Ανθρώπους

Αυτά δεν αναφέρονται στα Κείμενα, αλλά μπορούμε να υποθέσουμε ότι είναι τα αντίθετα από τα πέντε αντίστοιχα των προσφορών από ανώτερους ανθρώπους:

1. Προσφορές χωρίς πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος (*asaddhiya-dāna*), που τις κάνει κάποιος απλώς για να μιμηθεί τις προσφορές των άλλων, ή για να αποφύγει την μομφή ή την ύβρη.

Μία τέτοια προσφορά, επιφέρει πλούτο και ευημερία στον δωρητή αλλά όχι μια όμορφη εμφάνιση.

2. Προσφορές που γίνονται χωρίς ενδεδειγμένη εξέταση ότι το αντικείμενο της προσφοράς είναι κατάλληλα προετοιμασμένο, φρέσκο, υγιεινό και καθαρό (*asakkacca-dāna*).

Πλούτη και ευημερία προκύπτουν από τέτοιες προσφορές, αλλά ο δωρητής δεν λαμβάνει υπακοή και πειθαρχία από τους υφισταμένους του.

3. Προσφορές που γίνονται σε ακατάλληλη εποχή και σε ακατάλληλη περίπτωση (*akāla-dāna*).

Τέτοιες προσφορές φέρνουν πλούτη και ευημερία, αλλά τα ωφέλιμα αποτελέσματά τους δεν είναι σε μεγάλη αφθονία ούτε έρχονται την στιγμή που τα έχει κάποιος ανάγκη.

4. Προσφορές που γίνονται επιπόλαια (*ananuggaha-dāna*), χωρίς πρόθεση να βοηθήσουν ή να τιμήσουν τον παραλήπτη.
Πλούτη και ευημερία προκύπτουν από τέτοιες προσφορές, αλλά ο δωρητής είτε δεν θα έχει διάθεση να τα απολαύσει, είτε μπορεί να στερηθεί την ευκαιρία να τα απολαύσει.
5. Προσφορές που γίνονται με τρόπο που προσβάλλει την αξιοπρέπεια του ατόμου που κάνει την προσφορά ή την αξιοπρέπεια των άλλων (*upaghāta-dāna*).
Πλούτη και ευημερία μπορεί να προκύψουν από τέτοιες προσφορές, αλλά θα υπόκεινται σε ζημιά ή καταστροφή από τους πέντε εχθρούς.

Σχετικά με τις προσφορές που γίνονται σε κατάλληλη στιγμή και περίσταση (*kāla-dāna*), και στις προσφορές που γίνονται σε ακατάλληλη στιγμή και περίσταση (*akāla-dāna*) όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, πρέπει να σημειωθεί ότι η προσφορά φωτός στον Βούδα κατά την διάρκεια της ημέρας όταν υπάρχει φως, ή η προσφορά φαγητού όταν είναι απόγευμα, ακόμα κι αν έχει κανείς τις καλύτερες προθέσεις, είναι ακατάλληλη.

Πέντε Είδη Φαύλων Προσφορών

Η Σύνοψη (*Parivāra*) της Συλλογής της Μοναστικής Πειθαρχίας (*Vinaya-piṭaka*), αναφέρει πέντε είδη προσφορών, που συνήθως και συμβατικά, ονομάζονται από τους ανθρώπους αξιέπαινες πράξεις γενναιοδωρίας, οι οποίες όμως δεν είναι τίποτα άλλο παρά επιβλαβείς, αναξιοπρεπείς μορφές προσφοράς.

Αυτές είναι:

1. Προσφορά μεθυστικών ουσιών (*majja-dāna*).
2. Προσφορά διεξαγωγής ενός φεστιβάλ (*samajja-dāna*).
3. Προσφορά ιερόδουλων για σεξουαλική απόλαυση (*itthi-dāna*).
4. Αποστολή ταύρων σε ένα κοπάδι αγελάδων για ζευγάρωμα (*usabha-dāna*).
5. Σχεδίαση και προσφορά πορνογραφικών εικόνων (*citta-kamma-dāna*).

Ο Βούδας περιέγραψε αυτές τις μορφές γενναιοδωρίας, ως ανήθικες, άχρηστες προσφορές, διότι δεν μπορούν να συνοδεύονται από καλές προθέσεις ή ωφέλιμες επιλογές. Μερικοί άνθρωποι νομίζουν ότι όταν παρέχουν όπιο σε ένα εθισμένο άτομο που κοντεύει να πεθάνει λόγω της στέρησης από το ναρκωτικό, κάνουν μια αξιέπαινη πράξη επειδή του δίνουν ζωή (*jīvita-dāna*). Στην πραγματικότητα όμως, αυτό δεν αποτελεί αξιέπαινη πράξη, διότι αυτό που παρακινεί κάποιον να προσφέρει ένα ναρκωτικό που δεν είναι κατάλληλο για κατανάλωση, είναι μια φαύλη συνείδηση. Το ίδιο σκεπτικό ισχύει και για την προσφορά μεθυστικών ουσιών.

Το σχόλιο στις Ιστορίες Γέννησης (*Jātaka*), αναφέρει την συμπερίληψη αλκοολούχων ποτών στην παρουσίαση των υλικών που προσφέρθηκαν από τον Μποντισάττα Βασιλιά Βεσσαντάρα ως μεγάλη προσφορά (*mahā-dāna*).

Μερικοί άνθρωποι, προσπαθούν να εξηγήσουν αυτήν την συμπερίληψη των αλκοολούχων ποτών στα υλικά των προσφορών από τον Μποντισάττα Βασιλιά Βεσσαντάρα, λέγοντας ότι ο Βασιλιάς δεν είχε καμία πρόθεση να προσφέρει αλκοόλ στους μέθυσους. Ότι μόνον η πρόθεση καθορίζει τα πλεονεκτήματα μιας πράξης γενναιοδωρίας. Άρα αφού ο Βασιλιάς Βεσσαντάρα δεν ήθελε να πει κανείς τα αλκοολούχα ποτά, δεν υπάρχει καμία λανθασμένη πρόθεση εδώ. Ήθελε απλώς να αποφύγει την κριτική από εκείνους που θα έλεγαν ότι η μεγάλη πράξη γενναιοδωρίας του Βασιλιά δεν είχε προσφορά αλκοολούχων ποτών.

Όμως τέτοιες αιτιολογήσεις είναι αβάσιμες. Σπουδαία πρόσωπα όπως ο Βασιλιάς Βεσσαντάρα, δεν ανησυχούν για την κριτική που τους ασκείται από άλλους, ιδιαίτερα δε, όταν αυτή η κριτική είναι αδικαιολόγητη. Το γεγονός είναι, ότι μόνον όταν πίνεις το αλκοόλ υπάρχει ενοχή. Όταν χρησιμοποιείται σαν τονωτική λοσιόν για εντριβές ή για φαρμακευτικά σκευάσματα με κατάλληλο τρόπο, δεν είναι ακατάλληλο. Θα πρέπει να θεωρήσουμε επομένως, ότι για τέτοιους σκοπούς ο Βασιλιάς Βεσσαντάρα συμπεριέλαβε οινοπνευματώδη ποτά στα υλικά της μεγάλης προσφοράς του (*mahā-dāna*).

Πέντε Είδη Μεγάλων Προσφορών

Στην «Ομιλία για τα Ρεύματα Αρετής» (*Streams of Merit, Abhisanda-sutta*, AN 8.39), δίδονται περιεκτικές αναλύσεις για τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες, που αρχίζουν με τα λόγια: «*Pañcimāni bhikkhave dānāni, mahā-dānāni*», περιγράφοντας τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες ως τα Πέντε Είδη των Μεγάλων Προσφορών (*mahā-dāna*).

Αλλά δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι η ηθική (*sīla*) είναι γενναιοδωρία (*dāna*) μόνο και μόνο επειδή οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες περιγράφονται ως οι Πέντε Μεγάλες Προσφορές στο Κείμενο που αναφέρθηκε πιο πάνω. Ο Βούδας δεν εννοεί ότι η ηθική (*sīla*) δεν είναι διαφορετική από την γενναιοδωρία (*dāna*) ή ότι και οι δύο είναι ακριβώς το ίδιο.

Η ηθική είναι ο ορθός περιορισμός των σωματικών και λεκτικών πράξεων ενός ατόμου, και η γενναιοδωρία είναι η προσφορά ενός δώρου. Αυτά τα δύο δεν πρέπει να θεωρούνται πανομοιότυπα.

Όταν ένας ενάρετος άνθρωπος τηρεί τον ηθικό κανόνα της αποχής από τον φόνο έμβιων όντων και δεν αφαιρεί την ζωή των άλλων όντων, αυτός ο ενάρετος άνθρωπος τους δίνει στην πραγματικότητα το δώρο της αβλάβειας (*abhaya-dāna*). Το ίδιο σκεπτικό ισχύει και για τους άλλους ηθικούς κανόνες.

Επομένως, όταν και οι πέντε ηθικοί κανόνες τηρούνται καλά από έναν ηθικό άνθρωπο, αυτός, με την εγκράτειά του, προσφέρει σε όλα τα όντα την ελευθερία από την βλάβη, από τον κίνδυνο, από τις στεναχώριες, από το άγχος, κλπ. Υπό αυτήν την έννοια ο Βούδας, διδάσκει εδώ ότι η τήρηση των Πέντε Ηθικών Κανόνων αποτελεί προσφορά των Πέντε Μεγάλων Προσφορών (*mahā-dāna*).

Είδη Γενναιοδωρίας σε Ομάδες των Έξι

Ακριβώς όπως τα Κείμενα δεν αναφέρουν καμία λίστα ειδών γενναιοδωρίας σε ομάδες των τεσσάρων, έτσι δεν υπάρχει άμεση αναφορά ούτε για είδη γενναιοδωρίας σε ομάδες των έξι. Αλλά το κείμενο «Η Αφθονία του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*, DsA), που είναι το σχόλιο για την Απαρίθμηση των Φαινομένων (*Dhamma-saṅgaḥ*), δίνει μια αναφορά για τα έξι είδη προσφορών, όπου τα έξι αντικείμενα των αισθήσεων παρέχουν υλικά για προσφορές: προσφορά χρωμάτων, προσφορά ήχου, προσφορά μυρωδιάς, προσφορά γεύσεων, προσφορά αντικειμένων επαφής, και προσφορά νοητικών αντικειμένων.

Είδη Γενναιοδωρίας σε Ομάδες των Επτά

Παρομοίως, δεν υπάρχει αναφορά για είδη γενναιοδωρίας σε ομάδες των επτά, αλλά τα επτά είδη προσφορών προς την Σάνγκα (*Saṅghika-dāna*) που περιγράφησαν προηγουμένως κάτω από τον τίτλο Είδη Γενναιοδωρίας σε ομάδες των Δύο, και Επτά Είδη Προσφορών προς την Σάνγκα, μπορεί να θεωρηθούν ότι αντιπροσωπεύουν αυτό το είδος γενναιοδωρίας (*dāna*).

Είδη Γενναιοδωρίας σε Ομάδες των Οκτώ

Εδώ βρίσκουμε πέντε λίστες ταξινόμησης:

(Α). Ο Βούδας διδάσκει την ομάδα των οκτώ ειδών γενναιοδωρίας (*dāna*), στην «Πρώτη Ομιλία περί Προσφορών» (*Paṭhama-dāna-sutta*, Κεφ. 4, *Aṭṭhaka Nipāta*, της *Aṅguttara Nikāya* AN 8.31)

Τα οκτώ είδη γενναιοδωρίας ή προσφορών είναι:

1. Προσφορές που γίνονται χωρίς καθυστέρηση, χωρίς δισταγμό, αμέσως μόλις φτάνει ο παραλήπτης.
2. Προσφορές που γίνονται από φόβο για αρνητική κριτική, ή από φόβο για επαναγέννηση στους κόσμους της δυστυχίας και του πόνου.
3. Προσφορές που γίνονται ως αντάλλαγμα για τα δώρα που είχε κάνει ο παραλήπτης στο παρελθόν.
4. Προσφορές που γίνονται με την προσδοκία, ότι ο παραλήπτης της προσφοράς, θα κάνει και αυτός στο μέλλον μια προσφορά στον δωρητή.
5. Προσφορές που γίνονται με την σκέψη, ότι μια πράξη γενναιοδωρίας είναι μια καλή πράξη.
6. Προσφορές που γίνονται με την σκέψη: «Είμαι νοικοκύρης-ά, που προετοιμάζει και μαγειρεύει φαγητό για να φάει. Δεν θα ήταν σωστό να μετέχω στο φαγητό αν δεν κάνω πρώτα προσφορά φαγητού σε αυτούς που λόγω των κανόνων πειθαρχίας, δεν επιτρέπεται να προετοιμάσουν και να μαγειρέψουν το φαγητό τους».
7. Προσφορές που γίνονται με την σκέψη: «Η προσφορά μου θα μου φέρει καλή φήμη η οποία θα εξαπλωθεί παντού».

- 8.** Προσφορές που γίνονται με την ιδέα ότι θα χρησιμεύσουν ως εργαλείο που θα βοηθήσει κάποιον να επιτύχει αυτοσυγκέντρωση, όταν αποτυγχάνει να την επιτύχει κατά την διάρκεια που εξασκείται στην αυτοσυγκέντρωση και τον διορατικό διαλογισμό.

Από αυτά τα οκτώ είδη γενναιοδωρίας ή προσφορών, το τελευταίο είναι το καλύτερο και το ευγενέστερο. Ο λόγος είναι ότι αυτό το τελευταίο είδος γενναιοδωρίας είναι μοναδικό, προάγει την χαρά και την ευχαρίστηση σε κάποιον που ασκεί την αυτοσυγκέντρωση και τον διορατικό διαλογισμό, και παρέχει μεγάλη βοήθεια στις προσπάθειές του στον διαλογισμό.

Τα πρώτα επτά είδη γενναιοδωρίας δεν διεγείρουν και ούτε ενθαρρύνουν τον νου στο έργο της αυτοσυγκέντρωσης και του διορατικού διαλογισμού, αλλά από αυτά, το πρώτο και το πέμπτο είναι ανώτερα (*pañīta*), το έβδομο είδος είναι το κατώτερο, και οι αριθμοί 2,3,4, και 6, είναι μεσαίου επιπέδου.

Αυτά τα οκτώ είδη γενναιοδωρίας μπορούν να διαιρεθούν επίσης σε δύο ομάδες: είδη γενναιοδωρίας που ανήκουν στην σφαίρα των αξιέπαινων προσφορών (*puñña-visaya-dāna*), και είδη γενναιοδωρίας που ανήκουν στην σφαίρα των εγκόσμιων προσφορών (*loka-visaya-dāna*).

Το πρώτο, το πέμπτο και το όγδοο, είναι είδη γενναιοδωρίας που ανήκουν στην σφαίρα των αξιέπαινων προσφορών, ενώ τα υπόλοιπα πέντε είδη ανήκουν στην σφαίρα των εγκόσμιων προσφορών.

(B). Επιπλέον, η «Ομιλία Περί των Βάσεων της Γενναιοδωρίας» (*Dāna-vatthusutta*, AN 8.33), παρέχει μια άλλη λίστα οκτώ ειδών γενναιοδωρίας ή προσφοράς:

- 1.** Προσφορές που γίνονται από αγάπη.
- 2.** Προσφορές που γίνονται κάτω από αναπόφευκτες συνθήκες, που γίνονται απρόθυμα και με δυσαρέσκεια.
- 3.** Προσφορές που γίνονται λόγω αυταπάτης και ανοησίας, χωρίς να κατανοεί κάποιος τον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος.
- 4.** Προσφορές που γίνονται από φόβο για αρνητική κριτική, από φόβο για επαναγέννηση στους κόσμους της δυστυχίας και του πόνου, και από τον φόβο της βλάβης που μπορεί να προκληθεί ενδεχομένως από τον παραλήπτη.
- 5.** Προσφορές που γίνονται με την σκέψη: «Αυτή είναι η παράδοση των γενεών των προγόνων μου, και πρέπει να συνεχίσω αυτήν την παράδοση».
- 6.** Προσφορές που γίνονται με στόχο την επαναγέννηση στους κόσμους των θεών.
- 7.** Προσφορές που γίνονται με την ελπίδα να βιώσει κάποιος χαρά και απόλαυση με αγνό νου.
- 8.** Προσφορές που γίνονται με την ιδέα ότι θα χρησιμεύσουν ως εργαλείο που θα βοηθήσει κάποιον να επιτύχει αυτοσυγκέντρωση, όταν αποτυγχάνει να την επιτύχει κατά την διάρκεια που εξασκείται στην αυτοσυγκέντρωση και τον διορατικό διαλογισμό.

Από αυτά τα οκτώ είδη γενναιοδωρίας επίσης, μόνο το όγδοο είδος είναι το ευγενέστερο. Το έκτο και το έβδομο είναι είδη γενναιοδωρίας που ανήκουν στην σφαίρα των αξιόπαινων προσφορών (*puñña-visaya-dāna*), ενώ τα υπόλοιπα πέντε είναι είδη γενναιοδωρίας κατώτερης θέσης που ανήκουν στην σφαίρα των εγκόσμιων προσφορών (*loka-visaya-dāna*).

(Γ). Επιπλέον, στην «Ομιλία Περί Επαναγεννήσεων που Έπονται των Προσφορών» (*Dānūpapatti-sutta*, AN 8.35), ο Βούδας έχει διδάξει εκτενώς το θέμα απόκτησης μιας καλής επαναγέννησης ως αποτέλεσμα της προσφοράς ελεημοσύνης (*dānūpapatti*). Σύμφωνα με τα οκτώ είδη προορισμού που πρέπει να αποκτηθούν ως μελλοντικές επαναγεννήσεις, οι πράξεις γενναιοδωρίας πρέπει να συνοδεύονται από τις αντίστοιχες ευχές που χωρίζονται σε οκτώ κατηγορίες:

1. Βλέποντας κάποιος τις ευτυχισμένες συνθήκες διαβίωσης των πλούσιων και ευημερούντων ανθρώπων σε αυτήν την ζωή, κάνει προσφορές με την ευχή να αποκτήσει στο μέλλον μια τέτοια πλούσια και ευτυχισμένη ζωή, φροντίζοντας παράλληλα να ζει μια ηθική ζωή. Μετά τον θάνατο, η επιθυμία του εκπληρώνεται και κερδίζει μια επαναγέννηση στον ανθρώπινο κόσμο υπό ευτυχισμένες, άνετες και πλούσιες συνθήκες.
2. Ακούγοντας κάποιος ότι οι θεοί Κάτουμαχαράτζικα (*Cātummahārājika*),¹ είναι ισχυρά όντα που ζουν μια ζωή ανέσεων και απολαύσεων, κάνει πράξεις γενναιοδωρίας ευχόμενος μια τέτοια ισχυρή και άνετη ζωή, γεμάτη απολαύσεις στον κόσμο των Κάτουμαχαράτζικα, φροντίζοντας παράλληλα να ζει μια ηθική ζωή. Μετά τον θάνατο, η επιθυμία του εκπληρώνεται και επαναγεννιέται στον κόσμο των Κάτουμαχαράτζικα.
3. Ακούγοντας κάποιος ότι οι θεοί της Ταβατίμσα (*Tāvātimsa*),² είναι ισχυρά όντα που ζουν μια ζωή ανέσεων και απολαύσεων, κάνει προσφορές ευχόμενος μια τέτοια ισχυρή και άνετη ζωή, γεμάτη απολαύσεις στον κόσμο της Ταβατίμσα, φροντίζοντας παράλληλα να διάγει μια ηθική ζωή. Μετά τον θάνατο, η επιθυμία του εκπληρώνεται και επαναγεννιέται στον ουράνιο κόσμο της Ταβατίμσα.
4. Ακούγοντας κάποιος ότι οι θεοί του Γιάμα (*Yāma*),³ είναι ισχυρά όντα που ζουν μια ζωή ανέσεων και απολαύσεων, κάνει πράξεις γενναιοδωρίας ευχόμενος μια τέτοια ισχυρή και άνετη ζωή γεμάτη

---

¹ *Cātummahārājika*: Οι κάτοικοι του πρώτου και κατώτερου θεικού κόσμου των ηδονικών απολαύσεων. Αυτός ο κόσμος πήρε το όνομά του από τους Τέσσερις Μεγάλους Βασιλιάδες (*Cattāro Mahārājāno*) που κατοικούν εκεί ως φύλακες των τεσσάρων κύριων κατευθύνσεων.

² *Tāvātimsa*: «Αυτοί του 33^{ου} παραδείσου». Ο δεύτερος από τους έξι θεικούς κόσμους, που βρίσκεται στην κορυφή του όρους Sineru (ή Sudassana).

³ *Yāma*: Ο τρίτος από τους έξι θεικούς κόσμους της σφαίρας των ηδονικών απολαύσεων. Τοποθετείται ανάμεσα στους κόσμους της *Tāvātimsa* και της *Tusita*.

απολαύσεις στον κόσμο του Γιάμα, φροντίζοντας παράλληλα να διάγει μια ηθική ζωή. Μετά τον θάνατο, η επιθυμία του εκπληρώνεται και επαναγεννιέται στον ουράνιο κόσμο του Γιάμα.

5. Ακούγοντας κάποιος ότι οι θεοί της Τουσίτα (*Tusita*),¹ είναι ισχυρά όντα που ζουν μια ζωή ανέσεων και απολαύσεων, εκτελεί πράξεις γενναιοδωρίας ευχόμενος για μια τέτοια ισχυρή και άνετη ζωή γεμάτη απολαύσεις στον κόσμο της Τουσίτα, φροντίζοντας παράλληλα να διάγει μια ηθική ζωή. Μετά τον θάνατο, η επιθυμία του εκπληρώνεται και επαναγεννιέται στον ουράνιο κόσμο της Τουσίτα.
6. Ακούγοντας κάποιος ότι οι θεοί Νιμμαναράτι (*Nimmānarati*),² είναι ισχυρά όντα που ζουν μια ζωή ανέσεων και απολαύσεων, εκτελεί πράξεις γενναιοδωρίας ευχόμενος για μια τέτοια ισχυρή και άνετη ζωή γεμάτη απολαύσεις στον κόσμο των Νιμμαναράτι, φροντίζοντας συγχρόνως να διάγει μια ηθική ζωή. Μετά τον θάνατο, η επιθυμία του εκπληρώνεται και επαναγεννιέται στον ουράνιο κόσμο Νιμμαναράτι.
7. Ακούγοντας κάποιος ότι οι θεοί Πάρανιμίταβασαβάττι (*Paranimmitavasavattī*),³ είναι ισχυρά όντα που ζουν μια ζωή ανέσεων και απολαύσεων, εκτελεί πράξεις γενναιοδωρίας ευχόμενος για μια τέτοια ισχυρή και άνετη ζωή γεμάτη απολαύσεις στον κόσμο των Πάρανιμίταβασαβάττι, φροντίζοντας συγχρόνως να διάγει μια ηθική ζωή. Μετά τον θάνατο, η επιθυμία του εκπληρώνεται και επαναγεννιέται στον ουράνιο κόσμο Πάρανιμίταβασαβάττι.
8. Ακούγοντας κάποιος ότι οι θεοί Βράχμας (*Brahmas*),⁴ είναι ισχυρά όντα που ζουν μια ζωή ανέσεων και απολαύσεων, κάνει πράξεις γενναιοδωρίας ευχόμενος μια τέτοια ισχυρή και άνετη ζωή γεμάτη απολαύσεις στον κόσμο των Βράχμας, ενώ ταυτόχρονα φροντίζει να διάγει μια ηθική ζωή. Μετά τον θάνατο, η επιθυμία του εκπληρώνεται και επαναγεννιέται στον ουράνιο κόσμο των Βράχμας.

---

¹ *Tusita*: Ο τέταρτος θεϊκός κόσμος της ηδονικής σφαίρας. Τα όντα αυτού του ουράνιου κόσμου έχουν ζωή χιλιάδων ετών, και λέγεται ότι μια δικιά τους ημέρα ισοδυναμεί με τετρακόσια ανθρώπινα χρόνια.

² *Nimmānarati*: «Αυτοί που απολαμβάνουν την δημιουργία». Ο πέμπτος θεϊκός ουράνιος κόσμος της ηδονικής σφαίρας.

³ *Paranimmitavasavattī*: «Αυτοί που ελέγχουν την δημιουργία των άλλων». Ο έκτος και υψηλότερος θεϊκός ουράνιος κόσμος της ηδονικής σφαίρας.

⁴ *Brahmas*: Οι θεοί των κόσμων του Βράχμα. Οι κόσμοι αυτοί ανήκουν στην λεπτοφυή υλική σφαίρα ύπαρξης και είναι ανώτεροι από τους έξη κόσμους των θεών (*Devas*) της σφαίρας των ηδονικών απολαύσεων. Έχουν εγκαταλείψει την επιθυμία για οποιοδήποτε φυσικές απολαύσεις και βιώνουν μόνο εξαιρετικά εκλεπτυσμένη ψυχική ευχαρίστηση και ευδαιμονία μέσω της διαλογιστικής απορρόφησης.

Από τις παραπάνω δηλώσεις συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι πράξεις γενναιοδωρίας δεν είναι από μόνες τους σίγουρη εγγύηση για να έχει κανείς μια ευτυχισμένη ζωή στους ουράνιους κόσμους του Βράχμα.

Όπως αναφέρεται στο όγδοο είδος των προηγούμενων δύο κατηγοριών (Α και Β), μπορεί κάποιος να κερδίσει μια επαναγέννηση στους κόσμους των θεών Βράχμα, μόνον όταν κάνει τον νου του εύπλαστο και ευγενικό μέσω των πράξεων γενναιοδωρίας, και μέσω της ανάπτυξης της αυτοσυγκέντρωσης μέχρι το στάδιο της διαλογιστικής έκστασης (*jhāna*), εξασκούμενος στον διαλογισμό πάνω στις τέσσερις απεριόριστες σκέψεις: Φιλικότητα (*mettā*), Συμπόνια (*karuṇā*), Αλτρουιστική Χαρά (*muditā*), και Αταραξία (*upekkhā*).

(Δ). Επιπλέον, στην «Ομιλία Σχετικά με τις Προσφορές ενός Ηθικού Ατόμου» (*Sappurisa-dāna-sutta*, AN 8.37), υπάρχει η ακόλουθη λίστα των οκτώ ειδών γενναιοδωρίας ή προσφοράς ενός ατόμου με ήθος (*sappurisa-dāna*):

1. Προσφορές που έχουν φτιαχτεί καθαρά, αγνά και ελκυστικά.
2. Προσφορές εκλεκτών υλικών και άριστης ποιότητας.
3. Προσφορές που δίδονται στην κατάλληλη στιγμή και στην κατάλληλη περίπτωση.
4. Προσφορές που είναι κατάλληλες και αποδεκτές από τον παραλήπτη.
5. Προσφορές που δίδονται αφού γίνει προσεκτική επιλογή του παραλήπτη και των αντικειμένων που θα προσφερθούν.
Εξαιρουμένων των ατόμων με ανήθικη συμπεριφορά, οι επιλεγμένοι παραλήπτες θα πρέπει να είναι ηθικά άτομα που ακολουθούν τις διδασκαλίες του Βούδα. Όσον αφορά τα υλικά που προσφέρονται, όταν κατέχει κανείς πράγματα που είναι τόσο καλής όσο και κακής ποιότητας, θα πρέπει να επιλέγει εκείνα που έχουν υλικά καλύτερης ποιότητας για την προσφορά.
6. Προσφορές ανάλογα με την ικανότητα κάποιου με συνεπή τρόπο.
7. Προσφορές που γίνονται με καθαρό και ήρεμο νου.
8. Προσφορές, που αφού γίνουν, ο δωρητής αισθάνεται χαρούμενος που τις έκανε.

(Ε). Δεν υπάρχει στα κείμενα μία ξεχωριστή λίστα των οκτώ ειδών γενναιοδωρίας που γίνονται από άτομα χωρίς ήθος (*asappurisa-dāna*), αλλά μπορούμε να υποθέσουμε ότι θα ήταν ως εξής:

1. Προσφορές πραγμάτων που είναι μολυσμένα, ακάθαρτα και απωθητικά.
2. Προσφορές πραγμάτων κατώτερης ποιότητας.
3. Προσφορές που γίνονται σε ακατάλληλη ώρα και σε ακατάλληλη περίπτωση.
4. Προσφορές που είναι ακατάλληλες για τον παραλήπτη.
5. Προσφορές που γίνονται χωρίς να επιλέγεται προσεκτικά ο παραλήπτης και τα αντικείμενα της προσφοράς.

6. Προσφορές που γίνονται περιστασιακά, παρ' όλο που κάποιος είναι σε θέση να τις κάνει με συνεπή τρόπο.
7. Προσφορές που γίνονται χωρίς καθαρό και ήρεμο νου.
8. Προσφορές, που αφού γίνουν, ο δωρητής αισθάνεται μετανιωμένος που τις έκανε.

Είδη Γενναιοδωρίας σε Ομάδες των Εννέα

Το Κείμενο της Πάλι «Σύνοψη της Βινάγια ή Μοναστικής Διαγωγής» (*Parivāra*), περιγράφει εννέα είδη γενναιοδωρίας που διδάχθηκαν από τον Βούδα ως μη έγκυρες πράξεις γενναιοδωρίας (*adhammika-dāna*). Το Σχόλιο του Κειμένου εξηγεί αυτά τα εννέα είδη γενναιοδωρίας ως ακολούθως:

Παρέμβαση ώστε η προσφορά που προοριζόταν από τον δωρητή για μια συγκεκριμένη ομάδα της Σάνγκα:

1. Να δοθεί σε μια άλλη ομάδα της Σάνγκα.
2. Να δοθεί σε μία ιερή λειψανοθήκη (*stūpa*).
3. Να δοθεί σε ένα μεμονωμένο άτομο.

Παρέμβαση ώστε η προσφορά που προοριζόταν από τον δωρητή για μια συγκεκριμένη λειψανοθήκη:

4. Να δοθεί σε μια άλλη ιερή λειψανοθήκη (*stūpa*).
5. Να δοθεί στην Σάνγκα.
6. Να δοθεί σε ένα μεμονωμένο άτομο.

Παρέμβαση ώστε η προσφορά που προοριζόταν από τον δωρητή για ένα συγκεκριμένο άτομο:

7. Να δοθεί σε ένα άλλο άτομο.
8. Να δοθεί στην Σάνγκα.
9. Να δοθεί σε μία ιερή λειψανοθήκη (*stūpa*).

Εδώ, η προσφορά που προτίθεται να κάνει ο δωρητής, σημαίνει τα τέσσερα προαπαιτούμενα, δηλαδή, χιτώνες, τρόφιμα, χώρους κατοικίας και φάρμακα, καθώς και άλλα απαραίτητα μικροαντικείμενα που ο δωρητής έχει ήδη δεσμευτεί προφορικά να τα δώσει στην Σάνγκα, ή σε ένα ιερό, ή σε ένα άτομο.

Η ιστορία, για τον λόγο που ο Βούδας δίδαξε αυτά τα εννέα μη έγκυρα είδη γενναιοδωρίας (*adhammika-dāna*), δίδεται στα Κείμενα της Πάλι «Αποομπή» (*Pārājika*) και «Ομολογία» (*Pācittiya*), της Συλλογής της Μοναστικής Διαγωγής ή Πειθαρχίας (*Vinaya-piṭaka*).

«Κάποτε ο Βούδας διέμενε στο μοναστήρι Τζετάβανα (*Jetavana*) στην Σαβάττι (*Sāvatthī*).

Εκείνον τον καιρό, μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων αποφάσισε να κάνει προσφορές τροφίμων και χιτώνων στην Σάνγκα.

Συνεπώς, έκαναν τις απαραίτητες προετοιμασίες και είχαν τους χιτώνες και τα τρόφιμα έτοιμα για την προσφορά. Μερικοί ανήθικοι μοναχοί πήγαν στους επίδοξους δωρητές και τους παρότρυναν με βίαιο τρόπο να κάνουν την προσφορά των χιτώνων σε αυτούς αντί για την Σάνγκα. Έτσι, αφού αναγκάστηκαν να προσφέρουν τους χιτώνες στους ανήθικους μοναχούς, οι άνθρωποι είχαν μόνο τα τρόφιμα για να προσφέρουν στην Σάνγκα.

Όταν το άκουσαν αυτό, οι ταπεινοί μοναχοί καταδίκασαν τους ανήθικους μοναχούς και ανέφεραν το γεγονός στον Βούδα.

Τότε ήταν που ο Βούδας έθεσε τον κανόνα: «Ό,ποιος μοναχός εν γνώσει του, οικειοποιείται για τον εαυτό του μια προσφορά που έχει δηλωθεί προφορικά ότι προορίζεται για την Σάνγκα, πρέπει να γνωρίζει ότι εκεί υπάρχει παράβαση που συνεπάγεται εξιλέωση, μέσω ομολογίας της πράξης και κατάσχεσης του αντικειμένου που αποκτήθηκε με άδικο τρόπο (*Vinaya* Nr 30)».

Στην εξήγηση που συνοδεύει τον κανόνα, ο Βούδας εξηγεί:

«Εάν η προσφορά που έχει ήδη δεσμευτεί προφορικά ότι θα δοθεί στην Σάνγκα, ιδιοποιείται από κάποιον μοναχό για τον εαυτό του, υπάρχει παράβαση που συνεπάγεται εξιλέωσης, μέσω ομολογίας της πράξης και κατάσχεσης του αντικειμένου που αποκτήθηκε με άδικο τρόπο (*nissaggiya-pācittiya-āpatti*).

Εάν έχει παρέμβει ώστε η προσφορά να δοθεί σε άλλη ομάδα της Σάνγκα από αυτήν που προοριζόταν εξ' αρχής, ή σε μια λειψανοθήκη, υπάρχει το παράπτωμα της αδικοπραγίας (*dukkata-āpatti*).

Εάν, γνωρίζοντας ότι η προσφορά προορίζεται για μία συγκεκριμένη λειψανοθήκη, παρέμβει ώστε να δοθεί σε μια άλλη λειψανοθήκη, ή στην Σάνγκα, ή σε ένα μεμονωμένο άτομο, υπάρχει το παράπτωμα της αδικοπραγίας (*dukkata-āpatti*).

Εάν, γνωρίζοντας ότι η προσφορά προορίζεται για ένα συγκεκριμένο άτομο, παρέμβει για να δοθεί σε ένα άλλο άτομο, ή στην Σάνγκα, ή σε μια λειψανοθήκη, υπάρχει το παράπτωμα της αδικοπραγίας (*dukkata-āpatti*)».

Η παραπάνω ιστορία δίδεται για να καταδείξει το πώς οι καλοπροαίρετες, αξιέπαινες πράξεις ενός ατόμου, θα μπορούσαν να ακυρωθούν λόγω μεσολάβησης ή παρεμβολής ανεπιθύμητων μεσαζόντων, και ότι λόγω αυτής της παρέμβασης θα μπορούσαν να μετατραπούν σε φαύλες προσφορές (*adhammika-dāna*).

Ο Βούδας εξήγησε επίσης, τις εννέα φαύλες αποδοχές (*adhammika-paṭiggaha*) των εννέα φαύλων προσφορών, και τις εννέα ορθές χρήσεις (*dhammika-paribhoga*) των ορθώς προσφερόμενων προαπαιτούμενων.

Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο, ότι η μεταφορά των προσφορών από τον αρχικό παραλήπτη που προόριζε ο δωρητής, σε έναν άλλον, δεν καταλήγει πάντα σε λανθασμένη προσφορά. Ο ίδιος ο δωρητής μπορεί να αλλάξει την αρχική του πρόθεση για κάποιον καλό λόγο, ή μπορεί να πειστεί από έναν καλοθελητή να μεταφέρει την προσφορά για την απόκτηση περισσότερης αρετής.

Περιγραφή μιας τέτοιας μεταφοράς προσφορών, βρίσκεται στην ιστορία της Μεγάλης Πατζαπάτι (*Mahā Paṭjāpatī*)¹ η οποία έφτιαξε έναν καινούριο χιτώνα με πρόθεση να τον δωρίσει στον Βούδα. Ο Βούδας την συμβούλεψε να προσφέρει τον χιτώνα στην Σάνγκα. Αν αυτό ήταν αδίκημα, ο Βούδας δεν θα έδινε τέτοια συμβουλή. Στην πραγματικότητα, ο Βούδας γνώριζε ότι η Μεγάλη Πατζαπάτι θα κέρδιζε πολύ μεγαλύτερη αρετή προσφέροντας τον χιτώνα στην Σάνγκα με επικεφαλής τον ίδιο.

Σε μια άλλη περίπτωση, ο Βούδας έπεισε τον Βασιλιά Πασενάντι της Κοσάλα, να αλλάξει γνώμη σχετικά με την άδεια που έδωσε να χτιστεί ένα μοναστήρι για ασκητές άλλης πίστης, κοντά στο μοναστήρι Τζετάβανα. Ο Βασιλιάς είχε δωροδοκηθεί από εκείνους τους μοναχούς ώστε να παραχωρήσει γη για να χτίσουν το μοναστήρι τους. Προβλέποντας τις ατελείωτες διαμάχες που θα προέκυπταν αργότερα, ο Βούδας έστειλε πρώτα τον Σεβάσμιο Ανάντα και άλλους μοναχούς, και αργότερα τους δύο πρώτιστους μαθητές, τον Σεβάσμιο Σαριπούττα και τον Σεβάσμιο Μέγα Μογγάλλα, για να αποτρέψουν τον Βασιλιά από το να δεχτεί την δωροδοκία και να παραχωρήσει την γη στους ασκητές.

Βρίσκοντας κάποια δικαιολογία, ο Βασιλιάς απέφυγε να συναντήσει τους μεγάλους μαθητές. Συνεπώς, έπρεπε ο ίδιος ο Βούδας να πάει στον Βασιλιά, και να του διηγηθεί την ιστορία του βασιλιά Μπαρού, που αναφέρεται στην Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά Μπαρού (*Bharu-jātaka*, Ja 213), ο οποίος, σε μια παρόμοια κατάσταση, είχε προκαλέσει πολλά δεινά λόγω της δωροδοκίας.

Πλήρως πεπεισμένος για το λάθος του, ο Βασιλιάς Πασενάντι επανόρθωσε και απέσυρε την παραχώρηση του οικοπέδου και την ιδιοποίηση των οικοδομικών υλικών που συγκεντρώθηκαν εκεί από τους ασκητές. Με αυτά τα υλικά, έχτισε ένα μοναστήρι στην ίδια τοποθεσία και το δώρισε στον Βούδα.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, δεν υπάρχει παράβαση όταν ένας δωρητής αλλάζει την αρχική του πρόθεση για έναν καλό σκοπό, και κάνει την προσφορά σε ένα άλλο άτομο. Αυτό παραπέμπει απ' ευθείας σε ένα από τα χαρακτηριστικά της Ευγενούς Κοινότητας των Μοναχών (*Ariya-saṅgha*).

---

¹ Mahā Paṭjāpatī Gotami: Ιδρύτρια της Κοινότητας των γυναικών μοναχών. Ήταν η αδελφή της μητέρας του Βούδα, της Μεγάλης Μάγια (*Mahā Maya*). Όταν η βασίλισσα Μεγάλη Μάγια πέθανε την 7η ημέρα από τη γέννηση του πρίγκιπα Siddhattha (του μετέπειτα Βούδα), η αδερφή της από εκείνη την ημέρα έγινε βασίλισσα και θετή μητέρα του Βούδα.

Αν ένας δωρητής ετοιμάζει προσφορές για μοναχούς που θα τον επισκεφτούν, αλλά εν τω μεταξύ, καταφθάσουν μοναχοί που είναι καταξιωμένοι στα υψηλότερα νοητικά φαινόμενα και είναι μέλη της ευγενούς Σάνγκα, μπορεί να αλλάξει γνώμη και να δώσει τις προσφορές στους νεοφερμένους ώστε να κερδίσει περισσότερη αρετή. Τα μέλη της Σάνγκα από την πλευρά τους, μπορούν να δεχθούν τέτοιες προσφορές, και μπορούν επίσης να κάνουν χρήση των προσφορών που έλαβαν με αυτόν τον τρόπο.

Η αποδοχή τέτοιων προσφορών που προορίζονταν αρχικά για επισκέπτες, είναι χαρακτηριστικό των μελών της Ευγενούς Κοινότητας των Μοναχών (*Ariya-saṅgha*).

Είδη Γενναιοδωρίας σε Ομάδες των Δέκα και Δεκατεσσάρων

Όπως και στην περίπτωση των ομάδων των τεσσάρων, των έξη, και των επτά, δεν υπάρχει στα Κείμενα άμεση αναφορά ειδών γενναιοδωρίας σε ομάδες των δέκα. Αλλά τα Σχόλια παρέχουν έναν κατάλογο με δέκα υλικά πράγματα που μπορούν να δωθούν ως προσφορές.

Παρόμοια, η «Ομιλία Περί Ανάλυσης των Προσφορών» (*Dakkhiṇā-vibhaṅga-sutta*, MN 142), δίνει έναν κατάλογο ειδών γενναιοδωρίας (*dāna*), που εμπίπτουν στην κατηγορία των δεκατεσσάρων ειδών προσφοράς για μεμονωμένα άτομα. (Δες θέμα 19, είδη γενναιοδωρίας σε ομάδες των Δύο, σελ. 160).

5-6. Ποια Στοιχεία Ενδυναμώνουν και Ποια Αποδυναμώνουν τα Ωφέλιμα Αποτελέσματα της Γενναιοδωρίας;

Η «Ομιλία Περί Γενναιοδωρίας που Διακατέχεται από Έξη Χαρακτηριστικά» (*Chaḷaṅga-dāna-sutta*, της *Aṅguttara Nikāya*, AN 6.37), εξηγεί τα στοιχεία που ενισχύουν τα ευεργετικά αποτελέσματα της γενναιοδωρίας και εκείνα που τα αποδυναμώνουν.

Κάποτε ο Βούδας διέμενε στο μοναστήρι Τζετάβανα στην Σαβάττι. Εκείνη την εποχή, είδε με την υπερφυσική δύναμη της θεϊκής του όρασης, ότι μια συγκεκριμένη γυναίκα οπαδός της διδασκαλίας του, ονόματι Νανταμάτα (*Nandamātā*), έκανε μια προσφορά στους δύο πρώτιστους μαθητές και στην Σάνγκα, σε μια μακρινή πόλη που λεγόταν Βελουκαντάκι (*Velukantakī*).

Είπε λοιπόν στους μοναχούς:

«Μοναχοί, η Νανταμάτα από το Βελουκαντάκι, κάνει αυτήν την στιγμή μια μεγάλη προσφορά στην Σάνγκα με επικεφαλής τον Σαριπούττα και τον Μογγάλλανα.

Αυτή η προσφορά έχει το διακεκριμένο χαρακτηριστικό του χορηγού ο οποίος διαθέτει τρεις εξαιρετικές ιδιότητες αγνής πρόθεσης: α) αίσθημα ευτυχίας πριν την πράξη της προσφοράς, β) αγνό και καθαρό νου κατά

την διάρκεια της προσφοράς, και γ) αίσθημα αγαλλίασης μετά την πράξη της προσφοράς, και το διακεκριμένο χαρακτηριστικό των παραληπτών που διαθέτουν τρεις εξαιρετικές ιδιότητες νοητικής αγνότητας: α) είναι ελεύθεροι από προσκόλληση (*rāga*) ή εξασκούνται για να ελευθερωθούν από αυτήν, β) είναι ελεύθεροι από κακοβουλία (*dosa*) ή εξασκούνται για να ελευθερωθούν από αυτήν, και γ) είναι ελεύθεροι από αυταπάτη (*moḥa*) ή εξασκούνται για να ελευθερωθούν από αυτήν.

Μοναχοί, όπως το νερό του ωκεανού είναι αμέτρητο, το όφελος που προκύπτει από μια πράξη γενναιοδωρίας που διακρίνεται από αυτά τα έξη χαρακτηριστικά, είναι επίσης ανυπολόγιστο.

Για την ακρίβεια, όπως μιλάτε για το νερό του ωκεανού που είναι μια τεράστια, αμέτρητη μάζα νερού, κατά τον ίδιο τρόπο μιλάτε για μια τέτοια προσφορά, μοναδική με αυτά τα έξη χαρακτηριστικά, ως κάτι που φέρνει μια τεράστια, αμέτρητη συσσώρευση αρετής».

Σύμφωνα με αυτό το Κείμενο της Πάλι, μπορούμε να αντιληφθούμε ότι οι τρεις ιδιότητες που κατέχει ο χορηγός και οι τρεις ιδιότητες που κατέχουν οι παραλήπτες, αποτελούν τα στοιχεία που ενισχύουν τα ευεργετικά αποτελέσματα των προσφορών. Από αυτό συνεπάγεται ότι, ανάλογα με τον βαθμό που ο χορηγός και οι παραλήπτες στερούνται τις αντίστοιχες ιδιότητες, στον ίδιο βαθμό η πράξη της γενναιοδωρίας (*dāna*) στερείται των απόλυτων πιθανών ευεργετικών αποτελεσμάτων.

Επιπλέον, στην ένατη ιστορία γέννησης της Μακράς Ιστορίας Γέννησης για τον Μέγα Νταμμαπάλα (*Mahā-Dhammapāla-jātaka*, Ja 447), αναφέρεται ότι σε μια προηγούμενη ζωή ο Βασιλιάς Σουντοντάνα (*Suddhodana*) ήταν Βραχμάνος. Ο μεγάλος δάσκαλος της Τακκασίλα (*Takkasilā*) στον οποίο είχε εμπιστευτεί την εκπαίδευση του γιου του, τον ρώτησε γιατί τα μέλη της φυλής του δεν πέθαιναν σε νεαρή ηλικία αλλά ζούσαν μέχρι τα βαθειά γεράματα.

Αυτός απάντησε με τους εξής στίχους:

«Pubbeva dānā sumanā bhavāma,
dadam-pi ve attamanā bhavāma,
datvā pi ve nānutappāma pacchā,
tasmā hi amhañ daharā na mīyare».

«Αισθανόμαστε πολύ ευτυχισμένοι πριν κάνουμε μια προσφορά, είμαστε χαρούμενοι και ικανοποιημένοι όταν κάνουμε την προσφορά, και αγαλλιάζουμε αφού έχουμε κάνει την προσφορά, χωρίς ποτέ να νιώθουμε τύψεις. Για αυτούς τους τρεις λόγους, οι άνθρωποι της φυλής μας δεν πεθαίνουν ποτέ σε νεαρή ηλικία».

Από αυτήν την ιστορία, μπορεί κανείς να υποθέσει ότι όταν μια πράξη γενναιοδωρίας γίνεται με ολοκληρωμένους αυτούς τους τρεις βουλευτικούς νοητικούς παράγοντες, το όφελος που προκύπτει από αυτήν είναι η απόλαυση μακροζωίας στην παρούσα ζωή.

Επιπλέον, στα Σχόλια του κειμένου «Αφθονία του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*, DsA), και του έργου «Η Διδασκαλία σε Στίχους» (*Dhammapada*), αναφέρονται τέσσερις συνθήκες που συνοδεύουν μια πράξη γενναιοδωρίας και οι οποίες φέρνουν ευεργετικά αποτελέσματα στην παρούσα ζωή:

1. Τα υλικά που δίδονται ως προσφορά, έχουν αποκτηθεί νόμιμα και με δίκαιο τρόπο (*paccayānam dhammikatā*).
2. Δίδονται με πίστη και σιγουριά, και με ολοκληρωμένους τους τρεις βουλητικούς παράγοντες (*cetanā-mahattā*).
3. Ο παραλήπτης είναι ένα άτομο υψηλών επιτεύξεων, ένας Άραχάτ ή ένας Μη Επιστρέφων (*vatthu-sampattī*).
4. Ο παραλήπτης μόλις έχει εγερθεί από την επίτευξη της Παύσης (*guṇātirekatā*).

Προσφορές αυτού του είδους, οι οποίες φέρνουν ευεργετικά αποτελέσματα στην παρούσα ζωή, έχουν γίνει από ανθρώπους όπως η Πούννα (Punna), η Κακαβαλίγια (Kākaḅaliya), και η ανθοπώλης Σουμάννα (Sumanā), οι οποίες αποκόμισαν τεράστια οφέλη από τις προσφορές τους που πληρούσαν απόλυτα αυτές τις τέσσερις συνθήκες.

Στην «Αφθονία του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*, DsA), αυτές οι τέσσερις συνθήκες που συνοδεύουν την προσφορά, ονομάζονται «οι τέσσερις αγνότητες των προσφορών» (*dakkhiṇā-visuddhī*). Στο Σχόλιο του έργου «Διδασκαλία σε Στίχους» (*Dhammapada*), ονομάζονται «τα Τέσσερα Επιτεύγματα» (*sampadā*).

Επιπλέον, στην «Ομιλία Περί Ανάλυσης των Προσφορών» (*Dakkhiṇā-vibhaṅga-sutta*, MN 142), υπάρχει μία λίστα από τέσσερα είδη αγνότητας (*dakkhiṇā-visuddhī*), που συνδέονται με μια πράξη γενναιοδωρίας (*dāna*). Αυτά είναι:

1. Προσφορά που είναι αγνή λόγω του δωρητή αλλά όχι του παραλήπτη.
Ακόμα κι αν ο παραλήπτης δεν έχει ηθική αρετή (*dussīla*), αλλά ο δωρητής είναι ενάρετος και προσφέρει ό,τι έχει αποκτηθεί νόμιμα και δίκαια με καθαρή και αγνή πρόθεση πριν, κατά την διάρκεια και μετά την προσφορά, και με απόλυτη πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος, τότε η προσφορά είναι αγνή λόγω του δωρητή και θα φέρει μεγάλο όφελος.
2. Προσφορά που είναι αγνή λόγω του παραλήπτη αλλά όχι του δωρητή.
Ακόμα κι αν ο δωρητής δεν έχει ηθική αρετή, και προσφέρει ό,τι έχει αποκτηθεί παράνομα και άδικα χωρίς καθαρή και αγνή πρόθεση πριν, κατά την διάρκεια και μετά την προσφορά, και χωρίς πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος, αλλά ο παραλήπτης είναι ηθικά ενάρετος, τότε η προσφορά είναι αγνή λόγω του παραλήπτη και θα φέρει μεγάλα οφέλη.

3. Προσφορά που είναι ανήθικη τόσο λόγω του δωρητή όσο και του παραλήπτη. Όταν ο δωρητής δεν έχει ηθική αρετή, και προσφέρει ό,τι έχει αποκτηθεί παράνομα και άδικα, χωρίς καθαρή και αγνή πρόθεση, πριν, κατά την διάρκεια και μετά την προσφορά, και επίσης χωρίς πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος, σε έναν ανήθικο παραλήπτη, τότε η προσφορά δεν θα επιφέρει κάποιο ευεργετικό αποτέλεσμα, όπως ακριβώς ένας σπόρος κακής ποιότητας που φυτεύεται σε φτωχό έδαφος, δεν θα αναπτυχθεί σωστά ώστε να παράξει καλή σοδειά.
4. Προσφορά που είναι αγνή τόσο λόγω του δωρητή όσο και του παραλήπτη. Όταν ο δωρητής έχει ηθική αρετή, και προσφέρει ό,τι έχει αποκτηθεί νόμιμα και δίκαια με καθαρή και αγνή πρόθεση πριν, κατά την διάρκεια και μετά την προσφορά, και με απόλυτη πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος, σε έναν ηθικά ενάρετο παραλήπτη, τότε η προσφορά θα φέρει μεγάλο ευεργετικό αποτέλεσμα, όπως ένας σπόρος καλής ποιότητας που φυτεύεται σε εύφορο έδαφος, θα αναπτυχθεί σωστά και θα παράξει καλή σοδειά.

Το τρίτο είδος βέβαια δεν ασχολείται καθόλου με την αγνότητα, αλλά αναφέρεται για να συμπεριλάβει όλες τις σχετικές περιπτώσεις.

Για να συνοψίσουμε όλα όσα έχουμε εξετάσει μέχρι τώρα, υπάρχουν πέντε στοιχεία που ενισχύουν τα ευεργετικά αποτελέσματα των προσφορών:

1. Ο δωρητής να τηρεί τους ηθικούς κανόνες και να έχει καλή ηθική διαγωγή.
2. Ο παραλήπτης να είναι επίσης ηθικά ενάρετος.
3. Τα υλικά των προσφορών να έχουν αποκτηθεί δίκαια και νόμιμα.
4. Η προσφορά να γίνεται με αίσθημα ευτυχίας πριν την εκτέλεσή της, με καθαρή ικανοποίηση και χαρά κατά την διάρκειά της, και με αίσθημα αγαλλίασης μετά την ολοκλήρωσή της.
5. Ο δωρητής να έχει απόλυτη πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος.

Αυτά τα πέντε στοιχεία πρέπει να συνοδεύουν την πράξη της γενναιοδωρίας, έτσι ώστε αυτή να έχει την μεγαλύτερη αγνότητα και το μεγαλύτερο όφελος. Στον βαθμό που αυτά τα πέντε απουσιάζουν από την προσφορά, στον ίδιο βαθμό ανάλογα θα είναι και η έλλειψη των ευεργετικών αποτελεσμάτων.

Μερικές Επισημάνσεις για την Πίστη (*Saddhā*)

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε με σαφήνεια την πλήρη έννοια του πέμπτου στοιχείου: «Πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος».

Εδώ, πίστη είναι η απόδοση της λέξης «*saddhā*» στα Πάλι. Γραμματικά, μπορεί να σημαίνει «αυτό που κρατά και διατηρεί καλά».

Ακριβώς όπως το καθαρό νερό στο οποίο όλα τα ιζήματα και οι ακαθαρσίες έχουν κατακαθίσει στον πυθμένα, μπορεί να κρατήσει την εικόνα του φεγγαριού και του ήλιου και να την διατηρήσει καλά, έτσι και η πίστη η οποία είναι απαλλαγμένη από νοητικές μολύνσεις, μπορεί να διατηρήσει σταθερά τις αρετές και τις ιδιότητες του Βούδα ώστε να χρησιμεύσει ως αντικείμενο στοχασμού.

Να δώσουμε ένα άλλο ένα παράδειγμα:

Αν ένας άνθρωπος δεν είναι εξοπλισμένος με χέρια, δεν θα μπορεί να χρησιμοποιήσει τα κοσμήματα που βρίσκονται γύρω του παρ' όλο που τα βλέπει.

Αν ένας άνθρωπος δεν κατέχει πλούτη, δεν θα μπορεί να εφοδιαστεί με μια ποικιλία αγαθών και υλικών.

Χωρίς σπόρους, δεν θα υπάρχουν ούτε καλλιέργειες ούτε σιτηρά.

Παρομοίως, χωρίς πίστη, δεν μπορούμε να αποκτήσουμε τα κοσμήματα της γενναιοδωρίας, της ηθικής και της ανάπτυξης της αυτοσυγκέντρωσης και της διόρασης, και δεν μπορεί να υπάρξει ευχαρίστηση των απολαύσεων του κόσμου των ανθρώπων ή των θεών, ούτε της ευδαιμονίας του Νιμπάνα. Γι' αυτό ο Βούδας στην Διδασκαλία του συνέκρινε την πίστη με την κατοχή χεριών, πλούτου ή σπόρων.

Στα Σχόλια των Κειμένων «Οι ερωτήσεις του Βασιλιά Μιλίντα» (*Milinda-pañha*), και «Αφθονία του Νοήματος» (*Attha-sālinī*, DsA), η πίστη συγκρίνεται με το στολίδι του στέμματος ενός Παγκόσμιου Μονάρχη, το ρουμπίνι, που έχει την ιδιότητα να εξαγνίζει και να καθαρίζει άμεσα το νερό στο οποίο έχει τοποθετηθεί, ανεξάρτητα από το πόσο βρώμικο είναι το νερό. Με παρόμοιο τρόπο, η πίστη εξαφανίζει αμέσως όλα αυτά που μολύνουν τον νου και τον κάνουν καθαρό και διαυγή ταυτόχρονα. Όταν ο νους είναι γεμάτος πίστη, δεν υπάρχει χώρος σε αυτόν για μολύνσεις όπως η θλίψη, η ανησυχία κλπ.

Το πόσο δύσκολο είναι να διατηρήσει κανείς τον νου του σταθερά προσηλωμένο στις ιδιότητες του Βούδα, είναι μέσα στην εμπειρία όλων των καλών Βουδιστών. Με λίγα λόγια, δεν αρκεί μόνον η πίστη για να κρατηθεί ο νους απαλλαγμένος απ' όλες τις μολύνσεις, αλλά χρειάζεται εξάσκηση. Με την εξάσκηση, μπορεί κανείς να κρατήσει τον νου του αγνό και καθαρό μέσω της πίστης για σύντομες χρονικές περιόδους, έως ότου, με σταθερή προσπάθεια, μπορεί να το κάνει συνεχώς για μεγάλες περιόδους.

Όσον αφορά την πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος που αναφέραμε προηγουμένως, θα πρέπει να σκεφτόμαστε ως εξής:

«Θα έχω ξοδέψει ένα ορισμένο ποσό της περιουσίας μου κάνοντας αυτήν την προσφορά, αλλά δεν θα το έχω ξοδέψει μάταια. Μέσω αυτής της πράξης γενναιοδωρίας (*dāna*) θα αναπτύξω βουλήσεις οι οποίες θα είναι πολύ πιο πολύτιμες από τα πλούτη που θα ξοδέψω. Η περιουσία μου διατρέχει τον κίνδυνο να καταστραφεί από τα πέντε είδη εχθρών (την φωτιά, το νερό, τους κυβερνήτες, τους ληστές, και τους ανεπιθύμητους κληρονόμους), αλλά η νοητική πρόθεση είναι ακατάστροφη και θα με ακολουθεί στους κύκλους της ύπαρξης, μέχρι να φτάσω στην επίτευξη του Νιμπάνα. Η ικανότητα για να κρατηθεί ο νους μου αγνός

και καθαρός με αυτόν τον τρόπο, είναι να έχω πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος, στην νοητική πράξη της πρόθεσης».

Και στην συνέχεια, εξετάζοντας τα αποτελέσματα που θα προκύψουν από αυτήν την διανοητική πράξη, θα καταλήξουμε σε ένα πολύ σαφές και οριστικό συμπέρασμα: «Εξ' αιτίας αυτής της νοητικής πρόθεσης, θα θερίζω ευεργετικά αποτελέσματα σε όλους τους κύκλους της ύπαρξης· δεν υπάρχει αμφιβολία σχετικά με αυτό».

Το να σκεφτόμαστε έτσι και να βιώνουμε την συναρπαστική αγνότητα του νου, σημαίνει να έχουμε πίστη στον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος.

Επομένως, είναι σημαντικό να αναπτύξουμε πίστη μέσω του στοχασμού σχετικά με τον νόμο της αιτίας και του αποτελέσματος που ευνοεί την αγνότητα του νου, διότι είναι το πέμπτο στοιχείο που ενισχύει τα ευεργετικά αποτελέσματα της γενναιοδωρίας (*dāna*).

2. Η Τελειοποίηση της Ηθικής **(Sīla -Pāramī)**

Το Τολμηρό Ζώο Καμάρι (cāmarī)

Ο συγγραφέας δίνει εδώ μια λεπτομερή περιγραφή του ζώου Καμάρι, το οποίο μεταφράζεται ως «γιακ». Επικαλείται διάφορες αυθεντίες για να διαλύσει την ιδέα πολλών ανθρώπων, ότι το καμάρι είναι ένα είδος φτερωτού ζώου. Μακριά από τέτοια ιδέα, ο συγγραφέας βασισμένος στην αυθεντία των Abhayārāma Sayādaw, του Mandalay, και του Taung Pa Auk Sayādaw του Mawlamyine, λέει ότι το Καμάρι είναι ένα «γιακ», δηλαδή ένα ζώο του Θιβέτ που το χρησιμοποιούν για μεταφορές, για το γάλα και το κρέας του. Η βεντάλια που κατασκευάζεται από την ουρά του, είναι ένα από τα εμβλήματα της βασιλικής εξουσίας.

Το γιακ, θέλοντας να αποτρέψει οποιαδήποτε ζημιά στην ουρά του, σε περίπτωση που έστω και μια τρίχα της ουράς του τύχει να πιαστεί στα κλαδιά ενός θάμνου, προτιμάει να θυσιάσει ακόμα και την ζωή του αντί να προσπαθήσει να απελευθερωθεί,. Ο Σουμέντα συμβούλευε τον εαυτό του να πάρει ως παράδειγμα το γιακ, και να διατηρήσει την αγνότητα της ηθικής ακόμα και με κίνδυνο της ζωής του.

Διάφορες Παρατηρήσεις για τις Διαφορετικές Όψεις της Ηθικής

Όπως έγινε και με την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, αυτές οι παρατηρήσεις δίδονται υπό μορφή απαντήσεων στις ακόλουθες ερωτήσεις, επικαλούμενες την αυθεντικότητα της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*).

- 1.** Τί είναι η Ηθική;
- 2.** Γιατί ονομάζεται Ηθική;
- 3.** Ποια είναι τα χαρακτηριστικά, οι λειτουργίες, οι εκδηλώσεις και οι εγγύτατες αιτίες της Ηθικής;
- 4.** Ποια είναι τα οφέλη της Ηθικής;
- 5.** Πόσα είδη Ηθικής υπάρχουν;
- 6.** Ποιοι είναι οι παράγοντες που μολύνουν την Ηθική;
- 7.** Ποιοι είναι οι παράγοντες που εξαγνίζουν την Ηθική;

1. Τί Είναι Ηθική;

Η Ηθική μπορεί να μελετηθεί άνετα ως ακολούθως:

- 1.** Ηθική της Βούλησης (*cetanā-sīla*) που συνοδεύει κάποιον, όταν αυτός απέχει από λανθασμένες σωματικές ή λεκτικές πράξεις, ή όταν εκτελεί καθήκοντα προς τους πρεσβύτερους, τους δασκάλους κλπ.

2. Ηθική των τριών νοητικών παραγόντων της αποχής (*virati-sīla*) από Λανθασμένη Δράση, Λανθασμένη Ομιλία και Λανθασμένο Βιοπορισμό.
3. Ηθική των τριών ορθών νοητικών παραγόντων της Μη-Απληστίας (*alobha*) ή Μη-Πλεονεξίας (*anabhijjhā*), του Μη-Μίσους (*adosa*) ή Μη-Κακοβουλίας (*abyāpāda*) και της Μη-Αυταπάτης (*amoha*) ή Ορθής Άποψης (*sammā-diṭṭhi*).
4. Ηθική των πέντε ειδών Εγκράτειας (*saṃvara*).
5. Ηθική του νοητικού παράγοντα που αναδύεται όταν κάποιος αποφεύγει τις παραβάσεις: Ηθική της Αποφυγής των Παραβάσεων (*avitikkama-sīla*) και Ηθική της Εγκράτειας (*saṃvara-sīla*).

Ας εξετάσουμε αυτά τα πέντε αναλυτικά:

1. Ηθική της Βούλησης (*cetanā-sīla*) και 2. Ηθική των τριών νοητικών παραγόντων της αποχής (*virati-sīla*)

Οι τρεις λανθασμένες πράξεις του σώματος, είναι η αφαίρεση της ζωής άλλων όντων, η αφαίρεση πραγμάτων που ανήκουν στους άλλους, και η ανάρμοστη σεξουαλική συμπεριφορά.

Οι τέσσερις λανθασμένες πράξεις της ομιλίας, είναι τα ψέματα, το κουτσομπολιό ή η συκοφαντία, η χρήση σκληρών ή προσβλητικών λέξεων, και η εντύπωση σε μάταιες, επιπόλαιες συζητήσεις.

Αυτές οι δύο κατηγορίες λανθασμένων πράξεων μπορεί να διαπράττονται σε συνδιασμό με τον τρόπο βιοπορισμού, όπως αυτόν ενός ψαρά ή ενός κυνηγού, ή να διαπράττονται χωρίς να συνδέονται με τον τρόπο βιοπορισμού, όπως το κυνήγι θηραμάτων για λόγους ψυχαγωγίας.

Παρομοίως, η αποχή από αυτές τις δύο κατηγορίες εσφαλμένων πράξεων μπορεί να συνδέεται ή να μην συνδέεται, με τον τρόπο βιοπορισμού.

Για παράδειγμα, η αποχή από τις τρεις λανθασμένες σωματικές πράξεις, όταν αυτές δεν συνδέονται με τον τρόπο βιοπορισμού, είναι γνωστή ως «αποχή μέσω της ορθής δράσης» (*sammā-kammanta-virati*). Η αποχή από τις τέσσερις λανθασμένες λεκτικές πράξεις, όταν αυτές δεν συνδέονται με τον τρόπο βιοπορισμού, είναι γνωστή ως «αποχή μέσω της ορθής ομιλίας» (*sammā-vāca-virati*).

Η αποχή από αυτές τις δύο κατηγορίες λανθασμένων πράξεων, όταν αυτές συνδέονται με τον τρόπο βιοπορισμού καθώς επίσης και η αποχή από διάφορα άλλα είδη εσφαλμένων μέσων διαβίωσης, ειδικά από εκείνα τα είδη που απαγορεύονται στους μοναχούς, είναι γνωστή ως «αποχή μέσω του ορθού βιοπορισμού» (*sammā-ājīva-virati*).

Οι τρεις νοητικοί παράγοντες της αποχής που αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι γνωστοί ως Ηθική της Αποχής (*virati-sīla*).

Ο νοητικός παράγοντας της βούλησης που τους συνοδεύει, είναι γνωστός ως Ηθική της Βούλησης (*cetanā-sīla*). Η βούληση που προκύπτει κατά την εκτέλεση πράξεων μεγάλης αξίας, ακολουθώντας κάποιος τον δάσκαλό του, είναι επίσης γνωστή ως Ηθική της Βούλησης (*cetanā-sīla*).

3. Ηθική της μη-Απληστίας, του μη-Μίσους, και της μη-Αυταπάτης (*alobha, adosa, amoha*)

Η απληστία που παρακινεί κάποιον να επιθυμεί την περιουσία των άλλων, με την κρυφή σκέψη: «Θα ήταν καλό αν αυτή η περιουσία ήταν δικιά μου», είναι γνωστή ως η λανθασμένη νοητική πράξη της πλεονεξίας (*abhijjhā-mano-duccarita*). Όταν κάποιος διώχνει τέτοιες σκέψεις, αναδύονται μέσα του οι νοητικοί παράγοντες που διαλύουν αυτή την πρόθεση, δηλαδή οι νοητικοί παράγοντες της μη-απληστίας (*alobha*) ή μη-πλεονεξίας (*anabhijjhā*). Αυτοί οι νοητικοί παράγοντες ονομάζονται Ηθική.

Το μίσος που παρακινεί κάποιον να εύχεται το κακό του άλλου, είναι γνωστό ως η λανθασμένη νοητική πράξη της κακοβουλίας (*byāpāda-mano-duccarita*). Όταν κάποιος διώχνει τέτοιες κακόβουλες σκέψεις, αναδύονται μέσα του οι νοητικοί παράγοντες που διαλύουν αυτή την πρόθεση, δηλαδή οι νοητικοί παράγοντες του μη-μίσους (*adosa*) ή της μη-κακοβουλίας (*abyāpāda*). Αυτοί οι νοητικοί παράγοντες ονομάζονται Ηθική.

Η αυταπάτη που κάνει κάποιον να υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως η γενναιοδωρία (*dāna*) και ότι δεν προκύπτουν ευεργετικά αποτελέσματα από αυτήν, είναι γνωστή ως η εσφαλμένη νοητική πράξη της λανθασμένης άποψης (*micchā-ditṭhi-mano-duccarita*). Όταν κάποιος καταταρρίπτει τέτοιες λανθασμένες πεποιθήσεις, αναδύονται μέσα του οι νοητικοί παράγοντες της διάλυσης αυτής της πρόθεσης, δηλαδή οι νοητικοί παράγοντες της μη-αυταπάτης (*amoha*) ή της ορθής άποψης (*sammā-ditṭhi*). Αυτοί οι νοητικοί παράγοντες ονομάζονται Ηθική.

Όταν εμφανίζονται οι εσφαλμένες νοητικές πράξεις της πλεονεξίας (*abhijjhā*), της κακοβουλίας (*byāpāda*), και της λανθασμένης άποψης (*micchā-ditṭhi*), ένα άτομο είναι επιρρεπές στο να διαπράξει απαράδεκτες πράξεις, όπως ο φόνος κλπ., που καταστρέφουν την ηθική του.

Όταν η ορθή βούληση και οι τρεις ορθές νοητικές πράξεις προκύπτουν μονομιάς, είναι αδύνατον να διαπράξει κανείς πράξεις (όπως ο φόνος) που καταστρέφουν την ηθική του. Επομένως, οι τρεις ορθές νοητικές πράξεις της μη-πλεονεξίας (*anabhijjhā*), της μη-κακοβουλίας (*abyāpāda*) και της ορθής άποψης (*sammā-ditṭhi*), ονομάζονται Ηθική.

Όταν εμφανίζεται η συνείδηση, συνοδεύεται πάντα από την πρόθεση ή την βούληση. Αυτή η βούληση είναι υπεύθυνη για να παρακινήσει τον νου να προσέξει ένα αντικείμενο. Χρησιμεύει ως σύνδεσμος ανάμεσα στον νου και σε ένα αντικείμενο. Χωρίς την προτροπή της, δεν θα υπήρχε καμία σύνδεση μεταξύ νου και αντικειμένου. Ο νους δεν θα μπορούσε να παραμείνει πάνω στο αντικείμενο. Δεν θα μπορούσε να αναγνωρίσει το αντικείμενο. Μόνο μέσω της λειτουργίας της βούλησης είναι δυνατή η σύνδεση νου και αντικειμένου. Συνεπώς, κάθε είδους βούληση ή πρόθεση που συνοδεύει την συνείδηση και αναδύεται με κάθε ηθική πράξη, ονομάζεται Ηθική.

4. Ηθική των Πέντε Ειδών Εγκράτειας (*saṃvara-sīla*) και 5. Ηθική της Αποφυγής των Παραβάσεων (*avitikkama-sīla*)

Τα είδη ηθικής όπως περιγράφονται ισχύουν εξ' ίσου και για τους λαϊκούς και για τους μοναχούς. Υπάρχουν όμως, όπως θα δούμε ακριβώς στην συνέχεια, και άλλα είδη ηθικής που ισχύουν μόνο για τους μοναχούς. Αυτά είναι: η Ηθική της Εγκράτειας και η Ηθική της Αποφυγής των Παραβάσεων.

Ηθική της Εγκράτειας (*saṃvara-sīla*)

- 1.** Εγκράτεια μέσω των Μοναστικών Κανόνων (*Pātimokkha-saṃvara*), η τήρηση των οποίων απελευθερώνει τον άνθρωπο από τους κινδύνους των επαναγεννήσεων στους κόσμους της δυστυχίας και της συνεχούς ταλαιπωρίας.
- 2.** Εγκράτεια μέσω της Επίγνωσης (*sati-saṃvara*), που σημαίνει διαρκή και στενή φρούρηση των θυρών των έξι αισθήσεων: μάτι, αυτί, μύτη, γλώσσα, σώμα και νου, έτσι ώστε κανένας «ανήθικος κλέφτης» να μην μπορεί να εισέλθει.
- 3.** Εγκράτεια μέσω της Γνώσης (*ñāṇa-saṃvara*), που σημαίνει έλεγχο του νου με διορατικότητα, έτσι ώστε το ρεύμα των νοητικών μολύνσεων της έντονης επιθυμίας, των λανθασμένων απόψεων και της άγνοιας, που συνήθως ρέει ασταμάτητα, να σταματήσει να ρέει. Σε αυτό το είδος υπάγεται επίσης η εξάσκηση της κατάλληλης φροντίδας όσον αφορά την χρήση των προαπαιτούμενων (*paccaya-nissita-sīla*).
- 4.** Εγκράτεια μέσω της Υπομονής (*khanti-saṃvara*), που σημαίνει έλεγχος του νου έτσι ώστε να μην διαταράσσεται από μολυσματικές σκέψεις όταν βιώνει υπερβολική ζέστη ή κρύο.
- 5.** Εγκράτεια μέσω της ανάπτυξης της Ενεργητικότητας (*virīya-saṃvara*), που σημαίνει έντονη νοητική προσπάθεια για να αποτραπεί η εμφάνιση ανήθικων σκέψεων, όπως είναι οι ηδονικοί λογισμοί (*kāma-vitakka*), οι κακόβουλοι λογισμοί (*byāpāda-vitakka*), και οι λογισμοί της βίας (*vihimsā-vitakka*). Η ηθική της εξάγνισης του βιοπορισμού (*ājīva-pārisuddhi-sīla*) περιλαμβάνεται επίσης σε αυτό το είδος.

Ηθική της Αποφυγής των Παραβάσεων (*avitikkama-sīla*)

Αυτή είναι η ηθική που καλλιεργείται μέσω της αποφυγής των σωματικών και λεκτικών παραβάσεων των ηθικών κανόνων, που κάποιος έχει αναλάβει να τους τηρήσει.

Από τις παραπάνω περιγραφές των πέντε ειδών της Ηθικής της Εγκράτειας (*saṃvara-sīla*) και της Ηθικής της Αποφυγής των Παραβάσεων (*avitikkama-sīla*), μπορεί ουσιαστικά να συναχθεί το συμπέρασμα ότι:

Όσον αφορά την ηθική της Εγκράτειας (*saṃvara-sīla*):

Η εγκράτεια μέσω της Τήρησης των Μοναστικών Κανόνων (*Pātimokkha-saṃvara-sīla*) σημαίνει μια ομάδα νοητικών παραγόντων (*cetasika*) που συμπεριλαμβάνει την βούληση και τα τρία είδη αποφυγής των παραβάσεων: της μη-απληστίας (*alobha*), του μη-μίσους (*adosa*) και της μη-αυταπάτης (*amoha*).

Η εγκράτεια μέσω της Επίγνωσης (*sati-saṃvara*) είναι ο νοητικός παράγοντας της επίγνωσης (*sati*), ο οποίος συνοδεύεται επίσης από την βούληση.

Η εγκράτεια μέσω της Γνώσης (*ñāṇa-saṃvara*) είναι ο νοητικός παράγοντας της σοφίας, που επίσης συνοδεύεται από την βούληση.

Η εγκράτεια μέσω της Υπομονής (*khanti-saṃvara*) σημαίνει μια ομάδα ηθικών συνειδήσεων και νοητικών παραγόντων που καθοδηγούνται από το μη-μίσος, και που έχει ως χαρακτηριστικό την διατήρηση της ψυχραιμίας. Με άλλα λόγια, η αυτοσυγκράτηση μέσω της υπομονής είναι ο νοητικός παράγοντας του μη-μίσους.

Η εγκράτεια μέσω της Ενεργητικότητας (*virīya-saṃvara*) είναι ο νοητικός παράγοντας της ενεργητικότητας, που επίσης συνοδεύεται από την βούληση.

Όσον αφορά την ηθική της Αποφυγής των Παραβάσεων (*avitikkama-sīla*) με την τελική έννοια, σημαίνει μια ομάδα ηθικών συνειδήσεων και νοητικών παραγόντων που οδηγούν στην αποφυγή της παραβίασης των κανόνων που έχει αναλάβει να τηρήσει κάποιος. Όσον αφορά την τελειοποίηση της γενναιοδωρίας (*dāna*), η βούληση αποτελεί την βάση της. Για την ηθική επίσης, η βούληση χρησιμεύει ως βασικός παράγοντας. Αλλά εκτός από την βούληση, η ομάδα των ηθικών συνειδήσεων και των νοητικών παραγόντων που καθοδηγούνται από τις τρεις αποχές, οι τρεις νοητικοί παράγοντες της μη-απληστίας, του μη-μίσους, της μη-αυταπάτης, και οι τρεις νοητικοί παράγοντες της επίγνωσης, της σοφίας και της ενεργητικότητας, παίζουν επίσης τον αντίστοιχο ρόλο τους.

2. Γιατί ονομάζεται Ηθική;

Στα Πάλι, η λέξη *sīla* μεταφράζεται ως «ηθική» ή «αρετή». Η *sīla* έχει δύο έννοιες: Πρώτον, χρησιμοποιείται για να μεταφέρει την αίσθηση του φυσικού χαρακτήρα, της συμπεριφοράς, ή της συνήθειας. Βρίσκουμε ότι χρησιμοποιείται με αυτήν την έννοια σε εκφράσεις όπως: «ένας που συνηθίζει να κάνει το κακό» (*pāpa-karaṇa-sīla*). «ένας που έχει την συνήθεια να μιλάει άσχημα» (*dubbhāsana-sīla*). «ένας που συνηθίζει να σέβεται εκείνους που είναι άξιοι σεβασμού» (*abhivādāna-sīla*). «ένας που συνηθίζει να διδάσκει την Διδασκαλία» (*Dhamma-kathana-sīla*).

Χρησιμοποιείται επίσης για να περιγράψει φυσικά φαινόμενα: «τα δέντρα συνήθως αναπτύσσονται κατά την διάρκεια της βροχερής περιόδου» (*vassāna-samaye rukkha-rūhana-sīlā*). «τα φύλλα συνήθως πέφτουν το καλοκαίρι» (*gimhāna-samaye patta-patana-sīlā*). Έτσι, σε αυτήν την πρώτη έννοια, χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις συνήθειες τόσο των ηθικών όσο και των ανήθικων ατόμων, καθώς και φυσικά γεγονότα που βρίσκονται εκτός του πεδίου της ηθικής, καλά ή κακά.

Δεύτερον, έχει την έννοια της καλής εξάσκησης, που συνεπάγεται μόνο την εξάσκηση που είναι ευγενής, ακέραιη και ηθική.

Υπό αυτήν την έννοια χρησιμοποιείται σε αυτό το κεφάλαιο της Τελειοποίησης της Ηθικής. Και με αυτήν την λογική επίσης, διαιρείται σε δύο έννοιες: Προσανατολισμό και Υποστήριξη.

- 1.** Προσανατολισμός σημαίνει, να έχει κανείς τον έλεγχο των σωματικών και λεκτικών του πράξεων και να τις καθοδηγεί προς την σωστή κατεύθυνση ώστε να μην ξεφεύγουν από τον έλεγχο. Σε ένα άτομο που δεν τηρεί τους ηθικούς κανόνες, οι σωματικές και λεκτικές πράξεις λαμβάνουν χώραν με έναν τυχαίο τρόπο, σαν χαλαρό νήμα που δεν είναι κατάλληλα τυλιγμένο σε ρολό, ανεξέλεγκτες και χωρίς κατεύθυνση. Αλλά το άτομο που τηρεί τους κανόνες, παρατηρεί στενά τις σωματικές και λεκτικές του πράξεις, για να βλέπει ότι γίνονται με τάξη κάτω από τον δικό του σωστό έλεγχο. Ακόμα και ένα άτομο με κακή ιδιοσυγκρασία, που εκνευρίζεται εύκολα και χάνει την ψυχραιμία του με την παραμικρή πρόκληση, μπορεί να καταφέρει να κρατήσει τις σωματικές και λεκτικές του πράξεις υπό έλεγχο, όταν τηρεί τους ηθικούς κανόνες.
- 2.** Υποστήριξη σημαίνει ότι καμία αξιέπαινη πράξη δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς να συνοδεύεται από την ηθική αρετή. Οι αξιέπαινες πράξεις μπορούν να προκύψουν μόνο σε ηθικά άτομα. Επομένως, η ηθική χρησιμεύει ως βάση ή θεμέλιο όλων των αξιέπαινων πράξεων. Διευκολύνει την εμφάνιση της αξιόλογης συμπεριφοράς μέσω αξιέπαινων πράξεων που οδηγούν σε επαναγέννηση στα τέσσερα επίπεδα ύπαρξης (*catu-bhūmaka*), δηλαδή στον ηδονικό κόσμο, στον λεπτοφυή υλικό κόσμο, στον άυλο κόσμο και στις υπερκόσμιες καταστάσεις.

Σε αυτό το κεφάλαιο για την Τελειοποίηση της Ηθικής, αναφέρεται ότι ο ερημίτης Σουμέντα, έχοντας λάβει την οριστική προφητεία ότι θα γινόταν ένας Πλήρως Αυτοφωτισμένος Βούδας, συμβούλευε τον εαυτό του να εδραιώσει πρώτα την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι έπρεπε να εξασκηθεί πρώτα στην γενναιοδωρία, χωρίς να τηρεί τους ηθικούς κανόνες.

Στην έρευνά του για τους παράγοντες δημιουργίας ενός Βούδα, μέσω της εξάσκησης της τελειοποίησης που ερευνά την σοφία (*pāramī-pavicaya-ñāṇa*), συνέλλαβε με τον νου του, πρώτη την Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, ακολουθούμενη διαδοχικά από την Τελειοποίηση της Ηθικής, την Τελειοποίηση της Απάρνησης κλπ. Η σειρά με την οποία παρουσιάζονται στο Κείμενο οι Τελειοποιήσεις, είναι η σειρά με την οποία εμφανίστηκαν στον νου του ερημίτη Σουμέντα. Δεν ήταν δυνατόν γι' αυτόν να διακρίνει και τις δέκα Τελειοποιήσεις (*pāramī*) ταυτόχρονα. Αλλά τις διερεύνησε την μία μετά την άλλη, και με αυτόν τον τρόπο αναφέρονται.

Η πρώτη τελειοποίηση που ερευνήθηκε, συνέβει να είναι η Τελειοποίηση της Γενναιοδωρίας, και ως εκ τούτου, ηγείται της λίστας των τελειοποιήσεων (*pāramī*). Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι η σειρά με την οποία παρουσιάζονται οι τελειοποιήσεις, είναι και η σειρά με την οποία πρέπει να εκπληρωθούν.

Στην πραγματικότητα, μια πράξη γενναιοδωρίας είναι αγνή μόνον όταν ο δωρητής είναι εδραιωμένος στην ηθική. Η γενναιοδωρία γίνεται πιο παραγωγική όταν προηγείται η τήρηση των ηθικών κανόνων. Αυτός είναι και ο λόγος που οι μοναχοί, όταν προσκαλούνται από τους λαϊκούς για να δεχθούν χιτώνες και άλλες προσφορές, σιγουρεύονται ότι οι λαϊκοί είναι πρωτίστως εδραιωμένοι στους ηθικούς κανόνες, παρ' όλο που η λήψη των ηθικών κανόνων δεν αναφέρεται κατά την υποβολή της πρόσκλησης.

Έτσι, στο ερώτημα: «Γιατί ονομάζεται ηθική (*sīla*);» η απλή, σαφής απάντηση είναι: Ονομάζεται ηθική, πρώτον διότι δεν επιτρέπει σε σωματικές και λεκτικές πράξεις να λαμβάνουν χώρα με βίαιο και άτακτο τρόπο, αλλά τις ελέγχει και τις κατευθύνει ώστε να είναι ήσυχες και ήπιες, και δεύτερον διότι χρησιμεύει ως θεμέλιο για την σταδιακή εμφάνιση των τεσσάρων τάξεων ηθικών συνειδήσεων: των ηθικών συνειδήσεων που ανήκουν στους κόσμους της σφαίρας των ηδονικών απολαύσεων, των ηθικών συνειδήσεων που ανήκουν στους κόσμους της λεπτοφυούς υλικής σφαίρας, των ηθικών συνειδήσεων που ανήκουν στους κόσμους της άυλης σφαίρας, και στους κόσμους της υπερκόσμιας συνείδησης.

Από αυτές τις συζητήσεις μπορεί να προκύψουν οι ακόλουθες ερωτήσεις:

- 1.** Εάν τόσο η Ηθική (*sīla*) όσο και η Αυτοσυγκέντρωση (*samādhī*) είναι προσανατολισμένες, πώς διαφέρουν ως προς τις λειτουργίες τους; Η Ηθική προάγει την ηρεμία και την ειρήνη, με το να διατηρεί τις σωματικές και λεκτικές πράξεις υπό τον κατάλληλο έλεγχο, ενώ η Αυτοσυγκέντρωση εμποδίζει τον νου και τους νοητικούς παράγοντες που συνδέονται με αυτόν, από την απόσπαση της προσοχής, κατευθύνοντάς τους να συγκλίνουν προς ένα μόνο αντικείμενο. Με αυτόν τον τρόπο, η Ηθική διαφέρει από την Αυτοσυγκέντρωση ως προς την λειτουργία του προσανατολισμού.
- 2.** Εάν τόσο η Ηθική όσο και το Στοιχείο της Στερεότητας (*pathavi*) είναι υποστηρικτικά, ποια είναι η διαφορά στις λειτουργίες τους; Η Ηθική είναι η θεμελιώδης αιτία της εμφάνισης των τεσσάρων τάξεων ηθικής συνείδησης. Επομένως, λέγεται ότι χρησιμεύει ως θεμέλιο για την εμφάνιση των ηθικών συνειδήσεων που σχετίζονται με τον κόσμο των αισθήσεων, τον κόσμο της λεπτοφυούς ύλης, τον άυλο κόσμο, και την υπερκόσμια συνείδηση. Όπως ακριβώς μια βασιλική παραμάνα κρατά στην αγκαλιά της το νήπιο πριγκηπόπουλο για να το αποτρέψει να σέρνεται σε όλον τον βασιλικό θάλαμο, έτσι και το Στοιχείο της Σταθερότητας συγκρατεί όλα τα άλλα στοιχεία που εμφανίζονται μαζί του, εμποδίζοντάς τα από το να διαλυθούν και να διασκορπιστούν προς όλες τις κατευθύνσεις.

Με αυτόν τον τρόπο η Ηθική και το Στοιχείο της Στερεότητας διαφέρουν ως προς τις αντίστοιχες λειτουργίες της υποστήριξης και της διευκόλυνσης. («Οδός της Εξάγνισης», *Visuddhi-magga*, υποσχόλιο στο Κεφάλαιο περί Ηθικής).

Η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), αναφέρει μόνο δύο γραμματικές έννοιες όπως εξηγήθηκε παραπάνω. Αλλά υπάρχουν και διαφορετικές απόψεις που εκφράζονται από άλλους δασκάλους. Σύμφωνα με αυτούς, στα Πάλι η λέξη *sīla* που σημαίνει ηθική, προέρχεται από τις λέξεις *sira* ή *sīsa* που σημαίνουν «κεφάλι». Όταν κόβεται το κεφάλι, ολόκληρο το σώμα ενός όντος καταστρέφεται. Κατά τον ίδιο τρόπο, όταν καταστρέφεται η ηθική, όλες οι μορφές αρετής καταστρέφονται επίσης. Επομένως, η ηθική είναι σαν το κεφάλι του σώματος της αρετής και ονομάζεται *sīla*, ένα παράγωγο των *sira* ή *sīsa*, αντικαθιστώντας το «r» ή το «s» με το «l».

Αλλά ο συγγραφέας πιστεύει ότι αυτή η εναλλακτική άποψη είναι τραβηγμένη, καθώς βασίζεται μόνο στην ομοιότητα των ήχων που παράγονται από την εκφώνηση των λέξεων *sira*, *sīsa*, *sīla*, και δεν ασχολείται με την εγγενή σημασία της λέξης *sīla*, όπως ορίζεται στο έργο «Φως στο Λεξικό» (*Abhidhānappadīpikā*,¹ στίχος Νο 1092). Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η ηθική ονομάζεται *sīla*, διότι σύμφωνα με το Φως στο Λεξικό μεταφέρει δύο έννοιες: Φυσικά χαρακτηριστικά και ορθή εξάσκηση.

Αν και τα φυσικά χαρακτηριστικά αναφέρονται τόσο σε καλά όσο και σε βλαβερά, όπως εξηγείται παραπάνω, από την στιγμή που έχουμε να κάνουμε με την συνήθεια και τις πρακτικές των αρχαίων σοφών, ή των Μποντισάττας, ή των Άραχατ, κλπ., θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι η ηθική (*sīla*) αναφέρεται μόνο στα καλά χαρακτηριστικά.

Για παράδειγμα, παρ' όλο που η λέξη *ντάμμα* σημαίνει είτε ένα φαινόμενο που μπορεί να είναι κάτι ενάρετο ή ανήθικο, είτε την Διδασκαλία, όταν λέμε: «Πηγαίνω για καταφύγιο στο Ντάμμα», εννοούμε μόνο το ενάρετο Ντάμμα, δηλαδή την Διδασκαλία. Έτσι επίσης, παρ' όλο που η λέξη *σάνγκα* σημαίνει μια «ομάδα» ή ένα «σύνολο», όπως *manussa-saṅgha* «μια ομάδα ανθρώπων», *sakuṇa-saṅgha* «ένα σμήνος πουλιών», όταν λέμε: «Πηγαίνω για καταφύγιο στην Σάνγκα», εννοούμε μόνο την Κοινότητα των Μοναχών.

Εξεταζόμενη με αυτόν τον τρόπο, η *sīla* θα πρέπει να ληφθεί επίσης με την έννοια του φυσικού χαρακτηριστικού, όπως ορίζεται στο «Φως στο Λεξικό» (*Abhidhānappadīpikā*).

Έτσι, θα πρέπει να δηλωθεί ότι ονομάζεται ηθική, διότι είναι το χαρακτηριστικό των αρχαίων σοφών, των Μποντισάττας, των Άραχατ, κλπ.

---

¹ *Abhidhānappadīpikā*: Λεξικό της γλώσσας Πάλι, που συνετέθει τον δωδέκατο αιώνα από τον Moggallāna Thera της Κεϋλάνης, ακολουθώντας την μέθοδο και το ύφος του σανσκριτικού λεξικού *Amarakosa*. Αποτελείται από τρία μέρη, τα οποία ασχολούνται με «ουράνια, επίγεια και διάφορα αντικείμενα». Ολόκληρο το βιβλίο είναι ένα λεξικό συνωνύμων, και όλα τα ονόματα που δίνονται σε ένα συγκεκριμένο πράγμα, ομαδοποιούνται και τοποθετούνται σε στίχους με σκοπό την απομνημόνευση.

3. Ποια Είναι τα Χαρακτηριστικά, οι Λειτουργίες, οι Εκδηλώσεις, και οι Εγγύτατες Αιτίες της Ηθικής;

Το Χαρακτηριστικό της Ηθικής είναι να ελέγχει τις σωματικές και λεκτικές πράξεις κάποιου και να τις προσανατολίζει προς την σωστή κατεύθυνση. Χρησιμεύει επίσης ως βάση ή θεμέλιο κάθε αρετής.

Η Λειτουργία της Ηθικής είναι να αποτρέπει κάποιον από το να γίνει ανήθικος μέσω ανεξέλεγκτων σωματικών και λεκτικών πράξεων. Βοηθάει τον άνθρωπο να παραμείνει αμόλυντος στην συμπεριφορά του, ελεύθερος από τις αποδοκιμασίες των σοφών.

Η Εκδήλωση της Ηθικής είναι η αγνότητα στην σκέψη, στην ομιλία, και στην πράξη. Όταν οι σοφοί συλλογίζονται την φύση της Ηθικής, συνειδητοποιούν ότι αυτή είναι η αγνότητα της σωματικής δράσης, η αγνότητα της προφορικής δράσης, και η αγνότητα της νοητικής δράσης.

Η Εγγύτατη αιτία για την εμφάνιση της Ηθικής, είναι η ηθική ντροπή (*hiri*) για την εκτέλεση μιας ανήθικης πράξης και ο ηθικός φόβος (*ottappa*) για την εκτέλεση μια ανήθικης πράξης. Αν και η ακρόαση της Διδασκαλίας προωθεί την εμφάνιση της Ηθικής, χρησιμεύει μόνον ως μακρινή αιτία. Μόνο μέσω της ηθικής ντροπής και του ηθικού φόβου τηρούνται οι ηθικοί κανόνες.

4. Ποια Είναι τα Οφέλη της Ηθικής;

Ένας άνθρωπος με ενάρετη διαγωγή απολαμβάνει πολλά οφέλη, όπως είναι η ευφροσύνη της καρδιάς που οδηγεί στην χαρά και την ευτυχία (*pāmojja*). Αυτό με την σειρά του οδηγεί σε απολαυστική ικανοποίηση (*pīti*).

Σε αυτόν που απολαμβάνει απολαυστική ικανοποίηση, εμφανίζεται σωματική και νοητική γαλήνη (*passaddhi*) που ακολουθείται από ευδαιμονία (*sukha*). Η ήρεμη κατάσταση του νου και του σώματος επιφέρει την ανάπτυξη της αυτοσυγκέντρωσης (*samādhi*), η οποία επιτρέπει στον άνθρωπο να βλέπει τα πράγματα όπως πραγματικά είναι (*yathā-bhūta-ñāṇa*).

Όταν κάποιος αποκτά αυτήν την γνώση των πραγμάτων, να τα βλέπει δηλαδή όπως είναι πραγματικά, νιώθει πλέον κούραση από τα δεινά και τα βάσανα του κύκλου των επαναγεννήσεων και αποσπάται από αυτά. Αναδύεται μέσα του μια ισχυρή διορατικότητα της πραγματικότητας (*balava-vipassanā-ñāṇa*). Με αυτήν την διόραση, αποσπάται από την έντονη επιθυμία και επιτυγχάνει την Γνώση της Οδού, που οδηγεί στην πλήρη απελευθέρωση (*vimutti*) μέσω της Γνώσης της Καρποφορίας.

Αφού αποκτήσει την Γνώση των Οδών και των Καρπών, αναπτύσσει στοχαστική γνώση (*paccavekkhaṇa-ñāṇa*) η οποία του επιτρέπει να δει, ότι η παύση των φαινομένων των συναθροισμάτων του νου (*nāma*) και της ύλης (*rūpa*), έχει επέλθει μέσα του. Με άλλα λόγια, έχει συνειδητοποιήσει την τέλεια ειρήνη, το Νιμπάνα. Επομένως η Ηθική έχει πολλά οφέλη, ένα από τα οποία είναι η συνειδητοποίηση του Νιμπάνα (*Aṅguttara Nikāya* III, P. 615).

Σε αρκετές Ομιλίες (DN 16, AN 4.22) κλπ., ο Βούδας αναφέρει τα ακόλουθα πέντε οφέλη που αποκομίζει κάποιος ο οποίος τηρεί τους ηθικούς κανόνες και είναι εδραιωμένος στην ηθική:

1. Με βάση την επίγνωση μέσω της ηθικής, αποκτά μεγάλο πλούτο.
2. Κερδίζει προβολή και καλή φήμη.
3. Προσεγγίζει και εισέρχεται σε οποιαδήποτε συνέλευση ευγενών, Βραχμάνων, νοικοκυραίων ή ερημιτών, με πλήρη αυτοπεποίθηση που γεννιέται από την ηθική του, χωρίς καμία ένδειξη συμπλέγματος κατωτερότητας.
4. Ζει όλη την διάρκεια της ζωής του, και πεθαίνει χωρίς σύγκριση. Ένας ανήθικος άνθρωπος που βρίσκεται στο κρεβάτι του θανάτου του, μετανιώνει που δεν έκανε αξιόπαινες πράξεις όσο ζούσε. Όμως ένας άνθρωπος με ηθικές αξίες, ποτέ δεν υποφέρει από κανενός είδους τύψεις όταν πλησιάζει ο θάνατος. Αντιθέτως, οι αναμνήσεις των καλών πράξεων που έχει εκτελέσει στο παρελθόν, περνούν σαν αστραπή από τον νου του, κάνοντάς τον ατρόμητο, νοητικά διαυγή, ήρεμο, ώστε να αντιμετωπίσει τον θάνατο, όμοια με κάποιον που όταν είναι έτοιμος να αποκτήσει ένα χρυσό δοχείο, εγκαταλείπει με χαρά ένα δοχείο από πηλό.
5. Στην συνέχεια επαναγεννιέται στους ευτυχισμένους κόσμους των θεών και των ανθρώπινων όντων.

(DN II, p. 73; AN II, p. 22 I; Vin III, p. 322)

Στην Ομιλία για το «Πώς Μπορεί Κάποιος να Ευχηθεί» (*Ākañkheyya-sutta, Majjhima Nikāya* 6), ο Βούδας απαριθμεί 13 οφέλη που προέρχονται από την εξάσκηση της ηθικής. Τέτοια οφέλη κυμαίνονται από τον σεβασμό και την εκτίμηση που επιδεικνύουν οι οπαδοί της Διδασκαλίας, μέχρι το να γίνουν ένας Άραχάτ, να επιτύχουν δηλαδή την Αφύπνιση.

5. Πόσα Είδη Ηθικής Υπάρχουν;

Είδη Ηθικής σε Ομάδες των Δύο

1) Ηθική Μέσω Εκτέλεσης Συγκεκριμένων Πράξεων και Ηθική Μέσω Αποχής

Υπάρχουν ηθικοί κανόνες που περιλαμβάνουν την εκτέλεση συγκεκριμένων ενάρετων πράξεων (*cāritta*), και ηθικοί κανόνες μέσω της αποχής (*vāritta*) από φαύλες πράξεις. Από αυτά τα δύο είδη:

Ο κανόνας που έθεσε ο Βούδας, όπως: «Αυτό πρέπει να γίνει», είναι η «Ηθική μέσω της εκτέλεσης αξιόπαινων πράξεων» (*cāritta -sīla*). Για παράδειγμα, η εκτέλεση των καθηκόντων απέναντι σε έναν παιδαγωγό (*upajjhāya-vatta*), ή των καθηκόντων έναντι ενός δασκάλου (*ācariya-vatta*), είναι η εκπλήρωση της ηθικής που πρέπει να εκτελείται μέσω συγκεκριμένων πράξεων.

Ο κανόνας που έθεσε ο Βούδας, όπως: «Αυτό δεν πρέπει να γίνει» είναι η «Ηθική μέσω της αποφυγής φαύλων πράξεων» (*vāritta-sīla*). Για παράδειγμα, η τήρηση των κανόνων «Αποκλεισμού» της Μοναστικής Διαγωγής (*Vinaya*) που απαγορεύουν στους μοναχούς να επιδίδονται σε σεξουαλική επαφή, να σκοτώνουν, να κλέβουν, και να ισχυρίζονται ψευδώς ότι έχουν επιτεύξεις των Οδών (*magga*) και των Καρπών (*phala*), είναι η «Ηθική που εφαρμόζεται μέσω της αποφυγής φαύλων πράξεων».

Μερικοί άνθρωποι επιπόλαια, παρερμηνεύουν αυτούς τους πειθαρχικούς κανόνες, λέγοντας ότι η ηθική μέσω της εκτέλεσης αξιέπαινων πράξεων, είναι οι ηθικοί κανόνες που αν δεν έχουν ολοκληρωθεί, δεν οδηγούν σε παράβαση, αλλά ότι η τήρησή τους συμβάλλει στην εξάγνιση της ηθικής ενός ατόμου. Με αυτήν την ερμηνεία, δεν κάνουν καμία διάκριση μεταξύ των μοναχών και των λαϊκών.

Στην πραγματικότητα, ο Βούδας έχει θεσπίσει συγκεκριμένους κανόνες πειθαρχίας σχετικά με τα καθήκοντα που πρέπει να εκτελεί ένας μαθητής απέναντι στον παιδαγωγό του ή τον δάσκαλό του. Οποιοσδήποτε μαθητής που παραλείπει να τηρήσει αυτούς τους κανόνες, όχι μόνο δεν εκπληρώνει την «Ηθική μέσω της εκτέλεσης αξιέπαινων πράξεων», αλλά είναι επίσης ένοχος για την παράβαση των πειθαρχικών κανόνων σχετικά με την εκτέλεση των καθηκόντων (*vatta-bhedaka-dukkaṭa-āpatti*).

Έτσι, για τους μοναχούς, δεν μπορεί να ειπωθεί ότι η μη εκπλήρωση της ηθικής μέσω της εκτέλεσης αξιέπαινων πράξεων δεν θα οδηγήσει σε παράβαση. Για αυτούς, η «Ηθική που εφαρμόζεται μέσω της εκτέλεσης αξιέπαινων πράξεων», είναι η τήρηση των ηθικών κανόνων που έθεσε ο Βούδας.

Όσον αφορά τους λαϊκούς, μπορεί να ειπωθεί ότι η αποφυγή λανθασμένων πράξεων που σίγουρα θα οδηγήσουν σε επαναγεννήσεις στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης, εμπίπτει στην κατηγορία της «Ηθικής που εφαρμόζεται μέσω της εκτέλεσης αξιέπαινων πράξεων» (*cāritta-sīla*). Από την άλλη πλευρά, η αποχή από λανθασμένες πράξεις που μπορεί να έχουν ή να μην έχουν ως αποτέλεσμα τέτοιες επαναγεννήσεις - δηλαδή η «Ηθική που εφαρμόζεται μέσω της αποφυγής φαύλων πράξεων» (*vāritta-sīla*) – με την επίδειξη σεβασμού προς τους πρεσβύτερους, θα πρέπει να ταξινομηθεί ως «Ηθική που εφαρμόζεται μέσω της εκτέλεσης αξιέπαινων πράξεων» (*cāritta-sīla*).

Για παράδειγμα, υπάρχουν πέντε ηθικοί κανόνες που πρέπει να τηρούν οι λαϊκοί: αποχή από τον φόνο, την κλοπή, την λανθασμένη σεξουαλική συμπεριφορά, την ψευδολογία και την λήψη μεθυστικών ουσιών. Η εμπλοκή σε αυτές τις πράξεις αντί της αποφυγής τους, οδηγεί σίγουρα σε κατώτερα επίπεδα ύπαρξης. Συνεπώς, η αποχή από αυτές τις πέντε λανθασμένες πράξεις που καταλήγουν σίγουρα σε τέτοιες επαναγεννήσεις, αποτελεί την «Ηθική που εφαρμόζεται μέσω της αποφυγής φαύλων πράξεων» (*vāritta-sīla*).

Ένας λαϊκός μπορεί να τηρήσει επίσης, εκτός από τους τέσσερις ηθικούς κανόνες της αποχής από φόνο, κλοπή, ψεύδος και μεθυστικές ουσίες, που εμπίπτουν στην κατηγορία της ηθικής της αποφυγής φαύλων πράξεων, άλλους τέσσερις επιπλέον κανόνες που είναι: η πλήρης σεξουαλική αποχή, η αποχή από την λήψη τροφής το απόγευμα, η αποχή από τον χορό, το τραγούδι, την μουσική

και την διασκέδαση, και η αποχή από την χρήση υψηλών και πολυτελών κρεβατιών και καθισμάτων.

Οι πράξεις που εμπίπτουν σε αυτούς τους τέσσερεις επιπρόσθετους ηθικούς κανόνες, δεν οδηγούν αναγκαστικά στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης. Ευγενείς λαϊκοί, όπως οι Εισερχόμενοι στο Ρεύμα (*Sotāpanna*) και οι Άπαξ Επιστρέφοντες (*Sakadāgāmi*), απολαμβάνουν νόμιμες σεξουαλικές σχέσεις με τους συζύγους τους, τρώνε το απόγευμα, χορεύουν, τραγουδούν, διασκεδάζουν, και κοιμούνται σε ψηλά και πολυτελή κρεβάτια. Αλλά, από την στιγμή που το κάνουν αυτό χωρίς ο νους τους να είναι συνδεδεμένος με λανθασμένες απόψεις (*diṭṭhi-vippayutta-citta*), οι πράξεις τους δεν οδηγούν σε επαναγεννήσεις στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης.

Αλλά ένας συνηθισμένος κοσμικός άνθρωπος μπορεί να εκτελεί αυτές τις πράξεις, έχοντας τον νου του είτε συνδεδεμένο με λανθασμένες απόψεις (*diṭṭhi-sampayutta*) είτε μη συνδεδεμένο με λανθασμένες απόψεις (*diṭṭhi-vippayutta*). Αυτές οι πράξεις μπορεί να οδηγούν ή να μην οδηγούν σε επαναγεννήσεις στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης. Επομένως, οι τέσσερεις επιπρόσθετοι ηθικοί κανόνες, δηλαδή, η πλήρης σεξουαλική αποχή, η αποχή από την λήψη τροφής το απόγευμα, η αποχή από τον χορό, το τραγούδι, την μουσική και την διασκέδαση, και η αποχή από την χρήση υψηλών και πολυτελών κρεβατιών και καθισμάτων, πρέπει να ονομάζονται «Ηθική που εφαρμόζεται μέσω της εκτέλεσης αξιέπαινων πράξεων» (*cāritta-sīla*).

Όταν ένα άτομο που έχει πάρει καταφύγιο στον Βούδα, στο Ντάμμα (Διδασκαλία) και στην Σάνγκα (Κοινότητα των Μοναχών), τηρεί τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες με σχολαστική προσοχή, είναι ένας λαϊκός μαθητής (*upāsaka*) του Βούδα. Εάν κάνει περαιτέρω προσπάθειες για να τηρήσει τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες, θα είναι με σκοπό να εξασκήσει την άγια ζωή σε ένα υψηλότερο επίπεδο προσπάθειας. Αλλά ο Βούδας ποτέ δεν είπε ότι η τήρηση των Οκτώ Ηθικών Κανόνων από μόνη της, θα σώσει κάποιον από τους κατώτερους προορισμούς, ή ότι η τήρηση των Πέντε Ηθικών Κανόνων από μόνη της, είναι αρκετή για να εξασφαλίσει την σωτηρία από τον κίνδυνο της πτώσης μέσα στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης.

Υπό αυτήν την έννοια λοιπόν, οι τέσσερεις επιπρόσθετοι κανόνες που περιλαμβάνονται στους Οκτώ ηθικούς Κανόνες πρέπει να θεωρηθούν ότι ανήκουν στην κατηγορία της «Ηθικής που πρέπει να εφαρμόζεται μέσω της εκτέλεσης αξιέπαινων πράξεων» (*cāritta-sīla*).

Ωστόσο, όσον αφορά τους μοναχούς, ο Βούδας τους έχει απαγορεύσει ρητώς να επιδίδονται σε αυτές τις τέσσερεις πράξεις τις σεξουαλικής επαφής, της λήψης τροφής το απόγευμα, τον χορό, το τραγούδι, την μουσική και την διασκέδαση, και την χρήση υψηλών και πολυτελών κρεβατιών και καθισμάτων. Ως εκ τούτου, η αποχή από αυτές τις πράξεις, αποτελεί για τους μοναχούς αναμφισβήτητα «Ηθική που πρέπει να εφαρμόζεται μέσω της αποφυγής φαύλων πράξεων» (*vāritta-sīla*).

Παρατηρήσεις για Ιδιαίτερη Εξέταση της Ηθικής Μέσω της Εκτέλεσης και της Ηθικής Μέσω της Αποχής

Μια επιπόλαιη ανάγνωση της παραπάνω διάκρισης μεταξύ της Ηθικής που πρέπει να εφαρμόζεται μέσω της εκτέλεσης αξιόπαινων πράξεων (*cāritta-sīla*) και της Ηθικής που πρέπει να εφαρμόζεται μέσω της αποφυγής φαύλων πράξεων (*vāritta-sīla*), ή μια επιφανειακή εξέταση του γεγονότος της εμπλοκής ευγενών μαθητών όπως η Βισάκα (*Visākhā*)¹, σε νόμιμες σεξουαλικές σχέσεις, απογευματινό φαγητό, χορό, τραγούδι, μουσική, διασκέδαση, και χρήση υψηλών και πολυτελών κρεβατιών και καθισμάτων, θα μπορούσε να οδηγήσει κάποιον σε λανθασμένες αντιλήψεις. Εύκολα θα μπορούσε να έχει κανείς την εσφαλμένη ιδέα ότι όλες αυτές οι πράξεις είναι άψογες, άμεμπτες, και ως εκ τούτου, να είναι επιρρεπής στο να εντυπώσει περισσότερο σε αυτές με την συνοδεία της λανθασμένης άποψης (*micchā-diṭṭhi*). Είναι πολύ σημαντικό να μην υποπίπτει κανείς σε τέτοια λάθη αντίληψης.

Με το να σκοτώνει, να κλέβει, να έχει κακή σεξουαλική συμπεριφορά, να λέει ψέματα, και να χρησιμοποιεί οινόπνευματώδη, και να κάνει γενικά φαύλες πράξεις, ο άνθρωπος οδηγείται πάντα στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης. Δεν υπάρχει διαφυγή από τις κακές συνέπειές τους. Κι αυτός είναι ο λόγος που οι ευγενείς άνθρωποι (*ariya*) δεν θα κάνουν ποτέ τέτοιες πράξεις, ακόμα κι αν βρίσκονται υπό την απειλή του θανάτου για να τις κάνουν. Προτιμούν να θυσιάσουν πρόθυμα την ζωή τους παρά να συναινέσουν να εκτελέσουν τέτοιες πράξεις, και ο λόγος είναι ότι έχουν ξεριζώσει, μέσω της Οδού (*magga*) της διορατικότητας, όλα τα ίχνη της λανθάνουσας τάσης (*anusaya*) να κάνουν φαύλες πράξεις.

Μόνο και μόνο επειδή οι Ευγενείς (*ariya*), όπως οι Εισερχόμενοι στο Ρεύμα, οι Άπαξ Επιστρέφοντες και οι Μη Επιστρέφοντες, επιτρέπουν στον εαυτό τους να απολαμβάνει απογευματινό φαγητό κλπ., όπως ακριβώς κάνουν οι συνηθισμένοι άνθρωποι, δεν είναι σωστό να πούμε ότι κάνουν αυτές τις πράξεις έχοντας τις ίδιες νοητικές προδιαθέσεις με αυτούς. Οι Ευγενείς (*ariya*) δεν βλέπουν τα αντικείμενα της ηδονικής απόλαυσης με τον ίδιο τρόπο που τα βλέπουν οι συνηθισμένοι κοσμικοί άνθρωποι. Και δεν επιδίδονται στις ηδονικές απολαύσεις με τον ίδιο τρόπο που το κάνουν οι συνηθισμένοι κοσμικοί άνθρωποι.

---

¹ Η Βισάκα, επίσης γνωστή ως Μιγκαράματα (*Migāramāta*), ήταν μια πλούσια αριστοκράτισσα που έζησε την εποχή του Βούδα Γκοτάμα. Γεννήθηκε σε μια επιφανή και πλούσια οικογένεια στο τότε βασίλειο της Magadha. Γνώρισε τον Βούδα σε ηλικία επτά ετών, όταν εκείνος επισκεπτόταν την πατρίδα της και πέτυχε την κατάσταση του Εισερχόμενου στο Ρεύμα (*Sotāraṇna*), αφού τον άκουσε να κηρύττει. Θεωρείται ότι ήταν η κύρια χορηγός του Βούδα που υποστήριξε γενναιόδωρα τον ίδιο και τη μοναστική του κοινότητα σε όλη της τη ζωή, καθώς επίσης υπηρέτησε και ως μία από τις κύριες βοηθούς του στις συναλλαγές με το ευρύ κοινό. Είναι γνωστή ως η λαϊκή μαθήτρια του Βούδα που ήταν πρώτη στη γενναιοδωρία. Η Βισάκα ήταν η μεγαλύτερη προστάτης και ευεργέτης του Βούδα μαζί με τον άνδρα ομόλογό της, τον Ανάταπιντίκα (*Anathapindika*).

Το Σχόλιο της Αριθμημένης Συλλογής των Ομιλιών (*Aṅguttara-nikāya*, AN I, σελ.350) λέει ότι η στάση των Ευγενών απέναντι στα ευχάριστα αισθητηριακά αντικείμενα, μοιάζει με αυτήν ενός καθαρού Βραχμάνου ο οποίος, καταδικώμενος από έναν ερεθισμένο ελέφαντα, αναζητά καταφύγιο με απέχθεια και με μεγάλη απροθυμία, σε μια χωματερή περιπτωμάτων.

Όταν καταπιέζεται από έντονη επιθυμία για ηδονικές απολαύσεις, που είναι μια νοητική μόλυνση που δεν έχει ακόμα εξαλειφθεί από την Γνώση της Οδού, ο Εισερχόμενος στο Ρεύμα ή ο Άπαξ Επιστρέφων, με τον νου του ελεύθερο από λανθασμένη άποψη, ασχολείται με τα αντικείμενα των ηδονικών απολαύσεων απλώς και μόνο για να ηρεμήσει και να υποτάξει τον πύρρηνο καύσωνα της νοητικής μόλυνσης.

Αυτή η ανάλυση χρήζει προσεκτικής εξέτασης.

Διότι, επικαλούμενος το παράδειγμα ενός Ευγενούς ατόμου όπως η Βισάκα, ένας κοσμικός άνθρωπος μπορεί να θεωρήσει εσφαλμένα ότι οι Ευγενείς επιδίδονται στις ηδονικές απολαύσεις ακριβώς με τον ίδιο τρόπο που το κάνει ο ίδιος. Όμως, όπως επισημαίνεται στο Σχόλιο της Αριθμημένης Συλλογής των Ομιλιών (*Aṅguttara-nikāya*), οι Ευγενείς, με τον νου τους αποσυνδεδεμένο από λανθασμένες απόψεις, απολαμβάνουν τις ηδονικές απολαύσεις μόνο και μόνο για να καταλαγιάσουν τον φλογερό πόθο που δεν είναι άλλος από την νοητική μόλυνση που δεν έχουν ακόμα καταστρέψει με την Γνώση της Οδού, ενώ ο κοσμικός άνθρωπος επιδίδεται στις ηδονικές απολαύσεις έχοντας ως επί το πλείστον τον νου του συνδεδεμένο με λανθασμένες απόψεις.

Συνοψίζοντας, μπορεί κανείς να έχει σεξουαλική σχέση με τον/την σύζυγό του/της, να τρώει φαγητό το απόγευμα, να χορεύει, να τραγουδάει, να παίζει η να ακούει μουσική, να διασκεδάζει, και να χρησιμοποιεί ψηλά και πολυτελή κρεβάτια και καθίσματα, έχοντας τον νου του είτε συνδεδεμένο με λανθασμένες απόψεις που ως αποτέλεσμα οδηγούν σε επαναγέννηση στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης, είτε μη συνδεδεμένο με λανθασμένες απόψεις που δεν έχει ως αποτέλεσμα την επαναγέννηση στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης.

Επομένως, η αποχή από αυτές τις τέσσερις πράξεις που μπορεί να μην οδηγούν στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης, θα πρέπει να ταξινομηθεί ως ηθική μέσω της εκτέλεσης αξιέπαινων πράξεων, και όχι ως ηθική μέσω της αποφυγής φαύλων πράξεων.

Η διαίρεση των Οκτώ Ηθικών Κανόνων σε τέσσερα είδη ηθικής μέσω εκτέλεσης πράξεων που πρέπει να γίνονται (*cāritta-sīla*) και σε τέσσερα είδη ηθικής μέσω της αποφυγής πράξεων που δεν πρέπει να γίνονται (*vāritta-sīla*), είναι βásiμη μόνον όταν λαμβάνεται ο όρκος της αποχής, ξεχωριστά για κάθε επιμέρους κανόνα όπως ισχύει τώρα.

Αν ο όρκος ληφθεί για όλη την ομάδα των Οκτώ ηθικών Κανόνων, λέγοντας: «Τηρώ τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες», θα είναι απλώς η τήρηση της ηθικής μέσω εκτέλεσης πράξεων που πρέπει να γίνονται (*cāritta-sīla*), επειδή οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες συνιστούν έναν κώδικα ηθικής που μπορεί κάποιος να τηρήσει ή να μην τηρήσει.

Όσο για τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες, είτε λαμβάνεται ο όρκος και για τους πέντε συνολικά είτε για τον καθένα ξεχωριστά, η τήρησή τους είναι σίγουρα το είδος της ηθικής μέσω της αποφυγής πράξεων που δεν πρέπει να γίνονται (*vāritta-sīla*). Μια πιο λεπτομερής αντιμετώπιση του τι δεν πρέπει να γίνει (*vāritta-sīla*) και του τι πρέπει να γίνει (*cāritta-sīla*) δίδεται παρακάτω:

Από τις δύο κατηγορίες ηθικής (*sīla*), η τήρηση της ηθικής μέσω εκτέλεσης πράξεων που πρέπει να γίνονται (*cāritta-sīla*), μπορεί να επιτευχθεί μόνον όταν κάποιος είναι προικισμένος με πίστη και ενεργητικότητα. Πίστη είναι να πιστεύει κανείς ότι οι καλές πράξεις της εξάσκησης της ηθικής ακολουθούνται από καλά αποτελέσματα, και ενεργητικότητα σημαίνει την ακατάπαυστη προσπάθεια με την οποία τηρεί κάποιος τους ηθικούς κανόνες σύμφωνα με την πίστη του.

Για να επιτευχθεί η τήρηση της ηθικής μέσω αποφυγής πράξεων που δεν πρέπει να γίνονται (*vāritta-sīla*), δεν χρειάζεται ιδιαίτερη προσπάθεια. Απαιτείται μόνο πίστη. Η απλή αποχή μέσω πίστης, από πράξεις που ο Βούδας έχει διδάξει ότι είναι φαύλες, είναι αρκετή για την εκπλήρωση της ηθικής μέσω αποφυγής πράξεων που δεν πρέπει να γίνονται.

2) Σύνολο των Ηθικών Εξασκήσεων Ορθής Συμπεριφοράς και Σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων Συμπεριλαμβανομένης της Εξάσκησης του Ορθού Βιοπορισμού

Το σύνολο των Ηθικών Εξασκήσεων (*abhisamācārika-sīla*) είναι αυτό που προωθεί την ορθή συμπεριφορά και περιλαμβάνει όλα τα είδη ενάρετων πράξεων εκτός από εκείνα που ταξινομούνται ως ένα σύνολο οκτώ ηθικών κανόνων με τον ορθό βιοπορισμό ως τον όγδοο (*ājīvaṭṭhamaka-sīla*). Όλες οι μορφές ηθικών πρακτικών που διδάσκονται για την εκπλήρωση των Οδών και των Καρπών, υπάγονται σε αυτήν την ταξινόμηση.

Δεδομένου ότι διαμορφώνει την αρχή της αγνής ζωής που συνυπάρχει στην Οδό, το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων που περιλαμβάνει την εξάσκηση του Ορθού Βιοπορισμού (*ājīvaṭṭhamaka-sīla*), ονομάζεται επίσης «Ηθική που Διαμορφώνει την Αρχή της Αγνής Ζωής» (*ādi-brahma-cariyaka-sīla*).

Οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο (*ājīvaṭṭhamaka-sīla*), περιλαμβάνουν: τρεις ηθικές σωματικές πράξεις (αποχή από τον φόνο, την κλοπή, και την λανθασμένη σεξουαλική συμπεριφορά), τέσσερις ηθικές πράξεις της ομιλίας (αποχή από την ψευδολογία, την συκοφαντία, την χρήση σκληρών, προσβλητικών λέξεων, και την φλυαρία), και τέλος, την αποχή από τον λανθασμένο βιοπορισμό.

Η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), δηλώνει ότι το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων συμπεριλαμβανομένου του Ορθού Βιοπορισμού (*ājīvaṭṭhamaka-sīla*), μπορεί να ονομασθεί επίσης ως «Ηθική που Διαμορφώνει την Αρχή της Αγνής Ζωής» (*ādi-brahma-cariyaka-sīla*) καθώς περιλαμβάνει κανόνες που πρέπει να εκπληρωθούν στο αρχικό στάδιο ανάπτυξης της Ευγενούς Οδού.

Αυτή η δήλωση του Σχολίου, είναι πιθανόν να παρερμηνευτεί από κάποιους ότι εννοεί, ότι μόνον οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες συμπεριλαμβανομένου του Ορθού Βιοπορισμού (*ājīvaṭṭhamaka-sīla*) είναι οι κανόνες που πρέπει να τηρούνται πρώτα για την επίτευξη της Ευγενούς Οδού. Εμφανίσθηκαν μάλιστα και κάποιες ομάδες που υποστήριξαν ότι οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες, οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες και οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες που γενικά τηρούνται στην παρούσα εποχή, δεν είναι οι αρχικοί κανόνες που πρέπει να τηρούνται για την επίτευξη της Ευγενούς Οδού.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν κάποιιοι που λένε ότι δεν έχουν καν ακούσει για αυτόν τον παράξενο κώδικα ηθικής που ονομάζεται «οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες συμπεριλαμβανομένου του Ορθού Βιοπορισμού (*ājīvaṭṭhamaka-sīla*)». Ότι δεν θα μπορούσε να έχει διδαχθεί από τον Βούδα. Ότι μπορεί να είναι μια μεταγενέστερη προσθήκη χωρίς ιδιαίτερη αξία.

Στην πραγματικότητα όμως, οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες συμπεριλαμβανομένου του Ορθού Βιοπορισμού, είναι σίγουρα ένας κώδικας ηθικής που διδάχθηκε από τον ίδιο τον Βούδα. Η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*) παραθέτει την «Μεγάλη Ομιλία για τις Έξη Σφαίρες των Αισθήσεων» (*Mahā-saḷāyatanika-sutta*, MN 149), στην οποία αναφέρεται ότι: *Tenāha pubbeva kho panassa kāya-kammaṃ vacī-kammaṃ ājīvo suparisuddho hotī ti.*

«Γι' αυτό λέγεται, ότι οι πράξεις του σώματος, της ομιλίας, και του βιοπορισμού τους, είχαν εξαγνιστεί σωστά από πριν», για να δείξει ότι ο Βούδας διδάξε το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο.

Ο Βούδας έκανε την εμφάνισή του σε μια εποχή που ο κόσμος ήταν καλυμμένος από την σκοτεινή μάζα των κακών δυνάμεων. Οι άνθρωποι ήταν διεφθαρμένοι, στερημένοι ηθικής, βυθισμένοι όπως ήταν σε φαύλες σκέψεις, λόγια και πράξεις. Όταν ο Βούδας θέλησε να εμφυσήσει σε αυτά τα άγρια, διεφθαρμένα όντα μία αίσθηση ήρεμης πολιτισμένης συμπεριφοράς μέσω της εξάσκησης της ηθικής, έπρεπε να επιλέξει έναν ηθικό κώδικα μέσα από διάφορες ομάδες ηθικών κανόνων, που θα ταίριαζε καλύτερα με τον χονδροειδή νου τους. Έτσι, τους δίδαξε στα αρχικά στάδια το Σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο.

Όταν οι πιο χονδροειδείς μορφές της φαυλότητας είχαν αφαιρεθεί πλέον από τις συνήθειες αυτών των ανήμερων όντων μέσω της εξάσκησης των Οκτώ Ηθικών Κανόνων με τον Ορθό Βιοπορισμό ως τον όγδοο, ο Βούδας δεν τους χρησιμοποίησε πλέον. Αντιθέτως, στις περαιτέρω εκπολιτιστικές του προσπάθειες δίδαξε τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες και τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες.

Επομένως, έχοντας τεθεί στην άκρη από τον Βούδα όταν οι άνθρωποι είχαν φτάσει σε ένα ορισμένο στάδιο ηθικής κάθαρσης, διαδοχικοί δάσκαλοι από την εποχή του Βούδα μέχρι σήμερα, δεν έχουν δώσει ιδιαίτερη προσοχή στους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο. Ούτε οι λαϊκοί επίσης έχουν κάνει κάποια ιδιαίτερη προσπάθεια να τους τηρήσουν, λόγω του ότι το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων με τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο, προοριζόταν αρχικά μόνο για άτομα με υποβαθμισμένη ηθική διαγωγή.

Εδώ τίθεται ένα ερώτημα: Αφού το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο, αποτελεί το αρχικό στάδιο εξάσκησης της Ευγενούς Οδού, και δεδομένου ότι είχε χρησιμοποιηθεί την εποχή που ο Βούδας εμφανίστηκε για πρώτη φορά στον κόσμο, δεν θα ήταν ακόμα πιο κατάλληλο να τηρηθεί και στην παρούσα εποχή;

Ο όρος «αρχικό στάδιο εξάσκησης της Ευγενούς Οδού», μπορεί να ισχύει μόνον όταν το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων με τον Ορθό Βιοπορισμό ως τον όγδοο, τηρείται από εκείνους που αρχικά, δεν έχουν ούτως ή άλλως κανέναν κώδικα ηθικής για να χρησιμεύσει ως κανόνας για την Ευγενή Οδό.

Αυτοί που μόλις πρόσφατα εγκατέλειψαν τις λανθασμένες απόψεις και άρχισαν να εστερνίζονται την Διδασκαλία του Βούδα, αναμφίβολα θα πρέπει να αρχίσουν να εξαγνίζονται τηρώντας αυτό το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων με τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο. Αλλά όταν έχουν καθιερωθεί καλά στην Βουδιστική εξάσκηση μετά την εκπαίδευση στην ηθική (*sīla*), δεν θα πρέπει πλέον να χαρακτηρίζεται «αρχικό στάδιο εξάσκησης της Ευγενούς Οδού».

Ακόμα και τα παιδιά Βουδιστών γονέων έχουν εκπαιδευτεί να κατανοούν τις θλιβερές συνέπειες των σοβαρών φαύλων πράξεων, όπως η αφαίρεση της ζωής αισθανόμενων όντων, και αποφεύγουν να το κάνουν. Συνεπώς, όταν μεγαλώσουν και αρχίσουν να τηρούν τους ηθικούς κανόνες, δεν υπάρχει λόγος να τηρούν το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο. Αλλά θα πρέπει να προχωρήσουν σταδιακά στην εκπαίδευσή τους, από τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες, στους Οκτώ και μετά στους Δέκα.

Με άλλα λόγια, η τήρηση του συνόλου των Οκτώ Ηθικών Κανόνων που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο, είναι το αναγκαίο βήμα που πρέπει να κάνουν όσοι είναι βουτηγμένοι στην ανηθικότητα, για να απαλλαγούν από τις διεφθαρμένες συνήθειες. Αλλά εκείνοι που έχουν ανατραφεί σωστά υπό την καθοδήγηση Βουδιστών γονέων, είναι σαφές ότι κατέχουν ήδη ένα ελάχιστο ποσοστό ηθικής διαγωγής. Επομένως, δεν υπάρχει ιδιαίτερη ανάγκη να τηρούν το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων με τον Ορθό Βιοπορισμό ως τον όγδοο. Αυτό που ειπώθηκε παραπάνω ισχύει για την παρούσα εποχή, που η Διδασκαλία του Βούδα είναι ευρέως διαδεδομένη.

Αν κάποιος, παρ' όλο που μπορεί να έχει μεγαλώσει σε Βουδιστικό περιβάλλον και έχει διδαχτεί να απέχει από χονδροειδείς φαύλες πράξεις, κρίνει ότι είναι ελλιπής στην ηθική συμπεριφορά και ότι έχει διαπράξει όλα τα είδη σοβαρών παραβάσεων, δεν έχει άλλη εναλλακτική λύση από το να ξεκινήσει με την αρχική διαδικασία εξαγνισμού της τήρησης του συνόλου των Οκτώ Ηθικών Κανόνων με τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο (*ājīvaṭṭhamaka-sīla*) για την εξάσκηση της Ευγενούς Οδού.

Εκείνοι που έχουν την τάση να ακολουθήσουν την γραμμή της ελάχιστης αντίστασης, είναι πιθανόν να βρουν ελκυστικό αυτό το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων με τον Ορθό Βιοπορισμό ως τον όγδοο, ειδικά αν έχουν επισημάνει ότι κατά την τήρηση αυτού του είδους ηθικής (*sīla*), δεν χρειάζεται να απέχουν από τα μεθυστικά ποτά και τα ναρκωτικά, δεν χρειάζεται να απέχουν από τον χορό,

το τραγούδι, και την απόλαυση θεαμάτων, ότι αυτή η ηθική είναι εύκολο να τηρηθεί, όντας κανείς απαλλαγμένος από δύσκολους περιορισμούς, και ότι χρησιμεύει ως βάση για την επίτευξη των Οδών και των Καρπών.

Η αναζήτηση εύκολων μέσων για απόκτηση πλούτου είναι μια από της αδυναμίες της ανθρώπινης φύσης. Οι άνθρωποι ξεχνούν ή αγνοούν το γεγονός ότι ακόμα και με σκληρή δουλειά και επιμελή εργασία, δεν είναι πάντα δυνατόν να εκπληρώσουν το όνειρό τους για πλούτη. Πολλοί από αυτούς πέφτουν θύματα απατεώνων που ισχυρίζονται ότι κατέχουν μαγικά μυστικά για να τους πολλαπλασιάσουν την περιουσία τους. Αναζητώντας έναν εύκολο τρόπο για να γίνουν πλούσιοι, οι άνθρωποι πέφτουν θύματα της δικής τους απληστίας.

Όπως ακριβώς υπάρχουν απατεώνες στις εγκόσμιες υποθέσεις, υπάρχουν επίσης απάτες στα θρησκευτικά θέματα, ιδίως όσον αφορά την επίτευξη των Οδών και των Καρπών, που φυσικά, δεν είναι καθόλου εύκολο να επιτευχθούν.

Πολλοί είναι εκείνοι που, με την τάση που έχουν να αναζητούν συντομεύσεις, ακολούθησαν με μεγάλη τους απώλεια τις ψευδείς διδασκαλίες αυτοκαταξιωμένων δασκάλων, που τους υποσχέθηκαν την επίτευξη του σταδίου ενός Εισερχόμενου στο Ρεύμα εντός επτά ημερών, ή την επίτευξη ενός Άπαξ Επιστρέφοντος εάν κάποιος έχει επαρκή πνευματική ανάπτυξη. Μετά την ολοκλήρωση της επταήμερης εξάσκησης τους, ο δάσκαλος ανακοινώνει τις ψευδοεπιτεύξεις των μαθητών του ως Εισερχόμενων στο Ρεύμα ή ως Άπαξ Επιστρέφοντες, κάνοντάς τους να νιώθουν ευχαριστημένοι με τα απατηλά τους επιτεύγματα.

Εδώ, θα θέλαμε να επιστήσουμε την προσοχή!

Ο χαλκός, αν μπορούσε να μετατραπεί σε πολύτιμο χρυσάφι μέσω της τέχνης της αλχημείας, θα αποκτούσε τις ιδιότητες του χρυσού που είναι πολύ διαφορετικές από αυτές του αρχικού βασικού μετάλλου του χαλκού. Παρόμοια, ένας Ευγενής άνθρωπος (*Ariya*) που έχει επιτύχει το πρώτο στάδιο της Οδού και της Καρποφορίας ως Εισερχόμενος στο Ρεύμα, διακρίνεται εύκολα από έναν συνηθισμένο κοσμικό άνθρωπο μέσω της σωματικής, προφορικής και νοητικής του συμπεριφοράς.

Επομένως, αντί να αποδεχτεί κανείς ήρεμα την ανακοίνωση του δασκάλου ότι έχει επιτύχει το στάδιο ενός Εισερχόμενου στο Ρεύμα ή ενός Άπαξ Επιστρέφοντος, θα πρέπει, με ενδοσκόπηση, να εξετάσει την πραγματική του φύση για να δει αν έχει αλλάξει προς το καλύτερο και αν έχει ωφεληθεί πραγματικά από την επταήμερη εξάσκησης του. Μόνο με τέτοιου είδους αυτοαξιολόγηση θα μπορούσε κανείς να σώσει τον εαυτό του από την παραπλάνηση των αμφιβόλου ποιότητας θρησκευτικών δασκάλων.

Έτσι, σε θέματα τήρησης των ηθικών κανόνων ή άλλων επιδιώξεων, δεν υπάρχει σύντομος ή εύκολος τρόπος για να επιτευχθεί ο αγαπημένος στόχος ενός ατόμου. Ένα άτομο που είναι εθισμένο στο ποτό για παράδειγμα, δεν μπορεί να τηρήσει ούτε καν τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες, πόσο μάλλον τις ανώτερες εξασκήσεις όπως είναι οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες.

Η ομάδα των ηθικών κανόνων εκτός από το εν λόγω σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοον (*ājīvaṭṭhamaka-sīla*), ταξινομείται ως κανόνες που προωθούν την καλή συμπεριφορά (*abhisamācārika-sīla*). Ακόμα και οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες πρέπει να θεωρούνται ως ανώτεροι από το σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοον.

Μπορεί να αναρωτηθεί κανείς: «Πώς θα μπορούσαν οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες που έχουν μόνο τον έναν από τους τέσσερις λεκτικούς περιορισμούς, δηλαδή το ψέμα, να είναι ανώτεροι από τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες με τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο (*ājīvaṭṭhamaka-sīla*) που περιλαμβάνουν όχι μόνο το ψέμα, αλλά και το κουτσομπολιό, την χρήση βίαιης και υβριστικής γλώσσας, και την συμμετοχή σε επιπόλαιες συνομιλίες;»

Η απάντηση βρίσκεται στο γεγονός ότι από τους τέσσερις λεκτικούς περιορισμούς, το ψέμα αποτελεί την βάση της παραβίασης όλων των λεκτικών περιορισμών. Ο Βούδας διδάσκει ότι αυτός που ψεύδεται, δεν υπάρχει παράπτωμα στο οποίο να μην είναι επιρρεπής και να το διαπράττει στο διηνεκές. Και εκείνος που μπορεί να αποφύγει το ψέμα, εύκολα μπορεί να τηρήσει τους υπόλοιπους ηθικούς κανόνες.

Διότι πώς θα μπορούσε κάποιος που δεν λέει ψέματα, να εμπλακεί σε συκοφαντίες, ύβρεις και επιπόλαιες συζητήσεις; Αυτό εξηγεί τον λόγο για τον οποίο η αποχή από το ψεύδος είναι ο μόνος λεκτικός περιορισμός που περιλαμβάνεται στους Πέντε Ηθικούς Κανόνες. Επομένως, δεν τίθεται ποτέ το ερώτημα για το αν οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοον, είναι ανώτεροι από τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες.

Και πάλι, μπορεί να ρωτήσει κανείς: «Δεδομένου ότι ο κανόνας αποχής από τον λανθασμένο βιοπορισμό, που δεν περιλαμβάνεται στους Πέντε Ηθικούς Κανόνες, αποτελεί τον όγδοο κανόνα του συνόλου των Οκτώ Ηθικών Κανόνων που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο, δεν θα έπρεπε να θεωρείται σίγουρα ανώτερος των Πέντε Ηθικών Κανόνων;»

Η απάντηση εν συντομία σε αυτό το ερώτημα είναι: Αυτός που τηρεί τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες, δεν χρειάζεται να κάνει ιδιαίτερη προσπάθεια για να απέχει από τον λανθασμένο βιοπορισμό. Άλλωστε, λανθασμένος βιοπορισμός σημαίνει να κερδίζει κανείς τα προς το ζειν με εσφαλμένα μέσα, δηλαδή να σκοτώνει, να κλέβει και να ψεύδεται. Όμως όταν ένας άνθρωπος τηρεί τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες σχολαστικά, αποφεύγει αυτόματα τις κακές πράξεις του φόνου, της κλοπής, και του ψεύδους.

Έτσι, ο κανόνας της αποχής από τον λανθασμένο βιοπορισμό ως πρόσθετη τήρηση στο σύνολο των Οκτώ Ηθικών Κανόνων που έχουν τον Ορθό Βιοπορισμό ως όγδοο (*ājīvaṭṭhamaka-sīla*), δεν δικαιολογεί τον ισχυρισμό της ανωτερότητάς του έναντι των Πέντε Ηθικών Κανόνων.

Αυτά που συζητήθηκαν παραπάνω, ισχύουν μόνο για τους λαϊκούς αφοσιωμένους.

Ηθική της Μοναστικής Διαγωγής

Για τα μέλη της Μοναστικής Κοινότητας, της Σάνγκα, οι κανόνες πειθαρχίας που όρισε ο Βούδας για αυτούς, όπως περιγράφονται στον Κανόνα της Μοναστικής Διαγωγής (*Vinaya-piṭaka*), είναι γνωστοί ως Κανόνες Εκπαίδευσης (*sikkhāpada*).

Οι παραβάσεις για τις οποίες επιβάλλονται κυρώσεις, ταξινομούνται σε επτά κατηγορίες ανάλογα με την φύση τους:

1. Παραβάσεις που επιφέρουν αποπομπή από την Σάνγκα (*pārājika*).
2. Παραβάσεις που απαιτούν συνεδρίαση της Σάνγκα (*Saṅghādisesa*).
3. Σοβαρές παραβάσεις (*thullaccaya*).
4. Παραβάσεις που συνεπάγονται εξομολόγησης (*pācittiya*).
5. Παραβάσεις που χρήζουν προφορικής παραδοχής (*pāṭidesaniya*).
6. Παραβάσεις λανθασμένων σωματικών πράξεων (*dukkaṭa*).
7. Παραβάσεις λανθασμένης ομιλίας (*dubbhāsita*).

Οι παραβάσεις της πρώτης κατηγορίας αδικημάτων (*pārājika*) και οι παραβάσεις της δεύτερης κατηγορίας (*Saṅghādisesa*), ταξινομούνται ως σοβαρά αδικήματα (*garukāpatti*). Οι υπόλοιπες πέντε κατηγορίες ταξινομούνται ως ελαφρά αδικήματα (*lahukāpatti*).

Η ομάδα των ηθικών κανόνων που τηρούνται από τους μοναχούς έτσι ώστε να μην υπάρξει παράβαση μικρότερων και ήσσονος σημασίας αδικημάτων που ταξινομούνται κάτω από τις ελαφριές παραβάσεις, είναι γνωστή ως καλή συμπεριφορά (*abhisamācārika-sīla*). Η ομάδα των ηθικών κανόνων που τηρούνται για να αποφευχθεί η παράβαση των σοβαρών αδικημάτων (*garukāpatti*), είναι γνωστή ως ηθική που αποτελεί το αρχικό στάδιο της αγνής ζωής (*ādi-brahma-cariyaka-sīla*).

Από τους πέντε τόμους της Συλλογής της Μοναστικής Διαγωγής (*Vinaya-piṭaka*): Το Τμήμα Περί Αποπομπής (*Pārājika-kaṇḍa*) και το Τμήμα Περί Εξομολόγησης (*Pācittiya-kaṇḍa*), γνωστά και ως Διπλή Ανάλυση (*Ubhato-vibhaṅga*), ασχολούνται με τους ηθικούς κανόνες που ανήκουν στην θεμελιώδη ηθική που αποτελεί το αρχικό στάδιο της αγνής ζωής (*ādi-brahma-cariyaka-sīla*). Ενώ το Μεγάλο Τμήμα (*Mahā-vagga*) και το Σύντομο Τμήμα (*Cūḷa-vagga*) που ονομάζονται συλλογικά, Τμήμα που Περιέχει Κεφάλαια (*Khandhaka-vagga*), περιγράφουν την ομάδα των ηθικών κανόνων που ταξινομούνται ως καλή συμπεριφορά (*abhisamācārika-sīla*)¹.

---

¹ Ο τελευταίος τόμος της Βινάγια, που ονομάζεται Σύνοψη (*Parivāra*), δίνει μια περίληψη και μια ταξινόμηση των ηθικών κανόνων που περιγράφονται στους τέσσερεις προηγούμενους τόμους.

Οι μοναχοί, ολοκληρώνονται στην θεμελιώδη ηθική που αποτελεί το αρχικό στάδιο της αγνής ζωής (*ādi-brahma-cariyaka-sīla*), μόνον αφού ολοκληρώσουν την τήρηση της ηθικής της καλής συμπεριφοράς (*abhisamācārika-sīla*). Όταν ένας μοναχός αποφεύγει σχολαστικά την παράβαση ακόμα και ενός μικρού σφάλματος, ενός ελαφρού παραπτώματος, είναι αυτονόητο ότι θα προσέχει πολύ περισσότερο ώστε να μην είναι ένοχος σοβαρών παραβάσεων.

3) Ηθική Βασισμένη στην Εγκράτεια και Ηθική Βασισμένη σε Άλλους Παράγοντες

α) Η ηθική που βασίζεται στην Εγκράτεια, είναι οι νοητικοί παράγοντες που προκύπτουν από τα τρία είδη εγκράτειας (*virati-sīla*), δηλαδή την ορθή πράξη, την ορθή ομιλία και τον ορθό βιοπορισμό. Εξηγούνται κάτω από τον υπότιτλο «Τι Είναι Ηθική;»

β) Η ηθική που βασίζεται σε Άλλους παράγοντες, είναι οι ηθικοί κανόνες που σχετίζονται με διάφορους νοητικούς παράγοντες (*avirati-sīla*) όπως η βούληση, και ούτω καθ' εξής, εκτός από τους νοητικούς παράγοντες των τριών ειδών εγκράτειας.

4) Εξαρτημένη Ηθική και μη Εξαρτημένη Ηθική

α) Η Εξαρτημένη Ηθική είναι αυτή που εξασκείται με τον νου βασισμένο στην έντονη επιθυμία και την λανθασμένη άποψη (*nissita-sīla*).

Όταν κάποιος τηρεί τους ηθικούς κανόνες με στόχο την επίτευξη μιας ευτυχισμένης μελλοντικής ζωής, με αφθονία πλούτου και περιουσίας, η ηθική του ονομάζεται Ηθική Εξάρτησης από την έντονη επιθυμία.

Όταν τηρεί τους ηθικούς κανόνες ή τα τελετουργικά όπως η μίμηση αγελάδων ή σκύλων, με την εσφαλμένη πεποίθηση ότι αυτά συμβάλλουν στην πνευματική κάθαρση, η ηθική του ονομάζεται Ηθική Εξάρτησης από την λανθασμένη άποψη.

Όσοι έχουν ασπαστεί τον Βουδισμό, είναι απίθανο να ασκήσουν την ηθική της Εξάρτησης από λανθασμένη άποψη, αλλά θα πρέπει να προφυλαχτούν από την εξάσκηση της ηθικής που γίνεται με νου βασισμένο στην Έντονη επιθυμία, κάτι στο οποίο είναι ακόμα επιρρεπείς να κάνουν.

β) Η μη Εξαρτημένη Ηθική είναι αυτή που εξασκείται χωρίς ο νους να εξαρτάται από την έντονη επιθυμία και την λανθασμένη άποψη (*anissita-sīla*), αλλά με μοναδικό σκοπό την καλλιέργεια της ευγενούς πρακτικής. Αυτό σημαίνει εξάσκηση της εγκόσμιας ηθικής η οποία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την υπερκόσμια ηθική.

5) Ηθικοί Κανόνες που Τηρούνται για μια Χρονική Περίοδο και Ηθικοί Κανόνες που Τηρούνται Εφ' Όρου Ζωής

Είναι η ηθική που τηρείται για περιορισμένη περίοδο (*kāla-pariyanta-sīla*), και η ηθική που τηρείται εφ' όρου ζωής (*apāṇa-koṭṭika-sīla*).

Περιγράφοντας την ηθική που τηρείται για περιορισμένη χρονική περίοδο, η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*) αναφέρει μόνο με γενικό τρόπο το όριο της περιόδου τήρησης, λέγοντας: «Έχοντας ορίσει ένα όριο χρονικής περιόδου, εκπληρώνει τους ηθικούς του κανόνες (*kāla-paricchedaṃ katvā, samādinnaṃ sīlaṃ*)».

Αλλά το υπο-Σχόλιο είναι πιο συγκεκριμένο στον ορισμό του χρονικού διαστήματος: «Μία ολόκληρη ημέρα, ή μία ολόκληρη νύχτα, κλπ. (*kāla-paricchedaṃ katvā ti imañ-ca rattiṃ, imañ-ca divan-ti ādinā viya kāla-vasena paricchedaṃ katvā*)».

Στις μέρες μας, πολλοί άνθρωποι λαμβάνουν τους ηθικούς κανόνες χωρίς να αναφέρουν κάποιο χρονικό όριο. Έτσι φαίνεται σαν να τους λαμβάνουν εφ' όρου ζωής. Αλλά εφ' όσον η πρόθεσή τους είναι να τηρήσουν μια συγκεκριμένη εντολή μόνο για μια ημέρα ή μόνο για ένα περιορισμένο διάστημα, ασφαλώς ταξινομούνται ως προσωρινοί ηθικοί κανόνες.

Εφ' όσον ο τύπος του Σχολίου και του υπο-Σχολίου για την λήψη του όρκου ή του κανόνα που αναφέρθηκε προηγουμένως, απαιτεί τον προσδιορισμό της περιόδου τήρησης, πρέπει να αναφέρει κανείς την περίοδο κατά την οποία θα τηρήσει τον κανόνα. Ωστόσο, εάν παραλείψει να το κάνει, αυτό δεν αποτελεί σφάλμα. Θα εξακολουθεί απλώς να είναι μια προσωρινή εξάσκηση του ηθικού κανόνα.

Η πρόθεση, αν και δεν εκφράζεται, θεωρείται σε γενικές γραμμές ότι ισχύει για όλη την περίοδο μιας ημέρας, ή μιας νύχτας, ή μιας ολόκληρης ημέρας και νύχτας. Αλλά δεν είναι απαραίτητα έτσι σύμφωνα με το Σχόλιο της «Οδού των Αναλυτικών Γνώσεων» (*Paṭisambhidā-magga*), το οποίο δηλώνει ότι κάποιος μπορεί να τηρήσει τους ηθικούς κανόνες για μια συνεδρία, όπως κάνουν οι λαϊκοί αφοσιωμένοι που, έχοντας εδραιωθεί στο Τριπλό Κόσμημα, τηρούν ένα σύνολο ηθικών κανόνων ενώ κάνουν μια προσφορά σε έναν προσκεκλημένο μοναχό στο σπίτι τους. Τηρούν τους ηθικούς κανόνες για όσο διάστημα διαρκεί η τελετή της προσφοράς.

Ή μπορεί να αναλάβουν να τηρήσουν ένα σύνολο ηθικών κανόνων κατά την διάρκεια παραμονής τους σε ένα μοναστήρι για μία ή δύο ή και περισσότερες ημέρες. Όλα αυτά είναι η τήρηση των ηθικών κανόνων για περιορισμένο χρονικό διάστημα.

Έτσι, σύμφωνα με αυτό το σχόλιο, είναι ωφέλιμο να τηρούμε τους ηθικούς κανόνες ακόμα και για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα.

Γι' αυτό οι δάσκαλοι εξηγούν ότι είναι πολύ κατάλληλο να ενθαρρύνουν τα παιδιά τα οποία δεν είναι συνηθισμένα να μένουν χωρίς βραδυνό φαγητό, να λαμβάνουν τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες τις ημέρες Τήρησης των Κανόνων (*Uposatha*)¹, και να τους τηρούν όλους μόνο κατά την διάρκεια της ημέρας.

Πάντα κερδίζει κανείς πλεονεκτήματα όταν εκτελεί την καλή πράξη της τήρησης των ηθικών κανόνων, όσο σύντομη κι αν είναι η διάρκεια αυτής της τήρησης.

Στο έργο «Ιστορίες για τα Πέτα (*Peta-vatthu*)», αναφέρονται δύο ιστορίες που αναδεικνύουν αυτό το σημείο.

Πρώτη ιστορία (*Peta Vatthu, vagga 3.7*):

Την εποχή που ζούσε ο Βούδας, υπήρχε στην Ρατζαγκάχα (*Rājagaha*) ένας κυνηγός που έβγαζε τα προς το ζειν σκοτώνοντας ελάφια μέρα και νύχτα. Ένας φίλος του που ήταν μαθητής του Βούδα και εδραιωμένος στο Τριπλό Κόσμημα, συμβούλεψε τον κυνηγό να απέχει από την κακή πράξη της θανάτωσης ζώων. Αλλά η συμβουλή του έπεσε στο κενό. Απτόητος ο φίλος, πρότεινε στον κυνηγό να μην σκοτώνει τουλάχιστον κατά την διάρκεια της νύχτας, και αντ' αυτού, να ασχολείται με την αξιόπαινη πράξη της τήρησης των ηθικών κανόνων. Ο κυνηγός τελικά, ενέδωσε στην επίμονη πειθώ του φίλου του, εγκατέλειψε όλες τις πράξεις προετοιμασίας και εκτέλεσης φόνων κατά την διάρκεια της νύχτας και περνούσε την ώρα του τηρώντας τους ηθικούς κανόνες.

Μετά τον θάνατό του, ο κυνηγός επαναγεννήθηκε κοντά στην Ρατζαγκάχα σαν Βεμάνικα Πέτα (*Vemānika Peta*)², που υπέφερε πολύ κατά την διάρκεια της ημέρας, αλλά ζούσε μια ευτυχισμένη ζωή κατά την διάρκεια της νύχτας απολαμβάνοντας πλήρως τις απολαύσεις των αισθήσεων.

Ο Σεβάσμιος Ναράντα (*Nārada*) κατά την διάρκεια της περιπλάνησής του, συνάντησε αυτό το πέτα και το ρώτησε τί είδους αξιέπαινες πράξεις είχε κάνει στις προηγούμενες ζωές του.

---

¹ *Uposatha* είναι οι μέρες εξάγνισης και τήρησης των ηθικών κανόνων, δηλαδή η ημέρα της πανσελήνου, η ημέρα της νέας σελήνης, και οι ημέρες του πρώτου και τελευταίου τετάρτου. Οι Βουδιστές λαϊκοί οπαδοί επισκέπτονται συνήθως αυτές τις ημέρες τα μοναστήρια και τηρούν πέντε ή οκτώ ηθικούς κανόνες.

² Πέτα (*peta*) σημαίνει «δυστυχισμένο φάντασμα». Υπάρχουν τέσσερα είδη δυστυχισμένων φαντασμάτων και ένα από αυτά είναι το *vemānika-peta* (ένα πέτα που έχει ένα ουράνιο παλάτι). Σύμφωνα με τα βουδιστικά κείμενα, αυτό το πέτα εμφανίζεται τη νύχτα ως θεός της κατώτερης τάξης, απολαμβάνοντας την καρποφορία του προηγούμενου καλού του κάμα σε ένα ουράνιο παλάτι που ονομάζεται *vimāna*. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της ημέρας το προηγούμενο κακό του κάμα το αναγκάζει να αφήσει το χαρούμενο *vimāna* του και να υποστεί το οδυνηρό του αποτέλεσμα σε ένα συγκεκριμένο μέρος μέχρι το τέλος της ημέρας, όπου στη συνέχεια επιστρέφει στην ουράνια κατοικία του. Ο κύκλος της ζωής του θα συνεχιστεί με αυτόν τον τρόπο, εκτός εάν και μέχρι να ξεπληρωθεί το προηγούμενο κακό του κάμα. Δεδομένου ότι το ένα ήμισυ της ζωής του περνά στην ευτυχία στο *vimāna* και το άλλο μισό στην οδυνηρή εμπειρία του πέτα, γι' αυτό ονομάζεται *vemānika-peta*.

Το πέτα διηγήθηκε την ζωή του ως κυνηγός, πώς κέρδιζε τα προς το ζειν φονεύοντας, πώς ο φίλος του που είχε εδραιωθεί στο Τριπλό Κόσμημα τον συμβούλεψε να εγκαταλείψει τον λανθασμένο τρόπο βιοπορισμού του, πώς αρνήθηκε τις καλές συμβουλές του φίλου του στην αρχή, αλλά τελικά υπέκυψε στην πειθώ του, και πώς εγκατέλειψε το κυνήγι κατά την διάρκεια της νύχτας και αφοσιώθηκε στην αξιόπαινη πράξη της τήρησης των ηθικών κανόνων. Για τις κακές του πράξεις, υπέφερε έντονα κατά την διάρκεια της ημέρας, ενώ την νύχτα ζούσε την ευτυχισμένη ηδονική ζωή των θεών (*Devas*).

Δεύτερη ιστορία (*Peta Vatthu, vagga 3.8*):

Αυτή είναι παρόμοιου είδους, αλλά αφορά έναν πλούσιο κυνηγό ο οποίος κυνηγούσε ελάφια μέρα και νύχτα για λόγους αναψυχής και καθαρής απόλαυσης, όχι για επιβίωση. Ούτε αυτός επίσης είχε δώσει σημασία στις καλές συμβουλές ενός φίλου του που ήταν για το καλό του. Τελικά, πείσθηκε από έναν Άραχατ, ο οποίος πηγαίνοντας για ελεημοσύνη στο σπίτι του φίλου του, τον edίδαξε να αφιερώσει τουλάχιστον την περίοδο της νύχτας σε αξιόπαινες πράξεις αντί της πλήρους ενασχόλησης με το κυνήγι. Αυτός, μετά τον θάνατό του, είχε την ίδια μοίρα με τον κυνηγό της προηγούμενης ιστορίας.

Από αυτές τις δύο ιστορίες, μαθαίνουμε ότι θερίζουμε τα πλεονεκτήματα των αξιόπαινων πράξεων ακόμα κι αν αυτές εκτελούνται μόνο για περιορισμένο χρονικό διάστημα κατά την διάρκεια της νύχτας. Συνεπώς, θα πρέπει να προσπαθούμε να τηρούμε τους ηθικούς κανόνες για όσο χρόνο μπορούμε να διαθέσουμε, όσο σύντομος κι αν είναι αυτός.

6) Παραβιασμένοι Ηθικοί Κανόνες και Απαραβίαστοι Ηθικοί Κανόνες

α) Παραβιασμένοι Ηθικοί Κανόνες (*sapariyanta-sīla*), είναι αυτοί που η τήρησή τους τερματίζεται πριν από τον καθορισμένο χρόνο, για κάποιους λόγους όπως το να παρασυρθεί κανείς ή να μπει σε πειρασμό με μια προσφορά πλούτου, ή υπηρετών, ή ακολούθων για να σπάσει την τήρησή τους, ή να απειληθεί με την καταστροφή των μελών του σώματός του, ή της ζωής του, ή της ζωής των συγγενών του για να το κάνει.

Για τους παραβιασμένους ηθικούς κανόνες, πρέπει να σημειωθεί ότι αν και η τήρησή τους τερματίζεται από εξωτερική παρέμβαση, ωστόσο έχουν ήδη αποκτηθεί πλεονεκτήματα, που είναι ανάλογα με τους ηθικούς κανόνες που τηρεί κάποιος. Οι ηθικοί κανόνες που τηρήθηκαν πριν τον τερματισμό τους, δεν καθίστανται άκαρποι μετά τον τερματισμό τους.

β) Απαραβίαστοι Ηθικοί Κανόνες (*apariyanta-sīla*), είναι αυτοί που η τήρησή τους δεν ανακόπτεται από καμία εξωτερική επιρροή αλλά διατηρούνται μέχρι την ολοκλήρωση της προβλεπόμενης χρονικής περιόδου.

7) Εγκόσμια Ηθική και Υπερκόσμια Ηθική

α) Η ηθική που υπόκειται ή συνοδεύεται από νοητικές διαφθορές (*āsava*) όπως η ηδονική επιθυμία, η επιθυμία για μελλοντική ύπαρξη, οι λανθασμένες απόψεις και η άγνοια, είναι η Εγκόσμια Ηθική (*lokiya-sīla*).

β) Η ηθική που δεν υπόκειται ή δεν συνοδεύεται από νοητικές διαφθορές, είναι η Υπερκόσμια Ηθική (*lokuttara-sīla*).

Η Εγκόσμια Ηθική (*lokiya-sīla*) συντελλεί στην επίτευξη μια ευτυχισμένης μελλοντικής επαναγέννησης ως ανθρώπινο ον ή ως θεός, και είναι προϋπόθεση για την απόδραση από τον κύκλο των επαναγεννήσεων.

Η Υπερκόσμια Ηθική (*lokuttara-sīla*) συντελεί στην διαφυγή από την σανσάρα, και είναι επίσης ένα αντικείμενο περισυλλογής μέσω της Στοχαστικής Γνώσης (*paccavekkhaṇa-ñāṇa*).

Είδη Ηθικής σε Ομάδες των Τριών

1) Ηθική Κατώτερης, Μεσαίας και Έξοχης Ποιότητας

Όταν η ηθική τηρείται ενώ τα τέσσερα στοιχεία της βούλησης (*chanda*), της ενεργητικότητας (*virīya*), της συνείδησης (*citta*), και της ερευνητικής γνώσης (*vīmaṃsā*) είναι κατώτερης ποιότητας, ονομάζεται ηθική Κατώτερης ποιότητας (*hīna-sīla*). Όταν τα τέσσερα στοιχεία είναι μεσαίας ποιότητας, ονομάζεται ηθική Μεσαίας ποιότητας (*majjhima-sīla*). Όταν τα τέσσερα στοιχεία είναι ανώτερης ποιότητας, η ηθική είναι Έξοχης ποιότητας (*pañīta-sīla*).

α) Όταν η ηθική τηρείται λόγω της επιθυμίας για φήμη, είναι κατώτερης ποιότητας ηθική (*hīna-sīla*). Τέτοιου είδους τήρηση είναι μια πράξη υποκρισίας, μια παραπλανητική επίδειξη προσχηματικής ευσέβειας, χωρίς καθαρή θέληση για να κάνει κάποιος μια γνήσια αξιόπαινη πράξη. Ως εκ τούτου είναι Κατώτερη (*hīna*).

β) Όταν η ηθική τηρείται λόγω της επιθυμίας για έναν καλό προορισμό, είναι αναμφίβολα συνδεδεμένη με ένα ορισμένο ποσοστό απληστίας. Δεν παύει όμως να είναι μια υγιής επιθυμία για να εισπράξει κάποιος ευεργετικά αποτελέσματα από τις καλές πράξεις που έχει κάνει, συνοδευόμενη από θέληση και πίστη. Επομένως είναι πιο ευγενής από εκείνη που τηρείται λόγω της επιθυμίας για φήμη.

Από την άλλη πλευρά, δεδομένου ότι η κινητήριος δύναμη εδώ, εξακολουθεί να είναι μολυσμένη από την προσδοκία ευεργετικών αποτελεσμάτων από τις καλές πράξεις που έχει κάνει, δεν κατατάσσεται ως ανώτερης ποιότητας αλλά μόνο ως Μεσαίας (*majjhima*) ποιότητας ηθική.

Υ) Η ηθική που τηρείται όχι λόγω της επιθυμίας για φήμη, ούτε λόγω της επιθυμίας για να αποκομίσει κάποιος ευεργετικά αποτελέσματα από τις καλές του πράξεις, αλλά λόγω της κατανόησης ότι η τήρηση των ηθικών κανόνων είναι μια ευγενής εξάσκηση για την αγνή ζωή, και λόγω της συνειδητοποίησης ότι κάποιος πρέπει όντως να καλλιεργήσει αυτές τις εξασκήσεις αποκλειστικά για την μεγαλοπρέπειά τους, είναι γνωστή ως Έξοχη ηθική.

Μόνο μια τέτοιου είδους ηθική ανώτερης ποιότητας που τηρείται με αγνή, υγιή πρόθεση, που δεν σχετίζεται με οποιαδήποτε μορφή απληστίας, θεωρείται ως η γνήσια Τελειοποίηση της Ηθικής (*sīla-pāramī*).

Όταν κάποτε ο Μποντισάττα είχε γεννηθεί σαν Νάγκα¹, κατά την διάρκεια των δύο ζών του ως Καμπέγια Νάγκα (*Campeyya Nāga*, Jataka 506) και Μπουριντάττα Νάγκα (*Bhūridatta Nāga*, Jataka 543), δεν μπορούσε να εξασκηθεί στο ανώτερο είδος ηθικής αλλά τηρούσε τους ηθικούς κανόνες μόνο με την ελπίδα να ξαναγεννηθεί ως ανθρώπινο ον. Υπό αυτήν την έννοια, η ηθική που τηρούσε ήταν μεσαίας ποιότητας. Ωστόσο, επειδή δεν παραβίασε τους ηθικούς κανόνες και επέμενε στην τήρησή τους ακόμα και με κίνδυνο της ζωής του, η προσπάθειά του πρέπει να θεωρηθεί ως η Τελειοποίηση της Ηθικής.

Επιπλέον:

α) Όταν η ηθική μολύνεται από ανήθικες σκέψεις αυτοεπαίνου και απαξίωσης των άλλων, όπως: «Εγώ είμαι ενάρετος. Οι άλλοι δεν είναι ενάρετοι. Οι άλλοι είναι κατώτεροι από εμένα», είναι κατώτερης ποιότητας ηθική.

β) Η ηθική που δεν έχει διαφθαρεί από τέτοιες νοητικές μολύνσεις αλλά είναι μια εγκόσμια ηθική, είναι μεσαίας ποιότητας ηθική.

γ) Όταν η ηθική είναι απαλλαγμένη από όλες τις νοητικές μολύνσεις και συνδέεται με τις υπερκόσμιες Οδούς και τους Καρπούς, κατατάσσεται ως ηθική έξοχης ποιότητας.

Επίσης:

α) Η ηθική της Κατώτερης ποιότητας (*hīna-sīla*), είναι αυτή που τηρείται με σκοπό να επιτευχθούν ευτυχισμένες και ευημερούσες επαναγεννήσεις.

---

¹ Νάγκα: Μια κατηγορία μυθικών όντων, μισών ανθρώπων και μισών φιδιών. Κατοικούν σε υδάτινα περιβάλλοντα όπως σε ποτάμια, λίμνες, θάλασσες και πηγάδια, αλλά και σε υγρές τοποθεσίες βαθειά στην γη. Κατέχουν υπερφυσικές δυνάμεις που τις χρησιμοποιούν μερικές φορές για να πάρουν ανθρώπινη μορφή.

β) Η ηθική της Μεσαίας ποιότητας (*majjhima-sīla*), είναι αυτή που τηρείται για την απελευθέρωση από τον κύκλο της δυστυχίας, όπως αυτή που τηρείται από τους μελλοντικούς συνηθισμένους μαθητές των Βουδών ή από τους μελλοντικούς Μοναχικούς Βούδες (*Paccekabuddhas*).

γ) Η ηθική της Έξοχης ποιότητας (*paṇīta-sīla*), τηρείται από τους Μποντισάττας με σκοπό την απελευθέρωση όλων των όντων από τον κύκλο των επαναγεννήσεων και χαρακτηρίζεται ως η Τελειοποίηση της Ηθικής (*sīla-pāramī*).

Αυτή η επεξηγηματική δήλωση γίνεται αναφορικά με τον ευγενέστερο τύπο ηθικής. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι μόνον η ηθική που τηρείται από τους Μποντισάττας μπορεί να χαρακτηριστεί ως τέτοια. Η ηθική που τηρείται από τους μελλοντικούς Μοναχικούς ή Σιωπηλούς Βούδες (*Paccekabuddhas*) και τους μελλοντικούς συνηθισμένους Μαθητές ενός Βούδα, αν και δεν είναι του ευγενέστερου τύπου, θα πρέπει επίσης να αναγνωρίζεται ως Τελειοποίηση της Ηθικής.

2) Ηθική Σεβασμού προς τον Εαυτό, Σεβασμού προς τον Κόσμο, Σεβασμού προς την Διδασκαλία

α) Η Ηθική Σεβασμού προς τον Εαυτό (*attādhīpateyya-sīla*), είναι η ηθική που τηρείται χάριν του αυτοσεβασμού και της ικανοποίησης της συνείδησης ενός ατόμου, εγκαταλείποντας κάθε τι που είναι ανάρμοστο και ασύμφορο.

β) Η Ηθική Σεβασμού προς τον Κόσμο (*lokādhīpateyya-sīla*), είναι η ηθική που τηρείται χάριν του σεβασμού προς τον κόσμο και για να αποκρουστεί η μομφή των άλλων.

γ) Η Ηθική Σεβασμού προς την Διδασκαλία (*Dhammādhīpateyya-sīla*), είναι η ηθική που τηρείται από σεβασμό προς το μεγαλείο της Διδασκαλίας του Βούδα.

Αυτός που ασκεί αυτό το είδος ηθικής είναι πεπεισμένος ότι οι Ομιλίες του Βούδα αναφορικά με τις Οδούς, τους Καπούς, και το Νιμπάνα, δείχνουν πραγματικά τον δρόμο προς την απελευθέρωση από τον κύκλο των επαναγεννήσεων, και ότι ο μόνος τρόπος για να αποδώσει κανείς σεβασμό στην Διδασκαλία και να τιμήσει την Διδασκαλία, είναι μέσω της τήρησης των ηθικών κανόνων.

3) Ηθική Προσκόλλησης, Ηθική Μη-Προσκόλλησης, Γαλήνια Ηθική

α) Η Ηθική της Προσκόλλησης (*parāmaṭṭha-sīla*), είναι ίδια με την Εξαρτημένη ηθική (*nissita-sīla*) που αναφέρθηκε στα Είδη Ηθικής σε Ομάδες των Δύο, τμήμα 4. Αυτή η ηθική τηρείται με προσκόλληση στην έντονη επιθυμία ή την λανθασμένη άποψη.

Εξ' αιτίας της έντονης επιθυμίας, ένας άνθρωπος ευχαριστείται με την σκέψη ότι η ηθική του θα καταλήξει στον ευτυχισμένο προορισμό που λαχταρά, και πιστεύει ότι είναι ανώτερη από την ηθική των άλλων. Εξ' αιτίας της λανθασμένης άποψης, υποστηρίζει ότι η ηθική του είναι η ψυχή ή η ουσία.

Και στις δύο περιπτώσεις, αυτή η ηθική εμπίπτει στην κατηγορία της ηθικής με προσκόλληση (*parāmaṭṭha-sīla*).

Ακόμα και όταν εξασκείται, αυτή η ηθική καίγεται από τις φλόγες της έντονης επιθυμίας και των λανθασμένων απόψεων. Οι φλόγες της έντονης επιθυμίας και των λανθασμένων απόψεων, δεν καίνε μόνον όταν απολαμβάνει κανείς τις ηδονικές απολαύσεις, αλλά και κατά την διάρκεια της εξάσκησης της γενναιοδωρίας και της ηθικής.

Μόνον όταν η εξάσκηση των καλών πράξεων επεκταθεί στην κατάσταση του διαλογισμού, η ηθική καθίσταται απρόσβλητη από τον όλεθρο αυτών των πυρκαγιών. Και μόνο με την συνεχή εξάσκηση του διορατικού διαλογισμού (*vipassanā*) και μέχρι την συνειδητοποίηση ότι αυτό το σώμα δεν είναι ένας Εαυτός, δεν είναι μια προσωπικότητα, αλλά ένα απλό φαινόμενο νου και ύλης, μπορεί κανείς να απαλλαγεί από τις φλόγες της πίστης σε έναν εαυτό (*sakkāya-ditṭhi*).

β) Η Ηθική της Μη-Προσκόλλησης (*aparāmaṭṭha-sīla*), είναι η ηθική που τηρείται από έναν ενάρετο κοσμικό άνθρωπο (*kalyāṇa-puṭhujjana*), ο οποίος είναι εδραιωμένος στο Τριπλό Κόσμημα και ο οποίος έχει αρχίσει να καλλιεργεί την Οκταμελή Ευγενή Οδό με σκοπό να επιτύχει τις Οδούς και τις Καρποφορίες.

Είναι επίσης η ηθική ενός μαθητή (*sekkha*), ο οποίος, μέσω της εξάσκησης της Οκταμελούς Ευγενούς Οδού, έχει επιτύχει μία από τις τέσσερις Οδούς ή τις τρεις πρώτες Καρποφορίες, αλλά πρέπει ακόμα να εργασθεί για τον τελικό στόχο της τέταρτης Καρποφορίας.

γ) Η Γαλήνια Ηθική (*paṭippassaddha-sīla*), είναι η ηθική που γίνεται ήρεμη με την επίτευξη των τεσσάρων επιπέδων Καρποφορίας, δηλαδή της Εισόδου στο Ρεύμα (*Sotāpatti*), της Άπαξ Επιστροφής (*Sakadāgāmī*), της Μη Επιστροφής (*Anāgāmī*) και της Αξιότητας (*Arahatta*).

4) Αγνή Ηθική, Μη Αγνή Ηθική, Ηθική Αμφιβολίας

α) Η Ηθική που Είναι Αγνή (*visuddha-sīla*), είναι η ηθική ενός μοναχού ο οποίος δεν έχει διαπράξει ούτε μία παράβαση απέναντι στους Κανόνες Πειθαρχίας (*Vinaya*), ή ενός μοναχού ο οποίος έδειξε έμπρακτη μεταμέλεια μετά την διάπραξη μιας παράβασης.

β) Η Ηθική που Δεν Είναι Αγνή (*avisuddha-sīla*), είναι η ηθική ενός μοναχού ο οποίος έχει διαπράξει παράβαση, αλλά δεν έδειξε έμπρακτη μεταμέλεια μετά την διάπραξη της παράβασης.

γ) Η Ηθική Αμφιβολίας (*vematika-sīla*), είναι η ηθική ενός μοναχού ο οποίος έχει αμφιβολίες ή ενδιασμούς σχετικά με την προσφορά τροφής που έχει δεχτεί, για παράδειγμα, είτε για κρέας αρκούδας που δεν του επιτρέπεται είτε για χοιρινό που του επιτρέπεται. Ή έχει αμφιβολίες για μία παράβαση που έχει διαπράξει, εάν δηλαδή πρόκειται για παράβαση που χρήζει ομολογίας (*pācittiya-āpatti*) ή για παράβαση λανθασμένης συμπεριφοράς (*dukkata-āpatti*). Ή έχει αμφιβολίες για το αν η πράξη που έκανε αποτελεί παράβαση ή όχι.

Ένας μοναχός που ασχολείται με τον διαλογισμό, πρέπει να προσπαθήσει να εξαγνίσει την ηθική του εάν αυτή είναι ακάθαρτη. Εάν είναι ένοχος για μια ελαφρά παράβαση όπως π.χ. μιας εκ των 92 παραβιάσεων που χρήζουν εξομολόγησης (*pācittiya*), θα πρέπει να την διορθώσει παραδεχόμενος το αδίκημα σε έναν μοναχό και έτσι να καθάρσει την ηθική του. Εάν είναι ένοχος για μία σοβαρή παράβαση, για παράδειγμα μία από τις δεκατρείς παραβάσεις που απαιτούν συνεδρίαση της Σάνγκα (*Saṅghādisesa*), θα πρέπει να προσέλθει στην Σάνγκα και να ομολογήσει την παράβασή του. Κατόπιν, όπως θα διατάξει η Σάνγκα, θα πρέπει πρώτα να τηρήσει την δοκιμασία που θα του επιβληθεί (*parivāsa*)¹ και στην συνέχεια να εκτελέσει την μετάνοια (*mānatta*)². Μόνο τότε θα εξαγνισθεί η ηθική του και θα είναι κατάλληλος για την εξάσκηση του διαλογισμού.

Εάν έχει αμφιβολίες για την φύση της προσφοράς φαγητού που έχει δεχθεί, ή για οποιαδήποτε από τις πράξεις που έχει κάνει, θα πρέπει να τις εξετάσει προσεχτικά ή να συμβουλευτεί έναν ειδικό στην Βινάγια που είναι καλά καταρτισμένος στους κανόνες της Βινάγια, έτσι ώστε να αφαιρέσει τους ενδιασμούς του και να εξαγνίσει την ηθική του.

---

¹ Δοκιμασία (*parivāsa*): Τιμωρία για παράβαση που απαιτεί συνεδρίαση της Σάνγκα (*Saṅghādisesa*) και θέτει τον μοναχό σε διαθεσιμότητα έτσι ώστε να μην έχει σύνδεση με τα υπόλοιπα μέλη της Σάνγκα, για τόσο διάστημα όσες και οι ημέρες που είχε αποκρύψει την παράβασή του. Στο τέλος της τήρησης αυτής της δοκιμασίας, υποβάλλεται σε μια περαιτέρω περίοδο μετάνοιας (*mānatta*).

² Μετάνοια (*mānatta*): Μία περίοδος μετάνοιας για τουλάχιστον έξη ημέρες, ώστε ο μοναχός να κερδίσει την έγκριση της Σάνγκα, μετά την λήξη της οποίας, ζητάει από την Σάνγκα να αποκαταστήσει την πλήρη σύνδεσή του με την υπόλοιπη Σάνγκα.

5) Ηθική ενός Μαθητή, ενός Μη Μαθητή, ή ενός Λαϊκού

α) Η Ηθική ενός Μαθητή (*sekha-sīla*), είναι η ηθική που τηρείται από κάποιον ο οποίος βρίσκεται ακόμα υπό εκπαίδευση. Είναι η ηθική που σχετίζεται με αυτούς οι οποίοι έχουν επιτύχει τις τέσσερις Οδούς και τα τρία πρώτα επίπεδα Καρποφορίας.

β) Η Ηθική ενός Μη Μαθητή (*asekkha-sīla*), είναι η ηθική που τηρείται από κάποιον ο οποίος δεν χρειάζεται πλέον καμία εκπαίδευση. Είναι η ηθική που σχετίζεται με εκείνους οι οποίοι έχουν επιτύχει το επίπεδο Καρποφορίας ενός Άραχατ.

γ) Η Ηθική ενός ούτε Μαθητή ούτε Μη Μαθητή (*nevasekkhānāsekkha-sīla*), είναι η ηθική που ανήκει στην ομάδα των εγκόσμιων ηθικών κανόνων, η οποία δεν εμπίπτει στις δύο παραπάνω κατηγορίες. Είναι η ηθική που τηρείται από έναν που δεν είναι ούτε Μαθητής ούτε Μη Μαθητής. Είναι η ηθική ενός συνηθισμένου λαϊκού ανθρώπου (*puthujjana*).

Είδη Ηθικής σε Ομάδες των Τεσσάρων

1) Φθίνουσα Ηθική, Στάσιμη Ηθική, Ηθική Απόκτησης Υπεροχής, και Δεισδυτική Ηθική

α) Η ηθική που είναι δέσμια της μείωσης, ονομάζεται Φθίνουσα Ηθική (*hāna-bhāgiya-sīla*). Είναι όταν ένας μοναχός συναναστρέφεται μόνο με ανήθικα άτομα και δεν συναναστρέφεται με τους ενάρετους, όταν δεν γνωρίζει ή δεν βλέπει το σφάλμα της διάπραξης μιας παράβασης, όταν εμμένει συχνά σε λανθασμένες σκέψεις, και όταν δεν προστατεύει τις ικανότητές του. Η ηθική ενός τέτοιου μοναχού όχι μόνο δεν εξελίσσεται, αλλά αντιθέτως μειώνεται μέρα με την μέρα.

β) Η ηθική που παραμένει στάσιμη, ονομάζεται Στάσιμη Ηθική (*ṭhiti-bhāgiya-sīla*). Εδώ, ένας μοναχός παραμένει ικανοποιημένος με την ηθική που έχει ήδη εδραιώσει και δεν επιθυμεί να εξασκήσει τον διαλογισμό για περαιτέρω πρόοδο. Είναι αρκετά ικανοποιημένος με την απλή ηθική και δεν αγωνίζεται για μια ανώτερη κατάσταση. Έτσι η ηθική του, ούτε προοδεύει ούτε μειώνεται, απλώς μένει στάσιμη.

γ) Η ηθική που αποκτά υπεροχή, ονομάζεται Ηθική Απόκτησης Υπεροχής (*visesa-bhāgiya-sīla*). Ένας μοναχός, αφού έχει εδραιωθεί στην ηθική, δεν είναι ικανοποιημένος με την απλή ηθική αλλά αγωνίζεται για την συγκέντρωση του νου. Η ηθική αυτού του μοναχού ονομάζεται Ηθική Υπεροχής ή Ηθική που κερδίζει το ειδικό όφελος της νοητικής συγκέντρωσης.

δ) Η ηθική που διεισδύει και διώχνει το σκοτάδι των νοητικών μολύνσεων, ονομάζεται Διεισδυτική Ηθική (*nibbedha-bhāgiya-sīla*). Ένας συγκεκριμένος μοναχός δεν είναι ικανοποιημένος με την απλή ηθική, αλλά προσπαθεί σκληρά να αποκτήσει μέσω του διορατικού διαλογισμού (*vipassanā*) ισχυρή διορατική γνώση (*balava-vipassanā-ñāṇa*), η οποία είναι η γνώση της αποστροφής για τα βάσανα του κύκλου των επαναγεννήσεων. Η ηθική αυτού του μοναχού είναι αυτή που διεισδύει και διώχνει το σκοτάδι των νοητικών μολύνσεων μέσω των Οδών και των Καρπών.

2) Ηθικοί Κανόνες για Μοναχούς, Μοναχές, Δόκιμους, και Οικογενειάρχες

α) Οι Κανόνες Πειθαρχίας που διακηρύχθηκαν από τον Ευλογημένο για τους μοναχούς, αλλά και εκείνοι που πρέπει να τηρούνται επίσης από αυτούς, παρ' όλο που διακηρύχθηκαν για τις μοναχές, ονομάζονται Ηθικοί Κανόνες για Μοναχούς (*bhikkhu-sīla*).

β) Οι Κανόνες Πειθαρχίας που διακηρύχθηκαν για τις μοναχές, αλλά και εκείνοι που πρέπει επίσης να τηρούνται από αυτές, παρ' όλο που διακηρύχθηκαν για τους μοναχούς, ονομάζονται Ηθικοί Κανόνες για Μοναχές (*bhikkhunī-sīla*).

γ) Οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες που τηρούνται από τους δόκιμους ή νεόφυτους άντρες (*sāmaṇera*) και από τις δόκιμες ή νεόφυτες γυναίκες (*sāmaṇerī*), ονομάζονται Ηθικοί Κανόνες για όσους δεν έχουν ανώτερη χειροτονία (*anupasampanna-sīla*), δηλαδή για Δόκιμους.

Μόνον οι δόκιμοι θεωρούνται από τον Σχολιαστή ως μοναχοί χωρίς ανώτερη χειροτονία (*anupasampanna*). Παρ' όλα αυτά, υπάρχει ένα άλλο είδος, εκείνοι που είναι υπό εκπαίδευση (*sikkhamāna*). Μια και αυτοί που είναι υπό εκπαίδευση, είναι ηλικιωμένες αρχάριες που υπόκεινται σε ειδική δοκιμαστική εκπαίδευση για να γίνουν μοναχές, δεν αναφέρονται εδώ ξεχωριστά ως υπό εκπαίδευση αλλά υπολογίζονται ως δόκιμες.

δ) Η ηθική που τηρείται από τους λαϊκούς, ονομάζεται Ηθικοί Κανόνες του Οικογενειάρχη (*gahaṭṭha-sīla*). Αναφορικά με τους κανόνες του Οικογενειάρχη, η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*) λέει:

«Upāsaka-upāsikānaṃ nicca-sīla-vasena pañca-sikkhāpadāni,
sati vā ussāhe dasa,
uposathaṅga-vasena aṭṭhā ti idaṃ gahaṭṭha-sīlaṃ».

«Οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες ως μόνιμη τήρηση, οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες περιστασιακά, και οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες ως ειδική τήρηση σε μία Ημέρα Επαγρύπνισης (*Uposatha*), υπάγονται στους Ηθικούς Κανόνες ενός Οικογενειάρχη που πρέπει να τηρούνται από γυναίκες και άντρες».

Υπάρχουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με το νόημα της φράσης στα Πάλι: *sati vā ussāhe*, «όταν είναι δυνατόν» που αναφέρεται στην Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*). Κάποιοι δάσκαλοι έχουν την άποψη ότι όχι μόνον οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες αλλά και οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες θα πρέπει να τηρούνται ως μόνιμη δέσμευση. Έτσι εφαρμόζουν λανθασμένα στους Δέκα Ηθικούς Κανόνες το χαρακτηριστικό της μόνιμης τήρησης (*nicca-sīla*) το οποίο προορίζεται μόνο για τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες.

Αυτοί οι δάσκαλοι λένε:

«Για να τηρήσει κανείς τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες, δεν είναι απαραίτητο να εξετάσει εάν έχει την ικανότητα να το κάνει. Απλώς θα πρέπει να τους τηρεί για πάντα. Όσον αφορά τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες, παρ' όλο που κάποιος προτρέπεται να τους τηρεί ως μόνιμη δέσμευση, μόνο τα άτομα που έχουν την ικανότητα να το κάνουν πρέπει να τους τηρούν. «Ικανότητα» εδώ, σημαίνει την ικανότητα να εγκαταλείψει τον θησαυρό του χρυσού και του αργύρου που κατέχει, χωρίς πλέον καμία προσκόλληση σε αυτόν. Εγκαταλείποντας κανείς τα υπάρχοντά του με αυτόν τον τρόπο, θα πρέπει να τηρεί τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες για όλη του την ζωή, και όχι μόνο για μερικές ημέρες ή μερικούς μήνες. Εάν η πρόθεσή του είναι να αποφύγει την χρήση χρυσού και αργύρου μόνο κατά την διάρκεια της τήρησης των κανόνων και μετά να τα χρησιμοποιήσει ξανά, τότε δεν πρέπει να τους τηρεί καθόλου».

Κάποιοι άλλοι, σκεπτόμενοι επίσης λανθασμένα λένε: «Είναι δύσκολο για τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν την περιουσία που κατέχουν σε χρυσό και σε ασήμι. Επομένως, οι λαϊκοί δεν είναι κατάλληλοι για να τηρούν τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες».

Επίσης, σύμφωνα με το υπο-Σχόλιο της Οδοῦ της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), ο όρος «δέκα» (*dasa*) θα πρέπει να θεωρηθεί ως οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες των δόκιμων. Σχολιάζεται περαιτέρω, ότι ο όρος «ηθικοί κανόνες» (*sīla*) εδώ, είναι σαν τους ηθικούς κανόνες που τηρούσαν από τον αγγειοπλάστη Γκατικάρρα (*Ghaṭikāra*) και από άλλους. Αυτή η ερμηνευτική δήλωση προκαλεί μεγαλύτερη σύγχυση στην ήδη εσφαλμένη άποψη αυτών των ανθρώπων. Παίρνουν την ακραία άποψη ότι δεν είναι αρκετό να απέχουν απλώς από την απόκτηση και την κατοχή νέου πλούτου, αλλά θα πρέπει να είναι σε θέση να εγκαταλείψουν και όλα αυτά που ήδη κατέχουν, όπως ακριβώς έκανε ο Γκατικάρρα στην «Ομιλία για τον Γκατικάρρα» (*Ghaṭikāra-sutta, Rājavagga, Majjhimaṇṇāsā, MN 81*) ο οποίος απέφυγε να χρησιμοποιήσει χρυσό και ασήμι για όλη του την ζωή. Και μόνον όταν είναι κανείς σαν τον Γκατικάρρα από αυτήν την άποψη, μπορεί να εδραιωθεί πλήρως στους Δέκα Ηθικούς Κανόνες. Επομένως, έχουν κάνει μια υπερβολή.

Ας το αναλύσουμε: Η άποψή τους είναι ότι μόνον όταν ένα άτομο μπορεί «να εγκαταλείψει τον θησαυρό του από χρυσάφι και ασήμι χωρίς να έχει πλέον προσκόλληση σε αυτόν», πρέπει να τηρεί τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες. Ειδάλλως είναι λάθος, όπως προκύπτει από τον «εκπαιδευτικό κανόνα για το χρυσάφι» (*jāta-rūpa-sikkhāpada*) των Δέκα Ηθικών Κανόνων. Σύμφωνα με αυτήν την ερμηνεία, μόνον όταν οι άνθρωποι μπορούν να εγκαταλείψουν όλον τον πλούτο που έχουν, χωρίς να προσκολλώνται άλλο σε αυτόν, θα εδραιωθούν πλήρως στους Δέκα Ηθικούς Κανόνες. Ο Γκατικάρρα ήταν ένας Μη Επιστρέφων (*Anāgāmi*) ο οποίος είχε ήδη εγκαταλείψει όλα τα πλούτη του χωρίς άλλη προσκόλληση προς αυτά.

Στην εποχή μας, αν και οι λαϊκοί άνθρωποι δεν αποκτούν καινούρια πλούτη κατά την διάρκεια της ημέρας τήρησης των Δέκα Ηθικών Κανόνων, εν τούτοις, έχουν αποθηκεύσει στο σπίτι τους και σε άλλα μέρη, όλα τους τα πλούτη που έχουν αποκτήσει προηγουμένως, κάτι που είναι αντίθετο με τον εκπαιδευτικό κανόνα για το χρυσάφι (*jāta-rūpa-sikkhāpada*). Ως εκ τούτου, δεν πρέπει να τηρούν τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες εκτός και εάν εγκαταλείψουν όλα τα πλούτη τους χωρίς άλλη προσκόλληση. Ακόμα και αν λάβουν τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες, αποτυγχάνουν να τους τηρήσουν.

Η ερμηνεία αυτών των δασκάλων δεν είναι βιώσιμη, διότι για τους μοναχούς υπάρχει ο εκπαιδευτικός κανόνας σχετικά με την χρήση και την κατοχή χρήματος (*rūpiya-sikkhāpada*) ο οποίος είναι πιο εκλεπτυσμένος και ευγενής από τον εκπαιδευτικό κανόνα των λαϊκών για τον χρυσό και το ασήμι (*jāta-rūpa-sikkhāpada*). Σύμφωνα με αυτόν τον εκπαιδευτικό κανόνα (*sikkhāpada*), ένας μοναχός δεν πρέπει να δέχεται χρήματα ούτε να επιτρέπει σε άλλους να το κάνουν γι' αυτόν. Εάν τα χρήματα αφεθούν δίπλα του και δεν υπάρχει εκεί κάποιος άλλος για να τα παραλάβει, δεν πρέπει να εφησυχάσει αλλά να προβάλλει την αντίρρησή του λέγοντας: «Ο χρυσός και το ασήμι δεν επιτρέπονται στους μοναχούς. Δεν τα δεχόμαστε». Εάν δεν εγείρει καμία αντίρρηση τότε διαπράττει παράβαση. Και ο χρυσός και το ασήμι θα πρέπει να εγκαταλειφθούν και από αυτόν. Αυτός είναι ο Κανόνας Πειθαρχίας που ορίζει ο Βούδας.

Ας υποθέσουμε ότι, όταν ένας χορηγός (*dāyaka*) προσεγγίζει έναν μοναχό και του προσφέρει χρήματα παρ' όλο που ο μοναχός ακολουθώντας τους Κανόνες Πειθαρχίας του το απαγορεύει και αρνείται να τα δεχτεί, εκείνος έτσι κι αλλιώς τα αφήνει και φεύγει. Εάν έρθει ένας άλλος χορηγός και ο μοναχός του επαναλάβει την ίδια άρνηση για τα χρήματα, και ο χορηγός πει: «Τότε παρακαλώ, δείξτε μου ένα ασφαλές μέρος για την φύλαξη αυτών των χρημάτων», ο μοναχός μπορεί να πάρει μαζί του τον χορηγό, να πάει μέχρι την έβδομη ταράτσα του μοναστηριού και να πει: «Εδώ είναι ένα ασφαλές μέρος». Αλλά δεν πρέπει να πει: «Φύλαξε τα χρήματα εδώ». Ωστόσο, όταν φύγει ο χορηγός, αφού έχει φυλάξει τα χρήματα με ασφάλεια στο μέρος που του έχει υποδειχθεί, ο μοναχός μπορεί να κλείσει την πόρτα του δωματίου προσεχτικά και να την φυλάει.

Με αυτόν τον τρόπο, ο μοναχός δεν είναι ένοχος για παράβαση κανενός πειθαρχικού κανόνα. Το σχόλιο, κατά την εξέταση του εκπαιδευτικού κανόνα για τα χρήματα (*rūpiya-sikkhāpada*), το δηλώνει αυτό ξεκάθαρα.

Εάν η κατοχή χρυσού και ασημιού δεν επιτρέπεται στους λαϊκούς που τηρούν τον εκπαιδευτικό κανόνα για τον χρυσο και το ασήμι (*jāta-rūpa-sikkhāpada*), δεν θα επιτρέπεται για κανέναν λόγο και για τον μοναχό που τηρεί τους ακόμα πιο εκλεπτυσμένους και ευγενείς ηθικούς κανόνες σχετικά με τον χρυσό και το ασήμι. Πρέπει λοιπόν να σημειωθεί, ότι όπως ένας τέτοιος μοναχός είναι απαλλαγμένος από παράβαση, τό ίδιο θα ισχύει και για έναν λαϊκό ο οποίος τηρώντας τον εκπαιδευτικό κανόνα για τον χρυσό και το ασήμι, δεν υποπέφτει σε παράβαση με το να αφήνει την περιουσία του σε ένα ασφαλές μέρος.

Στο υπο-Σχόλιο της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), το παράδειγμα του αγγειοπλάστη Γκατικάρα (*Ghaṭikāra*) δεν αναφέρεται με σκοπό να μεταδώσει το νόημα ότι: «Οι λαϊκοί πρέπει να τηρούν τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες μόνον όταν είναι σε θέση να εγκαταλείψουν όλα τα πλούτη τους χωρίς να είναι πλέον προσκολλημένοι σε αυτά», όπως ο Γκατικάρα.

Στην πραγματικότητα, το παράδειγμα του Γκατικάρα, ανώτερου τηρητή των Δέκα Ηθικών Κανόνων, αναφέρεται μόνο και μόνο για να προτρέψει τους ανθρώπους να μην ικανοποιούνται με την συνηθισμένη τήρηση των Δέκα Ηθικών Κανόνων, αλλά να καταβάλουν προσπάθειες για να γίνουν τηρητές ενός ανώτερου τύπου ηθικής, ακολουθώντας το παράδειγμα του Γκατικάρα. Ακόμα κι αν δεν μπορούν να είναι ίσοι με αυτόν, η παραπομπή γίνεται για να τους ενθαρρύνει να μιμηθούν τον Γκατικάρα όσο το δυνατόν περισσότερο.

Η αρμοδιότητα για αυτήν την παρατήρηση ανήκει στο σχόλιο του έργου «Έτσι Ειπώθηκε» (*Itivuttaka-aṭṭhakathā*)¹, του Ατσαρίγια Νταμμαπάλα Θέρα (*Acariya Dhammapāla Thera*), ο οποίος είναι επίσης και ο συγγραφέας του υπο-Σχολίου της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*): *Sīlam-ayanti nicca-sīla-uposathanīyamādi-vasena pañca, aṭṭha, dasa vā sīlāni samādiyantassa* Δηλαδή: «Πέντε Ηθικοί Κανόνες που τηρούνται μόνιμα (*nicca-sīla*), Οκτώ Ηθικοί Κανόνες που τηρούνται τις ημέρες Επαγρύπνισης (*Uposatha-sīla*) και Δέκα Ηθικοί Κανόνες που τηρούνται περιστασιακά (*niyama-sīla*)».

Σύμφωνα με αυτό το Σχόλιο, είναι ξεκάθαρο ότι οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες δεν τηρούνται μόνιμα. Τηρούνται περιστασιακά.

Επίσης, στην «Ομιλία για τους Λατρεύοντες Οικογενειάρχες» (*Gahaṭṭhā-vandanā-sutta*, SN 11.18), βρίσκουμε την ακόλουθη αφήγηση:

«Κάποτε ο Σάκκα, ο Βασιλιάς των Θεών, κατέβηκε από το Ανάκτορο Βετζάγιαντα (*Vejayanta*) για να επισκεφτεί τον βασιλικό κήπο. Ενώ ήταν έτοιμος να ανέβει στο άρμα του, υπέβαλλε προηγουμένως τα σέβη του προς τις οκτώ κατευθύνσεις.

Τότε ο θεός Ματάλι (*Mātali*) είπε: «Σε ποιον υποβάλλετε τα σέβη σας Κύριε;»

Ο Σάκκα απάντησε:

---

¹ *Itivuttaka*: «Έτσι ειπώθηκε από τον Βούδα». Ρήσεις του Βούδα που ξεκινούν με αυτήν την φράση. Ένα Βουδιστικό κείμενο από τα παλαιότερα τμήματα του Κανόνα Πάλι.

Ye gahaṭṭhā ruñña-karā,
sīlavanto upāsakā,
Dhammena dāraṃ posenti,
te namassāmi Mātali.

«Μερικοί άνθρωποι εκτελούν αξιέπαινες πράξεις.
Είναι επίσης προικισμένοι με ηθική.
Βρίσκουν καταφύγιο στο Τριπλό Κόσμημα του Βούδα, της
Διδασκαλίας (*Dhamma*), και της Μοναστικής Κοινότητας
(*Saṅgha*), και συντηρούν τις γυναίκες και τα παιδιά τους
δίκαια.
Σε αυτούς Ματάλι, υποβάλλω τα σέβη μου».

Η φράση «προικισμένοι με ηθική» (*sīlavanto*) στην απάντηση που έδωσε ο Σάκκα, εξηγείται από τον Σχολιαστή ως εξής:

Sīlavanto ti upāsakatte patiṭṭhāya pañca hi pi dasa hi pi sīlehi samannāgatā.

Δηλαδή: «Η φράση 'Αυτοί που είναι προικισμένοι με ηθική', σημαίνει εκείνους που καταφεύγουν και εδραιώνονται στο Τριπλό Κόσμημα, στους Πέντε Ηθικούς Κανόνες και στους Δέκα Ηθικούς Κανόνες».

Σύμφωνα με αυτό το Σχόλιο, είναι σαφές ότι οι άνθρωποι στους οποίους ο Σάκκα, ο Βασιλιάς των Θεών, αποτίει φόρο τιμής, είναι οι άνθρωποι που ενώ ζουν με τις οικογένειές του, τηρούν τους Πέντε και τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες.

Επίσης, στο υπο-Σχόλιο της Συλλογής των Θεματικών Ομιλιών (*Samyutta-nikāya*), δίδεται η εξής ερμηνεία:

Nicca-sīla-vasena pañcahi,
niyama-sīla-vasena dasahi

«Οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες πρέπει να λαμβάνονται ως μόνιμοι (*nicca-sīla*),
οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες ως περιστασιακοί (*niyama-sīla*)».

Περιστασιακοί Ηθικοί Κανόνες (*niyama-sīla*)

Στο λεξικό «Φως στο Λεξικό» (*Magadha Dictionary, Abhidhānappadīpikā*, στίχος 444), η έννοια «Περιστασιακοί Κανόνες» (*niyama-sīla*) παρουσιάζεται εν συντομία ως εξής:

Yaṃ deha-sādhanāpekkhaṃ,
niccaṃ kamma-mayaṃ yamo,
āgantū-sādhanāṃ kammaṃ,
aniccaṃ niyamo bhava.

«Η ηθική που πρέπει να τηρείται για πάντα,
είναι οι μόνιμοι ηθικοί κανόνες (*yāma-sīla*).
Η ηθική που δεν πρέπει να τηρείται για πάντα
αλλά μόνο ανά περίπτωση,
είναι οι περιστασιακοί ηθικοί κανόνες (*niyāma-sīla*)».

Οι εκφράσεις «μόνιμοι κανόνες» και «περιστασιακοί κανόνες» έχουν τις ρίζες τους στον Βραχμανισμό· δες το λεξικό Αμάρα (*Amara's Dictionary, Amara-kosa-abhidhāna*, στίχος 49):

«Να μην βλάπτεις, να μην λες ψέματα, να μην κλέβεις,
να μην παραδίδεσαι σε ανήθικες σεξουαλικές πράξεις,
να μην δέχεσαι προσφορές: Αυτοί οι πέντε, είναι οι μόνιμοι ηθικοί κανόνες (*yama-sīla*) οι οποίοι πρέπει να τηρούνται για πάντα.
Να εξαγνίζεσαι, να ικανοποιήσαι εύκολα, να είσαι ολιγαρκής,
να απαγγέλλεις τις Βέδες, να θυμάσαι τον Βράχμα:
Αυτοί οι πέντε, είναι περιστασιακοί ηθικοί κανόνες (*niyama-sīla*)
οι οποίοι πρέπει να τηρούνται ανά περίπτωση».

Σύμφωνα με την Συλλογή των Θεματικών Ομιλιών (*Saṃyutta-nikāya*) και το Σχόλιό της, είναι σαφές ότι ακόμα και οι άνθρωποι που συντηρούν τις οικογένειές τους με τον σωστό τρόπο διαβίωσης, μπορούν να τηρήσουν τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες. Ως εκ τούτου, η άποψη ότι: «Οι άνθρωποι πρέπει να τηρούν τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες μόνον όταν είναι σε θέση να εγκαταλείψουν το χρυσάφι και το ασήμι τους χωρίς καμία προσκόλληση σε αυτά, όπως έκανε ο αγγειοπλάστης Γκατικάρα» δεν είναι σωστή. Είναι υπερβολή.

Επιπλέον, από τα δέκα καθήκοντα ενός βασιλιά, που αναφέρονται στην Μακρά Ιστορία Γέννησης για την Χρυσή Χήνα (*Mahā-haṃsa-jātaka*, JA 534), το Σχόλιο λέει ότι ο όρος Ηθική (*sīla*) ισχύει τόσο για τους Πέντε όσο και για τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες. Επομένως, είναι προφανές ότι και οι βασιλείς τηρούν επίσης τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες ως ένα από τα καθήκοντά τους.

Εάν ισχυρισθεί κανείς ότι: «Οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες πρέπει να τηρούνται μόνον όταν μπορούν να τηρούνται για πάντα», όταν δηλαδή είναι μόνιμοι, τότε οι βασιλείς που έχουν επικεφαλείς βασιλίσσες, κατώτερες βασιλίσσες, παλλακίδες, και θησαυροφυλάκια γεμάτα χρυσάφι και ασήμι, δεν θα μπορούσαν να τηρήσουν τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες λόγω των Κανόνων Εκπαίδευσης για την αγαμία (*abrahma-cariya-sikkhāpada*) και για το χρυσάφι (*jāta-rūpa-sikkhāpada*).

Αν λοιπόν η τήρηση των Δέκα Ηθικών Κανόνων ήταν αδύνατη για τους βασιλείς, τότε ο Σχολιαστής δεν θα τους είχε συμπεριλάβει στο σχόλιό του για την Ηθική των δέκα βασιλικών καθηκόντων.

Αλλά ο Σχολιαστής τους αναφέρει σίγουρα στο σχόλιό του. Συνεπώς, οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες δεν ανήκουν στους μόνιμους κανόνες ηθικής (*nicca-sīla*). Ανήκουν στους περιστασιακούς ηθικούς κανόνες που τους τηρεί κανείς όποτε είναι δυνατόν.

Επιπλέον, το Σχόλιο των Συμπληρωματικών Αναγνώσεων (*Khuddaka-pāṭha*) εξηγεί το πώς οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες προέρχονται από τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες Εκπαίδευσης (*sikkhāpada*).

Οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες (*dasa sikkhāpada*) δηλώνουν την αποχή από:

1. Αποχή από τον φόνο έμβιων όντων (*pāṇātipāta*).
2. Αποχή από την λήψη του οτιδήποτε δεν σου έχει δοθεί, δηλαδή από την κλοπή (*adinnādāna*).
3. Αποχή από την λανθασμένη σεξουαλική συμπεριφορά (*abrahmacariya*).
4. Αποχή από τον ψευδή λόγο (*musā-vāda*).
5. Αποχή από τον οίνο, τις οινοπνευματώδεις και μεθυστικές ουσίες, που προκαλούν μέθη και αμέλεια (*surā-meraya-majja-pamādaṭṭhāna*).
6. Αποχή από την λήψη φαγητού σε ακατάλληλες ώρες (*vikāla-bhojana*).
7. Αποχή από τον χορό, το τραγούδι, την μουσική, και την παρακολούθηση θεαμάτων (*nacca-gīta-vādita-visūka-dassana*).
8. Αποχή από τον στολισμό του σώματος με γιρλάντες, αρώματα και αλοιφές (*mālāgandha-vilepana-dhāraṇa-mañḍana-vibhūsanatṭhāna*).
9. Αποχή από την χρήση υψηλών και πολυτελών κρεβατιών και καθισμάτων (*ucccā-sayana-mahā-sayana*).
10. Αποχή από την αποδοχή χρυσού ή χρημάτων (*jāta-rūpa-rajata-patiggahaṇā*).

Από τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες, οι δύο πρώτοι, δηλαδή οι Εκπαιδευτικοί Κανόνες της αποχής από τον φόνο έμβιων όντων (*pāṇātipāta-sikkhāpada*) και της αποχής από την κλοπή (*adinnādāna-sikkhāpada*), πρέπει να τηρούνται από τους λαϊκούς ή τους δόκιμους (*sāmañeras*) ως μόνιμοι ηθικοί κανόνες (*nicca-sīla*).

Ο τρίτος Εκπαιδευτικός Κανόνας περί αγνότητας (*abrahmacariya-sikkhāpada*) δεν αναφέρεται ως μόνιμος ηθικός κανόνας (*nicca-sīla*) για τους λαϊκούς. Είναι ένας κανόνας που πρέπει να τηρείται μόνον όταν είναι κανείς σε θέση να τον εφαρμόσει, δηλαδή περιστασιακός.

Επιπλέον, από τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες, ο έβδομος, δηλαδή ο Εκπαιδευτικός Κανόνας για αποχή από χορό, τραγούδι, κλπ. (*nacca-gīta-sikkhāpada*), και ο όγδοος, ο Εκπαιδευτικός Κανόνας για αποχή από στολισμό με γιρλάντες κλπ. (*mālā-gandha-sikkhāpada*), συγχωνεύονται σε έναν κανόνα. Και ο τελευταίος Εκπαιδευτικός Κανόνας για τα χρήματα, εξαιρείται επίσης για τους λαϊκούς.

Επίσης, σύμφωνα με αυτό Σχόλιο, από τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες που πρέπει να τηρούν οι λαϊκοί επί μόνιμου βάσεως, είναι οι εξής τέσσερεις: αποχή από φόνο, κλοπή, ψέματα και λήψη μεθυστικών ουσιών. Οι λαϊκοί δεν μπορούν να τηρούν πάντα τον κανόνα για την αγαμία (*abrahmacariya-sikkhāpada*). Δεν είναι επίσης σε θέση να τηρούν μόνιμα τους κανόνες σχετικά με την λήψη φαγητού σε ακατάλληλη ώρα (*vikāla-bhojana*), με τον χορό και το τραγούδι (*nacca-gīta*) κλπ.

Έτσι είναι σαφές, ότι και οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες είναι ένας περιορισμένος (*niyama*) τύπος αρετής (*sīla*) που πρέπει να τηρείται μόνον όταν είναι δυνατόν.

Αν και αναφέρεται στο Σχόλιο των Συμπληρωματικών Αναγνωσμάτων (*Khuddaka-pāṭha*) ότι ο Εκπαιδευτικός Κανόνας σχετικά με τα χρήματα (*jāta-rūpa-sikkhāpada*) είναι ένας ειδικός κανόνας για τους δόκιμους, η παραβίασή του δεν συνεπάγεται πτώση από την περίοδο δοκιμασίας.

Κι αυτό, διότι στο Μεγάλο Κεφάλαιο (*Mahā-khandhaka*, της *Vinaya Mahāvagga*, Vin Mn 1), παρ' όλο που ο Ευλογημένος ορίζει τους δέκα παράγοντες (*dasaṅga*) που θα αναγκάσουν τους δόκιμους να εκπέσουν από την περίοδο δοκιμασίας, μόνον οι πέντε πρώτοι από τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες περιλαμβάνονται σε αυτούς τους παράγοντες. Οι τελευταίοι πέντε δεν περιλαμβάνονται.

Επομένως, παρά την παραβίαση ενός εξ' αυτών των πέντε τελευταίων κανόνων, οι δόκιμοι δεν εκπίπτουν από την περίοδο δοκιμασίας. Είναι ένοχοι μόνο για την παραβίαση των κανόνων που συνεπάγονται την δέουσα τιμωρία. Εάν δεχτούν την τιμωρία που τους επιβάλλουν οι δάσκαλοί τους, θα γίνουν και πάλι καλοί δόκιμοι, απαλλαγμένοι εγκαίρως από την ενοχή.

Έτσι, ακόμα και οι αρχάριοι για τους οποίους οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες είναι υποχρεωτικοί, δεν θα εκπέσουν από την περίοδο δοκιμασίας παρά τον Εκπαιδευτικό Κανόνα για τα χρήματα (*jāta-rūpa-sikkhāpada*). Είναι σαφές λοιπόν, ότι από τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες, οι πέντε τελευταίοι δεν είναι τόσο σημαντικοί για τους δόκιμους, όσο οι πρώτοι πέντε. Επομένως, δεν είναι σωστό να λέμε και να γράφουμε, προτρέποντας την αυστηρή τήρηση του κανόνα περί χρημάτων για τους λαϊκούς, όταν δεν θεωρείται τόσο σημαντικός ούτε ακόμα και για τους δόκιμους.

Είναι αποδεκτό ότι, τόσο τα Σχόλια της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), όσο και τα Σχόλια για τα Συμπληρωματικά Αναγνώσματα (*Khuddaka-pāṭha*), εγράφησαν από τον Σεβάσμιο Μέγα Μπουνταγκόσα (*Mahā Buddhaghosa*). Εφ' όσον και τα δύο βιβλία εγράφησαν από τον ίδιο συγγραφέα, η ερμηνεία τους δεν μπορεί να είναι διαφορετική.

Θα πρέπει να σημειωθεί, ότι το εδάφιο από την Οδό της Εξάγνισης που λέει:

«Οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες δεν είναι μόνιμος τύπος ηθικής (*nicca-sīla*) για τους λαϊκούς. Είναι περιστασιακοί (*niyama-sīla*) και πρέπει να τηρούνται μόνον όταν είναι εφικτό»

(*Upāsaka-upāsikānaṃ nicca-sīla-vasena pañca-sikkhāpadāni, sati vā ussāhe dasa*),

είναι σύμφωνο με το Σχόλιο των Συμπληρωματικών Αναγνώσεων (*Khuddaka-pāṭha*) και με το Σχόλιο του έργου «Έτσι Ειπώθηκε» (*Iti-vuttaka*).

Σε σχέση με την παραβίαση των κανόνων, το Σχόλιο των Συμπληρωματικών Αναγνώσεων, αφού ασχοληθεί με θέματα που αφορούν τους δόκιμους, αναφέρει: «Αντιθέτως, στην περίπτωση των λαϊκών, εάν αφού πάρουν τον όρκο τήρησης των Πέντε Ηθικών Κανόνων παραβιάσουν στην συνέχεια έναν από αυτούς, μόνον αυτός ο ένας θα έχει παραβιαστεί. Και εάν αυτός ο ένας συνεχίσει να τηρείται με την λήψη νέου όρκου, οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες θα είναι πλήρεις ξανά».

Όμως μερικοί δάσκαλοι (*apare*)¹ υποστηρίζουν το εξής:

«Εάν οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες λαμβάνονται χωριστά ο ένας από τον άλλον, η παραβίαση ενός εξ' αυτών δεν προκαλεί την παραβίαση των υπολοίπων. Ωστόσο, εάν στην αρχή της λήψης των κανόνων, λένε:

---

¹ Δες την Προκαταρκτική Εξέταση για τις Τελειοποιήσεις στην σελ. 110.

«Ορκίζομαι να τηρώ και τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες ολικά» (*Pañcaṅga-samannāgataṃ sīlaṃ samādiyāmi*), τότε, αν ένας από αυτούς παραβιαστεί, παραβιάζονται όλοι, διότι ο όρκος ελήφθει αρχικά και για τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες μαζί. Όσον αφορά το αποτέλεσμα της παραβίασης των κανόνων, κάθε παράβαση κανόνα θα έχει της δικές της συνέπειες χωρίς να επηρεάζει τους άλλους κανόνες».

Αλλά μερικοί δάσκαλοι εκλογικεύουν αυτήν την άποψη λέγοντας ότι αφού κάποιος ορκιστεί να τηρήσει πλήρως και τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες, εάν στην συνέχεια παραβιάσει έναν εξ' αυτών, δεν παραβιάζονται όλοι. Οι υπόλοιποι παραμένουν ανεπηρέαστοι. Εάν δεχτούμε έτσι αυτήν την ορθολογική εξήγηση, τότε δεν θα υπάρχει διαφορά στις απόψεις τους. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ανάλυση των Εκπαιδευτικών Κανόνων (*Sikkhāpada-vibhaṅga*), του Σχόλιου «Ο Διαλύων την Αυταπάτη» (*Sammoha-vinodanī, VibhA*) δηλώνει:

Gahaṭṭhā yaṃ yaṃ vītikkamanti, taṃ tad-eva khaṇḍaṃ hoti bhijjati,
avaśesaṃ na bhijjati. Kasmā? Gahaṭṭhā hi anibaddha-sīlā honti,
yaṃ yaṃ sakkonti taṃ tad-eva gopenti.

«Εάν ο λαϊκός, αφού λάβει τους Κανόνες, παραβιάσει έναν από αυτούς, μόνον αυτός ο ένας θα έχει παραβιαστεί. Οι υπόλοιποι όχι. Γιατί; Διότι για τους λαϊκούς δεν υπάρχουν υποχρεωτικοί μόνιμοι ηθικοί κανόνες για να τηρήσουν όπως οι δόκιμοι».

Από τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες, οι λαϊκοί μπορούν να τηρούν όποιους μπορούν. Έναν, δύο ή τρεις, και όχι απαραίτητως και τους πέντε. Όμως δεν πρέπει να λέμε ότι επειδή τηρούν τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες μόνον εν μέρει και όχι πλήρως, αυτό δεν ισοδυναμεί με την τήρηση των κανόνων και ότι δεν θα αποκομίσουν κανένα όφελος γι' αυτό.

Ας σημειωθεί λοιπόν, ότι παρ' όλο που οι λαϊκοί δεν μπορούν να τηρήσουν και τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες αλλά μόνον όσο το δυνατόν περισσότερους, θα αποκομίσουν οφέλη, και ότι η ηθική τους (*sīla*) είναι γνήσια.

Σχετικά με αυτό, το Σχόλιο για την Οδό της Αναλυτικής Γνώσης (*Paṭisambhidā-magga*), σχολιάζει την Ηθική Περιορισμένης Αγνότητας (*pariyanta-pārisuddhi-sīla*)¹ ως εξής: «Υπάρχουν δύο είδη ορίων όσον αφορά την ηθική. Το όριο στον αριθμό των κανόνων που τηρούνται και το όριο στην περίοδο διάρκειας της τήρησης. Ένας λαϊκός μπορεί να τηρεί έναν κανόνα ή δύο, τρεις τέσσερις, πέντε, οκτώ, ή δέκα κανόνες. Αλλά οι εκπαιδευόμενες γυναίκες (*sikkhamāna*), οι δόκιμοι μοναχοί (*sāmaṇera*) και οι δόκιμες μοναχές (*sāmaṇerī*), πρέπει να τηρούν πλήρως τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες. Αυτό είναι το όριο των κανόνων που πρέπει να τηρούνται».

---

¹ Αυτός ο τύπος ηθικής περιγράφεται πλήρως στο κεφάλαιο: Είδη Ηθικής σε Ομάδες των Πέντε, σελ. 284.

Το ουσιαστικό νόημα εδώ είναι: Εάν ο λαϊκός λάβει είτε έναν κανόνα, είτε δύο, τρεις, τέσσερεις, πέντε, ή οκτώ ή δέκα στον αριθμό, και τους τηρήσει σωστά, η ηθική του θα γίνει αγνή ηθική με όριο τον αριθμό των κανόνων που τηρούνται (*sikkhāpada-pariyanta-pārisuddhi-sīla*).

Επομένως, αν και στην πράξη δεν ορκίζεται κανείς να λάβει μόνον έναν, δύο, τρεις, ή τέσσερεις αλλά και τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες, δεν είναι υποχρεωτικό να τους τηρήσει όλους. Αν μπορεί να τηρήσει έναν μόνο κανόνα, πρέπει να τηρήσει αυτόν. Αν μπορεί να τηρήσει δύο, θα πρέπει να τηρήσει αυτούς τους δύο, και ούτω καθ' εξής.

Μπορεί να αναρωτηθεί κανείς: Εφ' όσον οι λαϊκοί έχουν το δικαίωμα να τηρούν οποιονδήποτε αριθμό κανόνων επιθυμούν, τότε γιατί οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες και μόνο, ορίζονται στο Σχόλιο της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*) που λέει ότι: «για τους λαϊκούς άντρες και γυναίκες σχετικά με τους μόνιμους κανόνες, αυτοί είναι οι Πέντε Εκπαιδευτικοί Κανόνες που πρέπει να τηρούνται μόνιμα;» (*upāsaka-upāsikānaṃ nicca-sīla-vasena pañca-sikkhāpadāni*);

Η απάντηση είναι, ότι το Σχόλιο εδώ, αφορά κυρίως το αξίωμα της ηθικής το οποίο απαιτεί να τηρούνται μόνιμα και οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες (*nicca-sīla-vasena pañca-sikkhāpadāni*). Δεν έχουμε δικαίωμα να παραλείψουμε ό,ποιον κανόνα επιθυμούμε. Είναι λάθος να παραβιάζουμε οποιονδήποτε από αυτούς τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες. Οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες παρουσιάζονται ως μόνιμοι κανόνες (*nicca-sīla*) υπό το πρίσμα του αξιώματος της ηθικής, όχι μόνο στην Οδό της Εξάγνισης αλλά και σε άλλα κείμενα.

Οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες που έχουν την Αγαμία ως Πέμπτο Κανόνα

Εκτός από τους Πέντε, Οκτώ και Δέκα Ηθικούς Κανόνες, υπάρχουν επίσης οι κανόνες που έχουν την αγαμία ως πέμπτο κανόνα (*brahma-cariya-pañcama-sīla*), που μπορεί να τηρηθεί από τους λαϊκούς. Ωστόσο, οι κανόνες που έχουν την αγαμία ως πέμπτο κανόνα, στην πραγματικότητα δεν είναι άλλοι από τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες. Η διαφορά έγκειται, στο ότι ο τρίτος κανόνας από τους αρχικούς πέντε που αναφέρεται στην αποχή από την λανθασμένη σεξουαλική συμπεριφορά (*kāmesu micchācārā veramaṇī-sikkhāpadaṃ samādiyāmi*), αντικαθίσταται από τον κανόνα τήρησης της αγαμίας (*abrahmacariyā-veramaṇī-sikkhāpadaṃ samādiyāmi*), έτσι ώστε οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες, να γίνουν οι «Πέντε Ηθικοί Κανόνες που έχουν την Αγαμία ως πέμπτο κανόνα».

Οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες που έχουν την αγαμία ως πέμπτο, τηρήθηκαν την εποχή του Βούδα Κάσσαπα από τον λαϊκό Γκαβέσι (Gavesi), όπως καταγράφεται στην «Ομιλία για τον Γκαβέσι» (*Gavesi-sutta, Aṅguttara Nikāya* 5.180). Την εποχή του Βούδα Γκοτάμα, αυτό το είδος ηθικού κανόνα τηρήθηκε από τον Ούγγα (Ugga) έναν πλούσιο τραπεζίτη από την Βεσάλι (Vesālī), και τον Ούγγα, έναν πλούσιο τραπεζίτη από την Χατιγκάμα (Hatthigāma) της χώρας των Βατζίγιαν (Vajjian). (Δες την Πρώτη Ομιλία για τον Ούγγα (*Paṭhama-ugga-sutta*, AN 8.21) και την Δεύτερη Ομιλία για τον Ούγγα (*Dutiya-ugga-sutta*, AN 8.22).

Οι δύο Ούγγα έλαβαν τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες που έχουν την αγαμία ως πέμπτο κανόνα, από τον Ευλογημένο και τους τήρησαν. Από τις τέσσερεις συζύγους που είχε ο καθένας, οι μεγαλύτερες δόθηκαν σε γάμο με τους άντρες που αγαπούσαν, οι υπόλοιπες αφέθηκαν με τον ίδιο τρόπο, και στην συνέχεια αυτοί παρέμειναν ελεύθεροι για όλη τους την ζωή. Ήταν λαϊκοί «Μη Επιστρέφοντες» (*Anāgāmi*).

Δεν πρέπει να γίνει παρεξήγηση ότι τα παντρεμένα άτομα που θέλουν να τηρούν τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες με την αγαμία ως πέμπτο κανόνα, θα πρέπει στην παρούσα στιγμή να εγκαταλείψουν τους συντρόφους τους χωρίς καμία πλέον προσκόλληση σε αυτούς. Με άλλα λόγια, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι δεν μπορούν να τηρήσουν αυτό το είδος ηθικής (*sīla*) εάν δεν είναι διατεθειμένοι να απαρνηθούν τελείως τους συντρόφους τους. Διότι σύμφωνα με τα λόγια του Σχόλιου των Συμπληρωματικών Αναγνώσεων (*Khuddaka-pāṭha*) που αναφέρθηκε παραπάνω: «Από τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες, μόνο τέσσερεις θεωρούνται μόνιμοι κανόνες (*nicca-sīla*): αυτοί που απαγορεύουν την αφαίρεση ζωής, την λήψη αυτού που δεν σου έχει δοθεί, δηλαδή την κλοπή, το ψέμα και την λήψη μεθυστικών ουσιών».

Ως εκ τούτου, είναι προφανές ότι ο Εκπαιδευτικός Κανόνας για την αγαμία (*abrahma-cariya-sikkhāpada*) καθώς και οι υπόλοιποι κανόνες, όπως το να μην τρώμε σε λάθος ώρα (*vikāla-bhojana*), κλπ., δεν είναι μόνιμοι. Είναι κανόνες περιορισμένης ηθικής (*niyama-sīla*), που τηρούνται περιστασιακά. Μολονότι οι λαϊκοί δεν μπορούν να τηρούν τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες ακριβώς όπως ο αγγειοπλάστης Γκατικάρρα, μπορούν τουλάχιστον να τους τηρούν περιστασιακά όσο το δυνατόν περισσότερο.

Το ίδιο ισχύει επίσης και στην περίπτωση των δύο Ούγκα που ήταν Μη Επιστρέφοντες, οι οποίοι τηρώντας τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες με την αγαμία ως πέμπτο, εγκατέλειψαν τις συζύγους τους χωρίς καμία προσκόλληση και τηρούσαν τους κανόνες για όλη τους την ζωή. Εάν οι άλλοι άνθρωποι μπορούν να ακολουθήσουν το παράδειγμά τους και να τηρήσουν αυτόν τον κανόνα, έχει καλώς. Αλλά εάν δεν μπορούν να τους μιμηθούν πλήρως, θα πρέπει τουλάχιστον να τον τηρήσουν σύμφωνα με τις δυνατότητές τους.

Οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες που Έχουν την Αγαμία ως Πέμπτο και η Λήψη Τροφής Άπαξ Ημερησίως

Επιπλέον, υπάρχουν οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες που έχουν την αγαμία ως πέμπτο κανόνα και την λήψη φαγητού εφ' άπαξ, ή απλώς, την ηθική της λήψης φαγητού εφ' άπαξ (*eka-bhattika-sīla*). Λήψη φαγητού εφ' άπαξ, σημαίνει να τρώει κανείς μόνο μια φορά την ημέρα, το πρωί. Έτσι, εάν οι λαϊκοί θέλουν να τηρήσουν αυτό το είδος ηθικής (*sīla*), μπορούν, αφού λάβουν τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες με την αγαμία ως πέμπτο, να λάβουν ακόμα έναν κανόνα λέγοντας ότι: «Αναλαμβάνω να απέχω από την λήψη φαγητού σε ακατάλληλη ώρα» (*vikāla-bhojanā veramaṇī-sikkhāpadaṃ samādiyāmi*). Ή αν επιθυμούν να λάβουν τους όρκους στο σύνολό τους, μπορούν να το κάνουν λέγοντας ότι:

«Αναλαμβάνω την τήρηση των Πέντε Ηθικών Κανόνων που έχουν την αγαμία ως πέμπτο και θα απέχω από την λήψη φαγητού σε ακατάλληλη ώρα» (*brahmācariya-pañcama-eka-bhaddika-sīlaṃ samādiyāmi*).

Αυτό το είδος ηθικής (*sīla*) τηρήθηκε από τον λαϊκό Νταμμικά (Dhammika) και την λαϊκιά Ναντάματα (Nandamātā) την εποχή που ζούσε ο Ευλογημένος, όπως αναφέρει το Σχόλιο στην Ομιλία για τον Νταμμικά (*Dhammika-sutta*, Suttanipāta 2.14). Την εποχή του Βούδα Κάσσαπα, ο λαϊκός Γκαβέσι τηρούσε επίσης αυτόν τον ηθικό κανόνα. Το ίδιο έκαναν και άλλοι 500 λαϊκοί. (Δες την Ομιλία σχετικά με τον Γκαβέσι (*Gavesi-sutta*, *Aṅguttara Nikāya* 5.180)).

Οκτώ Ηθικοί Κανόνες Ημέρας Τήρησης

Μπορεί να αναρωτηθεί κανείς, γιατί όταν αναφέρονται οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες χρησιμοποιείται μόνον ο όρος «πέντε» (*pañca*), ή όταν αναφέρονται οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες χρησιμοποιείται μόνον ο όρος «δέκα» (*dasa*), ενώ όταν περιγράφονται οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες, χρησιμοποιείται όχι μόνον ο όρος «οκτώ» (*aṭṭha*) αλλά και ο επιπρόσθετος όρος «Τήρησις» (*Uposatha*)¹;

Ο όρος *Uposatha* (Τήρησις) έχει πέντε έννοιες:

1. Απαγγελία των Μοναστικών Κανόνων (*Pātimokkha*).
2. Κατάλληλο όνομα για ανθρώπους ή ζώα.
3. Τήρησις.
4. Το είδος της ηθικής (*sīla*) που πρέπει να τηρείται.
5. Ημέρα τήρησης της ηθικής (*sīla*).

Από αυτές τις πέντε, **1)** Η πρώτη έννοια σχετικά με τους Μοναστικούς Κανόνες, και **2)** Η δεύτερη έννοια σχετικά με το όνομα για ανθρώπους και ζώα, (όπως για έναν Πρίγκηπα, π.χ. Πρίγκηπας Ουποσάτα, ή για έναν ελέφαντα, π.χ. ο ελέφαντας Ουποσάτα, κλπ.), δεν έχουν καμία σχέση με αυτό το κεφάλαιο περί ηθικής (*sīla*). Μόνον οι υπόλοιπες τρεις έννοιες, δηλαδή η τρίτη, η τέταρτη και η πέμπτη πρέπει να εξετασθούν εδώ.

Αυτές οι τρεις έννοιες προέρχονται από τον όρο «*upavāsa*» της γλώσσας Πάλι, που σημαίνει τήρηση ή εκπλήρωση των κανόνων.

Έτσι, **3)** Η τρίτη έννοια σχετικά με την τήρηση, σημαίνει την πράξη της τήρησης των ηθικών κανόνων.

4) Η τέταρτη έννοια έχει να κάνει με τους ηθικούς κανόνες που πρέπει να τηρούνται, και

5) Η πέμπτη έννοια σχετικά με την ημέρα τήρησης της ηθικής, σημαίνει την ημέρα κατά την οποία τηρούνται οι ηθικοί κανόνες.

---

¹ Uposatha είναι οι μέρες επαγρύπνησης ή εξάγνισης και τήρησης των ηθικών κανόνων, δηλαδή η ημέρα της πανσελήνου, η ημέρα της νέας σελήνης, και οι ημέρες του πρώτου και τελευταίου τετάρτου. Οι Βουδιστές λαϊκοί οπαδοί επισκέπτονται συνήθως αυτές τις ημέρες τα μοναστήρια και τηρούν πέντε ή οκτώ ηθικούς κανόνες.

Καμία συγκεκριμένη ημέρα δεν καθορίστηκε από τους ενάρετους ανθρώπους του παρελθόντος για την τήρηση των Πέντε Ηθικών Κανόνων και των Δέκα Ηθικών Κανόνων. Μόνο για τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες ορίστηκε ειδική ημέρα τήρησής τους. Εξ' ου και το ιδιαίτερο επίθετο «Ουποσάτα», δηλαδή «Ημέρα Τήρησης» για αυτούς τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες.

Υπάρχει ακόμα ένα σημείο που πρέπει να εξετάσουμε και είναι το εξής: Οι Πέντε Ηθικοί Κανόνες δεν είναι τόσο πολλοί αριθμητικά όπως οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες, και λόγω του ότι πρέπει να τηρούνται καθημερινά, δεν χρειάστηκε να ορισθεί κάποια ιδιαίτερη ημέρα για την τήρησή τους.

Από την άλλη, εφ' όσον οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες είναι περισσότεροι αριθμητικά από τους Οκτώ, οι ενάρετοι άνθρωποι του παρελθόντος θα έπρεπε να έχουν ορίσει κάποια ιδιαίτερη ημέρα για την τήρησή τους. Εάν είναι έτσι, γιατί δεν το έκαναν;

Ο πιθανός λόγος είναι ότι οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες είναι ιδιαιτέρως κατάλληλοι για τους λαϊκούς, ενώ οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες δεν είναι. Σύμφωνα με την Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες είναι για τους δόκιμους μοναχούς (*sāmaṇeras*) και τις δόκιμες μοναχές (*sāmaṇerīs*). Το Σχόλιο των Συμπληρωματικών Αναγνώσεων (*Khuddaka-pāṭha*), αναφέρει επίσης ότι ο τελευταίος από τους Δέκα Ηθικούς Κανόνες που απαγορεύει την χρήση χρημάτων (*jāta-rūpa-sikkhāpada*), είναι ειδικά για τους δόκιμους. Επομένως, είναι σαφές ότι οι Δέκα Ηθικοί Κανόνες απευθύνονται συγκεκριμένα σε δόκιμους και όχι σε λαϊκούς.

Συνεπώς, οι πολυμαθείς και ενάρετοι άνθρωποι του παρελθόντος, από τα δύο είδη ηθικών κανόνων που τους αφορούσαν, επέλεξαν να τηρούν σε μια ειδικά καθορισμένη ημέρα τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες που είναι ανώτερης μορφής. Επομένως, μόνον οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες ονομάζονται Ουποσάτα, δηλαδή κανόνες «ιδιαίτερης ημέρας τήρησης» όπως εξηγείται στην Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*).

Οι ενάρετοι άνθρωποι δεν αρκούνται μόνο στην τήρηση της ηθικής (*sīla*). Επιθυμούν επίσης να κάνουν αξιόπαινες πράξεις μέσω της γενναιοδωρίας η οποία συνεπάγεται την αγορά και την απόκτηση πραγμάτων τα οποία μπορούν να προσφερθούν. Κατά συνέπεια, δεν μπορούν να τηρήσουν σωστά τον ηθικό κανόνα για το χρυσάφι και το ασήμι (*jāta-rūpa-sikkhāpada*).

Γι' αυτόν τον λόγο οι αρχαίοι άνθρωποι καθόρισαν ιδιαίτερη ημέρα τήρησης μόνο για τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες.

Εννέα Ηθικοί Κανόνες της Ημέρας Τήρησης

Στην Ομιλία για την Ημέρα Τήρησης των Εννέα Κανόνων (*Navāṅguposatha-sutta, Aṅguttara Nikāya* 9.18), υπάρχει μία έκθεση σχετικά με τους Εννέα Κανόνες της Ημέρας Τήρησης (*navāṅguposatha-sīla*) η οποία δίδεται με την εξής εισαγωγή: «Οι εννέα κανόνες είναι ωφέλιμοι, χρήσιμοι και ισχυροί».

Κατά την απαρίθμησή τους, ο Ευλογημένος εξηγεί τους συνηθισμένους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες αρχίζοντας από τον κανόνα αποχής από τον φόνο (*pāṇātipātā-sikkhāpada*) μέχρι τον κανόνα αποχής από την χρήση υψηλών και πολυτελών κρεβατιών (*uccā-sayana-mahā-sayana-sikkhāpada*), και τελειώνοντας με την εξάσκηση της φιλικότητας ως εξής:

Mettā sahāgatena cetasā ekaṃ disaṃ pharitvā viharāmi
«Παραμένω με σκέψεις φιλικότητας στραμμένες προς τα όντα σε μια
κατεύθυνση»

Σύμφωνα με την Ομιλία, για να τηρήσει κανείς τους Εννέα Ηθικούς Κανόνες της Ημέρας Τήρησης (*navāṅguposatha-sīla*) αφού έχει λάβει τους συνήθεις Οκτώ Ηθικούς Κανόνες, αναπτύσσει φιλικότητα. Ένας άνθρωπος που τηρεί τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες χωρίς καμία παραβίαση και συνεχίζει να αναπτύσσει φιλικότητα, ονομάζεται τηρητής των Εννέα Ηθικών Κανόνων. Η φιλικότητα πρέπει να αναπτύσσεται, ενώ η ηθική πρέπει να τηρείται.

Επομένως, για να ασκήσει κανείς τους Εννέα Ηθικούς Κανόνες, δεν χρειάζεται να τους απαγγείλει την ώρα που λαμβάνει τον όρκο. Αρκεί να λάβει τους συνήθεις Οκτώ Ηθικούς Κανόνες και να αναπτύξει φιλικότητα όσο το δυνατόν περισσότερο. Τότε λέγεται ότι εξασκεί τους Εννέα Ηθικούς Κανόνες της Ημέρας Τήρησης (*Navāṅga Uposatha*).

Παρ' όλο που υπάρχουν τέσσερις υπέροχες νοητικές καταστάσεις, δηλαδή η Φιλικότητα (*Metta*), η Συμπόνια (*Karuṇā*), η Αλτρουϊστική χαρά (*Muditā*), και η Αταραξία (*Upekkhā*), ο Ευλογημένος παίρνει μόνο την φιλικότητα και την προσθέτει στους Οκτώ για να ορίσει τους Εννέα Ηθικούς Κανόνες, επειδή η φιλικότητα έχει μεγάλη δύναμη.

Αυτός είναι ο λόγος που ο Ευλογημένος ανέπτυξε την Ομιλία για τον Διαλογισμό επί της Φιλικότητας (*Metta-sutta*), που έχει καταγραφεί τόσο στα σχόλια των Συμπληρωματικών Αναγνώσεων (*Khuddaka-pāṭha*, Khp 9), όσο και στην Συλλογή των Ομιλιών (*Sutta-nipāta*, Snp 8).

Επίσης, στην Ομιλία για τα Πλεονεκτήματα της Φιλικότητας (*Mettānisamsa-sutta*, *Aṅguttara Nikāya*, AN 11:16), αναφέρονται 11 πλεονεκτήματα που προκύπτουν σε αυτόν που αναπτύσσει επανειλημμένα την φιλικότητα:

1. Κοιμάται ήσυχα.
2. Ξυπνάει ήσυχα.
3. Δεν βλέπει άσχημα όνειρα.
4. Είναι πολύ αγαπητός στους ανθρώπους.
5. Είναι πολύ αγαπητός στα μη-ανθρώπινα όντα, όπως δαίμονες (*Yakkhas*) και φαντάσματα (*Petas*).
6. Προστατεύεται από τους θεούς.
7. Δεν πλήττεται από φωτιά, δηλητήρια και όπλα.
8. Αυτοσυγκεντρώνεται εύκολα.
9. Το πρόσωπό του είναι ήρεμο και καθαρό.
10. Πεθαίνει χωρίς σύγχυση.
11. Εάν δεν καταφέρει να διεισδύσει σε κάποια ανώτερη κατάσταση της Διδασκαλίας όπως η επίτευξη της Οδού και της Καρποφορίας ενός Άραχατ (*Arahatta-magga-phala*) σε αυτήν την ζωή, θα επαναγεννηθεί στον κόσμο του Βράχμα.

Επομένως είναι σαφές, ότι η φιλικότητα είναι πιο ισχυρή από τις άλλες τρεις υπέροχες νοητικές καταστάσεις.

Τρία Είδη Ημέρας Τήρησης της Ηθικής

Η Ημέρα Τήρησης της Ηθικής (*Uposatha-sīla*) είναι τριών ειδών:

1. Ημέρα Τήρησης της ηθικής του Αγελαδοβοσκού (*gopāla-uposatha*).
2. Ημέρα Τήρησης της ηθικής του Γυμνού Ασκητή (*nigaṇṭha-uposatha*).
3. Ημέρα Τήρησης της ηθικής του Ευγενούς (*ariya-uposatha*).

Όπως εξηγήθηκε από τον Ευλογημένο στην Ομιλία Περί Ημέρας Τήρησης (*Uposatha-sutta, Aṅguttara Nikāya 3.70*), το ουσιαστικό νόημα αναλυτικά είναι:

1. Η Ημέρα Τήρησης της ηθικής (*uposatha-sīla*), που τηρείται με σκέψεις ανάλογες ενός αγελαδοβοσκού, ονομάζεται η Τήρηση του Αγελαδοβοσκού (*gopāla-uposatha*). Αφού βόσκει τις αγελάδες όλη την ημέρα, ο αγελαδοβοσκός τις επιστρέφει το βράδυ στον ιδιοκτήτη τους. Φτάνοντας στο σπίτι, σκέφτεται με τον εξής τρόπο: «Σήμερα πήγα τις αγελάδες να βοσκήσουν σε εκείνο το λιβάδι, και τις πήγα για νερό σε εκείνο το μέρος. Αύριο θα τις πάω στο τάδε λιβάδι και θα τις πάω για νερό στο τάδε μέρος». Παρομοίως, αυτός που τηρεί την Ημέρα Τήρησης της ηθικής (*uposatha-sīla*) έχοντας άπληστες σκέψεις για το φαγητό, σκέφτεται: «Σήμερα, έφαγα αυτό το είδος φαγητού. Αύριο θα φάω εκείνο το είδος φαγητού». Εάν περάσει την ημέρα του με αυτόν τον τρόπο όπως ο αγελαδοβοσκός, η ημέρα τήρησής του ονομάζεται Ημέρα Τήρησης του Αγελαδοβοσκού (*gopāla-uposatha*).
2. Η Ημέρα Τήρησης της ηθικής που τηρείται από έναν γυμνό ασκητή που έχει λανθασμένες απόψεις, ονομάζεται η Τήρηση του Γυμνού Ασκητή (*nigaṇṭha-uposatha*). Για παράδειγμα, σύμφωνα με την πρακτική τους αναφορικά με τον ηθικό κανόνα της αποχής από τον φόνο έμβιων όντων (*pāṇātipāta*), θεωρούν ότι δεν πρέπει να σκοτώνεις έμβια όντα σε μια απόσταση πέρα από 100 λεύγες (48.280 μέτρα) ανατολικά, δυτικά, βόρεια και νότια. Εντός μιας τέτοιας απόστασης η δολοφονία επιτρέπεται, δίνοντάς τους έτσι την δυνατότητα να διαπράξουν το κακό. Κάνοντας διάκριση ανάμεσα σε επιτρεπόμενα και μη επιτρεπόμενα μέρη για να κάνουν κακό, ασκούν την Ημέρα Τήρησης της ηθικής. Η τήρηση που ασκείται από ανθρώπους που κατέχουν τέτοιες απόψεις, ονομάζεται Ημέρα Τήρησης της ηθικής του Γυμνού Ασκητή (*nigaṇṭha-uposatha*).
3. Εάν η Ημέρα Τήρησης της ηθικής τηρείται από κάποιον που έχει εξαγνίσει τον νου του από τις νοητικές μολύνσεις, μέσω της ανάμνησης των ιδιοτήτων του Βούδα, κλπ., ονομάζεται Ημέρα Τήρησης της ηθικής του Ευγενούς (*ariya-uposatha*).

Επιπλέον, η Ημέρα Τήρησης του Ευγενούς, είναι με την σειρά της έξη ειδών:

1. Η Ύψιστη Ημέρα Τήρησης (*Brahmuposatha*)¹. Η Ημέρα Τήρησης η οποία τηρείται με την λήψη των Οκτώ Ηθικών Κανόνων και με την επαναλαμβανόμενη ανάμνηση των ιδιαίτερων ιδιοτήτων του Βούδα, όπως το να είναι Άξιος (*Arahant*), κλπ., ονομάζεται Ύψιστη Ημέρα Τήρησης της ηθικής (*Brahmuposatha*).
2. Ημέρα Τήρησης της Διδασκαλίας (*Dhammuposatha*). Η Ημέρα Τήρησης η οποία τηρείται με την λήψη των Οκτώ Ηθικών Κανόνων και με την επαναλαμβανόμενη ανάμνηση των ιδιαίτερων ιδιοτήτων της Διδασκαλίας, ονομάζεται Ημέρα Τήρησης της ηθικής της Διδασκαλίας (*Dhammuposatha*).
3. Ημέρα Τήρησης της Κοινότητας των Μοναχών ή Σάνγκα (*Saṅghuposatha*). Η Ημέρα Τήρησης η οποία τηρείται με την λήψη των Οκτώ Ηθικών Κανόνων και με την επαναλαμβανόμενη ανάμνηση των ιδιαίτερων ιδιοτήτων της Σάνγκα, ονομάζεται Ημέρα Τήρησης της ηθικής της Σάνγκα (*Saṅghuposatha*).
4. Ημέρα Τήρησης της Ηθικής (*Sīluposatha*). Η Ημέρα Τήρησης η οποία τηρείται με την λήψη των Οκτώ Ηθικών Κανόνων χωρίς να παραβιάζεται κανένας από αυτούς και με την επαναλαμβανόμενη ανάμνηση των ιδιαίτερων ιδιοτήτων της ηθικής, ονομάζεται Ημέρα Τήρησης της Ηθικής (*Sīluposatha*).
5. Ημέρα Τήρησης των Devatā (θεών). (*Devatuposatha*). Αναλογιζόμενος κανείς ότι: «Στον κόσμο υπάρχουν θεοί και θεοί Βράχμας, που προικισμένοι με τις ευγενείς ιδιότητες της καθαρής πίστης, της ηθικής, της πολυμάθειας, της γενναιοδωρίας και της σοφίας από τις προηγούμενες ζωές τους, γεννήθηκαν σαν αποτέλεσμα στους κόσμους των θεών και των Βράχμας. Τέτοιες ευγενείς ιδιότητες υπάρχουν και σε εμένα επίσης», τηρεί την Ημέρα Τήρησης συγκρίνοντας τον εαυτό του με τους θεούς. Τέτοιου είδους τήρηση ονομάζεται Ημέρα Τήρησης της ηθικής των Θεών (*Devatuposatha*)².
6. Ημέρα Τήρησης με Οκτώ Ηθικούς Κανόνες (*aṭṭhaṅguposatha*). Μετά την λήψη των Οκτώ Ηθικών Κανόνων, συλλογίζεται κάποιος ως εξής: «Όπως οι Άραχας ποτέ δεν σκοτώνουν ή βλάπτουν κανένα έμβιο ον, αλλά έχουν πάντα συμπόνια γι' αυτά, έτσι κι εγώ δεν σκοτώνω ούτε βλάπτω κανένα έμβιο ον, και έχω πάντα συμπόνια γι' αυτά. Μέσω αυτής της πρακτικής, ακολουθώ τον δρόμο των Άραχας». Η Ημέρα Τήρησης που τηρείται με αυτόν τον τρόπο, μέσω του στοχασμού του καθενός από τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες, ονομάζεται Ημέρα Τήρησης με τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες (*aṭṭhaṅguposatha*).

Σημειωτέον ότι η διαίρεση της Ημέρας Τήρησης της Ηθικής σε τρία είδη και σε έξη είδη, γίνεται σε σχέση με τον τρόπο τήρησής της.

¹ Βράχμα: Εδώ ο όρος Βράχμα αναφέρεται στον Βούδα, τον Ύψιστο ανάμεσα στα Όντα.

² Εδώ, ο όρος Devatās, συμβολίζει τόσο τους θεούς Deva, όσο και τους Βράχμας.

Πρωτίστως όμως, η ηθική (*sīla*) που τηρείται, είναι μόνο δύο ειδών: η ηθική της Ημέρας Τήρησης των Οκτώ Ηθικών Κανόνων (*aṭṭhaṅga-uposatha-sīla*), και η ηθική της Ημέρας Τήρησης των Εννέα Ηθικών Κανόνων (*navāṅguposatha-sīla*) όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω.

Τα Τρία Είδη Ημερών Τήρησης

Η παρακάτω ταξινόμηση γίνεται στο πλαίσιο της Ομιλίας για τους Τέσσερεις Μεγάλους Βασιλείς (*Catu-mahā-rāja-sutta, Aṅguttara Nikāya 3.37*), η οποία λέει:

Uposatham upavasanti paṭijāgaronti

«Τήρηση και Επαγρύπνιση κατά την διάρκεια της Ημέρας Τήρησης» και:

Cātuddasim pañca-dasim, yā ca pakkhassa aṭṭhamī,
pāṭihāriya-pakkhañ-ca, aṭṭhaṅga-susamāgataṃ.

«Εκείνες οι ημέρες που είναι η δέκατη τέταρτη, η δέκατη πέμπτη, και η όγδοη της σεληνιακής φάσης, και η υπέροχη σεληνιακή φάση, είναι η οκταπλή συγκέντρωση».

1. Η Συνηθισμένη Ημέρα Τήρησης (*Pakati Uposatha*).

Στους παραπάνω στίχους, οι γραμμές που λένε:

«η δέκατη τέταρτη, η δέκατη πέμπτη, και η όγδοη της σεληνιακής φάσης» (*Cātuddasim pañca-dasim, yā ca pakkhassa aṭṭhamī*), αναφέρονται σε συνηθισμένες Ημέρες Τήρησης. Σύμφωνα με αυτό, κάθε δεκαπενθήμερο του μήνα, είτε σε γέμιση είτε σε χάση της σελήνης, έχει τρεις Ημέρες Τήρησης: την όγδοη, την δέκατη τέταρτη, και την δέκατη πέμπτη ημέρα. Επομένως, ένας μήνας έχει έξι Ημέρες Τήρησης, που ονομάζονται Συνηθισμένες Ημέρες Τήρησης.

Στο Σχόλιο ωστόσο, αναφέρεται ότι το δεκαπενθήμερο της γέμισης της σελήνης έχει τέσσερις Ημέρες Τήρησης, δηλαδή, την πέμπτη, την όγδοη, την δέκατη τέταρτη και την δέκατη πέμπτη ημέρα γέμισης. Το δεκαπενθήμερο της χάσης της σελήνης έχει επίσης τέσσερις Ημέρες Τήρησης, δηλαδή, την πέμπτη, την όγδοη, την δέκατη τέταρτη και την δέκατη πέμπτη ημέρα χάσης. Συνολικά, υπάρχουν οκτώ Ημέρες Τήρησης σε κάθε μήνα. Αυτές οι οκτώ είναι συνηθισμένες Ημέρες Τήρησης που τηρούνται συνήθως από τους λαϊκούς.

Τουναντίον, στις μέρες μας, οι λαϊκοί εφαρμόζουν μόνο τέσσερις Ημέρες Τήρησης κάθε μήνα. Αυτές είναι στην Νέα Σελήνη, στο πρώτο τέταρτο, στην Πανσέληνο, και στο τελευταίο τέταρτο.

2. Η Ημέρα Επανειλημμένης Επαγρύπνισης (*Paṭijāgara Uposatha*)

Η Ημέρα Επανειλημμένης Επαγρύπνισης (*Paṭijāgara Uposatha*) σημαίνει τις οκτώ συνηθισμένες Ημέρες Τήρησης που τηρούνται με μία επιπλέον ημέρα πριν και μετά από κάθε μία από αυτές. Η λέξη *Paṭi* εδώ, σημαίνει «επανειλημμένα» και η λέξη *jāgara* σημαίνει «αφύπνιση». Επομένως, ο όρος *paṭijāgara-sīla* μπορεί να

ερμηνευθεί ως ηθική που επανειλημμένα αφυπνίζει κάποιον από τον λήθαργο των νοητικών μολύνσεων.

Αναφορικά τώρα με τον υπολογισμό του αριθμού των ημερών:

Η πέμπτη Ημέρα Τήρησης κατά την γέμιση της σελήνης, έπεται της τέταρτης και ακολουθείται από την έκτη Ημέρα Τήρησης. Η όγδοη Ημέρα Τήρησης κατά την γέμιση της σελήνης, έπεται της έβδομης και ακολουθείται από την ένατη Ημέρα Τήρησης. Η δέκατη τέταρτη Ημέρα Τήρησης κατά την γέμιση της σελήνης, έπεται της δέκατης τρίτης Ημέρας Τήρησης αλλά δεν υπάρχει Ημέρα Τήρησης που να ακολουθεί. Η ημέρα της πανσελήνου δεν έπεται από κάποια Ημέρα Τήρησης αλλά ακολουθείται από την πρώτη Ημέρα Τήρησης κατά την χάση της σελήνης.

Ως εκ τούτου, υπάρχουν κατά σειρά, η τέταρτη, η πέμπτη, η έκτη, η έβδομη, η όγδοη, η ένατη, η δέκατη τρίτη, και η δέκατη τέταρτη ημέρα κατά την γέμιση της σελήνης, η ημέρα της πανσελήνου, και η πρώτη ημέρα της χάσης.

Επομένως, μέσα σε έναν μήνα υπάρχουν δέκα Ημέρες Τήρησης στο δεκαπενθήμερο της γέμισης και δέκα Ημέρες Τήρησης στο δεκαπενθήμερο της χάσης, που μας κάνουν συνολικά οκτώ Συνηθισμένες Ημέρες Τήρησης (*pakati-uposatha*) και δώδεκα Ημέρες Επανειλημμένης Επαγρύπνισης (*paṭijāgara-uposatha*).

3. Οι Υπέροχες Ημέρες Τήρησης (*Pāṭihāriya Uposatha*).

Η Ημέρα Τήρησης που είναι πιο ισχυρή από την Ημέρα Επαγρύπνισης (*paṭijāgara*), ονομάζεται Υπέροχη (*Pāṭihāriya*). Η Ημέρα Επαγρύπνισης προϋποθέτει ενδιάμεσες ημέρες στα δεκαπενθήμερα της γέμισης και της χάσης της σελήνης, όπως προαναφέρθηκε. Η Υπέροχη Ημέρα Τήρησης δεν έχει τέτοιες ημέρες, διότι η ηθική (*sīla*) τηρείται συνεχόμενα.

Εάν οι λαϊκοί θέλουν να τηρήσουν τις Υπέροχες Ημέρες Τήρησης, πρέπει να τις τηρούν χωρίς διακοπή και για τους τρεις μήνες απόσυρσης κατά την περίοδο των βροχοπτώσεων (*Vassa*). Αλλά εάν δεν μπορέσουν να τις τηρήσουν για όλους τους τρεις μήνες, θα πρέπει να το κάνουν για έναν μήνα, από την πανσέληνο του Οκτωβρίου (*Assayuja*) έως την πανσέληνο του Νοεμβρίου (*Kattikā*). Και εάν δεν μπορούν να τις τηρήσουν ούτε για έναν μήνα, θα πρέπει να το κάνουν για δεκαπέντε ημέρες, δηλαδή από την πανσέληνο έως την νέα σελήνη του Οκτωβρίου (*Assayuja*). Αυτό αναφέρεται στο Σχόλιο της Αριθμημένης Συλλογής των Ομιλιών (*Aṅguttara-nikāya*).

Ωστόσο, σύμφωνα με το Σχόλιο της Ομιλίας για τον Νταμμικά (*Dhammika-sutta*, Snp 2.14), οι Ημέρες Τήρησης που τηρούνται για τους πέντε μήνες του Ιουλίου (*Āsāḥa*), του Αυγούστου (*Sāvaṇa*), του Σεπτεμβρίου (*Paṭṭhapāda*), του Οκτωβρίου (*Assayuja*), και του Νοεμβρίου (*Kattikā*), χωρίς διακοπή, είναι Υπέροχες Ημέρες Επανειλημμένης Επαγρύπνισης (*pāṭihāriya-uposatha*).

Άλλοι δάσκαλοι λένε ότι οι Υπέροχες Ημέρες Τήρησης που τηρούνται χωρίς διακοπή, είναι οι Ημέρες Τήρησης που τηρούνται τους τρεις μήνες του Ιουλίου (*Āsāḥa*), του Νοεμβρίου (*Kattikā*), και του Μαρτίου (*Phagguṇa*).

Άλλοι πάλι δάσκαλοι λένε ότι, σύμφωνα με τα Κείμενα της Πάλι, υπάρχουν τρεις Συνηθισμένες Ημέρες Τήρησης (*pakati-uposatha*): η όγδοη, η δέκατη τέταρτη και η δέκατη πέμπτη ημέρα του κάθε δεκαπενθήμερου ενός μήνα. Εάν, εκτός από αυτές τις τρεις Συνηθισμένες Ημέρες Τήρησης (*pakati-uposatha*), τηρηθούν επιπλέον τέσσερεις, δηλαδή, η έβδομη πριν την όγδοη, η ένατη μετά την όγδοη, η δέκατη τρίτη πριν την δέκατη τέταρτη και η πρώτη ημέρα μετά την δέκατη πέμπτη, τέτοιες Ημέρες Τήρησης ονομάζονται Υπέροχες Ημέρες Τήρησης (*pāṭihāriya-uposatha*). Ο Σχολιαστής παρατηρεί ότι για να ωφεληθούν οι καλοί άνθρωποι που επιθυμούν να αποκτήσουν αρετή, αναφέρονται όλα τα είδη ηθικών κανόνων, ώστε να είναι σε θέση να τηρήσουν όποιους επιθυμούν.

Από τις τρεις απόψεις που παρουσιάζονται στο Σχόλιο της Ανθολογίας των Ομιλιών (*Sutta-nipāta Atthakatha*), η άποψη του ίδιου του Σχολιαστή ότι: «Οι Ημέρες Τήρησης που τηρούνται για πέντε μήνες, είναι Υπέροχες Ημέρες Τήρησης (*pāṭihāriya-uposatha*)», συμφωνεί ουσιαστικά με το Σχόλιο της Αριθμημένης Συλλογής των Ομιλιών (*Aṅguttara-nikāya Commentary*), όπου η περίοδος της συνεχούς τήρησης εμφανίζεται να είναι οι τρεις μήνες, ενώ στο Σχόλιο της Ανθολογίας των Ομιλιών (*Suttanipāta Commentary*) είναι οι πέντε μήνες. Αυτή είναι η μόνη διαφορά.

Η τρίτη άποψη από το Σχόλιο της Ανθολογίας των Ομιλιών (*Suttanipāta Commentary*), συμφωνεί με εκείνη των Σχολίων της Ιστορίας Γέννησης για τον Βασιλιά Νίμι (*Nimi-jātaka*, Ja 541), με την Ιστορία για το Ουράνιο Μέγαρο του Ουττάρα (*Uttara-vimāna-vatthu*, Vv 15), με τους Στίχους των Πρεσβύτερων Μοναχών (*Thera-gāthā*, χωρίς να δίδεται περαιτέρω αναφορά), και με την Ιστορία Γέννησης για τον Σουρούτσι, Βασιλιά της Μίτιλα (*Suruci-jātaka*, Ja 489).

Ωστόσο, σύμφωνα με το Σχόλιο της Συλλογής Θεματικών Ομιλιών (*Samyutta-nikāya*, PTS 1.307), οι Υπέροχες Ημέρες Τήρησης στο κάθε δεκαπενθήμερο του μήνα, είναι η έβδομη, η ένατη, η δέκατη τρίτη, και η πρώτη ημέρα της χάσης ή της γέμισης της σελήνης μετά την δέκατη πέμπτη, και τον μισό μήνα μετά την Απόσυρση των Βροχοπτώσεων (*Vassa*), δηλαδή, από την πρώτη ημέρα της χάσης έως την νέα σελήνη του Οκτωβρίου (*Assayuja*).

Εδώ υπάρχει ένα θέμα που πρέπει να εξετάσουμε: Παρ' όλο που τα Σχόλια της Συλλογής των Αριθμημένων Ομιλιών (*Aṅguttara-nikāya*), της Ανθολογίας των Ομιλιών (*Sutta-nipāta*), των Ιστοριών Γέννησης (*Jātaka*), και της Συλλογής Θεματικών Ομιλιών (*Samyutta-nikāya*), εγράφησαν από τον ίδιο Σχολιαστή, τον Σεβάσμιο Μέγα Μπουνταγκόσα (*Mahā Buddhaghosa*), διαφέρουν μεταξύ τους όσον αφορά τις Ημέρες Τήρησης. Γιατί συμβαίνει αυτό;

Το ότι ο Βούδας πράγματι περιέγραψε τα τρία είδη Ημερών Τήρησης, γίνεται σαφές από την Ομιλία Περί Ημέρας Τήρησης (*Uposatha-sutta*, *Aṅguttara-nikāya* AN 3.71), αλλά δεν υπάρχει Ομιλία που να εκφωνήθηκε από τον Βούδα η οποία αφήνει στην άκρη συγκεκριμένες ημέρες, όπως την τρίτη ή την έκτη, ως Ημέρες Τήρησης. Η δέκατη τέταρτη Ημέρα Τήρησης, η δέκατη πέμπτη Ημέρα Τήρησης, η όγδοη Ημέρα Τήρησης, και οι Υπέροχες Ημέρες Τήρησης, δεν καθορίστηκαν από τον Ευλογημένο ως Ημέρες Τήρησης.

Στην πραγματικότητα, ήταν ο Σάκκα, ο Βασιλιάς των θεών (*Devas*), ο οποίος είπε στους θεούς του παραδείσου Ταβατίμσα (*Tāvātimsa*): «Οι άνθρωποι τηρούν τις Ημέρες Τήρησης την δέκατη τέταρτη, την δέκατη πέμπτη, και την όγδοη. Τις ημέρες που ονομάζονται Υπέροχες (*pāṭihāriya*), τηρούν επίσης Ημέρες Τήρησης». Ο Σάκκα είχε πάρει αυτές τις πληροφορίες από τους θεούς του επιπέδου *Catumahārājika*, οι οποίοι πήγαιναν από το ένα μέρος στο άλλο μέσα στον ανθρώπινο κόσμο, ετοιμάζοντας μια λίστα με αυτούς που ήταν ενάρετοι.

Ο Βούδας αναπαράγει μόνο τα λόγια του Σάκκα. Η ταξινόμηση της δέκατης τέταρτης, της δέκατης πέμπτης, και της όγδοης Ημέρας Τήρησης, είναι απλώς μια δήλωση των Ημερών Τήρησης που ακολουθούνται παραδοσιακά από τους ανθρώπους. Δεν υπάρχει καμία συγκεκριμένη ομιλία που να δόθηκε από τον Ευλογημένο και η οποία επιβάλλει ότι οι Ημέρες Τήρησης πρέπει να τηρούνται σε αυτές τις ημέρες ή δεν πρέπει να τηρούνται σε άλλες ημέρες.

Επομένως, η δέκατη τέταρτη, η δέκατη πέμπτη, και η όγδοη Ημέρα Τήρησης, ήταν οι Ημέρες Τήρησης που ορίστηκαν από τους αρχαίους ανθρώπους. Έτσι, παραδοσιακά, υπήρχαν μόνο τρεις Συνηθισμένες Ημέρες Τήρησης (*pakatiuposatha*), αλλά αργότερα, οι άνθρωποι τηρούσαν επίσης και την πέμπτη ημέρα, φτάνοντας ως εκ τούτου σε τέσσερις Ημέρες Τήρησης ανά δεκαπενθήμερο.

Έτσι, η πέμπτη Ημέρα Τήρησης αναφέρεται στο Σχόλιο. Σήμερα όμως, οι άνθρωποι τηρούν μόνο τέσσερις Ημέρες Τήρησης σε έναν μήνα.

Ο Βούδας δεν όρισε συγκεκριμένες Ημέρες Τήρησης, διότι οι άνθρωποι μπορούν να τηρούν τους Ηθικούς Κανόνες όποια ημέρα θέλουν. Αναφέροντας τις Ημέρες Επανεπιλημμένης Επαγρύπνισης (*paṭijāgara*) και τις Υπέροχες (*pāṭihāriya*) Ημέρες Τήρησης ως ιδιαίτερες Ημέρες Τήρησης, οι Σχολιαστές καταγράφουν απλώς τις διάφορες εθιμοτυπικές πρακτικές των ανθρώπων, εξ' ου και αυτές οι φαινομενικές διαφορές στα Σχόλια.

Επιπλέον, η Αριθμημένη Συλλογή των Ομιλιών (*Aṅguttara-nikāya*), η Ανθολογία των Ομιλιών (*Sutta-nipāta*), η Συλλογή των Θεματικών Ομιλιών (*Samyutta-nikāya*), και οι Ιστορίες Γέννησης (*Jātaka*), οι οποίες κάνουν ανάλυση της ηθικής (*sīla*), είναι γνωστές ως Διδασκαλίες επί των Ομιλιών (*Suttanta Desanā*). Είναι επίσης γνωστές και ως Διδασκαλίες Καθημερινής Χρήσης (*vohāra-desanā*), επειδή σε αυτές τις Ομιλίες, ο Βούδας, που είναι ασύγκριτος στον τρόπο με τον οποίον μεταχειρίζεται τον κόσμο, χρησιμοποιεί τους όρους και τις εκφράσεις των ανθρώπων οι οποίες ποτέ δεν μπορούν να είναι ομοιόμορφες.

Έτσι, όσον αφορά τις διαφορετικές ταξινομήσεις των Ημερών Τήρησης, καθώς όλες έχουν ως σκοπό την ανάπτυξη της αρετής, δεν είναι απαραίτητο να αποφασίσουμε ποιά άποψη είναι σωστή και ποιά είναι λάθος. Στο Σχόλιο της Ανθολογίας των Ομιλιών (*Sutta-nipāta*), οι τρεις απόψεις περιγράφονται συμβουλευοντας τους ανθρώπους να αποδεχτούν όποια τους αρέσει.

Εκείνοι που τηρούν την ηθική επιλέγουν τις κατάλληλες ημέρες που προτιμούν, και τηρούν τις Ημέρες Τήρησης αναλόγως με πολλούς τρόπους. Και επειδή όλες οι Ημέρες Τήρησης αναπτύσσουν την αρετή, οι Σχολιαστές γράφουν, επισημαίνοντας τους τρόπους που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι.

Στην Διδασκαλία «Περί των Ομιλιών» (*Suttanta Desanā*), ακόμα και ο Βούδας εξηγεί τις ακόλουθες συνήθειες των ανθρώπων. Και γιατί ο Ευλογημένος τις εξήγησε με αυτόν τον τρόπο; Το έκανε διότι δεν επιθυμούσε οι άνθρωποι να παραβιάσουν τα παραδοσιακά έθιμα που ήταν αξιέπαινα.

Ο κύριος στόχος του Ευλογημένου είναι να εξηγήσει μόνο τις απόλυτες πραγματικότητες, τέτοιες όπως ο νους και η ύλη (*nāma-rūpa-paramattha-dhamma*) που θα διευκολύνουν την επίτευξη των Οδών, των Καρπών, και του Νιμπάνα. Η διδασκαλία με τόσους δυσνόητους όρους μπορεί να είναι ωφέλιμη για εκείνους που έχουν σωστή αντίληψη, αλλά μπορεί να ωθήσει εκείνους που δεν έχουν σωστή αντίληψη να διαπράξουν φαύλες πράξεις που θα τους οδηγήσουν προς τους τέσσερεις κατώτερους κόσμους.

Για παράδειγμα, αυτοί που έχουν λανθασμένη αντίληψη για τον νου και την ύλη (*nāma-rūpa*), θα μπορούσαν να σκεφτούν ότι: «Σε αυτόν τον κόσμο, υπάρχει μόνο νους και ύλη. Δεν υπάρχει ούτε «Εγώ» ούτε «άλλοι». Εάν δεν υπάρχουν «άλλοι» δεν είναι κακό να τους σκοτώνεις, και εάν δεν υπάρχει ούτε «δικό μου» ούτε «δικό τους», δεν είναι κακό να κλέβεις πράγματα, να διαπράττεις μοιχεία, κλπ.» Κατά αυτόν τον τρόπο, θα παραβίαζαν ελεύθερα τους κοινωνικούς κανόνες και θα διέπρατταν τέτοιες φαύλες πράξεις, που θα τους οδηγούσαν σε επαναγεννήσεις στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης.

Όσον αφορά την Υπέρτατη Αλήθεια (*paramattha-sacca*), δεν υπάρχει ούτε «Εγώ» ούτε «άλλοι», ούτε «άντρας» ούτε «γυναίκα», κλπ. Υπάρχουν μόνο συναθροίσματα του νου και της ύλης (*nāma-rūpa*) που είναι νοητικά και υλικά φαινόμενα. Γι' αυτούς που δεν ήταν ικανοί να κατανοήσουν τους όρους της Υπέρτατης Αλήθειας, ο Βούδας χρησιμοποιούσε όρους της συμβατικής αλήθειας (*sammuti-sacca*) όταν εκφωνούσε τις Ομιλίες του (*suttanta-desanā*).

Αν και όλα είναι ένα συνάθροισμα νου και ύλης (*nāma-rūpa*), εν τούτοις, σύμφωνα με την συμβατική χρήση και χάριν της εύκολης διάκρισης, καθορίζεται ότι αυτό ή το άλλο συνάθροισμα είναι «Εγώ», αυτό ή το άλλο συνάθροισμα είναι «αυτοί», ένα άλλο συνάθροισμα είναι «μητέρα», «πατέρας», κλπ. Εάν οι άνθρωποι παρεκκλίνουν από τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από την συμβατική χρήση, θα οδηγηθούν σε λάθος κατεύθυνση εκτελώντας φαύλες πράξεις. Γι' αυτόν τον λόγο ο Βούδας διδάσκει τις Ομιλίες με συμβατικούς όρους, ώστε να αποτρέψει τους ανθρώπους να πέσουν στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης ως συνέπεια των κακών τους πράξεων.

Εάν ωστόσο, εκφωνούνταν μόνον οι Ομιλίες (χωρίς διδασκαλία), οι άνθρωποι θα εκλάμβαναν τέτοιους όρους όπως «Εγώ», «αυτοί», «ο γιος μου», «η κόρη μου», «ο/η σύζυγός μου», «η περιουσία μου», κλπ., ως Υπέρτατες Πραγματικότητες, και η πίστη τους σε μια μόνιμη προσωπικότητα θα γινόταν τόσο μεγάλη, που δεν θα μπορούσαν να επιτύχουν τις Οδούς, τους Καρπούς και το Νιμπάνα. Εξ' ου και η διδασκαλία της «Υπέρτατης Πραγματικότητας του νου και της ύλης» (*nāma-rūpa-paramattha-dhamma*) από τον Βούδα.

Μερικοί δάσκαλοι γράφουν:

«Στην Συλλογή της Μοναστικής Διαγωγής (*Vinaya-piṭaka*), υπάρχει ένα αίτημα για τους μοναχούς, να μην τηρούν τις μοναστικές Ημέρες Τήρησης (*Uposatha*), ή την απαγγελία των Μοναστικών Κανόνων (*Pātimokkha*) όταν δεν είναι Ημέρες Τήρησης. Εάν το κάνουν αυτό, τότε διαπράττουν το αδίκημα της παραβίασης των Κανόνων (*dukkata-apatti*). Παρομοίως, οι λαϊκοί δεν πρέπει να τηρούν τους Οκτώ Ηθικούς Κανόνες όταν δεν είναι Ημέρες Τήρησης».

Τέτοια γραπτά δείχνουν ότι οι δάσκαλοι αυτοί δεν έχουν καταφέρει να ερμηνεύσουν την Διδασκαλία του Βούδα. Η Διδασκαλία της Πειθαρχίας (*Vinaya-desanā*) στην Βουδιστική λογοτεχνία, ονομάζεται Διδασκαλία των Κανόνων (*āhā-desanā*). Σημαίνει το αυθεντικό αίτημα που καθορίζεται από τον Ευλογημένο.

Εάν ένας μοναχός διαπράξει ακόμα και με καλή πρόθεση μία απαγορευμένη πράξη, είναι ένοχος διότι πηγαίνει ενάντια στην εντολή του Ευλογημένου και παραβιάζει τους Κανόνες της Πειθαρχίας. Το να υποθέτουμε ότι ένας τέτοιος κανόνας της Μοναστικής Πειθαρχίας εφαρμόζεται και στους λαϊκούς, όταν αυτοί τηρούν τις Ημέρες Τήρησης, το να λέμε ότι οι άνθρωποι δεν πρέπει να τηρούν τους Ηθικούς Κανόνες σε ημέρες που δεν είναι Ημέρες Τήρησης, και το να λέμε ότι όταν το κάνουν αυτό είναι παράβαση, είναι σαφής παρερμηνεία της Διδασκαλίας.

Με λίγα λόγια, μία Ημέρα Τήρησης που τηρείται αγνά και ευγενικά μπορεί να πραγματοποιηθεί οποιαδήποτε ημέρα. Όσο περισσότερο τηρείται, τόσο μεγαλύτερα θα είναι τα ωφέλιμα αποτελέσματα.

Ως εκ τούτου, το Υπο-σχόλιο της Ομιλίας για τον Βασιλιά Μέγα Σουντάσανα (*Mahā-sudassana-sutta*, της *Dīgha Nikāya*, DN 17) λέει: «Η Ημέρα Τήρησης (*Uposatha*), λέγεται ότι είναι οι Οκτώ Ηθικοί Κανόνες που μπορούν να τηρηθούν από τους λαϊκούς όλες τις ημέρες» (*uposatham vuccati aṭṭhaṅga-samannāgataṃ sabba-divasesu gahaṭṭhehi rakkhitabba-sīlaṃ*).

Αυτό το Υπο-σχόλιο το έγραψε ο Σεβάσμιος Νταμμαπάλα (*Dhammapāla*) ο οποίος έχει γράψει επίσης και το υπο-υπο-σχόλιο (*Anuṭṭikā*) του πρωταρχικού υπο-σχολίου (*Mūla-tīkā*) της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), το Σχόλιο του Έτσι Ειπώθηκε (*Iti-vuttaka*), και άλλα υπο-σχόλια.

3) Ηθικοί Κανόνες ανάλογα με την Ιδιοσυγκρασία, με την Παράδοση, με την Διδασκαλία και με το Παρελθόν

α) Η μη παράβαση των Πέντε Ηθικών Κανόνων από τους κατοίκους της βόρειας ηπείρου, ονομάζεται Έμφυτη Ηθική (*pakati-sīla*).

Από την φύση τους, αυτοί οι κάτοικοι αποφεύγουν τις κακές πράξεις όπως είναι ο φόνος, χωρίς να παίρνουν τον όρκο τήρησης των Πέντε Ηθικών Κανόνων. Η μη παράβαση των Πέντε Ηθικών Κανόνων εκ μέρους τους, δεν είναι θέμα εγκράτειας μέσω ενός όρκου (*samādāna-virati*), αλλά φυσικής εγκράτειας ακόμα και όταν η παράβαση απαιτείται από τις περιστάσεις (*sampatta-virati*).

β) Το να ακολουθεί κανείς τις παραδοσιακές πρακτικές της οικογένειας, της περιοχής, ή του δόγματος, ονομάζεται Παραδοσιακή Ηθική (*ācāra-sīla*).

Η αποχή από την φαυλότητα επειδή έτσι έκαναν οι πρόγονοι κάποιου, ονομάζεται οικογενειακή ηθική (*kula-ācāra*). Η αποχή από την φαυλότητα επειδή έτσι κάνουν γενικά οι άνθρωποι στην περιοχή που μένει κάποιος, ονομάζεται ηθική της περιοχής (*desa-ācāra*). Η αποχή από την φαυλότητα επειδή έτσι γίνεται στο δόγμα που ακολουθεί κάποιος, ονομάζεται Ηθική του Δόγματος (*pāsaṅḍika-sīla*).

γ) Το είδος της ηθικής που τηρεί η μητέρα ενός Μποντισάττα από τότε που συνέλαβε τον γιο της, λόγω του οποίου δεν κάνει σκέψεις για έναν άντρα, ονομάζεται Ηθική της Διδασκαλίας (*Dhammatā-sīla*).

Η μητέρα ενός Μποντισάττα τηρεί τακτικά τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες και από την στιγμή της σύλληψης, δεν επιθυμεί κανέναν άντρα, ούτε καν τον σύζυγό της. Αυτό συμβαίνει διότι ένα εξαιρετικά ευγενές ον, ο Μποντισάττα, βρίσκεται στην μήτρα της. Καθώς η ηθική τηρείται ως κανόνας από την μητέρα ενός Μποντισάττα, ονομάζεται Ηθική της Διδασκαλίας (*Dhammatā-sīla*).

δ) Η τήρηση της ηθικής από αγνά άτομα όπως ήταν ο νεαρός Πιππάλι (Pīppali) ο οποίος αργότερα έγινε ο Μέγας Κάσσαπα (Mahā Kassapa), και από τον Μποντισάττα όταν ήταν ο Μέγας Βασιλιάς Σιλάβα (Mahā Sīlava), λόγω φυσικής κλίσης από προηγούμενες ζωές και χωρίς τις οδηγίες κανενός, ονομάζεται Ηθική λόγω του Παρελθόντος (*pubba-hetu-sīla*).

Ως αποτέλεσμα της συνήθειας να τηρούν την ηθική στις προηγούμενες ζωές τους, έχουν τώρα την φυσική κλίση να τηρούν την ηθική σε αυτήν την ζωή.

4) Οι Τέσσερις Σφαίρες της Ηθικής

Αυτές είναι:

α) Η Ηθική της Εγκράτειας σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες (*Pātimokkha-saṃvara-sīla*), **β)** Η Ηθική της Εγκράτειας των Αισθήσεων (*Indriya-saṃvara-sīla*), **γ)** Η Ηθική του Ορθού Βιοπορισμού (*ājīva-parisuddhi-sīla*), και **δ)** Η Ηθική που Εξαρτάται από την Σοφή Χρήση των Προσπατούμενων ενός Μοναχού (*paccaya-sannissita-sīla*).

Αυτές οι τέσσερις σφαίρες, αφορούν κυρίως τους μοναχούς. Όταν ο Βούδας, ως Μποντισάττα Σουμέντα ο ασκητής, στοχαζόταν την Τελειοποίηση της Ηθικής, συμβούλευε τον εαυτό του ως εξής (Bv 2.124):

tatheva tvaṃcatūsu bhūmisu sīlāni paripūraya

«Παρόμοια κι εσύ Σουμέντα, θα πρέπει να τηρείς τους τέσσερις τομείς της Ηθικής, που συγκροτούν την βάση των αξιέπαινων πράξεων».

α) Ηθική της Εγκράτειας σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες (*Pātimokkha-saṃvara-sīla*)

Η ηθική που απελευθερώνει τον τηρητή της από την επαναγέννηση στους τέσσερις κατώτερους κόσμους, ονομάζεται Ηθική της Εγκράτειας σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες (*Pātimokkha-saṃvara-sīla*). *pāti* σημαίνει «τήρηση», *mokkha* σημαίνει «απελευθερώνει» δηλαδή, «απελευθέρωση μέσω της τήρησης των κανόνων».

Ο τηρητής αυτής της ηθικής πρέπει να τηρεί τα κάτωθι: **(1)** Να έχει σωστή συμπεριφορά. **(2)** Να κατοικεί σε άψογα και υγιή καταφύγια. **(3)** Να βλέπει μεγάλο κίνδυνο ακόμα και στο πιο μικρό παράπτωμα. Η παράβαση μπορεί να είναι μικρή σαν ένα σωματίδιο σκόνης, αλλά ο τηρητής πρέπει να βλέπει σε αυτήν έναν κίνδυνο τόσο μεγάλο, όσο το όρος Μερού που έχει ύψος 168.000 λεύγες (811.109.38 χιλιόμετρα) επάνω και κάτω από το νερό. **(4)** Να τηρεί και να εφαρμόζει τους Ηθικούς Κανόνες

Εξηγώ περαιτέρω, και ιδιαίτερα τα δύο πρώτα, το 1 και το 2:

(1)_ Στον κόσμο υπάρχουν πράγματα που πρέπει να εφαρμόζονται (*ācāra-dhamma*) και πράγματα που πρέπει να αποφεύγονται (*anācāra-dhamma*).

Οι τρεις λανθασμένες σωματικές πράξεις του φόνου, της κλοπής και της λανθασμένης σεξουαλικής συμπεριφοράς, οι τέσσερις λανθασμένες λεκτικές πράξεις του ψεύδους, της συκοφαντίας, της προσβλητικής ομιλίας και της φλυαρίας, συνολικά επτά λανθασμένες πράξεις (*duccarita*), καθώς και άλλες πράξεις που προκαλούν παραβίαση της ηθικής, αποτελούν αυτά που πρέπει να αποφεύγονται (*anācāra*).

Δίνουμε εδώ μερικά παραδείγματα φαύλων πράξεων που μπορούν να προκαλέσουν παραβίαση της ηθικής: Στον κόσμο, μερικοί μοναχοί κερδίζουν τα προς το ζειν προσφέροντας στους λαϊκούς δώρα φτιαγμένα από μπαμπού, φύλλα, λουλούδια, φρούτα, σκόνη σαπουνιού, και οδοντογλυφίδες. Υποβαθμίζουν τον εαυτό τους εγκρίνοντας την λανθασμένη ομιλία των λαϊκών, κολακεύοντάς τους για να κερδίσουν την εύνοιά τους, λέγοντας πολλά ψέματα αναμειγμένα με λίγη δόση αλήθειας, ακριβώς όπως πολλά αμαγείρευτα μπιζέλια ανακατεμένα με λίγα μαγειρεμένα μέσα σε μια κατσαρόλα. Φροντίζουν τα παιδιά των λαϊκών σαν νταντάδες: τα αγκαλιάζουν, τα ντύνουν, κλπ. Εξυπηρετούν τους λαϊκούς ως αγγιλοφόροι που εκτελούν θελήματα για τους υποστηρικτές τους. Τους παρέχουν ιατρική περίθαλψη, φροντίζουν τις περιουσίες τους, και ανταλλάσσουν ποτό και φαγητό μαζί τους. Τέτοιου είδους λανθασμένος βιοπορισμός, καθώς και κάθε άλλη λανθασμένη μέθοδος διαβίωσης που καταδικάζεται από τον Βούδα, ονομάζεται λανθασμένη συμπεριφορά (*anācāra-dhamma*).

Είναι ακατάλληλο για έναν μοναχό να δίνει δώρα από μπαμπού, φύλλα, κλπ., ακόμα κι αν ο λαϊκός έρχεται και ζητάει την χρήση τους. Πόσο μάλλον όταν δεν την ζητάει. Τέτοιες πράξεις προσφοράς δεν είναι δουλειά των μοναχών. Αν το κάνουν αυτό, θα καταστρέψουν την πίστη των λαϊκών (*kula-dūsana*) στην Μοναστική Διαγωγή (*Vinaya*).

Σχετικά με αυτό, θα μπορούσε να τεθεί το ερώτημα, κατά πόσον η πίστη των λαϊκών προς τον μοναχό θα καταστραφεί εάν ο μοναχός δεν τους δώσει αυτό που θέλουν, ή αν ο μοναχός τους δώσει αυτό που θέλουν, η πίστη τους θα αυξηθεί με την σκέψη ότι: «Αυτός είναι ένας μοναχός που ικανοποιεί τις ανάγκες μας».

Η πίστη των λαϊκών προς τον μοναχό ως μαθητή του Ευλογημένου, ήταν γνήσια και αγνή ακόμα και πριν λάβουν δώρα από τον μοναχό. Όμως μετά την παραλαβή των δώρων οι λαϊκοί θα τον βλέπουν ως τον δωρητή του μπαμπού, τον δωρητή των φύλλων, κλπ., και σαν αποτέλεσμα θα προκύψει μέσα τους προσκόλληση. Επομένως, η πίστη τους στον μοναχό μολύνεται από προσκόλληση. Η γνήσια πίστη έχει καταστραφεί. Συνεπώς ο Ευλογημένος έχει καταδικάσει τις προσφορές από τους μοναχούς προς τους λαϊκούς, ονομάζοντας τέτοιες πράξεις ως διαφθορά των λαϊκών (*kula-dūsana*).

Όλες οι πρακτικές που είναι το αντίθετο των προαναφερθέντων εσφαλμένων συμπεριφορών (*anācāra*), είναι πρακτικές ορθής συμπεριφοράς (*ācāra*) οι οποίες πρέπει να καλλιεργούνται.

(2)_ Το καταφύγιο είναι δύο ειδών: ακατάλληλο καταφύγιο και κατάλληλο καταφύγιο. Μερικοί μοναχοί, σύμφωνα με τις διδασκαλίες του Βούδα, έχουν στενές σχέσεις με πόρνες, χήρες, διαζευγμένες γυναίκες, γεροντοκόρες, ευνούχους, και μοναχές. Ή συχνάζουν σε ταβέρνες, πράγμα που δεν είναι κατάλληλο για έναν μοναχό. Αναμιγνύονται με βασιλιάδες, υπουργούς, αιρετικούς και με τους οπαδούς τους, σαν απλοί λαϊκοί. Συνεργάζονται με ανθρώπους που δεν έχουν πίστη, οι οποίοι προσβάλλουν και απειλούν τους μαθητές του Βούδα, τους μοναχούς, τις μοναχές, τους πιστούς λαϊκούς άντρες και γυναίκες, και τους εύχονται να πάθουν κακό. Όλες αυτές οι στενές σχέσεις των μοναχών και τα μέρη που συχνάζουν, είναι ακατάλληλα καταφύγια για τους μοναχούς.

Ο όρος «ακατάλληλο καταφύγιο» αναφέρεται εδώ σε μη ευεργετικές φιλίες και συναναστροφές και σε μέρη που είναι ακατάλληλα για να τα επισκέπτονται οι μοναχοί. Αλλά αν μια πόρνη καλέσει μοναχούς για να κάνει μια προσφορά, αυτοί μπορούν να πάνε και να παραλάβουν την προσφορά, διατηρώντας ορθή επίγνωση.

Εδώ, οι πόρνες, οι χήρες, οι διαζευγμένες γυναίκες, οι γεροντοκόρες, οι ευνούχοι και οι μοναχές, θεωρούνται ότι είναι ακατάλληλα καταφύγια επειδή αποτελούν τις βάσεις για τις πέντε ηδονικές απολαύσεις.

Μπυραρίες, ταβέρνες, κλπ., είναι επικίνδυνα μέρη για την ευγενή εξάσκηση της Διδασκαλίας. Η συναναστροφή επίσης με βασιλιάδες και υπουργούς δεν είναι ωφέλιμη. Οι προσφορές που γίνονται από αυτούς, μπορεί να αποδειχθούν καταστροφικές όπως ένας κεραυνός. Και τα σπίτια στα οποία δεν υπάρχει πίστη και στα οποία οι άνθρωποι είναι βίαιοι και απειλητικοί, είναι ακατάλληλα καταφύγια επειδή αποθαρρύνουν την πίστη και προκαλούν φόβο στους μοναχούς.

Άνθρωποι και τόποι που είναι αντίθετοι από αυτούς που περιγράφηκαν παραπάνω, αποτελούν κατάλληλο καταφύγιο για τους μοναχούς. Μερικοί λαϊκοί έχουν πίστη και εμπιστοσύνη στο Τριπλό Κόσμημα. Πιστεύουν επίσης στις παραγωγικές πράξεις (*kamma*) και στα αποτελέσματά τους.

Είναι σαν πηγάδια ή λίμνες όπου ο μοναχός μπορεί να απολαμβάνει μια ανεξάντλητη παροχή νερού. Τα σπίτια τους φωτίζονται από το χρώμα των χιτώνων των μοναχών που τους επισκέπτονται συχνά. Η ατμόσφαιρα αυτού του τόπου είναι γεμάτη από την αύρα που προκαλείται από τις κινήσεις των μοναχών. Εδώ οι άνθρωποι τους εύχονται κάθε καλό, και εύχονται για την ευημερία των μοναχών, αντρών και γυναικών και των λαϊκών αφοσιωμένων, αντρών και γυναικών. Ένα τέτοιο σπίτι είναι κατάλληλο καταφύγιο για έναν μοναχό.

Ας εξηγήσουμε περαιτέρω την α) Ανάρμοστη συμπεριφορά (*anācāra*), β) την Ορθή συμπεριφορά (*ācāra*), και γ) το Κατάλληλο καταφύγιο (*gocara*).

α) Ανάρμοστη Συμπεριφορά: Υπάρχουν δύο είδη ανάρμοστης συμπεριφοράς: *Ανάρμοστη Σωματική Συμπεριφορά (kāyika-anācāra)*, και *Ανάρμοστη Λεκτική Συμπεριφορά (vācasika-anācāra)*.

Ανάρμοστη Σωματική Συμπεριφορά (kāyika-anācāra)

Αφού εισέλθει στην Κοινότητα των Μοναχών (Σάνγκα), ο μοναχός φέρεται με ασέβεια προς αυτούς. Στέκεται σπρώχνοντας δυνατά τους πρεσβύτερους, κάθεται παραγκωνίζοντάς τους, στέκεται ή κάθεται μπροστά τους. Παίρνει θέση πιο ψηλά από τους πρεσβύτερους. Κάθεται με το κεφάλι του καλυμένο με τον χιτώνα του. Μιλάει ενώ στέκεται. Κουνάει τα χέρια του ενώ μιλάει.

Περπατάει φορώντας τα σανδάλια του ενώ οι πρεσβύτεροι περπατούν ξυπόλυτοι. Ακολουθεί ένα υψηλότερο μονοπάτι ενώ οι πρεσβύτεροι ακολουθούν ένα χαμηλότερο μονοπάτι. Περπατάει σε ένα μονοπάτι ενώ οι πρεσβύτεροι περπατούν στο έδαφος εκτός μονοπατιού. Κάθεται σπρώχνοντας τους πρεσβύτερους. Στέκεται παραγκωνίζοντάς τους και δεν δίνει θέση στους νεότερους μοναχούς.

Στο λουτρό, βάζει κούτσουρα στην σόμπα χωρίς την άδεια των πρεσβυτέρων και κλείνει την πόρτα. Στον χώρο της πισίνας, σπρώχνει στην άκρη τους πρεσβύτερους, μπαίνει μέσα στο νερό μπροστά τους και πλένεται πριν από αυτούς. Τους σπρώχνει για να βγει έξω πριν από αυτούς βγαίνοντας μπροστά τους, και προσπερνάει τους πρεσβύτερους που είναι πριν από αυτόν.

Όταν πλησιάζουν στο χωριό ή στην πόλη, βιάζεται να μπει στα ιδιωτικά και μυστικά δωμάτια των λαϊκών και στα δωμάτια των κυριών. Χαϊδεύει τα κεφάλια των παιδιών δείχνοντας σημάδια στοργής.

Όλα αυτά ονομάζονται Ανάρμοστη Σωματική Συμπεριφορά (*kāyika-anācāra*).

Ανάρμοστη Λεκτική Συμπεριφορά (vācasika-anācāra)

Αφού εισέλθει στην Κοινότητα των Μοναχών (Σάνγκα), ο μοναχός φέρεται με ασέβεια προς αυτούς. Μιλάει για την Διδασκαλία χωρίς να ζητήσει άδεια από τους πρεσβύτερους. Απαντά σε ερωτήσεις ή απαγγέλλει τους Μοναστικούς Κανόνες (*Pātimokkha*) χωρίς άδεια. Μιλάει όρθιος. Κουνάει τα χέρια του ενώ μιλάει.

Όταν φτάνει στο χωριό ή στην πόλη, μιλάει στις γυναίκες ή στα νεαρά κορίτσια χωρίς περιορισμό: «Εσύ κι εσύ, της τάδε ή της δείνα οικογένειας, τί έχεις; Έχεις χυλό ρυζιού; έχεις μαγειρεμένο ρύζι; έχεις στερεά τροφή για να φάμε;

Τι θα πιούμε; Τι είδους στερεά τροφή θα φάμε; Τι είδους φαγητό θα φάμε; Τι θα μου προσφέρεις;» κλπ.

Όλα αυτά ονομάζονται Ανάρμοστη Λεκτική Συμπεριφορά (*vācasika-anācāra*).

β) Ορθή Συμπεριφορά (*ācāra*):

Η Ορθή Συμπεριφορά πρέπει να γίνει κατανοητή ως το αντίστροφο της προαναφερθείσας ανάρμοστης συμπεριφοράς (*anācāra*). Επιπλέον, ένας μοναχός είναι ευσεβής, υπάκουος, γεμάτος συνείδηση και φροντίδα. Φοράει τον εσωτερικό του χιτώνα σωστά. Φοράει τον εξωτερικό του χιτώνα σωστά. Οι τρόποι του εμπνέουν ευσεβή πίστη, είτε κινείται προς τα εμπρός είτε προς τα πίσω, είτε κοιτάζει προς τα πλάγια, σκύβει ή τεντώνεται. Τα μάτια του είναι κατεβασμένα. Προστατεύει τις θύρες των αισθητηριακών ικανοτήτων του. Γνωρίζει το σωστό μέτρο στο φαγητό. Προσπαθεί να είναι πάντα σε εγρήγορση. Διαθέτει επίγνωση με πλήρη κατανόηση. Θέλει λίγα πράγματα. Ικανοποιείται εύκολα. Είναι επίμονος στην εξάσκηση της ενάρετης Διδασκαλίας.

Τηρεί με σχολαστική προσοχή την ορθή συμπεριφορά (*abhisamācārika-sīla*) που περιγράφεται παραπάνω. Όλα αυτά ονομάζονται Ορθή Συμπεριφορά (*ācāra*).

γ) Κατάλληλο Καταφύγιο (*gocara*): Υπάρχουν τρία είδη κατάλληλου καταφυγίου:

Το Καταφύγιο που χρησιμεύει ως Ισχυρή Υποστήριξη για την ηθική ανάπτυξη ενός ατόμου (upanissaya-gocara).

Το Καταφύγιο που χρησιμεύει ως Φύλακας του Νου (ārakkha-gocara).

Το Καταφύγιο που χρησιμεύει ως Άγκυρα του Νου (uranibandha-gocara).

α) Το Καταφύγιο που χρησιμεύει ως Ισχυρή Υποστήριξη για την ηθική ανάπτυξη ενός ατόμου (upanissaya-gocara).

Ένας καλός φίλος που χρησιμοποιεί πάντα τα δέκα είδη ορθής ομιλίας που συμβάλλουν στην απελευθέρωση από την Σανσάρα, ονομάζεται Ισχυρή Υποστήριξη (*upanissaya-gocara*). Βασιζόμενος κανείς σε έναν τέτοιο φίλο, ακούει την Διδασκαλία που δεν έχει ξανακούσει προηγουμένως, διαλύει τις αμφιβολίες του, διορθώνει τις απόψεις του, αποκτά καθαρότητα του νου, και επιπρόσθετα, εκτός από αυτά τα οφέλη, αναπτύσσει την πίστη του, την ηθική διαγωγή του, την μάθησή του, την γενναιοδωρία και την σοφία του. Εξ' ου και αυτός ο καλός φίλος είναι μια Ισχυρή Υποστήριξη (*upanissaya-gocara*) για την ανάπτυξη ενάρετων ιδιοτήτων όπως η ηθική κλπ.

Τα Δέκα Είδη Ορθής Ομιλίας που συμβάλλουν στην απελευθέρωση είναι:

1. Ομιλία για το να είναι κανείς ολιγαρκής (*appiccha-kathā*).
2. Ομιλία για την ικανοποίηση με αυτά που έχει κανείς στα χέρια του (*santuṭṭhi-kathā*).
3. Ομιλία για την ζωή στην μοναξιά (*paviveka-kathā*).
4. Ομιλία για την ζωή στην απομόνωση (*asaṃsagga-kathā*).
5. Ομιλία για την προσπάθεια (*viriyārambha-kathā*).
6. Ομιλία για την ηθική (*sīla-kathā*).

7. Ομιλία για την συγκέντρωση του νου (*samādhī-kathā*).
8. Ομιλία για την Διορατικότητα (*vipassanā*) και την γνώση των Οδών (*paññā-kathā*).
9. Ομιλία για τις καταστάσεις Καρποφορίας ή απελευθέρωσης (*vimutti-kathā*).
10. Ομιλία περί στοχαστικής γνώσης (*paccavekhaṇā-ñāṇa*) των Οδών και των Καρπών (*vimutti-ñāṇa-dassana-kathā*).

Εν ολίγοις, το άτομο που χρησιμοποιεί τα δέκα είδη ορθής ομιλίας που συμβάλλουν στην απελευθέρωση από τα βάσανα της Σανσάρα, φέρνει έτσι πέντε πλεονεκτήματα, όπως την ακρόαση της Διδασκαλίας που δεν έχει ακουστεί προηγουμένως, και ούτω καθ' εξής. Ο καλός φίλος που μπορεί να κάνει τους άλλους να προοδεύσουν στις πέντε ιδιότητες της πίστης, της ηθικής, της μάθησης, της γενναιοδωρίας και της σοφίας, ονομάζεται Κατάλληλο Καταφύγιο (*upanissaya-gocara*), ένα καταφύγιο που παρέχει την ισχυρή επαρκή συνθήκη για την ανάπτυξη αξιέπαινων ιδιοτήτων, όπως είναι η ηθική.

β) Το Καταφύγιο που χρησιμεύει ως Φύλακας του Νου (āraṅkha-gocara).

Η επίγνωση (*sati*) που προστατεύει τον νου, ονομάζεται Καταφύγιο που χρησιμεύει ως Φύλακας του Νου (*āraṅkha-gocara*).

Ένας μοναχός που έχει ως καταφύγιο την επίγνωση, όταν πηγαίνει για ελεημοσύνη στο χωριό ή στην πόλη, έχει τα μάτια χαμηλωμένα, κοιτάζοντας μπροστά του σε μια απόσταση μόνον όσο το μήκος ενός ζυγού αρότρου, και φρουρεί τις αισθήσεις του. Προχωράει χωρίς να κοιτάζει τα στρατεύματα των ελεφάντων, ή τα στρατεύματα του ιππικού, τα στρατεύματα των αρμάτων, τους στρατιώτες του πεζικού, ή τις γυναίκες και τους άντρες. Δεν κοιτάζει ούτε προς τα πάνω ούτε προς τα κάτω σε οποιαδήποτε από τις οκτώ κατευθύνσεις, και συνεχίζει να προχωράει.

Ένας μοναχός που δεν έχει ως καταφύγιο την επίγνωση, όταν πηγαίνει για ελεημοσύνη στο χωριό ή στην πόλη, κοιτάζει από δω κι από εκεί προς πάσα κατεύθυνση, σαν κοράκι που το έχουν κλεισμένο σε ένα σκεπασμένο καλάθι. Επομένως, η επίγνωση είναι το καταφύγιο που προστατεύει τον νου του μοναχού από τον κίνδυνο των φαύλων σκέψεων.

γ) Το Καταφύγιο που χρησιμεύει ως Άγκυρα του Νου (upanibandha-gocara).

Εφ' όσον τα Τέσσερα Θεμέλια¹ της Σταθερής Επίγνωσης (*satipaṭṭhāna-kammaṭṭhāna*) είναι το καταφύγιο στο οποίο είναι αγκυροβολημένος ο νους, ονομάζονται το Καταφύγιο που χρησιμεύει ως Άγκυρα του Νου (*upanibandha-gocara*) από το *upanibandha*, που σημαίνει «εκεί που ο νους είναι αγκυροβολημένος» και το *gocara*, που σημαίνει «καταφύγιο».

¹ Τα Τέσσερα Θεμέλια της Επίγνωσης είναι: Επίγνωση ή Στοχασμός του σώματος (*kāyā*), των αισθημάτων (*vedanā*), του νου (*citta*), και των φαινομένων (*dhamma*).

Εν κατακλείδει, ο μοναχός που θέλει να τηρήσει την εγκράτειά του απολύτως αγνή, σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες (*Pātimokkha-saṃvara-sīla*), πρέπει να έχει ορθή συμπεριφορά, κατάλληλο καταφύγιο και να βλέπει ακόμα και το παραμικρότερο σφάλμα ως έναν τεράστιο κίνδυνο.

β) Η Ηθική της Εγκράτειας των Αισθήσεων (*Indriya-saṃvara-sīla*)

Η εγκράτεια των αισθήσεων ονομάζεται *Indriya-saṃvara-sīla*. Οι έξη βάσεις των αισθήσεων, δηλαδή, μάτι, αυτί, μύτη, γλώσσα, σώμα και νους, ονομάζονται εδώ ικανότητες (*indriya*)¹. Ικανότητες εδώ, σημαίνει έλεγχος ή εγκράτεια (*indriya*) των αισθήσεων. Όταν βλέπουμε κάτι, το μάτι ή η ευαισθησία του ματιού (*cakkhu-pasāda*) είναι το κυβερνών όργανο. Εάν το μάτι είναι ελαττωματικό, δεν μπορεί να δει ένα αντικείμενο διότι δεν μπορεί να προκύψει η οπτική συνείδηση. Επομένως, ο Βούδας λέει ότι το μάτι είναι η οπτική ικανότητα (*cakkhundriya*).

Παρομοίως, όταν ακούμε έναν ήχο, το αυτί ή η ευαισθησία του αυτιού (*sota-pasāda*) είναι το κυβερνών όργανο. Αν το αυτί είναι ελαττωματικό, δεν μπορεί να ακούσει έναν ήχο διότι δεν μπορεί να προκύψει η ακουστική συνείδηση. Επομένως, το αυτί είναι η ωτική ικανότητα (*sotindriya*).

Όταν μυρίζουμε μια μυρωδιά, η μύτη ή η ευαισθησία της μύτης (*ghāna-pasāda*) είναι το κυβερνών όργανο. Αν η μύτη είναι ελαττωματική, δεν μπορεί να μυρίσει μια οσμή διότι δεν μπορεί να προκύψει η συνείδηση της μύτης. Επομένως, η μύτη είναι η ικανότητα της μύτης (*ghānindriya*).

Όταν γεύομαστε μια γεύση, η γλώσσα ή η ευαισθησία της γλώσσας (*jivhā-pasāda*) είναι το κυβερνών όργανο. Αν η γλώσσα είναι ελαττωματική, δεν μπορεί να γευτεί μια γεύση επειδή δεν μπορεί να προκύψει η συνείδηση της γλώσσας. Επομένως, η γλώσσα είναι η ικανότητα της γλώσσας (*jivhindriya*).

Όταν αγγίζουμε ένα από αντικείμενο, το σώμα ή η ευαισθησία του σώματος (*kāya-pasāda*) είναι το κυβερνών όργανο. Εάν η ευαισθησία του σώματος είναι ελαττωματική, δεν μπορούμε να αισθανθούμε ένα από αντικείμενο επειδή δεν μπορεί να προκύψει η σωματική συνείδηση. Επομένως, το σώμα είναι η σωματική ικανότητα (*kāyindriya*).

Όταν αναγνωρίζουμε ένα νοητικό αντικείμενο, ο νους (*mana*) είναι το κυβερνών όργανο. Χωρίς τον νου, δεν μπορεί να προκύψει η νοητική συνείδηση. Επομένως, ο νους είναι η νοητική ικανότητα (*manindriya*).

Αυτό ονομάζεται εγκράτεια των έξη αισθήσεων ή ικανοτήτων (*indriya-saṃvara-sīla*).

Ο τρόπος για να φυλάττει κανείς τις έξη αισθήσεις είναι ο εξής:

Όταν βλέπει κάποιος ένα ορατό αντικείμενο με το μάτι του, θα πρέπει να το αντιλαμβάνεται μόνον ως ορατό αντικείμενο. Δεν πρέπει να αναγνωρίζει ούτε καν την γενική όψη αυτού που βλέπει, π.χ. «αυτή είναι γυναίκα», «αυτός είναι

---

¹ *indriya* σημαίνει συγκράτηση, ή ικανότητα ελέγχου.

άντρας», «αυτό είναι όμορφο», διότι κάτι τέτοιο μπορεί να προκαλέσει την εμφάνιση νοητικών μολύνσεων. Ούτε πρέπει να δίνει κανείς προσοχή σε λεπτομέρειες (*anubyañjana*) σχετικά με το σημείο ή την εικόνα εκείνης της γυναίκας, ή του άντρα, κλπ., όπως το σχήμα των χεριών και των ποδιών, ο τρόπος που χαμογελάει, γελάει, ή μιλάει κλπ., ο τρόπος που κοιτάει κλπ., διότι κάτι τέτοιο μπορεί να προκαλέσει επαναλαμβανόμενη εμφάνιση νοητικών μολύνσεων.

Το Παράδειγμα του Σεβάσμιου Μέγα Τίσσα (Mahā Tissa)

Αναφορικά με την προστασία της ικανότητας του ματιού, ο Σεβάσμιος Μέγας Τίσσα που έζησε στην κορυφή του Όρους Τσετίγια (*Cetiya*) μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως παράδειγμα.

Κάποια ημέρα, ο Σεβάσμιος Μέγας Τίσσα πήγαινε στην *Anurādhapura* για ελεημοσύνη. Την ίδια ημέρα, μια γυναίκα που είχε καυγαδίσει με τον άντρα της, έφυγε από το σπίτι της για να πάει πίσω στο μέρος των γονιών της. Είχε ντυθεί με ωραία ρούχα.

Βλέποντας τον Σεβάσμιο Μέγα Τίσσα που ερχόταν με συγκρατημένες τις ικανότητές του, γέλασε δυνατά με την σκέψη: «Θα τον κάνω σύζυγό μου αφού τον δελεάσω». Ο Σεβάσμιος Μέγας Τίσσα, σήκωσε το βλέμα του για να δει τί ήταν. Όταν είδε τα οστά των δοντιών της, ανέπτυξε την αντίληψη της ακαθαρσίας (*asubha-saññā*) και στοχαζόμενος πάνω σε αυτό, έγινε Άραχατ.

Εν τω μεταξύ, ο άντρας της που την ακολουθούσε, είδε τον Σεβάσμιο και τον ρώτησε: «Αξιосέβαστε κύριε, μήπως είδατε μια γυναίκα στον δρόμο να περνάει;» Ο Μέγας Τίσσα απάντησε:

Nābhijānāmi itthi vā, puriso vā ito gato,
api ca aṭṭhi-sañghato gacchatesa mahā-pathe.

«Φίλε μου, δεν πρόσεξα αν αυτός που περνούσε ήταν άντρας ή γυναίκα.
Εγώ είδα μόνον έναν σκελετό να διασχίζει τον δρόμο».

Παρ' όλο που ο Σεβάσμιος Τίσσα είδε την όψη μιας γυναίκας, απλώς την είδε. Δεν είχε αντιληφθεί ότι ήταν γυναίκα. Αντιθέτως, ανέπτυξε τον διαλογισμό του και έγινε Άραχατ. Αυτό το περιστατικό θα πρέπει να ληφθεί ως ένα καλό παράδειγμα.

Εάν ένας μοναχός, δεν έχει τον έλεγχο της αίσθησης της όρασης, τότε όταν βλέπει ένα ευχάριστο αντικείμενο, θα εγείρεται μέσα του η απληστία (*abhijjhā*), και όταν βλέπει ένα δυσάρεστο αντικείμενο, θα εγείρεται μέσα του η δυστυχία και η αποστροφή (*domanassa*). Επομένως, πρέπει κανείς να ασκεί έλεγχο πάνω στην αίσθηση της όρασης του μέσω της προσοχής, έτσι ώστε να αποτρέψει την εμφάνιση τέτοιων φαύλων νοητικών καταστάσεων.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες θύρες των αισθητήριων οργάνων, πρέπει να τις διατηρεί κανείς κάτω από παρόμοιο έλεγχο, ώστε να μην προκύπτει καμία νοητική μόλυνση από το άκουσμα ενός ήχου, την μυρωδιά μιας οσμής, την γεύση μιας γεύσης, το άγγιγμα ενός απτού αντικειμένου, ή την γνώση ενός νοητικού αντικειμένου.

γ) Η Ηθική του Ορθού Βιοπορισμού

(*ājīva-parisuddhi-sīla*)

Η Ηθική του Ορθού Βιοπορισμού (*ājīva-parisuddhi-sīla*) είναι η αποχή από τα έξη είδη βιοπορισμού που απαγορεύει η Βινάγια και η αποφυγή όλων των άλλων ειδών λανθασμένου βιοπορισμού.

Οι έξη εκπαιδευτικοί κανόνες (*sikkhāpada*) σχετικά με τον βιοπορισμό, διακηρύχθηκαν από τον Βούδα προς αποφυγή των ακόλουθων έξη παραβάσεων οι οποίες είναι:

1. Εάν για λόγους βιοπορισμού, ένας μοναχός που έχει ανήθικες επιθυμίες και καταπιέζεται από αυτές, καυχιέται απέναντι σε έναν λαϊκό ότι έχει επιτεύγματα στην διαλογιστική απορρόφηση (*jhāna*), στην Οδό (*magga*), και στην Καρποφορία (*phala*), που δεν υπάρχουν μέσα του και ούτε υπήρξαν ποτέ, είναι ένοχος παράβασης που επιφέρει την αποπομπή του από την Κοινότητα των Μοναχών, από την Σάνγκα (*pārājika-āpatti*).
2. Εάν για λόγους βιοπορισμού, ένας μοναχός ενεργεί ως μεσολαβητής κανονίζοντας γάμους, είναι ένοχος παράβασης που απαιτεί την σύγκλιση του συμβουλίου της Σάνγκα (*Saṅghādisesa-āpatti*).
3. Εάν για λόγους βιοπορισμού, ένας μοναχός, χωρίς να αναφέρει ευθέως «Είμαι ένας Άραχατ», πει ότι: «Στο μοναστήρι της περιοχής σας ζει ένας συγκεκριμένος μοναχός ο οποίος είναι Άραχατ», και ο χορηγός του μοναστηριού καταλάβει ότι μιλάει για τον εαυτό του, είναι ένοχος σοβαρού αδικήματος (*thullaccaya-āpatti*).
4. Εάν για λόγους βιοπορισμού, ένας μοναχός ζητήσει και φάει πολυτελή τροφή, δηλαδή τροφή αναμεμειγμένη με εκλεκτό βούτυρο γκι, με βούτυρο, λάδι, μέλι, μολάσσα, ψάρι, γάλα και ζυμαρικά, χωρίς να είναι άρρωστος, είναι ένοχος παράβασης που συνεπάγεται εξομολόγηση (*pācittiya-āpatti*).
5. Εάν για λόγους βιοπορισμού, μία μοναχή ζητήσει και φάει πολυτελή τροφή, χωρίς να είναι άρρωστη, είναι ένοχη παράβασης που συνεπάγεται προφορική παραδοχή (*pāṭidesanīya-āpatti*).
6. Εάν για λόγους βιοπορισμού, ένας μοναχός ζητήσει και φάει κάρρυ ή βρασμένο ρύζι, χωρίς να είναι άρρωστος, είναι ένοχος παράβασης για λανθασμένη σωματική πράξη (*dukkata-āpatti*).

Άλλα πέντε είδη λανθασμένου βιοπορισμού πέρα από τα παραπάνω έξη, είναι:

1. Μέσω Υποκρισίας (*kuhanā*)
2. Μέσω Κολακείας ή ομιλίας με κακόβουλο κίνητρο (*lapana*)
3. Μέσω Υπαινιγμών (*nemittikatā*)
4. Μέσω Υποτίμησης (*nippesikatā*)
5. Η Επιδίωξη κέρδους μέσω άλλου κέρδους (*lābhena lābham nijigīsanatā*).

Ανάλυση των παραπάνω πέντε:

1. Μέσω Υποκρισίας (*kuhanā*). Η Υποκρισία, είναι τριών ειδών: **α)** Υποκρισία σε σχέση με την χρήση των προσπαιτούμενων (*paccaya-paṭisevana*). **β)** Υποκρισία σε συζητήσεις σχετικά με τα θέματα που αφορούν τις διαλογιστικές εκστάσεις, τις επιτεύξεις των Οδών και των Καταστάσεων Καρποφορίας (*samanta-jappā*). **γ)** Υποκρισία στην αλλαγή της στάσης με σκοπό την εξαπάτηση των λαϊκών πιστών (*iriyāpatha-sañḥapana*).

α) Όταν οι λαϊκοί προσφέρουν σε έναν μοναχό χιτώνες, κούπες ελεημοσύνης κλπ., εκείνος, παρ' όλο που τα θέλει, έχοντας ανήθικες επιθυμίες και επιθυμώντας να πάρει ακόμα περισσότερα, προσποιείται και υποκρίνεται ότι έχει ανύπαρκτες ιδιότητες λέγοντας (για χιτώνες): «Τί νόημα έχει η χρήση τέτοιων ακριβών χιτώνων από έναν μοναχό; Μόνο χιτώνες φτιαγμένοι από πεταμένα κουρέλια (*paṃsu-kūlika*) είναι κατάλληλοι γι' αυτόν».

Για τροφές λέει: «Τί νόημα έχει για έναν μοναχό ένα τόσο ακριβό φαγητό; Μόνο το φαγητό που λαμβάνεται από την ελεημοσύνη είναι κατάλληλο γι' αυτόν».

Για μέρη κατοικίας λέει: «Τί νόημα έχει για έναν μοναχό ένα τόσο ωραίο μέρος κατοικίας; Μόνο τα μέρη κάτω από τα δέντρα ή η ανοιχτή ύπαιθρος είναι κατάλληλα κατοικίες γι' αυτόν».

Για φάρμακα λέει: «Τί νόημα έχει για έναν μοναχό η χρήση τέτοιων ακριβών φαρμάκων; Μόνο τα ούρα της αγελάδας, ή μια ποσότητα «καρυδιών»¹, ή μυροβάλανο², είναι κατάλληλα φάρμακα γι' αυτόν».

Ως εκ τούτου, για να εφαρμόσει αυτό που διδάσκει, χρησιμοποιεί μόνον ακατέργαστα ρούχα, ακαλαίσθητους χώρους κατοικίας, και κατώτερης ποιότητας φάρμακα. Οι λαϊκοί πιστοί τον εκτιμούν τόσο πολύ, που λένε:

«Αυτός ο σεβάσμιος μοναχός έχει πολύ λίγες επιθυμίες. Ικανοποιείται εύκολα. Είναι απαλλαγμένος από λαχτάρα για υλικά αγαθά και ηδονικές απολαύσεις. Δεν συναναστρέφεται με τους λαϊκούς. Είναι επίσης πολύ επιμελής στην εξάσκηση της Διδασκαλίας». Έτσι τον προσκαλούν να δεχτεί όλο και περισσότερα προσπαιτούμενα.

Τότε ο πονηρός μοναχός, καυχώμενος λέει: «Χορηγοί, όταν είναι παρόντα αυτά τα τρία, δηλαδή, η πίστη, τα προσφερόμενα υλικά αγαθά, και ο παραλήπτης, τότε το καλό άτομο που έχει πίστη μπορεί να συσσωρεύσει μεγάλη αρετή. Εδώ λοιπόν, εσείς οι πιστοί, σίγουρα έχετε πίστη, έχετε πράγματα να προσφέρετε με γενναιοδωρία, και εγώ είμαι πραγματικά ένας άξιος παραλήπτης.

¹ Καρύδι ή χολή δέντρου (gall nut): Ξυλώδεις παραμορφώσεις που παράγονται μέσω παρασιτικής αλληλεπίδρασης μεταξύ φυτών και εντόμων, ως άμυνα ενάντια στις παρασιτικές σφήκες που εναποθέτουν τα αυγά τους σε μικρές τρύπες που κάνουν σε νεαρά κλαδιά. Το δέντρο εκκρίνει μια κολλώδη ουσία που σκληραίνει και σχηματίζει ένα καρύδι το οποίο συλλέγεται και χρησιμοποιείται για φαρμακευτικούς και θεραπευτικούς σκοπούς.

² Μυροβάλανο (myrobalan): Ινδικό μούρο ή φραγκοστάφυλο. Χρησιμοποιείται για θεραπευτικούς σκοπούς, και σε ενεργειακό επίπεδο λέγεται ότι είναι ικανό να θεραπεύει ασθένειες που έχουν ως βασική τους αιτία τα αντικρουόμενα συναισθήματα.

Εάν δεν δεχτώ τις προσφορές σας, η αρετή σας θα μειωθεί. Έτσι, από συμπόνια για εσάς, θα δεχτώ τις προσφορές σας, παρ' όλο που δεν τις χρειάζομαι!».

Λέγοντας έτσι λοιπόν, δέχεται καρότσια από χιτώνες και τρόφιμα, πολυάριθμες κατοικίες, και μεγάλες ποσότητες φαρμάκων. Έτσι, παρ' όλο που είναι άπληστος, προσποιείται ότι έχει λίγες επιθυμίες, και χρησιμοποιεί προαπαιτούμενα κακής ποιότητας για να κάνει τους άλλους να τον εκτιμούν πολύ. Αυτό ονομάζεται Υποκρισία σε Σχέση με την Χρήση των Προαπαιτούμενων (*paccaya-paṭisevana-kuhanā*).

β) Χωρίς να λέει ευθέως: «Έχω επιτύχει ήδη τις διαλογιστικές εκστάσεις, τις Οδούς και τους Καρπούς», κάνει τους άλλους ανθρώπους να νομίζουν ότι κατέχει ήδη αυτά τα επιτεύγματα, με υπαινιγμούς όπως: «Ο μοναχός που φοράει τέτοιου είδους χιτώνες είναι ισχυρός. Ο μοναχός που κουβαλάει τέτοιου είδους κούπα ελεημοσύνης, τέτοιου είδους φίλτρο νερού, τέτοιου είδους σουρωτήρι νερού, τέτοιου είδους ζώνη μέσης, τέτοιου είδους σανδάλια κλπ., είναι ισχυρός».

Αυτό ονομάζεται Υποκρισία σε συζητήσεις σχετικά με τα θέματα που αφορούν τις διαλογιστικές εκστάσεις, τις επιτεύξεις των Οδών και των Καταστάσεων Καρποφορίας (*samanta-jappā*).

γ) Αποφασισμένος να κερδίσει τον έπαινο και την υψηλή εκτίμηση των λαϊκών πιστών, ο πονηρός μοναχός σκέφτεται: «Εάν περπατώ έτσι, οι άνθρωποι θα με επαινούν και θα με εκτιμούν πολύ». Επιτυγχάνει έτσι την συμπεριφορά των ευγενών στο να περπατάει, να στέκεται, να κάθεται και να ξαπλώνει κάτω. Αυτό ονομάζεται Υποκρισία στην Αλλαγή της Στάσης για να εξαπατήσει τους λαϊκούς πιστούς (*iriyā-patha-sañṭhapana*).

2. Λανθασμένος βιοπορισμός μέσω Κολακειάς ή ομιλίας με ανήθικο κίνητρο (*lapanā*). Όταν ένας μοναχός βλέπει κόσμο να έρχεται στο μοναστήρι, πάει και τους μιλάει πρώτος λέγοντας: «Χορηγέ, για ποιον λόγο έρχεσαι εδώ; Ήρθες εδώ για να προσκαλέσεις μοναχούς; Εάν ναι, προχώρα, θα σε ακολουθήσω κρατώντας την κούπα ελεημοσύνης». Ή τους λέει: «Είμαι ο Σεβάσμιος Τίσσα, ακόμα και ο βασιλιάς με σέβεται. Οι υπουργοί με τιμούν», κλπ. Ενώ μιλάει με τους ανθρώπους, προσέχει να μην τους εναντιώνεται ή να τους προκαλεί κούραση, αποφεύγοντας έτσι την δυσαρέσκειά τους. Τους κολακεύει αποκαλώντας τους «Ω εσύ μεγάλε τραπεζίτη», «Ω εσύ μεγάλε μυλωνά» κλπ. Το να μιλάει κανείς με τέτοιους πολλούς τρόπους για να αποσπάσει προσφορές από τους πιστούς λαϊκούς, ονομάζεται Κολακεία ή ομιλία με κακόβουλο κίνητρο (*lapanā*).

3. Λανθασμένος βιοπορισμός μέσω Υπαινιγμών (*nemitti-katā*). Ένας μοναχός, έχοντας κακόβουλο κίνητρο, προκαλεί με υπαινιγμούς ή άλλες ενδείξεις, την γενναιοδωρία των πιστών λαϊκών. Για παράδειγμα, βλέποντας κάποιον να κουβαλάει φαγητό, δίνει μια ένδειξη ότι κι αυτός θέλει λίγο φαγητό λέγοντας: «Έχετε ήδη φαγητό; Από πού το πήρατε; Πώς τα καταφέρατε να το πάρετε;» κλπ. Όταν βλέπει αγελαδοβοσκούς, δείχνει τα μωσχάρια

λέγοντας: «Τα μοσχάρια μεγαλώνουν με γάλα ή με νερό;» Οι αγελαδάρηδες του απαντούν: «Αξιότιμε κύριε, τα μοσχάρια μεγαλώνουν με γάλα». Εκείνος τότε απαντάει: «Δεν νομίζω. Εάν τα μοσχάρια έπαιρναν γάλα από τις μητέρες τους, θα το έπαιρναν και οι μοναχοί επίσης» κλπ. στέλνοντας έτσι το μήνυμα στους γονείς τους να του προσφέρουν το γάλα τους. Επομένως, μέσω υπαινιγμών προκαλεί την γενναιοδωρία (*nemitti-katā*).

Η μορφή ομιλίας που δίνει πιο άμεσες και εμφανείς ενδείξεις για το τί θέλει κάποιος, ονομάζεται πλάγιος λόγος (*sāmanta-jappā*). Τόσο ο υπαινιγμός (*nemitti-katā*) όσο και ο πλάγιος λόγος (*sāmanta-jappā*), είναι διαφορετικά είδη ομιλίας με ανήθικο κίνητρο (*lapanā*).

Περιγράφοντας την πλάγια ομιλία (*sāmanta-jappā*), η οποία υποδεικνύει αναμφίβολα το αντικείμενο της επιθυμίας, η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhimagga*) δίνει την ιστορία ενός *κουλούπακα* (*kuluraka*)¹ μοναχού, δηλαδή ενός μοναχού που συνήθιζε να επισκέπτεται λαϊκούς.

Η Ιστορία ενός Μοναχού που Επισκεπτόταν Λαϊκούς

Επιθυμώντας ένα γεύμα, ένας μοναχός που είχε την συνήθεια να επισκέπτεται λαϊκούς, μπήκε σε ένα σπίτι απρόσκλητος και κάθισε σε μια θέση. Βλέποντας τον μοναχό και απρόθυμη να του δώσει φαγητό, η νοικοκυρά γκρίνιαξε: «Δεν έχω καθόλου ρύζι» και προσποιούμενη ότι βγαίνει για λίγο έξω για να ψάξει, πήγε σε ένα κοντινό σπίτι και έμεινε εκεί. Τότε ο μοναχός μπήκε κρυφά σε ένα εσωτερικό δωμάτιο και κοιτάζοντας παντού, είδε σε μια γωνία πίσω από την πόρτα, ζαχαροκάλαμο, μια μάζα ακατέργαστης ζάχαρης σε ένα μπολ, ένα πεπλατισμένο κομμάτι αποξηραμένου ψαριού σε ένα καλάθι, ρύζι σε ένα δοχείο και βούτυρο σε ένα βάζο. Στην συνέχεια επέστρεψε στην θέση του και κάθησε όπως πριν.

Η νοικοκυρά γύρισε πίσω μουρμουρίζοντας: «Δεν βρήκα καθόλου ρύζι».

Ο μοναχός τότε είπε: «Χορηγέ, σήμερα το πρωί είδα κάποια σημάδια που υποδείκνυαν ότι δεν θα πάρω τίποτα να φάω».

«Τι σημάδια Σεβάσμιε κύριε;» ρώτησε η γυναίκα.

Ο μοναχός είπε: «Καθώς ερχόμουν σε αυτό το σπίτι για ελεημοσύνη, είδα στον δρόμο ένα φίδι τόσο μεγάλο όσο το ζαχαροκάλαμο στην γωνία πίσω από την πόρτα. Για να το διώξω, έψαξα για κάτι και βρήκα μία πέτρα που ήταν τόσο μεγάλη όσο το κομμάτι της ακατέργαστης ζάχαρης στο μπολ σου.

---

¹ Kuluraka ονομάζεται ο μοναχός που έχει την συνήθεια να επισκέπτεται τα σπίτια των πιστών λαϊκών. Διακατέχεται από πέντε ιδιότητες που τον καθιστούν δυσάρεστο στις οικογένειες που επισκέπτεται: Φέρεται με εξοκίωση μετά από σύντομη γνωριμία (*asanthanavissasi*). Πάιρνει προνόμια χωρίς δικαιολογία (*anissaranikarpi*). Προσπαθεί να ενώσει αποξενωμένες οικογένειες (*viyatthupasevi*). Είναι κουτσομπόλης (*urakannakajarpi*). Είναι ενοχλητικός (*atiyacanako*). (Kularaka Sutta *Samyutta Nikāya*. XVI.4)

Επιπλέον, η επίσκεψη των μοναχών στα σπίτια των λαϊκών, οδηγεί σε πέντε φαύλα αποτελέσματα: Συγκεντρώνονται κρυφά, μαζεύονται σε μυστικά μέρη, έχουν την τάση να πηγαίνουν απρόσκλητοι, μιλούν για γυναίκες, και είναι γεμάτοι έντονες επιθυμίες.

Όταν πέταξα την πέτρα στο φίδι, η κουκούλα του απλώθηκε όσο το μέγεθος του πεπλατισμένου αποξηραμένου ψαριού στο καλάθι σου. Όταν το φίδι άνοιξε το στόμα του για να δαγκώσει την πέτρα, έδειξε τα δόντια του και τους κυνόδοντές του που ήταν σαν τους κόκκους του ρυζιού στο δοχείο σου. Το αφρώδες σάλιο ανακατεμένο με το δηλητήριο του θυμωμένου φιδιού, ήταν σαν το βούτυρο στο βάζο σου».

Πιασμένη χωρίς διαφυγή στον ιστό των λέξεων που υποδήλωναν την επιθυμία του, η γυναίκα σκέφτηκε: «Δεν υπάρχει τρόπος να εξαπατήσεις το ξυρισμένο κεφάλι!» Και του έδωσε απρόθυμα το ζαχαροκάλαμο, μαγείρεψε το ρύζι και του το πρόσφερε μαζί με το βούτυρο, την ζάχαρη και το αποξηραμένο ψάρι.

- 4.** Λανθασμένος βιοπορισμός μέσω Υποτίμησης (*nippesi-katā*). Αυτός ο κακοήθης τρόπος σημαίνει την επιδίωξη κέρδους με το να σβύνει κανείς ή να κομματιάζει ή να συντρίβει τις ενάρετες ιδιότητες ενός πιστού λαϊκού, όπως θα έκανε για την απόκτηση ενός αρώματος, όπου θα έπρεπε να συνθλίψει και να αλέσει τα αρωματικά υλικά.

Αυτός ο λανθασμένος τρόπος βιοπορισμού γίνεται με πολλούς τρόπους: Χρησιμοποίηση προσβλητικών λόγων για να εξαναγκασθεί κάποιος να δώσει, κατηγορώντας τον λέγοντας: «Είσαι ένας άνθρωπος χωρίς καθόλου πίστη», «Δεν είσαι σαν τους άλλους πιστούς».

Χρησιμοποίηση σαρκασμού, λέγοντας σε αυτόν που δεν δίνει: «Ω, τι χορηγός είναι αυτός! Ω, τι μεγάλος χορηγός!».

Χλευαστικά σχόλια που γίνονται εις βάρος κάποιου που δεν είναι χορηγός, εν μέσω κόσμου, λέγοντας: «Γιατί το λες αυτό όταν αυτός ο άνθρωπος δεν προσφέρει τίποτα; Πάντα λέει: «Δεν έχω τίποτα να προσφέρω», σε όποιον έρχεται να ζητήσει ελεημοσύνη».

Αυτή η επιδίωξη κέρδους, υποτιμώντας τις ενάρετες ιδιότητες των πιστών λαϊκών, ονομάζεται λανθασμένος βιοπορισμός μέσω της Υποτίμησης (*nippesi-katā*).

- 5.** Λανθασμένος βιοπορισμός μέσω Επιδίωξης Κέρδους με άλλο κέρδος (*lābhena lābham nijigīsanatā*) που υποκινείται από την απληστία. Για παράδειγμα, ένας μοναχός, αφού λάβει τα τρόφιμα που του προσφέρθηκαν στο σπίτι ενός χορηγού, πάει και τα δίνει στα παιδιά της γειτονιάς. Αυτό το κάνει για να αναγκάσει τους γονείς των παιδιών να του δώσουν περισσότερες προσφορές ως αντάλλαγμα για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη και την ευχαρίστησή τους για το φαινομενικό ενδιαφέρον που έδειξε προς τα παιδιά τους. Εν ολίγοις, το να ζητά περισσότερες προσφορές από ένα άλλο σπίτι, δίνοντας τις λίγες προσφορές που έχει ήδη λάβει από ένα προηγούμενο σπίτι, ονομάζεται Επιδίωξη κέρδους μέσω άλλου κέρδους (*lābhena lābham nijigīsanatā*).

Τα πέντε είδη λανθασμένου βιοπορισμού που περιγράφησαν παραπάνω όπως η υποκρισία, διαφέρουν μεταξύ τους μόνον ως προς τον τρόπο επιδίωξης κέρδους. Στην φύση τους είναι όλα ίδια, υπό την έννοια ότι εξαπατούν τους πιστούς λαϊκούς

και τους κάνουν να δίνουν προσφορές ακόμα και όταν είναι απρόθυμοι να το κάνουν.

Έτσι, το να βιοπορίζεται κανείς με πράγματα που αποκτήθηκαν με την παραβίαση των έξη Κανόνων Εκπαίδευσης (*sikkhāpada*) που έθεσε ο Βούδας σχετικά με τον βιοπορισμό και τα πράγματα που αποκτήθηκαν από φαύλες πρακτικές υποκρισίας, κολακείας, υπαινιγμών, υποτίμησης, και επιδίωξης κέρδους μέσω άλλου κέρδους, ονομάζεται λανθασμένος βιοπορισμός (*micchājīva*).

Η αποχή από τον λανθασμένο βιοπορισμό και η εξάγνιση των τρόπων διαβίωσης, ονομάζεται Εξάγνιση του Βιοπορισμού ή Ορθός Βιοπορισμός (*ājīva-pārisuddhisīla*).

δ) Η Ηθική που Εξαρτάται από την Σοφή Χρήση των Προσπαιτούμενων (*paccaya-sannissita-sīla*)

Αυτό το είδος της ηθικής εκπληρώνεται μέσα από τα τέσσερα προσπαιτούμενα, τα οποία είναι: χιτώνες, τροφή, χώροι κατοικίας και φάρμακα. Είναι απαραίτητα. Η επιβίωση είναι αδύνατη χωρίς αυτά τα προσπαιτούμενα. Αλλά όταν τα χρησιμοποιεί κανείς, θα πρέπει παράλληλα να αναλογίζεται την φύση αυτών των προσπαιτούμενων, ώστε να μην προκύψουν εξ' αιτίας τους νοητικές μολύνσεις όπως απληστία, μίσος κλπ.

Ο τρόπος με τον οποίον πρέπει να στοχάζεται κανείς τα τέσσερα προσπαιτούμενα είναι ως εξής:

Ενώ χρησιμοποιεί τους χιτώνες (χωρίς να τους θεωρεί ως στολισμό, πράγμα που θα προκαλέσει την εμφάνιση φαύλων σκέψεων), στοχάζεται με σύνεση:

«Για λόγους προστασίας από το κρύο, φοράω αυτόν τον χιτώνα. Για λόγους προστασίας από την ζέστη του ήλιου, φοράω αυτόν τον χιτώνα. Για λόγους προστασίας από την επαφή με κουνούπια, μύγες, άνεμο, ηλιακά εγκαύματα, φίδια, σκορπιούς, ψύλλους, κλπ., φοράω αυτόν τον χιτώνα. Για να καλύψω τα μέρη του σώματος που μπορεί να αναστατώσουν την συνείδηση, φοράω αυτόν τον χιτώνα».

Ενώ χρησιμοποιεί το φαγητό, στοχάζεται με σύνεση:

«Δεν παίρνω αυτό το φαγητό για διασκέδαση όπως τα παιδιά. Δεν παίρνω αυτό το φαγητό για να χαρώ με την ανάπτυξη του ανδρισμού μου. Δεν παίρνω αυτό το φαγητό για να αναπτύξω την ομορφιά του σώματος. Δεν παίρνω αυτό το φαγητό για καθαρό δέρμα και επιδερμίδα».

«Παίρνω αυτό το φαγητό μόνο για μακροχρόνια αντοχή και συντήρηση του σώματος. Παίρνω αυτό το φαγητό για να διώξω την καταπίεση της πείνας. Παίρνω αυτό το φαγητό για την διευκόλυνση της ευγενούς εξάσκησης. Λαμβάνοντας έτσι την τροφή, θα απαλλαγώ από τα παλιά βάσανα της πείνας και της δίψας. Θα αποτρέψω επίσης τα νέα βάσανα της δυσπεψίας που οφείλονται στην υπερκατανάλωση τροφής κλπ. Έχοντας μέτρο στο φαγητό, τα παλιά βάσανα της πείνας και της δίψας, καθώς και τα νέα βάσανα της δυσπεψίας λόγω υπερβολικού φαγητού, δεν μπορούν να προκύψουν και το σώμα μου θα διατηρηθεί».

Αυτό το φαγητό έχει ζητηθεί σωστά και καταναλώνεται με άψογο τρόπο, και παίρνοντάς το με μέτρο, θα ζήσω άνετα».

Σχετικά με το πώς να ζει κανείς με άνεση, τρώγοντας μετριοπαθώς, ο Σεβάσμιος Σαριπούττα¹ (*Sāriputtattheragāthā*, Thag 17.2: 982-983) είπε:

Cattāro pañca ālope, abhutvā udakaṃ pive,
alaṃ phāsu-vihārāya, pahitattassa bhikkhuno.

«Ακόμα κι αν έχει τέσσερεις ή πέντε μπουκιές για να φάει, ο μοναχός πρέπει να τελειώνει το γεύμα του πίνοντας νερό.

Αυτό είναι αρκετό για να παραμείνει σε άνεση, ο μοναχός που έχει αποφασιστική θέληση για διαλογισμό».

Παρ' όλο που αυτή η Ομιλία εξηγήθηκε πρωτίστως για τους διαλογιζόμενους γιόγκι, είναι επίσης ωφέλιμη και για τους μη διαλογιζόμενους. Ακολουθώντας αυτήν την Ομιλία, μπορούν να παραμείνουν άνετοι, απαλλαγμένοι από την ταλαιπωρία του υπερβολικού φαγητού.

Ενώ χρησιμοποιεί τους χώρους κατοικίας, στοχάζεται με σύνεση: «Χρησιμοποιώ αυτήν την κατοικία για λόγους προστασίας από το κρύο. Χρησιμοποιώ αυτήν την κατοικία για λόγους προστασίας από την ζέστη του ήλιου. Χρησιμοποιώ αυτήν την κατοικία για λόγους προστασίας από τα κουνούπια, τις μύγες, τον άνεμο, τα ηλιακά εγκαύματα, τα φίδια, τους σκορπιούς, τους ψύλλους κλπ. Χρησιμοποιώ αυτήν την κατοικία για να αποφύγω τους κινδύνους από τις ακραίες κλιματολογικές συνθήκες και για να απολαύσω μια απομονωμένη ζωή».

Ενώ χρησιμοποιεί τα φάρμακα, στοχάζεται με σύνεση: «Παίρνω αυτό το φάρμακο για να καταπολεμήσω την ασθένεια, για την προστασία της ζωής μου, και για να έχω ανοσία από τις παθήσεις που έχουν προκύψει ή που προκύπτουν».

Αυτός ο λεπτομερής τρόπος στοχασμού, ονομάζεται Μέγας Στοχασμός (*Mahā-Paccavekkhaṇā*).

Πώς Εκπληρώνονται Αυτά τα Τέσσερα Είδη Ηθικής;

α) Η Ηθική της Εγκράτειας σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες (*Pātimokkha-saṃvara-sīla*), θα πρέπει να εκπληρώνεται με πίστη και εμπιστοσύνη (*saddhā*) στον Βούδα, με το να σκέφτεται κανείς έτσι: «Ο Ευλογημένος, που έχει διακηρύξει τους Κανόνες Εκπαίδευσης (*sikkhāpada*), είναι πραγματικά ένας Βούδας που συνειδητοποιεί όλους τους Φυσικούς Νόμους χωρίς εξαίρεση», έχοντας δηλαδή, μία σαφή αντίληψη του Βούδα.

---

¹ Ο πολυμαθής συγγραφέας απέδωσε αυτόν τον στίχο στον Βούδα, αλλά φαίνεται ότι η μόνη αναφορά στα Κείμενα βρίσκεται στον στίχο του Σεβάσμιου Σαριπούττα.

Η πίστη και η εμπιστοσύνη στη Διδασκαλία (*Ντάμμα*) μπορούν να εκπληρωθούν με το να σκέφτεται κανείς έτσι: «Οι Κανόνες Εκπαίδευσης (*sikkhāpada*) που πρέπει να ασκούνται από την Σάνγκα, είναι πράγματι αυτοί που διακηρύχθηκαν από τον Βούδα», έχοντας δηλαδή, μία σαφή αντίληψη για την Διδασκαλία.

Η πίστη και η εμπιστοσύνη στην Κοινότητα των Μοναχών (Σάνγκα) μπορούν να εκπληρωθούν με το να σκέφτεται κανείς έτσι: «Τα μέλη της Σάνγκα είναι οι μαθητές του Βούδα που όλοι ασκούν αυτούς τους Κανόνες Εκπαίδευσης (*sikkhāpada*) ορθά», έχοντας δηλαδή, μία σαφή αντίληψη της Σάνγκα.

Έτσι, εάν κάποιος έχει πίστη και εμπιστοσύνη στον Βούδα, στην Διδασκαλία και στην Κοινότητα των Μοναχών, θα είναι σε θέση να εκπληρώσει την Ηθική της Εγκράτειας σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες (*Pātimokkha-saṃvara-sīla*).

Επομένως, οι Κανόνες Εκπαίδευσης, όπως διακηρύχθηκαν από τον Βούδα, πρέπει να τηρούνται χωρίς εξαίρεση, με πίστη και σιγουριά, και πρέπει να εκπληρώνονται ακόμη και με το κόστος της ζωής κάποιου. Ο Βούδας¹ πράγματι το έχει εξηγήσει αυτό ως εξής (*Visuddhi-magga 1, Catu-pārisuddhi-sampādana-vidhi*):

Kikīva aṇḍaṃ, camaṛīva vāladhiṃ,
piyaṃ va puttaṃ, nayaṇaṃ va ekakaṃ.
Tatheva sīlaṃ, anurakkhamānā,
supesalā hotha, sadā sagāraṇā.

«Ακριβώς όπως ο θηλυκός φασιανός φυλάει τα αυγά του, θυσιάζοντας ακόμα και τη ζωή του, ακριβώς όπως το γιαικ (*camari*) προστατεύει την ουρά του, θυσιάζοντας ακόμα και την ζωή του, ακριβώς όπως ο νοικοκύρης προστατεύει τον μονάκριβο γιο του με στοργική καλωσύνη, ακριβώς όπως ένας μονόφθαλμος προστατεύει το μοναδικό του μάτι με σχολαστική φροντίδα, έτσι και οι τηρητές των Ηθικών Κανόνων και στις τρεις εποχές, πρέπει να έχουν μεγάλο σεβασμό για την ηθική και να την προστατεύουν με στοργή».

Η Ιστορία των Πρεσβύτερων που Εκπλήρωσαν την Εγκράτεια Σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες, Θυσιάζοντας την Ζωή τους.

Κάποτε, σε ένα άλσος του δάσους Mahā Vattani της Σρι Λάνκα, μερικοί ληστές έπιασαν έναν σεβάσμιο, τον έδεσαν με περικοκλάδες και τον παράτησαν ξαπλωμένο στο έδαφος. Παρ' όλο που αν προσπαθούσε θα μπορούσε να ελευθερωθεί, εάν το επιθυμούσε, φοβόταν ότι στην προσπάθειά του να ελευθερωθεί μπορεί να έσπαγε τα αναρριχητικά φυτά και έτσι θα ήταν ένοχος για παράβαση του κανόνα κατά της καταστροφής των φυτών, που συνιστούσε ομολογία (Pāc 11).

---

¹ Και εδώ επίσης, ο πολυμαθής συγγραφέας το αποδίδει στον Βούδα, παρ' όλο που αυτό εμφανίζεται μόνο στα Σχόλια της Συλλογής των Μεγάλων Ομιλιών (*Dīgha-nikāya* PTS 1.56) και στην Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*).

Έτσι, αναπτύσσοντας τον Διορατικό Διαλογισμό επί επτά ημέρες που ήταν ξαπλωμένος σε αυτήν την στάση, πέτυχε την κατάσταση της Καρποφορίας ενός Μη Επιστρέφοντος (*Anāgāmi-phala*) και απεβίωσε σε εκείνο ακριβώς το σημείο. Επαναγεννήθηκε στον κόσμο του Βράχμα.

Επίσης στην Σρι Λάνκα, ένας σεβάσμιος υπέστη την ίδια κακομεταχείριση από ληστές που τον έδεσαν με περικοκλάδες και τον παράτησαν ξαπλωμένο στο έδαφος. Εκείνο το διάστημα ξέσπασε μια πυρκαγιά στο δάσος. Παρ' όλο που αν προσπαθούσε θα μπορούσε να ελευθερωθεί, φοβόταν ότι στην προσπάθειά του μπορεί να έσπαγε τα αναρριχητικά φυτά και έτσι θα ήταν ένοχος για παράβαση του κανόνα κατά της καταστροφής των φυτών, πράγμα που συνιστούσε ομολογία (*Pāc 11*). Αναπτύσσοντας Διορατικό Διαλογισμό χωρίς να κόψει τα φυτά, πέτυχε την κατάσταση του Άραχατ, του οποίου οι νοητικές μολύνσεις και η διάρκεια της ζωής του τέλειωσαν την ίδια στιγμή (*sama-sīlī*), και πέρασε στο *Parinibbāna*.

Λίγο αργότερα, έφτασε στο σημείο ο Σεβάσμιος Αμπάγια (*Abhaya*), ο εκφωνητής της Συλλογής των Μακρών Ομιλιών (*Dīgha-nikāya-bhāṇaka*), μαζί με 500 μοναχούς. Βλέποντας το πτώμα του σεβάσμιου, έβαλε να το αποτεφρώσουν σωστά και να χτίσουν ένα ιερό.

Ως εκ τούτου, στο Σχόλιο (*Visuddhi-magga 1, Catu-pārisuddhi-sampādana-vidhī*) δηλώνεται το εξής:

Pātimokkham visodhento, appeva jīvitam jahe,
raññattaṃ loka-nāthena, na bhinde sīla-saṃvaraṃ
«Ο καλός άνθρωπος που τηρεί την αγνότητα της Εγκράτειας
μέσω των Μοναστικών Κανόνων, θα θυσιάσει την ζωή του αντί να παραβεί
τους κανόνες που έθεσε ο Βούδας».

β) Όπως η Ηθική της Αυτοσυγκράτησης σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες (*Pātimokkha-saṃvara-sīla*), πρέπει να εκπληρώνεται με πίστη και εμπιστοσύνη, έτσι και η Ηθική της Εγκράτειας των Αισθήσεων (*Indriya-saṃvara-sīla*), πρέπει να εκπληρώνεται με επίγνωση. Μόνον όταν η εγκράτεια των αισθήσεων είναι καλά προστατευμένη με την επίγνωση, η εγκράτεια σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες θα διαρκέσει επί μακρόν. Όταν σπάσει η εγκράτεια των αισθήσεων, τότε θα σπάσει και η εγκράτεια σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες.

Δίδεται εδώ ένα παράδειγμα:

Την εποχή του Βούδα, ένας νεοχειροτονημένος μοναχός, ο Σεβάσμιος Βανγκίσα (*Vaṅgīsa*), ενώ πήγαινε προς αναζήτηση τροφής, έσπασε την εγκράτεια των αισθήσεων (*Indriya-saṃvara-sīla*) και κατακλύστηκε από λαγνεία βλέποντας μια γυναίκα.

Έτσι είπε στον Σεβάσμιο Ανάντα: «Σεβάσμιε Ανάντα, καίγομαι από ηδονική λαγνεία, ο νους μου καταναλώνεται από τις φλόγες του πόθου. Από συμπόνια, σε παρακαλώ δίδαξέ μου την Διδασκαλία για να σβήσω τις φλόγες που με καίνε».

Τότε ο Σεβάσμιος Ανάντα απάντησε: «Επειδή έχεις λανθασμένη αντίληψη, οι φλόγες που σε καίνε καταναλώνουν τον νου σου. Διώξε την αντίληψη ότι σε αυτά που βλέπεις υπάρχει ευχαρίστηση, διότι αυτό οδηγεί σε λαγνεία. Αντ' αυτού, δες την ακαθαρσία που υπάρχει σε αυτά που βλέπεις, για να καθαρίσει ο νους σου».

Ο Σεβάσμιος Βανγκίσα ακολούθησε την συμβουλή του Σεβάσμιου Ανάντα και οι φλόγες της λαγνείας έσβησαν.

Υπάρχουν άλλα δύο παραδείγματα που θα πρέπει να ακολουθήσει κάποιος που επιθυμεί να εκπληρώσει την Ηθική της Εγκράτειας των Αισθήσεων (*Indriya-saṁvara-sīla*).

Η Ιστορία του Σεβάσμιου Τσιτταγκούττα (Cittagutta)

Στο μεγάλο σπήλαιο Κουράντακα (*Kurandaka*) στην Σρι Λάνκα, υπήρχε μια υπέροχη τοιχογραφία που απεικόνιζε την απάρνηση των Επτά Βουδών, όπως ήταν ο Nirassī, ο Sikhī, και ούτω καθ' εξής. Αρκετοί φιλοξενούμενοι μοναχοί που περιπλανιόντουσαν ανάμεσα στα καταλύματα, είδαν την τοιχογραφία και είπαν: «Αξιοσέβαστε Κύριε, τι υπέροχη ζωγραφιά είναι αυτή στην σπηλιά σας!»

Ο Σεβάσμιος Τσιτταγκούττα απάντησε: «Φίλοι μου, ζω σε αυτό το σπήλαιο πάνω από 60 χρόνια και δεν γνώριζα εάν υπήρχε μια ζωγραφιά εδώ ή όχι. Το μαθαίνω σήμερα από εσάς που έχετε οξεία όραση».

Αν και ο Σεβάσμιος Τσιτταγκούττα είχε ζήσει εκεί για περισσότερα από 60 χρόνια, δεν είχε σηκώσει ποτέ τα μάτια του για να κοιτάξει την σπηλιά έστω και μια φορά. Και στην είσοδο της σπηλιάς που υπήρχε ένα μεγάλο Σιδερόδεντρο, ούτε εκεί είχε κοιτάξει ποτέ. Αλλά επειδή έβλεπε τα πέταλα των λουλουδιών που έπεφταν κάθε χρόνο στο έδαφος, ήξερε ότι το δέντρο ήταν εκεί και άνθιζε.

Όταν ο Βασιλιάς της Μαχάγκαμα (Mahāgāma) άκουσε για την αυστηρή τήρηση της εγκράτειας των αισθητήριων ικανοτήτων του Σεβάσμιου Τσιτταγκούττα, του έστειλε τρεις φορές πρόσκληση να τον επισκεφτεί για να του αποτίσει φόρο τιμής. Όταν ο Σεβάσμιος Τσιτταγκούττα δεν πήγε, ο Βασιλιάς διέταξε να δεθούν και να σφραγισθούν τα στήθη όλων των γυναικών του χωριού που θήλαζαν βρέφη, λέγοντας: «Όσο ο Τσιτταγκούττα δεν έρχεται, αφήστε τα μωρά χωρίς γάλα».

Έτσι, από συμπόνια για τα μωρά, ο Σεβάσμιος πήγε στην Μαχάγκαμα.

Μόλις ο Βασιλιάς πληροφορήθηκε ότι ο Σεβάσμιος Τσιτταγκούττα έφτασε στην πόλη, είπε: «Πηγαίνετε να φέρετε τον Σεβάσμιο στο παλάτι μου. Θέλω να λάβω τους ηθικούς Κανόνες». Όταν έφεραν τον Σεβάσμιο στον εσωτερικό θάλαμο, ο Βασιλιάς απέδωσε τα σέβη του σ' αυτόν και του παρείχε ένα γεύμα, μετά το τέλος του οποίου, είπε: «Σεβάσμιε Κύριε, σήμερα δεν είναι κατάλληλη στιγμή για μένα, να λάβω τους ηθικούς Κανόνες. Θα το κάνω αύριο».

Την επομένη, κρατώντας την κούπα του Σεβάσμιου Τσιτταγκούττα, ο Βασιλιάς τον ακολούθησε για μικρή απόσταση και απέτισε φόρο τιμής μαζί με την Βασίλισσα.

Ο Σεβάσμιος Τσιπταγκούττα χωρίς να γνωρίζει εάν ήταν ο Βασιλιάς ή η Βασίλισσα που απέδωσε τον φόρο τιμής έδωσε την ευλογία ως εξής: «Είθε ο Βασιλιάς να είναι ευτυχισμένος!» Επτά ημέρες πέρασαν με αυτόν τον τρόπο.

Οι αδελφοί μοναχοί, τον ρώτησαν: «Σεβάσμιε Κύριε, γιατί όταν ο Βασιλιάς και η Βασίλισσα αποδίδουν φόρο τιμής, λέτε: «Είθε ο Βασιλιάς να είναι ευτυχισμένος;»

Ο Σεβάσμιος Τσιπταγκούττα απάντησε: «Φίλοι μου, δεν έχω ιδιαίτερη επιγνώση για το αν αυτός που αποδίδει φόρο τιμής είναι ο Βασιλιάς ή η Βασίλισσα».

Στο τέλος των επτά ημερών, όταν ο Βασιλιάς διαπίστωσε ότι ο Σεβάσμιος δεν ήταν ευτυχισμένος από την παραμονή του εκεί, του επέτρεψε να φύγει. Ο Σεβάσμιος επέστρεψε στο μεγάλο σπήλαιο της Κουράντακα. Όταν νύχτωσε, βγήκε για τον περίπατό του.

Ένας Ντέβα (θεός) που κατοικούσε στο Σιδερόδεντρο έξω από το σπήλαιο, στάθηκε δίπλα του με έναν δαυλό. Ο διαλογισμός του Σεβάσμιου Τσιπταγκούττα ήταν τόσο αγνός και λαμπερός, που τον γέμισε χαρά. Αμέσως μετά το πέρας της μεσαιας αγρυπνίας, έγινε ένας Άραχατ, κάνοντας όλο το βουνό να αντηχήσει με ένα βροντερό βουητό. Αυτή η ιστορία δίνει ένα καλό παράδειγμα για το πώς πρέπει να τηρείται η εγκράτεια των αισθήσεων (*indriya-samvara-sīla*).

Η Ιστορία του Μέγα Μίττα (Mahā Mitta)

Η μητέρα του Μέγα Μίττα ήταν άρρωστη από καρκίνο του μαστού. Είπε στην κόρη της που είχε προσχωρήσει κι αυτή στην άγαμη ζωή: «Πήγαινε στον αδελφό σου. Πες του το πρόβλημα και φέρε πίσω λίγα φάρμακα». Η κόρη πήγε και το είπε στον αδελφό της, αλλά εκείνος είπε: «Δεν ξέρω πώς να μαζεύω βότανα και να φτιάχνω φάρμακα από αυτά. Αλλά θα σου πω σχετικά με ένα είδος φαρμάκου:

«Από τότε που έγινα ερημίτης, δεν έχω σπάσει την τήρηση της ηθικής όσον αφορά την εγκράτεια των αισθήσεων (*indriya-samvara-sīla*) με το να κοιτάζω την σωματική δομή του αντίθετου φύλου με λάγνες σκέψεις.

Με αυτήν την δήλωση της αλήθειας, είθε η μητέρα μου να θεραπευτεί».

Πήγαινε τώρα πίσω, και επανέλαβε αυτά τα λόγια της αλήθειας που μόλις πρόφερα και τρίψε το σώμα της».

Η κόρη γύρισε πίσω, ανέφερε στην μητέρα της τι της είχε πει ο αδελφός της, και έκανε όπως της είχε υποδείξει. Εκείνη ακριβώς την στιγμή, ο όγκος της μητέρας της εξαφανίσθηκε σαν ένα κομμάτι αφρού που διαλύεται.

Η μητέρα σηκώθηκε και είπε με χαρά: «Αν ο Πλήρως Αυτοφωτισμένος ήταν ακόμα ζωντανός, γιατί να μην χάρει με το στολισμένο σαν δίκτυ χέρι του¹ το κεφάλι ενός μοναχού σαν τον γιο μου!».

Ο τρόπος συγκράτησης των αισθήσεων του Σεβάσμιου Μίττα, ήταν λίγο διαφορετικός από εκείνον του προηγούμενου Σεβάσμιου Τσιπταγκούττα.

---

¹ Το στολισμένο-σαν-δίκτυ χέρι, είναι ένα από τα 32 διακριτικά σημάδια ενός Μεγάλου Όντος (Mahā-purisa-lakkhana). Για λεπτομέρειες ανατρέξτε στην Συλλογή των Μακρών Ομιλιών (Dīgha-nikāya, DN 30, Τόμος II & III).

Ο Σεβάσμιος Τσιπταγκούττα εγκρατούσε τις αισθήσεις του κρατώντας το βλέμμα του χαμηλά ώστε να μην κοιτάζει κανένα αντικείμενο έστω και τυχαία, ενώ ο Σεβάσμιος Μέγας Μίττα δεν κρατούσε τα μάτια του χαμηλωμένα αλλά έβλεπε τα πράγματα όπως εμφανίζονταν. Ακόμα και όταν έβλεπε άτομα του αντίθετου φύλου, συγκρατούσε την ικανότητα του οφθαλμού ώστε να εμποδίσει την εμφάνιση λαγνείας.

Ο τρόπος εγκράτειας των αισθήσεων του Σεβάσμιου Τσιπταγκούττα, ήταν σαν να έκλεινε την πόρτα του σπιτιού εντελώς, ώστε να μην αφήσει κανέναν ληστή να μπει μέσα. Ο τρόπος εγκράτειας του Μέγα Μίττα δεν ήταν το κλείσιμο της πόρτας, αλλά η αποτροπή των ληστών από το να μπουν στο σπίτι έστω και μια φορά. Και οι δύο τρόποι εγκράτειας των αισθητήριων ικανοτήτων είναι υπέροχοι και άξιοι μίμησης.

γ) Ενώ η Ηθική της Εγκράτειας των Αισθήσεων (*Indriya-samvara-sīla*), πρέπει να εκπληρώνεται με επίγνωση (*sati*), η Ηθική του Ορθού Βιοπορισμού (*ājīva-parisuddhi-sīla*), πρέπει να εξασκείται με ενεργητικότητα (*virīya*). Αυτό συμβαίνει, διότι κάποιος είναι σε θέση να εγκαταλείψει τον λανθασμένο βιοπορισμό μόνο με την εφαρμογή της σωστής ενεργητικότητας. Επομένως, αποφεύγοντας τα ακατάλληλα και ανάρμοστα μέσα, η εξάγνιση του βιοπορισμού θα πρέπει να γίνεται με τον σωστό τρόπο αναζήτησης, όπως το να πηγαίνει κανείς για ελεημοσύνη με ενεργητικότητα.

Δεν επιτρέπεται η χρήση υπαινιγμών, πλάγιων λόγων, υποδείξεων ή υπονοούμενων, για την απόκτηση τέτοιων προαπαιτούμενων όπως οι χιτώνες και το φαγητό. Αλλά όσον αφορά την απόκτηση ενός τόπου κατοικίας, μόνο τα υπονοούμενα δεν επιτρέπονται.

Όταν ένας μοναχός που προετοιμάζει το έδαφος κλπ., σαν να πρόκειται να χτίσει για να κατοικήσει εκεί, ερωτάται: «Τι γίνεται Σεβάσμιε; Ποιος το χτίζει;» και απαντά: «Κανείς», μια τέτοια απάντηση είναι υπαινιγμός που υπονοεί ότι δεν υπάρχει ακόμα χορηγός για τον τόπο κατοικίας. Όλες οι άλλες πράξεις που γνωστοποιούν την ανάγκη του για ένα κατάλυμα, συνιστούν επίσης «Υπαινιγμό».

Ένας μοναχός ρωτάει έναν πιστό λαϊκό: «Σε τι είδους σπίτι κατοικείς;».

Ο λαϊκός απαντάει: «Σε μία έπαυλη Σεβάσμιε κύριε». Ο μοναχός συνεχίζει: «Αλλά, χορηγέ, δεν επιτρέπεται μια έπαυλη για τους μοναχούς;». Αυτή και άλλου τέτοιου είδους εκφράσεις, συνιστούν «Πλάγιο Λόγο».

Λέγοντας: «Ο τόπος κατοικίας είναι πολύ μικρός για την Κοινότητα των Μοναχών» ή άλλου τέτοιου είδους υποδείξεις, συνιστούν «Υπόδειξη».

Και οι τέσσερις μορφές ομιλίας, δηλαδή ο υπαινιγμός, ο πλάγιος λόγος, η υπόδειξη και τα υπονοούμενα, επιτρέπονται στην περίπτωση της ιατρικής. Αλλά όταν η ασθένεια θεραπεύεται, επιτρέπεται ή δεν επιτρέπεται η χρήση των φαρμάκων που αποκτήθηκαν με αυτόν τον τρόπο;

Εδώ, οι ειδικοί στους Κανόνες της Πειθαρχίας (*Vinaya*) λένε ότι αφού ο Βούδας άνοιξε τον δρόμο για την χρήση τους, είναι επιτρεπτό. Αλλά οι ειδικοί των Ομιλιών (*Suttanta*) υποστηρίζουν ότι αν και δεν υπάρχει παράβαση, εν τούτοις η καθαρότητα του βιοπορισμού είναι μολυσμένη, επομένως δεν επιτρέπεται. Όμως αυτός που επιθυμεί να ζήσει μια εντελώς αγνή και ευγενή ζωή, δεν πρέπει να χρησιμοποιεί υπαινιγμούς, πλάγια ομιλία, υποδείξεις ή υπονοούμενα, ακόμα κι αν αυτά επιτρέπονται από τον Ευλογημένο.

Εφ' όσον είναι κανείς προικισμένος με ιδιαίτερες ικανότητες, όπως το να έχει λίγες επιθυμίες, θα πρέπει να χρησιμοποιεί μόνο τα προαπαιτούμενα που έχει αποκτήσει με άλλα μέσα και όχι από υπαινιγμούς κλπ., ακόμα κι αν πρόκειται να κινδυνέψει η ζωή του. Ένα τέτοιο άτομο, είναι κάποιος εξαιρετικά ευγενούς και αυστηρής εξάσκησης, όπως ο Σεβάσμιος Σαριπούττα.

Η Ιστορία του Σεβάσμιου Σαριπούττα (Sāriputta)

Κάποτε, ο Σεβάσμιος Σαριπούττα, επιθυμώντας να καλλιεργήσει την ευγενή ζωή, ζούσε σε ένα μοναχικό μέρος μέσα σε ένα συγκεκριμένο δάσος, μαζί με τον Σεβάσμιο Μέγα Μογγάλλανα (*Mahā Moggallāna*).

Μια μέρα, αρρώστησε από κολικούς που του προκάλεσαν μεγάλους πόνους. Το βράδυ, όταν ο Σεβάσμιος Μέγας Μογγάλλανα πήγε να συνομιλήσει μαζί του, τον βρήκε ξαπλωμένο. Τον ρώτησε: «Τι σου συμβαίνει;» Όταν ο Σεβάσμιος Σαριπούττα του εξήγησε, τον ρώτησε ξανά: «Τι σε είχε βοηθήσει στο παρελθόν;» Ο Σεβάσμιος Σαριπούττα είπε: «Φίλε μου, όταν ήμουν λαϊκός η μητέρα μου μου έδινε χυλό ρυζιού αναμεμειγμένο με βούτυρο γκι, μέλι, ζάχαρη κλπ. Αυτό με βοηθούσε να αναρρώσω».

Τότε ο Σεβάσμιος Μέγας Μογγάλλανα είπε: «Ας είναι φίλε μου, εάν είτε εσύ είτε εγώ έχουμε συσσωρεύσει αρκετή αρετή, ίσως αύριο να πάρουμε κάτι».

Εκείνη την ώρα, ένας Ντέβα (θεός) που κατοικούσε σε ένα δέντρο στο τέλος του μονοπατιού, άκουσε την συζήτησή τους. Σκεπτόμενος ότι: «Αύριο κιόλας, θα βρω χυλό ρυζιού για τον Σεβάσμιο Σαριπούττα», πήγε αμέσως στην οικογένεια που υποστήριζε τον Σεβάσμιο Μέγα Μογγάλλανα, και μπήκε στο σώμα του μεγαλύτερου γιου για να του προκαλέσει δυσφορία. Όταν η οικογένεια συγκεντρώθηκε γύρω από το αγόρι, τους είπε ότι αν την επόμενη ημέρα παρασκεύαζαν για τον Σεβάσμιο Μέγα Μογγάλλανα χυλό ρυζιού αυτού κι αυτού του είδους, θα άφηνε ελεύθερο το αγόρι.

Αυτοί απάντησαν: «Ακόμα και χωρίς να μας το ζητήσεις, εμείς προσφέρουμε τακτικά φαγητό στον Σεβάσμιο Μέγα Μογγάλλανα». Την επόμενη ημέρα ετοίμασαν τον χυλό ρυζιού.

Το πρωί, ο Σεβάσμιος Μέγας Μογγάλλανα πήγε στον Σεβάσμιο Σαριπούττα και του είπε: «Μείνε εδώ φίλε μου, μέχρι να επιστρέψω από την ελεημοσύνη». Μετά πήγε στο χωριό.

Οι άνθρωποι της οικογένειας τον συνάντησαν, πήραν την κούπα ελεημοσύνης, την γέμισαν με το ρύζι που είχαν ετοιμάσει σύμφωνα με τις οδηγίες, και του την έδωσαν πίσω. Μόλις ο Σεβάσμιος γύρισε να φύγει, του είπαν: «Φάε Σεβάσμιε κύριε. Θα σου δώσουμε κι άλλο».

Όταν ο Σεβάσμιος Μέγας Μογγάλλανα έφαγε, του γέμισαν ξανά το μπολ. Ο Σεβάσμιος έφυγε, πήγε το φαγητό στον Σεβάσμιο Σαριπούττα και του είπε να φάει.

Όταν ο Σεβάσμιος Σαριπούττα είδε το φαγητό, σκέφτηκε: «Ο χυλός ρυζιού είναι πολύ καλός. Πώς τον απόκτησε;» Στοχάστηκε, και βλέποντας πώς αποκτήθηκε, είπε: «Φίλε μου, η ελεημοσύνη αυτή δεν είναι κατάλληλη προς χρήση». Ο Σεβάσμιος Μέγας Μογγάλλανα, αντί να προσβληθεί και να σκεφτεί: «Δεν τρώει το φαγητό που του προσφέρει κάποιος σαν κι εμένα;», αμέσως έπιασε το μπολ από το χείλος και το αναποδογύρισε.

Μόλις ο χυλός του ρυζιού έπεσε στο έδαφος, η ασθένεια του Σεβάσμιου Σαριπούττα εξαφανίσθηκε και δεν εμφανίσθηκε ξανά για τα υπόλοιπα 45 χρόνια της ζωής του. Τότε είπε στον Σεβάσμιο Μέγα Μογγάλλανα: «Φίλε, ακόμα κι αν τα σωθικά κάποιου έβγαιναν έξω και έπεφταν στο έδαφος από την πείνα, δεν είναι σωστό να τρώει χυλό που αποκτήθηκε μέσω υπαινιγμών».

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί, ότι ο Ευλογημένος απαγόρευε μόνο τους προφορικούς υπαινιγμούς σχετικά με την απόκτηση φαγητού. Σε αυτήν την περίπτωση, ο Σεβάσμιος Σαριπούττα δεν χρησιμοποίησε προφορικό υπαινιγμό για να λάβει φαγητό. Διότι όταν ο Σεβάσμιος Μέγας Μογγάλλανα ήθελε να μάθει τι είχε θεραπεύσει την ασθένειά του προηγουμένως, εκείνος ανέφερε απλώς την ανακούφιση που του έδινε ο χυλός ρυζιού στο παρελθόν. Παρ' όλα αυτά, δεν ήταν ευχαριστημένος που έστω και με αυτόν τον τρόπο έγινε ένας προφορικός υπαινιγμός, και γι' αυτό δεν δέχτηκε τον χυλό ρυζιού.

Η Ιστορία του Σεβάσμιου Ambakhādaka Μέγα Τίσσα

Πέραν ενός πρεσβύτερου του αναστήματος του Σαριπούττα κατά την διάρκεια της ζωής του Βούδα, ακόμα και ο ελάχιστος γνωστός Σεβάσμιος Αμπακάντακα Μέγας Τίσσα από το Τσιραγκούμπα (Mahā Tissa of Ciragumba) στην Σρι Λάνκα, πολύ καιρό μετά τον θάνατο του Βούδα, είχε τηρήσει αυστηρά τους Κανόνες Πειθαρχίας.

Κάποτε, ο Σεβάσμιος Μέγας Τίσσα ενώ ταξίδευε κατά την διάρκεια ενός λιμού, κουράστηκε και εξασθένησε εξ' αιτίας της έλλειψης τροφής και του κουραστικού ταξιδιού. Έτσι ξάπλωσε κάτω από ένα δέντρο μάνγκο που ήταν γεμάτο φρούτα. Αρκετά μάνγκος έπεφταν στο έδαφος δίπλα του, αλλά δεν σκεφτόταν να μαζέψει μερικά και να τα φάει παρ' όλη την πείνα του.

Εκείνη την ώρα, πήγε κοντά του ένας γέρος, και βλέποντάς τον σε τέτοια κατάσταση εξάντλησης, ετοίμασε λίγο χυμό από τα μάνγκος και του τον πρόσφερε. Στην συνέχεια, τον πήρε στην πλάτη του και τον πήγε εκεί που ήθελε να πάει.

Ενώ μεταφερόταν με αυτόν τον τρόπο, ο Σεβάσμιος Μέγας Τίσσα σκέφτηκε: «Αυτός ο άνθρωπος δεν είναι ούτε πατέρας μου, ούτε μητέρα μου, ούτε κάποιος συγγενής μου. Ωστόσο με κουβαλάει στην πλάτη του. Αυτό οφείλεται αποκλειστικά στην ηθική που διαθέτω».

Στοχαζόμενος κατ' αυτόν τον τρόπο, συμβούλεψε τον εαυτό του να διατηρήσει την ηθική και την νοητική του αυτοσυγκέντρωση ανέπαφη και αψεγάδιαστη.

Στην συνέχεια ανέπτυξε Διορατικό Διαλογισμό και ενώ μεταφερόταν ακόμα στην πλάτη εκείνου του ανθρώπου, έγινε Άραχάτ μέσω των διαδοχικών σταδίων της Οδού. Αυτός ο πρεσβύτερος είναι ένα ευγενές άτομο, η εγκράτεια του οποίου ως προς το φαγητό χρησιμεύει σαν παράδειγμα προς μίμηση.

δ) Ενώ η Ηθική του Ορθού Βιοπορισμού (*ājīva-parisuddhi-sīla*), πρέπει να εξασκείται με ενεργητικότητα (*viriya*), η Ηθική που Εξαρτάται από την Σοφή Χρήση των Προσπαιτούμενων ενός Μοναχού (*paccaya-sannissita-sīla*) πρέπει να εκπληρώνεται με σοφία (*paññā*).

Εφ' όσον μόνον οι σοφοί άνθρωποι μπορούν να διακρίνουν τα πλεονεκτήματα των τεσσάρων προσπαιτούμενων αλλά και τους κινδύνους από την εσφαλμένη απόκτησή τους, η ηθική που εξαρτάται από τα τέσσερα προσπαιτούμενα είναι η ηθική που εκπληρώνεται μέσω της σοφίας.

Επομένως, πρέπει να χρησιμοποιήσει κανείς τα τέσσερα προσπαιτούμενα που έχει αποκτήσει νόμιμα, χωρίς να τα λαχταρά και αφού πρώτα έχει στοχαστεί με σοφία με τον προαναφερθέντα τρόπο.

Δύο Τρόποι Στοχασμού (*paccavekkhaṇa*) των Προσπαιτούμενων

Υπάρχουν δύο τρόποι στοχασμού των τεσσάρων προσπαιτούμενων, δηλαδή των χιτώνων, του φαγητού, της κατοικίας, και των φαρμάκων:

Στοχασμός κατά την στιγμή της παραλαβής τους και Στοχασμός κατά την διάρκεια της χρήσης τους.

Τόσο κατά την στιγμή της παραλαβής τους, όσο και κατά την διάρκεια της χρήσης τους, πρέπει να αναλογίζεται κανείς τα προσπαιτούμενα σαν απλά στοιχεία (*dhātu-paccavekkhaṇa*) ή σαν αποκρουστικά αντικείμενα (*paṭikūla-paccavekkhaṇa*) που τα βάζει στην άκρη για μελλοντική χρήση.

- 1.** Στοχασμός ως στοιχεία: «Αυτός ο χιτώνας είναι ένα απλό συνάθροισμα από οκτώ στοιχεία που προκύπτουν όταν υπάρχουν οι ανάλογες συνθήκες. Το ίδιο είναι και το άτομο που τον χρησιμοποιεί».
- 2.** Στοχασμός ως αποκρουστικά αντικείμενα: Ο στοχασμός του φαγητού (όπως ο διαλογισμός για την αντίληψη της βδελυρότητας της τροφής (*āhāre paṭikūla-saññā*)), ο στοχασμός των χιτώνων, κλπ., είναι ως εξής: «Όλοι αυτοί οι χιτώνες που δεν είναι από μόνοι τους αποκρουστικοί, γίνονται εντελώς αποκρουστικοί όταν συνδέονται με αυτό το ακάθαρτο σώμα».

Για να ανακεφαλαιώσουμε, ο στοχασμός συνολικά είναι τριών ειδών:

α) Μεγάλος στοχασμός (*mahā-paccavekkhaṇa*), όπως περιγράφεται λεπτομερώς σε σχέση με την γενική χρήση των τεσσάρων προσπαιτούμενων.

β) Στοχασμός των τεσσάρων προαπαιτούμενων ως απλά στοιχεία (*dhātu-paccavekkhaṇa*).

γ) Στοχασμός των τεσσάρων προαπαιτούμενων ως αποκρουστικά αντικείμενα, είτε λόγω της φύσης τους είτε λόγω της επαφής με αυτά κατά την χρήση τους (*paṭikūla-manasikāra-paccavekkhaṇa*).

Εάν ένας μοναχός στοχάζεται τους χιτώνες, το φαγητό, την κατοικία, και τα φάρμακα, τόσο κατά την στιγμή της παραλαβής τους, όσο και κατά την διάρκεια της χρήσης τους, τότε η χρήση των προαπαιτούμενων είναι άψογη από την αρχή έως το τέλος.

Τέσσερις Τρόποι Χρήσης των Προαπαιτούμενων Ενός Μοναχού

Για να εξαλειφθούν οι αμφιβολίες σχετικά με την χρήση των προαπαιτούμενων, πρέπει να σημειώσει κανείς, τους τέσσερις τρόπους χρήσης τους:

1. Χρήση σαν αυτή ενός κλέφτη (*theyya-paribhoga*).

Η χρήση των προαπαιτούμενων από ένα ανήθικο άτομο εντός της Σάνγκα, ονομάζεται Χρήση σαν αυτή ενός κλέφτη (*theyya-paribhoga*).

Ο Ευλογημένος επέτρεψε την χρήση των προαπαιτούμενων μόνο για τους ηθικούς ανθρώπους. Από την πλευρά τους οι λαϊκοί, κάνουν προσφορές μόνο σε ενάρετα άτομα, προσδοκώντας μεγάλα οφέλη για τις καλές τους πράξεις. Επομένως, τα ανήθικα άτομα δεν έχουν κανένα δικαίωμα να απολαμβάνουν τα προαπαιτούμενα. Ως εκ τούτου, η χρήση τους από ανήθικα άτομα χωρίς τέτοιο δικαίωμα, μοιάζει με πράξη κλοπής. Αυτό αναφέρει το υπο-Σχόλιο της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*).

2. Χρήση που μοιάζει με χρέος (*ina-paribhoga*).

Το να χρησιμοποιεί ένα ηθικό άτομο τα προαπαιτούμενα χωρίς την δέουσα σκέψη, είναι σαν να χρωστάει ένα χρέος. Κάθε φορά που χρησιμοποιεί κανείς έναν χιτώνα, κάθε φορά που τρώει μια μπουκιά φαγητό, πρέπει να στοχάζεται. Εάν δεν το κάνει κατά την διάρκεια χρήσης των προαπαιτούμενων, πρέπει να το κάνει το πρωί, το σούρουπο, ή κατά την διάρκεια της πρώτης, της μεσαίας, ή ακόμα και της τελευταίας αγρυπνίας της νύχτας. Εάν χαράξει η αυγή χωρίς να έχει κάνει αυτόν τον στοχασμό, βρίσκεται στην θέση εκείνου που χρωστάει ένα χρέος.

Κάθε φορά που περνάει κάτω από την στέγη για να μπει στην κατοικία και αφού έχει εισέλθει σε αυτήν, κάθε φορά που κάθεται, κάθε φορά που ξαπλώνει, πρέπει να κάνει τον δέοντα στοχασμό. Κάθε φορά που δέχεται ένα φάρμακο, κάθε φορά που το χρησιμοποιεί, πρέπει να κάνει τον δέοντα στοχασμό.

Αλλά αν στοχάζεται όταν το δέχεται και αποτυγχάνει να στοχαστεί όταν το χρησιμοποιεί, είναι ένοχος παράβασης. Αντιθέτως, αν αποτυγχάνει να στοχαστεί όταν το δέχεται, αλλά στοχάζεται δεόντως όταν το χρησιμοποιεί, είναι απαλλαγμένος από ενοχή.

Τέσσερεις Τρόποι Εξάγνισης της Ηθικής

Εάν ένας μοναχός τύχει να διαπράξει κάποια παράβαση, θα πρέπει να προσφύγει σε έναν από τους τέσσερεις τρόπους εξάγνισης της ηθικής του, όπως αυτοί που αναφέρονται παρακάτω:

α) Εξάγνιση με Παραδοχή της παράβασης (*desanā-suddhi*): Η παράβαση της Ηθικής της Εγκράτειας σύμφωνα με τους Μοναστικούς Κανόνες (*Pātimokkha-sāṃvara-sīla*), εξαγνίζεται με μία ανοιχτή δήλωση της παράβασής του.

β) Εξάγνιση μέσω Εγκράτειας (*sāṃvara-suddhi*): Η παράβαση της Ηθικής της Εγκράτειας των Αισθήσεων (*Indriya-sāṃvara-sīla*), εξαγνίζεται με την λήψη της απόφασης: «Δεν θα το κάνω ποτέ ξανά!»

γ) Εξάγνιση μέσω Αναζήτησης (*pariyetṭhi-suddhi*): Η παράβαση της Ηθικής του Ορθού Βιοπορισμού (*ājīva-pārisuddhi-sīla*), εξαγνίζεται με την εγκατάλειψη των λανθασμένων τρόπων αναζήτησης των προσπαιτούμενων και αναζήτηση των προσπαιτούμενων με νόμιμους τρόπους.

δ) Εξάγνιση μέσω Στοχασμού (*paccavekkha-suddhi*): Η παράβαση της Ηθικής που Εξαρτάται από την Σοφή Χρήση των Προσπαιτούμενων ενός Μοναχού (*paccaya-sannissita-sīla*), εξαγνίζεται με τον στοχασμό σύμφωνα με τον τρόπο που αναφέρθηκε παραπάνω.

3. Χρήση που μοιάζει με παραλαβή κληρονομιάς (*dāyajja-paribhoga*).

Χρήση των προσπαιτούμενων όπως κάνουν τα επτά είδη μαθητών, οι οποίοι είναι ευγενείς που έχουν συνειδητοποιήσει τις τρεις Κατώτερες Οδούς, τους τρεις Κατώτερους Καρπούς, την Ανώτερη Οδό, αλλά όχι τον Ανώτερο Καρπό, ενός Άραχατ. Αυτά τα επτά είδη μαθητών είναι γιοί του Βούδα. Ακριβώς όπως ένας γιος είναι κληρονόμος του πατέρα του, αυτά τα ευγενή άτομα, ως κληρονόμοι, κάνουν χρήση των προσπαιτούμενων που επιτρέπονται από τον Βούδα.

Παρ' όλο που τα προσπαιτούμενα, στην πράξη, προσφέρονται από τους λαϊκούς, επιτρέπονται από τον Βούδα και επομένως πρέπει να θεωρούνται ως προσπαιτούμενα του Βούδα.

4. Χρήση σαν αυτή ενός κυρίαρχου (*sāmi-paribhoga*).

Η χρήση που μοιάζει με αυτή ενός κυρίαρχου, είναι αυτή ενός Άραχατ (*sāmi-paribhoga*). Οι κοσμικοί άνθρωποι (*puthujjana*) και οι μαθητές (*sekkha*) δεν είναι απαλλαγμένοι από την σφοδρή επιθυμία, συνεπώς, παραμένουν υποκείμενοι στην σφοδρή επιθυμία και η χρήση των προσπαιτούμενων δεν είναι όπως αυτή ενός κυρίαρχου αλλά όπως ενός δούλου της σφοδρής επιθυμίας.

Από την άλλη μεριά, οι Άραχατ έχουν ελευθερωθεί από την δουλειά της σφοδρής επιθυμίας, και η χρήση των προσπαιτούμενων εκ μέρους τους είναι αυτή

ενός κυρίαρχου που ελέγχει πλήρως την σφοδρή επιθυμία. Ως εκ τούτου, μπορούν να χρησιμοποιούν αηδιαστικά πράγματα στοχαζόμενοι την μη αηδιαστική τους φύση, ή να χρησιμοποιούν μη αηδιαστικά πράγματα στοχαζόμενοι την αηδιαστική τους φύση, ή να χρησιμοποιούν πράγματα στοχαζόμενοι ότι είναι ούτε αηδιαστικά ούτε μη αηδιαστικά.

Από αυτά τα τέσσερα είδη χρήσης, η χρήση σαν αυτή ενός κυρίαρχου από έναν Άραχάτ και η χρήση σαν να παίρνεις κληρονομιά, επιτρέπεται σε όλους.

Εδώ, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η χρήση των προαπαιτούμενων σαν κυρίαρχος ισχύει μόνο για τους Άραχάτ, αλλά αν οι μαθητές (*sekkha*) και οι κοσμικοί άνθρωποι (*puthujjana*) χρησιμοποιούν τα προαπαιτούμενα έχοντας εγκαταλείψει την σφοδρή επιθυμία λόγω του ότι έχουν αντιληφθεί την μολυσματικότητά τους, είναι σαν να απελευθερώνονται από την υποδούλωση της σφοδρής επιθυμίας. Επομένως, αυτός ο τρόπος χρήσης μπορεί να ταξινομηθεί επίσης ως χρήση σαν αυτή ενός κυρίαρχου (*sāmi-paribhoga*).

Κατά τον ίδιο τρόπο οι Άραχάτ και οι κοσμικοί άνθρωποι μπορούν επίσης να θεωρηθούν ως κληρονόμοι του Βούδα.

Η χρήση που μοιάζει με χρέος δεν επιτρέπεται, και πολύ περισσότερο η χρήση σαν αυτή ενός κλέφτη που σίγουρα δεν επιτρέπεται.

Η χρήση των προαπαιτούμενων κατόπιν στοχασμού από έναν ενάρετο άνθρωπο, είναι αντίθετη από την χρήση που μοιάζει με χρέος (*iṇa-paribhoga*), και γι' αυτό ονομάζεται χρήση χωρίς οφειλή χρέους (*ānaṇya-paribhoga*).

Ταυτόχρονα, οι λαϊκοί που είναι προικισμένοι με ηθική και χρησιμοποιούν τα προαπαιτούμενα κατόπιν δέουσας σκέψης, μπορούν να θεωρηθούν ως μαθητές (*sekkha*) ή ως ευγενή άτομα.

Επομένως, η χρήση των προαπαιτούμενων κατόπιν δέουσας σκέψης από τέτοιους λαϊκούς ανθρώπους που είναι προικισμένοι με ηθική, θεωρείται επίσης ως χρήση που μοιάζει σαν παραλαβή κληρονομιάς.

Από αυτούς τους τέσσερεις τρόπους χρήσης των προαπαιτούμενων, η χρήση σαν αυτή ενός κυρίαρχου από έναν Άραχάτ είναι ο ευγενέστερος. Ο μοναχός που επιθυμεί να χρησιμοποιήσει τα προαπαιτούμενα σαν κυρίαρχος, πρέπει να εκπληρώσει την ηθική που εξαρτάται από τα τέσσερα προαπαιτούμενα (*paccaya-sannissita-sīla*), χρησιμοποιώντας τα τέσσερα προαπαιτούμενα μόνο μετά από δέουσα σκέψη.

Είδη Ηθικής σε Ομάδες των Πέντε

Η ηθική είναι πέντε ειδών:

1. Ηθική Περιορισμένης Αγνότητας (*pariyanta-pārisuddhi-sīla*).
2. Ηθική Απεριόριστης Αγνότητας (*apariyanta-pārisuddhi-sīla*).
3. Ηθική Ολοκληρωμένης Αγνότητας (*paripuṇṇa-pārisuddhi-sīla*).
4. Ηθική Άμεμπτης Αγνότητας (*aparāmaṭṭha-pārisuddhi-sīla*).
5. Ηθική που Ηρεμεί στην Αγνότητα (*paṭippassaddhi-pārisuddhi-sīla*).

1. Ηθική Περιορισμένης Αγνότητας (*pariyanta-pārisuddhi-sīla*).

Η ηθική που τηρείται από τους πιστούς λαϊκούς και από τους δόκιμους μοναχούς, ονομάζεται Ηθική Περιορισμένης Αγνότητας διότι είναι περιορισμένος ο αριθμός των Ηθικών Κανόνων που πρέπει να τηρηθούν.

Η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), δεν εξηγεί το όριο του αριθμού των Ηθικών Κανόνων που πρέπει να τηρούνται στην Ηθική Περιορισμένης Αγνότητας.

Αλλά το Σχόλιο της Οδού των Αναλυτικών Γνώσεων (*Paṭisambhidā-magga*) εξηγεί, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, δύο είδη ορίων:

α) Το όριο σχετικά με τον αριθμό των Ηθικών Κανόνων που πρέπει να τηρούνται (*sikkhāpada-pariyanta*), και β) Το όριο της περιόδου που πρέπει να τηρούνται οι Ηθικοί Κανόνες (*kāla-pariyanta*).

α) Το όριο όσον αφορά τον αριθμό των Ηθικών Κανόνων που πρέπει να τηρούνται: αυτό αναφέρεται στον αριθμό των Ηθικών Κανόνων που παραδοσιακά τηρούνται από τους πιστούς λαϊκούς, δηλαδή έναν, δύο, τρεις, τέσσερις Ηθικούς Κανόνες, πέντε, οκτώ ή δέκα Ηθικούς Κανόνες, ή όποιον αριθμό Ηθικών Κανόνων μπορούν να τηρήσουν. Οι δόκιμοι και οι αρχάριοι, τηρούν τους δέκα Ηθικούς Κανόνες. Αυτό είναι το όριο όσον αφορά τον αριθμό των Ηθικών Κανόνων που πρέπει να τηρούνται.

β) Το όριο σχετικά με την περίοδο τήρησης των Ηθικών Κανόνων: αυτό αναφέρεται στο ότι όταν οι πιστοί λαϊκοί κάνουν μια τελετή προσφοράς, τηρούν επίσης και τους Ηθικούς Κανόνες εντός της περιορισμένης περιόδου της τελετής. Όταν πηγαίνουν στο μοναστήρι επίσης, τηρούν τους Ηθικούς Κανόνες πριν επιστρέψουν στο σπίτι τους, ή για λίγες ημέρες, ή περισσότερο κατά την διάρκεια της ημέρας ή της νύχτας. Αυτό είναι το όριο όσον αφορά την περίοδο τήρησης των Ηθικών Κανόνων.

2. Ηθική Απεριόριστης Αγνότητας (*apariyanta-pārisuddhi-sīla*).

Οι Δύο Συνόψεις (*Dve Mātikā*), που είναι η περίληψη της Διπλής Ανάλυσης (*Ubhato-vibhaṅga*), απαριθμούν 227 Ηθικούς Κανόνες (*sikkhāpada*) για τα μέλη της αντρικής Σάνγκα. Όταν επεκταθούν, αυτοί οι Ηθικοί Κανόνες φτάνουν συνολικά τα εννέα δισεκατομύρια, εκατόν ογδονταπέντε εκατομύρια, τριανταέξι χιλιάδες (9.185.036.000) κανόνες.

Αυτοί οι Πειθαρχικοί Κανόνες για τους μοναχούς, διακηρύχθηκαν από τον Βούδα και καταγράφηκαν συνοπτικά από τους συμμετέχοντες του Πρώτου Συμβουλίου. Όλη η ομάδα αυτών των Πειθαρχικών Κανόνων ονομάζεται Ηθική Απεριόριστης Αγνότητας (*apariyanta-pārisuddhi-sīla*).

Αν και οι Πειθαρχικοί Κανόνες ορίζονται από τον Βούδα σε συγκεκριμένο αριθμό, τα μέλη της Σάνγκα πρέπει να τους τηρούν όλους χωρίς εξαίρεση.

Επιπλέον, είναι αδύνατον να προβλεφθεί πότε θα τερματιστεί η τήρηση της ηθικής (*sīla*) εξ' αιτίας των πέντε ειδών καταστροφής, δηλαδή από το κέρδος, από την φήμη, από τους συγγενείς, από την βλάβη του σώματος και από την απώλεια της ζωής.

Γι' αυτούς του λόγους, αυτοί οι Πειθαρχικοί Κανόνες ονομάζονται συλλογικά Ηθική Απεριόριστης Αγνότητας. Αυτό είναι το είδος της ηθικής που τήρησε ο Σεβάσμιος Ambakhādaka Μέγας Τίσσα της Τσιραγκούμπα (Mahā Tissa of Ciragumba) στην Σρι Λάνκα.

3. Ηθική Ολοκληρωμένης Αγνότητας (*paripuṇṇa-pārisuddhi-sīla*).

Αυτή είναι η ηθική που είναι πλήρως εξαγνισμένη από έναν κοσμικό άνθρωπο που αγωνίζεται για το πνευματικό καλό. Η ηθική ενός τέτοιου ατόμου από την στιγμή που εντάχθηκε στην Σάνγκα, ήταν πολύ αγνή, σαν ένα λαμπερό ρουμπίνι κατάλληλα κομμένο ή σαν καλά εξευγενισμένο χρυσάφι.

Ως εκ τούτου, είναι απαλλαγμένη ακόμα και από την πιο μικρή κηλίδα ακάθαρτων σκέψεων, και γίνεται η εγγύτατη αιτία της Αφύπνισης. Επομένως, ονομάζεται Ηθική Εκπληρωμένης Αγνότητας. Ο Σεβάσμιος Μέγας Σάνγκαρρακκίτα (Mahā Saṅgharakkhita) και ο ανηψιός του ο Σεβάσμιος Σάνγκαρρακκίτα, είναι παραδείγματα για το πώς πρέπει να τηρείται τέτοιου είδους ηθική.

Η Ιστορία του Σεβάσμιου Μέγα Σάνγκαρρακκίτα

Ενώ ο 80ετής Σεβάσμιος Μέγας Σάνγκαρρακκίτα που είχε εισχωρήσει στην Σάνγκα εδώ και 60 χρόνια, ήταν ξαπλωμένος στο κρεβάτι του θανάτου του, οι μοναχοί τον ρώτησαν: «Σεβάσμιε κύριε, έχετε επιτύχει τις υπερκόσμιες καταστάσεις;»

Ο Σεβάσμιος Μέγας Σάνγκαρρακκίτα απάντησε: «Δεν έχω επιτύχει κανένα τέτοιο επίτευγμα ακόμα».

Εκείνη την ώρα, ένας νεαρός μοναχός, βοηθός του Σεβάσμιου Μέγα Σάνγκαρρακκίτι, απευθυνόμενος προς αυτόν του είπε: «Σεβάσμιε κύριε, άνθρωποι που ζουν μέχρι και δώδεκα λεύγες μακριά, συγκεντρώθηκαν εδώ νομίζοντας ότι ο Σεβάσμιος έχει περάσει στο *Parinibbāna*. Εάν μάθουν ότι έφυγες από αυτόν τον κόσμο ως συνηθισμένος κοσμικός άνθρωπος, θα απογοητευτούν πολύ».

Τότε ο Σεβάσμιος Μέγας Σάνγκαρρακκίτα είπε: «Φίλε μου, νομίζοντας ότι θα δω την έλευση του Βούδα Μεττέγια, δεν προσπάθησα για να πετύχω τον Διορατικό Διαλογισμό. Εάν αυτό πρόκειται να προκαλέσει απογοήτευση σε πολύ κόσμο, βοήθησέ με να καθίσω και δώσε μου την ευκαιρία να διαλογιστώ με επίγνωση».

Ο νεαρός μοναχός τον βοήθησε να ανακαθίσει στο κρεβάτι και βγήκε έξω.

Αμέσως με το που βγήκε ο νεαρός μοναχός από το δωμάτιο, ο Σεβάσμιος Μέγας Σάνγκακαρακκίτι έφτασε στην κατάσταση του Άραχατ και έδωσε ένα σημάδι με ένα χτύπημα των δακτύλων του.

Ο νεαρός μοναχός επέστρεψε στο δωμάτιο και τον βοήθησε να ξαπλώσει όπως πριν. Στην συνέχεια ανέφερε το θέμα στα μέλη της Σάνγκα που συγκεντρώθηκαν και απευθύνθηκαν στο Σεβάσμιο Μέγα Σάνγκακαρακκίτι: «Αξιοσέβαστε κύριε, επιτελέσατε ένα τόσο δύσκολο έργο, αυτό της επίτευξης της υπερκόσμιας κατάστασης, ακόμα και τώρα που είσαστε στο κατώφλι του θανάτου!»

Ο Σεβάσμιος Μέγας Σάνγκακαρακκίτι απάντησε: «Φίλοι μου, δεν ήταν τόσο δύσκολο για μένα να γίνω Άραχατ όταν η ώρα του θανάτου πλησιάζει. Αντιθέτως, θα σας πω τι είναι πραγματικά δύσκολο να εκτελεστεί. Φίλοι, από την στιγμή που εισήλθα στην Σάνγκα, δεν βλέπω καμία πράξη που να έχω κάνει χωρίς επίγνωση και πλήρη κατανόηση. Τέτοιες πράξεις που συνοδεύονται πάντα από συνειδητότητα και πλήρη κατανόηση, είναι πολύ πιο δύσκολο να γίνουν».

Ο ανηψιός του Σεβάσμιου Μέγα Σάνγκακαρακκίτι, έγινε επίσης Άραχατ σαν κι αυτόν, μόλις συμπλήρωσε το 56^ο έτος του ως μοναχός.

4. Ηθική Άμεμπτης Αγνότητας (*aparāmaṭṭha-pārisuddhi-sīla*).

Είναι η ηθική που δεν επηρεάζεται από λανθασμένες απόψεις και τηρείται από μαθητές και ευγενή άτομα, και η ηθική που δεν αμαυρώνεται από την λαγνεία και τηρείται από τους κοσμικούς ανθρώπους. Είναι το είδος της ηθικής που τηρήθηκε από τον Σεβάσμιο Τίσσα, τον γιο ενός οικογενειάρχη.

Η Ιστορία του Σεβάσμιου Τίσσα, Γιου Ενός Οικογενειάρχη

Ένας οικογενειάρχης στην Σρι Λάνκα είχε δύο γιούς. Μετά τον θάνατό του, ο μεγαλύτερος γιος, ο Τίσσα, έδωσε όλη την κληρονομιά στον μικρότερο αδελφό του, και έγινε μοναχός σε ένα μοναστήρι της ζούγκλας, ασκώντας τον διαλογισμό.

Τότε η σύζυγος του μικρότερου αδελφού, σκέφτηκε: «Τώρα παίρνουμε όλη την περιουσία διότι ο κουνιάδος μου έγινε μοναχός. Εάν όμως αποφασίσει να επιστρέψει στην ζωή του λαϊκού, θα πρέπει να του δώσουμε πίσω την μισή περιουσία. Δεν ξέρουμε αν θα το κάνει ή όχι. Θα ησυχάσουμε μόνον εάν πεθάνει». Με αυτήν την σκέψη, προσέλαβε μερικούς άντρες για να δολοφονήσουν τον κουνιάδο της.

Οι άντρες πήγαν στο μοναστήρι της ζούγκλας και το βράδυ άρπαξαν τον Σεβάσμιο Τίσσα. Εκείνος τους είπε ότι δεν έχει τίποτα αξίας που να το ήθελαν. Οι άντρες του εξήγησαν: «Δεν ήρθαμε εδώ για να αρπάξουμε την περιουσία σου. Ήρθαμε για να σε σκοτώσουμε κατόπιν παραγγελίας της κουνιάδας σου».

Ο Σεβάσμιος Τίσσα είπε: «Έχω αγνή ηθική, αλλά ακόμα δεν έχω πετύχει το στάδιο Καρποφορίας ενός Άραχατ (*Arahatta-phala*). Καθώς θέλω να επιτύχω την Φώτιση που εξαρτάται από αυτήν την αγνή ηθική, επιτρέψτε μου να εξασκήσω τον Διορατικό Διαλογισμό πριν από την αυγή».

Οι άντρες αρνήθηκαν λέγοντας: «Δεν μπορούμε να ικανοποιήσουμε το αίτημά σου. Εάν το σκάσεις μέσα στην νύχτα, θα πρέπει να κάνουμε τον κόπο να σε πιάσουμε ξανά».

Λέγοντας: «Θα σας δείξω καθαρά πως δεν μπορώ να τρέξω μακριά», ο Σεβάσμιος Τίσσα πήρε μια μεγάλη πέτρα και έσπασε τα γόνατά του.

Όταν και τα δύο γόνατα έσπασαν εντελώς, είπε:

«Βλέπετε τώρα την κατάσταση μου. Με κανένα τρόπο δεν μπορώ να το σκάσω από εσάς. Απεχθάνομαι να πεθάνω ως κοσμικός άνθρωπος, μολυσμένος από ηδονική λαγνεία. Ντρέπομαι γι' αυτό».

Μόνο τότε οι άνθρωποι αυτοί του έδωσαν την άδεια να κάνει διαλογισμό.

Στην συνέχεια, ο Σεβάσμιος Τίσσα, βασισμένος στην ηθική του που δεν είχε αμαυρωθεί από την σφοδρή επιθυμία, έκανε προσπάθειες όλη την νύχτα, μέχρι την αυγή που έγινε Άραχατ.

Η Ιστορία Ενός Πρεσβύτερου Μοναχού

Κάποτε ήταν ένας γέροντας μοναχός ο οποίος ήταν πολύ άρρωστος και δεν μπορούσε να τραφεί με τα χέρια του. Ήταν αναγκασμένος να κυλιέται κάτω, πασαλειμμένος με τα ούρα και τα περιττώματά του. Βλέποντάς τον ένας νεαρός μοναχός αναφώνησε: «Ω, πόσο επώδυνη είναι η διαδικασία της ζωής!».

Ο πρεσβύτερος μοναχός είπε: «Φίλε, αν πεθάνω τώρα, σίγουρα θα επιτύχω την θεία ευδαιμονία. Δεν έχω αμφιβολία γι' αυτό. Η ευδαιμονία όμως που επιτυγχάνεται από το σπάσιμο¹ αυτής της ηθικής (*sīla*), είναι σαν αυτή που έχει κάποιος που εγκαταλείπει την ζωή του μοναχού και γίνεται λαϊκός. Αλλά είμαι αποφασισμένος να πεθάνω με την ηθική μου άθικτη²».

Λέγοντας αυτά, συνέχισε να κείτεται στο ίδιο μέρος, και στοχαζόμενος την ασθένειά του που ήταν έμφυτη στα πέντε συναθροίσματα του νου και της ύλης, πέτυχε την κατάσταση του Άραχατ.

Η ηθική και των δύο αυτών πρεσβύτερων είναι Ηθική Άμεμπτης Αγνότητας (*aparāmaṭṭha-pārisuddhi-sīla*).

5. Ηθική που Ηρεμεί στην Αγνότητα (*paṭippassaddhi-pārisuddhi-sīla*).

Είναι η ηθική των Άραχατ κλπ.³, που εξαγνίζεται μέσω του κατευνασμού των φωτιών των νοητικών μολύνσεων.

Υπάρχουν επιπλέον πέντε είδη ηθικής

- 1) Ηθική μέσω Εγκατάλειψης (*pahāna-sīla*).
- 2) Ηθική μέσω Αποχής (*veramaṇi-sīla*).
- 3) Ηθική μέσω Πρόθεσης ή Βούλησης (*cetanā-sīla*)
- 4) Ηθική μέσω Εγκράτειας (*saṃvara-sīla*).

¹ Σπάσιμο της ηθικής σημαίνει να πεθάνει κανείς χωρίς προηγουμένως να έχει γίνει Άραχατ.

² «Άθικτη ηθική» σημαίνει να πεθάνει κανείς μόνον αφού προηγουμένως έχει επιτύχει την κατάσταση του Άραχατ.

³ Εδώ «κλπ.» σημαίνει τους άλλους Αφυπνισμένους, δηλαδή, τους Σιωπηλούς ή Μοναχικούς Βούδες (*Paccekabuddhas*) και τους Πλήρως Αυτοφωτισμένους (*Sammā-sambuddhas*).

5) Ηθική μέσω της μη Παράβασης (*avitikkama-sīla*).

1) Η ηθική που τηρείται με την εγκατάλειψη του φόνου, της κλοπής, κλπ., ονομάζεται Ηθική μέσω της Εγκατάλειψης (*pahāna-sīla*).

Εδώ το «κλπ.», καλύπτει όχι μόνο τις φαύλες πράξεις της λανθασμένης σεξουαλικής συμπεριφοράς και ούτω καθ' εξής, αλλά και την εγκατάλειψη όλων αυτών που πρέπει να εγκαταλειφθούν μέσα από διαδοχικά στάδια εκτέλεσης αξιέπαινων πράξεων. Με όρους του Αμπιντάμμα (*Abhidhamma*), εγκατάλειψη (*pahāna*) σημαίνει ένα σύνολο καλών συνειδήσεων μαζί με τα νοητικά τους συνακόλουθα τα οποία χαρακτηρίζονται από την λειτουργία τους η οποία είναι να εγκαταλείπουν οτιδήποτε πρέπει να εγκαταλειφθεί όποτε είναι απαραίτητο.

2) Η ηθική που τηρείται με την αποχή από τον φόνο, την κλοπή, κλπ., ονομάζεται Ηθική μέσω της Αποχής (*veramaṇi-sīla*). Με όρους του Αμπιντάμμα, είναι ένα σύνολο καλών συνειδήσεων μαζί με τα νοητικά τους συνακόλουθα, με επικεφαλής την αποχή (*virati-cetasika*).

3) Η ηθική που τηρείται με την βούληση η οποία συνδέει την αποφυγή του φόνου κλπ. με την συνείδηση, ονομάζεται Ηθική μέσω Βούλησης (*cetanā-sīla*).

4) Η ηθική που τηρείται με το να παρεμποδίζει τις σκέψεις για φαύλες πράξεις όπως είναι ο φόνος να μολύνουν τον νου, ονομάζεται Ηθική μέσω Εγκράτειας (*saṃvara-sīla*). Με όρους του Αμπιντάμμα, είναι ένα σύνολο καλών συνειδήσεων μαζί με τους νοητικούς τους παράγοντες, με επικεφαλής την ενσυνειδητότητα (*sati-cetasika*).

5) Η ηθική που τηρείται μέσω της μη εκτέλεσης φαύλων πράξεων όπως ο φόνος κλπ., ονομάζεται Ηθική μέσω της μη Παράβασης (*avitikkama-sīla*). Με όρους του Αμπιντάμμα, είναι ένα σύνολο καλών συνειδήσεων μαζί με τους νοητικούς τους παράγοντες.

Αυτά τα πέντε είδη ηθικής που ξεκινούν με την Ηθική μέσω της Εγκατάλειψης, δεν είναι ξεχωριστά το ένα από το άλλο όπως άλλα σύνολα ηθικής. Η τήρηση του ενός, όπως π.χ. η εγκατάλειψη του φόνου (*pahāna-sīla*) κλπ., σημαίνει τήρηση και όλων των υπόλοιπων.

6. Ποιοι Είναι οι Παράγοντες που Μολύνουν την Ηθική, και
7. Ποιοι Είναι οι Παράγοντες που Εξαγνίζουν την Ηθική;

Απαντώντας σε αυτά τα ερωτήματα, η μόλυνση και η εξαγνιση της ηθικής πρέπει να εξηγηθούν μαζί. Μόλυνση της ηθικής σημαίνει εξασθένηση της ηθικής. Αντιστρόφως, μη εξασθένηση της ηθικής σημαίνει Εξαγνιση της ηθικής.

Μόλυνση ή Εξασθένηση της Ηθικής:

Η Εξασθένηση της Ηθικής μπορεί να προκύψει μέσω καταστροφής που προκαλείται λόγω κέρδους, φήμης, κλπ., ή λόγω των επτά ήσσονος σημασίας πράξεων σεξουαλικότητας.

Ας το αναλύσουμε περισσότερο. Υπάρχουν επτά ομάδες παραβάσεων (*āpatti*):

1. Παραβάσεις που επιφέρουν αποπομπή από την Σάνγκα (*pārājika*).
2. Παραβάσεις που απαιτούν συνεδρίαση της Σάνγκα (*Saṅghādisesa*).
3. Σοβαρές παραβάσεις (*thullaccaya*).
4. Παραβάσεις που συνεπάγονται εξομολόγησης (*pācittiya*).
5. Παραβάσεις που χρήζουν προφορικής παραδοχής (*pāṭidesaniya*).
6. Παραβάσεις λανθασμένων σωματικών πράξεων (*dukkaṭa*).
7. Παραβάσεις λανθασμένης ομιλίας (*dubbhāsita*).

Από αυτές τις επτά ομάδες παραβάσεων, εάν ένας εκπαιδευτικός κανόνας (*sikkhāpada*) της πρώτης ή της τελευταίας ομάδας εξασθενήσει λόγω της έντονης επιθυμίας για κέρδος, φήμη, κλπ., η ηθική ενός μοναχού λέγεται ότι σκίζεται σαν το ύφασμα που είναι κομμένο από την άκρη.

Εάν ένας εκπαιδευτικός κανόνας της μεσαίας ομάδας εξασθενήσει, η ηθική του μοναχού είναι σαν ένα σκισμένο ύφασμα που έχει μια τρύπα στην μέση.

Εάν δύο ή τρεις εκπαιδευτικοί κανόνες αποδυναμώνονται διαδοχικά, η ηθική του μοναχού λέγεται ότι είναι κηλιδωμένη σαν μια αγελάδα που έχει ακανόνιστες κηλίδες καφέ, κόκκινου, και άλλων χρωμάτων στην πλάτη της ή στην κοιλιά της.

Εάν οι εκπαιδευτικοί κανόνες αποδυναμώνονται ανά διαστήματα, η ηθική του μοναχού λέγεται ότι είναι διάστικτη από λεκέδες σαν μια αγελάδα που έχει ποικίλες κηλίδες διαφόρων χρωμάτων στο σώμα της.

Επομένως, η εξασθένηση της ηθικής μέσω τεμαχισμού, σκισίματος, λεκέδων, ή κηλίδων, που προκαλείται λόγω της έντονης επιθυμίας για κέρδος, φήμη, κλπ., είναι η Μόλυνση της Ηθικής.

Όμως ακόμα κι αν δεν υπάρχει εξασθένηση της ηθικής λόγω τεμαχισμού, σκισίματος, λεκέδων, ή κηλίδων, μπορεί να υπάρξει μόλυνση της ηθικής λόγω των επτά ήσσονος σημασίας πράξεων σεξουαλικότητας.

Οι επτά ήσσοнос σημασίας πράξεις σεξουαλικότητας, εξηγούνται αναλυτικά από τον Βούδα στην Ομιλία Περί Σεξουαλικής Επαφής (*Methuna-sutta, Aṅguttara Nikāya* 7.50)¹.

Μπορούν να αναφερθούν εν συντομία ως εξής:

1. Ένας ασκητής ή ένας Βραχμάνος που ισχυρίζεται ότι ζει την ευγενή ζωή, δεν έχει πραγματική σεξουαλική επαφή με μια γυναίκα, αλλά το απολαμβάνει όταν αυτή τον χαϊδεύει, του κάνει μασάζ, τον λούζει και τον τρίβει. Του αρέσει να τον προσέχει μια γυναίκα.
2. Δεν έχει σεξουαλικές σχέσεις με μια γυναίκα, δεν απολαμβάνει την προσωπική της φροντίδα, αλλά του αρέσει να αστιεύεται και να γελάει μαζί της.
3. Ή αλλιώς, του αρέσει να κοιτάζει και να καρφώνει μια γυναίκα κατ' ευθείαν στα μάτια.
4. Ή αλλιώς, απολαμβάνει να ακούει μια γυναίκα από την άλλη πλευρά ενός τοίχου ή ενός φράχτη, να γελάει, να μιλάει, να τραγουδά, ή να κλαίει.
5. Ή αλλιώς, του αρέσει να θυμάται συχνά, πώς μιλούσε, γελούσε, ή έπαιζε με μια γυναίκα.
6. Ή αλλιώς, του αρέσει να βλέπει έναν οικογενειάρχη ή τον γιο του που κατέχει τα πέντε είδη κοσμικών απολαύσεων, να τον υπηρετεί ένα πλήθος υπηρετών και συνοδών.
7. Ή αλλιώς, του αρέσει να απολαμβάνει την λαχτάρα για μια θεϊκή κατοικία, και ζει την ευγενή ζωή με την επιθυμία: «Με αυτήν την ηθική, με αυτήν την εξάσκηση, με αυτήν την προσπάθεια, και με αυτήν την ευγενή ζωή, είτε να επαναγεννηθώ είτε σαν ένας μεγάλος Ντέβα (θεός) είτε σαν ένας οποιοσδήποτε Ντέβα».

Επομένως, η εξασθένιση της ηθικής μέσω κομματιάσματος, σκισίματος, λεκέδων, ή κηλίδωσης, που προκαλείται λόγω της έντονης επιθυμίας για κέρδος, φήμη, κλπ., καθώς και μέσω των επτά ήσσοнос σημασίας σεξουαλικών πράξεων, είναι η Μόλυνση της Ηθικής.

Εξάγνιση της Ηθικής:

Η Εξάγνιση της Ηθικής χαρακτηρίζεται από απουσία τεμαχισμού, σκισίματος, λεκέδων ή κηλίδωσης της ηθικής και επιτυγχάνεται με τον ακόλουθο τρόπο:

1. Να μην γίνεται παραβίαση κανενός από τους εκπαιδευτικούς κανόνες (*sikkhāpada*).

---

¹ Ο συγγραφέας αναφέρει αυτήν την ομιλία υπό τον τίτλο «Ομιλία Σχετικά με τον Τζανουσσόνι» (*Jānussoṇi-sutta, Mahāyaṅṅa Vagga, Sattaka Nipāta, Aṅguttara Nikāya*). Πράγματι η ομιλία παρουσιάζει την ιστορία σχετικά με τον βραχμάνο Τζανουσσόνι, αλλά ονομάζεται «Ομιλία Περί Σεξουαλικής Επαφής» (*Methuna-sutta*) στο Cst4.

2. Να λαμβάνονται τα κατάλληλα διορθωτικά μέτρα κάθε φορά που υπάρχει παραβίαση.
3. Να αποφεύγονται οι επτά ήσσονος σημασίας σεξουαλικές πράξεις.
4. Να προστατεύει κανείς τον εαυτό του από την εμφάνιση θυμού, μνησικακίας, περιφρόνησης, ανταγωνιστικότητας, ζήλειας, κακίας, πλεονεξίας, απάτης, υποκρισίας, και παρόμοιων κακών.
5. Να αναπτύσσει κανείς χαρακτηριστικά, τέτοια όπως είναι η ελάχιστη επιθυμία, η εύκολη ικανοποίηση και η εξάσκηση της λιτότητας.

Αυτοί οι τύποι ηθικής (*sīla*) που δεν είναι κομματιασμένοι, σκισμένοι, λερωμένοι ή κηλιδωμένοι, λαμβάνουν και άλλα ονόματα:

Ονομάζονται Απελευθερωτική Ηθική (*bhujissa-sīla*), επειδή απελευθερώνουν κάποιον από την δουλεία της σφοδρής επιθυμίας.

Ονομάζονται Υμνημένη-από-τους Σοφούς Ηθική (*viññupasaṭṭha-sīla*), επειδή επαινούνται από τους σοφούς.

Ονομάζονται Άμεμπτη Ηθική (*aparāmaṭṭha-sīla*), επειδή δεν οδηγούνται από την σφοδρή επιθυμία: «Η ηθική μου είναι πολύ αγνή, θα παράξει μεγάλα ωφέλιμα αποτελέσματα στο μέλλον» ή από εσφαλμένη αντίληψη προσωπικότητας: «Αυτή η ηθική είναι δικιά μου. Η ηθική μου είναι πολύ αγνή. Κανείς δεν κατέχει ηθική σαν την δικιά μου».

Ονομάζονται Ηθική που οδηγεί στην Αυτοσυγκέντρωση (*samādhisaṁvattanika-sīla*), επειδή συμβάλλουν στην πρόοδο προς την Αυτοσυγκέντρωση Πρόσβασης (*upacāra-samādhī*) και την Αυτοσυγκέντρωση Απορρόφησης (*appanā-samādhī*).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι επτά παράγοντες, δηλαδή οι μη κομματιασμένοι, οι μη σκισμένοι, οι μη λερωμένοι, οι μη κηλιδωμένοι, οι απελευθερωτικοί, οι επαινούμενοι από τους σοφούς, και οι μη αμαυρωμένοι από λαχτάρα και εσφαλμένη άποψη, είναι οι παράγοντες που ευνοούν την εξάγνιση της ηθικής.

Μόνον όταν η ηθική είναι πλήρης με αυτούς τους επτά παράγοντες, μπορεί να αναπτύξει κανείς τα δύο προαναφερθέντα είδη αυτοσυγκέντρωσης.

Επομένως, ένα ευγενές άτομο που επιθυμεί να αναπτύξει αυτά τα δύο είδη αυτοσυγκέντρωσης, πρέπει να προσπαθήσει σκληρά να ολοκληρώσει πλήρως την ηθική του (*sīla*) με όλους αυτούς τους επτά παράγοντες.

3. Η Τελειοποίηση της Απάρνησης **(*Nekkhamma-Pāramī*)**

Η λέξη απάρνηση (*nekkhamma*), είναι εδώ συνώνυμη με την απελευθέρωση. Η απελευθέρωση είναι δύο ειδών:

- α)** Η απελευθέρωση από την Σανσάρα ή τον κύκλο της ύπαρξης, και
- β)** Η απελευθέρωση από τις ηδονικές επιθυμίες (*kāma*).

Η πρώτη είναι αποτέλεσμα της δεύτερης. Μόνον όταν έχει επιτευχθεί η απελευθέρωση από τις ηδονικές επιθυμίες μέσω εξάσκησης, μπορεί κανείς να κερδίσει την απελευθέρωση από τον κύκλο της ύπαρξης. Από αυτά τα δύο είδη απελευθέρωσης, η επακόλουθη απελευθέρωση, δηλαδή η απελευθέρωση από την Σανσάρα, είναι ο λόγος που ο Βούδας στο «Χρονικό των Βουδών» (*Buddhavaṃsa*) παρομοιάζει τις τρεις καταστάσεις ύπαρξης με φυλακές.

Οι τρεις καταστάσεις ύπαρξης είναι:

- 1.** Η κατάσταση της ηδονικής ύπαρξης (*kāma-bhava*).
- 2.** Η κατάσταση της λεπτοφυούς υλικής ύπαρξης (*rūpa-bhava*).
- 3.** Η κατάσταση της άμορφης, άυλης ύπαρξης (*arūpa-bhava*).

Το Ουσιαστικό Νόημα της Τελειοποίησης της Απάρνησης

Σύμφωνα με το Σχόλιο του Κανόνα της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*), η Τελειοποίηση της Απάρνησης, από την άποψη του Αμπιντάμμα, είναι η καλή συνείδηση μαζί με τους νοητικούς της παράγοντες, η οποία προκύπτει λόγω της απελευθέρωσης από τις ηδονικές επιθυμίες και τις τρεις καταστάσεις ύπαρξης.

Η Μεγάλη Ερμηνεία (*Mahā-niddesa*), περιγράφει δύο είδη αισθησιακής επιθυμίας:

- α)** Τα ηδονικά αντικείμενα της ηδονικής επιθυμίας (*vatthu-kāma*), και
- β)** Οι νοητικές μολύνσεις της ηδονής (*kilesa-kāma*), που είναι η ηδονική επιθυμία για ηδονικά αντικείμενα.

Σε σχέση με την Τελειοποίηση της Απάρνησης, απελευθέρωση από τις ηδονικές επιθυμίες σημαίνει απελευθέρωση και από τα δύο είδη ηδονικής επιθυμίας.

Τι Πρέπει να Προσέχει Κανείς για να Επιτύχει την Απελευθέρωση

Ο τρόπος για να επιτύχει κανείς την απελευθέρωση από τις νοητικές μολύνσεις της ηδονής (*kilesa-kāma*), εξηγείται στην Μεγάλη Ερμηνεία (*Mahā-niddesa*):

Addasaṃ kāma te mūlaṃ,
saṅkappā kāma jāyasi,
na taṃ saṅkappayissāmi,
evaṃ kāma na hohisi.

«Ηδονή, έχω δει την ρίζα σου.
Γεννιέσαι από ηδονικές σκέψεις.
Δεν θα σκεφτώ πια κανένα ηδονικό αντικείμενο.
Έτσι, Ηδονή, δεν θα εμφανισθείς ξανά!».

Σε αυτό το πλαίσιο, πρέπει να κατανοήσει κανείς τρία είδη λανθασμένων λογισμών και τρία είδη ορθών λογισμών.

Τα τρία είδη λανθασμένων λογισμών είναι:

1. Ηδονικοί λογισμοί (*kāma-vitakka*), δηλαδή να σκέφτεται κανείς ηδονικά αντικείμενα ως επιθυμητά αντικείμενα.
2. Κακόβουλοι λογισμοί (*byāpāda-vitakka*), δηλαδή να σκέφτεται κανείς πώς θα βλάψει τους άλλους.
3. Λογισμοί της βίας (*vihimsā-vitakka*), δηλαδή να σκέφτεται κανείς με τι τρόπο θα βασανίσει τους άλλους.

Τα τρία είδη ορθών λογισμών είναι:

1. Λογισμοί Απάρνησης (*nekkhamma-vitakka*), δηλαδή να σκέφτεται κανείς πώς θα απελευθερωθεί από τα αντικείμενα αίσθησης.
2. Λογισμοί Μη Κακοβουλίας (*avyāpāda-vitakka*), δηλαδή να σκέφτεται κανείς τους άλλους με αισθήματα φιλικότητας.
3. Λογισμοί Μη Βίας (*avihimsā-vitakka*), δηλαδή να σκέφτεται κανείς τους άλλους με αίσθημα συμπόνιας.

Κατόπιν προσεκτικής εξέτασης, διαπιστώνουμε ότι η ρίζα των νοητικών μολύνσεων της ηδονής (*kilesa-kāma*) βρίσκεται στους ηδονικούς λογισμούς (*kāma-vitakka*), που είναι ένα από τα τρία είδη λανθασμένων λογισμών. Όσο συνεχίζει να έχει κανείς ηδονικούς λογισμούς, η απληστία εξακολουθεί να πολλαπλασιάζεται. Ως εκ τούτου, δεν υπάρχει απελευθέρωση από την νοητική μόλυνση της ηδονής. Μόνον όταν σταματήσει κανείς να σκέφτεται τα ηδονικά αντικείμενα της ηδονικής επιθυμίας, η ηδονή θα πάψει να εμφανίζεται και θα μπορέσει έτσι να επιτύχει την απελευθέρωση.

Επομένως, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, θα πρέπει κανείς να προσέχει ώστε να παραμείνει ελεύθερος από την νοητική μόλυνση της ηδονής. Ακριβώς όπως η ελευθερία από την ηδονική επιθυμία οδηγεί στην απελευθέρωση από τον κύκλο της Σανσάρα, έτσι και η προσπάθεια για να ελευθερωθεί κανείς από την ηδονή

οδηγεί στην ελευθερία από την σκλαβιά στα ηδονικά αντικείμενα της ηδονικής επιθυμίας.

Τα χαρακτηριστικά, οι λειτουργίες, οι εκδηλώσεις, και οι εγγύτατες αιτίες της Τελειοποίησης της Απάρνησης αλλά και των υπόλοιπων Τελειοποιήσεων, εξηγούνται στο Κεφάλαιο 7, τμήμα 5, σελ. 30.

Σχέση Ανάμεσα στην Απάρνηση και την Ζωή Ενός Μοναχού

Το Σχόλιο του Κανόνα Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*), ορίζει την απάρνηση ως εξής:

nekkhammaṃ pabbajja-mūlakaṃ.

Αυτός ο ορισμός μπορεί να ερμηνευτεί με δύο τρόπους:

«Η ζωή ενός μοναχού είναι η αιτία της απάρνησης» και
«Η απάρνηση είναι η αιτία της ζωής ενός μοναχού».

Η πρώτη ερμηνεία: Η ζωή ενός μοναχού ως αιτία της απάρνησης, συμφωνεί με την αφήγηση στην Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά Μέγα Τζάνακα (*Mahā-janaka-jātaka*, Ja 539). Ο Βασιλιάς Μέγας Τζάνακα, πρώτα απέκτησε τα προαπαιτούμενα ενός μοναχού, δηλαδή χιτώνες, κούπα ελεημοσύνης, κλπ. χωρίς να το γνωρίζουν η Βασίλισσά του, οι κατώτερες βασίλισσες, και οι βασιλικοί ακόλουθοι, και μετά ανέβηκε στην τελευταία ταράτσα του παλατιού του όπου έγινε μοναχός. Μετά από αυτό, απαρνήθηκε τον κόσμο. Σε αυτήν την περίπτωση, ο Μποντισάττα Βασιλιάς Τζάνακα έγινε μοναχός πριν κάνει την απάρνηση. Επομένως, μπορεί να ειπωθεί ότι η ζωή του μοναχού είναι η αιτία και η απάρνηση είναι το αποτέλεσμα.

Η δεύτερη ερμηνεία: Η απάρνηση ως αιτία της ζωής ενός μοναχού, συμφωνεί με τις ιστορίες του σοφού Σουμέντα (*Sumedha*), των αδελφών Χαττιπάλα (*Hatthipāla*), κλπ. Ο σοφός Σουμέντα, πήγε πρώτα στο Όρος Νταμμικά, βρήκε έναν τόπο κατοικίας που είχε ετοιμαστεί από τον Σάκκα τον Βασιλιά των θεών, και μόνο τότε έγινε μοναχός.

Παρομοίως, οι αδελφοί Χαττιπάλα, πρώτα απαρνήθηκαν την βασιλική ζωή ακολουθούμενοι από τους κατοίκους όλης της χώρας με επικεφαλής τους βασιλικούς γονείς τους, και μετά έγιναν μοναχοί. Επομένως, μπορεί να ειπωθεί ότι η απάρνηση του σοφού Σουμέντα, των αδελφών Χαττιπάλα, κλπ., είναι η αιτία και η ζωή του μοναχού είναι το αποτέλεσμα.

Το Σχόλιο του Κανόνα Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*), δίνει την ανάλυση σύμφωνα με την πρώτη ερμηνεία. Αυτό αναφέρεται λεπτομερώς παρακάτω.

Αν και ο σοφός Σουμέντα, οι αδελφοί Χαττιπάλα, κλπ., πρώτα απαρνήθηκαν τον κόσμο και μετά έγιναν μοναχοί, το έκαναν επειδή ήθελαν να ακολουθήσουν την ζωή του μοναχού. Επομένως, παρ' όλο που η απάρνηση συνέβει πρώτα,

μπορούμε να πούμε ότι η ζωή του μοναχού που ακολούθησε στην συνέχεια, ήταν η πραγματική αιτία.

Παραδείγματος χάριν, για την κατασκευή ενός κτιρίου, πρώτα κόβεται το ξύλο. Αν και η κοπή του ξύλου προηγείται της κατασκευής του κτιρίου, το ξύλο κόβεται με την πρόθεση να κατασκευαστεί το κτίριο. Επομένως, πρέπει να πούμε ότι η επιθυμία για την κατασκευή του κτιρίου είναι η πραγματική αιτία και η κοπή του ξύλου είναι το αποτέλεσμα.

Πέντε Είδη Δασόβιας Κατοικίας (ή οι Πέντε Λόγοι για να Κατοικεί Κάποιος στο Δάσος)

Όπως εξηγείται στην Περίληψη της Μοναστικής Διαγωγής¹, η δασόβια κατοικία ή οι λόγοι για να ζει κανείς στο δάσος, είναι πέντε ειδών:

- 1.** Ζει στο δάσος, λόγω βλακειάς, έλλειψης νοητικής εγρήγορσης, χωρίς να γνωρίζει τα πλεονεκτήματα της δασόβιας κατοικίας και τις αιτίες τους.
- 2.** Ζει στο δάσος, με κακόβουλη επιθυμία: «Εάν πάω και ζήσω στο δάσος, οι άνθρωποι θα με στηρίξουν γενναιόδωρα, ως δασόβιο ασκητή».
- 3.** Ζει στο δάσος, λόγω του ότι είναι τρελλός.
- 4.** Ζει στο δάσος, επειδή η εξάσκηση επαινείται από τους Βούδες και τους ενάρετους.
- 5.** Ζει στο δάσος, επειδή έχει λιγοστές επιθυμίες, ικανοποιείται εύκολα, και έχει άλλες παρόμοιες αρετές.

Από αυτούς τους πέντε λόγους δασόβιας ζωής, μόνον οι δύο τελευταίοι είναι άξιοι επαίνου.

Η Τελειοποίηση της Απάρνησης δεν εξαρτάται από το πού ζει κανείς. Η νοητική μόλυνση της ηδονής (*kilesa-kāma*), η έντονη επιθυμία για ευχάριστα ηδονικά αντικείμενα, είναι πιθανόν να προκύψει οπουδήποτε.

Έτσι, αυτή η νοητική μόλυνση της επιθυμίας για ηδονικές απολαύσεις, πρέπει να εξαλειφθεί ό,που κι αν εμφανίζεται και να μην της επιτραπεί να φουντώσει περισσότερο. Η απελευθέρωση από την νοητική μόλυνση των ηδονικών απολαύσεων μέσω αυτού του τρόπου εξάλειψης, είναι το πραγματικό χαρακτηριστικό της απάρνησης.

Όσον αφορά την απελευθέρωση από τα ευχάριστα αντικείμενα της ηδονικής απόλαυσης, υπάρχουν παραδείγματα όπως αυτά του σοφού Σουμέντα, των αδελφών Χαττιπάλα, και άλλων, οι οποίοι απαρνούμενοι την κοσμική ζωή έφτασαν μέχρι τα Ιμαλάια.

Επομένως, μπορεί να τεθεί το ερώτημα, κατά πόσον είναι απαραίτητο για εκείνους που επιθυμούν να εκπληρώσουν την Τελειοποίηση της Απάρνησης και να

---

¹ *Vinaya Parivāra*, 7.5.56, PTS *Pali-English Dictionary* 5.131

απελευθερωθούν από την ηδονική επιθυμία για τα ευχάριστα αντικείμενα, να φτάσουν μέχρι τα Ιμαλάια.

Η απάντηση είναι, ότι μπορεί να το κάνει κανείς εάν είναι δυνατόν, εάν το επιθυμεί, και εάν τον ευνοούν οι συνθήκες.

Στις Ιστορίες Γέννησης (*Jātaka*) που έχουν σχέση με την απάρνηση, οι πλειοψηφία των αναχωρητών πήγε στα Ιμαλάια. Αυτό το έκαναν διότι οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές γι' αυτούς.

Σύμφωνα με την Ιστορία Γέννησης του Βασιλιά Μαγκαντέβα,¹ και την Ιστορία Γέννησης του Βασιλιά Νίμι,² οι ηγεμόνες της συνεχόμενης γενεαλογίας που απαριθμούσαν τους 84.000 - ξεκινώντας από τον Βασιλιά Μαγκαντέβα και φτάνοντας στον Βασιλιά Νίμι - προσχώρησαν από την οικιακή ζωή στην άστεγη ζωή, αμέσως μόλις εμφανίστηκε η πρώτη γκρίζα τρίχα στο κεφάλι τους.

Ωστόσο, κανείς από αυτούς δεν πήγε στα Ιμαλάια. Πήγαν μόνο μέχρι το βασιλικό Άλσος των Μάνγκος, που ήταν κοντά στην πρωτεύουσα τους, στην Μίτιλα (*Mithilā*). Λέγεται, ότι με την επίμονη εξάσκηση του διαλογισμού, πέτυχαν τις διαλογιστικές εκστάσεις (*jhāna*) και επαναγεννήθηκαν στους κόσμους του Βράχμα.

Είναι φανερό από αυτές τις ιστορίες, ότι παρ' όλο που δεν ταξίδεψαν τόσο μακριά μέχρι τα Ιμαλάια, το ότι εγκατέλειψαν απλώς το παλάτι στο οποίο κυριαρχεί η νοητική μόλυνση της απληστίας, ήταν αρκετό για την επιτυχή εκπλήρωση της Τελειοποίησης της Απάρνησης. Οι 84.000 Βασιλιάδες όπως ο Μαγκαντέβα, απαρνήθηκαν τελείως τα πολυτελή ανάκτορά τους, και ζώντας στο Άλσος των Μάνγκος, ολοκλήρωσαν την Τελειοποίηση της Απάρνησής τους.

Συνεπώς, η Τελειοποίηση της Απάρνησης μπορεί να εκπληρωθεί από κάθε άνθρωπο που εγκαταλείπει τελείως τον τόπο στον οποίο ακμάζει η νοητική μόλυνση της απληστίας του χωρίς να εδραιώνει νέα παρόμοια καταφύγια. Αρκεί να διαμένει σε κατάλληλα μέρη που είναι ελεύθερα από τέτοιες νοητικές μολύνσεις.

---

¹ *Maghadeva-jātaka*, Ja 9, της Ekaka-nipāta: Το Βιβλίο των Ένα (The Book of the Ones). Ο πρώτος τόμος της *Aṅguttara Nikāya*. Εμπεριέχεται στις Αριθμημένες Ομιλίες του Βούδα (The Numerical Discourses of the Buddha).

² *Nimi-jātaka*, Ja 541, της Mahānipata: Μερικές φορές μεταφράζεται ως οι Δέκα Μεγάλες Ιστορίες Γέννησης του Βούδα. Είναι ένα σύνολο ιστοριών από τις Ιστορίες Γέννησης που περιγράφουν τις δέκα τελευταίες ζωές του Μποντισάττα, ο οποίος έμελλε να γεννηθεί ως Πρίγκηπας Σιντάρτα και να γίνει ο Πλήρως Αυτοφωτισμένος Βούδας Γκοτάμα. Αυτές οι *jātaka* ανήκουν στην Μικρή Συλλογή (*Khuddaka Nikāya*), του Κανόνα των Ομιλιών (*Sutta Piṭaka*), στον Κανόνα Πάλι.

Δύο Είδη Απόρνησης

Η απόρνηση των Μποντισάττας είναι δύο ειδών:

1. Απόρνηση όταν είναι νέοι και ανύπαντροι, και
2. Απόρνηση όταν είναι ώριμοι και παντρεμένοι.

Ο Σοφός Σουμέντα, οι αδελφοί Χαττιπάλα, και άλλοι, εγκατέλειψαν την κοσμική ζωή για να ξεφύγουν από τα δεσμά των ευχάριστων αντικειμένων της ηδονικής επιθυμίας: των πολυτελών ανακτόρων και κατοικιών. Αν και οι Ιστορίες Γέννησης (*Jātaka*) αναφέρονται σε αυτούς ως παραδείγματα εκείνων που εκπλήρωσαν την Τελειοποίηση της Απόρνησης, εξακολουθούσαν να είναι απλώς νέοι και ακόμα ανύπαντροι. Ήταν βέβαια κάτοχοι απολαυστικών αντικειμένων ηδονικής επιθυμίας, αλλά μπορούμε να πούμε ότι οι δεσμοί τους με αυτά δεν ήταν τόσο ισχυροί.

Μόνον οι ηλικιωμένοι που ζουν μια οικογενειακή ζωή με σύζυγο και παιδιά, είναι στενά συνδεδεμένοι με αυτές τις αλυσίδες των ηδονικών αντικειμένων (*vatthu-kāma*). Σε σχέση με αυτό, μπορούμε να πούμε ότι η απόρνηση της οικιακής ζωής από ηλικιωμένους και παντρεμένους, είναι πιο δύσκολη από αυτή των νέων ανθρώπων.

Σε αυτό το σημείο, θα μπορούσαν κάποιοι να επισημάνουν ότι η απόρνηση που επέδειξε ο Μποντισάττα ως Πρίγκηπας Τεμίγια την εποχή που ήταν ακόμα νέος, μόλις δεκαέξι ετών και ανύπαντρος, ήταν πραγματικά επίπονη. Όμως οι δυσκολίες που αντιμετώπισε δεν ήταν εξ' αιτίας της προσκόλλησής του στα ευχάριστα αντικείμενα της ηδονικής επιθυμίας, αλλά από τα μεγάλα βάσανα που πέρασε προσποιούμενος ότι είναι κουφός, μουγγός, και ανάπηρος, για να μπορέσει να επιτύχει την απόρνησή του.

Επομένως, παρ' όλο που αντιμετώπισε πολλές ταλαιπωρίες σχεδιάζοντας την απόρνησή του, όταν τελικά το πέτυχε, συνάντησε μικρή δυσκολία διότι είχε μόνον ελάχιστα δεσμά με τα ευχάριστα αντικείμενα της ηδονικής επιθυμίας.

Το *Atthasālinī*¹, στο κεφάλαιο για την Τελειοποίηση της Απόρνησης, δίνει πλήρη αναφορά των τελειοποιήσεων (*pāramī*) που είχαν εκπληρωθεί από τον Μποντισάττα, όταν κατά την διάρκεια αμέτρητων υπάρξεων, είχε γεννηθεί ως Πρίγκηπας Σομανάσσα (*Somanassa*), ως Πρίγκηπας Χαττιπάλα, ως Πρίγκηπας Αγιογκάρα (*Ayoghara*), κλπ.

Το Σχόλιο δίνει στην Τελειοποίηση της Απόρνησης που εκπληρώθηκε από τον Βασιλιά Κούλα Σουτασόμα (*Cūḷa Sutasoma*), το ιδιαίτερο όνομα της Υπέρτατης Τελειοποίησης (*paramattha-pāramī*).

---

¹ Το *Atthasālinī* είναι ένα βουδιστικό κείμενο που συντάχθηκε από τον Μέγα Μπουνταγκόσσα (*Buddhaghosa*). Ο τίτλος έχει μεταφραστεί ως «Ο Σχολιαστής» ή «Η Αφθονία του Νοήματος». Στην αναθεωρημένη έκδοση του Μεγάλου Χρονικού των Βουδών, αναφέρεται ως «Αφθονία του Νοήματος». Στο βιβλίο της Nina van Gorkom «Οι Τελειοποιήσεις που Οδηγούν στην Φώτιση», αναφέρεται ως «Ο Σχολιαστής».

Ο Πρίγκηπας Σομανάσσα (Somanassa), ο Πρίγκηπας Αγιογκάρα (Ayoghara), ο Πρίγκηπας Χαττιπάλα (Hatthipāla) και ο Πρίγκηπας Τεμίγια (Temiya), ήταν νεαρής ηλικίας όταν απαρνήθηκαν την κοσμική ζωή. Η απάρνηση του Βασιλιά Μέγα Τζάνακα (Mahā Janaka) ήταν πιο δύσκολη από την δικιά τους, επειδή ήταν ηλικιωμένος και παντρεμένος. Έγινε μοναχός χωρίς να το γνωρίζει η Βασίλισσά του, οι κατώτερες βασίλισσες και οι ακόλουθοί του, και κατά την στιγμή της απάρνησής του, αντιμετώπισε δυσκολίες, καθώς οι βασίλισσες και οι ακόλουθοί του τον κατεδίωξαν για να τον πείσουν να επιστρέψει σε αυτούς.

Δεν είχαν πάρει κανένα μέτρο για να εξασφαλίσουν ότι δεν θα έφευγε για να γίνει μοναχός ή ότι δεν θα εγκατέλειπε την εγκόσμια ζωή.

Όσον αφορά τώρα τους 84.000 Βασιλιάδες όπως ο Μαγκαντέβα, αυτοί είχαν δηλώσει ανοιχτά και δημοσίως την πρόθεσή τους να απαρνηθούν τα εγκόσμια. Παρά τις παρακλήσεις των οικογενειών τους, αρνήθηκαν να υποκύψουν και πραγματοποίησαν την απάρνησή τους. Αλλά δεν πήγαν πολύ μακριά. Έζησαν στα δικά τους Άλση, τα Άλση των Μάνγκος, κοντά στα παλάτια τους.

Σε αντίθεση με αυτούς, ο Βασιλιάς Κούλα Σουτασόμα ανακοίνωσε την πρόθεσή του να εγκαταλείψει τον κόσμο καθώς αναστατώθηκε βαθιά από μια πνευματική αίσθηση επείγουσας ανάγκης (*samvega*), όταν είδε μια γκριζα τρίχα στο κεφάλι του. Μολονότι οι βασίλισσές του, οι βασιλικοί γονείς του και οι συγκεντρωμένοι πολίτες, τον ικέτευαν με δάκρυα να εγκαταλείψει το σχέδιό του, εκείνος παρέμεινε σταθερός και αδιάφορος στις ένθερμες παρακλήσεις τους, και έφυγε μακριά μέχρι που έφτασε στα Ιμαλάια.

Επομένως, η απάρνηση του Βασιλιά Κούλα Σουτασόμα ήταν πολύ πιο ισχυρή από εκείνη του Βασιλιά Μαγκαντέβα και των άλλων. Γι' αυτόν τον λόγο, ο Σχολιαστής περιέγραψε την Τελειοποίηση της Απάρνησης που εκπληρώθηκε από τον Βασιλιά Κούλα Σουτασόμα, ως Υπέρτατη Τελειοποίηση (*paramattha-pāramī*).

4. Η Τελειοποίηση της Σοφίας (*Paññā-Pāramī*)

Τρία Είδη Σοφίας

Οι Αναλύσεις (*Vibhaṅga*) του Αμπιντάμμα, στο κεφάλαιο Ανάλυσις της Γνώσης (*Ñāṇa-vibhaṅga*), αναφέρει τρία είδη σοφίας (*paññā*):

1. Σοφία που προκύπτει από την Σκέψη (*cintā-maya-paññā*).
2. Σοφία που προκύπτει από την Ακρόαση (*suta-maya-paññā*).
3. Σοφία που προκύπτει από τον Διαλογισμό (*bhāvanā-maya-paññā*).

1. Σοφία που προκύπτει από την Σκέψη (*cintā-maya-paññā*).

Αυτή η γνώση είναι διαφόρων ειδών, κατώτερων ή ευγενών, που συμπεριλαμβάνει την γνώση διαφόρων τεχνών και επαγγελμάτων, κλπ., η οποία αποκτάται όχι επειδή ρωτάει κανείς τους άλλους ή ακούει γι' αυτά από τους άλλους, αλλά μέσω προσωπικής κρίσης του ιδίου (*cintā-maya-paññā*).

Cinta σημαίνει «σκέψη», *māyā* σημαίνει «σχηματισμένη από»: επομένως, κυριολεκτικά σημαίνει: σοφία που σχηματίζεται από την σκέψη.

Αυτό το είδος σοφίας δεν περιλαμβάνει μόνο σκέψεις για κοσμικές υποθέσεις, αλλά και σκέψεις για πράγματα που αφορούν θέματα του Ντάμμα, της Διδασκαλίας. Συνεπώς, περιλαμβάνει την γνώση των συνηθισμένων κοσμικών πραγμάτων όπως η ξυλουργική, η γεωργία, κλπ., καθώς και την γνώση πραγμάτων της Διδασκαλίας, όπως η γενναιοδωρία, η ηθική, η συγκέντρωση και ο διορατικός διαλογισμός.

Η Παντογνωσία των Βουδών (*sabbaññutā-ñāṇa*) μπορεί κι αυτή να ονομασθεί Σοφία που προκύπτει από την Σκέψη (*cintā-maya-paññā*), εάν κάποιος το επιθυμεί. Όπως έκανε ο Μποντισάττα ως Πρίγκηπας Σιντάρτα (*Siddhattha*), ο οποίος είχε σκεφτεί από μόνος του την πρακτική που οδηγεί στην Παντογνωσία, χωρίς να ακούσει γι' αυτήν από κανέναν, φτάνοντας έτσι να γίνει πάνσοφος.

Ωστόσο η Σοφία, ως η τέταρτη Τελειοποίηση που πρέπει να εκπληρωθεί από τον Μποντισάττα, θα πρέπει να θεωρείται μόνον ως η ομάδα θεμελιωδών γνώσεων που είναι απαραίτητες για την επίτευξη της γνώσης των Οδών, των Καρπών και της Παντογνωσίας.

Δεν μας απασχολεί εδώ το σύνολο της σοφίας που αποκτάται στην τελευταία ύπαρξη του Μποντισάττα και του δίνει το δικαίωμα να γίνει Βούδας.

Οι Μποντισάττας, εκπληρώνοντας την Τελειοποίηση της Σοφίας πριν την τελευταία τους ζωή, από τα δέκα στάδια του διορατικού διαλογισμού (*vipassanā*) που υπάρχουν, έφταναν την εξάσκησή τους μόνο μέχρι το πρώτο μέρος του ένατου σταδίου, που είναι η γνώση της γαλήνευσης των νοητικών δραστηριοτήτων (*sañkhārupekkhā-ñāṇa*). Κι αυτό διότι, το τελικό μέρος της γνώσης της γαλήνευσης των νοητικών δραστηριοτήτων, οδηγεί κατ' ευθείαν στην γνώση της Οδού.

Έτσι οι Μποντισάττας δεν προσπαθούν να προχωρήσουν πέρα από αυτό το πρώτο μέρος του ένατου σταδίου, διότι εάν το έκαναν, θα επιτύγχαναν μεν την γνώση των Οδών και των Καρμών, θα επιτύγχαναν την κατάσταση του Ευγενούς (*ariya*), θα περνούσαν στο Νιμπάνα σε αυτήν την ζωή, όμως δεν θα μπορούσαν να γίνουν Πλήρως Αυτοφωτισμένοι Βούδες.

Ως εκ τούτου, πρέπει να σημειωθεί ότι ως Μποντισάττα, η Τελειοποίηση της Σοφίας εκπληρώνεται μόνο μέχρι το πρώτο μέρος του ένατου σταδίου που είναι η γνώση της γαλήνευσης των νοητικών δραστηριοτήτων.

2. Σοφία που προκύπτει από την Ακρόαση (*suta-maya-paññā*).

Είναι η γνώση που αποκτάται ακούγοντας τους Σοφούς που μιλούν είτε από δική τους πρωτοβουλία είτε κατόπιν αιτήματος κάποιου ο οποίος δεν μπορεί να σκεφτεί ή να συλλογιστεί κάτι από μόνος του (*suta-maya-paññā*).

Suta σημαίνει «ακρόαση», māyā σημαίνει «σχηματισμένη από», επομένως: σοφία που σχηματίζεται από την ακρόαση.

Όπως η σοφία που προκύπτει από την σκέψη (*cintā-maya-paññā*), έτσι κι αυτό το είδος της σοφίας είναι πολύ εκταταμένης φύσης. Η μόνη διαφορά μεταξύ των δύο είναι ότι στο πρώτο είδος, η σοφία αποκτάται μέσω της σκέψης ή του συλλογισμού κάποιου, ενώ στο δεύτερο είδος αποκτάται μέσω της ακρόασης.

3. Σοφία που προκύπτει από τον Διαλογισμό (*bhāvanā-maya-paññā*).

Είναι το είδος της σοφίας που αποκτάται την στιγμή που κάποιος βιώνει πραγματικά τις καταστάσεις διαλογιστικής έκστασης (*jhāna*) ή καρποφορίας (*phala*).

Οι Αναλύσεις (*Vibhaṅga*) του Αμπιντάμμα, στο κεφάλαιο Ανάλυσις της Γνώσης (*Ñāṇa-vibhaṅga*), δίνει διάφορους τύπους σοφίας σε ομάδες ενός είδους, δύο ειδών, κλπ., μέχρι δέκα ειδών.

Όλες αυτές οι ομάδες σοφίας ωστόσο, μπορεί να θεωρηθούν ότι ανήκουν στα τρία είδη σοφίας που δίδονται παραπάνω. Για παράδειγμα, στις Αναλύσεις του Αμπιντάμμα, μετά την παράθεση των τριών αυτών ειδών σοφίας, όπως η σοφία που προκύπτει από την σκέψη (*cintā-maya-paññā*), και ούτω καθ' εξής, απαριθμούνται επίσης, η σοφία που προκύπτει από την γενναιοδωρία (*dāna-maya-paññā*), η σοφία που προκύπτει από την ηθική (*sīla-maya-paññā*), και η σοφία που προκύπτει από τον διαλογισμό (*bhāvanā-maya-paññā*).

Η σοφία που προκύπτει από την προσφορά, είναι σοφία που σχηματίζεται από την γενναιοδωρία. Η βούληση ή η πρόθεση που συνδέεται με την γενναιοδωρία είναι τριών ειδών: βούληση που προκύπτει πριν την προσφορά, κατά την διάρκεια της προσφοράς, και μετά την προσφορά. Η σοφία που σχετίζεται με αυτές τις προθέσεις σε κάθε περίπτωση, είναι σοφία που προκύπτει από την γενναιοδωρία.

Παρομοίως, στην περίπτωση της τήρησης της ηθικής, η σοφία που προκύπτει από την πρόθεση ότι «θα τηρήσω τους Ηθικούς Κανόνες», η σοφία που προκύπτει κατά την διάρκεια της τήρησής τους, και η σοφία που προκύπτει από τον στοχασμό μετά την τήρησή τους, είναι σοφία που προκύπτει από την ηθική.

Εάν η σοφία που προκύπτει από την γενναιοδωρία (*dāna-maya-paññā*) και η σοφία που προκύπτει από την ηθική (*sīla-maya-paññā*), συνάγονται μέσα από την διαδικασία της σκέψης και του συλλογισμού, τότε πρέπει να ταξινομηθούν ως Σοφία που προκύπτει μέσω της Σκέψης (*cintā-maya-paññā*). Εάν έχουν αποκτηθεί μέσω ακρόασης από άλλους, πρέπει να συμπεριληφθούν στην Σοφία που προκύπτει από την Ακρόαση (*suta-maya-paññā*).

Παρομοίως, άλλα είδη σοφίας μπορούν να ταξινομηθούν κάτω από τις τρεις ίδιες επικεφαλίδες σοφίας που προκύπτουν από την σκέψη (*cintā-maya-paññā*), και ούτω καθ'εξής.

Η διδασκαλία «Περί επίτευξης της Τελειοποίησης της Σοφίας Μαθαίνοντας από τους Σοφούς» (*paripucchanto budhaṃ janaṃ, paññā-pāramitaṃ gantvā*), στο Χρονικό των Βουδών (*Buddha-vaṃsa*, Bv 2.134), δείχνει ξεκάθαρα ότι ο Βούδας θεωρεί την σοφία που προκύπτει από την ακρόαση (*suta-maya-paññā*) ως την βασική σοφία.

Αυτό συμβαίνει διότι σε αυτόν τον κόσμο, εκείνος που δεν έχει αποκτήσει ακόμα την βασική σοφία, δεν είναι σε θέση να γνωρίζει τίποτα μέσω της δικιάς του σκέψης. Πρέπει πρώτα να το μάθει από τους σοφούς ακούγοντάς τους.

Επομένως, ο Βούδας έχει εξηγήσει ότι αυτός που επιθυμεί να εκπληρώσει την Τελειοποίηση της Σοφίας, θα πρέπει πρώτα να αποκτήσει γνώση από τους σοφούς πριν αποκτήσει οποιαδήποτε σοφία.

Εν συντομία, η Σοφία μέσω της Ακρόασης (*suta-maya-paññā*), πρέπει να αποκτηθεί πριν από την Σοφία μέσω της Σκέψης (*cintā-maya-paññā*).

Τα Σχόλια, όπως η «Αφθονία του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*, DsA), περιγράφουν τις αναρίθμητες ζωές του Μποντισάττα, όπως για παράδειγμα τις επαναγεννήσεις του ως σοφός Βιντούρα (*Vidhura*), ως Μέγας Γκοβίντα (*Mahā Govinda*), ως Κουντάλα (*Kudāla*), ως Αράκα (*Araka*), ως Μπόντι ο Περιπλανώμενος Ασκητής, ως Μαχοσάντα (*Mahosadha*), και άλλες, όταν έπρεπε να εκπληρώσει την Τελειοποίηση της Σοφίας.

Σε αυτές τις ζωές, ο Μποντισάττα είχε ήδη αποκτήσει την βασική σοφία. Κατείχε επίσης, και επομένως είχε, την Σοφία που προκύπτει από την Σκέψη (*cintā-maya-paññā*). Εφ' όσον η βασική του σοφία ήταν ήδη αρκετά μεγάλη, η απόκτηση Σοφίας που προκύπτει από την Ακρόαση δεν ήταν πλέον το κύριο μέλημά του σε εκείνες τις υπάρξεις.

Τέσσερα Είδη Σοφού Ανθρώπου (Kavi)

Ο όρος *kavi* προέρχεται από την ρίζα *kava* που σημαίνει «να επαινείς». Έτσι, ένα άτομο που επαινεί ή υμνεί πράγματα που είναι άξια επαίνου ονομάζεται *kavi*, που σημαίνει «σοφός άνθρωπος». Ένας *kavi* είναι επίσης ένας ποιητής, κάποιος που είναι σοφός στα λόγια.

Στο Βιβλίο των Τεσσάρων (*Catukka Nipāta* της *Aṅguttara Nikāya*), στην «Ομιλία για τους Ποιητές» (*Kavi-sutta*, AN 4.231), περιγράφονται τέσσερα είδη σοφών ανθρώπων (*kavi*):

1. Σοφός στην Σκέψη (*cintā-kavi*).
2. Σοφός στην Ακρόαση (*suta-kavi*).
3. Σοφός στο Νόημα (*attha-kavi*).
4. Σοφός στον Αυτοσχεδιασμό (*paṭibhāna-kavi*).

1. Σοφός στην Σκέψη (*cintā-kavi*).

Αυτός που είναι ικανός να γνωρίζει ένα δεδομένο ζήτημα μετά από δική του σκέψη, ονομάζεται Σοφός στην Σκέψη (*cintā-kavi*), ένας σοφός άνθρωπος με γνήσια σκέψη. Αρμοδιότητα τέτοιων ατόμων είναι να τραγουδούν στίχους που επαινούν αυτούς που είναι άξιοι επαίνου. Συνεπώς, Σοφός στην Σκέψη είναι εκείνος που συνθέτει ποιήματα βασιζόμενος αποκλειστικά στην δική του σκέψη.

2. Σοφός στην Ακρόαση (*suta-kavi*).

Κάποιος που βάζει σε στίχο αυτό που γνωρίζει μέσω της ακρόασης, ονομάζεται Σοφός στην Ακρόαση (*suta-kavi*).

3. Σοφός στο Νόημα (*attha-kavi*).

Εκείνος που δεν γνωρίζει μέσω της αρχικής του σκέψης ή μέσω της μάθησης από αυτό που άκουσε από τους άλλους, αλλά ερμηνεύει την έννοια ενός δύσκολου σημείου με βάση την γνώση που ήδη κατέχει από παρόμοια προβλήματα, ονομάζεται Σοφός στο Νόημα (*attha-kavi*), δηλαδή ένας σοφός που εξηγεί το νόημα. Γράφει στίχους με βάση ένα δεδομένο θέμα.

4. Σοφός στον Αυτοσχεδιασμό (*paṭibhāna-kavi*).

Εκείνος που χωρίς να χρειάζεται να σκεφτεί ο ίδιος, ή να ακούσει τους άλλους, ή να αναφερθεί σε ότι είναι ήδη γνωστό, έχει την ικανότητα να διεισδύει αμέσως στο νόημα ενός δεδομένου θέματος, ονομάζεται Σοφός στον Αυτοσχεδιασμό (*paṭibhāna-kavi*), ένας σοφός ετυμολόγος άνθρωπος, όπως ήταν ο Σεβάσμιος Βανγκίσα (Vaṅgīsa Thera) κατά την διάρκεια της εποχής του Βούδα.

Η Φύση της Σοφίας

Η σοφία είναι ένας ξεχωριστός νοητικός παράγοντας, μία από τις απόλυτες πραγματικότητες. Στο βιβλίο βουδιστικής ψυχολογίας του Αμπιντάμμα «Απαρίθμηση των Φαινομένων» (*Dhamma-saṅgaṇī*), δίδονται στη σοφία διάφορα ονόματα, όπως ικανότητα σοφίας (*paññindriya*), σοφία (*paññā*), σοφός (*pañāna*), κλπ., διότι είναι χαρακτηριστικό του Αμπιντάμμα να δίνει πλήρεις λεπτομέρειες για όλα όσα πρέπει να διδάσκονται σχετικά με κάθε ζήτημα.

Ο κύριος όρος για την σοφία είναι η ικανότητα της σοφίας (*paññindriya*), ο οποίος αποτελείται από τις λέξεις σοφία (*paññā*) και ικανότητα (*indriya*).

Ονομάζεται σοφία (*paññā*), επειδή συμβάλλει από κάθε πλευρά, είτε στην κατανόηση των Τεσσάρων Αληθειών, είτε των Τριών Χαρακτηριστικών της ύπαρξης, δηλαδή της παροδικότητας (*anicca*), της δυστυχίας (*dukkha*), και του μη εαυτού (*anatta*).

Ονομάζεται ικανότητα (*indriya*), μία ικανότητα ελέγχου ή διακυβέρνησης, είτε επειδή μπορεί να υπερνικήσει την άγνοια (*avijjā*) και την αυταπάτη (*moha*), είτε επειδή κυριαρχεί στην κατανόηση της πραγματικής φύσης των φαινομένων.

Η σοφία (*paññā*), έχει το χαρακτηριστικό της δημιουργίας φωτός. Όπως ακριβώς το σκοτάδι διαλύεται μόλις εμφανιστεί φως μέσα σε ένα σκοτεινό δωμάτιο, έτσι και μόλις εμφανισθεί η σοφία, η άγνοια που μας τυφλώνει διαλύεται, δίνοντάς μας την δυνατότητα να δούμε καθαρά.

Γι' αυτόν τον λόγο ο Βούδας είπε (*Samyutta Nikāya* 1.13):

«Δεν υπάρχει φως σαν αυτό της Σοφίας (*natthi paññāsamā ābhā*).

Η σοφία έχει το χαρακτηριστικό να αντιλαμβάνεται τα πράγματα με διάκριση. Ακριβώς όπως ένας έξυπνος γιατρός διακρίνει ποια τροφή είναι κατάλληλη για τον ασθενή του και ποια όχι, έτσι και όταν προκύπτει η σοφία, δίνει την δυνατότητα σε κάποιον να διακρίνει ανάμεσα σε αυτό που είναι αξιόπαινο και σε αυτό που δεν είναι.

Η σοφία επίσης, έχει το χαρακτηριστικό της διεϊσδυσης στην πραγματική φύση των φαινομένων όπως αυτά είναι. Μπορεί να παρομοιασθεί με ένα βέλος που εκτοξευόμενο από έναν επιδέξιο τοξότη, διαπερνά αλάνθαστα τον στόχο.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ένα σημαντικό σημείο σχετικά με αυτό το χαρακτηριστικό της σοφίας: Η γνήσια σοφία είναι να γνωρίζεις ένα πράγμα όπως αυτό είναι στην πραγματικότητα, και αυτού του είδους η γνώση είναι άψογη. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίον στην Συλλογή του Νοήματος στο Αμπιντάμμα (*Abhidhammattha-saṅgaha*), ο νοητικός παράγοντας της σοφίας (*paññā-cetasika*) περιλαμβάνεται στους έξοχους (*sobhana*) τύπους των νοητικών παραγόντων.

Η Ιστορία Γέννησης για την Εταίρα Σουλάσα (*Sulasā*) Εν Συντομία

Στην Ιστορία Γέννησης για την Εταίρα Σουλάσα (*Sulasā-jātaka*, Ja 419), προκύπτουν ερωτήματα αναφορικά με την σοφία σε σχέση με τις πράξεις της εταίρας Σουλάσα.

Κάποτε στο Βαρανάσι, μία εταίρα ονόματι Σουλάσα, έσωσε την ζωή του ληστή Σατπούκα που επρόκειτο να εκτελεστεί. Τον έκανε άντρα της και ζούσαν μαζί. Θέλοντας ο ληστής να αποκτήσει τα κοσμήματά της τα οποία άξιζαν 100.000 χρυσά νομίσματα, την έπεισε να τα φορέσει και να πάει μαζί του σε ένα βουνό. Όταν έφτασαν στην κορυφή του βουνού, της είπε να βγάλει όλα τα κοσμήματα από πάνω της και ετοιμάστηκε να την σκοτώσει.

Τότε η Σουλάσα σκέφτηκε: «Είναι σίγουρο ότι θα με σκοτώσει. Πρέπει να χτυπήσω πρώτη και να τον σκοτώσω με ένα τέχνασμα».

Έτσι, τον παρακάλεσε:

«Αγαπημένε μου, παρ' όλο που θα με σκοτώσεις, εγώ δεν χάνω την αγάπη μου για σένα. Πλησιάζοντας στον θάνατο, μου επιτρέπεις να σε τιμήσω και από τις τέσσερις πλευρές, μπροστά, πίσω, και στα πλάγια;»

Χωρίς να υποψιαστεί το τέχνασμά της, ο ληστής της επέτρεψε να το κάνει. Αφού η Σουλάσα απέδωσε τιμές στον ληστή, που στεκόταν στην άκρη του γκρεμού, από μπροστά και από τα πλάγια, όταν πήγε πίσω του, τον έσπρωξε με όλη της την δύναμη στον γκρεμό, και τον σκότωσε.

Ο Μποντισάττα που τότε ήταν ένας Ντέβα που ζούσε στο βουνό, παρατήρησε:

*Na hi sabbesu thānesu puriso hoti paṇḍito;
itthī pi paṇḍitā hoti tattha tattha vicakkhaṇā.*

«Δεν είναι σε όλες τις περιστάσεις, ο άντρας ο σοφός.
Μια γυναίκα είναι επίσης σοφή και οξυδερκής».

Κάποιοι εγείρουν το ερώτημα, εάν ήταν σωστό για τον Μποντισάττα Ντέβα να επαινεί την Σουλάσα ως σοφή. Η πρόθεση της Σουλάσα να σκοτώσει τον ληστή, είναι ζήτημα διάπραξης της λανθασμένης πράξης του φόνου και δεν μπορεί να συνδεθεί με τον νοητικό παράγοντα της σοφίας (*paññā-cetasika*).

Απαντώντας σε αυτό, μερικοί λένε ότι η γνώση της Σουλάσα δεν ήταν αληθινή σοφία (*paññā*). Από τα τρία είδη γνώσης, δηλαδή γνώση μέσω της αντίληψης (*saññā*), γνώση μέσω της συνείδησης (*viññāṇa*), και γνώση μέσω της σοφίας (*paññā*), η γνώση της Σουλάσα ήταν μόνο γνώση μέσω της συνείδησης, δηλαδή μέσω άσκησης της φαντασίας. Αυτή η γνώση μέσω της συνείδησης, αναφέρεται εδώ ως σοφία (*paññā*).

Άλλοι υποστηρίζουν λανθασμένα ότι από τα δύο είδη απόψεων, δηλαδή από την λανθασμένη άποψη (*micchā-ditṭhī*), και την ορθή άποψη (*sammā-ditṭhī*), η Σουλάσα είχε την λανθασμένη άποψη, και ότι ο Μποντισάττα αναφερόταν σε αυτήν την άποψή της ως σοφία, και όχι ότι την επαινούσε λόγω της ικανότητας της σοφίας. Επομένως δεν υπάρχει εδώ αντίφαση με το Αμπιντάμμα.

Και οι δύο αυτές απαντήσεις που θεωρούν την συνείδηση (*viññāṇa*) και την άποψη (*ditṭhī*) ως σοφία (*paññā*), αντίθετα με τις αρχές του Αμπιντάμμα, είναι εντελώς λανθασμένες.

Η γνώση της Σουλάσα ότι θα νικούσε τον ληστή εάν υιοθετούσε ένα τέχνασμα, ήταν αληθινή γνώση, και επομένως ήταν σοφία. Όμως δεν πρέπει να αμφιβάλλει κανείς για το εάν η γνήσια σοφία μπορεί να εμπλακεί σε θέματα που σχετίζονται με φαύλες πράξεις.

Για παράδειγμα, δεν είναι κατακριτέο να γνωρίζουμε τις διαφορές ανάμεσα στα αλκοολούχα ποτά, ποια είναι αυτά που δεν πρέπει να καταναλώνονται και τα οποία οδηγούν σε ανήθικες πράξεις, ποια είναι αυτά που περιέχουν περισσότερο ή λιγώτερο αλκοόλ, πόσο κοστίζει το κάθε είδος, τι θα συμβεί εάν κάποιος τα πιεί, κλπ. Αλλά αρχίζει να γίνεται ανήθικο, μόνον από την στιγμή που κάποιος σκεφτεί να πιεί το αλκοόλ.

Κατά τον ίδιο τρόπο, μπορεί κανείς να κάνει μια διεξοδική μελέτη όλων των διαφόρων απόψεων και πεποιθήσεων που υπάρχουν στον κόσμο χωρίς καμιά εξαίρεση, διακρίνοντας ανάμεσα σε αυτό που είναι ορθό και λογικό, και σε αυτό που είναι εσφαλμένο. Έτσι η μελέτη και η γνώση αυτών των απόψεων όπως είναι στην πραγματικότητα, είτε ορθές είτε λανθασμένες, είναι κάτι εντελώς άμεμπτο. Μεμπτό είναι, μόνον όταν κάποιος παρερμηνεύει μια εσφαλμένη άποψη ως ορθή.

Συνεπώς, στην περίπτωση της Σουλάσα, η γνώση ότι: «Θα τον νικήσω εάν χρησιμοποιήσω ένα τέχνασμα», είναι ορθή γνώση. Είναι η γνώση μέσω της σοφίας και επομένως είναι άμεμπτη. Όμως από την στιγμή που αποφάσισε να σκοτώσει τον σύζυγό της χρησιμοποιώντας ένα τέχνασμα, η πράξη της έγινε κατακριτέα, ανήθικη.

Όταν ο Μποντισάττα επαίνεσε την Σουλάσα λέγοντας ότι είναι σοφή, το έκανε αναφερόμενος μόνο στην ορθή γνώση που αρχικά αναδύθηκε μέσα της πριν την πράξη του φόνου.

Όπως ειπώθηκε παραπάνω, θα πρέπει να διακρίνουμε με σαφήνεια την γνώση για το κακό από την μια πλευρά, και την διάπραξη του ίδιου του κακού όπως ο φόνος, από την άλλη. Εάν κάποιος επιμείνει στην πεποίθηση ότι η γνώση για το κακό δεν είναι αληθινή σοφία, θα έκανε το λάθος να σκεφτεί ότι η μεγάλη Παντογνωσία του Βούδα δεν είναι απαλλαγμένη από ατέλειες.

Μέσω της υπέρτατης Σοφίας Του, ο Βούδας γνωρίζει όλα όσα πρέπει να γνωρίζει κανείς, κάθε τι ηθικό ή ανήθικο. Εξ' ου και το όνομα της Παντογνωσίας. Εάν η αληθινή Σοφία δεν έχει καμία σχέση με οτιδήποτε ανήθικο, τότε ο Βούδας δεν θα είχε καμία γνώση για τα ανήθικα πράγματα. Πράγματι, η Σοφία του Βούδα είναι πολύ εκτεταμένη, άπειρη, και επομένως είναι γνωστή ως Παντογνωσία.

Με λίγα λόγια, ο Βούδας γνωρίζει τα πάντα, καλά ή φαύλα. Αλλά επειδή έχει ξεριζώσει όλες τις λανθάνουσες νοητικές μολύνσεις, δεν έχει πλέον καμία επιθυμία για να διαπράξει οτιδήποτε φαύλο, πόσο μάλλον να διαπράξει την ίδια την πράξη. Επομένως, αναλογιζόμενοι τις ιδιότητες τού να γνωρίζουμε οτιδήποτε είναι ανήθικο, με το να εγκαταλείπουμε αυτό που πρέπει να εγκαταλειφθεί, και με το να αποφεύγουμε να κάνουμε οτιδήποτε κακό, θα πρέπει να αναπτύξουμε πίστη στον Βούδα.

Επιπλέον, θα πρέπει να εξετάσουμε και την ιστορία του σοφού Μαχοσάντα (Mahosadha), όπως περιγράφεται στην Ιστορία Γέννησης για την Σήραγγα (*Umanāga-jātaka*, Ja 542). Σε αυτήν την ιστορία, ο Βασιλιάς Κουλάνι Βράχμαντάττα (Cūlanī Brahmaddatta) μαζί με τους κυβερνήτες των κρατών που ήταν υποτελείς σε αυτόν, περικύκλωσε και επιτέθηκε στην βασιλική πόλη του Βασιλιά Βιντέχα (Videha), ο οποίος είχε για δεξί του χέρι τον Σοφό Μαχοσάντα. Ο Μαχοσάντα ήταν ο ιθύνων νους της άμυνας της πόλης, επινοώντας διάφορες στρατηγικές. Αυτές οι τακτικές είχαν σαν στόχο να εξαπατήσουν τις εχθρικές ορδές και να σπάσουν το ηθικό τους, αναγκάζοντάς τους τελικά να υποχωρήσουν ατάκτως προς όλες τις κατευθύνσεις.

Εάν θεωρήσουμε ότι τα παραπλανητικά μέτρα που χρησιμοποίησε ο Μαχασάντα, δεν λογίζονται ως σοφία επειδή δεν είναι ηθικές πράξεις, τότε δεν θα υπήρχε περίπτωση ο Μποντισάττα να εκπληρώσει την Τελειοποίηση της Σοφίας. Στην πραγματικότητα, όλες οι στρατηγικές που χρησιμοποίησε ο Μαχασάντα είναι προϊόντα τις Σοφίας του Μποντισάττα.

Ο Βούδας λοιπόν, αναφέρει συγκεκριμένα την ιστορία του Μαχασάντα ως παράδειγμα του τρόπου με τον οποίον ο Μποντισάττα εκπλήρωσε την δική του Τελειοποίηση της Σοφίας.

Λαμβάνοντας υπ' όψη όλα αυτά που ειπώθηκαν, πρέπει να σημειωθεί ότι στην ιστορία της Σουλάσα, ο Μποντισάττα ως Ντέβα του βουνού, επαίνεσε την Σουλάσα ως σοφό άτομο επειδή είχε πράγματι σοφία.

Αυτή είναι μια εξήγηση πάνω σε αμφίβολα σημεία, όσον αφορά τα χαρακτηριστικά της σοφίας.

Τα Είδη της Σοφίας

Ο ορισμός της «σοφίας» που δίδεται στα Σχόλια όπως στην «Αφθονία του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*, DsA) κλπ., ως «η γνώση της πλήρους κατανόησης των Τεσσάρων Ευγενών Αληθειών ή των Τριών Χαρακτηριστικών», ή αλλιώς «η γνώση που οδηγεί στην πλήρη κατανόηση αυτών», αναφέρεται στο υψηλότερο (*ukkaṭṭha*) είδος σοφίας.

Υπάρχουν όμως και ορισμένα είδη σοφίας που είναι πολύ χαμηλότερου επιπέδου. Το Σχόλιο σχετικά με τις Αναλύσεις του Αμπιντάμμα (*Vibhaṅga*), επεξηγώντας την Σοφία που Προκύπτει από την Σκέψη (*cintā-maya-paññā*) και την Σοφία που Προκύπτει από την Ακρόαση (*suta-maya-paññā*), περιγράφει:

α) Τα είδη της σοφίας που περιλαμβάνουν την «χειρωνακτική εργασία για να κερδίσει κανείς τα προς το ζειν» (*kammāyatana*), και

β) Τα είδη της σοφίας που περιλαμβάνουν τις «επιδεξιότητες για να κερδίσει κανείς τα προς το ζειν» (*sippāyatana*).

Το κάθε είδος χωρίζεται επίσης σε άλλα δύο, κατώτερο και ανώτερο.

Για παράδειγμα, η ξυλουργική είναι ένας κατώτερος τύπος χειρωνακτικής εργασίας για να κερδίζει κανείς τα προς το ζειν, ενώ η γεωργία και το εμπόριο είναι ανώτερου τύπου.

Η κατασκευή χαλιών, η υφαντουργία, κλπ., είναι κατώτερες μορφές δεξιοτεχνίας, ενώ η γραφή, ο υπολογισμός, κλπ., είναι ανώτερες μορφές δεξιοτεχνίας για να κερδίζει κανείς τα προς το ζειν.

Η ουσιαστική διάκριση ανάμεσα σε αυτά τα είδη βιοπορισμού, είναι το γεγονός ότι όταν η χειρωνακτική εργασία γίνεται για λόγους βιοπορισμού χωρίς όμως να απαιτείται ειδική εκπαίδευση, είναι του τύπου «χειρωνακτική εργασία για να κερδίζει κανείς τα προς το ζειν» (*sippāyatana*), ενώ όταν οι επιδεξιότητες για λόγους βιοπορισμού απαιτούν ειδική εκπαίδευση, είναι του τύπου «επιδεξιότητες για να κερδίζει κανείς τα προς το ζειν» (*sippāyatana*).

Όταν όμως η ειδική εκπαίδευση είναι για επιδεξιότητες όπως τα φωνητικά επιτεύγματα, ονομάζεται μελέτη των τεχνών και των επιστημών (*vijjāṭṭhāna*).

Όταν διακρίνουμε μια φωτιά από μια άλλη, η διάκριση που κάνουμε δεν βασίζεται στο είδος του καυσίμου που χρησιμοποιείται για την καύση αλλά στην ποσότητα του καυσίμου. Γι' αυτό λέμε «μεγάλη φωτιά» ή «μικρή φωτιά».

Το ίδιο συμβαίνει και με την περίπτωση της σοφίας. Η διάκριση δεν πρέπει να γίνεται μόνο με βάση την ποιότητα των πραγμάτων που είναι γνωστά, αλλά μάλλον με βάση τον βαθμό ή την έκταση αυτών που είναι γνωστά, και γι' αυτό θα πρέπει να μιλάμε για «αδύναμη» ή «ισχυρή» σοφία, με άλλα λόγια, για «απλή» ή «βαθυστόχαστη» σοφία. Δεν πρέπει λοιπόν να περιοριζόμαστε μόνο στις ανώτερες μορφές γνώσης όπως περιγράφονται στο Σχόλιο, αλλά να αναγνωρίζουμε και τις κατώτερες μορφές γνώσης ως σοφία.

Επομένως, κάποιος που επιθυμεί να εκπληρώσει την Τελειοποίηση της Σοφίας, πρέπει να το κάνει ανεξάρτητα από το επίπεδο της σοφίας, είτε αυτό είναι χαμηλό είτε υψηλό. Όσον αφορά δε, τα πράγματα που είναι άγνωστα σε κάποιον, πρέπει κανείς να προσεγγίζει τους σοφούς για να μαθαίνει από αυτούς. Έτσι, στο Χρονικό των Βουδών (*Buddha-vaṃsa*, Bv 2.134) αναφέρεται:

paripucchanto budhaṃ janaṃ, paññā-pāramitaṃ gantvā

«Ρωτώντας τους Σοφούς, επιτυγχάνεται η Τελειοποίηση της Σοφίας»

Επτά Τρόποι για την Ανάπτυξη της Σοφίας

Το Σχόλιο, «Ο Διαλύων την Αυταπάτη» (*Sammoha-vinodanī*, PTS 276), σχολιάζοντας την Ανάλυση του Αμπιντάμμα (*Vibhaṅga*), δίνει στο Κεφάλαιο για τα Θεμέλια της Σταθερής Επίγνωσης (*satipaṭṭhāna*), επτά τρόπους για την ανάπτυξη της σοφίας:

1. Να ρωτάς τον Σοφό, ξανά και ξανά (*paripuccha-katā*). (Αυτό σύμφωνα με την φράση της Πάλι που μόλις αναφέρθηκε παραπάνω).
2. Να διατηρείς τα αντικείμενα εσωτερικά και εξωτερικά του σώματος, (δηλαδή το σώμα και τα αντικείμενα που έρχονται σε επαφή με το σώμα), αγνά (*vatthu-visada-kiriyā*).

Η εσωτερική καθαρότητα, δηλαδή το σώμα, δεν πρέπει να λερώνεται με ιδρώτα και βρωμιά. Τα μαλλιά, τα νύχια, και τα γένεια κάποιου, δεν πρέπει να είναι πολύ μακριά. Η εξωτερική καθαρότητα, δηλαδή τα αντικείμενα που έρχονται σε επαφή με το σώμα, όπως τα ρούχα, δεν πρέπει να είναι παλιά και να μυρίζουν άσχημα. Η κατοικία κάποιου πρέπει να διατηρείται καθαρή.

Όταν υπάρχει ακαθαρσία στο σώμα και στα αντικείμενα που περιβάλλουν το σώμα, η σοφία που προκύπτει μοιάζει με την πυκνή φλόγα που παράγεται από ένα βρώμικο φυτίλι εμποτισμένο με το θολό λάδι ενός ακάθαρτου λυχναριού.

Για να έχει λοιπόν κανείς μια αγνή και φωτεινή σοφία, που να μοιάζει με την φλόγα μια καθαρής λυχνίας, πρέπει να διατηρεί το σώμα του και τα αντικείμενα που αγγίζουν ή περιβάλλουν το σώμα του, αγνά.

3. Να φέρνεις τις ικανότητες ελέγχου όπως είναι η πίστη, η ενεργητικότητα κλπ., σε τέλεια ισορροπία (*indriya-samatta-paṭipādanā*).

Υπάρχουν πέντε ικανότητες που ελέγχουν τις συνειδήσεις και τις νοητικές λειτουργίες των όντων:

- α)** Πίστη (*saddhā*).
- β)** Ενεργητικότητα (*viriyā*).
- γ)** Ενσυνειδητότητα ή Επίγνωση (*satī*).
- δ)** Αυτοσυγκέντρωση (*samādhī*).
- ε)** Σοφία (*paññā*).

Κάθε μία από αυτές, έχει την δική της λειτουργία: α) Η Πίστη δίνει σε κάποιον την δυνατότητα να αφοσιωθεί με μεγάλη προσοχή στο αντικείμενο σεβασμού. β) Η Ενεργητικότητα δίνει υποστήριξη και ενθάρρυνση, που καθιστά κάποιον ικανό να αγωνίζεται σκληρά. γ) Η Ενσυνειδητότητα παρακολουθεί το αντικείμενο προσοχής. δ) Η Αυτοσυγκέντρωση αποτρέπει την απόσπαση της προσοχής. ε) Η Σοφία δίνει την δυνατότητα σε κάποιον να βλέπει και να κατανοεί.

Αυτές οι ικανότητες πρέπει να διατηρούνται σε τέλεια ισορροπία. Διότι αν η μία είναι υπερβολική, οι άλλες θα υποφέρουν και θα αποτύχουν να εκτελέσουν τις λειτουργίες τους.

Εάν η ικανότητα της Πίστης είναι πολύ ισχυρή, οι άλλες τέσσερις ικανότητες είναι βέβαιο ότι εξασθενούν. Κατά συνέπεια, η ικανότητα της Ενεργητικότητας δεν θα μπορεί να ασκήσει την λειτουργία της παροχής υποστήριξης και ενθάρρυνσης για προσπάθεια. Η ικανότητα της Ενσυνειδητότητας δεν θα μπορεί να εκπληρώσει την λειτουργία της παρακολούθησης του αντικειμένου προσοχής. Η ικανότητα της Αυτοσυγκέντρωσης δεν θα μπορεί να αποτρέψει την διάσπαση του νου. Και η ικανότητα της Σοφίας δεν θα μπορεί να διακρίνει και να κατανοεί.

Όταν η ικανότητα της Πίστης είναι υπερβολική, πρέπει να γίνει μια προσπάθεια ώστε να μετριαστεί και να ευθυγραμμιστεί με τις άλλες, είτε στοχαζόμενος κανείς την Διδασκαλία που την ομαλοποιεί, είτε αποφεύγοντας τον προβληματισμό για την Διδασκαλία που την προωθεί και την ενισχύει.

Εάν η ικανότητα της Ενεργητικότητας είναι πολύ ισχυρή, η ικανότητα της Πίστης δεν θα είναι σε θέση να εκτελέσει την λειτουργία της. Οι υπόλοιπες ικανότητες επίσης, δεν θα μπορούν να εκτελέσουν τις αντίστοιχες λειτουργίες τους. Αυτή η περίσσεια ποσότητα ενεργητικότητας θα πρέπει να διορθωθεί με την ανάπτυξη της ηρεμίας. Τό ίδιο ισχύει και στην περίπτωση της κάθε μίας από τις υπόλοιπες ικανότητες.

Αυτό που επαινείται ιδιαίτερα από τους σοφούς και τους ενάρετους, είναι η εξισορρόπηση της Πίστης με την Σοφία, και η εξισορρόπηση της Αυτοσυγκέντρωσης με την Ενεργητικότητα.

Εάν είναι κανείς δυνατός στην Πίστη και αδύναμος σε Σοφία, θα πιστεύει σε ανάξιους χωρίς σκοπό. Όντας αδύναμος σε Σοφία, δεν θα είναι δυνατόν να διακρίνει με κριτική σκέψη ποιος είναι άξιος σεβασμού και ποιος όχι. Μπερδεύοντας το ψευδές Τριπλό Κόσμημα «Βούδας, Ντάρμα, Σάνγκα» με το γνήσιο, η αφοσίωσή του είναι άχρηστη και άκαρπη.

Η λανθασμένη πεποίθηση εκείνων που εσφαλμένα αφιερώνουν τον εαυτό τους σε έναν ψεύτικο Βούδα ή σε μια ψεύτικη Διδασκαλία, δεν είναι αληθινή πίστη αλλά μόνον ένα λανθασμένο και επιβλαβές συμπέρασμα (*micchādhimokkha*).

Εάν πάλι, η Σοφία είναι δυνατή και η Πίστη αδύναμη, θα χάσει κανείς τον σωστό δρόμο και θα ακολουθήσει τον λανθασμένο που οδηγεί στην πλευρά της πονηριάς. Για να επανέλθει ένα τέτοιο άτομο στον σωστό δρόμο, είναι τόσο δύσκολο, όσο το να θεραπευτεί ένας ασθενής που υποφέρει από τις αρνητικές συνέπειες ενός λανθασμένου φαρμάκου.

Για παράδειγμα, έχουμε δύο είδη γενναιοδωρίας: προσφορά βούλησης (*cetanā-dāna*) και προσφορά υλικών αγαθών (*vatthu-dāna*). Ένα άτομο με πονηρό τρόπο σκέψης, μπορεί να θεωρήσει ότι μόνον η βούληση θα έχει ωφέλιμα αποτελέσματα στο μέλλον, και όχι η προσφορά υλικών αντικειμένων. Επομένως, δεν θεωρεί απαραίτητο να προσφέρει υλικά πράγματα ως δώρα (*dāna*). Θεωρεί ότι η βούληση ή η σκέψη για να προσφέρει κάτι, είναι αρκετή. Τέτοιο άτομο, που αποτυγχάνει να κάνει αξιόπαινες πράξεις γενναιοδωρίας λόγω της πονηριάς του, θα ξαναγεννηθεί στα κατώτερα επίπεδα ύπαρξης.

Μόνον όταν η Πίστη και η Σοφία είναι απόλυτα εναρμονισμένες, μπορεί να έχει κανείς ορθή πίστη σε αυτούς που το αξίζουν. Και όταν απουσιάζει η πονηριά, μπορούν να αναπτυχθούν πολλά πλεονεκτήματα.

Η Ενεργητικότητα και η Αυτοσυγκέντρωση πρέπει επίσης να είναι σε ισορροπία.

Όταν η Ενεργητικότητα είναι αδύναμη και η Αυτοσυγκέντρωση ισχυρή, θα προκύψει νωθρότητα (*kosajja*). Χωρίς καμιά δραστηριότητα αλλά με έναν αέρα ηρεμίας σαν να βρίσκεται σε καλή αυτοσυγκέντρωση, κυριεύεται κανείς από νωθρότητα.

Όταν η Ενεργητικότητα είναι ισχυρή και η Αυτοσυγκέντρωση αδύναμη, θα προκύψει ταραχή και ενθουσιασμός αλλά όχι σταθερότητα. Κυριευμένος από ανησυχία (*uddhacca*), μπορεί κανείς να αποσπάται από την σκέψη: «Εάν αυτή η εργασία δεν αποφέρει κανένα καλό αποτέλεσμα όπως αναμένεται, δεν είναι κατάλληλη για εμένα. Θα την αφήσω και θα δοκιμάσω κάτι άλλο».

Όταν η Ενεργητικότητα και η Αυτοσυγκέντρωση βρίσκονται σε ισορροπία, η νωθρότητα (*kosajja*) και η ανησυχία (*uddhacca*), δεν υπάρχει περίπτωση να προκύψουν. Η εξισορρόπηση αυτών των δύο, οδηγεί στην ταχεία επίτευξη της Διαλογιστικής Απορρόφησης (*jhāna*).

Εν τούτοις, η Ενσυνειδητότητα ή αλλιώς η Επίγνωση, δεν μπορεί ποτέ να είναι υπερβολική. Μπορεί να υπάρχει μόνον έλλειψη αυτής. Στο Κείμενο παρομοιάζεται με το αλάτι, που είναι απαραίτητο συστατικό της προετοιμασίας όλων των τροφίμων, ή με έναν πρωθυπουργό που ασχολείται με όλες τις βασιλικές υποθέσεις. Επομένως, ενώ διατηρείται η μέγιστη δυνατή Επίγνωση, τα δύο ζεύγη ικανοτήτων, δηλαδή Πίστη και Σοφία, Ενεργητικότητα και Αυτοσυγκέντρωση, πρέπει να παραμένουν σε τέλεια ισορροπία μεταξύ τους. Η υπερβολή κάποιας από αυτές, είναι μειονέκτημα.

Σχετικά με αυτό, ο Σεβάσμιος Ου Μπούντ (U Budh) έχει κάνει το ακόλουθο σχόλιο στο βιβλίο του «Υποστήριξη με Σταθερή Επίγνωση» (*Mahā-satipaṭṭhāna-nissaya*):

«Η υπερβολική Πίστη οδηγεί σε υπερβολικό ενθουσιασμό.
Η υπερβολική Σοφία οδηγεί σε πανουργία.
Η υπερβολική Ενεργητικότητα οδηγεί σε ανησυχία.
Η υπερβολική Αυτοσυγκέντρωση οδηγεί σε νοητική κόπωση.
Αλλά ποτέ δεν υπάρχει υπερβολική Επίγνωση».

4. Να αποφεύγεις τα άτομα που δεν έχουν σοφία (*duppañña-puggala-parivajjānaṃ*).

Ένα άτομο χωρίς σοφία (*duppañña*), είναι κάποιος που δεν έχει την ικανότητα να διακρίνει με διεισδυτικό τρόπο συγκεκριμένες ομάδες φαινομένων (*dhamma*) όπως είναι τα συναθροίσματα (*khandha*), οι βάσεις (*āyatana*), κλπ. Πρέπει να κρατιέται κανείς μακριά από τέτοιους ανθρώπους.

5. Να συναναστρέφεις με τους σοφούς (*paññavanta-puggala-sevana*).

Σοφοί είναι τα άτομα που κατέχουν τα 50 χαρακτηριστικά της γνώσης της έγερσης και της παρακμής (*udaya-bhaya-ñāṇa*)¹.

Όσον αφορά τους δύο τρόπους **4** και **5**, ο σχολιαστής περιγράφει μόνο τις εξελίξεις του ανώτατου (*ukkaṭṭha*) τύπου σοφίας.

Στον τύπο **4**, το άτομο χωρίς σοφία είναι κάποιος που δεν μπορεί να διακρίνει με διεισδυτικό τρόπο ομάδες φαινομένων όπως είναι τα συναθροίσματα και οι βάσεις. Ένα άτομο με διεισδυτική γνώση τέτοιων φαινομένων, μπορεί να είναι μόνο κάποιος που έχει μεγάλη σοφία. Υπάρχουν όμως κι εκείνοι οι οποίοι, αν και δεν διαθέτουν σοφία για να διακρίνουν τέτοια λεπτοφυή φαινόμενα όπως τα συναθροίσματα και οι βάσεις, έχουν γνώσεις για συνηθισμένα θέματα που αφορούν την πρακτική της Διδασκαλίας: «Είναι σωστό να κάνουμε μια τέτοια προσφορά. Δεν είναι σωστό να το κάνουμε αυτό. Οι ηθικοί κανόνες πρέπει να τηρούνται με αυτόν τον τρόπο, δεν πρέπει να τηρούνται διαφορετικά».

---

¹ Για λεπτομέρειες των 50 χαρακτηριστικών της έγερσης και της παρακμής, συμβουλευτείτε την «Οδό των Αναλυτικών Γνώσεων» (*Paṭisambhidā-magga*), ή την «Οδό της Εξάγνισης» (*Visuddhi-magga*), όπως μεταφράστηκε από τον Bhikkhu Ñāṇamoli (Κεφάλαιο XX, παραγρ. 93-104).

Γνωρίζουν επίσης θέματα που αφορούν την εγκόσμια ζωή: «Αυτή η πράξη παρατείνει την ζωή. Αυτή η πράξη συντομεύει την ζωή». Δεν μπορούμε να πούμε λοιπόν, ότι τέτοια άτομα στερούνται παντελώς σοφίας. Άρα κάποιος πρέπει να καλλιεργήσει την συναναστροφή του και με αυτούς.

Στον τύπο **5** επίσης, ο σχολιαστής, ορίζοντας ως σοφό άτομο εκείνον που κατέχει τα 50 χαρακτηριστικά της γνώσης της έγερσης και της παρακμής (*udaya-bhaya-ñāṇa*), αναφέρεται, υπό την έννοια της αριστείας (*ukkaṭṭha-naya*), μόνο στους σοφούς που είναι πιο προχωρημένοι στον διορατικό διαλογισμό.

Αλλά όσον αφορά την απόκτηση γνώσης, ο Βούδας εξηγεί στο Χρονικό των Βουδών (*Buddha-vamsa*) το εξής: «Παίρνοντας ως παράδειγμα έναν μοναχό που πηγαίνει για ελεημοσύνη σε όλα τα σπίτια με την σειρά, χωρίς διακρίσεις, ένας μαθητής πρέπει να προσεγγίζει ό,ποιον μπορεί να απαντήσει στις ερωτήσεις του, ανεξάρτητα από την κοινωνική ή εκπαιδευτική του κατάσταση. Επομένως, πρέπει να αποφεύγει μόνον έναν εντελώς αδαή, και να προσεγγίζει όλους όσους μπορούν να τον βοηθήσουν στην αναζήτηση της γνώσης».

Εν ολίγοις, αποφεύγοντας μόνον εκείνους που είναι εντελώς ανίκανοι να απαντήσουν σε οποιαδήποτε ερώτηση, θα πρέπει να συναναστραφεί κανείς με αυτούς που μπορούν να του δώσουν ακόμα και την παραμικρότερη πληροφορία που αναζητά. Σύμφωνα με το Χρονικό των Βουδών (*Buddha-vamsa*), για να αποκτήσει κανείς σοφία, πρέπει πρώτα να ρωτήσει και να μάθει από τους σοφούς ώστε να αναπτύξει σοφία μέσω της ακρόασης (*suta-maya-paññā*). Στην συνέχεια, αν κάποιος δεν έχει κατανοήσει με σαφήνεια κάποιο σημείο, θα πρέπει να στοχαστεί πάνω σε αυτό, και έτσι να αναπτύξει σοφία μέσω της σκέψης (*cintā-maya-paññā*).

Σε μια συζήτηση που είχε ο Βούδας με την φυλή των Καλάμας¹, οι άνθρωποι εκείνοι του είπαν ότι πολλοί δάσκαλοι επισκέφθηκαν τον τόπο τους, ότι όλοι αυτοί οι δάσκαλοι που τους επισκέφτηκαν επαίνεσαν μόνο τα δικά τους δόγματα, καταγγέλλοντας και καταδικάζοντας τους άλλους, και ότι είχαν αμφιβολίες και σύγχυση ως προς το ποιο δόγμα να αποδεχτούν και να ακολουθήσουν.

Η απάντηση του Βούδα σε αυτούς, μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: «Πρέπει να αποδεχτείτε το δόγμα, το οποίο μετά από δέουσα εξέταση, διαπιστώνετε ότι είναι απαλλαγμένο από σφάλματα».

Αυτή η Ομιλία δείχνει, ότι κάποιος πρέπει πρώτα να αποκτήσει σοφία μέσω της ακρόασης (*suta-maya-paññā*) ακούγοντας τις ομιλίες των δασκάλων, και μετά να αναλογισθεί ποιο δόγμα είναι άμεμπτο, χρησιμοποιώντας την σοφία μέσω της σκέψης (*cintā-maya-paññā*).

---

¹ *Kesa-mutti-sutta*, AN 3.66. Η *Kesa-mutti-sutta*, γνωστή και ως *Kalama Sutta*, παρουσιάζει την περίφημη συμβουλή που έδωσε ο Βούδας στους Καλάμας, στην εμπορική πόλη Kesamuttha. Ανήκει στην συλλογή της *Aṅguttara Nikāya*, στο Βιβλίο των Τριών (*Tikanipata*), *Dutiya Pannasaka*, 2-Mahavagga, 5-Kalama Sutta.

Επιπλέον, στην Μακρά Ιστορία Γέννησης για τον Νταμμαπάλα (*Mahā-Dhammapāla-jātaka*, Ja 447), όταν ο μεγάλος δάσκαλος της Τακκασίλα (Takkasilā) πήγε αυτοπροσώπως στο χωριό του Νταμμαπάλα για να μάθει γιατί οι νέοι του χωριού δεν πέθαιναν πριν από το τέλος της διάρκειας της ζωής τους (δεν πέθαιναν δηλαδή νέοι), ο Μέγας Νταμμαπάλα, ο αρχηγός του χωριού, ο οποίος έμελλε να ξαναγεννηθεί ως Βασιλιάς Σουντοντάνα (Suddhodana), απάντησε:

«Ακούμε όλους αυτούς που έρχονται και διδάσκουν. Αφού ακούσουμε, στοχαζόμαστε την διδασκαλία τους. Δεν δίνουμε προσοχή σε αυτά που διδάσκουν οι ανήθικοι, αντιθέτως τα εγκαταλείπουμε. Δεχόμαστε μόνο τις διδασκαλίες των ηθικών ατόμων με τις οποίες χαιρόμαστε και τις οποίες ακολουθούμε. Συνεπώς, στο χωριό μας, οι νέοι μας ποτέ δεν πεθαίνουν πριν την ώρα τους».

Αυτή η Ιστορία Γέννησης (*Jātaka*), δείχνει επίσης ξεκάθαρα, ότι κάποιος αποκτά σοφία πρώτα μέσω της γνώσης που προέρχεται από την ακρόαση (*sutamaya-paññā*), και στην συνέχεια δέχεται μόνον αυτό που επιβεβαιώνεται ότι είναι αληθινό μέσω της γνώσης που προέρχεται από την διαδικασία της σκέψης (*cintā-maya-paññā*).

Η Συναναστροφή με τους Σοφούς

Η έκφραση «συναναστροφή με τους σοφούς», δεν σημαίνει απλώς την προσέγγιση ενός σοφού ατόμου και την παραμονή μαζί του μέρα και νύχτα. Σημαίνει την μάθηση και την απόκτηση κάποιας γνώσης από ένα άτομο που κατέχει σοφία.

Η συμβουλή «Να μην συναναστρέφεται με τους ανόητους», που δίδεται σαν μία από τις Ευλογίες στην «Ομιλία Περί Ευλογιών»¹, δεν εμποδίζει απαραίτητα την παραμονή με έναν ανόητο. Κάποιος μπορεί ακόμα και να ζήσει μαζί του, με σκοπό να τον παρακινήσει και να τον πείσει να ακολουθήσει τον σωστό δρόμο. Σε μια τέτοια περίπτωση, δεν έρχεται κανείς σε αντίθεση με την συμβουλή της Ομιλίας Περί Ευλογιών.

Ένα παράδειγμα είναι η παραμονή του Βούδα στο Άλσος Uravelā με μια συντροφιά ασκητών που είχαν λανθασμένες απόψεις, για να τους βοηθήσει να εγκαταλείψουν την εσφαλμένη πορεία τους.

Έτσι, μόνον όταν κάποιος αποδέχεται την άποψη ενός ανόητου ανθρώπου και ακολουθεί τις συνήθειές του, λέγεται ότι «συναναστρέφεται με έναν ανόητο».

Παρόμοια, η συμβουλή που δίδεται στην Ομιλία για τις Ευλογίες που προτρέπει κάποιον να συναναστρέφεται με τους σοφούς, λαμβάνεται υπ' όψιν, όχι απλώς με το να κάνει κάποιος παρέα μαζί τους, αλλά μόνον όταν αποκτά κάποια μορφή γνώσης από αυτούς, έστω και λίγη.

---

¹ *Maṅgala-sutta, Khuddakapatha 5, Sutta Nipata 2.4*

6. Να αναλογίζεσαι την φύση της Διδασκαλίας, η οποία είναι το καταφύγιο της βαθυστόχαστης σοφίας (*gambhīra-ñāṇa-cariya-paccavekkhaṇa*).

Εδώ, η σοφία είναι σαν την φωτιά που καίει όλα τα εύφλεκτα πράγματα, είτε αυτά είναι μεγάλα είτε είναι μικρά. Ανάλογα με το μέγεθος αυτού που καίγεται, η φωτιά λέγεται ότι είναι μικρή ή μεγάλη. Με τον ίδιο τρόπο, η σοφία γνωρίζει ό,τι υπάρχει για να γνωρίζει, δηλαδή τα πάντα. Και ονομάζεται μικρή, έκδηλη ή βαθυστόχαστη σοφία, ανάλογα με αυτό που είναι γνωστό ως μικρό, έκδηλο, ή βαθυστόχαστο.

Η Διδασκαλία που είναι το καταφύγιο της βαθυστόχαστης σοφίας, περιλαμβάνει τα συναθροίσματα, τις βάσεις, κλπ. Η σοφία που προκύπτει από την γνώση αυτών των βαθυστόχαστων θεμάτων, είναι αυτό που ονομάζουμε βαθυστόχαστη σοφία. Τέτοιου είδους βαθυστόχαστη σοφία είναι τόσο πολυάριθμη, όσο πολυάριθμα είναι και τα βαθυστόχαστα Φαινόμενα. Η αναλυτική ανασκόπηση όλων αυτών των πολυάριθμων βαθυστόχαστων Φαινομένων, οδηγεί στην ανάπτυξη της σοφίας.

7. Να έχει κανείς ροπή προς την ανάπτυξη της σοφίας (*tadādhimuttatā*).

Και στις τέσσερεις στάσεις του σώματος, δηλαδή, ξαπλωμένος, καθισμένος, όρθιος, και περπατώντας, πρέπει να έχει κανείς τον νου του στραμένο μόνο προς την ανάπτυξη της σοφίας. Τέτοιου είδους νους, είναι μία από τις αιτίες ανάπτυξης της σοφίας.

Ανακεφαλαιώνουμε εδώ, σε στίχους του Ου Μπουντ, μια περίληψη των επτά τρόπων ανάπτυξης της σοφίας που μόλις εξετάσαμε:

- 1)** Να ρωτάς ξανά και ξανά,
- 2)** Να διατηρείς τα πράγματα καθαρά,
- 3)** Να έχεις τις ικανότητές σου σε ισορροπία,
- 4)** Να αποφεύγεις τους ανόητους,
- 5)** Να συναναστρέφεις με τους σοφούς,
- 6)** Να στοχάζεσαι βαθιά, και
- 7)** Να έχεις τον νου σου στραμμένο προς την ανάπτυξη της σοφίας.

Αυτοί είναι οι επτά τρόποι για την ανάπτυξη της σοφίας.

Οι Ιδιότητες της Σοφίας

1) Όταν η Σοφία κατέχει κυρίαρχη θέση στην εκτέλεση πολυσχιδών λειτουργιών, αποκτά το όνομα μιας από τις τέσσερις επικρατέστερες συνθήκες (*vimamsādhipati*).

2) Οργανώνοντας τα συστατικά μέρη των 22 Ελεγκτικών Ικανοτήτων, έχουμε τέσσερις διαφορετικές ικανότητες οι οποίες ασχολούνται με την σοφία:

α) Η σοφία που περιλαμβάνεται στις 39 εγκόσμιες συνειδήσεις που σχετίζονται με την γνώση (*loka-ñāṇa-sampayutta-citta*), ονομάζεται Ικανότητα της Σοφίας (*paññindriya*).

β) Η σοφία που συνοδεύει την συνείδηση η οποία εμφανίζεται την στιγμή του πρώτου σταδίου της Φώτισης, που είναι η Οδός της Εισόδου στο Ρεύμα (*Sotāpatti-magga*), είναι γνωστή ως η Ικανότητα που Αισθάνεται ότι: «Θα γνωρίσω το άγνωστο» (*anaññātāññassāmīndriya*).

γ) Η σοφία που προκύπτει με την κατάσταση Καρποφορίας ενός Άραχατ (*Arahatta-phala*), ονομάζεται Ικανότητα Αυτού με την Τέλεια Γνώση (*aññātāvindriya*).

δ) Η σοφία που σχετίζεται με τις έξι ενδιάμεσες υπερκόσμιες συνειδήσεις που παρεμβάλλονται μεταξύ των σταδίων του Εισερχόμενου στο Ρεύμα (*Sotāpanna*) και του Άραχατ (*Arahatta-phala*), ονομάζεται Ικανότητα της Γνώσης (*aññindriya*).

Η Σοφία που πρέπει να εκπληρωθεί ως Τελειοποίηση, αφορά μόνο τις εγκόσμιες συνειδήσεις. Έτσι περιλαμβάνεται στα 13 είδη ηθικής συνειδήσης (*kusala-ñāṇa-sampayutta-citta*) των 39 εγκόσμιων γνώσεων (*loka-ñāṇa-sampayutta-citta*).

Οι μη λειτουργικές συνειδήσεις (*kiriya-citta*) ανήκουν μόνο στους Άραχατ και δεν είναι θέμα των Μποντισάττας που είναι ακόμα κοσμικοί.

Οι επακόλουθες συνειδήσεις (*vipāka-citta*) προκύπτουν χωρίς καμιά ιδιαίτερη προσπάθεια ως συνέπεια των προηγούμενων παραγωγικών πράξεων κάποιου (*kamma*).

Επομένως, η σοφία που συνδέεται με αυτούς τους δύο τύπους συνειδήσεων, δεν λογίζεται ως Τελειοποίηση. Οι Μποντισάττας επικεντρώνονται μόνο στην εγκόσμια σοφία για να εκπληρώσουν την Τελειοποίηση της σοφίας στον υψηλότερο βαθμό της.

Στα 37 Συστατικά της Φώτισης (*Bodhipakkhiya-dhamma*), περιλαμβάνονται και οι Πέντε Ικανότητες, μία εκ των οποίων είναι η Ικανότητα της Σοφίας (*paññindriya*). Αυτή είναι δυο ειδών: εγκόσμια και υπερκόσμια. Η υπερκόσμια δεν περιλαμβάνεται στην Τελειοποίηση της Σοφίας που αναπτύσσεται από έναν Μποντισάττα. Μόνον η σοφία που συνδέεται με την εγκόσμια ηθική συνείδηση που προκύπτει κατά την εκτέλεση της εξαγνίσης της ηθικής και της εξαγνίσης του νου πριν από την επίτευξη της Οδού και των καταστάσεων Καρποφορίας, λογίζεται ως Τελειοποίηση της Σοφίας που εκπληρώνεται από τους Μποντισάττας.

3) Παρομοίως, στις υπόλοιπες τέσσερις Ελεγκτικές Ικανότητες που υπάρχουν στα Συστατικά της Φώτισης, περιλαμβάνονται παράγοντες σοφίας (*paññā*) με διαφορετικά ονόματα. Επομένως, στις Πέντε Δυνάμεις (*bala*), η σοφία είναι γνωστή ως Δύναμη της Σοφίας (*paññā-bala*). Στους Τέσσερις Τρόπους Επιτυχίας (*iddhi-pāda*), η σοφία αναφέρεται ως Ολοκλήρωση μέσω Εξέτασης (*nīmaṃsiddhi-pāda*). Στους Επτά Παράγοντες της Φώτισης (*Bojjhaṅga*), αναφέρεται ως Διερεύνηση της Διδασκαλίας (*Dhamma-vicaya-sambojjhaṅga*). Και τέλος, στην Οκταμελή Ευγενή Οδό (*ariya-maggaṅga*), ως Ορθή Άποψη (*samma-diṭṭhi*).

Όπως και με την Ικανότητα της Σοφίας (*paññīndriya*), αυτοί οι διάφοροι παράγοντες της σοφίας, κάτω από διαφορετικά ονόματα, αναπτύσσονται σε δύο διαφορετικά επίπεδα: το εγκόσμιο και το υπερκόσμιο.

Συλλογιζόμενοι αυτές τις ιδιαίτερες ιδιότητες της Σοφίας, είτε να εκπληρώσετε την Τελειοποίηση της Σοφίας στο υψηλότερο δυνατό στάδιο της.

5. Η Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας **(Viriya-Pāramī)**

Η Μεγάλη Προσπάθεια του Μποντισάττα για την Ενεργητικότητα

Σχετικά με την Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας, τα Κείμενα δίνουν το παράδειγμα ενός ώριμου λιονταριού με χαιτή, του οποίου η φύση είναι να καταβάλλει την μέγιστη προσπάθεια είτε στο κυνήγι ενός κουνελιού είτε στο κυνήγι ενός ελέφαντα. Δεν καταβάλλει λιγότερη προσπάθεια κυνηγώντας ένα κουνέλι επειδή είναι ένα μικρό ζώο, ούτε πασχίζει περισσότερο κυνηγώντας έναν ελέφαντα επειδή είναι ένα ζώο μεγάλου μεγέθους. Και στις δύο περιπτώσεις καταβάλλει ίσο βαθμό προσπάθειας.

Ακολουθώντας την συμπεριφορά ενός χαιτοφόρου λιονταριού, ένας Μποντισάττα, κατά την εξάσκησή του για την εκπλήρωση της Τελειοποίησης της Ενεργητικότητας, δεν καταβάλλει λιγότερη προσπάθεια για συνηθισμένες εργασίες, ούτε βάζει περισσότερη ενέργεια για τις πιο επίπονες. Καταβάλλει πάντα τον ίδιο βαθμό μέγιστης προσπάθειας, είτε το έργο είναι μικρό είτε μεγάλο.

Το Βαθύ Αποτύπωμα Προηγούμενων Προσπαθειών στον Βούδα

Ως αποτέλεσμα της συνήθειάς του να χρησιμοποιεί τον ίδιο βαθμό ενεργητικότητας ασχολούμενος είτε με μεγάλες είτε με μικρές υποθέσεις στις προηγούμενες ζωές του ως Μποντισάττα, ο Βούδας, όταν τελικά έγινε ένας Πλήρως Αυτοφωτισμένος, έκανε τις ίδιες προσπάθειες όταν έδινε ομιλίες.

Δεν ελάττωνε την προσπάθειά του όταν εκφωνούσε μια ομιλία σε ένα μόνο άτομο, ούτε έδινε περισσότερη ενέργεια όταν μιλούσε σε ένα μεγάλο πλήθος και έπρεπε να ακουστεί μέχρι τα άκρα του ακροατηρίου, όπως για παράδειγμα, το διάστημα που εκφώνησε την πρώτη Ομιλία.

Διατηρούσε την φωνή του σταθερή, εκπέμποντας την ίδια ενεργητικότητα και στις δύο περιπτώσεις.

Το Ιδιαίτερο Μεγαλείο του Βούδα:

Ο Βούδας είναι προικισμένος με αδιανόητη μεγαλειώδη δόξα. Η φωνή του, που εκφωνείται με ομοιόμορφη προσπάθεια, φτάνει σε όλο το ακροατήριο. Όταν υπάρχει μόνο ένα άτομο που τον ακούει, μόνο αυτό το άτομο ακούει την ομιλία. Όταν υπάρχουν πολλοί άνθρωποι, κάθε άτομο, είτε κοντά είτε μακριά από τον Βούδα, τον ακούει καθαρά. Αυτό είναι το ιδιαίτερο μεγαλείο του Βούδα.

Όταν ο Πρώτιστος Μαθητής, ο Σεβάσμιος Μέγας Σαριπούττα (*Mahāthera Sāriputta*), έδωσε την «Ομιλία Περί Νοητικής Αταραξίας» (*Sama-citta-sutta, Añguttara Nikāya, AN 2.37*), επειδή το ακροατήριο ήταν πολύ μεγάλο, η κανονική φωνή του δεν μπορούσε να φτάσει σε όλους. Έτσι, για να τον ακούσουν όλοι έπρεπε να χρησιμοποιήσει τις υπερφυσικές πνευματικές δυνάμεις των επιτεύξεών του (*iddhi-vidha-abhiññā*).

Ωστόσο ο Βούδας δεν είχε ανάγκη να το κάνει αυτό ώστε να τον ακούσουν όλοι στο ακροατήριο.

Κάθε Βούδας πασχίζει να εκπληρώσει την Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας σε όλες τις προηγούμενες ζωές του ως Μποντισάττα. Επιπλέον, στην τελευταία του γέννηση στην διάρκεια της οποίας αποκτά την Φώτιση, απαρνιέται τον κόσμο και κάνει έντονες προσπάθειες για να εξασκηθεί στις στερήσεις της ασκητικής ζωής (*dukkara-cariyā*), τουλάχιστον για επτά ημέρες.

Αφού έχει εκτελέσει τις στερήσεις και ενώ πλησιάζει η ώρα για να γίνει Βούδας, κάθεται σε ένα ψάθινο χαλάκι κάτω από ένα δέντρο Μπόντι, και κάνει μια αμετάκλητη προσπάθεια με σταθερή αποφασιστικότητα ως εξής:

«Ας μείνει μόνο το δέρμα μου. Ας μείνουν μόνον οι τένοντές μου. Ας μείνουν μόνο τα κόκαλά μου. Ας στεγνώσει όλο το αίμα και η σάρκα μου. Δεν θα σηκωθώ από αυτήν την θέση μέχρι να αποκτήσω την Παντογνωσία (*sabbaññutā-ñāṇa*)».

Μέσα από αυτήν την προσπάθεια, αναπτύσσει την Διορατική Γνώση σε τόσο ισχυρό βαθμό, όσο αυτή της «Διορατικής Γνώσης ενός Διαμαντένιου Κεραυνού» (*mahā-vajira-vipassanā-ñāṇa*), η οποία του δίνει την δυνατότητα να συνειδητοποιήσει πρώτα τον νόμο της Εξαρτώμενης Προέλευσης, και στην συνέχεια την γνώση των Τριών Χαρακτηριστικών της Ύπαρξης, δηλαδή την παροδικότητα (*anicca*), την ταλαιπωρία (*dukkha*), και τον μη-εαυτό (*anatta*), που διέπουν όλα τα υλικά και νοητικά φαινόμενα (*nāma-rūpa*).

Η Ενεργητικότητα (*viriya*), όπως και η Σοφία (*paññā*), είναι μια νοητική λειτουργία, αλλά ενώ η σοφία συνδέεται πάντα με την ηθική συνείδηση, η ενεργητικότητα που είναι ένας ανάμικτος τύπος νοητικού παράγοντα (*pakiṇṇakacetasika*), σχετίζεται τόσο με την καλή όσο και με την φαύλη συνείδηση.

Είναι ένας απροσδιόριστος τύπος (*abyākata*), που δεν είναι ούτε ηθικός ούτε ανήθικος. Κατά συνέπεια, η ενεργητικότητα μπορεί να είναι καλή, φαύλη, ή ουδέτερη.

Η προσπάθεια που είναι ωφέλιμη, είναι γνωστή ως Ορθή Προσπάθεια (*sammā-vāyāma*).

Η προσπάθεια που καταβάλλεται για φαύλους σκοπούς, δεν είναι ωφέλιμη και ονομάζεται Λανθασμένη Προσπάθεια (*micchā-vāyāma*).

Μόνον η Ορθή Προσπάθεια είναι αυτή που πρέπει να καλλιεργηθεί στον μέγιστο βαθμό ως Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας.

Ορθή Προσπάθεια (*Sammā-vāyāma* ή *Sammappadhāna*)¹

Η Ορθή Προσπάθεια (*Sammā-vāyāma*) είναι γνωστή και ως Ορθή Άσκηση (*Sammappadhāna*). Το νόημα είναι το ίδιο. Στην ανάλυση της Ορθής Προσπάθειας στο «Αναλύσεις του Αμπιντάμμα» (*Sammappadhāna-vibhāṅga*, Vibh 8), ο Βούδας εξηγεί τα τέσσερα είδη Ορθής Προσπάθειας:

- 1.** Προσπάθεια να αποτραπεί η εμφάνιση σε οποιαδήποτε στιγμή, σε οποιοδήποτε μέρος, σε οποιοδήποτε αντικείμενο, του κακού που δεν έχει ακόμα εμφανισθεί ή που δεν μπορεί κανείς να θυμηθεί ότι έχει εμφανισθεί σε μια συγκεκριμένη στιγμή, σε έναν συγκεκριμένο τόπο, σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο.
- 2.** Προσπάθεια να απομακρυνθεί το κακό που έχει ήδη προκύψει. Στην πραγματικότητα, είναι αδύνατον να αποτρέψουμε το κακό που έχει ήδη προκύψει ή είχε προκύψει και έχει πλέον περάσει. Το κακό που προέκυψε στο παρελθόν έχει παύσει, άρα δεν υπάρχει πια. Κι αυτό που δεν υπάρχει, δεν μπορεί να αποτραπεί. Αυτό που πρέπει να κατανοήσουμε εδώ, είναι ότι πρέπει να προσπαθήσουμε να αποτρέψουμε την εμφάνιση ενός νέου κακού που είναι παρόμοιας φύσης με αυτό που προέκυψε πριν.
- 3.** Προσπάθεια να επιτευχθεί η εμφάνιση του καλού που δεν έχει προκύψει ακόμα ή που δεν μπορεί να θυμηθεί κανείς ότι προέκυψε σε μια ορισμένη στιγμή, σε ένα ορισμένο μέρος, ή σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο.
- 4.** Προσπάθεια να διατηρηθεί και να αναπτυχθεί περαιτέρω το καλό που εμφανίζεται ή που έχει ήδη εμφανισθεί. Εδώ επίσης, αυτό που πρέπει να κατανοήσουμε είναι ότι πρέπει να προσπαθήσουμε να επιφέρουμε την επανειλημμένη εμφάνιση ενός νέου καλού που είναι παρόμοιας φύσης με αυτό που έχει ήδη εμφανισθεί.

---

¹ Ο Bhikkhu Nyanadassana Mahā Thera σχολιάζει: ο όρος *sammappadhāna* ή πιο συνηθισμένα *cattāro* (τέσσερα) *sammappadhāna* είναι απλά ο ορισμός που δίνει ο Βούδας για το τι σημαίνει *sammā vāyāma* (ορθή προσπάθεια), η οποία αποτελεί μέλος της Ευγενούς Οκταμελούς Οδού. Το ουσιαστικό *radhāna* προέρχεται από το ρήμα *radahati* [ra+dhā], που σημαίνει αγωνίζομαι, καταβάλλω δυνάμεις. Αυτό το ρήμα εμφανίζεται τέσσερις φορές στον ορισμό της *sammā vāyāma*, την οποία ο Βούδας διαχωρίζει στα Τέσσερα Είδη Ορθής Προσπάθειας. Από αυτόν τον ορισμό και από την τετραπλή επανάληψη του ρήματος *radahati* παράγεται ο όρος *cattāro* (τέσσερα) *sammappadhāna*, τον οποίο ο Βούδας περιγράφει σε πολλές Σούτες ακριβώς με τον ίδιο τρόπο, χωρίς καμία διαφορά ως προς το περιεχόμενο. Επιπλέον, όπως φαίνεται, το ρήμα *radahati* είναι συνώνυμο του ρήματος *vāyāmati* (προσπαθεί). Επισημαίνεται επίσης ότι, από την πλευρά της βουδιστικής ψυχολογίας, *vāyāma* και *radhāna* είναι στην πραγματικότητα ο νοητικός παράγοντας της ενεργητικότητας (*vīriya*). Μάλιστα, ως προς τον παραπάνω ορισμό της *sammā vāyāma* και *sammappadhāna* αναφέρεται: «διεγείρει την ενεργητικότητά του (*vīriyaṃ ārabhati*)».

Έντεκα Παράγοντες για την Ανάπτυξη της Ενεργητικότητας

Τα Σχόλια του κειμένου «Ανάλυση της Καθιέρωσης της Επίγνωσης» (*Satipaṭṭhāna-vibhaṅga*, Vibh 7), και τα Σχόλια της «Μακράς Ομιλίας Περί της Καθιέρωσης της Επίγνωσης» (*Mahā-Satipaṭṭhāna-sutta*, DN 22), περιγράφουν έντεκα παράγοντες που συντελούν στην ανάπτυξη της Ενεργητικότητας.

1. Στοχασμός πάνω στους κινδύνους των κατώτερων κόσμων ύπαρξης (*apāya-bhaya-paccavekkhaṇatā*).

Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που σκέφτεται ως εξής:

«Εάν είμαι χαλαρός στην προσπάθεια, μπορεί να επαναγεννηθώ στους κόσμους της δυστυχίας (*apāya*).

Από τους τέσσερεις κόσμους της δυστυχίας, εάν επαναγεννηθώ στον κόσμο του συνεχόμενου πόνου (*avīci*), θα υποφέρω από τους φριχτούς πόνους που προκύπτουν από πολυάριθμα τρομερά βασανιστήρια. Εάν ξαναγεννηθώ στον κόσμο των ζώων, μπορεί να υποβληθώ σε κάθε μορφής κακομεταχείριση από τα ανθρώπινα όντα.

Εάν ξαναγεννηθώ στον κόσμο των πεινασμένων φαντασμάτων (*peta-loka*), θα βασανίζομαι από την πείνα για τις μεγάλες περιόδους των αιώνων που μεσολαμβάνουν μεταξύ της εμφάνισης ενός Βούδα και ενός άλλου. Εάν ξαναγεννηθώ στον κόσμο των δαιμόνων ή τιτάνων (*Asura-loka*), με ένα τεράστιο σώμα μήκους 60 ή 80 πήχων, φτιαγμένο μόνο από κόκαλα και δέρμα, θα υποφέρω από ζέστη, κρύο ή ανέμους. Σε οποιαδήποτε από αυτές τις τρομερές επαναγεννήσεις, δεν θα έχω καμία ευκαιρία να αναπτύξω τις τέσσερεις Ορθές Προσπάθειες. Αυτή η ζωή, είναι η μόνη μου ευκαιρία για να το κάνω».

2. Αντίληψη των πλεονεκτημάτων που προκύπτουν από την ανάπτυξη της Ενεργητικότητας (*ānisaṃsa-dassāvitā*).

Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που επανεξετάζοντας και βλέποντας τα πλεονεκτήματα από την ανάπτυξη της ενεργητικότητας, σκέφτεται ως εξής: «Ένας τεμπέλης άνθρωπος, δεν μπορεί να βγει ποτέ από την Σανσάρα και να επιτύχει τις Υπερκόσμιες Οδούς και τις Καταστάσεις Καρποφορίας. Μόνον οι εργατικοί μπορούν να το κατορθώσουν αυτό. Το ευεργετικό αποτέλεσμα της προσπάθειας είναι η επίτευξη των Υπερκόσμιων Οδών και των Καταστάσεων Καρποφορίας που είναι τόσο δύσκολο να πραγματοποιηθούν».

3. Επανεξέταση της Οδού που πρέπει να ακολουθηθεί (*gamana-vīthi-paccavekkhaṇatā*).

Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που σκέφτεται ως εξής: «Όλοι οι Βούδες, οι Μοναχικοί Βούδες (*Pacceka-buddhas*), και ο ευγενής μαθητής ενός Βούδα, πραγματοποιούν τους στόχους τους με το να είναι επιμελείς. Η προσπάθεια είναι η ευθεία Οδός που ακολούθησαν οι ευγενείς. Κανένα οκνηρό άτομο δεν μπορεί να ακολουθήσει αυτόν τον δρόμο. Μόνον οι εργατικοί παίρνουν αυτόν τον δρόμο».

4. Σεβασμός στην προσφορά τροφής από τους πιστούς (*piṇḍapātāpacāyanatā*).

Αυτός ο παράγοντας είναι το ιδιαίτερο μέλημα των μοναχών. Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που βλέποντας με σεβασμό και εκτίμηση το πλούσιο φαγητό που προσφέρουν οι πιστοί, σκέφτεται ως εξής: «Αυτοί οι αφοσιωμένοι δεν είναι συγγενείς μου. Μου δίνουν αυτήν την ελεημοσύνη όχι επειδή θέλουν να κερδίσουν τα προς το ζειν εξαρτώμενοι από εμένα. Το κάνουν μόνο λόγω της μεγάλης αξίας που απορρέει από την προσφορά στην Σάνγκα. Ο Βούδας δεν μας επιτρέπει να τρώμε το φαγητό της ελεημοσύνης με ελαφρύ, ανεύθυνο τρόπο, ή να ζούμε μια χαλαρή ζωή. Το επιτρέπει μόνο με σκοπό την εξάσκηση της Διδασκαλίας ώστε να επιτύχουμε την απελευθέρωση από την Σανσάρα. Το φαγητό της ελεημοσύνης δεν είναι για τους τεμπέληδες ή τους νωθρούς. Μόνον οι επιμελείς άνθρωποι το αξίζουν».

5. Στοχασμός της ευγενούς κληρονομιάς (*dāyajja-mahatta-paccavekkhaṇatā*).

Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που σκέφτεται ως εξής: «Η κληρονομιά του Βούδα που θα λάβουν οι μαθητές του, γνωστή ως «οι θησαυροί των ενάρετων», περιλαμβάνει επτά είδη: πίστη (*saddhā*), ηθική (*sīla*), μάθηση (*suta*), φιλανθρωπία (*cāga*), σοφία (*paññā*), ηθική ντροπή (*hiri*), και ηθικός φόβος (*ottappa*). Οι νωθοί δεν δικαιούνται να κληρονομήσουν τον Βούδα. Ακριβώς όπως τα κακά παιδιά που αποκηρύσσονται από τους γονείς τους, δεν μπορούν να τους κληρονομήσουν, έτσι κι εκείνοι που είναι τεμπέληδες δεν μπορούν να παραλάβουν τους «θησαυρούς των ενάρετων» ως κληρονομιά από τον Βούδα. Μόνον οι επιμελείς άνθρωποι αξίζουν αυτήν την κληρονομιά».

6. Στοχασμός του μεγαλείου του Δασκάλου, του Βούδα (*Satthumahatta-paccavekkhaṇatā*).

Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που σκέφτεται ως εξής: «Ο Δάσκαλός μου, ο Βούδας, είναι τόσο υπέροχος που τα 10.000 κοσμικά συστήματα σείστηκαν όταν συνελήφθει στην μήτρα της μητέρας του ως Μποντισάττα στην τελευταία του ζωή, όταν απαρνήθηκε τον κόσμο, όταν έγινε ένας Πλήρως Αυτοφωτισμένος Βούδας, όταν εκφώνησε την πρώτη του «Ομιλία που θέτει σε Κίνηση τον Τροχό της Διδασκαλίας» (*Dhammacakkappavattana-sutta*), όταν πραγματοποίησε το Δίδυμο Θαύμα στην Σαβάττι (*Sāvattihī*) για να νικήσει τους αιρετικούς (*titthiya*), όταν κατήλθε από τον ουράνιο κόσμο Ταβατίμσα (*Tāvātimsa*) στην Σανκάσσα, όταν εγκατέλειψε την Ζωτική του Ουσία (*āyu-saṅkhāra*), και όταν πέρασε στο *Parinibbāna*. Όντας ένας αληθινός γιος ή κόρη ενός τέτοιου ευγενούς Βούδα, πώς μπορώ να παραμείνω αδιάφορος και νωθρός χωρίς να καταβάλλω προσπάθεια για να εξασκήσω τις διδασκαλίες του;»

7. Στοχασμός του μεγαλείου της γενεαλογίας μας (*jāti-mahatta-paccavekkhaṇatā*).

Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που σκέφτεται ως εξής: «Η γενεαλογία μου δεν είναι ταπεινή. Κατάγομαι από τον πρώτο Βασιλιά Μέγα Σάμματα της αγνής και ανώτερης κάστας. Είμαι αδελφός του Ράχουλα, του εγγονού του Βασιλιά Σουντοντάνα και της Βασίλισσας Μάγια (Mahā Māyā), που ανήκε στον Οίκο του Βασιλιά Οκκάκα, ενός από τους απογόνους του Μέγα Σάμματα. Ο Ράχουλα είναι ο γιος του Βούδα. Από την στιγμή που έχω πάρει κι εγώ το όνομα να είμαι ένας γιος ή κόρη του Βούδα της γενεαλογίας των Σάκυα (Sakyan), είμαστε αδέρφια. Όντας τόσο ευγενούς καταγωγής, δεν πρέπει να ζήσω μια ζωή νωθρότητας, αλλά να καταβάλλω προσπάθειες για να εξασκήσω την ευγενή Διδασκαλία».

8. Στοχασμός των ευγενών συντρόφων στην άγια ζωή (*sabrahmacāri-mahatta-paccavekkhaṇatā*).

Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που σκέφτεται ως εξής: «Οι σύντροφοί μου στην άγια ζωή, όπως ο Πρεσβύτερος Σαριπούττα (*Mahāthera Sāriputta*) και ο Σεβάσμιος Μέγας Μογγάλλα (Mahā Moggallāna), καθώς και οι άλλοι μεγάλοι μαθητές που εξασκούν την ευγενή Διδασκαλία, έχουν ήδη συνειδητοποιήσει τις Υπερκόσμιες Οδούς και τους Καρπούς. Θα πρέπει να ακολουθήσω τον δρόμο αυτών των σεβάσμιων συντρόφων στην άγια ζωή».

9. Απομάκρυνση από αυτούς που είναι νωθροί (*kusīta-puggala-parivajjanatā*).

Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που αποφεύγει τους νωθρούς ανθρώπους, αυτούς που εγκαταλείπουν όλες τις σωματικές, λεκτικές και νοητικές δραστηριότητες, που ξαπλώνουν και πέφτουν στον ύπνο σαν πύθωνες που έχουν φάει μέχρι σκασμού.

10. Συναναστροφή με ανθρώπους που είναι εργατικοί και ενεργητικοί (*āradhā-viriya-puggala-sevanatā*).

Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που συναναστρέφεται με εργατικούς και ενεργητικούς ανθρώπους που είναι ολόψυχα αφοσιωμένοι μόνο στο έργο τους. Οι άνθρωποι που έχουν αφοσίωση (*pahitatta*) είναι πάντα αποφασισμένοι να μην εγκαταλείψουν τις προσπάθειές τους για να φέρουν εις πέρας ένα καθορισμένο έργο, και προσπαθούν μέχρι να το επιτύχουν ή πεθαίνουν προσπαθώντας. Εκείνοι που δεν έχουν αφοσίωση, διστάζουν ακόμα και πριν αρχίσουν ένα έργο με την σκέψη: «Θα τα καταφέρω ή όχι;» Κατά την εκτέλεση της εργασίας, εάν δουν ότι ο αναμενόμενος στόχος δεν επιτυγχάνεται εύκολα, δειλιάζουν, και με την σκέψη ότι: «Ακόμα κι αν συνεχίσω να δουλεύω, δεν θα τα καταφέρω», σταματούν να καταβάλλουν προσπάθεια.

11. Τάση προς την ανάπτυξη της Ενεργητικότητας και στις τέσσερις στάσεις (*tad-adhimuttatā*).

Η Ενεργητικότητα αναπτύσσεται σε αυτόν που έχει την πρόθεση και την τάση να την καλλιεργεί κατά την διάρκεια και των τεσσάρων σωματικών στάσεων, δηλαδή ενώ ξαπλώνει, ενώ κάθεται, ενώ στέκεται όρθιος, και ενώ περπατάει.

Αυτοί είναι οι έντεκα παράγοντες που αναπτύσσουν την ενεργητικότητα.

Το Κύριο Θεμέλιο της Ενεργητικότητας

Το κύριο θεμέλιο της ενεργητικότητας είναι η αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης (*saṃvega*). Αυτή είναι τριών ειδών:

α) Αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης που διαταράσσει τον νου (*cittutrāsa-saṃvega*).

Η επείγουσα πνευματική ανάγκη που διαταράσσει τον νου εξ' αιτίας των κινδύνων που προκαλούνται από ελέφαντες, τίγρεις, όπλα (όπως ξίφη και δόρατα) κλπ., είναι γνωστή ως αίσθηση επείγουσας ανάγκης που διαταράσσει τον νου (*cittutrāsa-saṃvega*). Από την άποψη του Αμπιντάμμα, είναι η νοητική λειτουργία της αποστροφής (*dosa*). Από την αδύναμη αποστροφή προκύπτει φόβος. Από την ισχυρή αποστροφή προκύπτει επιθετικότητα και μίσος.

β) Αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης που πηγάζει από τον ηθικό φόβο (*ottappa-saṃvega*).

Ο φόβος ή ο τρόμος για την διάπραξη του κακού, είναι η επείγουσα πνευματική ανάγκη που πηγάζει από τον ηθικό φόβο (*ottappa-saṃvega*). Είναι ένα έξοχο είδος νοητικού παράγοντα (*sobhana-cetasika*).

γ) Αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης που πηγάζει από την σοφία (*ñāṇa-saṃvega*).

Ο φόβος ή ο τρόμος που προκύπτει ως επείγουσα πνευματική ανάγκη μέσω του προβληματισμού για την Αιτία και το Αποτελέσμα, είναι γνωστός ως αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης που πηγάζει από την σοφία (*ñāṇa-saṃvega*). Είναι το είδος του τρόμου για την Σανσάρα που αισθάνονται οι ενάρετοι. Στα Κείμενα, η επείγουσα πνευματική ανάγκη που πηγάζει από την σοφία, περιγράφεται επίσης ως γνώση που συνοδεύεται από φόβο για το κακό.

(Εδώ, θα πρέπει να συμπεριλάβουμε και την σοφία των Άραχατ, η οποία προκύπτει συνοδευόμενη από τον ηθικό φόβο που νιώθει κάποιος όταν βλέπει τους κινδύνους των εξαρτημένων φαινομένων (*dhamma-saṃvega*). Με αυτόν τον τρόπο, θα έχουμε τελικά τέσσερα είδη επείγουσας πνευματικής ανάγκης (*saṃvega*).

Από αυτούς τους τύπους επείγουσας πνευματικής ανάγκης, μόνον η επείγουσα πνευματική ανάγκη που πηγάζει από την σοφία (*ñāṇa-saṁvega*) πρέπει να θεωρείται ως η κύρια πηγή ενεργητικότητας. Όταν κάποιος βλέπει τους κινδύνους της Σαμσάρα μέσω της σοφίας και ταραζεται από ηθικό τρόπο, θα εργαστεί σκληρά για να απελευθερωθεί από αυτούς τους κινδύνους. Χωρίς αυτού του είδους την σοφία, δεν θα εργαστεί γι' αυτόν τον σκοπό καθόλου.

Ακόμα και στην καθημερινή εγκόσμια ζωή, ένας μαθητής που πλήττεται από τον φόβο της φτώχειας, δηλαδή κάποιος που έχει την αίσθηση της επείγουσας πνευματικής ανάγκης που πηγάζει από την σοφία, θα εργαστεί σκληρά σκεπτόμενος ως εξής: «Χωρίς εκπαίδευση, όταν μεγαλώσω θα βρεθώ αντιμέτωπος με την φτώχεια». Ένας άλλος, που δεν παρακινείται από τέτοιο φόβο, δηλαδή ένας που δεν έχει την αίσθηση της επείγουσας πνευματικής ανάγκης που πηγάζει από την σοφία, δεν θα κάνει καμία προσπάθεια για να αποκτήσει γνώση.

Παρομοίως οι εργαζόμενοι, υποκινούμενοι από τον φόβο της φτώχειας, αφοσιώνονται με επιμέλεια σε μια εργασία που τους παρέχει τα απαραίτητα για την επιβίωσή τους. Ενώ όσοι δεν σκέφτονται το μέλλον τους, παραμένουν νωθροί και ανέμελοι.

Από αυτά που έχουν ειπωθεί μέχρι τώρα, θα πρέπει να υποθέσουμε ότι μόνον η αίσθηση της επείγουσας πνευματικής ανάγκης που πηγάζει από την σοφία μπορεί να προκαλέσει την ανάπτυξη της ενεργητικότητας. Αλλά αυτό ισχύει μόνο για την ανάπτυξη της Ενεργητικότητας που χρησιμεύει ως Τελειοποίηση.

Όπως ήδη αναφέραμε, υπάρχουν δύο είδη ενεργητικότητας: Η ενεργητικότητα που αναπτύσσεται για την εκτέλεση μιας αξιόπαινης πράξης, και η ενεργητικότητα που αναπτύσσεται για την εκτέλεση μιας φαύλης πράξης.

Η ενεργητικότητα που είναι απαραίτητη για μια φαύλη πράξη, προκαλείται κι αυτή από την αίσθηση της επείγουσας πνευματικής ανάγκης (*saṁvega*), αλλά είναι μια επείγουσα ανάγκη που διαταράσσει τον νου (*cittutrāsa-saṁvega*) και όχι μια επείγουσα ανάγκη που πηγάζει από την σοφία (*ñāṇa-saṁvega*) η οποία χρησιμεύει ως θεμέλιό της.

Για παράδειγμα, ένα άπορο άτομο που έχει ανάγκη από χρήματα, θα κάνει μια προσπάθεια για να κλέψει διότι δεν μπορεί να δημιουργήσει μια συνετή νοητική στάση (*yoniso-manasikāra*). Αυτό δείχνει το πώς η λανθασμένη προσπάθεια προκύπτει μέσα από μια φαύλη αίσθηση επείγουσας πνευματικής ανάγκης που διαταράσσει τον νου. Ένα άτομο που δεν κατέχει ορθή νοητική στάση, θα καταφύγει σε λανθασμένες προσπάθειες για να αποτρέψει πιθανούς κινδύνους που θα πέσουν επάνω του. Αλλά ένα άτομο με ορθή νοητική στάση δεν προσπαθεί να κάνει φαύλες πράξεις. Προσπαθεί πάντα για τις ωφέλιμες.

Έτσι, παρ' όλο που το κύριο θεμέλιο της ενεργητικότητας είναι η αίσθηση της επείγουσας πνευματικής ανάγκης (*saṁvega*), τελικά είναι η νοητική στάση αυτή που καθορίζει το είδος της ενεργητικότητας, είτε καλής είτε φαύλης, που θα αναπτυχθεί. Η φαύλη ενεργητικότητα δεν πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν ως τελειοποίηση. Μόνον η άμεμπτη, ωφέλιμη ενεργητικότητα υπολογίζεται ως Τελειοποίηση.

Όταν εξετάζουμε τις Τέσσερεις Ορθές Προσπάθειες, φαίνεται ότι μόνον η ενεργητικότητα που προκαλεί αξιέπαινες πράξεις χρησιμεύει ως Τελειοποίηση. Από την άλλη, παρ' όλο που μια προσπάθεια μπορεί να μην προκαλεί αξιέπαινες πράξεις, εάν αυτή δεν είναι ούτε λανθασμένη ούτε παράγει φαύλες πράξεις, πρέπει να υπολογίζεται ως Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας.

Ως παράδειγμα μιας υπερ-προσπάθειας για Τελειοποίηση, το Σχόλιο αναφέρει την ιστορία του Μέγα Τζάνακα (Mahā Janaka). Ο Μποντισάττα, ως Πρίγκηπας Τζάνακα, έκανε την υπερ-προσπάθεια να κολυπήσει στον ωκεανό επί επτά ημέρες, όταν το πλοίο με το οποίο ταξίδευε βυθίστηκε. Η έντονη προσπάθειά του, δεν υποκινήθηκε ούτε από την επιθυμία να πραγματοποιήσει ωφέλιμες πράξεις, ή να ασκηθεί στην γενναιοδωρία, ή να τηρήσει τους ηθικούς κανόνες, ή να καλλιεργήσει τον διαλογισμό, ούτε είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση φαύλων νοητικών καταστάσεων όπως η απληστία, το μίσος και η αυταπάτη. Έτσι μπορεί να θεωρηθεί ως άψογη.

Αυτή η υπέρτατη προσπάθεια του Πρίγκηπα Τζάνακα, ως άψογη και απαλλαγμένη από κακία, λογίζεται ως εκπλήρωση της Τελειοποίησης της Ενεργητικότητας.

Όταν το πλοίο επρόκειτο να βυθιστεί, 700 επιβαίνοντες έκλαιγαν και θρηνούσαν απελπισμένοι, χωρίς να κάνουν καμία προσπάθεια να επιβιώσουν από την καταστροφή. Ο Πρίγκηπας Τζάνακα, σε αντίθεση από τους συνταξιδιώτες του, σκέφτηκε: «Το να κλαίει κανείς και να θρηνεί από φόβο όταν αντιμετωπίζει κίνδυνο, δεν είναι συμπεριφορά σοφού ανθρώπου. Ο σοφός άνθρωπος προσπαθεί να σώσει τον εαυτό του από έναν επικείμενο κίνδυνο. Εγώ που είμαι ένας σοφός άνθρωπος, πρέπει να καταβάλω προσπάθεια και να κολυπήσω μέχρι την ασφάλεια». Με αυτήν την αποφασιστικότητα και χωρίς κανέναν φόβο, κολύπησε με θάρρος στον ωκεανό. Παρακινούμενος από μια τέτοια ευγενική σκέψη, η απόδοσή του ήταν αξιέπαινη και η προσπάθεια που έκανε για αυτήν την πράξη ήταν επίσης εξαιρετικά αξιέπαινη.

Οι Μποντισάττας, σε κάθε ζωή που γεννιούνται, αναλαμβάνουν αυτό που πρέπει να κάνουν με γενναιότητα και χωρίς να διστάζουν. Πέρα από την αναφορά στις γεννήσεις του στον ανθρώπινο κόσμο, ο Βούδας ακόμα κι όταν σαν Μποντισάττα είχε γεννηθεί ως ταύρος, εκτελούσε επίπονες εργασίες. Έτσι, ως νεαρός ταύρος ονόματι Κάνχα (Kaṇha Jātaka 29), ο Μποντισάττα, από ευγνωμοσύνη προς την ηλικιωμένη γυναίκα που τον φρόντιζε, τράβηξε 500 κάρα φορτωμένα με εμπορεύματα, έξω από έναν μεγάλο βάλτο.

Ακόμα και ως ζώο, η ανάπτυξη της Τελειοποίησης της Ενεργητικότητας από τον Μποντισάττα δεν ελαττώθηκε. Όταν ξαναγεννήθηκε σαν άνθρωπος, η τάση να καταβάλει προσπάθεια παρέμεινε μέσα του.

Οι ακραίες δυσκολίες που πέρασε ως Βασιλιάς Κούσα (Kusa Jātaka 531), στην προσπάθειά του να κερδίσει ξανά την εύνοια της Πριγκήπισσας Παμπαβάτι (Pabhāvatī) η οποία έφυγε από κοντά του λόγω της άσχημης εμφάνισής του, είναι ένα παράδειγμα της αποφασιστικής προσπάθειας του Μποντισάττα να μην υποχωρήσει μπροστά στις δυσκολίες.

Η λανθάνουσα τάση να αναπτύσσει τέτοια έντονη ενεργητικότητα, παρέμεινε μέσα στον Μποντισάττα κατά την διάρκεια όλων των πολλών και διάφορων υπάρξεών του.

Η Ζωή του Μαχοσάντα (Mahosadha)

Τά Κείμενα παρουσιάζουν την ιστορία του Μαχοσάντα (*Umaniga-jātaka*, Ja 542) για να δείξουν την εκπλήρωση της Τελειοποίησης της Σοφίας από τον Μποντισάττα. Αλλά σε αυτήν ακριβώς την ζωή, ο Μποντισάττα ανέπτυξε επίσης και την Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας. Σε γενικές γραμμές, ο Μαχοσάντα χρησιμοποιούσε την σοφία ως οδηγό στην εκτέλεση των διάφορων καθηκόντων του, αλλά άπαξ και έπαιρνε μια προσεκτική απόφαση, την έθετε σε εφαρμογή κάνοντας συνεχόμενη προσπάθεια. Αυτές οι προσπάθειες του Μαχοσάντα, αν και δεν είχαν σκοπό να αναπτύξουν αξιολογες πράξεις γενναιοδωρίας, ηθικής ή διαλογισμού, θεωρούνται ως Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας διότι έγιναν για την ευημερία των άλλων.

Οι Μεγάλες Προσπάθειες του Μαχοσάντα

Μπορεί να τεθεί το ερώτημα, αν κάποιες από τις προσπάθειες του Μαχοσάντα προκάλεσαν ταλαιπωρία στους άλλους. Για παράδειγμα, όταν ο Βασιλιάς Κουλάνι Βραχμαντάττα (*Cūḷani Brahmadatta*) πολιόρκησε την Μίτιλα (*Mithilā*) με 18 μεραρχίες του ανίκητου (*akkhobhanī*) στρατού του, ο Μαχοσάντα κατέστρωσε ένα σχέδιο που οδήγησε στην πλήρη καταστροφή του μεγάλου στρατού, προκαλώντας έτσι πολλά βάσανα στον Βασιλιά Κουλάνι Βραχμαντάττα και στις ορδές του.

Δεν θα έπρεπε λοιπόν να κατηγορήσουμε τον Μαχοσάντα για τις προσπάθειές του να κάνει τους αντιπάλους του να υποφέρουν;

Ως απάντηση σε αυτό, δείτε την ακόλουθη παρομοίωση: Ας πούμε ότι τρομάζετε ένα φίδι που είναι έτοιμο να φάει έναν βάτραχο. Μερικοί άνθρωποι πιστεύουν ότι μια τέτοια πράξη είναι κατακριτέα, διότι αναμφίβολα ο βάτραχος θα γλυτώσει από το κακό, αλλά το φίδι θα φύγει πεινασμένο.

Ο Βούδας διδάσκει, ότι σε τέτοιες καταστάσεις αποφασιστικός παράγοντας είναι η βούληση. Αν κάποιος τρομάξει το φίδι για να το κάνει να υποφέρει από την πείνα, είναι κάτι αξιοκατάκριτο, ενώ αν δράσει μόνο για να βγάλει τον βάτραχο από τον κίνδυνο χωρίς να σκεφτεί καθόλου την πείνα του φιδιού, είναι κάτι εντελώς άμεμπτο.

Επιπλέον, στο βιβλίο «Ερωτήσεις του Βασιλιά Μιλίντα», σχετικά με την «Ερώτηση για την Προσχώρηση του Ντεβαντάττα στην Ασκητική Ζωή»,¹ ο Βασιλιάς Μιλίντα ρώτησε τον Σεβάσμιο Ναγκασένα (*Nāgasena*):

---

¹ *Devadatta-pabbajja-pañha*, (*Khuddaka Nikaya*, Questions of King Milinda, Βιβλίο 4. Κεφ.1, 5.1.3. Pali Text Society 107)

«Σεβάσμιε κύριε, δεν είναι γεγονός ότι ο Βούδας γνώριζε ότι ο Ντεβαντάττα θα προκαλούσε σχίσμα αν του επιτρεπόταν να γίνει μοναχός; Κι αφού το γνώριζε, γιατί τον δέχτηκε στην κοινότητα των μοναχών; Διότι αν ο Ντεβαντάττα δεν ελάμβανε την άδεια να προσχωρήσει στην ασκητική ζωή, δεν θα μπορούσε να προκαλέσει το σχίσμα».

Ο Σεβάσμιος Ναγκασένα απάντησε: «Ω Βασιλιά, ο Βούδας πράγματι προέβλεψε ότι ο Ντεβαντάττα θα προκαλούσε σχίσμα μεταξύ των μοναχών, αλλά ήξερε επίσης, ότι αν ο Ντεβαντάττα δεν είχε γίνει δεκτός στην Σάνγκα, θα διέπραττε φαύλες πράξεις, όπως π.χ. την διατήρηση «λανθασμένων απόψεων με καθορισμένο προορισμό» (*niyata-micchā-diṭṭhī*), για τις οποίες θα υπέφερε χειρότερα από ό,τι θα υπέφερε για την πρόκληση του σχίσματος.

Η δημιουργία σχίσματος αναμφίβολα θα τον οδηγούσε στους κατώτερους κόσμους της δυστυχίας (*apāya*), όπου εκεί όμως υπάρχει ένα χρονικό όριο για τα βάσανα που βιώνει ένα ον. Όμως αν έμενε έξω από την Σάνγκα, μέσω των φαύλων πράξεων που θα διέπραττε όπως η διατήρηση λανθασμένων απόψεων με σίγουρο προορισμό, θα καταδικαζόταν σε απεριόριστη δυστυχία στους κόσμους του έντονου πόνου (*Niraya*).

Προβλέποντας αυτό το πιθανό όριο στα βάσανά του, ο Βούδας, ένεκα συμπόνιας τον δέχτηκε στην Σάνγκα, μετριάζοντας έτσι την αγωνία του σε κάποιον βαθμό».

Κατά τον ίδιο τρόπο, καταστρέφοντας τον μεγάλο στρατό του Βασιλιά Κουλάνι Βραχμαντάττα, ο Μαχοσάντα έσωσε την χώρα του την Μίθιλα, από την πλήρη καταστροφή, χωρίς να της προκαλέσει βάσανα. Ενήργησε έτσι για να εξυπηρετήσει το καλύτερο συμφέρον και των δύο και ήταν απαλλαγμένος από κάθε κατηγορία.

Οι Ιδιότητες της Ενεργητικότητας

1. Όταν η Ενεργητικότητα κατέχει κυρίαρχη θέση στην εκτέλεση πολλαπλών λειτουργιών, αποκτά το όνομα της κυριαρχίας της Ενεργητικότητας (*viriyādhīpati*), που είναι μία από τις τέσσερεις Συνθήκες Κυριαρχίας (*adhīpati*).
2. Η Ενεργητικότητα αποτελεί ένα συστατικό μέρος των 22 ελεγκτικών ικανοτήτων (*indriya*) και είναι γνωστή ως Ικανότητα Ενεργητικότητας (*viriyindriya*). Όμως μόνον η ενεργητικότητα που συνδέεται με την εγκόσμια ηθική συνείδηση υπολογίζεται ως Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας. Επίσης, στις πέντε Ικανότητες Ελέγχου (*indriya*) των πραγμάτων στην πλευρά της Φώτισης (*Bodhipakkhiya-dhamma*), η Ικανότητα της Ενεργητικότητας, όπως και στην περίπτωση της Ικανότητας της Σοφίας, υπολογίζεται ως Τελειοποίηση μόνον όταν περιλαμβάνεται στις εγκόσμιες εξαγνίσεις της ηθικής και του νου. Ομοίως, όσον αφορά τα τέσσερα είδη Ορθής Προσπάθειας (*sammāpādhāna*), μόνον η ενεργητικότητα που περιλαμβάνεται στην εγκόσμια εξαγνίση θεωρείται τελειοποίηση.

3. Όταν ο παράγοντας της Ενεργητικότητας περιλαμβάνεται στις Πέντε Δυνάμεις (*bala*), ονομάζεται Δύναμη της Ενεργητικότητας (*viriyā-bala*). Όταν περιλαμβάνεται στις Τέσσερις Πνευματικές Δυνάμεις (*iddhi-pada*), ονομάζεται Πνευματική Δύναμη της Ενεργητικότητας (*viriyiddhi-pāda*).

Όταν περιλαμβάνεται στους Τέσσερις Παράγοντες της Φώτισης (*bojjhaṅga*), ονομάζεται Ενεργειακός Παράγοντας της Φώτισης (*viriyā-sambojjhaṅga*), και όταν περιλαμβάνεται στα Οκτώ Μέλη της Ευγενούς Οδού (*ariya-maggaṅga*), ονομάζεται Ορθή Προσπάθεια (*sammā-vāyāma*).

Αυτοί οι διάφοροι ενεργειακοί παράγοντες που παρουσιάζονται κάτω από διαφορετικά ονόματα, θεωρούνται ως Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας μόνο σε συνδυασμό με την εγκόσμια ηθική συνείδηση η οποία προκύπτει κατά την εκτέλεση της εγκόσμιας εξάγνισης.

Αναλογιζόμενοι αυτές τις ιδιαίτερες ιδιότητες της ενεργητικότητας, είτε να εκπληρώσετε την Τελειοποίηση της Ενεργητικότητας στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο.

6. Η Τελειοποίηση της Υπομονής (*Khantī-Pāramī*)

Το Κείμενο «Χρονικό των Βουδών» (*Buddhavaṃsa* 2.144), προτρέπει κάποιον να αντέχει τόσο τον έπαινο όσο και την περιφρόνηση, με υπομονή (*sammānāvamānakkhama*). Δεν πρέπει κανείς ούτε να χαίρεται όταν έρχεται σε επαφή με ευχάριστα αντικείμενα ούτε να αναστατώνεται όταν έρχεται σε επαφή με δυσάρεστα αντικείμενα.

Δεν είναι υπομονή προς το ευχάριστο όταν αναπτύσσουμε απληστία κάτω από ευχάριστες συνθήκες, ούτε είναι υπομονή προς το δυσάρεστο όταν αναπτύσσουμε μίσος κάτω από δυσάρεστες συνθήκες.

Η ουσιαστική έννοια εδώ είναι: Είμαστε αληθινά υπομονετικοί, μόνον όταν αντιμετωπίζουμε τις ευνοϊκές καταστάσεις χωρίς να νιώθουμε απληστία, και τις δυσμενείς καταστάσεις χωρίς να νιώθουμε μίσος.

Ωστόσο, όσον αφορά την τελειοποίηση της υπομονής, στις επεξηγηματικές ιστορίες, τα σχόλια χρησιμοποιούν γενικά τον όρο Τελειοποίηση της Υπομονής (*khantī-pāramī*), μόνο για την ανοχή απέναντι σε πράξεις σωματικής ή λεκτικής επιθετικότητας από άλλους, χωρίς να δίνουν τόπο στον θυμό. Το Σχόλιο στον Κανόνα της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*), εκθέτει στο Κεφάλαιο περί Ποικίλων Θεμάτων, τα κάτωθι:

*karuṇūpāya-kosalla-pariggahitaṃ satta-sañkhārāparādha-sahanaṃ
adosappadhāno tad-ākārappa-vatta-cittuppādo khantī-pāramitā*

«Η ομάδα των συνειδήσεων και των λειτουργιών τους, που σχετίζεται με την ανοχή απέναντι στις αδικίες που γίνονται από τους άλλους, που κυριαρχείται από τον νοητικό παράγοντα του μη μίσους (*adosa-cetasika*), και είναι κατειλημμένη από συμπόνια και επιδέξια μέσα, ονομάζεται Τελειοποίηση της Υπομονής».

Δηλαδή, η ομάδα των συνειδήσεων και των λειτουργιών τους που σχηματίζονται με αυτόν τον τρόπο ανοχής στα ελαττώματα των όντων, είναι η Τελειοποίηση της Υπομονής.

Το υπο-Σχόλιο στην Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), σχολιάζοντας τα πέντε είδη αυτοελέγχου της ηθικής, της ενσυνειδητότητας, της σοφίας, της υπομονής, και της ενεργητικότητας, που εξηγούνται περιληπτικά στην «Αφθονία του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*, DsA), ορίζει τον αυτοέλεγχο της υπομονής ως εξής:

*khantī ti adhivāsanā, sā ca tathā-pavattā khandhā;
paññā ti eke, adoso eva vā*

«Υπομονή σημαίνει αντοχή. Η υπομονή είναι στην πραγματικότητα τα τέσσερα νοητικά συναθροίσματα που διαμορφώνονται σε έναν τέτοιο τρόπο αντοχής. Ορισμένοι δάσκαλοι λένε ότι αυτό είναι Σοφία (*paññā*) ή απλώς ο νοητικός παράγοντας του μη-μίσους».

Μερικοί μελετητές έχουν την εξής άποψη:

«Η προτροπή στα Κείμενα της Πάλι, να αντέχει κανείς τον έπαινο και την περιφρόνηση με υπομονή, φαίνεται να υπονοεί ότι πρέπει να ανέχεται κανείς τόσο τον έπαινο όσο και την περιφρόνηση. Αλλά στην πραγματική εμπειρία, ο άνθρωπος έχει την τάση να δυσαρεστείται και να θυμώνει μόνον όταν τον προσβάλλουν και τον περιφρονούν. Κανείς δεν δείχνει τέτοια συναισθήματα όταν του φέρονται με τιμή και σεβασμό. Επομένως, ο όρος ανοχή θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνον όταν κάποιος δεν δείχνει θυμό σε μια κατάσταση που κανονικά θα προκαλούσε θυμό σε πολλούς άλλους.

Το να λάβουμε την προτροπή των Κειμένων της Πάλι κυριολεκτικά, σημαίνει να εξισώσουμε την Τελειοποίηση της Υπομονής με την Τελειοποίηση της Αταραξίας, χωρίς να βλέπουμε καμία διαφορά μεταξύ των δύο».

Καθώς η αυθεντία στην οποία βασίζονται αυτοί οι μελετητές είναι το Σχόλιο στην Συλλογή της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*), και το υπο-Σχόλιο στην Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*), η άποψή τους δεν πρέπει να αγνοηθεί. Πρέπει να σημειωθεί ωστόσο, ότι η υπομονή θεωρείται ότι είναι η ανοχή απέναντι στην συμπεριφορά των άλλων, ενώ η αταραξία είναι η ουδετερότητα απέναντι στα όντα, χωρίς μίσος ή αγάπη.

Ο Σεβάσμιος Λέντι Σαγιαντάου (*Ledi Sayādaw*), στο έργο του «Υποστήριξη της Ομιλίας Περί Ευλογιών» (*Maṅgala-sutta-nissaya*), ορίζει την υπομονή ως εξής: «Το να μην αισθάνεσαι εξυψωμένος όταν συναντάς ευχάριστη εμπειρία και το να παραμένεις υπομονετικός χωρίς να εκφράζεις θυμό όταν συναντάς δυσκολίες».

Αυτός ο ορισμός συμφωνεί με την προτροπή να αντέχουμε τον έπαινο και την περιφρόνηση με υπομονή (*sammānāvamānakkhama*).

Για να συμβιβάσουμε την εξήγηση που δίνει το Σχόλιο με το Κείμενο:

«Οι Μποντισάττας είναι εκ φύσεως σοβαροί. Ευχάριστες εμπειρίες ή ευτυχισμένες καταστάσεις δεν τους ενθουσιάζουν ώστε να νιώσουν απληστία. Συνηθίζουν να παραμένουν ατάραχοι χωρίς να χρειάζεται να κάνουν ιδιαίτερη προσπάθεια για να πειθαρχήσουν τον νου τους.

Ωστόσο, όταν έρχονται αντιμέτωποι με μια δυσάρεστη εξέλιξη των γεγονότων, πρέπει να κάνουν ιδιαίτερη προσπάθεια για να την αντέξουν υπομονετικά, έτσι ώστε να εκπληρώσουν την Τελειοποίηση της Υπομονής τους. Οι Μποντισάττας οι οποίοι εκπληρώνουν την Τελειοποίηση της Υπομονής, πρέπει να ανεχτούν τόσο ευχάριστες όσο και δυσάρεστες εμπειρίες, ώστε να μην αναπτύξουν απληστία και κακοβουλία, εξ' ου και η προτροπή που δίνεται στο κείμενο να αντέχουν τους επαίνους χωρίς να αναπτύσσουν απληστία και να ανέχονται τις προσβολές και την κακομεταχείριση χωρίς να γεννιέται μέσα τους μίσος.

Βέβαια, για τους Μποντισάττας που είναι σοβαροί, δεν είναι παράξενο να βιώνουν το ευχάριστο χωρίς να αναπτύσσουν απληστία. Άρα, το Σχόλιο σχολιάζει μόνο την ανεκτικότητα, η οποία πρέπει να καλλιεργηθεί ως Τελειοποίηση της Υπομονής απέναντι σε δυσάρεστες καταστάσεις που είναι ανυπόφορες για τους συνηθισμένους ανθρώπους».

Από αυτήν την άποψη, δεν υπάρχει διαφωνία ανάμεσα στην εξήγηση που δίνει το Σχόλιο και την διδασκαλία του Κειμένου.

Η Φύση της Υπομονής

Η Υπομονή, όντας μία ομάδα συνειδήσεων και των λειτουργιών τους που καθοδηγούνται από τον νοητικό παράγοντα του μη-μίσους (*adosa cetasika*), ο οποίος έχει τα χαρακτηριστικά της απουσίας κακοβουλίας ή θυμού, δεν είναι μια ξεχωριστή απόλυτη πραγματικότητα όπως είναι η Σοφία ή η Ενεργητικότητα. Ωστόσο, όταν θεωρείται από μόνη της ως μη-μίσος, τότε είναι ασφαλώς μια απόλυτη πραγματικότητα όπως η Σοφία και η Ενεργητικότητα.

Αν και η υπομονή (*khantī*) είναι μη-μίσος (*adosa cetasika*), κάθε περίπτωση μη-μίσους δεν είναι υπομονή. Το μη-μίσος συνοδεύει την ανάδυση κάθε έξοχου (*sobhana*) τύπου συνείδησης, αλλά ονομάζεται υπομονή (*khantī*) μόνον εάν χρησιμεύει ως αποτρεπτικός παράγοντας για τον θυμό όταν προκαλείται από άλλους. Εάν η έξοχη συνείδηση αναδύεται εξ' αιτίας άλλων παραγόντων και όχι του μη-μίσους, τότε το μη-μίσος (*adosa cetasika*) που συνοδεύει αυτήν την έξοχη συνείδηση, δεν ονομάζεται υπομονή.

Η Υπομονή του Σεβάσμιου Πούννα (Ρυηνα)

Η νοητική στάση του Σεβάσμιου Πούννα χρησιμεύει ως ένα καλό παράδειγμα της υπομονής που πρέπει να αναπτύξει κάποιος. Περιγράφεται λοιπόν συνοπτικά εδώ, με βάση την «Ομιλία Περί Συμβουλών προς τον Πούννα»¹.

«Κάποτε, στην εποχή του Βούδα, ο Σεβάσμιος Πούννα πλησίασε και ενημέρωσε τον Βούδα, ότι ήθελε να πάει στην επαρχία Σουναπάραντα (*Sunāparanta*) και να ζήσει εκεί.

Ο Βούδας του είπε: «Πούννα, οι άνθρωποι στην Σουναπάραντα είναι τραχείς και βάνασοι. Πώς θα αισθανθείς αν σε κακομεταχειριστούν και σε υβρίσουν;»

Ο Σεβάσμιος απάντησε: «Σεβάσμιε Κύριε, αν οι άνθρωποι της Σουναπάραντα με κακομεταχειριστούν και με υβρίσουν, θα τους θεωρούσα καλούς ανθρώπους, θα έλεγχα τον θυμό μου και θα τους ανεχόμουν υπομονετικά με την σκέψη:

«Αυτοί είναι καλοί άνθρωποι, εξαιρετικά καλοί άνθρωποι. Απλώς με κακομεταχειρίζονται και με υβρίζουν, αλλά δεν μου επιτίθενται με τις γροθιές και τους αγκώνες τους».

Ο Βούδας τον ρώτησε περαιτέρω: «Πούννα, αν υποθέσουμε ότι οι άνθρωποι της Σουναπάραντα σου επιτεθούν με τις γροθιές και τους αγκώνες τους, πώς θα αισθανθείς;»

---

¹ *Ρυηνονāda-sutta, Majjhima Nikāya 145*

Ο Σεβάσμιος Πούννα απάντησε: «Σεβάσμιε Κύριε, θα τους θεωρούσα καλούς ανθρώπους, θα έλεγχα τον θυμό μου, και θα τους ανεχόμουν υπομονετικά με την σκέψη:

«Αυτοί είναι καλοί άνθρωποι, εξαιρετικά καλοί άνθρωποι. Απλώς μου επιτίθενται με τις γροθιές και τους αγκώνες τους, αλλά δεν με λιθοβολούν».

Ο Βούδας τον ρώτησε περαιτέρω, πώς θα ένιωθε αν οι άνθρωποι αυτής της επαρχίας τον λιθοβολούσαν, τον χτυπούσαν με ένα ξύλο, τον έκοβαν με ένα σπαθί, ή ακόμα και τον σκότωναν.

Ο Σεβάσμιος απάντησε: «Σεβάσμιε Κύριε, θα έλεγχα τον θυμό μου και θα τους ανεχόμουν υπομονετικά με την σκέψη:

«Οι μαθητές του Ευλογημένου, όπως ο Σεβάσμιος Γκοντίκα (Godhika), ο Σεβάσμιος Τσάννα (Channa), και άλλοι, καθώς ήταν κουρασμένοι, ντροπιασμένοι και αηδισμένοι με το σώμα τους και την ζωή τους, έπρεπε να αυτοκτονήσουν (*satthahāra-ka-kamma*)¹. Πόσο τυχερός είμαι εγώ. Δεν χρειάζεται να αυτοκτονήσω».

Ο Βούδας τότε, ενέκρινε τις απαντήσεις του και τον ευλόγησε».

Επίσης, στην Ιστορία Γέννησης για τον Δάσκαλο Σαραμπάνγκα (*Sarabhaṅga-jātaka*, Ja 522), ο Σάκκα, ο Βασιλιάς των Ντέβας (θεών), ρώτησε τον ερημίτη Σαραμπάνγκα:

«Ερημίτη που κατάγεσαι από τους Κοντάννια (*Koṇḍañña*), τί είναι αυτό που μπορεί να σκοτώσει κανείς χωρίς να χρειάζεται να μετανοήσει; Τι μπορεί να εγκαταλείψει κανείς ώστε να κερδίσει τον έπαινο των ενάρετων; Τίνος τα υβριστικά, σκληρά λόγια πρέπει να αντέχει κανείς με υπομονή; Δώσε μου την απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα».

Ο Μποντισάττα, που ήταν ο ερημίτης Σαραμπάνγκα, απάντησε:

«Μπορεί κανείς να σκοτώσει τον θυμό χωρίς να χρειάζεται να μετανοήσει. Μπορεί να εγκαταλείψει κανείς την αχαριστία για να κερδίσει τον έπαινο των ενάρετων.

Πρέπει να αντέχει κανείς με υπομονή τα υβριστικά, σκληρά λόγια όλων, είτε αυτοί είναι ανώτεροι, ίσοι ή κατώτεροι.

Οι ενάρετοι το αποκαλούν αυτό, ως την υψηλότερη μορφή υπομονής».

---

¹ *satthahāra-ka-kamma*: Η πράξη μέσω της οποίας κάποιος αφαιρεί με μαχαίρι ή άλλο μέσο την ζωή κάποιου, ή αυτοκτονεί, ή είναι υπαίτιος υποβοηθούμενης αυτοκτονίας. Δες *Saṃyutta Nikāya* 35.87, για τον Σεβάσμιο Channa όπου ο Βούδας λέει ότι αυτός που φονεύει το σώμα του χωρίς να πάρει άλλο σώμα, πεθαίνει άψογα, και *Saṃyutta Nikāya* 4.23, *Sutta* 87, *Godhikasutta*, όπου ο Σεβάσμιος Godhika λόγω επώδυνης ασθένειας, δίνει τέλος στην ζωή του και πετυχαίνει την κατάσταση του Άραχατ λίγες στιγμές πριν από τον θάνατο. Αυτό σημαίνει, ότι άμεμπτος θάνατος είναι μόνον αυτός που οδηγεί στην κατάσταση του Άραχατ. Εάν κάποιος, χωρίς να είναι ικανός για το επίτευγμα του Άραχατ, επιλέξει να αρνηθεί φαγητό ενώ είναι άρρωστος για να επιταχύνει τον θάνατό του, θα πρέπει να προσέχει τους κινδύνους που μπορεί να ενέχει ένας τέτοιος θάνατος και για την επαναγέννησή του.

Ο Σάκκα ρώτησε ξανά:

«Ερημίτη, μπορεί κανείς να ανεχτεί τα υβριστικά, σκληρά λόγια από εκείνους που είναι ανώτεροι ή ίσοι με αυτόν, αλλά γιατί να ανεχτεί κανείς τα αγενή λόγια που προέρχονται από αυτούς που είναι κατώτεροί του;

Ο Μποντισάττα απάντησε:

«Μπορεί κανείς να αντέξει με υπομονή την αγένεια των ανωτέρων του, λόγω του φόβου, ή να αντέξει τα προσβλητικά λόγια αυτών που είναι ίσοι, για να αποφύγει τον κίνδυνο της αντιπαλότητας. Και οι δύο περιπτώσεις δεν είναι ανώτεροι τύποι υπομονής. Όμως οι σοφοί λένε, ότι το να αντέχεις τα αγενή λόγια εκείνων που είναι κατώτεροι από εσένα, χωρίς να έχεις συγκεκριμένο λόγο για να το κάνεις, είναι η υπέρτατη μορφή υπομονής».

Η Υπομονή του Σάκκα

Κάποτε, σε μια μάχη ανάμεσα στους Ντέβας του παράδεισου Ταβατίμσα (Tāvatiṃsa) και τους Ασσούρας, οι Ντέβας έπιασαν αιχμάλωτο τον Βεπασιίττι (Vepacitti), τον Βασιλιά των Ασσούρας, και τον οδήγησαν μπροστά στον Βασιλιά Σάκκα. Τόσο όταν έμπαινε όσο και όταν έβγαινε από την αίθουσα συνελεύσεων, ο Βεπασιίττι έβριζε τον Σάκκα με προσβλητικά λόγια, αλλά ο Σάκκα αντιμετώπισε την συμπεριφορά του με υπομονή χωρίς να εκδηλώσει θυμό (*Vepacitti Sutta Saṃyutta Nikāya*, SN 11.4).

Τότε ο Ματάλι (Mātali), ο ηνίοχος του Σάκκα, ρώτησε τον αφέντη του γιατί παρέμεινε ήρεμος, χωρίς να δείχνει καμία δυσαρέσκεια μπροστά σε τέτοιες προσβολές. Ο Σάκκα του απάντησε σε στίχους που περιλάμβαναν τα εξής:

Sadattha-paramā atthā,
khantiyā bhīyyo na vijjati,
yo have balavā santo,
dubbalassa titikkhati,
tam-āhu paramaṃ khantiṃ.

«Απ' όλα τα είδη συμφέροντος,
το προσωπικό συμφέρον είναι το ανώτερο, και
ανάμεσα στις πράξεις που προάγουν το προσωπικό συμφέρον,
η υπομονή είναι η καλύτερη.

Αυτός που είναι ισχυρός, υπομένει τον αδύναμο.
Οι ενάρετοι αυτό το ονομάζουν υπέρτατη υπομονή»

Επεξήγηση με Παραπομπές Από τα Κείμενα

Αν και τα παραπάνω αποσπάσματα από τις «Θεματικές Ομιλίες για τον Σάκκα» (*Sakka-saṃyutta*, SN 11) αλλά και η Ιστορία Γέννησης για τον Δάσκαλο Σαραμπάνγκα (*Sarabhaṅga-jātaka*, Ja 522), αναφέρονται ιδιαίτερα στην υπομονή απέναντι σε προφορικές προσβολές, θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι εννοείται

επίσης και η υπομονή απέναντι σε σωματικές επιθέσεις. Τα Κείμενα αναφέρονται στις προφορικές προσβολές διότι με αυτές έρχεται κανείς αντιμέτωπος πιο συχνά απ' ότi με τις σωματικές επιθέσεις.

Αυτό επιβεβαιώνεται από το παράδειγμα της προαναφερθείσας ιστορίας του Σεβάσμιου Πούννα, που περιελάμβανε σωματική κακομεταχείριση σε αύξοντα βαθμό οδυνηρότητας.

Επίσης, στην Ιστορία Γέννησης για τον Καντιβάντι (*Khantivādi-jātaka*, Ja 313), υπάρχει η ιστορία του ερημίτη Καντιβάντι, ο οποίος έδωσε ένα παράδειγμα υπέρτατης ανεκτικότητας όταν ο Βασιλιάς Καλάμπου (*Kalābu*) τον βασάνισε όχι μόνο προφορικά αλλά και σωματικά, προκαλώντας τον θάνατό του.

Θυμός (*kodha*) και Υπομονή (*khantī*)

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, υπομονή είναι να ελέγχει κανείς τον εαυτό του ώστε να μην θυμώνει όταν δέχεται επίθεση από άλλους, είτε λεκτική είτε σωματική. Αλλά υπάρχει και μια άλλη μορφή θυμού η οποία δεν προκαλείται από λεκτικές ή σωματικές επιθέσεις που γίνονται από άλλους.

Ας υποθέσουμε ότι ένας άνθρωπος προσλαμβάνει κάποιον για να κάνει μια συγκεκριμένη εργασία και ο εργάτης την εκτελεί στο μέγιστο των δυνατοτήτων του. Όμως ο εργοδότης δεν είναι ευχαριστημένος με την δουλειά του και ξεσπά με θυμό. Το να μείνει κανείς ψύχραιμος σε μια τέτοια περίπτωση και να μην ξεσπάσει με θυμό προς τον εργάτη, δεν είναι υπομονή (*khantī*) αλλά έλεγχος του θυμού (*akkodha*).

Μη-Θυμός (*akkodha*) και Υπομονή ως Καθήκοντα Ενός Βασιλιά

Στην Μακρά Ιστορία Γέννησης για την Χρυσή Χήνα (*Mahā-hamsa-jātaka*, Ja 534), ο Βούδας διδάσκει τα «Δέκα Καθήκοντα ενός Βασιλιά» (*dāsa-rāja-dhamma*), τα οποία περιλαμβάνουν τόσο τον μη-θυμό (*akkodha*) όσο και την υπομονή (*khantī*).

Κατά την διεκπεραίωση των διάφορων εντολών ενός μονάρχη, τα στελέχη της εκτελεστικής εξουσίας μπορεί να εκτελέσουν τα καθήκοντά τους καλά και με τις καλύτερες προθέσεις, αλλά αυτό να μην ικανοποιεί τον Βασιλιά. Ο μη-θυμός (*akkodha*), ως ένα από τα δέκα καθήκοντα ενός Βασιλιά, του απαγορεύει να δώσει χώρο στον βασιλικό θυμό σε μια τέτοια κατάσταση. Αντίθετα, η υπομονή (*khantī*) που είναι η ανοχή σε λεκτικές και σωματικές προσβολές, χωρίς να χάνει την ψυχραιμία του, παραδίδεται ξεχωριστά ως άλλο καθήκον ενός Βασιλιά.

Εννέα Αιτίες Θυμού

Υπάρχουν εννέα αιτίες θυμού που προκύπτουν σε σχέση με τον εαυτό μας, με τους φίλους μας, τα αγαπημένα μας πρόσωπα ή τους εχθρούς μας. Μπορεί επίσης να προκύψει θυμός σχετικά με πράξεις που έγιναν στο παρελθόν, που γίνονται στο παρόν ή που θα γίνουν στο μέλλον.

Έτσι υπάρχουν εννέα αιτίες θυμού που προκύπτουν σε σχέση με άτομα και σε σχέση με τις χρονικές περιόδους¹:

1. Κάποιος είναι θυμωμένος όσον αφορά τον εαυτό του, σκεπτόμενος: «Αυτός έθιξε τα συμφέροντά μου».
2. Κάποιος είναι θυμωμένος όσον αφορά τον εαυτό του, σκεπτόμενος: «Αυτός θίγει τα συμφέροντά μου».
3. Κάποιος είναι θυμωμένος όσον αφορά τον εαυτό του, σκεπτόμενος: «Αυτός θα θίξει τα συμφέροντά μου».
4. Κάποιος είναι θυμωμένος όσον αφορά τους φίλους του, σκεπτόμενος: «Αυτός έθιξε τα συμφέροντα του φίλου μου».
5. Κάποιος είναι θυμωμένος όσον αφορά τους φίλους του, σκεπτόμενος: «Αυτός θίγει τα συμφέροντα του φίλου μου».
6. Κάποιος είναι θυμωμένος όσον αφορά τους φίλους του, σκεπτόμενος: «Αυτός θα θίξει τα συμφέροντα του φίλου μου».
7. Κάποιος είναι θυμωμένος όσον αφορά τους εχθρούς του, σκεπτόμενος: «Αυτός προώθησε τα συμφέροντα των εχθρών μου».
8. Κάποιος είναι θυμωμένος όσον αφορά τους εχθρούς του, σκεπτόμενος: «Αυτός προωθεί τα συμφέροντα των εχθρών μου».
9. Κάποιος είναι θυμωμένος όσον αφορά τους εχθρούς του, σκεπτόμενος: «Αυτός θα προωθήσει τα συμφέροντα των εχθρών μου».

Παράλογος Θυμός (*aṭṭhāna-kopa*)

Εκτός από τις παραπάνω εννέα αιτίες θυμού, μπορεί επίσης να θυμώσει κανείς εάν βρέχει πολύ έντονα, εάν έχει πολύ αέρα, εάν κάνει πολλή ζέστη, κλπ. Το να χάνει κανείς την ψυχραιμία του για θέματα με τα οποία δεν πρέπει να θυμώνει, λέγεται παράλογος θυμός (*aṭṭhāna-kopa*). Αυτός είναι ο νοητικός παράγοντας της κακοβουλίας (*dosa-cetasika*), ο οποίος εμφανίζεται ως επί το πλείστον στα άτομα που δεν έχουν την ικανότητα της λογικής.

Το να συγκρατείς έναν τέτοιο παράλογο θυμό (*aṭṭhāna-kopa*), σημαίνει να παραμένεις σε κατάσταση μη-θυμού (*akkodha*).

Οκτώ Είδη Δύναμης (*Bala*)

Σε μια λίστα με τα οκτώ είδη δύναμης των ευγενών και των ενάρετων, περιλαμβάνεται και η υπομονή². Τα οκτώ είδη δύναμης είναι τα εξής:

1. Το κλάμα είναι η δύναμη των παιδιών.
2. Ο θυμός είναι η δύναμη των γυναικών.

---

¹ *Āghāta-vatthu-sutta, Anguttara Nikaya 9.29*

² *Paṭhama-bala-sutta, Anguttara Nikaya 8.27*

3. Τα όπλα είναι η δύναμη των ληστών.
4. Η κυριαρχία σε μεγάλες περιοχές είναι η δύναμη των βασιλιάδων.
5. Το να βρίσκει λάθη στους άλλους είναι η δύναμη των ανόητων.
6. Ο εξονυχιστικός έλεγχος είναι η δύναμη των σοφών.
7. Η επαναλαμβανόμενη εξέταση είναι η δύναμη του μορφωμένου.
8. Η υπομονή απέναντι στα λάθη των άλλων είναι η δύναμη των ασκητών (*Samaṇas*) και των Βραχμάνων (*Brāhmaṇas*).

Ασκητές (*Samaṇas*) και Βραχμάνοι (*Brāhmaṇas*)

Αναφορικά με τους όρους ασκητές και βραχμάνοι (*samaṇa* και *brāhmaṇa*) στο νούμερο 8 της παραπάνω λίστας, μπορεί να τεθεί το ερώτημα αν οι ασκητές έχουν ισότιμη θέση.

Εκτός της Διδασκαλίας, ο όρος *samaṇa* σημαίνει ασκητής ή ερημίτης. Εντός της Διδασκαλίας, είναι ο μοναχός (*bhikkhu*), μέλος της Σάνγκα, γιος του Βούδα. Επομένως, ο όρος *samaṇa* είναι πολύ γνωστός και δεν χρειάζεται περαιτέρω εξήγηση.

Αυτό που απαιτεί επεξεργασία είναι ο όρος Βραχμάνος (*brāhmaṇa*). Η «Ομιλία Περί της Ανώτατης Γνώσης της Προέλευσης»¹, περιγράφει τον τρόπο με τον οποίον η ονομασία Βραχμάνος (*brāhmaṇa*) άρχισε να χρησιμοποιείται για πρώτη φορά:

«Στην αρχή του κόσμου, αφού οι άνθρωποι ζούσαν πλέον στην γη επί αιώνες, εμφανίσθηκαν ανάμεσά τους φαύλες συμπεριφορές. Έτσι οι άνθρωποι εξέλεξαν ένα συγκεκριμένο άτομο για να τους κυβερνήσει ως Βασιλιάς, που ονομάσθηκε «Ο Μεγάλος Εκλεγμένος» (*Mahā Sammata*).

Τον ίδιο καιρό, μερικοί άνθρωποι είπαν: «Ο κόσμος κατακλύζεται από δυνάμεις του κακού. Δεν θέλουμε να ζούμε συντροφιά με ανθρώπους που είναι τόσο διεφθαρμένοι, ώστε να πρέπει να τους κυβερνάει ένας βασιλιάς. Θα πάμε στο δάσος και εκεί θα διώξουμε και θα ξεπλύνουμε αυτές τις φαύλες συμπεριφορές».

Πήγαν λοιπόν στο δάσος και έμειναν εκεί διαλογιζόμενοι και απορροφημένοι σε διαλογιστική έκσταση (*jhāna*). Επειδή ζούσαν με αυτόν τον τρόπο, ονομάσθηκαν Βραχμάνοι (*brāhmaṇa*)».

Ο όρος Βραχμάνοι (*brāhmaṇa*), είναι επίσης μια λέξη της γλώσσας Πάλι που σημαίνει «Αυτός που έθεσε τέλος στο κακό». Οι Βραχμάνοι δεν μαγεύουν μόνοι τους την τροφή τους. Ζούσαν από τους καρπούς που έπεφταν από τα δέντρα ή από την τροφή που μάζευαν όταν πήγαιναν για ελεημοσύνη στις πόλεις και στα χωριά. Ονομάσθηκαν Βραχμάνοι (*brāhmaṇa*) επειδή ζούσαν μια αγνή, άγια ζωή, σύμφωνα με την κυριολεκτική σημασία του όρου *brāhmaṇa* «Αυτός που έθεσε τέλος στο κακό». Άρα ήταν Ενάρετοι Βραχμάνοι (*guṇa-brāhmaṇa*) λόγω της άγιας εξάσκησής τους.

¹ *Aggañña-sutta, Pāthika Vagga, Digha Nikaya 27.*

Μετά το πέρασμα πολλών αιώνων, μερικοί από αυτούς τους Ενάρετους Βραχμάνους που ζούσαν την άγια ζωή, δεν κατάφεραν να διατηρήσουν την πρακτική του διαλογισμού και των διαλογιστικών εκστάσεων (*jhāna*). Έτσι, πήγαν και εγκαταστάθηκαν στα περίχωρα των πόλεων και των χωριών. Εκεί, συνέθεταν στίχους και δίδασκαν τις Βέδες σε εκείνους που ήταν πρόθυμοι να τις μάθουν. Δεν εξασκούσαν πλέον τον διαλογισμό για την επίτευξη της διαλογιστικής απορρόφησης και για την απόρριψη του κακού. Παρ' όλα αυτά διατήρησαν το όνομα των Βραχμάνων, αν και δεν ήταν Ενάρετοι Βραχμάνοι αυστηρής εξάσκησης (*guṇa-brāhmaṇa*) αφού δεν κατείχαν πλέον την ιδιότητα της άγιας εξάσκησης.

Μπορούσαν μόνο να ισχυρισθούν ότι ήταν Εκ Γενετής Βραχμάνοι (*jāti-brāhmaṇa*), ότι προέρχονταν δηλαδή από τους Ενάρετους Βραχμάνους της αυστηρής εξάσκησης (*guṇa-brāhmaṇa*). Επειδή όμως δεν μπορούσαν να εξασκηθούν στον διαλογισμό ώστε να επιτύχουν τις διαλογιστικές εκστάσεις (*jhāna*), θεωρούνταν ότι είναι κατώτερης τάξης.

Όμως με την πάροδο των αιώνων, γράφοντας Βεδικά βιβλία και διδάσκοντας τις Βέδες, θεωρήθηκαν αρκετά αξιοσέβαστοι και ευγενείς.

Αν και αυτοί οι Εκ Γενετής Βραχμάνοι δεν ήταν σε θέση να αποβάλλουν και να ξεπλύνουν τις νοητικές τους μολύνσεις με την εξάσκηση των διαλογιστικών εκστάσεων (*jhāna*), παρ' όλα αυτά, βουτούσαν στα νερά των ποταμών και των ρυακιών για να εξαπατήσουν τους ανθρώπους, αποκαλώντας τις παραπλανητικές τους εκδηλώσεις «πράξεις εξάγνισης», μέσω των οποίων ξεπλένονται οι αμαρτίες.

Μια αναφορά σε αυτήν την πρακτική του ξεπλύματος των αμαρτιών από τους Εκ Γενετής Βραχμάνους, υπάρχει στην Ιστορία Γέννησης για τον Πρίγκηπα Μπουριντάττα (*Bhūridatta-jātaka*, Ja 543). Ο Μπουριντάττα, ο Βασιλιάς των Νάγκας¹, συνήθιζε να επισκέπτεται τον ανθρώπινο κόσμο για να τηρήσει τους ηθικούς κανόνες.

Σε μία τέτοια επίσκεψη, απέτυχε να επιστρέψει στην χώρα των Νάγκας την αναμενόμενη ώρα. Τα δύο αδέρφια του πήγαν να τον αναζητήσουν. Κατάφεραν να τον διασώσουν εγκαίρως από την αιχμαλωσία ενός γητευτή φιδιών ο οποίος τον είχε κακομεταχειριστεί. Τι είχε γίνει;

Ο νεότερος αδελφός του, ο Σουμπόγκα (*Subhoga Nāga*), ενώ τον αναζητούσε ακολουθώντας το ρεύμα του Ποταμού Γιαμούνα (*Yamunā*), συνάντησε έναν Εκ Γενετής Βραχμάνο ονόματι Νεσάντα (*Nesāda*) που ήταν υπεύθυνος για την αιχμαλωσία του Μπουριντάττα από τον γητευτή φιδιών, και ο οποίος είχε βουτήξει μέσα στον Ποταμό Γιαμούνα για να ξεπλύνει τις μίανσεις από την προδοσία του. Ο Νεσάντα είχε προδώσει τον Μπουριντάττα όταν τον είδε να κάθεται πάνω σε έναν λόφο μυρμηγκοφωλιάς και να τηρεί τους ηθικούς κανόνες.

---

¹ Nāgas: Θεϊκή ή ημι-θεϊκή φυλή όντων, που είναι μισοί άνθρωποι και μισοί φίδια, και μπορούν περιστασιακά να παίρνουν ανθρώπινη ή εν μέρει ανθρώπινη μορφή. Μέρη που συχνάζουν είναι συνήθως οι λίμνες, τα ποτάμια και γενικά το υγρό στοιχείο. Ζουν σε ένα υπόγειο βασίλειο που ονομάζεται Naga-loka, ή Patala-loka, το οποίο είναι γεμάτο με υπέροχα παλάτια, όμορφα διακοσμημένα με πολύτιμους λίθους.

Όταν ο Βούδας είπε ότι η υπομονή είναι η δύναμη των ασκητών και των Βραχμάνων, είχε στον νου του μόνο τους Ενάρετους Βραχμάνους (*gūṇa-brāhmaṇa*) της αυστηρής εξάσκησης. Στην «Ομιλία Περί Προέλευσης»¹, οι ασκητές που φοράνε λευκά ρούχα και εξασκούνται για να απαλλαγούν από τις νοητικές μολύνσεις, ήταν απλοί Βραχμάνοι ή Εκ Γενετής Βραχμάνοι.

Αλλά όταν εμφανίσθηκε ο Βούδας και άρχισε να διδάσκει, περιέγραψε τις ιδιότητες που μόνο όταν τις κατέχει κάποιος μπορεί να ονομαστεί Βραχμάνος.

Στο έργο «Η Διδασκαλία σε Στίχους» (*Dhammapada*), ο Βούδας αφιερώνει ένα ολόκληρο τμήμα για τους Βραχμάνους (*Brāhmaṇa-vagga*), που αποτελείται από 41 στίχους (*Dhammapada* 383-423), για να εξηγήσει πλήρως τις ευγενείς ιδιότητες, των οποίων η κατοχή δίνει το δικαίωμα σε κάποιον να ονομάζεται Βραχμάνος. Τέτοιοι Βραχμάνοι είναι όλοι Ενάρετοι Βραχμάνοι (*gūṇa-brāhmaṇa*) της αυστηρής εξάσκησης. Δεν υπάρχει υποδιαίρεση αυτής της τάξης.

Οι Εκ Γενετής Βραχμάνοι ωστόσο, χωρίζονται σε πολλά τμήματα².

---

¹ *Aggañña-sutta, Digha Nikaya 27*

² Οι τελευταίες τέσσερις παράγραφοι που ασχολούνται με την ετυμολογία του όρου Βραχμάνος (*brāhmaṇa*) στην γλώσσα της Μιανμάρ, δεν συμπεριλήφθησαν στην μετάφρασή μας.

7. Η Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας **(*Sacca-Pāramī*)**

(Οι πρώτες παράγραφοι αυτού του κεφαλαίου ασχολούνται με το πώς οι λέξεις της γλώσσας Πάλι για την υπομονή (*khantī*) και την φιλαλήθεια (*sacca*), υιοθετούνται με κάποια αλλαγή στην γλώσσα της Μυανμάρ, και το πώς η φιλαλήθεια στην λογοτεχνία της Μυανμάρ παρομοιάζεται με το Άστρο της Αυγής, που δεν παρεκκλίνει ποτέ από την πορεία του. Αυτές τις παραγράφους τις αφήσαμε έξω από την μετάφρασή μας.)

Όπως αναφέρεται στο Κείμενο, όπως ακριβώς το Άστρο της Αυγής κινείται πάντα σε ευθεία χωρίς να παρεκκλίνει από την πορεία του, έτσι και κάποιος πρέπει να μιλάει ευθέως και με ειλικρίνεια. Μόνο τέτοιου είδους ομιλία σημαίνει φιλαλήθεια. Εξ' ου και η εξήγηση του Σχολιαστή Μπουνταγκόσα (*Buddhaghosa*) με το παράδειγμα του Άστρου της Αυγής.

Δύο Είδη Αλήθειας

Η αλήθεια (*sacca*) δεν είναι μια ξεχωριστή απόλυτη αρχή όπως η σοφία (*paññā*) ή η ενεργητικότητα (*virīya*). Είναι φιλαλήθεια χωρίς να έχει ίχνος ψεύδους. Περιλαμβάνει νοητικούς παράγοντες τέτοιους όπως είναι η εγκράτεια (*viratīcetasika*) και η βούληση (*cetanā-cetasika*). Καθώς η φιλαλήθεια διαφέρει κάτω από διαφορετικές συνθήκες, η αλήθεια βασικά είναι δύο ειδών: α) Συμβατική Αλήθεια (*Sammuti-sacca*) και β) Απόλυτη Αλήθεια (*Paramattha-sacca*).

Μόνον αυτά τα δύο είδη αλήθειας διδάχθηκαν από τον Βούδα. Δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως τρίτη αλήθεια. Δεν υπάρχει αλήθεια πέρα από αυτές τις δύο σε ολόκληρο τον κόσμο.

α) Συμβατική Αλήθεια (*Sammuti-Sacca*)

Από αυτά τα δύο είδη, η Συμβατική Αλήθεια είναι η αλήθεια που συμφωνεί με τα ονόματα που δίνουν οι άνθρωποι στα πράγματα. Συνήθως οι άνθρωποι ονομάζουν τα πράγματα σύμφωνα με το σχήμα τους. Αποκαλούν ένα πράγμα του τάδε σχήματος «άνθρωπο», ένα πράγμα του δείνα σχήματος «ταύρο», ένα πράγμα άλλου σχήματος «άλογο». Επιπλέον, από τα σχήματα που ονομάζουν «ανθρώπους», αποκαλούν ένα από αυτά «άντρα», και ένα άλλο «γυναίκα». Υπάρχουν κατ' αυτόν τον τρόπο, τόσα πολλά ονόματα όσα είναι και τα πράγματα.

Το να αποκαλέσεις ένα πράγμα που ονομάζεται «άνθρωπος», «άνθρωπο», είναι συμβατική αλήθεια και είναι συμβατικά σωστό να το λες. Το να αποκαλέσεις ένα πράγμα που ονομάζεται «άνθρωπος», ως «ταύρο», δεν είναι συμβατική αλήθεια και δεν είναι συμβατικά σωστό να το λες έτσι. Το να αναφερθείς σε κάποιον που έχει ονομαστεί «γυναίκα», ως «άντρα», δεν είναι συμβατική αλήθεια και δεν είναι συμβατικά σωστό να το λες έτσι. Με αυτόν τον τρόπο θα πρέπει να διακρίνει κανείς μεταξύ των δύο αληθειών.

β) Απόλυτη Αλήθεια (*Paramattha-Sacca*)

Αυτό που όχι μόνον έχει ονομαστεί από ανθρώπους αλλά που υπάρχει πραγματικά με την απόλυτη έννοια, ονομάζεται Απόλυτη Αλήθεια. Για παράδειγμα, όταν λέγεται ότι: «Το πράγμα που γνωρίζει τα διάφορα αντικείμενα αίσθησης είναι ο νους (*citta*)», το αξίωμα της γνώσης είναι μια απόλυτη αλήθεια, επειδή πραγματικά υπάρχει με την απόλυτη έννοιά της. Όταν λέγεται ότι: «Το πράγμα που αλλάζει λόγω αντίθετων φαινομένων, όπως ζέστης και κρύου, είναι η ύλη (*rūpa*)», το αξίωμα της μεταβολής είναι μια απόλυτη αλήθεια, επειδή υπάρχει πραγματικά με την απόλυτη έννοιά της.

Κατά τον ίδιο τρόπο, οι νοητικοί παράγοντες (*cetasika*) και το Νιμπάνα πρέπει επίσης να είναι κατανοητά ως απόλυτες αλήθειες, επειδή επίσης υπάρχουν πραγματικά με την απόλυτη έννοια.

Αντίληψη (*Saññā*) και Σοφία (*Paññā*)

Από αυτά τα δύο είδη αλήθειας, η Συμβατική Αλήθεια συνδέεται με την Αντίληψη, και η Απόλυτη Αλήθεια συνδέεται με την Σοφία.

Η Συμβατική Αλήθεια που συνδέεται με την Αντίληψη, σημαίνει ότι η Συμβατική Αλήθεια εξαρτάται από την αντίληψη.

Η αναγνώριση των πραγμάτων σύμφωνα με τα αντίστοιχα σχήματά τους, όπως έχει μάθει να τα λέει κανείς από την παιδική του ηλικία, όπως «ένα τέτοιο σχήμα είναι άντρας», «ένα τέτοιο σχήμα είναι γυναίκα», «τέτοιο σχήμα είναι ένας ταύρος», «τέτοιο σχήμα είναι ένα άλογο», ονομάζεται αντίληψη.

Ένα άτομο που βλέπει μέσω της αντίληψης θα πει: «Εκεί υπάρχει ένα ανθρώπινο σώμα», «Εκεί υπάρχει ένας άντρας», «Εκεί υπάρχει μια γυναίκα» κλπ.

Η Απόλυτη Αλήθεια συνδέεται και είναι αντικείμενο της Σοφίας. Με άλλα λόγια, η Απόλυτη Αλήθεια εκδηλώνεται μέσω της σοφίας. Όσο μεγαλύτερη είναι η σοφία, τόσο πιο ευδιάκριτη είναι η Απόλυτη Αλήθεια. Η σοφία αναλύει τα πάντα και βλέπει την αληθινή φύση των πραγμάτων. Όταν λέμε ότι: «Το πράγμα που γνωρίζει τα διάφορα αντικείμενα αίσθησης είναι ο νους», η σοφία έρχεται να ερευνήσει αν υπάρχει ή όχι μια γνωστική αρχή, και αποφασίζει ότι υπάρχει.

Η σοφία σκέφτεται ως εξής: «Αν δεν υπήρχε κάτι τέτοιο όπως η γνώση, δεν θα υπήρχαν ποτέ όντα. Όλα θα ήταν καθαρή ύλη, όπως πέτρες, βράχοι και τα παρόμοια. Τα υλικά πράγματα απέχουν πολύ από το να γνωρίζουν. Αλλά όλα τα όντα έχουν όντως επίγνωση των διάφορων αντικειμένων αίσθησης». Όταν η σοφία στοχάζεται κατ' αυτόν τον τρόπο, εκδηλώνεται ο νους (*citta*) που γνωρίζει τα αντικείμενα αίσθησης.

Επομένως, το ότι υπάρχει νους, με την απόλυτη έννοια, είναι σαφές σε αυτούς που σκέφτονται μέσω της σοφίας. Όσο περισσότερο σκέφτονται, τόσο πιο ξεκάθαρα κατανοούν. Αλλά γι' αυτούς που βλέπουν τα πράγματα μέσω της αντίληψης, η ύπαρξη του νου δεν είναι κάτι σαφές. Παραμένει αδιευκρίνιστη.

Όπως είπαμε προηγουμένως, η αντίληψη είναι η έννοια των σχημάτων. Όταν πεις σε κάποιον που λειτουργεί μέσω της αντίληψης ότι υπάρχει νους, αυτός μπορεί να ρωτήσει: «Ο νους είναι στρογγυλός, επίπεδος ή τετράγωνος; Είναι σκόνη, υγρό ή αέριο;» Σε τέτοια ερώτηση δεν μπορείς να απαντήσεις ότι είναι στρογγυλός, επίπεδος ή τετράγωνος, ούτε μπορείς να πεις ότι είναι σκόνη, υγρό ή αέριο. Και επειδή δεν μπορείς να πεις τίποτα, ο αντιληπτικός μπορεί να υποστηρίξει ότι δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως ο νους. Διότι αν υπήρχε κάτι τέτοιο, θα έπρεπε να είναι στρογγυλό, επίπεδο ή τετράγωνο, ή θα έπρεπε να είναι σκόνη, υγρό ή αέριο. Για τον άνθρωπο της αντίληψης που διακατέχεται από την έννοια των συγκεκριμένων σχημάτων, ο νους δεν υπάρχει λόγω του ότι δεν έχει κάποια συγκεκριμένη μορφή.

Όπως ακριβώς ο αντιληπτικός δεν μπορεί να δει την Απόλυτη Αλήθεια, έτσι και διανοούμενος δεν μπορεί να δει την Συμβατική Αλήθεια.

Όταν ο διανοούμενος ρίχνει μια ματιά σε αυτό που ο αντιληπτικός έχει ονομάσει «άνθρωπο», το κάνει με αναλυτικό νου και διαχωρίζει αυτόν τον «άνθρωπο» σε 32 τμήματα, όπως μαλλιά στο κεφάλι, τρίχες στο σώμα, νύχια χεριών, νύχια ποδιών, κλπ. ρωτώντας: «Τα μαλλιά στο κεφάλι ονομάζονται άνθρωπος;» «Οι τρίχες στο σώμα ονομάζονται άντρας;» Οι απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα δεν μπορεί να είναι καταφατικές. Κατά τον ίδιο τρόπο, όταν τεθούν παρόμοιες ερωτήσεις και για τα υπόλοιπα τμήματα του ανθρώπινου σώματος, η απάντηση κάθε φορά θα είναι όχι.

Εάν κανένα από αυτά τα τμήματα δεν μπορεί να ονομασθεί «άνθρωπος», ο διανοούμενος μπορεί να πει: «Λοιπόν, δεν υπάρχει πραγματικά ένα τέτοιο πράγμα που ονομάζεται άνθρωπος».

Η Συμβατική Αλήθεια εμφανίζεται μόνον όταν επιχειρήσεις να την δεις μέσω της αντίληψης. Αλλά όταν προσπαθήσεις να την δεις μέσω της σοφίας, εξαφανίζεται.

Η Απόλυτη Αλήθεια εμφανίζεται μόνον όταν προσπαθήσεις να την δεις μέσω της σοφίας. Αλλά όταν επιχειρήσεις να την δεις μέσω της αντίληψης, εξαφανίζεται.

Σε αυτό το πλαίσιο, αυτό που είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το Νιμπάνα είναι μία Απόλυτη Αλήθεια. Αυτή η Απόλυτη Αλήθεια είναι η ειρήνη μέσω της παύσης κάθε είδους θλίψης και πόνου. Και αυτή η ειρήνη μπορεί να γίνει αντιληπτή μόνον όταν εξετασθεί μέσω οξυδερκούς διορατικότητας και όχι μέσω αντίληψης.

Η Άποψη του Αντιληπτικού και η Άποψη του Διανοούμενου

Σήμερα, μερικοί άνθρωποι πιθανόν να ήθελαν να ρωτήσουν: «Υπάρχουν στο Νιμπάνα κτίρια σαν παλάτια; Αυτοί που έχουν περάσει στο Νιμπάνα, τι είδους απολαύσεις βιώνουν εκεί;» και ούτω καθ' εξής. Κάνουν τέτοιες ερωτήσεις λόγω της αντίληψής τους για το Νιμπάνα, το οποίο ως Απόλυτη Αλήθεια βρίσκεται στην σφαίρα της σοφίας. Να είστε σίγουροι, ότι δεν υπάρχουν ούτε παλάτια στο Νιμπάνα, ούτε υπάρχουν άτομα που εισέρχονται στο Νιμπάνα!

Αυτοί που έχουν συνειδητοποιήσει την γαλήνη του Νιμπάνα μέσω της επίτευξης της κατάστασης του Άραχατ, δεν υπόκεινται πλέον σε επαναγέννηση, και ο νους και το σώμα τους παύουν να υπάρχουν όταν λάβει χώρα ο πλήρης θάνατος στην τελευταία τους ζωή, σαν μια μεγάλη φλόγα που εξαφανίζεται. Τέτοιου είδους παύση ονομάζεται «πέρασμα στο Πάρινιμπάνα» (*parinibbāna*).

Δεν υπάρχει καμία ζωντανή οντότητα στο Νιμπάνα.

Ο αντιληπτικός λέει: «Εάν ισχύει αυτό, τότε τέτοιο πράγμα όπως το Νιμπάνα δεν υπάρχει και επομένως είναι άχρηστο και περιττό». Κάποιοι, για να του δώσουν κουράγιο, ισχυρίζονται ότι: «Το Νιμπάνα είναι ένα μέρος όπου τα όντα είναι αθάνατα, προσλαμβάνουν ιδιαίτερες νοητικές και σωματικές μορφές, και απολαμβάνουν ασύγκριτη πολυτέλεια σε παλάτια και ανάκτορα».

Μόνο τότε ο αντιληπτικός ικανοποιείται, επειδή ο ισχυρισμός αυτός συμφωνεί με την άποψη που είχε σχηματίσει εκ των προτέρων.

Εάν κάποιος κοιτάξει κάτι μέσω της αντίληψης και δει την εμφάνιση της συγκεκριμένης του μορφής, αυτή δεν είναι μία απόλυτη (*paramattha*) αλλά μία συμβατική περιγραφή (*paññatti*).

Έτσι επίσης, εάν κάποιος κοιτάξει κάτι μέσω της σοφίας και δει την εξαφάνιση της συγκεκριμένης του μορφής, ούτε αυτή είναι μία απόλυτη, αλλά απλώς μία συμβατική περιγραφή επίσης.

Μόνον όταν κοιτάξει κανείς κάτι μέσω της σοφίας και δει την αληθινή φύση του, είναι μια απόλυτη περιγραφή. Και όσο περισσότερο κοιτάζει κανείς με αυτόν τον τρόπο, τόσο περισσότερο βλέπει την Απόλυτη Πραγματικότητα.

Επομένως το Νιμπάνα που είναι κυριολεκτικά Γαλήνη, η άκρως μοναδική Απολυτότητα, δεν πρέπει να αναζητείται μέσω της αντίληψης η οποία τείνει να συλλαμβάνει την μορφή και την υπόσταση των πραγμάτων.

Αντιθέτως, πρέπει να εξετάζεται μέσω της σοφίας, η οποία τείνει να αφαιρεί την μορφή και την υπόσταση και να εμβαθύνει στην αληθινή φύση των πραγμάτων, έτσι ώστε η γαλήνη, δηλαδή το Νιμπάνα να εκδηλωθεί.

Η Συμβατική Αλήθεια και η Απόλυτη Αλήθεια είναι και οι δύο αποδεκτές, η κάθε μία στο δικό της πλαίσιο όπως αποδείχθηκε παραπάνω.

Ας υποθέσουμε ότι ένα άτομο ορκίζεται λέγοντας: «Δηλώνω ότι υπάρχει πραγματικά ένας άντρας και μια γυναίκα. Αν αυτό που έχω δηλώσει δεν είναι σωστό, να πέσει πάνω μου κακοτυχία». Ας υποθέσουμε επίσης και ότι ένα άλλο άτομο ορκίζεται λέγοντας: «Δηλώνω ότι στην πραγματικότητα δεν υπάρχει ένας άντρας και μια γυναίκα. Αν αυτό που έχω δηλώσει δεν είναι σωστό, να πέσει πάνω μου κακοτυχία».

Βέβαια, καμιά κακοτυχία δεν θα πέσει ποτέ σε κανέναν από αυτούς!

Ο λόγος είναι ο εξής: Παρ' όλο που οι δύο δηλώσεις είναι εκ διαμέτρου αντίθετες μεταξύ τους, αν τις δούμε από τις αντίστοιχες απόψεις τους, είναι και οι δύο ορθές. Η πρώτη, ορθή από την άποψη της συμβατικής χρήσης, είναι η Συμβατική Αλήθεια. Η δεύτερη, ορθή υπό την έννοια της απόλυτης σημασίας, είναι η Απόλυτη Αλήθεια.

Αν και ο σκοπός των Βουδών είναι να διδάσκουν μόνο την φύση της απόλυτης πραγματικότητας, δεν αποκλείουν τους συμβατικούς όρους από την διδασκαλία τους. Αντίθετα, τους αναφέρουν δίπλα-δίπλα με εκείνους της Απόλυτης Αλήθειας.

Για παράδειγμα, ακόμα και στην πρώτη Ομιλία, παρ' όλο που η έμφαση δίδεται στα δύο άκρα και στην Μέση Οδό, διδάσκεται ότι «τα δύο άκρα δεν πρέπει να ακολουθούνται από έναν μοναχό», όπου ο όρος «μοναχός» είναι ένας απλός ορισμός¹.

Η Σημασία των Συμβατικών Χαρακτηρισμών

Όταν ο Βούδας διδάσκει την Απόλυτη Αλήθεια, χρησιμοποιεί συμβατικούς χαρακτηρισμούς οπουδήποτε είναι απαραίτητοι. Και δεν το κάνει αυτό απλώς για να κάνει μια αντίθεση. Το κάνει διότι για τους συνηθισμένους ανθρώπους, η συμβατική αλήθεια είναι εξ' ίσου σημαντική με την απόλυτη αλήθεια.

Εάν ο Βούδας είχε διδάξει τα πράγματα μόνο με απόλυτους όρους, τότε:

Όσοι έχουν ορθή νοητική στάση, θα καταλάβουν ορθώς ότι: «ό,τι υπάρχει στον κόσμο είναι παροδικό, μη ικανοποιητικό και μη ουσιαστικό», και θα καταβάλλουν προσπάθειες να καλλιεργήσουν τον Διορατικό Διαλογισμό (*Vipassanā*), που θα τους οδηγήσει απ' ευθείας στο Νιμπάνα.

Αλλά όσοι έχουν ακατάλληλη νοητική στάση θα υποστηρίξουν το εξής: «Λέγεται ότι υπάρχουν μόνο συναθροίσματα του νου και της ύλης που υπόκεινται στην παροδικότητα, στην ανικανοποίηση και στην μη ουσιαστικότητα σε αυτόν τον κόσμο. Δεν υπάρχει εαυτός, ούτε υπάρχουν άλλα πρόσωπα. Άρα δεν μπορούν να υπάρχουν πράγματα όπως «η περιουσία μου, ο γιος μου, η γυναίκα μου», ούτε μπορεί να υπάρχουν πράγματα όπως «η περιουσία του, ο γιος του, η γυναίκα του». Ο καθένας μπορεί να χρησιμοποιήσει οτιδήποτε όπως επιθυμεί. Επειδή δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως «αυτός», δεν μπορεί να υπάρχει και τέτοιο πράγμα όπως «να τον σκοτώσεις», δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως «να κλέψεις την περιουσία του», δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως «να κάνεις κάτι κακό με την γυναίκα του».

Έτσι θα διαπράξουν φαύλες πράξεις σύμφωνα με τις άγριες επιθυμίες τους, και μετά τον θάνατό τους θα επαναγεννηθούν σε θλιβερές καταστάσεις.

Για να αποφευχθεί αυτό, οι Ομιλίες παραδίδονται ενσωματώνοντας συμβατικούς όρους. Επομένως, οι Διδασκαλίες των Ομιλιών αποτελούν αποτελεσματικά, προληπτικά μέτρα για τα όντα, έτσι ώστε να αποφευχθεί η πτώση τους στις τέσσερις θλιβερές καταστάσεις.

---

¹ Οι μεταφραστές είχαν γράψει εδώ τον όρο «ερημίτης» αντί «μοναχός» που υπονοεί ότι η βασική λέξη ήταν *samaṇa*. Η τελευταία όμως δεν αναφέρεται στην σχετική ενότητα. Μόνο ο όρος «μοναχός» αναφέρεται. Θα πρέπει να σημειωθεί περαιτέρω, ότι παρ' όλο που κανένας από τους Πέντε (δηλαδή τους συντρόφους και πρώτους μαθητές του Βούδα) δεν είχε χειροτονηθεί εκείνη την εποχή, ο Βούδας τους αναφέρει ως μοναχούς (*bhikkhu*) και όχι ως ερημίτες.

Εξ' άλλου, οι διδασκαλίες των Ομιλιών οδηγούν τα όντα σε ευτυχισμένες καταστάσεις, τέτοιες όπως είναι ο ανθρώπινος κόσμος, οι ουράνιοι θεϊκοί κόσμοι και ο κόσμος των θεών Βράχμα, διότι οι αρετές, δηλαδή η γενναιοδωρία, η ηθική και ο ηρεμιστικός διαλογισμός που ευνοούν την επαναγέννηση σε αυτές τις καταστάσεις, διδάσκονται με πολλαπλούς τρόπους στις Ομιλίες.

Για παράδειγμα, για να επιτευχθεί μια αξιόπαινη πράξη γενναιοδωρίας, πρέπει να υπάρχει ο δότης, η βούληση του δότη, ο παραλήπτης και το αντικείμενο της προσφοράς. Από αυτούς τους τέσσερεις παράγοντες, μόνον η βούληση είναι μια απόλυτη πραγματικότητα. Όλα τα υπόλοιπα είναι απλώς χαρακτηριστικά, ο αποκλεισμός των οποίων καθιστά την πράξη της γενναιοδωρίας αδύνατη. Το ίδιο ισχύει για την ηθική και τον ηρεμιστικό διαλογισμό.

Επομένως, πρέπει να σημειωθεί χωρίς καμιά αμφιβολία ότι η συμβατική αλήθεια οδηγεί σε ευτυχισμένους τόπους, όπως έχει δηλωθεί. Ο αποκλεισμός της συμβατικής αλήθειας, για να πούμε το ελάχιστο, θα αποτρέψει την εκπλήρωση των Τελειοποιήσεων που απαιτούνται για την επίτευξη της Φώτισης.

Αν και είναι αλήθεια ότι οι Διδασκαλίες των Ομιλιών του Βούδα, μπορούν από μόνες τους να κάνουν τα όντα να αποφεύγουν τις αδικίες, εφ' όσον ο ίδιος ο Βούδας έχει πει ότι υπάρχει «Εγώ», «αυτός», «δικό μου», «δικό του», «η γυναίκα μου και τα παιδιά μου», «η γυναίκα του και τα παιδιά του», κλπ., υπάρχει κίνδυνος τα όντα να προσκολληθούν έντονα στην λανθασμένη αντίληψη ότι υπάρχουν πραγματικά τέτοια πράγματα και να απομακρυνθούν σταδιακά από τις Οδούς, τους Καρπούς και το Νιμπάνα. Προκειμένου να βοηθήσει τα όντα να φτάσουν στις Οδούς, στους Καρπούς και στο Νιμπάνα, ο Βούδας έπρεπε να διδάξει την Απόλυτη Αλήθεια, όπως αυτή ενσωματώνεται στο Αμπιντάμμα.

Οι Λόγοι για την Διδασκαλία των Δύο Ειδών Αλήθειας

Η Διδασκαλία της Ομιλίας για την ύπαρξη των ατόμων και των πραγμάτων που τους ανήκουν, γίνεται σύμφωνα με όρους που χρησιμοποιούνται παγκοσμίως. Αλλά μέσω του Αμπιντάμμα, ο Βούδας έπρεπε να αφαιρέσει τις λανθασμένες απόψεις τους λέγοντας, ότι δεν υπάρχει κανένα τέτοιο πράγμα όπως «Εγώ», «αυτός», «άντρας», «γυναίκα» κλπ., και επομένως, δεν πρέπει να εκλαμβάνονται ως πραγματικά μόνο και μόνο εξ' αιτίας των συμβατικών τους ονομασιών. Διότι όλα αυτά, δεν είναι παρά μόνο παροδικά, μη ικανοποιητικά και μη ουσιαστικά.

Με αυτόν τον τρόπο, ο Βούδας εξήγησε ότι οι όροι «εγώ», «αυτός», «άντρας», «γυναίκα» κλπ., υπάρχουν μόνον ως απλοί χαρακτηρισμοί ή ως συμβατική αλήθεια, και ότι αυτά τα πράγματα δεν υπάρχουν με την απόλυτη έννοια του όρου. Εξ' ου και η ανάγκη του Βούδα να διδάξει και τα δύο είδη αλήθειας.

Η Απόλυτη Αλήθεια είναι δύο ειδών:

1) Ουσιαστική Αλήθεια και 2) Ευγενής Αλήθεια

Και οι τέσσερεις υπέρτατες πραγματικότητες, δηλαδή, νους, νοητικοί παράγοντες, ύλη και Νιμπάνα, συνιστούν την Ουσιαστική Αλήθεια επειδή είναι αληθινές με την απόλυτη έννοια του όρου.

1) Ουσιαστική Αλήθεια

(*Sabhāva Sacca*)

Στο πεδίο των εγκόσμιων υποθέσεων, υπάρχει τόσο η σωματική ευτυχία (*sukha*) όσο και η νοητική ευτυχία (*somanassa*), οι οποίες αποτελούν την Έμφυτη Αλήθεια. Όταν κάποιος έρχεται σε επαφή με ένα ευχάριστο αντικείμενο, λόγω αυτής της επαφής, αναδύεται ευτυχία μέσα του. Κανείς δεν μπορεί να το αρνηθεί και να πει: «Όχι, δεν είναι αλήθεια» ή «Όχι, δεν είναι καλό να έχεις επαφή με ένα ευχάριστο αντικείμενο». Και δεν μπορεί να το πει λόγω του ότι κάποιος είναι πραγματικά ευτυχισμένος όταν είναι σε επαφή με ένα επιθυμητό σώμα ως αντικείμενο αίσθησης (*it̥ṭha-phoṭṭhabbārammaṇa*).

Παρόμοια, όταν ο νους κάποιου βρίσκεται σε επαφή με ένα ευχάριστο νοητικό αντικείμενο, βιώνει νοητική ευτυχία. Τέτοιου είδους συναισθημα ονομάζεται αίσθημα απόλαυσης (*somanassa-vedanā*). Αυτό είναι αδιαμφισβήτητο διότι η εμφάνιση της νοητικής ευτυχίας είναι μια πραγματικότητα. Επομένως, πρέπει να θεωρηθεί ότι τόσο η ευτυχία όσο και η απόλαυση, ενυπάρχουν στις εγκόσμιες υποθέσεις.

2) Ευγενής Αλήθεια

(*Ariya Sacca*)

Όσον αφορά την Ευγενή Αλήθεια, δεν βλέπει κανείς ούτε σωματική ούτε νοητική ευτυχία και απόλαυση στις εγκόσμιες υποθέσεις.

Οι Ευγενείς Αλήθειες

(*Ariya Sacca*)

Η Ευγενής Αλήθεια αποτελείται από τέσσερα είδη αληθειών που ονομάζονται Ευγενείς Αλήθειες (*Ariya Sacca*).

α) Η Ευγενής Αλήθεια του Πόνου

(*Dukkha Ariya Sacca*)

Εάν κάποιος εμμείνει στην άποψη ότι υπάρχει σωματική και νοητική ευτυχία (*sukha*) και απόλαυση (*somanassa*) που συνθέτουν την Ουσιαστική Αλήθεια, χωρίς να μπορέσει να αποσπαστεί από την κοσμική οπτική, δεν θα καταφέρει να επιτύχει την Κατάσταση ενός Ευγενούς (*ariya*). Επομένως, κάποιος που φιλοδοξεί να γίνει Ευγενής, θα πρέπει να κάνει προσπάθειες για να δει ότι οι νοητικές καταστάσεις που ονομάζονται ευτυχία (*sukha*) και απόλαυση (*somanassa*), από την άποψη της Ουσιαστικής Αλήθειας είναι όλες ταλαιπωρία.

Αυτά τα συναισθήματα που ονομάζονται ευτυχία και απόλαυση, είναι πράγματα που δεν μπορούν να μείνουν για πάντα χωρίς αλλαγή. Μάλιστα, υπόκεινται σε αλλαγή κάθε δευτερόλεπτο. Οι συνηθισμένοι άνθρωποι λαχταρούν να βιώσουν τις απολαύσεις των ανθρώπων και των θεών, πιστεύοντας λανθασμένα ότι αυτές είναι η πηγή της ευτυχίας και της ευχαρίστησης. Αυτό το κάνουν διότι δεν γνωρίζουν ότι αυτές οι απολαύσεις είναι παροδικές και υπόκεινται σε συνεχή αλλαγή.

Αγνοούν την αληθινή φύση αυτών των απολαύσεων, διότι έχουν μικρή νοημοσύνη αλλά μεγάλη λαχτάρα. Τέτοιοι αδαείς άνθρωποι θεωρούν τις απολαύσεις διασκεδαστικές και ευχάριστες, προτού βέβαια αρχίσει η διαδικασία φθοράς και εκφυλισμού. Όταν όμως συμβεί αυτό λόγω του ότι είναι στην φύση των πραγμάτων να αλλάζουν, αυτοί οι άνθρωποι στεναχωριούνται πολύ περισσότερο απ' ό,τι όταν ήταν ευτυχισμένοι.

Για παράδειγμα, ένας φτωχός άνθρωπος θα γίνει πολύ ευτυχισμένος την στιγμή που θα μάθει ότι κέρδισε στο λαχείο. Στην συνέχεια αρχίζει την ημέρα του και ονειρεύεται πώς θα ξοδέψει και θα απολαύσει τον πλούτο του για να αναπληρώσει την προηγούμενη φτώχεια του. Ενώ φτιάχνει κάστρα στον αέρα, του συμβαίνει μια ατυχία και χάνει όλα του τα χρήματα. Μπορεί να φανταστεί κανείς πόσο δυστυχισμένος θα είναι τότε; Η θλίψη του για την απώλεια του πλούτου του, θα είναι πολύ μεγαλύτερη από την ευτυχία που ένιωσε όταν ξαφνικά έγινε πλούσιος.

Στον τομέα των εγκόσμιων υποθέσεων, τα πάντα συνδέονται με την απόλαυση και την θλίψη. Οι πέντε αισθητηριακές απολαύσεις είναι ευχάριστες για τους κοσμικούς ανθρώπους. Αλλά ο Βούδας λέει, ότι ενέχουν περισσότερο πόνο παρά απόλαυση. Ωστόσο, σε αντίθεση με τους κοσμικούς ανθρώπους, οι Μαθητές του Βούδα δεν τις βρίσκουν ευχάριστες, πόσο μάλλον ο ίδιος ο Βούδας.

Εν τούτοις, ο Βούδας δεν λέει ότι στερούνται τελείως απολαυστικότητας. Απλώς λέει ότι εμπεριέχουν ελάχιστη ευχαρίστηση και πολύ περισσότερο πόνο.

Σε κάθε περίπτωση, οι σοφοί και οι ενάρετοι πάντα εξετάζουν πρώτα εάν σε κάτι υπάρχει σφάλμα ή όχι. Αλλά ποτέ δεν εξετάζουν εάν υπάρχει απολαυστικότητα ή δυσαρέσκεια. Εάν σε κάτι υπάρχει σφάλμα, δεν ενδιαφέρονται για αυτό, ακόμα και αν είναι απολαυστικό. Αποφασίζουν ότι είναι ανεπιθύμητο για αυτούς. Εάν δεν υπάρχει σφάλμα, το θεωρούν επιθυμητό ακόμα και αν είναι δυσάρεστο.

Ας υποθέσουμε ότι λένε σε κάποιον, ότι μπορεί να κυβερνήσει μια χώρα ως Παγκόσμιος Μονάρχης μόνο για μία ημέρα, αλλά ότι την επομένη θα πρέπει να τον εκτελέσουν. Τότε δεν θα υπήρχε κανένας που θα τολμούσε ή θα ήθελε να κυβερνήσει. Από την σκοπιά ενός συνηθισμένου κοσμικού ανθρώπου, η ζωή ενός Παγκόσμιου Μονάρχη έστω και για μια ημέρα, που δεν την έχει απολαύσει ποτέ πριν, φαντάζει τελείως ελκυστική. Αλλά καθώς υπάρχει ο επικείμενος θάνατος την επόμενη ημέρα, που είναι ένα μεγάλο μειονέκτημα, δεν θα υπάρξει κανείς που να θέλει να απολαύσει έστω και για μια ημέρα την ζωή ενός τέτοιου Παγκόσμιου Μονάρχη.

Με τον ίδιο τρόπο οι Ευγενείς, βλέποντας ότι όλα είναι φθαρτά, δεν μπορούν να θεωρήσουν ως απόλαυση μια προσωρινή ευχαρίστηση η οποία εμφανίζεται μόνο για μια στιγμή πριν χαθεί οριστικά. Μπορεί κανείς να γίνει ένας Ευγενής Άνθρωπος, μόνο αν στοχάζεται ως εξής: «Δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως η ευτυχία σε αυτόν τον κόσμο. Όλα είναι παροδικά. Εφ' όσον δεν υπάρχει μονιμότητα, δεν υπάρχει και ευτυχία. Υπάρχει μόνο θλίψη».

Μόνο με την ανάπτυξη του Διορατικού Διαλογισμού ο οποίος επιτυγχάνεται μέσω της παρατήρησης ότι τα πάντα στον κόσμο έχουν την φύση της δυστυχίας, είναι δυνατόν να γίνει κάποιος Ευγενής (*ariya*).

Τα συναθροίσματα των φαινομένων τα οποία είναι το αντικείμενο αυτού του διαλογισμού, ονομάζονται Ευγενής Αλήθεια. Με άλλα λόγια, από την στιγμή που αυτοί που διαλογίζονται πάνω σε αυτά τα συναθροίσματα των εγκόσμιων φαινομένων όπως είναι πραγματικά είναι οι Ευγενείς, η αλήθεια που συνειδητοποιούν ονομάζεται Ευγενής Αλήθεια.

Σύμφωνα με την ορθή άποψη που υποστηρίζουν αυτοί που εργάζονται για την επίτευξη της Ευγενούς Κατάστασης και αυτοί που την έχουν ήδη επιτύχει, η επίγνωση ότι στους τρεις κόσμους της κυκλικής ύπαρξης δεν υπάρχει καθόλου απόλαυση παρά μόνο ταλαιπωρία, είναι μια αλήθεια. Ονομάζεται επομένως, η Ευγενής Αλήθεια του Πόνου.

Εν ολίγοις, τα πέντε συναθροίσματα της προσκόλλησης (*pañca-ūpādānakkhandha*), που ονομάζονται επίσης «φαινόμενα των τριών εγκόσμιων επιπέδων ύπαρξης», είναι όλα ταλαιπωρία και μόνο ταλαιπωρία.

Τα πέντε συναθροίσματα της προσκόλλησης είναι:

- 1) το συνάθροισμα της Ύλης (*rūpa*)
- 2) το συνάθροισμα του Αισθήματος (*vedanā*)
- 3) το συνάθροισμα της Αντίληψης (*saññā*)
- 4) το συνάθροισμα της Βούλησης ή των Νοητικών Λειτουργιών (*sañkhāra*), και
- 5) το συνάθροισμα της Συνείδησης (*viññāṇa*).

Αυτά διαμορφώνουν τα αντικείμενα της προσκόλλησης σε «Εγώ», «δικό μου», «ο Εαυτός μου» κλπ. Αυτά τα πέντε συναθροίσματα ονομάζονται η Ευγενής Αλήθεια του Πόνου.

β) Η Ευγενής Αλήθεια της Αιτίας του Πόνου

(Dukkha Samudaya Ariya Sacca)

Τα πέντε συναθροίσματα της προσκόλλησης (*pañca-ūpādānakkhandha*) που αποτελούν την Ευγενή Αλήθεια του Πόνου, δεν προκύπτουν από μόνα τους. Έχουν αιτίες από τις οποίες προκύπτουν και η πιο θεμελιώδης και πιο σημαντική από αυτές, είναι η έντονη επιθυμία ή η λαχτάρα για αντικείμενα αίσθησης.

Στον κόσμο, κάθε ον υπόκειται σε ταλαιπωρία επειδή κοπιάζει καθημερινά για τα απαραίτητα της ζωής. Και όλη αυτή η διαδικασία υποκινείται από την έντονη επιθυμία ή την λαχτάρα.

Όσο περισσότερο λαχταράει κανείς μια καλή ζωή, τόσο μεγαλύτερα είναι τα βάσανά του. Ενώ, αν είναι ικανοποιημένος με μια απλή ζωή, ζώντας απλά με τα απολύτως απαραίτητα, τα βάσανά του ελαφρύνονται σε αντίστοιχο βαθμό. Επομένως είναι σαφές, ότι η ταλαιπωρία που εσφαλμένως θεωρείται ότι είναι καλή ζωή, προκαλείται από την έντονη επιθυμία.

Τα όντα κάνουν κάθε είδους πράξεις επειδή θέλουν να έχουν όλο και καλύτερα πράγματα, όχι μόνο για την παρούσα ζωή αλλά και για τις μελλοντικές ζωές. Όταν επαναγεννιούνται σε μια νέα ύπαρξη σαν αποτέλεσμα αυτών των πράξεων, η πραγματική αιτία της νέας γέννησης είναι η έντονη επιθυμία που παρακινεί αυτές τις πράξεις.

Η έντονη επιθυμία ή η λαχτάρα, ονομάζεται η Ευγενής Αλήθεια της Αιτίας του Πόνου, επειδή ακριβώς αυτή η έντονη επιθυμία είναι η προέλευση των βασάνων (*ūpādānakkhandha*) στην νέα γέννηση. Με άλλα λόγια, η έντονη επιθυμία είναι η αληθινή αιτία των συναθροισμάτων που προκαλούν τα βάσανα.

Αυτή η Ευγενής Αλήθεια της Αιτίας του Πόνου (*Dukkha Samudaya Ariya Sacca*), αναφέρεται επίσης, εν συντομία, ως η Αλήθεια της Αιτίας (*Samudaya-Sacca*).

γ) Η Ευγενής Αλήθεια της Παύσης του Πόνου

(*Dukkha Nirodha Ariya Sacca*)

Η έντονη επιθυμία που ονομάζεται η Αλήθεια της Αιτίας του Πόνου, σαν την ρητίνη του Σιδηρόδεντρου, προσκολλάται σε διάφορα εγκόσμια αντικείμενα αίσθησης, αλλά δεν μπορεί να δημιουργήσει προσκόλληση στο Νιμπάνα όπως οι μύγες δεν μπορούν να πλησιάσουν ένα πυρωμένο σίδερο,.

Ο λόγος για αυτό είναι ότι η Ύψιστη Πραγματικότητα, το Νιμπάνα, το Απόλυτο Στοιχείο, δεν είναι ελκυστικό από την σκοπιά της έντονης επιθυμίας.

Για να το εξηγήσω: Η έντονη επιθυμία προκύπτει από το αίσθημα όπως έχει δηλώσει ο Βούδας στην θεωρία της Εξαρτώμενης Γένεσης (*paṭicca-samuppāda*): «Με το αίσθημα ως προϋπόθεση, προκύπτει η έντονη επιθυμία» (*vedanā-paccayā taṇhā*), και συνεπώς η έντονη επιθυμία οφείλει την ύπαρξή της στο αίσθημα.

Όμως το Απόλυτο Στοιχείο, το Νιμπάνα, δεν έχει καμία σχέση με το αίσθημα, διότι δεν είναι το είδος της ευτυχίας που πρέπει να γίνει αντιληπτή μέσω αισθήματος. Είναι μόνο γαλήνια ευτυχία (*santi-sukha*).

Τότε τίθεται το ερώτημα: «Μπορεί το Νιμπάνα που είναι εντελώς απαλλαγμένο από αισθήματα, να είναι συμπαθές και επιθυμητό;» Εάν κάποιος το ρωτήσει αυτό, το κάνει επειδή νομίζει ότι τα αισθήματα είναι η πραγματική ευτυχία, ή επειδή δεν θεωρεί ότι η γαλήνια ευτυχία είναι η πραγματική ευτυχία.

Η απάντηση είναι:

Υπάρχουν δύο είδη ευτυχίας: Η ευτυχία που προέρχεται από το αίσθημα (*vedayita-sukha*) και η ευτυχία που προέρχεται από την γαλήνη (*santi-sukha*).

Δείτε εδώ ένα παράδειγμα:

Ας υποθέσουμε ότι υπάρχει ένας πλούσιος άνθρωπος που του αρέσει το φαγητό και ξοδεύει πολλά για να τρέφεται με πολυτελείς λιχουδιές. Και υπάρχει κι ένας *βιτζάνταρα* (*Vijjādhara*), δηλαδή ένας άνθρωπος που είναι προικισμένος με την υπερφυσική δύναμη να επιβιώνει χωρίς φαγητό, ο οποίος μπορεί να θεωρεί την τροφή του πλούσιου αηδιαστική, πόσο μάλλον ελκυστική.

Εάν ρωτήσουμε: «Από αυτούς τους δύο, ποιος είναι πιο ευτυχισμένος όσον αφορά το φαγητό;»

Οι άνθρωποι που διέπονται από έντονη επιθυμία, θα πουν ότι ο πλούσιος είναι πιο ευτυχισμένος επειδή απολαμβάνει πολύ και πλούσιο φαγητό όποτε θέλει, ενώ ένας *βιτζάνταρα* δεν απολαμβάνει τίποτα. Και θα το πουν αυτό, διότι όντας κυριευμένοι οι ίδιοι από έντονη επιθυμία, πιστεύουν ότι αυτό το συναίσθημα που διεγείρει την έντονη επιθυμία είναι κάτι εκτιμητέο.

Οι ευφυείς άνθρωποι, από την άλλη μεριά, θα πουν ότι ο *βιτζάνταρα* είναι πιο ευτυχισμένος. Και θα το πουν αυτό, επειδή αντιλαμβάνονται ότι ο πλούσιος άντρας με τον εκλεπτυσμένο ουρανίσκο, πρέπει πρώτα να αναζητήσει περίπλοκα τρόφιμα. Αφού τα αποκτήσει, κατακλύζεται στην συνέχεια από τις προσπάθειες για τις απαραίτητες προετοιμασίες (*paṭisañkhāraṇa-dukkha*), αλλά και από την λαχτάρα για καινούργιες γεύσεις (*āsā-dukkha*). Για να απολαύσει την ευτυχία που προκύπτει από το αίσθημα (*vedayita-sukha*), πρέπει να επιβαρυνθεί με αυτά τα δίδυμα βάσανα (*dukkha*). Δεν υπάρχει διαφυγή από αυτά.

Ένας *βιτζάνταρα* όμως δεν έχει τέτοια βάσανα και ζει ευτυχισμένος χωρίς να έχει καμία σχέση με το φαγητό. Δεν υπάρχει ίχνος ανησυχίας στην ευτυχία του η οποία είναι απόλυτη. Έτσι οι ευφυείς θα πουν ότι αυτός είναι ο πιο ευτυχισμένος.

Οι άνθρωποι της επιθυμίας λένε ότι ένας πλούσιος είναι πιο ευτυχισμένος, επειδή δεν αντιλαμβάνονται κανένα από τα προβλήματα του πλούσιου. Το μόνο που βλέπουν είναι η απόλαυσή του από το φαγητό. Δεν έχουν καλή εντύπωση για την ειρηνική ζωή του *βιτζάνταρα* που δεν χρειάζεται να τρώει καθόλου. Αντιθέτως, ζηλεύουν τον τρόπο ζωής ενός πλούσιου και θέλουν να γίνουν κι αυτοί πλούσιοι.

Κατά τον ίδιο τρόπο, η ίδια η έντονη επιθυμία, δεν έχει μεγάλη γνώμη ούτε και καμία διάθεση ή λαχτάρα για την ευτυχία που προέρχεται από την Γαλήνη (*santisukha*), το Απόλυτο Νιμπάνα, το οποίο είναι απαλλαγμένο από κάθε συναίσθημα και είναι πράγματι Ειρήνη.

Σε σχέση με αυτό, η τρίτη Σούττα της *Āṅguttara Nikāya* «Ομιλία για την Ευτυχία της Ειρήνης του Νιμπάνα» (*Nibbāna-sukha-sutta*, AN 9.34), λέει:

Κάποτε, ο Σεβάσμιος Σαριπούττα, ενώ στεκόταν ανάμεσα στους μοναχούς (*bhikkhus*), είπε: «Φίλοι μου, το Νιμπάνα είναι πράγματι ευτυχία. Το Νιμπάνα είναι πράγματι ευτυχία».

Τότε, ο Σεβάσμιος Ουντάγι (Udāgi) τον ρώτησε: «Πώς μπορεί το Νιμπάνα να είναι ευτυχία, φίλε Σαριπούττα, αν δεν υπάρχει εκεί κανένα συναίσθημα;»

Ο Σεβάσμιος Σαριπούττα απάντησε: «Φίλε μου Ουντάγι, το ότι το Νιμπάνα στερείται συναισθήματος είναι από μόνο του ευτυχία».

Οι συνηθισμένοι κοσμικοί άνθρωποι που στερούνται νοημοσύνης, θεωρούν ότι τα πέντε συναθροίσματα, δηλαδή η Ευγενής Αλήθεια του Πόνου, είναι ευτυχία.

Οι ευφυείς κοσμικοί άνθρωποι και οι Ευγενείς, θεωρούν την παύση των πέντε συναθροισμάτων, σαν την κατάσβεση μιας μεγάλης πυρκαγιάς, δηλαδή ευτυχία.

Για να εξηγήσουμε στους κοσμικούς ανθρώπους με χαμηλή νοημοσύνη, την υπεροχή της ευτυχίας που προέρχεται από την παύση και την εξαφάνιση των πέντε συναθροισμάτων, παραθέτουμε την ακόλουθη παρομοίωση:

Ένας ασθενής που πάσχει από χρόνιο, οξύ μετεωρισμό¹, παίρνει μια δόση φαρμάκου από έναν πολύ καλό γιατρό, και ως συνέπεια θεραπεύεται πλήρως από την ασθένειά του. Μπορεί να φανταστεί κανείς πόσο χαρούμενος είναι; Εκείνη την στιγμή, δεν έχει καμία ευχάριστη αίσθηση. Αυτό που βιώνει είναι απλώς η εξαφάνιση της ταλαιπωρίας από τον μετεωρισμό. Σίγουρα όμως είναι χαρούμενος γνωρίζοντας ότι: «Το πρόβλημά μου τέλειωσε τώρα!», καθώς τα βάσανά του έπαψαν να τον ταλαιπωρούν. Το πρόβλημα του μετεωρισμού δεν είναι τίποτα σε σύγκριση με τα βάσανα της Σανσάρα. Όταν κάποιος απολαμβάνει την εξαφάνιση αυτού του ασήμαντου προβλήματος όπως ο μετεωρισμός, είναι δυνατόν να μην απολαμβάνει την εξαφάνιση της τεράστιας δυστυχίας της Σανσάρα; Σίγουρα θα είναι κατενθουσιασμένος!

Νιμπάνα

Τι είναι το Νιμπάνα, η παύση του πόνου; Όταν αυτό το Απόλυτο Στοιχείο (*asankhata-dhātu*), η μοναδική Ύψιστη Πραγματικότητα, που έχει τα χαρακτηριστικά της γαλήνης, επιτυγχάνεται μέσω της τετραπλής γνώσης της Οδού, όλες οι νοητικές μολύνσεις που αριθμούν τις 1.500, εξαλείφονται τελείως και δεν εγείρονται ποτέ ξανά. Σε οποιαδήποτε ύπαρξη, όταν επιτευχθεί η Οδός για να γίνει κανείς Άραχατ (*arahatta-magga*), τα βάσανα, υπό την μορφή των πέντε συναθροισμάτων παύουν μια για πάντα αμέσως μετά τον θάνατο, όπως ακριβώς σβύνει ένας σωρός φωτιάς. Δεν υπάρχει πλέον επαναγέννηση σε κανέναν από τους κόσμους της ύπαρξης.

Αυτό το Απόλυτο Στοιχείο, η μοναδική Ύψιστη Πραγματικότητα, η οποία έχει τα χαρακτηριστικά της Γαλήνης και όλα τα μοναδικά γνωρίσματα που αναφέρθηκαν παραπάνω, ονομάζεται Νιμπάνα.

Οι κοσμικοί άνθρωποι δεν γνωρίζουν καλά την φύση του Νιμπάνα όπως οι Ευγενείς. Εάν πουν ή γράψουν κάτι για το Νιμπάνα με σκοπό να κάνουν τους άλλους να το καταλάβουν, χωρίς όμως οι ίδιοι να γνωρίζουν το Νιμπάνα όπως το γνωρίζουν οι Ευγενείς, μπορεί να κάνουν λάθος. Εδώ, ακόμα κι όταν μιλούν για ένα κοινό αντικείμενο που ενώ το έχουν γνωρίσει μόνο μέσα από τα βιβλία, μιλούν για αυτό λες και το έχουν δει με τα ίδια τους τα μάτια, είναι πιθανόν να κάνουν λάθος. Πόσο μάλλον να μιλούν για το Νιμπάνα.

Οι απλοί κοσμικοί άνθρωποι που δεν είναι σε θέση να δουν κάθε πτυχή του Νιμπάνα όπως οι Ευγενείς, θα πρέπει να μιλούν για το Νιμπάνα μόνο με τον προαναφερθέντα τρόπο.

---

¹ Ο μετεωρισμός ή τυμπανίτις είναι σύμπτωμα ασθένειας του πεπτικού συστήματος που εκδηλώνεται με συσσώρευση αερίων στο έντερο, κυρίως στο παχύ έντερο, σπάνια στο στομάχι και σπανιότερα στην κοιλιακή χώρα (περιτόναιο).

Όταν το Νιμπάνα εξετάζεται ως προς το τι είναι ή με τι μοιάζει, εκείνοι που δεν έχουν καταλάβει τι είναι πραγματικά, είναι πιθανόν να θεωρήσουν το Νιμπάνα ως ένα είδος άφθαρτης χώρας ή πόλης. Όταν σε μια Ομιλία ή σε μια τελετή σπονδής νερού, το Νιμπάνα αναφέρεται σαν μια ασφαλής πόλη, είναι απλώς μια μεταφορά. Το Νιμπάνα δεν είναι ούτε πόλη, ούτε χώρα. Ωστόσο υπάρχουν κάποιοι που πιστεύουν και λένε ότι το Νιμπάνα είναι μια πόλη όπου όσοι έχουν περάσει σε αυτήν ζουν ευτυχισμένοι, με τον νου και το σώμα τους απαλλαγμένα από γηρατειά, αρρώστιες και θάνατο.

Η αλήθεια είναι ότι το πέρασμα των Πλήρως Αυτοφωτισμένων Βουδών (*Sammā Sambuddhas*), των Μοναχικών Βουδών (*Pacceka Buddhas*) και των Άξιων (*Arahats*) στο Νιμπάνα, σημαίνει την πλήρη παύση των πέντε συναθροισμάτων του νου και της ύλης κατά την στιγμή του θανάτου τους στην τελευταία τους ζωή. Δεν θα εμφανιστούν ποτέ ξανά σε κανέναν κόσμο ύπαρξης.

Το Νιμπάνα είναι η Απόλυτη Πραγματικότητα που είναι το αντικείμενο της Οδού και του Καρπού. Το Πάρι-νιμπάνα (*Parinibbāna*)¹ είναι η ολοκληρωτική παύση των υλικών και νοητικών συναθροισμάτων, τα οποία δεν θα υπάρξουν ποτέ ξανά. Το πέρασμά τους στο Νιμπάνα δεν σημαίνει ότι μπαίνουν στην πόλη του Νιμπάνα. Δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως η πόλη του Νιμπάνα.

Όταν οι άνθρωποι εκτελούν αξιέπαινες πράξεις, οι δάσκαλοί τους τους παροτρύνουν να προσεύχονται για το Νιμπάνα. Παρ' όλο που ακολουθούν την συμβουλή και το κάνουν, γενικά δεν γνωρίζουν καλά τι σημαίνει Νιμπάνα. Έτσι δεν είναι και πολύ ενθουσιασμένο με αυτό. Για αυτό οι δάσκαλοι τους ζητούν να προσεύχονται για την εξάλειψη όλου των βασάνων και της θλίψης, διότι οι αφοσιωμένοι θα το καταλάβουν πλήρως και θα προσευχηθούν με ενθουσιασμό και σοβαρότητα.

Δύο Είδη Νιμπάνα

Ας υποθέσουμε ότι υπάρχει ένα πολύ ακριβό ένδυμα. Όταν ο ιδιοκτήτης του είναι ζωντανός, λέμε: «Αυτό είναι ένα εξαιρετικό ρούχο που χρησιμοποιείται από κάποιον». Όταν ο ιδιοκτήτης πεθαίνει, λέμε: «Αυτό είναι ένα εξαιρετικό ρούχο που δεν το χρησιμοποιεί κανένας». Το ίδιο ένδυμα δηλαδή, χαρακτηρίζεται ανάλογα με τον χρόνο που ο χρήστης είναι ζωντανός ή με τον χρόνο που είναι πεθαμένος.

Παρόμοια, το Απόλυτο Στοιχείο, η Ύψιστη Πραγματικότητα του Νιμπάνα, που έχει το χαρακτηριστικό της Γαλήνης και το οποίο είναι το αντικείμενο πάνω στο οποίο διαλογίζονται οι Σεβάσμιοι όπως ο Σαριπούττα, μέσω των Οδών και των Καρπών, ονομάζεται «Νιμπάνα με τα Πέντε Συναθροίσματα να Παραμένουν» (*sa-upādisesa-nibbāna*) πριν τον θάνατό τους.

---

¹ Ο Bhikkhu Nyanadassana Mahā Thera, αναφέρει ότι το Νιμπάνα μπορεί να βιωθεί από τους Μη Επιστρέφοντες (*Anāgāmi*), τους Άξιους (*Arahats*), και τους Βούδες, ενώ είναι ακόμα εν ζωή. Το *Parinibbāna* είναι η κατάσταση της ολοκληρωτικής και μόνιμης παύσης των πέντε συναθροισμάτων του νου και της ύλης, που βιώνεται μετά τον σωματικό θάνατο.

Μετά τον θάνατό τους ωστόσο, δεδομένου ότι τα πέντε συναθροίσματα που στοχάζονται το Νιμπάνα δεν υπάρχουν πλέον, ονομάζεται «Νιμπάνα με τα Πέντε Συναθροίσματα να μην Παραμένουν» (*anupādisesa-nibbāna*).

Η Γαλήνη του Νιμπάνα επιδιώκεται, μόνον όταν συλλογίζεται κανείς επάνω της, αφού ξεπεράσει πρώτα την έντονη επιθυμία μέσω της σοφίας. Το γεγονός ότι η Γαλήνη του Νιμπάνα είναι κάτι που πρέπει πραγματικά να το επιδιώκει κανείς, δεν θα γίνει κατανοητό αν η έντονη επιθυμία κυριαρχεί στην σκέψη του και δεν υπερνικάται από την σοφία.

Τρία Είδη Νιμπάνα

Το Νιμπάνα είναι επίσης τριών ειδών σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά του τα οποία εκδηλώνονται με σαφήνεια σε αυτό:

- 1) Νιμπάνα που είναι κενό (*suññata-nibbāna*).
- 2) Νιμπάνα που είναι απαλλαγμένο από αιτίες (*animitta-nibbāna*).
- 3) Νιμπάνα που είναι απαλλαγμένο από έντονη επιθυμία (*appañihita-nibbāna*).

1. Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι ότι το Νιμπάνα είναι απαλλαγμένο από όλα τα εμπόδια (*palibodha*). Επομένως ονομάζεται «Νιμπάνα που Είναι Κενό» (*suññata-nibbāna*).

2. Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι το Νιμπάνα είναι απαλλαγμένο από συνείδηση (*citta*), από νοητικούς παράγοντες (*cetasika*), και από ύλη (*rūpa*), τα οποία ως συνθηκοκρατημένα πράγματα είναι η αιτία των νοητικών μολύνσεων. Τα συνθηκοκρατημένα πράγματα, είτε νοητικά είτε υλικά, δεν μπορούν να προκύψουν μόνο μεμονωμένα και χωρίς να συνδιάζονται μεταξύ τους.

Τα υλικά πράγματα εμφανίζονται μόνον όταν τουλάχιστον οκτώ από αυτά σχηματίζουν έναν συνδυασμό. Γι' αυτό άλλωστε ονομάζονται μονάδες των οκτώ (*aṭṭha-kalāpa*).

Τα νοητικά πράγματα επίσης, προκύπτουν μόνον όταν τουλάχιστον οκτώ στοιχεία σχηματίζουν έναν συνδυασμό. Με αυτό εννοείται η πενταπλή συνείδηση (*pañca-viññāṇa*).

Όταν τέτοιοι συνδυασμοί νοητικών και υλικών συστατικών οι οποίοι συγκεντρώνονται για να σχηματίσουν ένα σύνολο, θεωρούνται λανθασμένα ως «ο εαυτός μου», «το σώμα μου», «ένα ουσιαστικό πράγμα», προκαλούν νοητικές μολύνσεις όπως έντονη επιθυμία, μίσος, και αυταπάτη. Τα συνθηκοκρατημένα πράγματα επομένως, είναι γνωστά ως βάση ή αιτία (*nimitta*). Ειδικότερα, η εγκόσμια συνείδηση, οι νοητικοί παράγοντες και η ύλη, ονομάζονται βάση ή αιτία.

Στο Νιμπάνα ωστόσο δεν υπάρχουν τέτοιες έννοιες πραγμάτων όπως «ο εαυτός μου» ή «το σώμα μου», που προκαλούν την εμφάνιση νοητικών μολύνσεων.

Εξ' ου και το όνομα «Νιμπάνα Απαλλαγμένο από Αιτίες» (*animitta-nibbāna*).

3. Το τρίτο χαρακτηριστικό είναι ότι το Νιμπάνα είναι απαλλαγμένο από έντονη επιθυμία (*taṇhā*). Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, στο Νιμπάνα δεν υπάρχει τίποτα που να λαχταράς γι' αυτό.

Το Νιμπάνα δεν είναι αντικείμενο έντονης επιθυμίας. Ως εκ τούτου, ονομάζεται «Νιμπάνα Απαλλαγμένο από Επιθυμία» (*appañihita-nibbāna*).

Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν, υπάρχουν τρία είδη Νιμπάνα σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά του.

Αυτή η Ευγενής Αλήθεια της Παύσης του Πόνου, ονομάζεται εν συντομία, Αλήθεια της Παύσης (*nirodha-sacca*). Αυτή η Αλήθεια της Παύσης είναι το μη Συνθηκοκρατημένο (*asañkhata*) Στοιχείο. Δεν εξαρτάται από κανέναν νοητικό παράγοντα.

Συνεπώς, στην «Απαρίθμηση των Φαινομένων» (*Dhamma-sañgaṇī*)¹, αυτή η Αλήθεια της Παύσης, το μη Συνθηκοκρατημένο Στοιχείο, η Απόλυτη Πραγματικότητα του Νιμπάνα, ονομάζεται ένα μη Αιτιοκρατημένο Φαινόμενο (*appaccaya-dhamma*), ή ένα μη Συνθηκοκρατημένο Φαινόμενο (*asañkhata-dhamma*).

δ) Η Ευγενής Αλήθεια της Οδού για την Παύση του Πόνου (*dukkha-nirodha-gāminī-paṭipadā*)

Παρ' όλο που το Νιμπάνα είναι α) χωρίς αιτία, β) δεν εξαρτάται από καμιά αιτία και γ) υπάρχει πάντα, δεν είναι δυνατόν να συνειδητοποιήσουμε την γαλήνη του χωρίς αιτία. Μπορεί να γίνει αντιληπτό μόνο μέσω κάποιας αιτίας. Αυτή η αιτία δεν είναι άλλη από την Ευγενή Πρακτική. Επομένως, η Ευγενής Πρακτική που οδηγεί στο Νιμπάνα, την Παύση του Πόνου, ονομάζεται «Εφαρμογή της Πρακτικής που Οδηγεί στην Παύση του Πόνου» (*dukkha-nirodha-gāminī-paṭipadā*).

Η Μέση Οδός (*Majjhima Patipadā*)

Το να ζούμε στην απόλαυση των ηδονικών απολαύσεων στον κόσμο και να εκπληρώνουμε τις απαιτήσεις της έντονης επιθυμίας, δεν είναι ο δρόμος για την επίτευξη του Νιμπάνα που είναι η παύση της ταλαιπωρίας. Είναι απλώς μια επαίσχυντη πρακτική που ονομάζεται αφοσίωση στην ευχαρίστηση και στην ευτυχία των ηδονικών απολαύσεων (*kāma-sukhallikānuyoga*).

Οι προσπάθειες που καταβάλει κάποιος για να κάνει τον εαυτό του να υποφέρει, εκθέτοντας το σώμα του στην φωτιά ή τον ήλιο και κρατώντας το χέρι του συνεχώς σηκωμένο, με σκοπό να αποτρέψει την εμφάνιση των νοητικών μολύνσεων, δεν αποτελούν τον δρόμο για το Νιμπάνα, την παύση του πόνου. Είναι απλώς άλλη μία επαίσχυντη πρακτική που ονομάζεται αφοσίωση στην αυτοτιμωρία (*atta-kilamathānuyoga*).

---

¹ Το *Dhammasaṅgani* είναι μέρος του Κανόνα Πάλι του Βουδδισμού Τεραβάντα. Είναι το πρώτο από τα επτά βιβλία της Συλλογής του Αμπιντάμμα, που είναι μία από τις τρεις Συλλογές του Τριμελούς Κανόνα.

Η αποφυγή της αυτοεπιείκειας απέναντι στις ηδονικές απολαύσεις από την μια πλευρά και η αποφυγή της αυτοτιμωρίας από την άλλη, ακολουθώντας μόνο την μέση οδό που δεν είναι ούτε πολύ άνετη ούτε πολύ κοπιαστική, όπως η χορδή μιας άρπας που δεν είναι ούτε πολύ τεντωμένη ούτε πολύ χαλαρή, είναι η πρακτική που σίγουρα οδηγεί στο Νιμπάνα. Αυτή η πρακτική που δεν είναι ούτε εύκολη ούτε δύσκολη, ονομάζεται Μέση Οδός ή Μέθοδος (*majjhima-paṭipadā*).

Αυτή η Μέση Οδός ή Μέθοδος ονομάζεται η Οδός (*Magga*), ο Δρόμος που οδηγεί στο Νιμπάνα. Οι λανθασμένες απόψεις κλπ. που δεν είναι ευεργετικές, ονομάζονται οδός προς κακό προορισμό (*duggati-magga*) ή απλώς λανθασμένη οδός (*micchā-magga*), διότι οδηγούν στις τέσσερις δυστυχισμένες καταστάσεις (*apāya*). Οι ορθές απόψεις κλπ. που είναι εγκόσμιες και ευεργετικές ονομάζονται οδός για καλό προορισμό (*sugati-magga*) ή ορθή οδός (*sammā-magga*) διότι οδηγούν στο Νιμπάνα.

Το Σχόλιο στην «Ανάλυση των Αληθειών» (*Sacca Vibhanga*, Vibh 4), εξηγεί ότι αυτοί οι παράγοντες όπως η ορθή άποψη κλπ. που αποτελούν την συνείδηση της Οδού, ονομάζονται Οδός (*Magga*) επειδή αναζητούνται από εκείνους που φιλοδοξούν να επιτύχουν το Νιμπάνα, επειδή αυτοί οι παράγοντες οδηγούν στο Νιμπάνα και επειδή βρίσκουν τον δρόμο τους προς το Νιμπάνα αφού εξαλείψουν τις νοητικές μολύνσεις.

Αυτή η Οδός δεν αποτελείται από έναν παράγοντα μόνο. Αποτελείται από οκτώ παράγοντες όπως θα φανεί παρακάτω. Για αυτό και ονομάζεται η Οδός των Οκτώ Συστατικών Στοιχείων (*aṭṭhaṅgika-magga*) ή η Ευγενής Οκταμελής Οδός.

Αυτά τα οκτώ μέλη ή συστατικά είναι:

1. Ορθή Άποψη (*sammā-diṭṭhi*). Είναι η Γνώση της Αλήθειας του Πόνου, η Γνώση της Αλήθειας της Αιτίας του Πόνου, η Γνώση της Αλήθειας της Παύσης του Πόνου, και η Γνώση της Αλήθειας της Οδού που οδηγεί στην Παύση του Πόνου. Επομένως είναι η τετραμελής Γνώση.
2. Ορθή Σκέψη (*sammā-sañkappa*). Υπάρχουν τρία είδη ορθής σκέψης: α) Σκέψη για την απελευθέρωση του εαυτού από νοητικές μολύνσεις της ηδονής (*kilesa-kāma*) και ηδονικά αντικείμενα (*vatthu-kāma*), όπως έχει εξηγηθεί στην ενότητα σχετικά με την Τελειοποίηση της Απάρνησης (*nekkhama-pāramī*). β) Σκέψη μη κακοβουλίας, και γ) Σκέψη για την μη βλάβη των άλλων.
3. Ορθή Ομιλία (*sammā-vācā*). Είναι η αποχή από τα τέσσερα είδη λανθασμένης ομιλίας.
4. Ορθή Πράξη (*sammā-kammanta*). Είναι η αποχή από τα τρία είδη φαύλων πράξεων.
5. Ορθός Βιοπορισμός (*sammā-ājīva*). Είναι η αποχή από τους επτά φαύλους τρόπους διαβίωσης.

6. Ορθή Προσπάθεια (*sammā-vāyāma*). Υπάρχουν τέσσερα είδη ορθής προσπάθειας: α) Προσπάθεια να αποτραπεί η εμφάνιση του κακού που δεν έχει ακόμα εμφανισθεί. β) Προσπάθεια να απομακρυνθεί το κακό που έχει ήδη εμφανισθεί. γ) Προσπάθεια να επιτευχθεί η εμφάνιση του καλού που δεν έχει προκύψει ακόμα. δ) Προσπάθεια να διατηρηθεί και να αναπτυχθεί περαιτέρω το καλό που έχει ήδη εμφανισθεί.
7. Ορθή Μνήμη, Ενσυνειδητότητα, Επίγνωση (*sammā-sati*). Το να έχει κάποιος επίγνωση του σώματός του, των συναισθημάτων του, της συνείδησής του, των νοητικών του εμποδίων, κλπ.
8. Ορθή Αυτοσυγκέντρωση (*sammā-samādhī*). Είναι η πρώτη, η δεύτερη, η τρίτη και η τέταρτη διαλογιστική απορρόφηση ή έκσταση (*jhāna*).

Αυτά τα οκτώ συστατικά δεν αναδύονται ταυτόχρονα στα πεδία της καθημερινότητας, αλλά προκύπτουν σε συνδιασμό μεταξύ τους όσο το δυνατόν περισσότερο. Όταν όμως φτάνουν στο υπερκόσμιο επίπεδο, εμφανίζονται και τα οκτώ ταυτόχρονα. Αυτά τα οκτώ συστατικά που εμφανίζονται ταυτόχρονα την στιγμή της επίτευξης της Υπερκόσμιας Οδού, είναι τα μόνα που ονομάζονται συλλογικά ως η Ευγενής Αλήθεια της Οδού. Έτσι, η Ευγενής Αλήθεια της Οδού που οδηγεί στην Παύση του Πόνου, δεν είναι άλλη από την ομάδα των οκτώ παραγόντων που αρχίζουν με την Ορθή Άποψη και που προκύπτουν ως ένα σύνολο ταυτοχρόνως. Η Οδός που συμπεριλαμβάνεται μαζί με την Καρποφορία και το Νιμπάνα στην συλλογή των υπερκόσμιων φαινομένων (*magga-phala nibbāna*) αντιπροσωπεύει όλα αυτά τα οκτώ συστατικά που αποτελούν την Ευγενή Αλήθεια της Οδού που οδηγεί στην Παύση του Πόνου.

Η Αλήθεια της Μάθησης και η Αλήθεια της Πρακτικής Εφαρμογής (*Pariyatti-sacca*) και (*Patipatti-sacca*)

Οι αλήθειες που έχουμε συζητήσει μέχρι τώρα, είναι εκείνες που μαθαίνουμε μέσα από τις Γραφές (*Pariyatti-sacca*). Αλλά αυτό που μετράει πραγματικά ως Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας, είναι η Αλήθεια της Πρακτικής (*Patipatti-sacca*) η οποία εκπληρώνεται από τους Ευγενείς, όπως είναι οι Μποντισάττας και άλλοι.

Η Αλήθεια της Πρακτικής είναι ο ειλικρινής λόγος ή το να λες την αλήθεια (*vacī-sacca*). Το να εκπληρώσει κάποιος αυτήν την πρακτική, είναι η εκπλήρωση της Τελειοποίησης της Φιλαλήθειας. Είναι η προφορική αλήθεια που εκπληρώνουν ιδιαίτερα οι Μποντισάττας και άλλα Ευγενή άτομα, και η οποία είναι τριών ειδών:

1. Η Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνεται πιστευτός από τους άλλους (*sadda-hāpana-sacca*).
2. Η Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου (*icchā-pūraṇa-sacca*).
3. Η Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να αποφεύγεται η ψευδολογία (*musāviraṃaṇa-sacca*).

Ας τις εξετάσουμε αναλυτικά:

**(1) Η Αλήθεια που Λέγεται Έτσι Όστε,
Κάποιος να Γίνεται Πιστευτός Από τους Άλλους**
(*sadda-hāraṇa-sacca*)

Από αυτές τις τρεις αλήθειες, ο τρόπος με τον οποίον οι Μποντισάππας εκπληρώνουν την «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνεται πιστευτός από τους άλλους», αναφέρεται στην Ιστορία Γέννησης για τους «Μίσχους του Λωτού» (*Bhisa-jātaka*, Ja 488). Την πλήρη ιστορία της Ιστορίας Γέννησης για τους «Μίσχους του Λωτού» μπορείτε να την διαβάσετε στο βιβλίο Ιστορίες Γέννησης (*Jātaka*). Η ιστορία εν συντομία είναι ως ακολούθως.

Η Ιστορία Γέννησης για τους Μίσχους του Λωτού

Κάποτε, ένας νεαρός Βραχμάνος ονόματι Μέγας Κάντσανα (*Mahā Kaṅcana*), που είχε γεννηθεί στην πόλη του Βαρανάσι, αποσύρθηκε σε ένα δάσος, μαζί με δέκα συντρόφους, συμπεριλαμβανομένων των νεαρών αδελφών του, της νεαρής αδελφής του, ενός υπηρέτη, μιας υπηρέτριας και ενός φίλου. Έφτιαξαν τα καταλύματά τους σε κατάλληλη απόσταση κοντά σε μια λίμνη με λωτούς και ζούσαν από τα φρούτα που μάζευαν.

Στην αρχή, έβγαιναν όλοι μαζί να ψάξουν για φρούτα. Μιλώντας μεταξύ τους, συμπεριφέρονταν σαν άνθρωποι της πόλης ή του χωριού και όχι σαν αναχωρητές κάτοικοι του δάσους.

Για να θέσει τέλος σε αυτήν την δυσάρεστη κατάσταση, ο μεγαλύτερος αδελφός, ο Μέγας Κάντσανα είπε: «Εγώ θα βγαίνω μόνος μου για να μαζεύω φρούτα. Εσείς όλοι μείνετε πίσω για να εξασκηθείτε στο Ντάμμα ήσυχα».

Τότε οι αδελφοί του είπαν: «Είσαι ο αρχηγός όλων μας. Δεν είναι σωστό να μαζεύεις εσύ τα φρούτα για εμάς. Ούτε η αδελφή μας και η υπηρέτρια πρέπει να το κάνουν διότι είναι γυναίκες. Αλλά εμείς οι υπόλοιποι οκτώ μπορούμε να το κάνουμε αυτό εκ περιτροπής».

Αυτό έγινε αποδεκτό από όλους και έτσι οι οκτώ άντρες της ομάδας μάζευαν φρούτα εκ περιτροπής για να τους ταΐσουν όλους.

Καθώς περνούσε ο καιρός, ήταν τόσο ικανοποιημένοι που δεν τους ενδιέφεραν πλέον τα φρούτα αλλά μάζευαν τους βρώσιμους μίσχους των λωτών από την κοντινή λίμνη και τους μοίραζαν μεταξύ τους με τον ίδιο τρόπο. Κάθε φορά, αυτός που ήταν η σειρά του να εκτελέσει το καθήκον του, έφερνε τους μίσχους των λωτών στην καλύβα που η σκεπή της ήταν φτιαγμένη από φύλλα, και τους μοίραζε σε έντεκα μερίδες.

Ο μεγαλύτερος από αυτούς έπαιρνε πρώτος την μερίδα του, και αφού χτυπούσε το πέτρινο τύμπανο, πήγαινε πίσω στο μέρος του να φάει ειρηνικά και να συνεχίσει την πρακτική του.

Όταν το επόμενο σε θέση άτομο άκουγε τον ήχο του πέτρινου τυμπάνου, πήγαινε να πάρει την μερίδα του, και χτυπούσε το τύμπανο με την σειρά του. Με αυτόν τον τρόπο έπαιρναν το φαγητό τους ο ένας μετά τον άλλον, εκτός αν υπήρχε κάποιος ειδικός λόγος.

Η εξάσκησή τους ήταν τόσο αυστηρή, που έκανε τον θρόνο του Σάκκα, του Βασιλιά των Θεών, να τρέμει. Ο Σάκκα έψαξε να μάθει την αιτία για αυτό και τελικά την έμαθε. Όμως είχε αμφιβολίες για το κατά πόσον αυτοί οι άνθρωποι ήταν πραγματικά αποκομμένοι από τις ηδονικές απολαύσεις.

Για να ερευνήσει το θέμα, κράτησε με την υπερφυσική του δύναμη κρυμμένο το μερίδιο τροφής του μεγαλύτερου αδελφού, για τρεις συνεχόμενες ημέρες.

Όταν ο μεγαλύτερος αδελφός πήγε την πρώτη ημέρα να πάρει το μερίδιό του, δεν το είδε και σκέφτηκε ότι πρέπει να παραβλέφθηκε από αμέλεια. Έτσι, χωρίς να πει τίποτα επέστρεψε στο μέρος του και συνέχισε τον διαλογισμό του.

Την δεύτερη ημέρα βρήκε επίσης το μερίδιό του να λείπει. Νομίζοντας ότι το μερίδιό του είχε παραβλεφθεί σκόπιμα ως τιμωρία, επειδή κάποιος τον θεωρούσε ότι ήταν ένοχος για κάτι, παρέμεινε σιωπηλός όπως την πρώτη ημέρα.

Την τρίτη ημέρα που επίσης δεν βρήκε το μερίδιό του, σκέφτηκε ότι έπρεπε να ζητήσει συγγνώμη αν ήταν ένοχος. Έτσι το βράδυ, κάλεσε τους άλλους χτυπώντας το πέτρινο τύμπανο και τους είπε: «Γιατί δεν μου δίνετε το μερίδιό μου από το φαγητό; Παρακαλώ μιλήστε ανοιχτά αν είμαι ένοχος για κάτι. Θα σας ζητήσω συγγνώμη».

Τότε ο επόμενος στην ηλικία αδελφός σηκώθηκε, και αφού απέδωσε τα σέβη του στον μεγαλύτερο αδελφό είπε: «Κύριε, μπορώ να έχω την άδειά σας να μιλήσω μόνο για μένα;» Όταν πήρε την άδεια, ορκίστηκε λέγοντας: «Κύριε, αν έχω κλέψει το μερίδιο της τροφής σας, είθε να τιμωρηθώ αποκτώντας άλογα, βοοειδή, ασήμι, χρυσάφι, και μια όμορφη γυναίκα, εδώ σε αυτό το μέρος, και να μείνω με την οικογένειά μου απολαμβάνοντας μια πλήρη εγκόσμια ζωή». (Αυτή η μορφή όρκου υποδηλώνει ότι όσο και αν τα επιθυμητά αντικείμενα μάς δίνουν ευχαρίστηση όταν τα έχουμε στην κατοχή μας, αισθανόμαστε θλίψη και στεναχώρια όταν τα στερούμαστε. Ο όρκος δόθηκε για να δείξει την περιφρόνηση προς τα επιθυμητά αντικείμενα.)

Ο μεγαλύτερος αδελφός είπε: «Έδωσες έναν πολύ αυστηρό όρκο. Πιστεύω ότι δεν πήρες το φαγητό μου. Πήγαινε και κάτσε στην θέση σου».

Τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας καλύπτοντας τα αυτιά τους, είπαν επίσης: «Αδελφέ, σε παρακαλούμε μην μιλάς έτσι. Ο λόγος σου είναι πολύ σοβαρός και τρομερός». (Κάλυψαν τα αυτιά τους διότι ως διαλογιστές έβρισκαν τις αισθήσεις τους αηδιαστικές. Ο αισθησιασμός ήταν τόσο τρομερός για αυτούς, που δεν άντεχαν ούτε να ακούσουν κάτι που να σχετίζεται με αυτόν.)

Τότε ο δεύτερος νεότερος αδελφός είπε: «Κύριε, αν έχω κλέψει τις φύτες των λωτών σας, είθε να τιμωρηθώ με το να γίνω κάποιος που φοράει λουλούδια, βάζει κρέμες σανταλόξυλου από το Κάσι, έχει πολλά παιδιά και είναι πολύ μπλεγμένος και προσκολλημένος στον αισθησιασμό».

Με αυτόν τον τρόπο, τα υπόλοιπα οκτώ άτομα έδωσαν ανάλογους όρκους ο καθένας χωριστά.

Σε αυτήν την Ιστορία Γέννησης (*Jātaka*), ο ασκητής Μέγας Κάντσανα (*Mahā Kañcana*), αρχηγός της ομάδας, ήταν ο Μποντισάττα και οι υπόλοιποι προορίζονταν να γίνουν οι κορυφαίοι Μαθητές του Βούδα μέσω των δικών τους ικανοτήτων. Ως εκ τούτου, έχοντας αποκτήσει πνευματική ωριμότητα, απεχθάνονταν πραγματικά τον αισθησιασμό. Καθένας από αυτούς ήταν αρκετά τολμηρός ώστε να πάρει έναν τέτοιο φοβερό όρκο για να πείσει τους άλλους.

Εφ' όσον αυτός ο όρκος βασίστηκε σε αυτό που ήταν αλήθεια, ήταν ίδιος με την αλήθεια (*vacī-sacca*) που εκπληρώνεται από τους Μποντισάττας. Στους ατομικούς όρκους που πήρε ο καθένας τους ξεχωριστά, το κύριο σημείο ήταν: «Δεν κλέψαμε το μερίδιό σου από τις φύτες λωτών». Δεδομένου ότι ήταν μια αληθινή δήλωση, ισοδυναμεί με αλήθεια.

Τέτοια λόγια όπως: «είθε να τιμωρηθώ με αυτό ή με εκείνο» που στην ουσία σημαίνουν: «είθε να βρεθώ αντιμέτωπος με αυτό ή με εκείνο» περιελήφθησαν μέσα στον όρκο ως προτεινόμενη τιμωρία από το ίδιο το άτομο, μόνο και μόνο για να κάνει τους άλλους να τον ή την πιστέψουν. Συνεπώς, αυτή η αλήθεια ονομάζεται «Η Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνει πιστευτός από τους άλλους» (*sadda-hāpana-sacca*). Οι όρκοι που έχουν ληφθεί από την εποχή των αρχαίων Μεγάλων Βασιλιάδων Σάμματα (*Mahā Sammata*) μέχρι τους σημερινούς κυβερνήτες, ανήκουν όλοι στην «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνεται πιστευτός από τους άλλους» (*sadda-hāpana-sacca*).

Λήψη Ενός Σωματικού Όρκου

Προτού το αντικείμενο ενός όρκου τεθεί γραπτώς ως ιερό κείμενο, γινόταν προφορικά η λήψη ενός όρκου που ονομαζόταν «ορκωμοσία». Από τότε που δημιουργήθηκε ο γραπτός ιερός όρκος, η καθαρά προφορική ορκωμοσία έχει αντικατασταθεί από το να κρατάει κανείς το ιερό κείμενο στα χέρια του ή να το τοποθετεί στο κεφάλι του. Έτσι, η λήψη του σωματικού όρκου κρατώντας ένα ιερό κείμενο έχει τεθεί σε εφαρμογή. Αυτό δημιούργησε στην γλώσσα της Μιανμάρ την έκφραση «κρατώντας το ιερό κείμενο» για την λήψη ενός σωματικού όρκου και «παραδίδω τον σωματικό όρκο» για να κάνουν κάποιον άλλον να κρατήσει το ιερό κείμενο.

Μόνον αυτός ο τρόπος λήψης ενός όρκου από κάποιον – είτε προφορικά είτε κρατώντας ένα ιερό κείμενο - λέγοντας: «Αυτό που έχω πει είναι αλήθεια. Αν όχι, τότε να πέσει επάνω μου αυτή ή η άλλη κακοτυχία» κλπ., πρέπει να ονομασθεί «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνεται πιστευτός από τους άλλους» (*sadda-hāpana-sacca*).

Κατάρα

Μια έκφραση τέτοιου είδους που δεν βασίζεται στην αλήθεια αλλά γίνεται για να οδηγήσει κάποιους στον όλεθρο, δεν είναι όρκος αλλά απλώς κατάρα. Ένα τέτοιο παράδειγμα μπορούμε να δούμε στη ακόλουθη ιστορία, η οποία βασίζεται σε ένα τμήμα από το Σχόλιο της «Διδασκαλίας σε Στίχους» (*Dhammapada*, Κεφ. 1, στίχοι 3-4).

Η Ιστορία των Δύο Ασκητών Ντεβίλα (Devila)¹ και Ναράντα (Nārada)

Κάποτε στο παρελθόν, όταν ο Βασιλιάς Βράχμαντάττα (Brahmadatta) βασιλεύε στην πόλη του Βαρανάσι, ζούσε στα Ιμαλάρια ένας ερημίτης ονόματι Ντεβίλα.

Κατά την επίσκεψή του στο Βαρανάσι για να προμηθευτεί ξύδι και αλάτι, έμεινε με την άδεια του ιδιοκτήτη στην καλύβα ενός αγγειοπλάστη κοντά στη πόλη. Σύντομα, ένας άλλος ερημίτης ονόματι Ναράντα που είχε έρθει για παρόμοιο σκοπό, έφτασε εκεί και έμεινε στο ίδιο μέρος.

Το βράδυ, όταν ήρθε η ώρα του ύπνου, ο νεοφερμένος παρατήρησε το μέρος που κοιμόταν ο Ντεβίλα καθώς και την θέση της πόρτας στην είσοδο της καλύβας, και πήγε για ύπνο. Όμως αφού ξάπλωσε στην θέση του, ο Ντεβίλα άλλαξε θέση και πήγε και κοιμήθηκε στην είσοδο κάθετα στην μέση της πόρτας.

Όταν στο σβήσιμο της νύχτας ο Ναράντα θέλησε να βγει έξω, πάτησε κατά λάθος τα μαλλιά του Ντεβίλα. Τότε ο Ντεβίλα είπε: «Ποιος πάτησε τα μαλλιά μου;» Ο Ναράντα απάντησε ευγενικά: «Εγώ Κύριε, διότι δεν ήξερα ότι κοιμόσασταν εδώ. Δεχτείτε την συγγνώμη μου», και βγήκε από την καλύβα ενώ ο Ντεβίλα γκρίνιαζε.

Στην συνέχεια, σε περίπτωση που ο Ναράντα το έκανε ξανά αυτό όταν γύριζε, ο Ντεβίλα αντέστρεψε εντελώς την θέση του και πήγε για ύπνο.

Όταν ο Ναράντα επέστρεψε, σκέφτηκε: «Όταν βγήκα έξω, πάτησα κατά λάθος τα μαλλιά του διότι δεν ήξερα πού ήταν το κεφάλι του. Έτσι τώρα θα μπω από την άλλη μεριά». Όμως αυτήν την φορά πάτησε στον λαιμό του Ντεβίλα. Ο Ντεβίλα ρώτησε: «Ποιός πάτησε στον λαιμό μου;» «Εγώ Κύριε» είπε ο Ναράντα.

«Εσύ, αχρείε ερημίτη!» είπε ο Ντεβίλα. «Την πρώτη φορά πάτησες στα μαλλιά μου. Αυτήν την φορά πάτησες στον λαιμό μου. Ανάθεμά σε, θα σε καταραστώ!»

«Κύριε, δεν είμαι ένοχος» απάντησε ο Ναράντα. «Την πρώτη φορά έκανα λάθος διότι δεν ήξερα πού κοιμόσασταν. Τώρα ήρθα από την μεριά των ποδιών σας για να μην κάνω το ίδιο λάθος ξανά. Σας παρακαλώ, συγχωρέστε με», απολογήθηκε ο Ναράντα.

«Αχρείε ερημίτη, θα σε καταραστώ!» απείλησε ο Ντεβίλα. Στην συνέχεια και παρά την παράκληση του Ναράντα, ο Ντεβίλα ξεστόμισε μια κατάρα: «Αύριο το πρωί, με το που θα βγει ο ήλιος, είθε το κεφάλι σου να σκάσει σε επτά κομμάτια!».

Ο Ναράντα είπε: «Παρά την συγγνώμη μου, με καταράστηκες. Είθε το κεφάλι του ενόχου να σπάσει σε επτά κομμάτια».

Έτσι ο Ναράντα υπέβαλλε τον Ντεβίλα σε μία παρόμοια κατάρα ως αντίποινα. Όμως σε αντίθεση με την κατάρα του Ντεβίλα, η κατάρα του Ναράντα ήταν χωρίς θυμό και βούληση να τον βλάψει. Τον καταράστηκε μόνο και μόνο για να τον φοβήσει και να τον κάνει να παραδεχτεί το λάθος του. Ο Ναράντα ήταν τόσο ισχυρός, που μπορούσε να δει τα γεγονότα πάνω από 80 *κάλπας*,² ή κοσμικούς αιώνες, δηλαδή, 40 πίσω στο παρελθόν και 40 στο μέλλον.

Κοιτάζοντας στο μέλλον του Ντεβίλα, προέβλεψε ότι αυτός θα καταστρεφόταν.

¹ Το όνομα γράφεται επίσης και Ντεβάλα (Devala).

² Στα Πάλι είναι *kappa*. Ένα κάλπα αντιστοιχεί σε 4.32 δισεκατομμύρια χρόνια περίπου.

Έτσι, από συμπόνια για τον Ντεβίλα, προσπάθησε με τις δυνάμεις του να εμποδίσει τον ήλιο να ανατείλει.

Όταν ο ήλιος δεν ανέτειλε την ώρα που έπρεπε, οι πολίτες συνωστίστηκαν έξω από το παλάτι και φώναξαν όλοι μαζί: «Βασιλιά, ο ήλιος δεν ανατέλει ενώ εσύ μας κυβερνάς. Βελτίωσε την συμπεριφορά σου ώστε ο ήλιος να εμφανιστεί ξανά».

Ο Βασιλιάς αναλογίστηκε την συμπεριφορά του και δεν είδε τίποτα κακό. Σκέφτηκε ότι πρέπει να υπήρχε κάποιος άλλος λόγος, όπως μια διαμάχη μεταξύ ασκητών στην χώρα του. Κατόπιν έρευνας, έμαθε για τον καυγά ανάμεσα στους δύο ερημίτες. Πήγε λοιπόν μέσα στην νύχτα να συναντήσει τους ερημίτες.

Υπό τις οδηγίες του Ναράντα, τοποθέτησε μια στέρεη μάζα χρώματος στο κεφάλι του Ντεβίλα και τον έκανε να βυθιστεί σε μια λίμνη με το ζόρι. Ο Ναράντα τότε απέσυρε την δύναμή του, και μόλις ο ήλιος ανέτειλε, η συμπαγής μάζα χρώματος στο κεφάλι του Ντεβίλα έσκασε σε επτά κομμάτια. Στην συνέχεια ο Ντεβίλα μετακινήθηκε σε άλλο μέρος του νερού και βγήκε από την λίμνη σώος και αβλαβής.

Η κατάρρα του Ντεβίλα σε αυτήν την ιστορία: «Αύριο το πρωί, μόλις ανατείλει ο ήλιος, το κεφάλι σου θα σπάσει σε επτά κομμάτια», ήταν για τον Ναράντα και ειπώθηκε με θυμό. Έτσι δεν ήταν όρκος αλλά μια απλή κατάρρα.

Όπως και η κατάρρα σε αυτήν την ιστορία, υπάρχουν κατάρρες καταγεγραμμένες σε αρχαίες επιγραφές της Μιανμάρ. Για παράδειγμα, η επιγραφή της ιερής λειψανοθήκης (*stūpa*) που χρονολογείται από το 537, και βρίσκεται στην βόρεια πλευρά της Ιερής Λειψανοθήκης *Cūlamuni* της Μπαγκάν, λέει στο τέλος της: «Για αυτόν που θα καταστρέψει αυτήν την αξιόπαινη εργασία μου, είτε να καταστραφούν οι απόγονοί του για επτά γεννεές. Είθε να υποφέρει στην Κόλαση Αβίτσι (*Anīci*) και είθε να μην ελευθερωθεί αλλά να ριζώσει εκεί, ακόμα και αν οι Βούδες των επερχόμενων διαδοχικών *κάλπας* έρχονται και προσπαθούν να τον σώσουν».

Τέτοιες κατάρρες είναι κάτι που δεν γίνεται από τους Μποντισάττας. Στην πραγματικότητα είναι μια λεκτική αθλιότητα που ονομάζεται «σκληρός λόγος» (*pharusa-vācā*). Με άλλα λόγια, είναι το είδος των υβριστικών λέξεων που εκστομίζονται από κακά άτομα.

Η «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνεται πιστευτός από τους άλλους» (*sadda-hāpana-sacca*), μπορεί να γίνει κατανοητή όχι μόνον από την Ιστορία Γέννησης για τους Μίσχους των Λωτών, αλλά επίσης και από την Ιστορία Γέννησης για τον Μέγα Σουτασόμα (*Mahā-sutasoma-jātaka*, Ja 537). Μια περίληψη αυτής της δεύτερης ιστορίας παρατίθεται ως ακολούθως.

Η Ιστορία Γέννησης του Μέγα Σουτασόμα

Κάποτε, ο κανίβαλος Πορισάντα (*Porisāda*), ο οποίος στο παρελθόν ήταν ο Βασιλιάς του Βαρανάσι που ήταν εθισμένος στην ανθρώπινη σάρκα αλλά τώρα ζούσε σε ένα δάσος, τρυπήθηκε στο πόδι του από ένα αγκάθι ακακίας και υπέφερε

αφάνταστα. Έδωσε λοιπόν όρκο στην θεότητα που κατοικούσε σε ένα δέντρο μπάνιαν (ινδοσουκιά), ότι θα έλουζε τον κορμό του με το αίμα 101 Βασιλιάδων αν το πόδι του θεραπευόταν σε επτά ημέρες. Το πόδι του θεραπεύτηκε και ο κανίβαλος κατάφερε να πιάσει 100 Βασιλιάδες που τους κρέμασε στο δέντρο από τα χέρια. Φοβισμένη η θεότητα του δέντρου, του έδωσε εντολή να ολοκληρώσει τον αριθμό των αιχμάλωτων Βασιλιάδων πιάνοντας τον Βασιλιά Σουτασόμα του Κούρου (Kuru). Ο κανίβαλος κατάφερε να πιάσει τον Βασιλιά Σουτασόμα, όταν αυτός επέστρεφε από το Άλσος Μιγκατζίνα (*Migājjina*) και ρίχνοντάς τον στους ώμους του, τον κουβάλησε μέχρι το δέντρο.

Τότε ο Σουτασόμα είπε: «Πρέπει να επιστρέψω στο σπίτι μου για λίγο. Ο λόγος είναι ότι στον δρόμο μου προς το Άλσος Μιγκατζίνα, συνάντησα έναν Βραχμάνο ονόματι Νάντα, ο οποίος προσφέρθηκε να μου διδάξει τέσσερεις στίχους που αξίζουν τετρακόσια νομίσματα. Του υποσχέθηκα να τους μάθω στον δρόμο της επιστροφής μου από το Άλσος και του ζήτησα να με περιμένει. Άσε με να πάω και να μάθω τους στίχους και να κρατήσω την υπόσχεσή μου. Μετά από αυτό θα επιστρέψω σε εσένα».

Ο κανίβαλος απάντησε: «Είναι σαν να λες: Ελευθερώθηκα από τα χέρια του θανάτου και θα επιστρέψω στον θάνατο! Δεν σε πιστεύω».

Τότε ο Σουτασόμα είπε: «Φίλε Πορισάντα, στο κόσμο, ο θάνατος μετά το πέρας μιας ενάρετης ζωής, είναι καλύτερος από μια μακρά ζωή γεμάτη κακία, που την κατηγορούν οι άλλοι. Λόγια που δεν ειπώθηκαν με ειλικρίνεια, δεν μπορούν να προστατέψουν κάποιον από την επαναγέννηση σε μια θλιβερή κατάσταση μετά τον θάνατό του. Φίλε Πορισάντα, είναι προτιμότερο να πιστέψεις κάποιον που θα σου πει: «Οι δυνατοί άνεμοι παρέσυραν βραχώδη βουνά στον ουρανό», ή «Ο ήλιος και το φεγγάρι έπεσαν στην γη» ή «Όλα τα ποτάμια ρέουν ανάποδα», αλλά ποτέ μην πιστέψεις κάποιον που θα σου πει ότι: «Ο Σουτασόμα λέει ψέματα». Φίλε Πορισάντα, εάν κάποιος πει: «Ο ουρανός σχίστηκε στα δύο», ή «Ο ωκεανός στέγνωσε», ή «Το Όρος Μερού εξαφανίστηκε χωρίς ίχνος», μπορείς να το πιστέψεις. Αλλά ποτέ μην πιστέψεις αν κάποιος πει ότι: «Ο Σουτασόμα λέει ψέματα».

Παρ' όλα αυτά ο Πορισάντα δεν είχε πεισθεί πλήρως.

Καθώς ο Πορισάντα παρέμενε ανένδοτος, ο Μέγας Σουτασόμα σκέφτηκε: «Αυτός ο Πορισάντα ακόμα δεν με πιστεύει. Θα τον κάνω να με πιστέψει παίρνοντας έναν όρκο». Έτσι είπε:

«Φίλε Πορισάντα, σε παρακαλώ βάλε με κάτω από τον ώμο σου. Θα σε πείσω δίνοντας όρκο». Ο Πορισάντα τότε τον έβαλε κάτω από τον ώμο του.

Ο Σουτασόμα ορκίστηκε: «Φίλε Πορισάντα, κρατώντας το σπαθί και το δόρυ μου ορκίζομαι! Θα πάρω την άδειά σου για λίγο και θα εκπληρώσω την υπόσχεση που έδωσα στον Βραχμάνο Νάντα, να πάω στην πόλη και να μάθω τους στίχους που πήρα από αυτόν. Τότε θα επιστρέψω σε εσένα για να κρατήσω την υπόσχεσή μου. Αν δεν λέω αλήθεια, είτε να μην ξαναγεννηθώ σε μια βασιλική οικογένεια που είναι καλά προστατευμένη από όπλα όπως αυτό το σπαθί και αυτό το δόρυ».

Τότε ο Πορισάντα σκέφτηκε: «Αυτός ο Βασιλιάς, ο Σουτοσάμα, πήρε έναν όρκο που πολλοί βασιλιάδες δεν τολμούν να κάνουν. Ανεξάρτητα από το αν θα επιστρέψει ή όχι, είμαι κι εγώ Βασιλιάς. Αν δεν ξαναγυρίσει, θα πάρω αίμα από το χέρι μου για να το θυσιάσω στην θεότητα του δέντρου *μπάνιαν*».

Σκεπτόμενος έτσι ο Πορισάντα, απελευθέρωσε τον Μποντισάττα Σουτοσάμα.

Αυτή η αλήθεια που πρόφερε ο Βασιλιάς Μέγας Σουτοσάμα για να πείσει τον κανίβαλο Πορισάντα, είναι επίσης «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνεται πιστευτός από τους άλλους» (*sadda-hāraṇa-sacca*).

Αυτό είναι το είδος της Τελειοποίησης της Φιλαλήθειας που πρέπει να εκπληρώσουν οι Μποντισάττας.

(2) Η Αλήθεια που Λέγεται Έτσι Όστε, να Πραγματοποιείται η Επιθυμία Κάποιου (*icchā-pūraṇa-sacca*)

Αυτή την δεύτερη αλήθεια που ονομάζεται «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-sacca*), μπορούμε να την μάθουμε από την Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Σουβαννάσαμα (*Suvaṇṇasāma-jātaka*, Ja 540), καθώς και από άλλες ιστορίες που παρουσιάζονται παρακάτω.

Η Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Σουβαννάσαμα

Σε αυτήν την Ιστορία Γέννησης, ο Μποντισάττα Σουβάννα-Σάμα, δηλαδή ο Σάμα με την χρυσαφένια απόχρωση, που φρόντιζε τους τυφλούς γονείς του, πήγε σε ένα ποτάμι για να φέρει νερό. Ο Βασιλιάς Πιλιγιάκκχα (King Piṭṭiyakkha) που είχε βγει για κυνήγι τον είδε, και επειδή τον πέρασε για ένα υπερφυσικό ον τον χτύπησε με ένα βέλος. Υπερνικημένος από την επίδραση του δηλητηριασμένου βέλους, ο Μποντισάττα έπεσε αναίσθητος.

Τότε ο Βασιλιάς έστειλε και έφεραν τον πατέρα και την μητέρα του Μποντισάττα στο μέρος που ήταν πεσμένος ο Μποντισάττα χωρίς τις αισθήσεις του σαν νεκρός. Μόλις έφτασαν εκεί, ο πατέρας του ο Ντούκουλα (Dukūla) κάθισε κάτω και πήρε το κεφάλι του στα χέρια του, ενώ η μητέρα του η Παρίκα (Pārikā) κάθισε κάτω, πήρε τα πόδια του τοποθετώντας τα στον μηρό της, και έκλαψε.

Αγγίζοντας το σώμα του γιου τους, ένιωσαν ότι το στήθος του είχε ακόμα σωματική θερμότητα. Τότε η μητέρα του σκέφτηκε: «Ο γιος μου δεν έχει πεθάνει ακόμα. Είναι απλά αναίσθητος εξ' αιτίας του δηλητηρίου. Θα αφαιρέσω αυτό το δηλητήριο με τα λόγια της ιερής αλήθειας μου».

Ως εκ τούτου, έκανε μια δήλωση αλήθειας που περιείχε επτά σημεία:

- 1)** Στο παρελθόν, ο γιος μου ο Σάμα ασκούσε δικαιοσύνη (*Dhamma-cāri*). Εάν αυτό αληθεύει, είθε το δηλητήριο που πλήττει τον γιο μου να εξαφανισθεί.

- 2) Στο παρελθόν, ο γιος μου ο Σάμα ασκούσε την Ευγενή πρακτική. Εάν αυτό αληθεύει, είτε το δηλητήριο που πλήττει τον γιο μου να εξαφανισθεί.
- 3) Στο παρελθόν, ο γιος μου ο Σάμα έλεγε μόνο την αλήθεια. Εάν αυτό αληθεύει, είτε το δηλητήριο που πλήττει τον γιο μου να εξαφανισθεί.
- 4) Ο γιος μου ο Σάμα, φρόντιζε τους γονείς του. Εάν αυτό αληθεύει, είτε το δηλητήριο που πλήττει τον γιο μου να εξαφανισθεί.
- 5) Ο γιος μου ο Σάμα, έδειχνε σεβασμό στους πρεσβύτερους της οικογένειας. Εάν αυτό αληθεύει, είτε το δηλητήριο που πλήττει τον γιο μου να εξαφανισθεί.
- 6) Αγαπώ τον γιο μου τον Σάμα περισσότερο από την ζωή μου. Εάν αυτό αληθεύει, είτε το δηλητήριο που πλήττει τον γιο μου να εξαφανισθεί.
- 7) Είθε το δηλητήριο του Σάμα να εξαφανισθεί, χάρη στις αξιόπαινες πράξεις που έγιναν από τον πατέρα του και από εμένα.

Τότε ο Σουβαννάσαμα που ήταν πεσμένος στο ένα πλευρό, γύρισε από την άλλη μεριά. Ο πατέρας του σκέφτηκε: «Ο γιος μου είναι ακόμα ζωντανός, θα εκφέρω κι εγώ επίσης λόγια ιερής αλήθειας». Ως εκ τούτου, έκανε μια δήλωση αλήθειας περιλαμβάνοντας τα ίδια επτά σημεία όπως της μητέρας. Τότε ο Μποντισάττα άλλαξε την θέση του ξανά.

Εκείνη την ώρα, μια θεά που την έλεγαν Μπαχουσουντάρι (Bahusundarī) η οποία είχε υπάρξει μητέρα του Σουβαννάσαμα στις επτά προηγούμενες ζωές του και που κατοικούσε τώρα στον Λόφο Γκάνταμάντανα (*Gandhamādana*), ήρθε στο σημείο που ήταν πεσμένος ο Σουβαννάσαμα και έκανε την δική της δήλωση αλήθειας: «Ζω εδώ και πολύ καιρό στον Λόφο Γκάνταμάντανα στα Ιμαλάια. Σε όλη μου την ζωή δεν υπάρχει κανένας που να τον αγαπώ περισσότερο από τον Σουβαννάσαμα. Εάν αυτό είναι αλήθεια, είτε το δηλητήριο του Σάμα να εξαφανιστεί. Στην κατοικία μου στον Λόφο Γκάνταμάντανα, όλα τα δέντρα είναι αρωματικά. Εάν αυτό είναι αλήθεια, είτε το δηλητήριο του Σάμα να εξαφανιστεί».

Ενώ ο πατέρας, η μητέρα και η θεά θρηνούσαν, ο όμορφος και νεαρός Μποντισάττα Σουβαννάσαμα γρήγορα στάθηκε όρθιος.

Σε αυτήν την ιστορία, τα λόγια της αλήθειας εκφράζονται από την μητέρα του την Παρίκα, τον πατέρα του τον Ντούκουλα, και την θεά Μπαχουσουντάρι, προκειμένου να εκπληρωθεί η επιθυμία τους να εξαλείψουν το δηλητήριο από το σώμα του Σουβαννάσαμα και να τον βοηθήσουν να ανακάμψει. Επομένως αυτά τα λόγια ονομάζονται «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-vacī-sacca*).

Η Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Ναυτικό Σουππαράκα

Η «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-vacī-sacca*), εμφανίζεται επίσης στην Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Ναυτικό Σουππαράκα (*Ekādasaka Nipāta, Suppāraka-jātaka, Ja 463*).

Η ιστορία εν συντομία είναι ως ακολούθως:

Στο παρελθόν, ο Μποντισάττα που τότε ονομαζόταν Σουππαράκα, ήταν ένας πολύ μορφωμένος άνθρωπος που ζούσε στην πόλη του λιμανιού Κουρουκάτσα (*Kurukaccha*), ή όπως γράφεται μερικές φορές, Μπαρουκάτσα (*Bhārukaccha*). Είχε εργασθεί για πολλά χρόνια ως καπετάνιος ενός πλοίου, αλλά λόγω της μακροχρόνιας επαφής με το θαλασσινό νερό τυφλώθηκε και είχε αποσυρθεί. Ωστόσο, κατόπιν αιτήματος ορισμένων εμπόρων, ανέλαβε τον έλεγχο ενός πλοίου και βγήκε ξανά στην θάλασσα.

Μετά από επτά ημέρες, εξ' αιτίας μιας δυνατής καταιγίδας που ξέσπασε εκτός εποχής, το πλοίο δεν μπόρεσε να κρατήσει την πορεία του και περιπλανήθηκε στην θάλασσα για τέσσερις μήνες. Κατόπιν πέρασε από θάλασσες όπως ήταν:

1) Η Κουραμάλι-σαμούντρα (*Khuramālisamudra*), που είναι γεμάτη διαμάντια. Εκεί τα ψάρια έχουν σώματα όπως των ανθρώπων, πρόσωπα κοφτερά σαν ξυράφι, και βουτούν μέσα και έξω από το νερό.

2) Η Αγγιμάλι-σαμούντρα (*Aggimālisamudra*), που είναι γεμάτη χρυσάφι και εκπέμπει μια λάμψη σαν φλόγα ή σαν ήλιος το μεσημέρι.

3) Η Νταντιμάλι-σαμούντρα (*Dadhimālisamudra*), που μοιάζει σαν γάλα ή γιαούρτι και είναι γεμάτη ασήμι.

4) Η Κούσαμάλι-σαμούντρα (*Kusamālisamudra*), που έχει την εμφάνιση μιας έκτασης από σκούρο χορτάρι κούσα ή ενός χωραφιού με καλαμπόκι, και είναι γεμάτη απο πολύτιμα σμαράγδια.

5) Η Νάλαμάνι-σαμούντρα (*Nalamālisamudra*), που έχει την όψη μιας έκτασης από καλάμια ή ενός δάσους από μπαμπού και είναι γεμάτη κοράλια στο χρώμα του μπαμπού.

Τώρα ήταν έτοιμοι να φτάσουν στην πιο τρομερή θάλασσα, την Μπάλαβαμούκα-σαμούντρα (*Balavāmukhasamudra*). Εδώ το νερό στροβιλίζεται δημιουργώντας μία δίνη που μοιάζει με μεγάλο λάκκο. Ένα κύμα ανεβαίνει από την μια πλευρά σαν μεγάλο βουνό και ακούγεται ένας τρομακτικός βρυχηθμός που δίνει την εντύπωση ότι θα εκραγούν τα αυτιά και θα σπάσει η καρδιά.

Εκείνη την ώρα, ο καπετάνιος Σουππαράκα είπε ότι ό,ποιος έφτανε σε αυτήν την θάλασσα δεν μπορούσε να διαφύγει αλλά πνιγόταν. Αυτό έκανε όλους τους εμπόρους να κλαίνε τρομαγμένοι.

Με την σκέψη ότι: «Θα σώσω όλους αυτούς τους ανθρώπους με έναν ισχυρισμό αλήθειας», ο Μποντισάττα Σουππαράκα έκανε μια επίσημη δήλωση αλήθειας: «Από τότε που ενηλικιώθηκα, δεν έχω κακομεταχειριστεί ποτέ ούτε ένα άτομο. Δεν έχω κλέψει την περιουσία κάποιου άλλου, ούτε καν μια λεπίδα χόρτου ή ένα κομμάτι σπασμένου μπαμπού. Δεν έχω κοιτάξει ούτε καν με ένα ίχνος πόθου την γυναίκα κάποιου άλλου. Δεν έχω πει ψέματα.

Δεν έχω πει κανένα μεθυστικό ποτό, ούτε καν με την άκρη της λεπίδας ενός χόρτου. Λόγω αυτής της ειλικρινούς δήλωσής μου, είθε το πλοίο να επιστρέψει στο λιμάνι σώο και αβλαβές».

Τότε, το πλοίο που είχε περιπλανηθεί άσκοπα για τέσσερεις μήνες, στράφηκε με πορεία προς την Κουρουκάτσα σαν να ήταν ένα πανίσχυρο ον, και έφτασε στο λιμάνι της Κουρουκάτσα μέσα σε μία ημέρα, λόγω της δήλωσης αλήθειας του Μποντισάττα.

Αυτή η αλήθεια του Σουππαράκα του Σοφού, είναι επίσης «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-vacī-sacca*), εφ' όσον ειπώθηκε για να εκπληρωθεί η επιθυμία του να σώσει τις ζωές όλων.

Η Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά Σίβι

Αυτή είναι η τρίτη ιστορία της *Visati Nipāta*, που αναφέρεται στην Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά Σίβι (*Sivi-jātaka*, Ja 499):

Στην πόλη της Αριτταπούρα (*Ariṭṭhapura*) στην χώρα Σίβι (*Sivi*), ο Μποντισάττα που είχε γεννηθεί ως Βασιλιάς Σίβι, ασκούσε την γενναιοδωρία προσφέροντας κάθε μέρα στον κόσμο 600.000 νομίσματα. Ακόμα και τότε όμως, δεν ήταν απόλυτα ικανοποιημένος και σκεφτόταν ότι θα ήθελε να προσφέρει και μέλη του σώματός του.

Για να τον βοηθήσει να εκπληρώσει την επιθυμία του, ο Σάκκα, ο Βασιλιάς των Ντέβα, κατέβηκε από την ουράνια κατοικία του με την μορφή ενός τυφλού Βραχμάνου και είπε στον Βασιλιά: «Ω Βασιλιά, και τα δύο σου μάτια μπορούν να δουν, αλλά τα δικά μου δεν μπορούν. Αν μου δώσεις ένα από τα δικά σου θα μπορέις να βλέπεις με το άλλο, και εγώ θα μπορώ να δω με το μάτι που θα μου δώσεις. Δώσε μου λοιπόν ευγενικά ένα από τα μάτια σου».

Ο Βασιλιάς χάρηκε, διότι είχε έρθει κοντά του κάποιος την στιγμή ακριβώς που σκεφτόταν να δώσει. Κάλεσε τον χειρουργό του τον Σιβίκα και τον διέταξε: «Βγάλε μου το ένα μάτι».

Ο χειρουργός, οι υπουργοί και οι βασίλισσες, προσπάθησαν όλοι να τον αποτρέψουν αλλά εκείνος δεν ανακάλεσε την εντολή του. Ο Σιβίκα δεν μπορούσε να κάνει τίποτε άλλο παρά να αφαιρέσει το ένα μάτι του Βασιλιά.

Κοιτάζοντας το βγαλμένο μάτι με αυτό που του είχε μείνει, ο Βασιλιάς εξέφρασε με χαρά την προσδοκία του να επιτύχει την Τέλεια Φώτιση (*Sammā-sambodhi*) και παρέδωσε το δώρο του ματιού του στον Βραχμάνο.

Όταν ο Βραχμάνος που στην πραγματικότητα ήταν ο Σάκκα, έβαλε το μάτι στην κόγχη του, ταίριαξε σαν να ήταν δικό του. Βλέποντάς το αυτό ο Βασιλιάς Σίβι, χάρηκε τόσο πολύ που ζήτησε από τον Σιβίκα: «Βγάλε και το άλλο μάτι μου». Παρά τις διαμαρτυρίες των υπουργών του, το εναπομείναν μάτι του Βασιλιά εξήχθει και εκείνος το έδωσε στον Βραχμάνο. Ο τελευταίος έβαλε το μάτι στην κόγχη του άλλου ματιού του, που ταίριαξε τόσο καλά σαν να ήταν δικό του. Έδωσε τότε τις ευλογίες του και εξαφανίστηκε επιστρέφοντας στην κατοικία του.

Καθώς ο Βασιλιάς Σίβι έμεινε τελείως τυφλός και δεν ήταν σε θέση να κυβερνήσει, μετακόμισε σε ένα μέρος της κατοικίας του κοντά σε μια λιμνούλα στους βασιλικούς κήπους, όπου στοχαζόταν την πράξη της γενναιοδωρίας του.

Ο Σάκκα τότε τον πλησίασε περπατώντας πέρα δώθε, έτσι ώστε ο Βασιλιάς να μπορεί να ακούσει τα βήματά του. Όταν ο Βασιλιάς τον άκουσε, ρώτησε ποιος ήταν. Ο Σάκκα απάντησε: «Είμαι ο Σάκκα. Ζήτησέ μου ό,τι δώρο θέλεις».

Ο Βασιλιάς απάντησε: «Έχω άφθονο πλούτο όπως πολύτιμους λίθους, χρυσάφι και ασήμι. Το μόνο που θέλω είναι ο θάνατος, διότι και τα δύο μου μάτια δεν υπάρχουν πλέον».

Ο Σάκκα είπε: «Ω Βασιλιά, λες ότι επιθυμείς τον θάνατο. Θέλεις πραγματικά να πεθάνεις; Ή το λες αυτό μόνο και μόνο επειδή είσαι τυφλός;»

Όταν ο Βασιλιάς απάντησε ότι ήθελε να πεθάνει επειδή ήταν τυφλός, ο Σάκκα είπε: «Ω Βασιλιά, δεν μπορώ να σε κάνω να δεις ξανά. Μόνο με την δύναμη της αλήθειας σου θα μπορέσεις να δεις ξανά. Γι' αυτό κάνε μια επίσημη δήλωση αλήθειας».

Τότε ο Βασιλιάς πρόφερε τα ακόλουθα λόγια: «Αγαπώ όλους αυτούς τους πολλούς ανθρώπους που ήρθαν σε μένα για να λάβουν δώρα, και αγαπώ επίσης εκείνους που ζήτησαν αυτό που πραγματικά είχαν ανάγκη. Με την δύναμη αυτής της προφορικής μου αλήθειας, είθε η όρασή μου να αποκατασταθεί».

Μόλις τα είπε αυτά, το πρώτο μάτι του εμφανίσθηκε στην θέση του. Τότε ο Βασιλιάς έκανε άλλη μία δήλωση αλήθειας:

«Όταν ο τυφλός Βραχμάνος ήρθε σε μένα ζητώντας το ένα μάτι μου, εγώ του έδωσα και τα δύο. Ενώ το έκανα αυτό, η καρδιά μου ήταν γεμάτη χαρά. Με την δύναμη αυτής της προφορικής μου αλήθειας, είθε να αποκατασταθεί και το άλλο μάτι μου». Έτσι, εμφανίσθηκε και το δεύτερο μάτι του.

Αυτά τα δύο καινούρια μάτια, δεν ήταν τα μάτια που είχε από την γέννησή του, ούτε ήταν θεϊκά μάτια. Στην πραγματικότητα ήταν τα μάτια που εμφανίσθηκαν από την δύναμη της προφορικής Τελειοποίησης της Φιλαλήθειας.

Αυτή η προφορική αλήθεια του Βασιλιά Σίβι, ήταν επίσης «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-vacī-sacca*), εφ' όσον ειπώθηκε ώστε να εκπληρωθεί η επιθυμία του για αποκατάσταση της όρασής του.

Η Ιστορία Γέννησης για το Ψάρι

Στην Ιστορία Γέννησης για το Ψάρι¹, ο Μποντισάττα που σε εκείνη την ζωή είχε γεννηθεί σαν ψάρι, έκανε μια δήλωση αλήθειας επειδή η λίμνη στέγνωσε όταν τραβήχτηκαν τα νερά και τα ψάρια τρώγονταν από τα κοράκια.

Διακήρυξε επισήμως: «Αν και γεννήθηκα σαν ψάρι του οποίου το είδος επιβιώνει τρώγοντας το ένα το άλλο, δεν έχω φάει ποτέ ένα ψάρι ούτε καν στο μέγεθος ενός κόκκου ρυζιού. Είθε με την δύναμη αυτής της δήλωσης αλήθειας, να πέσει μια μεγάλη καταιγιστική νεροποντή». Αμέσως μόλις το δήλωσε αυτό, έπεσε μια δυνατή βροχή.

---

¹ *Maccha-jātaka*, Ja 75, *Varana Vagga* της *Ekaka Nipāta*.

Η Ιστορία Γέννησης για τον Νεοσσό Ορτύκι

Επιπλέον, στην Ιστορία Γέννησης για τον Νεοσσό Ορτύκι (*Vaṭṭaka-jātaka*, Ja 35), ο Μποντισάττα γεννήθηκε σε μια οικογένεια ορτυκίων. Ενώ ακόμα δεν μπορούσε να πετάξει ή να περπατήσει, ξέσπασε μια μεγάλη πυρκαγιά στο δάσος και οι δύο γονείς του πέταξαν μακριά.

Με την σκέψη ότι: «Σ' αυτόν τον κόσμο υπάρχουν πράγματα όπως οι αρετές της αγνής ηθικής, της φιλαλήθειας και της συμπόνιας. Δεν έχω άλλη διέξοδο, παρά να κάνω μια δήλωση αλήθειας», αναφώνησε: «Έχω φτερά, αλλά δεν μπορώ να πετάξω. Έχω πόδια, αλλά δεν μπορώ να περπατήσω. Οι γονείς μου τράπηκαν σε φυγή. Ω πυρκαγιά του δάσους, σε παρακαλώ προσπέρασέ με!».

Τότε η δασική πυρκαγιά πέρασε από μια απόσταση δεκαέξι στρεμμάτων και έσβυσε αφήνοντας το νεαρό ορτύκι σώο και αβλαβές.

Σχετικά με αυτό, υπάρχει κάτι που απαιτεί διευκρίνιση. Στις προαναφερθέντες ιστορίες όπως του Σουβαννάσασμα και των άλλων, οι ισχυρισμοί αλήθειας βασίστηκαν στις αρετές και επομένως ήταν σωστό να εκπληρωθούν οι αντίστοιχες επιθυμίες. Αλλά ο ισχυρισμός αλήθειας του νεαρού ορτυκιού δεν ήταν τόσο βάσιμος. Αυτό που είπε ήταν απλά: «Έχω φτερά, αλλά δεν μπορώ να πετάξω. Έχω πόδια, αλλά δεν μπορώ να περπατήσω. Οι γονείς μου τράπηκαν σε φυγή».

Ο ισχυρισμός του στην πραγματικότητα, βασίστηκε σε κάτι που δεν είναι αξιόλογο. Γιατί τότε η επιθυμία του εκπληρώθηκε;

Η βάση ενός ισχυρισμού αλήθειας, είτε αυτός είναι αξιόλογος είτε όχι, είναι η ειλικρίνεια. Διότι ακόμα κι αν ένας ισχυρισμός που είναι συνδεδεμένος με αξιοκρατία, δεν ειπωθεί με ειλικρίνεια, δεν είναι πραγματική δήλωση αλήθειας και δεν έχει ούτε δύναμη ούτε αποτελέσματα.

Όμως η ειλικρίνεια από μόνη της είναι δήλωση αλήθειας, έχει δύναμη και φέρνει αποτελέσματα. Όντως ειλικρινής, η δήλωση αλήθειας του Μποντισάττα ισοδυναμούσε με την αλήθεια και έτσι πέτυχε αυτό που επιθυμούσε. Παρ' όλο που δεν ήταν δήλωση αλήθειας μιας αξιέπαινης πράξης, δεν ήταν ούτε ευτελής. Διότι ακόμα κι αν ένας ισχυρισμός συνδέεται με ατιμία, εφ' όσον ειπωθεί με ειλικρίνεια, πετυχαίνει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Αυτό είναι γνωστό από την ιστορία του ασκητή Κάνχα Ντιπάγιανα της *Dasaka Nipāta*, που ακολουθεί.

Η Ιστορία Γέννησης για τον Κάνχα Ντιπάγιανα (Καṇha Dīpāyana)

Περιληπτικά, η Ιστορία Γέννησης του Κάνχα Ντιπάγιανα (*Kaṇha-dīpāyana-jātaka*, Ja 444), έχει ως εξής:

Κάποτε, ο Μποντισάττα που είχε γεννηθεί ως πλούσιος νέος ονόματι Ντιπάγιανα, μαζί με έναν φίλο του χάρισαν όλη την περιουσία τους και έγιναν ασκητές στα Ιμαλάια. Αργότερα ο Μποντισάττα έγινε γνωστός ως Κάνχα Ντιπάγιανα.

Μια μέρα, ο Κάνχα Ντιπάγιανα δέχτηκε την επίσκεψη του νοικοκύρη Μαντάβγια (*Maṇḍavya*), υποστηρικτή του μέρους που διέμενε, της συζύγου του και του μικρού γιου του Γιαννιαντάττα (*Yaññadatta*).

Ενώ οι γονείς συνομιλούσαν με τον δάσκαλό τους, ο μικρός Γιαννιαντάτα έπαιζε με μια σβούρα στην αρχή του μονοπατιού που οδηγούσε στο ερημητήριο. Κάποια στιγμή η σβούρα κύλισε και έπεσε μέσα στην τρύπα ενός αναχώματος, που ήταν η κατοικία ενός φιδιού. Όταν το αγόρι έβαλε το χέρι του μέσα στο ανάχωμα για να πιάσει το παιχνίδι του, το φίδι τον δάγκωσε με αποτέλεσμα το παιδάκι να πέσει κάτω αναισθητο, υπό την επήρεια του δηλητηρίου του φιδιού.

Όταν οι γονείς αντελήφθησαν τι είχε συμβεί στο παιδί τους, το σήκωσαν, το έφεραν μπροστά στον Κάνχα Ντιπάγιανα και το έβαλαν στα πόδια του ζητώντας από εκείνον να το θεραπεύσει.

Ο Κάνχα Ντιπάγιανα είπε: «Δεν γνωρίζω κανένα φάρμακο για το δάγκωμα του φιδιού. Αλλά θα προσπαθήσω να τον θεραπεύσω με την δήλωση ενός όρκου».

Βάζοντας το χέρι του στο κεφάλι του αγοριού, αναφώνησε: «Κουρασμένος από την ανθρώπινη κοινωνία έγινα ασκητής. Κατάφερα όμως να ζήσω την ευτυχισμένη ζωή ενός ασκητή, μόνο τις τελευταίες επτά ημέρες. Πενήντα χρόνια μέχρι σήμερα που είναι η όγδοη ευτυχισμένη ημέρα μου σαν ασκητής, δεν ένιωσα ποτέ ευτυχισμένος. Και όλα αυτά τα χρόνια αγωνίζομαι απρόθυμα μόνο για την αυτοσυγκράτηση. Με την δύναμη αυτής της δήλωσης αλήθειας, είτε το δηλητήριο να εξαφανιστεί και το αγόρι να επιζήσει».

Τότε το δηλητήριο από το στήθος του αγοριού αποστραγγίστηκε και έσταξε στην γη.

Ο Γιαννιαντάτα άνοιξε τα μάτια του. Βλέποντας τους γονείς του, αναφώνησε μόνο μια φορά: «Μαμά, Μπαμπά» και έπεσε ξανά αναισθητος σφαδάζοντας.

Ο ασκητής είπε τότε στον πατέρα: «Εγώ έκανα αυτό που μου αναλογεί. Τώρα πρέπει κι εσύ να κάνεις το δικό σου».

Ο πατέρας είπε: «Ποτέ δεν ήμουν ευχαριστημένος όταν με επισκέπτονταν ασκητές και Βραχμάνοι. Αλλά δεν έχω αφήσει να το μάθει κανείς. Αντιθέτως, έχω κρύψει αυτά τα αισθήματά μου. Επίσης, όταν δίνω προσφορές, το κάνω απρόθυμα. Με αυτήν την ειλικρινή δήλωση αλήθειας, είτε το δηλητήριο να εξαφανιστεί και ο μικρός μου γιος ο Γιαννιαντάτα να επιζήσει». Τότε το δηλητήριο που είχε μείνει από την μέση και πάνω αποστραγγίστηκε και έσταξε στην γη.

Το αγόρι ανακάθισε, αλλά ακόμα δεν μπορούσε να σηκωθεί. Έτσι ο πατέρας ζήτησε από την μητέρα να ακολουθήσει το παράδειγμά του.

Εκείνη είπε: «Έχω να δηλώσω κάτι ως όρκο, αλλά δεν τολμώ να το κάνω παρουσία σου». Όταν ο πατέρας επέμεινε, εκείνη αναγκάστηκε και είπε: «Μισώ το φίδι που δάγκωσε τον γιο μου. Μισώ τον πατέρα του αγοριού όσο μισώ και το φίδι. Με αυτήν την ειλικρινή δήλωση, είτε το δηλητήριο να εξαφανισθεί και ο γιος μου να επιζήσει».

Τότε όλο το δηλητήριο στραγγίστηκε στην γη, και ο μικρός Γιαννιαντάτα σηκώθηκε και άρχισε να παίζει ξανά με την σβούρα του.

Η βάση των αντίστοιχων ισχυρισμών του ασκητή δασκάλου και των δύο πιστών του, ήταν ένα δυσάρεστο ζήτημα που ο καθένας το είχε κρατήσει μέσα του για πολύ καιρό. Τώρα, αυτός ή αυτή το είχε αποκαλύψει με τόλμη λέγοντας την αλήθεια. Εφ' όσον αυτό ήταν μια πράξη φιλαλήθειας, η επιθυμία τους πραγματοποιήθηκε πλήρως μέσω της δύναμης αυτής της ειλικρινούς πράξης.

Σχετικά με αυτό, μπορεί να ρωτήσει κανείς: «Εάν η προφορική δήλωση αλήθειας που βασίζεται είτε σε ένα αξιόπαινο είτε σε ένα φαύλο ζήτημα είναι καρποφόρα όπως αναφέρθηκε, θα μπορούσε να είναι εξ' ίσου αποτελεσματική στις μέρες μας;»

Η απάντηση είναι ως εξής:

Από τα τρία είδη φιλαλήθειας, η «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να αποφεύγεται η ψευδολογία» (*musā-viramaṇa-sacca*), δηλαδή να μιλάς με ειλικρίνεια για οποιοδήποτε θέμα, είναι κάτι που πάντα το δίδασκαν οι Ενάρετοι. Οι αρχαίοι ενάρετοι άνθρωποι που είχαν κάνει αυτούς τους ισχυρισμούς αλήθειας όπως αναφέρονται στα κείμενα, είχαν χείλη που ήταν η περιοχή της αλήθειας στην οποία κατοικούσε παντοτεινά η «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να αποφεύγεται η ψευδολογία» (*musā-viramaṇa-sacca*). Ένας τέτοιος τομέας ήταν τόσο αγνός και ευγενής, ώστε η ειλικρίνεια που γεννιόταν από αυτόν πραγματοποιούσε ευχές.

Στην αρχαιότητα, τότε που η φιλαλήθεια ευημερούσε και έλαμπε, φαύλες πράξεις όπως το ψέμα, θα οδηγούσαν γρήγορα σε ανεπιθύμητη τιμωρία και αξιόπαινες πράξεις όπως η φιλαλήθεια θα είχαν ως αποτέλεσμα την επιθυμητή ανταμοιβή.

Περισσότερες Ιστορίες Γέννησης

Εκείνες τις ημέρες, η ψευδολογία θα επέφερε γρήγορη τιμωρία, όπως γνωρίζουμε από την Ιστορία Γέννησης του Βασιλιά της Τσετίγια (*Cetiya-jātaka*, Ja 422, της *Atthaka Nipāta*).

Σύμφωνα με αυτήν την ιστορία, ο Βασιλιάς Τσετίγια είπε εν γνώση του ψέματα, λέγοντας ότι ο ένας από τους δύο υποψήφιους για την θέση του βασιλικού ιερέα ήταν ανώτερος και ο άλλος κατώτερος, ενώ στην πραγματικότητα ίσχυε το αντίθετο. Ως αποτέλεσμα, άνοιξε η γη και τον κατάπιε.

Όμως στην εποχή μας, επειδή ισχύει το αξίωμα: «Χωρίς ψέματα δεν υπάρχει ρητορική», οι άνθρωποι λένε κυρίως ψέματα. Έτσι δημιουργήθηκε ο φαύλος τομέας του ψεύδους, και η αλήθεια που γεννιέται από αυτόν δεν μπορεί να παράξει ευεργετικά αποτελέσματα με ορατό τρόπο, δεν μπορεί δηλαδή να πραγματοποιήσει ευχές. Οι συνέπειες του ψεύδους επίσης, δεν είναι άμεσα εμφανείς όπως συνέβει στην περίπτωση του Τσετίγια.

Άλλες ιστορίες που περιέχουν δηλώσεις αλήθειας οι οποίες βασίζονται σε αξιόπαινες πράξεις, είναι οι εξής:

Η Ιστορία Γέννησης της *Ekaka Nipāta*, για τον Χυμό του Ζαχαροκάλαμου (*Naḷa-pāna-jātaka*, Ja 20), μιλάει για τα καλάμια που έγιναν κούφια σε όλο τους το μήκος, λόγω της ειλικρίνειας που εκδήλωσε ο Μποντισάττα, ως Βασιλιάς Πίθηκος.

Η Ιστορία Γέννησης στην *Timsa Nipāta*, για την Βασίλισσα Σαμπούλα (*Sambula-jātaka*, Ja 519), μιλάει για την πλήρη θεραπεία του Πρίγκηπα Σοττισένα (*Sothhisena*) από την λέπρα, εξ' αιτίας της δήλωσης αλήθειας που πρόφερε η Πριγκήπισσα του Θρόνου Σαμπούλα.

Η Ιστορία Γέννησης της *Mahā Nipāta*, για τον Σοφό Μουγκαπάκκχα (*Mūga-pakkha-jātaka*, Ja 538), μιλάει για την γέννηση του Μποντισάττα ως Πρίγκηπα Τεμίγια από την Βασίλισσα Τσάνταντέβι (*Candā Devī*), όταν αυτή έκανε μια δήλωση αλήθειας βασισμένη στην τήρηση των Ηθικών Κανόνων (*sīla*) εκ μέρους της.

Η Ιστορία Γέννησης της *Mahā Nipāta*, για τον Βασιλιά Μέγα Τζάνακα, αφηγείται την απόδραση του Πρίγκηπα του Θρόνου Πολατζάνακα (*Polajanaaka*) από τα δεσμά των σιδερένιων αλυσίδων και της φυλακής, χάρη στα λόγια της αλήθειας.

Η Ιστορία Γέννησης της *Ekaka Nipāta*, για την Συλλέκτρια Ξύλων (*Kaṭṭha-hāri-jātaka*, Ja 7), μιλάει για μια δήλωση αλήθειας που έγινε από μια συλλέκτρια καυσόξυλων. Για να πείσει τον Βασιλιά ότι ήταν ο πατέρας του παιδιού της, πέταξε το παιδί προς τον ουρανό κάνοντας μια δήλωση αλήθειας, με την δύναμη της οποίας το παιδί έμεινε να αιωρείται καθισμένο στον ουρανό με τα πόδια οκλαδόν.

Η Μακρά Ιστορία Γέννησης της *Pakinnaka Nipāta*, για το Παγώνι (*Mahā-mora-jātaka*, Ja 491), αφηγείται την απόδραση των πουλιών από τα κλουβιά τους εξ' αιτίας ενός ειλικρινούς όρκου που έκανε ένας Μοναχικός Βούδας (*Paccekabuddha*), ο οποίος σε μια προηγούμενη ζωή ως κυνηγός, αιχμαλώτισε σε μια πλατεία τον Μποντισάττα, που είχε γεννηθεί ως Βασιλιάς Παγώνι. Ακούγοντας την Ομιλία του Μποντισάττα για την Διδασκαλία (*Dhamma*), πέτυχε την φώτιση και έγινε Μοναχικός Βούδας (*Paccekabuddha*).

Σύμφωνα με την συμβουλή που του έδωσε ο Μποντισάττα, πήρε έναν όρκο αλήθειας: «Είμαι τώρα ελεύθερος από την δουλειά των νοητικών μολύνσεων. Είθε όλα τα πουλιά που κρατάω φυλακισμένα στα κλουβιά τους, να ελευθερωθούν όπως εγώ».

Πρέπει να κατανοήσουμε το πόσο ισχυρή είναι η δήλωση αλήθειας σε αυτές τις ιστορίες.

Η Δύναμη της Φιλαλήθειας την Εποχή του Βούδα

Κάποτε, την εποχή του Βούδα, συνέβει μια τριπλή κακοτυχία στην πόλη της Βεσάλι: ασθένειες, δαίμονες και πείνα. Ο Βούδας πήγε εκεί συνοδευόμενος από μοναχούς (*bhikkhus*) και δίδαξε στον Σεβάσμιο Ανάντα πώς να απαγγέλλει τους στίχους του επίσημου όρκου.

Ο Σεβάσμιος Ανάντα πέρασε όλη την νύχτα περπατώντας ανάμεσα στα τρία τείχη της πόλης ψάλλοντας τους στίχους, με την δύναμη των οποίων και οι τρεις κακοτυχίες εξαφανίστηκαν.

Αυτή η ιστορία αναφέρεται αναλυτικά στο Σχόλιο της Ομιλίας για τα Πολύτιμα Κοσμήματα (*Ratana-sutta, Khuddakapāṭha* 6, Snp 2:1). Οι στίχοι του όρκου που περιλαμβάνουν έναν αριθμό στίχων, σχηματίζουν μια ομιλία προστασίας (*paritta*) που ονομάζεται Ομιλία για τα Πολύτιμα Κοσμήματα (*Ratana Sutta*).

Αρχίζει με την ιδιότητα ενός Βούδα: «Στους κόσμους των Ντέβας, των ανθρώπων, των Νάγκας και των Γκαρούλας¹, υπάρχουν διάφοροι θησαυροί αλλά κανένας δεν μπορεί να συγκριθεί με το κόσμημα του Βούδα. Είθε με την δύναμη αυτής της αλήθειας, όλα τα όντα να ελευθερωθούν από την τριπλή κακοτυχία και να είναι ευτυχισμένα».

Στην Ομιλία για τα Πολύτιμα Κοσμήματα, υπάρχουν δώδεκα στίχοι επίσημου όρκου που αποκαλύπτουν τις διάφορες ιδιότητες του Τριπλού Κοσμήματος, δηλαδή του Βούδα, του Ντάμμα (Διδασκαλίας) και της Σάνγκα (Κοινότητας των Μοναχών), οι οποίοι μαζί με τους τρεις στίχους που αποδίδονται στον Σάκκα κάνουν συνολικά δεκαπέντε στίχους επίσημου όρκου. Αυτή η Ομιλία κατεγράφη στο Πρώτο Βουδιστικό Συμβούλιο, ως η πρώτη Ομιλία στην *Cūla Vagga* της *Sutta Nipāta*, και ως η έκτη Ομιλία της *Khuddaka Pāṭha*.

Η Ομιλία σχετικά με τον Άγκουλιμάλα (*Angulimāla-sutta*, MN 86), περιλαμβάνει μια άλλη ιστορία που επίσης έλαβε χώρα κατά την διάρκεια της ζωής του Βούδα. Κάποτε που ο Βούδας διέμενε στο μοναστήρι Τζετάβανα στην πόλη της Σαβάττι (*Sāvatthī*), ο Σεβάσμιος Άγκουλιμάλα είπε στον Βούδα για μια γυναίκα η οποία αντιμετώπιζε προβλήματα στον τοκετό. Υπό τις οδηγίες του Βούδα, ο Σεβάσμιος Άγκουλιμάλα πήγε στην γυναίκα για να την βοηθήσει με την δύναμη μιας δήλωσης αλήθειας: «Από την στιγμή που έγινα ένας Ευγενής, ποτέ δεν αφαίρεσα σκόπιμα την ζωή ενός αισθανόμενου όντος. Είθε με την δύναμη αυτής της αλήθειας, η μητέρα και ο γιος της να είναι καλά». Τότε η μητέρα γέννησε τον γιο της χωρίς κανένα επιπλέον πρόβλημα και ήταν και οι δύο καλά.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, και στην εποχή του Βούδα επίσης, οι σοβαρές δηλώσεις αλήθειας ήταν αποτελεσματικές και καρποφόρες.

Η Δύναμη της Φιλαλήθειας Κατά την Βουδιστική Περίοδο στην Σρι Λάνκα

Όταν ο Βουδισμός είχε εξαπλωθεί στην Σρι Λάνκα μετά τον οριστικό θάνατο (*Parinibbāna*) του Βούδα, η μητέρα του Σεβάσμιου Μέγα Μίττα (*Mahā Mitta*), υπέφερε από καρκίνο του μαστού. Έτσι έστειλε την κόρη της που ήταν μοναχή (*bhikkhunī*) στον αδελφό της, τον Μέγα Μίττα, για να της δώσει λίγα φάρμακα.

Ο Σεβάσμιος Μέγα Μίττα της είπε: «Δεν γνωρίζω τίποτα για κανονικά φάρμακα. Όμως θα σου αναφέρω μια συγκεκριμένη μορφή φαρμάκου: 'Από την στιγμή της χειροτονίας μου δεν έχω κοιτάξει ποτέ μια γυναίκα με λάγνο μάτι. Χάρη σε αυτήν την ειλικρινή δήλωση, είθε η μητέρα μου να γίνει πάλι καλά'. Όταν επιστρέψεις στην μητέρα μου, πέρασε τα δάχτυλά σου πάνω από το σώμα της επαναλαμβάνοντας αυτά που μόλις σου είπα».

Η αδελφή επέστρεψε στην άρρωστη μητέρα της και εκτέλεσε τις οδηγίες του αδελφού της. Μόλις το έκανε αυτό, το βάσανο του καρκίνου διαλύθηκε σαν αφρός. Έτσι λέει το Κεφάλαιο Περί Ανάλυσης της Ηθικής (*Sīla-niddesa*) στην Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*, Vism 1).

¹ Garuḷas: Σανσκριτ. Γκαρούλτας. Τάξη γιγάντων μυθολογικών πουλιών, εχθροί των Νάγκας.

Μια παρόμοια ιστορία αναφέρεται στο Σχόλιο «Αφθονία του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*, DsA, PTS 103), το οποίο στο σημείο που εξηγεί τον όρο *sampatta-virati* (αποχή λόγω εθίμου), λέει ότι μια γυναίκα υπέφερε από μια συγκεκριμένη ασθένεια.

Όταν ο γιατρός της είπε ότι το κρέας του λαγού ήταν απαραίτητο για την θεραπεία της, ο μεγαλύτερος αδελφός έστειλε τον μικρότερο, τον Τζάγγανα (*Jaggana*), σε ένα αγρόκτημα για να ψάξει να βρει έναν λαγό. Όταν ένας λαγός είδε τον Τζάγγανα έτρεξε μακριά έντρομος και πιάστηκε σε ένα σύμπλεγμα από αναρριχητικά φυτά. Στην συνέχεια άρχισε να τσιρίζει.

Ο Τζάγγανα όρμησε εκεί και άρπαξε τον λαγό. Μετά όμως σκέφτηκε: «Δεν δικαιολογείται να σκοτώσω αυτό το πλασματάκι μόνο και μόνο για σώσω την ζωή της μητέρας μου». Άφησε τον λαγό ελεύθερο και γύρισε σπίτι.

Ο μεγάλο αδελφός τον ρώτησε: «Έπιασες κανέναν;»

Όταν ο Τζάγγανα είπε στον αδελφό του τι είχε κάνει, εκείνος τον επέπληξε με σφοδρότητα. Τότε ο Τζάγγανα πήγε κοντά στην μητέρα του και στεκόμενος στο πλάι της, αναφώνησε: «Από την στιγμή που γεννήθηκα, δεν έγινα ποτέ μάρτυρας σκόπιμης δολοφονίας ενός αισθανόμενου όντος από εμένα. Με την δύναμη αυτής της αλήθειας, είθε η μητέρα μου να γίνει καλά και να είναι ευτυχισμένη».

Εκείνη ακριβώς την στιγμή, η μητέρα του έγινε καλά και ευτυχισμένη ξανά.

Με αυτόν τον τρόπο, πρέπει να σημειωθεί ότι η «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-vacī-sacca*), εκτελούνταν μεμονωμένα ακόμα και μετά τον οριστικό θάνατο (*Parinibbāna*) του Βούδα.

(3) Η Αλήθεια που Λέγεται Έτσι Όστε να Αποφεύγεται το Ψέμα (*musā-viramaṇa-sacca*)

Ιστορίες που σχετίζονται με την «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να αποφεύγεται το ψέμα» (*musā-viramaṇa-sacca*), είναι γνωστές από την Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Βιντούρα (*Vidhura-jātaka*, Ja 546) στην *Mahā Nipāta*, καθώς και από άλλες Ιστορίες Γέννησης. Το παρακάτω είναι μια περίληψη της μεγάλης αφήγησης της ιστορίας του Βιντούρα.

Η Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Βιντούρα

Όταν ο Βασιλιάς Κοράμπγια (*Korabya*) και ο δράκος Πουννάκα (*Puṇṇaka*) επρόκειτο να παίξουν ένα τυχερό παιχνίδι με ζάρια, συμφώνησαν να στοιχηματίσουν ως εξής: Εάν έχανε ο Βασιλιάς, ο Πουννάκα θα του έπαιρνε ό,τι ήθελε εκτός από τον άνθρωπο του Βασιλιά, την Πρώτη Βασίλισσα και την άσπρη ομπρέλλα. Εάν έχανε ο Πουννάκα, ο Βασιλιάς θα έπαιρνε τον Πολύτιμο Λίθο Μανομάγια και το καθαρόαιμο άλογό του.

Ο Βασιλιάς έχασε την αναμέτρηση και ο Πουννάκα είπε: «Ω Βασιλιά, σε κέρδισα. Δώσε μου το στοίχημα που έχουμε συμφωνήσει».

Εφ' όσον ήταν γεγονός ότι ο Βασιλιάς είχε χάσει, δεν μπορούσε να αρνηθεί και έτσι επέτρεψε στον Πουννάκα να πάρει ό,τι ήθελε. Ο Πουννάκα είπε ότι ήθελε να πάρει τον Βιντούρα, τον υπουργό.

Τότε ο Βασιλιάς τον παρακάλεσε: «Ο Υπουργός είναι ο άνθρωπός μου. Είναι επίσης το καταφύγιό μου. Επομένως δεν μπορεί να συγκριθεί με τους άλλους θησαυρούς μου, όπως χρυσάφι, ασήμι, κλπ. Μπορεί να συγκριθεί μόνο με την ζωή μου. Επομένως, δεν μπορώ να τον παραδώσω».

Τότε ο Πουννάκα είπε: «Δεν θα καταλήξουμε πουθενά αν αρχίσουμε να διαφωνούμε για το αν σου ανήκει ή όχι. Ας πάμε να τον ρωτήσουμε και να τηρήσουμε την απόφασή του». Ο Βασιλιάς συμφώνησε και πήγαν στον Υπουργό.

Ο Πουννάκα τον ρώτησε: «Υπουργέ, ως Υπουργός των Κουρούς, επαινείσε ακόμα και από τους θεούς για την υπεράσπιση της δικαιοσύνης. Είναι αλήθεια; Είσαι υπηρέτης του Βασιλιά Κοράμπγια; Είσαι συγγενής του Βασιλιά και ισότιμου βαθμού; Ή είσαι συγγενής του Βασιλιά αλλά υψηλού βαθμού; Το όνομά σου Βιντούρα, έχει νόημα (*anvattha*) ή δεν έχει (*rū/hī*);»

(Η τελευταία ερώτηση θέλει να πει το εξής: Σε αυτόν τον κόσμο υπάρχουν δύο είδη ονομάτων. Το πρώτο είδος είναι ένα όνομα το νόημα του οποίου δεν συμφωνεί με αυτόν που το αντιπροσωπεύει (*rū/hī*). Είναι ένα όνομα που δίνεται τυχαία. Το άλλο είδος είναι ένα όνομα του οποίου η σημασία συμφωνεί με αυτόν που το αντιπροσωπεύει (*anvattha*).

Για παράδειγμα, εάν ένας άσχημος άνθρωπος ονομάζεται Όμορφο Αγόρι, είναι απλώς ένα όνομα που δώθηκε στην τύχη διότι δεν ταιριάζει με την εμφάνιση αυτού του άσχημου ανθρώπου.

Εάν ένας όμορφος άνθρωπος ονομάζεται Όμορφο Αγόρι, είναι ένα όνομα του οποίου η σημασία συμφωνεί με την εμφάνιση αυτού του όμορφου ανθρώπου. Όταν ο Πουννάκα ρώτησε εάν το όνομα του Βιντούρα ήταν ένα όνομα χωρίς νόημα ή ένα όνομα του οποίου η σημασία συμφωνεί με αυτόν που το αντιπροσωπεύει, ήθελε να επαληθεύσει εάν ο Υπουργός ήταν δίκαιος ή όχι, διότι το όνομα Βιντούρα σημαίνει «απαράμιλλος» και υποδηλώνει ένα ενάρετο άτομο που εξαλείφει τα κακώς κείμενα.

Εάν ο Υπουργός δεν τηρούσε το δίκαιο, τότε το όνομά του θα ήταν ένα τυχαίο όνομα (*rū/hī*). Εάν τηρούσε το δίκαιο, τότε το όνομά του θα ήταν ένα όνομα σε αρμονία με την πραγματική του φύση (*anvattha*).

Ο Υπουργός τότε σκέφτηκε: «Θα μπορούσα να πω ότι είμαι συγγενής του Βασιλιά, ή ότι είμαι ανώτερου βαθμού, ή ότι δεν έχω καμία συγγένεια με τον Βασιλιά. Αλλά σε αυτόν τον κόσμο δεν υπάρχει καταφύγιο ανώτερο από την φιλαλήθεια. Έτσι θα πρέπει να πω αυτό που είναι αληθές».

Είπε λοιπόν: «Φίλε μου, υπάρχουν τέσσερα είδη υποτέλειας στον κόσμο:

1. Η υποτέλεια ενός που είναι γεννημένος από μητέρα σκλάβα.
2. Η υποτέλεια ενός που αγοράστηκε με χρήματα.
3. Η υποτέλεια ενός ανθρώπου που υπηρετεί εθελοντικά.
4. Η υποτέλεια ενός ανθρώπου που είναι αιχμάλωτος πολέμου.

Από αυτά τα τέσσερα είδη υποτέλειας, εγώ είμαι ένας υπηρέτης που έρχεται να υπηρετήσει τον Βασιλιά εθελοντικά».

Έτσι ο Υπουργός απάντησε με ειλικρίνεια. Μια τέτοια απάντηση που δώθηκε ειλικρινά χωρίς δόλο, ήταν μια δήλωση αλήθειας.

Αλλά δεν ήταν μια «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνει πιστευτός από τους άλλους» (*sadda-hāraṇa-sacca*), επειδή δεν ειπώθηκε έτσι ώστε να γίνει πιστευτός από τους άλλους. Ούτε ήταν μια «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-vacī-sacca*), επειδή δεν ειπώθηκε για να πραγματοποιηθεί η επιθυμία του. Ειπώθηκε μόνο για να αποφευχθεί η ψευδολογία, επομένως ήταν μόνο μια «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να αποφεύγεται το ψέμα» (*musā-viraṇa-sacca*).

Η Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Σουβαννάσαμα (Suvanṇasāma)

Παρόμοια, στην Ιστορία Γέννησης σχετικά με τον Σοφό Σουβαννάσαμα (*Suvanṇasāma-jātaka*, Ja 540), όταν ο Βασιλιάς Πιλιγιάκκα (Pīḷiyakkha) ρώτησε τον Σουβαννάσαμα: «Ποια είναι η φυλή σου; Ποιανού γιος είσαι; Πες μου σε ποια φυλή ανήκεις εσύ και ο πατέρας σου;» θα το πίστευε αν ο Σουβαννάσαμα του απαντούσε ότι: «Είμαι ένας Ντέβα», ή «ένας Νάγκα», ή «ένας Κιννάρα», ή «από βασιλική οικογένεια», ή οτιδήποτε άλλο.

Αλλά ο Σουβαννάσαμα σκέφτηκε ότι δεν πρέπει να λέει τίποτα άλλο πέρα από την αλήθεια. Έτσι είπε με ειλικρίνεια: «Είμαι ο γιος ενός ψαρά». Τα λόγια του Σουβαννάσαμα ήταν σαν αυτά του Βιντούρα. Δεν ειπώθηκαν για να κάνουν τους άλλους να τον πιστέψουν ούτε για να πραγματοποιηθεί κάποια επιθυμία του. Ήταν λόγια που ειπώθηκαν για να αποφευχθεί το ψέμα (*musā-viraṇa-sacca*).

Η Ιστορία Γέννησης για τον Πρίγκηπα Μπουριντάττα

Επίσης, στην Ιστορία Γέννησης για τον Πρίγκηπα Μπουριντάττα (*Bhūridatta-jātaka*, Ja 543), όταν ο Βραχμάνος Νεσάντα (Nesāda) πλησίασε τον Μποντισάττα που σε εκείνη την ζωή είχε γεννηθεί σαν Νάγκα Πρίγκηπας Μπουριντάττα που τηρούσε τους Ηθικούς Κανόνες, και τον ρώτησε: «Ποιος είσαι; Είσαι ένα θεϊκό ον; Ή ένα πανίσχυρο Νάγκα;» ο Μπουριντάττα σκέφτηκε: «Εάν του πω ότι είμαι ένα θεϊκό ον, αυτός ο άνθρωπος θα με πιστέψει. Όμως πρέπει να του πω την αλήθεια». Έτσι του είπε ότι είναι ένα πανίσχυρο Νάγκα.

Αυτά τα λόγια του Νάγκα Πρίγκηπα Μπουριντάττα, δεν ειπώθηκαν για να γίνει πιστευτός από τους άλλους, ούτε για να πραγματοποιηθεί κάποια επιθυμία του. Αλλά ειπώθηκαν για να αποφύγει το ψέμα και να αποκαλύψει την αλήθεια (*musā-viraṇa-sacca*).

Αυτό που αποτελεί την έκτη από τις δέκα Τελειοποιήσεις, η βάση δηλαδή της Τελειοποίησης της Φιλαλήθειας, είναι η «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να αποφεύγεται το ψέμα» (*musā-viraṇa-sacca*).

Οι Μποντισάττας της αρχαιότητας, ανέκαθεν καλλιεργούσαν αυτού του είδους την ομιλία που είναι η αποφυγή του ψεύδους, εκπληρώνοντας έτσι την Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας από την μια ζωή στην άλλη.

Εάν έπρεπε να μείνουν σιωπηλοί ώστε να αποφύγουν να πουν ψέματα και να τηρήσουν την φιλαλήθεια, αυτό δεν είναι καθαρή φιλαλήθεια (*vacī-sacca*) διότι δεν υπάρχει καθόλου ομιλία! Είναι μόνο αποφυγή του ψεύδους (*virati-sacca*).

Χρήση των Τριών Ειδών Αλήθειας από τους Μποντισάττας

Μόνο όταν οι περιστάσεις απαιτούσαν να πείσουν τους άλλους, οι Μποντισάττας χρησιμοποιούσαν την αλήθεια του πρώτου είδους, δηλαδή την «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνει πιστευτός από τους άλλους» (*sadda-hāpana-sacca*). Αλλιώς δεν το έκαναν.

Παρομοίως, μόνον όταν ήταν απαραίτητο να εκπληρώσουν την επιθυμία τους, χρησιμοποιούσαν την αλήθεια του δεύτερου είδους, δηλαδή την «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-vacī-sacca*).

Όσον αφορά το τρίτο είδος, την «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να αποφεύγεται το ψέμα» (*musā-viramaṇa-sacca*), πάντα κατέφευγαν σε αυτήν σε όλες τις περιπτώσεις. Ακολουθώντας το παράδειγμά τους, εκείνοι που είναι ενάρετοι πρέπει να λένε την αλήθεια που αποφεύγει το ψέμα (*musā-viramaṇa-sacca*) και να προσπαθούν να την καλλιεργήσουν.

Δύο Επιπλέον Είδη Αλήθειας

Οι προαναφερθείσες αλήθειες μπορούν να ταξινομηθούν μόνο σε δύο κατηγορίες, δηλαδή:

- 1) Αλήθεια που το αποτέλεσμα της πραγματοποιείται την στιγμή που μιλάει κάποιος (*vacī-bheda-siddhi-sacca*).
- 2) Αλήθεια που έπεται συνέχειας, αφού το αποτέλεσμα της πραγματοποιείται μετά την ομιλία κάποιου (*pacchānurakkhaṇa-sacca*).

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι αλήθειες όπως:

η «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνεται πιστευτός από τους άλλους», όπως αναφέρεται στην Ιστορία Γέννησης για τους Μίσχους των Λωτών,

η «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου», όπως στις Ιστορίες Γέννησης του Σοφού Σουβαννάσαμα (Ja 540), του Σοφού Καπετάνιου Σουππαράκα (Ja 463), του Βασιλιά Σίβι (Ja 499), του Ψαριού (Ja 34), του Νεοσσού Ορτύκι (Ja 35), του Κάνχαντιπάγιανα (Ja 444), της Σαμπούλα (Ja 519), του Τεμίγια (Ja 538), του Τζάνακα (Ja 539), του Καττχαβάχανα (Ja 7), και του Παγωνιού (Ja 491), και

η «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να αποφεύγεται το ψέμα», όπως στις Ιστορίες Γέννησης για τον Βιντούρα (Ja 545), τον Σουβαννάσαμα (Ja 540), και τον Μπουριντάττα (Ja 543),

παράγουν αποτελέσματα αμέσως με το που θα εκφωνηθούν.

Δεν χρειάζεται να γίνει κάτι άλλο για να υπάρξουν αποτελέσματα. Επομένως, τέτοιες αλήθειες πρέπει να γίνονται γνωστές ως «Αλήθειες που τα αποτελέσματά τους πραγματοποιούνται την στιγμή που κάποιος μιλάει» (*vacī-bheda-siddhi-sacca*).

Αλλά η φιλαλήθεια που επέδειξε ο Βασιλιάς Σουτασόμα στην προαναφερθείσα Ιστορία Γέννησης για τον Μέγα Σουτασόμα (Ja 537), ήταν διαφορετική. Ήταν το είδος της «Αλήθειας που λέγεται έτσι ώστε κάποιος να γίνει πιστευτός από τους άλλους» (*sadda-hāpana-sacca*), η οποία ειπώθηκε από τον Σουτασόμα για να πείσει τον Πορισάντα ότι θα επέστρεφε σίγουρα σε αυτόν. Αυτή η υπόσχεση θα εκπληρωνόταν όταν ο Βασιλιάς θα επέστρεφε στον κανίβαλο, και μόνο τότε θα αποδεικνυόταν η ειλικρίνειά του. Για αυτό, έπρεπε να κάνει ειδικές διευθετήσεις ώστε να πραγματοποιήσει την επιστροφή του. Το είδος αυτής της φιλαλήθειας του Βασιλιά Σουτασόμα ήταν επομένως η «Αλήθεια που έπεται συνέχειας, αφού το αποτέλεσμα της πραγματοποιείται μετά την ομιλία κάποιου» (*pacchānurakkhaṇa-sacca*).

Με τον ίδιο τρόπο, η ειλικρίνεια που ασκείται από τον Βασιλιά Τζαγιαντίσα (Jayadisa) στην Ιστορία Γέννησης σχετικά με τον Βασιλιά Τζαγιαντίσα (*Jayaddisa-jātaka*, Ja 513, *Timsa Nipata*) και αυτή που ασκείται από τον Πρίγκηπα Ράμα στην Ιστορία Γέννησης για τον Πατέρα του Ράμα, τον Βασιλιά Ντασαράθα (*Dasaratha-jātaka*, Ja 461), είναι και οι δύο «Αλήθειες που έπονται συνέχειας, αφού το αποτέλεσμα τους πραγματοποιείται μετά την ομιλία κάποιου» (*pacchānurakkhaṇa-sacca*).

Η Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά Τζαγιαντίσα (Jayaddisa)

Αναφορικά με την φιλαλήθεια του Βασιλιά Τζαγιαντίσα (*Jayaddisa-jātaka*, Ja 513), διαβάζουμε εδώ ένα απόσπασμα εν συντομία.

Κάποτε, ο Βασιλιάς Τζαγιαντίσα της πόλης Ουττάρα Παντσάλα (Uttara Pañcāla), στο Βασίλειο της Καπίλα (Kapila) πήγε για κυνήγι αναψυχής. Στην διαδρομή, συνάντησε τον Βραχμάνο Νάντα ο οποίος είχε επιστρέψει από την Τακκασίλα (Takkasilā) και επιθυμούσε να δώσει μια ομιλία. Ο Βασιλιάς υποσχέθηκε ότι θα άκουγε την ομιλία του όταν θα επέστρεφε από το κυνήγι, και συνέχισε την πορεία του προς το δάσος.

Όταν έφτασαν στο δάσος, ο Βασιλιάς και οι υπουργοί του χώρισαν τον κυνηγότοπο μεταξύ τους, ώστε να έχει ο καθένας την δική του περιοχή για να πιάσει ελάφια. Ένα ελάφι όμως ξέφυγε από την περιοχή του Βασιλιά και ο Βασιλιάς έπρεπε να το κυνηγήσει με όλη του την δύναμη. Μετά από μια μακρά καταδίωξη, κατάφερε να πιάσει το ελάφι. Το έκοψε στην μέση και μετέφερε τα δύο κομμάτια κρεμασμένα από ένα κοντάρι στον ώμο του.

Αφού ξεκουράστηκε για λίγο κάτω από ένα δέντρο μπάνιαν, σηκώθηκε για να συνεχίσει την πορεία του. Εκείνη την στιγμή, ο κανίβαλος Πορισάντα που έμοιαζε με άνθρωπο και κατοικούσε στο δέντρο, τον εμπόδισε να φύγει λέγοντας: «Τώρα είσαι το θήραμά μου. Δεν μπορείς να φύγεις».

(Ο κανίβαλος που έμοιαζε με άνθρωπο, δεν ήταν πραγματικός κανίβαλος (*Yakkha*)¹. Στην πραγματικότητα ήταν ο μεγαλύτερος αδελφός του Βασιλιά, ο οποίος όταν ήταν βρέφος, απήχθει από μια θηλυκιά κανίβαλο (*Yakkhini*). Αλλά επειδή δεν της έκανε καρδιά να φάει το μωρό, το μεγάλωσε σαν να ήταν δικός της γιος. Έτσι αυτός απόκτησε την νοητική και σωματική συμπεριφορά ενός κανίβαλου. Όταν η μητέρα του, η κανίβαλος, πέθανε, έμεινε μόνος του και ζούσε σαν κανίβαλος.)

Τότε ο Βασιλιάς Τζαγιαντίσα είπε: «Έχω μια συνάντηση με έναν Βραχμάνο ο οποίος έχει επιστρέψει από την Τακκασίλα και του υποσχέθηκα να ακούσω την διδασκαλία του. Άσε με να πάω να την ακούσω και μετά θα επιστρέψω για να κρατήσω τον λόγο μου». Ο κανίβαλος που έμοιαζε με άνθρωπο τον άφησε ελεύθερο, δεχόμενος πρόθυμα την διαβεβαίωση του Βασιλιά.

(Στην πραγματικότητα, ο ανθρωπόμορφος κανίβαλος και ο Βασιλιάς ήταν αδέρφια. Λόγω της εξ' αίματος συγγένειάς τους, που δεν την συνειδητοποίησε ούτε ο ένας ούτε ο άλλος, ο πρώτος είχε κάποια συμπόνια για τον δεύτερο και έτσι τον άφησε να φύγει.)

Ο Βασιλιάς πήγε να ακούσει την διδασκαλία του Βραχμάνου και ήταν έτοιμος να επιστρέψει στον ανθρωπόμορφο κανίβαλο. Εκείνη την στιγμή, ο γιος του Βασιλιά, ο Πρίγκηπας Αλινασάττου (*Alīnasattu*), που ήταν ο Μποντισάττα, παρακάλεσε τον πατέρα του να πάει εκείνος στην θέση του. Καθώς ο γιος επέμενε, ο πατέρας του τού επέτρεψε να πάει. Ο λόγος που έδωσε ο Βασιλιάς στον κανίβαλο: «Θα επιστρέψω», τηρήθηκε και έγινε πραγματικότητα αφού είχε ειπωθεί. Άρα ήταν μια «Αλήθεια που έπεται συνέχειας, αφού το αποτέλεσμα της πραγματοποιείται μετά την ομιλία κάποιου» (*pacchānurakkhaṇa-sacca*).

Η Ιστορία Γέννησης για τον Πατέρα του Ράμα, τον Βασιλιά Ντασάραθα

Απόσπασμα αυτής της Ιστορίας Γέννησης (*Dasaratha-jātaka*, Ja 461), παρατίθεται περιληπτικά εδώ:

Μετά την γέννηση του πρώτου της γιου Ράμα (*Rāma*), του δεύτερου γιου της Λάκκχανα (*Lakkhaṇa*) και της κόρης της Σίτα Ντέβι (*Sitā Devī*), η Πρώτη Βασίλισσα του Βασιλιά Ντασάραθα (*Dasaratha*), πέθανε. Ο Βασιλιάς πήρε μια νέα Βασίλισσα από την οποία γεννήθηκε ο Πρίγκηπας Μπάρατα (*Bhārata*). Η νέα Βασίλισσα πίεζε επανειλημμένα τον Βασιλιά να δώσει τον θρόνο στον δικό της γιο, τον Μπάρατα.

Τότε ο Βασιλιάς κάλεσε τους δύο μεγαλύτερους γιους του από την Πρώτη του Βασίλισσα και τους είπε: «Ανησυχώ για σας, διότι μπορεί να κινδυνεύετε εξ' αιτίας της νέας Βασίλισσας και του Μπάρατα του γιου της. Οι αστρολόγοι μου είπαν ότι θα ζήσω άλλα δώδεκα χρόνια. Έτσι εσείς θα πρέπει να μείνετε σε κάποιο δάσος για δώδεκα χρόνια, και μετά να επιστρέψετε για να αναλάβετε την βασιλεία».

---

¹ *Yakkha*: Μια κατηγορία μη ανθρώπινων όντων, εν μέρει επιβλαβή εν μέρει βοηθητικά. Είναι πολλών διαφορετικών ειδών. Στα Κείμενα παρουσιάζονται ως πνεύματα, δράκοι, φαντάσματα, δαίμονες, κανίβαλοι, που μπορούν να λάβουν ακόμα και ανθρώπινη μορφή ανάλογα με τις περιστάσεις.

Ο Πρίγκηπας Ράμα υποσχέθηκε στον πατέρα του ότι θα τον υπακούσει, και μαζί με τον αδελφό του έφυγαν από την πόλη. Μαζί τους πήγε και η αδελφή τους καθώς αρνήθηκε να τους αποχωριστεί.

Παρά την πρόβλεψη των αστρολόγων, ο Βασιλιάς πέθανε πρόωρα, μετά από μόλις εννέα χρόνια, εξ' αιτίας της στεναχώριας του για τα παιδιά του. Οι υπουργοί, που δεν ήθελαν να έχουν τον Μπάρατα ως Βασιλιά τους, πήγαν στο δάσος να βρουν τα βασιλικά τέκνα. Τους ενημέρωσαν για τον θάνατο του Βασιλιά και τους παρακάλεσαν να επιστρέψουν στην πόλη για να αναλάβουν τα βασιλικά τους καθήκοντα και την διακυβέρνηση του λαού.

Αλλά ο Πρίγκηπας Ράμα είπε: «Υποσχέθηκα στον πατέρα μου να επιστρέψω μετά από δώδεκα χρόνια όπως με είχε διατάξει. Εάν επιστρέψω τώρα, δεν θα τηρήσω την υπόσχεσή μου στον πατέρα μου. Και δεν θέλω να παραβιάσω τον λόγο μου. Για αυτό, πάρτε τον αδελφό μου τον Λάκκχανα και την αδελφή μου την Σίτα Ντέβι, κάντε τους Πρίγκηπα και Πριγκήπισσα του Θρόνου, και εσείς υπουργοί θα κυβερνήσετε την πόλη μόνοι σας».

Εδώ βλέπουμε ότι ο Πρίγκηπας Ράμα έπρεπε να περιμένει μέχρι το τέλος της χρονικής περιόδου που είχε υποσχεθεί στον πατέρα του, ώστε η υπόσχεσή του να πραγματοποιηθεί. Αυτό ήταν επίσης «Αλήθεια που έπεται συνέχειας, αφού το αποτέλεσμα της πραγματοποιείται μετά την ομιλία κάποιου» (*pacchānurakkhaṇa-sacca*).

Αλήθεια σε Σχέση με το Χρονικό Διάστημα

Προκειμένου να γίνει μια εύκολη διάκριση μεταξύ της «Αλήθειας που το αποτέλεσμα της πραγματοποιείται την στιγμή που μιλάει κάποιος» (*vacī-bheda-siddhi-sacca*), και της «Αλήθειας που έπεται συνέχειας, αφού το αποτέλεσμα της πραγματοποιείται μετά την ομιλία κάποιου» (*pacchānurakkhaṇa-sacca*), υπάρχουν τέσσερα είδη αλήθειας σύμφωνα με μια σύντομη ταξινόμηση:

1. Αλήθεια σε σχέση μόνο με το Παρελθόν.
2. Αλήθεια σε σχέση με το Παρελθόν και το Παρόν.
3. Αλήθεια σε σχέση μόνο με το Μέλλον.
4. Αλήθεια που δεν αφορά συγκεκριμένο χρόνο.

Από αυτά τα τέσσερα είδη, η αλήθεια σε σχέση με το μέλλον είναι «Αλήθεια που έπεται συνέχειας, αφού το αποτέλεσμα της πραγματοποιείται μετά την ομιλία κάποιου» (*pacchānurakkhaṇa-sacca*), και οι υπόλοιπες τρεις είναι «Αλήθεια που το αποτέλεσμα της πραγματοποιείται την στιγμή που μιλάει κάποιος» (*vacī-bheda-siddhi-sacca*).

Από τις αλήθειες της Ιστορίας Γέννησης για τον Σοφό Σουβαννάσαμα (*Suvaṇṇasāma-jātaka*, Ja 540), το σύνολο των αληθειών που εκφράστηκαν από τους γονείς του Μποντισάττα, αφορούσαν το παρελθόν διότι είπαν: «Ο Σάμα είχε εξασκήσει το Ντάμμα στο παρελθόν. Συνήθιζε να καλλιεργεί μόνον ευγενείς πρακτικές. Έλεγε μόνο την αλήθεια. Φρόντιζε τους γονείς του. Έδειχνε σεβασμό στους πρεσβύτερους».

Επίσης, η αλήθεια που εκφράστηκε από τους γονείς του ότι: «Αγαπάμε τον Σουβαννάσαμα περισσότερο από την ζωή μας», και η αλήθεια που είπε η θεά Μπαχουσούντάρι ότι: «Δεν υπάρχει κανείς που να τον αγαπώ περισσότερο από τον Σάμα», ήταν αλήθειες που δεν αφορούν συγκεκριμένο χρόνο.

Το σύνολο των «Αληθειών που λέγονται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-vacī-sacca*) στις Ιστορίες Γέννησης του Σοφού Καπετάνιου Σουππαράκα (Ja 463) και του Βασιλιά Σίβι (Ja 499) αφορούν το παρελθόν. Παρόμοια, αυτό που περιέχεται στις Ιστορίες Γέννησης του Κάνχαντιπάγιανα (Kaṇhadīpāyana, Ja 444) και του Ναλαπάννα (Naḷarāna, Ja 20), αφορά επίσης το παρελθόν.

Στην Ιστορία Γέννησης του Νεοσσού Ορτύκι (Ja 35), τα λόγια: «Έχω φτερά, αλλά δεν μπορώ να πετάξω. Έχω πόδια, αλλά δεν μπορώ να περπατήσω», αφορούσαν τόσο το παρελθόν όσο και το παρόν.

Η αλήθεια που ειπώθηκε από την Πριγκήπισσα του Θρόνου Σαμπούλα (*Sambulā-jātaka*, Ja 519): «Δεν αγαπώ κανέναν περισσότερο από εσένα», και η αλήθεια που ειπώθηκε από την Επικεφαλής Βασίλισσα Τσάνταντέβι στην Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Πρίγκηπα Τεμίγια (*Temiya-jātaka*, Ja 538), δεν αφορούν κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Με αυτόν τον τρόπο, η σχέση μεταξύ των αληθειών και των αντίστοιχων χρόνων που αυτές αναφέρονται, μπορεί να εξετασθεί και να σημειωθεί.

Η Ύψιστη Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας

Αναφορικά με την Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας, το Σχόλιο «Αφθονία του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*, DsA) και το Σχόλιο για «Το Χρονικό των Βουδδών» (*Buddha-vamsa*), εξηγούν ότι η Τελειοποίηση της Φιλαλήθειας του Βασιλιά Μέγα Σουτασόμα (Mahā Sutasoma) ήταν η Ύψιστη Τελειοποίηση επειδή, για να κρατήσει την υπόσχεσή του αληθινή, ο Βασιλιάς επέστρεψε στον Πορισάντα όπως είχε υποσχεθεί, με κίνδυνο της ίδιας του της ζωής.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, ο όρκος έγινε παρουσία του Πορισάντα, αλλά καθώς ήταν απλώς λόγια ο σκοπός του δεν είχε ακόμα πραγματοποιηθεί. Μέχρι να πραγματοποιηθεί, η τήρηση του όρκου παρέμενε σε αναμονή. Εφ' όσον είχε υποσχεθεί ότι: «Θα επιστρέψω», επέστρεψε ακόμα και μετά την απελευθέρωσή του από τον κανίβαλο και την επιστροφή του στην πόλη Ινταπάττα (Indarapatta).

Στην αρχή, όταν υποσχέθηκε: «Θα επιστρέψω», η θυσία της ζωής του δεν φαινόταν επικείμενη. Έγινε έτσι μόνον όταν επέστρεψε στον Πορισάντα από την Ινταπάττα.

Επομένως, στα Σχόλια αναφέρεται ως «Ο Βασιλιάς που προστάτεψε την αλήθεια του, θυσιάζοντας την ζωή του» (*jīvitam cajitvā saccam anurakkhantassa*), και όχι ως «Ο Βασιλιάς που έκανε έναν όρκο με κίνδυνο της ζωής του» (*jīvitam cajitvā saccam bhaṇantassa*).

Στοχασμοί για τα Δύο Είδη Αλήθειας

Σχετικά με αυτό το θέμα, η ειλικρίνεια του Βασιλιά Μέγα Σουτασόμα και αυτή του Υπουργού Βιντούρα, είναι άξιες συγκριτικής μελέτης. Όπως αναφέρεται στην Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Βιντούρα (*Vidhura-jātaka*, Ja 546, στον στίχο 102), η φιλαλήθεια του Υπουργού ήταν τα ειλικρινή λόγια του όταν είπε: «Είμαι ένας υπηρέτης». Αμέσως μόλις το είπε αυτό, η ειλικρίνειά του επιτεύχθηκε. Αλλά όταν είπε ότι δεν είχε καμία ανησυχία για την ζωή του, τότε δεν θα μπορούσε να πεθάνει απλά σαν υπηρέτης. Επομένως, θα μπορούσε να πει κανείς ότι η ειλικρίνεια του Βιντούρα ήταν κατώτερη από αυτήν του Σουτασόμα.

Ωστόσο, θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν ότι ο Βιντούρα ήταν έτοιμος να θυσιάσει την ζωή του σκεπτόμενος ότι: «Αυτός ο νεαρός άντρας μπορεί να θέλει να με ξεφορτωθεί αφού με πάρει μακριά. Αν το κάνει θα δεχτώ τον θάνατο».

Και επειδή ήταν σοφός πρέπει να συλλογίστηκε ως εξής: «Αυτός ο νεαρός με ζήτησε, αλλά δεν ήθελε να με τιμήσει. Αν ήθελε να με τιμήσει, θα μου είχε πει ανοιχτά τον σκοπό του και θα με καλούσε για να το κάνει, αλλά δεν με κάλεσε. Κέρδισε το δικαίωμα να με αποκτήσει μέσω του τσόγου και δεν θα με αφήσει ελεύθερο».

Εξ' άλλου, αν και αυτός ο άντρας ήταν νέος, ήταν ένας δράκος (*Yakkha*) εκ γενετής. Βλέποντας την συμπεριφορά του, ο Υπουργός πρέπει να παρατήρησε ότι ήταν ένας σκληρός, άγριος άνθρωπος.

Ένα άλλο πράγμα που πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν είναι το εξής: Όταν ο Βιντούρα, την ώρα του αποχαιρετισμού, έδωσε κουράγιο στον Βασιλιά και στα μέλη της οικογενείας του, λέγοντας: «Έκανα την δουλειά μου», ο νεαρός δράκος Πουννάκα, αποκρίθηκε: «Μη φοβάσαι. Κρατήσου γερά από την ουρά του αλόγου μου. Αυτή θα είναι η τελευταία φορά που θα δεις τον κόσμο όσο ζεις» (Στίχος 196).

Ο Βιντούρα απάντησε με τόλμη: «Δεν έχω κάνει κανένα κακό που να οδηγεί σε καταστάσεις πόνου. Γιατί να φοβάμαι;» Από αυτά τα λόγια του Υπουργού, φαίνεται ξεκάθαρα ότι ο ίδιος είχε αποφασίσει να θυσιάσει την ζωή του.

Όλα αυτά υποδεικνύουν το γεγονός ότι η φιλαλήθεια του Βιντούρα περιείχε κάποιο κίνδυνο για την ζωή του και επομένως δεν ήταν κατώτερη από αυτήν του Σουτασόμα. Θα πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ήταν, αν όχι ανώτερη, τουλάχιστον της ίδιας κατηγορίας με αυτήν του Σουτασόμα.

Ηθικό Μάθημα

Το μοναδικό χαρακτηριστικό αυτής της Τελειοποίησης της Φιλαλήθειας, σε αντίθεση με τις προηγούμενες, είναι ότι έχει την δύναμη να εκπληρώνει την επιθυμία κάποιου εξ' αιτίας της αλήθειας που ειπώθηκε. Στην Ιστορία Γέννησης για τον Μέγα Σουτασόμα (*Mahā-sutasoma-jātaka*, Ja 537, στ. 62), αναφέρεται επίσης το εξής:

«Απ' όλες τις γεύσεις που επικρατούν στην γη,
η γεύση της Αλήθειας είναι η πιο γλυκιιά».

8. Η Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας **(Adhitthāna-Pāramī)**

Η λέξη *adhitthāna* στα Πάλι, μεταφράζεται συνήθως ως «αποφασιστικότητα»¹. Εάν κάποιος εκπληρώσει την αποφασιστικότητα ως Τελειοποίηση, πρέπει να την εδραιώσει σταθερά και ακλόνητα στον νου του. Γι' αυτόν τον λόγο, όταν ο Μποντισάττα Σουμέντα στοχαζόταν την Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας (*adhitthāna-pāramī*), την παρομοίασε με ένα βραχώδες βουνό το οποίο δεν κλονίζεται από τους ισχυρούς ανέμους αλλά παραμένει σταθερά ριζωμένο στο μέρος του.

Από αυτήν την σύγκριση, είναι σαφές ότι αποφασιστικότητα (*adhitthāna*) σημαίνει να έχει κανείς συνεχώς στον νου του και χωρίς να αμφιταλαντεύεται, τον στόχο που έχει αποφασίσει να επιτύχει. Επομένως, αν κάποιος έχει αποφασίσει να επιτύχει την γνώση των Οδών και των Καρπών ή της Παντογνωσίας, δηλαδή αν έχει αποφασίσει να γίνει Βούδας, η αποφασιστικότητά του να εξασκηθεί για την επίτευξή τους, πρέπει να εδραιωθεί στον νου του τόσο σταθερά, όσο ένα βραχώδες βουνό.

Η αποφασιστικότητα λοιπόν, έχει παρομοιαστεί με ένα ακλόνητο βουνό. Υπάρχουν δε, διάφορα είδη αποφασιστικότητας όπως περιγράφονται στα Κείμενα.

A) Αποφασιστικότητα Σχετικά με την Ημέρα Τήρησης των Κανόνων (Uposatha)

Το Κεφάλαιο σχετικά με την Ημέρα Τήρησης των Ηθικών Κανόνων (*Uposathakkhandhaka, Vinaya Mahāvagga 2*) αναφέρει τρία είδη Ημέρας Τήρησης:

1. Ημέρα Τήρησης των Κανόνων από την Σάνγκα (*Saṅgha-uposatha*).
2. Ημέρα Τήρησης των Κανόνων Ομαδικά (*gaṇa-uposatha*).
3. Ημέρα Τήρησης των Κανόνων Ατομικά (*puggala-uposatha*).

1) Η Ημέρα Τήρησης των Κανόνων από την Σάνγκα (*Saṅgha-uposatha*), είναι το είδος που τηρείται σε μια συνάντηση τουλάχιστον τεσσάρων μοναχών σε μια αίθουσα εντός των ορίων του μοναστηριού (*sīma*), στις ημέρες της Πανσελήνου και της Νέας Σελήνης.

---

¹ Στην συνέχεια ο συγγραφέας προχωρά στην ερμηνεία της λέξης στην γλώσσα της Μιανμάρ, η οποία είναι μετάφραση όχι μόνο της λέξης *adhitthāna*, αλλά και της λέξης *samādāna*, που χρησιμοποιείται στην τήρηση των Ηθικών Κανόνων. Καθώς η εξήγηση του συγγραφέα, αν και περίτεχνη, αφορά κυρίως την λέξη στην γλώσσα της Μιανμάρ, την αφήσαμε έξω από την μετάφρασή μας.

Εκεί απαγγέλλονται οι Μοναστικοί Κανόνες (*Pātimokkha*) από έναν μοναχό, τον οποίον ακούν οι άλλοι με σεβασμό.

Τέτοιου είδους τήρηση ονομάζεται επίσης Ημέρα Τήρησης (*uposatha*) με συνοπτική απαγγελία του κειμένου των πειθαρχικών κανόνων (*suttuddesa-uposatha*).

2) Εάν υπάρχουν μόνο δύο ή τρεις μοναχοί, τηρούν το είδος της Ομαδικής Ημέρας Τήρησης (*gaṇa-uposatha*), διότι η λέξη Σάνγκα χρησιμοποιείται μόνο για μια συνάντηση τουλάχιστον τεσσάρων μοναχών. Όταν παρευρίσκονται μόνο δύο ή τρεις μοναχοί, χρησιμοποιείται η λέξη *gaṇa*. Εάν ο αριθμός των μοναχών σε μια ομαδική τήρηση είναι τρεις, γίνεται εκκίνηση της απαγγελίας από έναν από αυτούς, και αν είναι δύο, δεν χρειάζεται εκκίνηση. Στην συνέχεια, καθένας από τους μοναχούς δηλώνει στα Πάλι, ότι είναι απαλλαγμένος από οποιοδήποτε αδίκημα. Έτσι, αυτό το είδος τήρησης είναι γνωστό και ως Ημέρα Τήρησης συνάντησης των μοναχών, όπου οι μοναχοί δηλώνουν την αγνότητά τους (*pārisuddhi-uposatha*).

3) Εάν ένας μοναχός είναι μόνος του, τηρεί μια Ατομική Τήρηση (*puggala-uposatha*). Πριν το κάνει όμως, θα πρέπει να περιμένει αν υπάρχει χρόνος, μήπως έλθουν και άλλοι μοναχοί να τον ακολουθήσουν. Εάν περάσει η ώρα και δεν εμφανισθούν άλλοι μοναχοί, πρέπει να τηρήσει την Ημέρα Τήρησης (*uposatha*) μόνος του. Ο Βούδας έχει δώσει εντολή να αποφασίσει ως εξής: «Σήμερα είναι η Ημέρα Τήρησής μου» (*ajja me uposatho paṇṇaraso adhiṭṭhāmi*). Αυτό σημαίνει ότι έχει αυτήν την ημέρα στον νου του διαρκώς. Μια τέτοια τήρηση είναι γνωστή και ως Ημέρα Τήρησης που διατηρείται σταθερά στον νου του ατόμου (*adhiṭṭhāna-uposatha*).

Αυτή είναι η αποφασιστικότητα σχετικά με την Ημέρα Τήρησης των Κανόνων.

B) Αποφασιστικότητα Σχετικά με τον Χιτώνα

Οι μοναχοί είναι υποχρεωμένοι να εκτελέσουν έναν καθορισμό (*adhiṭṭhāna*) ή μια ρύθμιση κοινής ιδιοκτησίας (*vikappana*) που αφορά τον χιτώνα τους, εντός δέκα ημερών από την απόκτησή του. Εάν ο χιτώνας κρατηθεί για περισσότερες από δέκα ημέρες χωρίς να έχει εκτελεστεί κανένα από τα δύο, πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με τους Κανόνες της Μοναστικής Διαγωγής (*Vinaya*). Ο ενδιαφερόμενος μοναχός επίσης, διαπράττει παράπτωμα που συνεπάγεται ομολογία (*pācittiya*).

Επομένως, εντός δέκα ημερών από την απόκτησή του πρέπει να αποφασίσει λέγοντας: «Αναλαμβάνω να φοράω αυτόν τον χιτώνα». Τότε ο χιτώνας δεν απορρίπτεται και ο μοναχός δεν διαπράττει παράβαση. Η αποφασιστικότητα σχετικά με τον χιτώνα, σημαίνει να κάνει κάποιος τον νου του σταθερό έτσι ώστε να χρησιμοποιήσει τον χιτώνα είτε για ίδια χρήση ως ρούχο κάτω από την μέση, ή πάνω από την μέση, ή ως πανωφόρι, είτε για γενική χρήση (δες *Vinaya, Nissaggiya pācittiya 1, PTS 3.195*).

Γ) Αποφασιστικότητα Σχετικά με την Κούπα Ελεημοσύνης

Παρομοίως, όταν ένας μοναχός αποκτά μία κούπα ελεημοσύνης, πρέπει να αποφασίσει εντός δέκα ημερών να δηλώσει την απόκτησή της λέγοντας: «Αναλαμβάνω την χρήση αυτής της κούπας ελεημοσύνης». Εάν δεν το κάνει εντός δέκα ημερών, πρέπει να την απορρίψει όπως απαιτείται από τους Κανόνες της Μοναστικής Διαγωγής (*Vinaya*). Διαπράττει επίσης παράπτωμα που συνεπάγεται ομολογία (*pācittiya*). Αποφασιστικότητα σχετικά με την κούπα ελεημοσύνης, σημαίνει να είναι κανείς σταθερά αποφασισμένος ότι: «Αυτό το σκεύος είναι η κούπα μου».

Ο όρος «αποφασιστικότητα» (*adhittāna*) σε αυτές τις παραπάνω τρεις περιπτώσεις, χρησιμοποιείται ως τεχνικός όρος που ανήκει στην Μοναστική Διαγωγή (*Vinaya*).

Δεν έχει καμία σχέση με την χρήση του όρου στις ακόλουθες τρεις περιπτώσεις:

α) Αποφασιστικότητα Σχετικά με την Διαλογιστική Απορρόφηση ή Έκσταση (*jhāna*)

Στην περίπτωση της διαλογιστικής έκστασης (*jhāna*), όταν για παράδειγμα έχει επιτευχθεί η πρώτη έκσταση, πρέπει κανείς να την καλλιεργήσει και να την αναπτύξει με τους πέντε τρόπους κυριαρχίας (*vasī-bhāva*): έτσι λέγεται στην «Πρώτη Ανάλυση του Διαλογιστικού Μηχανισμού» (*Pathavikasina Niddesa*) και σε άλλα μέρη της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*).

Όταν έχει επιτευχθεί η πρώτη έκσταση, πρέπει κανείς να συνεχίσει να την εξασκεί μέχρι να αποκτήσει πλήρη κυριαρχία αυτής και με τους πέντε τρόπους.

Οι Πέντε Τρόποι Κυριαρχίας είναι:

1. Στοχασμός (*āvajjana*) (πριν την έκσταση).
2. Είσοδος (*samāpajjana*) (στην έκσταση).
3. Αποφασιστικότητα ή Απόφαση (*adhittāna*) (παραμονής στην έκσταση).
4. Έγερση ή Έξοδος (*vuṭṭhāna*) (από την έκσταση).
5. Ανασκόπηση ή Επανεξέταση (*paccavekkhaṇā*) (της εμπειρίας).

1) Ο πρώτος τρόπος κυριαρχίας είναι ο Στοχασμός (*āvajjana*), δηλαδή μια φάση προβληματισμού ως προς το ποιο παράγοντες εμπεριέχονται στην πρώτη του έκσταση και ως προς το ποιο είναι το χαρακτηριστικό του κάθε παράγοντα. Στην αρχή, δεν τους διακρίνει εύκολα. Μπορεί να υπάρξει καθυστέρηση διότι δεν είναι ακόμα επιδέξιος στον στοχασμό. Όσο όμως αποκτά εμπειρία, τους διακρίνει πιο εύκολα. Τότε λέγεται ότι είναι προικισμένος με την ικανότητα κυριαρχίας του στοχασμού.

2) Ο δεύτερος τρόπος κυριαρχίας είναι η Είσοδος (*samāpajjana*) στην έκσταση, όπου η συνείδηση απορροφάται μέσα στο ρεύμα της συνείδησης του

ατόμου, δηλαδή η συνείδηση της έκστασης αναδύεται συνεχόμενα στο ρεύμα της συνείδησης του ατόμου. Μετά την κυριαρχία του στοχασμού πρέπει να αποκτήσει την κυριαρχία της απορρόφησης ή έκστασης. Αυτό μπορεί να το κάνει με το να αναπτύσσει επανειλημμένα την έκσταση που έχει ήδη αποκτήσει, όπως ακριβώς κάνει κάποιος που απαγγέλλει επανειλημμένα ένα λογοτεχνικό κομμάτι που έχει μάθει από μνήμης. Εάν προσπαθήσει να επιτύχει την έκσταση πριν από την επίτευξη μιας τέτοιας κυριαρχίας, η συνείδηση της έκστασης δεν θα προκύψει εύκολα στο ρεύμα της συνείδησής του. Αυτό γίνεται πιο εύκολο μόνο μετά την κατάκτηση της ανάπτυξης της έκστασης. Τότε λέγεται ότι είναι προικισμένος με την κυριαρχία της Εισόδου στην έκσταση.

- 3)** Ο τρίτος τρόπος κυριαρχίας είναι η Αποφασιστικότητα (*adhiṭṭhāna*), που καθορίζει το χρονικό διάστημα που επιθυμεί να παραμείνει κάποιος στην έκσταση (*jhāna*). Αυτό σημαίνει ότι εάν προσπαθήσει κάποιος να καθορίσει την διάρκεια της έκστασης πριν να έχει την κυριαρχία της αποφασιστικότητας, η συνείδηση της έκστασης (*jhāna*) μπορεί να εμφανισθεί για μεγαλύτερες ή για μικρότερες περιόδους από την περίοδο που εκείνος καθόρισε. Για παράδειγμα, εάν υποθέσουμε ότι αποφασίζει: «Η συνείδηση της έκστασης να εμφανισθεί στο ρεύμα της συνείδησής μου για μία ώρα», υπάρχει περίπτωση η επίτευξη της έκστασης να διακοπεί είτε πριν είτε μετά από μία ώρα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δεν είναι ακόμα ικανός να πάρει μια απόφαση. Μόλις όμως γίνει αρκετά επιδέξιος, μπορεί να παραμείνει σε διαλογιστική απορρόφηση για το ακριβές χρονικό διάστημα που έχει αποφασίσει. Τότε λέγεται ότι είναι προικισμένος με την κυριαρχία της Αποφασιστικότητας.
- 4)** Ο τέταρτος τρόπος κυριαρχίας είναι η Έγερση ή η Έξοδος (*vuṭṭhāna*) από την έκσταση (*jhāna*). Η έγερση από την έκσταση είναι η αλλαγή από την συνείδηση της έκστασης στο συνεχές της ζωής (*bhavaṅga-citta*). Τότε λέγεται ότι έχει την κυριαρχία της Έγερσης από την έκσταση, ακριβώς την στιγμή που το έχει αποφασίσει (*vuṭṭhāna-vasī-bhāva*).
- 5)** Ο πέμπτος τρόπος κυριαρχίας είναι η Ανασκόπηση (*paccavekkhaṇā*), δηλαδή η ανάκληση στην μνήμη όλων των παραγόντων που εμπεριέχονται στην έκσταση (*jhāna*). Στην ανάκληση όπως και στον στοχασμό (*āvajjana*), οι παράγοντες δεν είναι εύκολα εμφανείς λόγω έλλειψης κυριαρχίας εκ μέρους του ατόμου. Μόνον όταν αποκτήσει την κυριαρχία τους αυτοί εκδηλώνονται πιο εύκολα. Ο στοχασμός (*āvajjana*), είναι ένα στάδιο της διαδικασίας της ανασκόπησης (*paccavekkhaṇā-vīthi*), και η ανασκόπηση (*paccavekkhaṇā*) είναι το στάδιο που ακολουθεί αμέσως το στάδιο του στοχασμού. Όταν κυριαρχήσει κανείς στον στοχασμό, έχει κυριαρχήσει και στην ανασκόπηση. Επομένως, αυτός που είναι προικισμένος με την κυριαρχία του στοχασμού, είναι προικισμένος και με την κυριαρχία της ανασκόπησης. Έτσι αναφέρεται στα Κείμενα.

Από τους πέντε τρόπους κυριαρχίας, αυτός που μας απασχολεί εδώ είναι ο τρίτος, η κυριαρχία της αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna-vasī-bhāva*).

β) Αποφασιστικότητα Σχετικά με τις Υπερφυσικές Δυνάμεις

Το κείμενο «Ανάλυση των Ειδών των Ψυχικών Δυνάμεων» (*Iddhi-vidhaniddesa*) στην Οδό της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*, Vism 12), απαριθμεί δέκα είδη υπερφυσικής δύναμης (*Iddhi*):

1. Η υπερφυσική δύναμη της Αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna-iddhi*).
  2. Η υπερφυσική δύναμη της Μεταμόρφωσης (*vikubbana-iddhi*).
  3. Η υπερφυσική δύναμη της Δημιουργίας (*mano-maya-iddhi*).
  4. Η υπερφυσική δύναμη της Επερχόμενης Υπερκόσμιας Σοφίας (*ñāṇa-vipphāra-iddhi*).
  5. Η υπερφυσική δύναμη της Διεισδυτικότητας της Αυτοσυγκέντρωσης (*samādhī-vipphāra-iddhi*).
  6. Η υπερφυσική δύναμη των Ευγενών (*ariya-iddhi*).
  7. Η υπερφυσική δύναμη που προκύπτει από Πράξεις και Αποτελέσματα (*kamma-vipākajā-iddhi*).
  8. Η υπερφυσική δύναμη που προκύπτει από την Αρετή (*puññavanta-iddhi*).
  9. Η υπερφυσική δύναμη που προκύπτει από τους Μάγους (*vijjā-maya-iddhi*).
  10. Η υπερφυσική δύναμη που προκύπτει από Διάφορα Επιτεύγματα (*sammā-payoga-iddhi*).
1. Η υπερφυσική δύναμη της Αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna-iddhi*) είναι ως εξής: Όταν για παράδειγμα, κάποιος αποφασίζει: «Να γίνουν 100 ή 1.000 αντίγραφα του εαυτού μου», τότε τα αντίγραφα εμφανίζονται ως εκ θαύματος, και ο αριθμός τους είναι ακριβώς αυτός που έχει αποφασίσει. Είναι η δύναμη να προβάλλει κανείς αντίγραφα της μορφής του, χωρίς να εξαφανίζεται ο ίδιος. Τα αντίγραφα μπορεί να είναι ή να μην είναι στην ίδια στάση.
  2. Η υπερφυσική δύναμη της Μεταμόρφωσης (*vikubbana-iddhi*) είναι να μεταμορφώνει κανείς τον εαυτό του σε Νάγκα ή Γκαρούλα. Εδώ «*Vi*» σημαίνει «διάφορα» και «*kubbana*» σημαίνει «κατασκευή». Είναι η δύναμη να παίρνει κανείς διάφορες μορφές σύμφωνα με την επιθυμία του.
  3. Η υπερφυσική δύναμη της Δημιουργίας ενός νοητικού ομοιώματος (*mano-maya-iddhi*). Δηλαδή, να δημιουργήσει κανείς ένα μικροσκοπικό αντίγραφο

του εαυτού του μέσα στο σώμα του. «*mano-maya*» σημαίνει «φτιαγμένο από τον νου». Δεν είναι ούτε προβολή αντιγράφου όπως στην πρώτη περίπτωση της δύναμης της Αποφασιστικότητας (*adhittāna-iddhi*), ούτε μεταμόρφωση της μορφής κάποιου σε Νάγκα ή Γκαρούλα όπως στην δεύτερη περίπτωση της δύναμης της Μεταμόρφωσης (*vikubbana-iddhi*). Είναι η δύναμη να δημιουργεί κανείς ένα μικροσκοπικό αντίγραφο του εαυτού του μέσα στο ίδιο του το σώμα.

4. Η υπερφυσική δύναμη που αφορά θαυματουργά φαινόμενα λόγω επίδρασης της Επερχόμενης Υπερφυσικής Σοφίας (*ñāṇa-vipphāra-iddhi*), μπορεί να γίνει κατανοητή από τις ιστορίες του Σεβάσμιου Μπακούλα και άλλων.

Ο Σεβάσμιος Μπακούλα (Bākula)

Η ιστορία του Μπακούλα εμφανίζεται στο Σχόλιο των Μεγάλων Μαθητών, στην Συλλογή των Αριθμητικών Ομιλιών (*Etadagga Vagga*, Κεφ. 14 της *Eka Nipāta, Anguttara Nikāya*.)

Το παρακάτω είναι ένα σύντομο απόσπασμα αυτής της ιστορίας.

Ο Μπακούλα ήταν γιος ενός πλούσιου ανθρώπου από το Κοσάμπι (Kosambī). Την ημέρα που γιόρταζαν την γέννησή του, πήγαν το βρέφος στον Ποταμό Γιαμούνα (Yamunā) για ένα τελετουργικό μπάνιο, όμως ένα ψάρι τον κατάπιε. Το ψάρι, νιώθοντας πολύ κάψιμο στο στομάχι του κολύμπησε μακριά. Φτάνοντας στο Βαρανάσι, ένας συγκεκριμένος ψαράς το ψάρεψε και πήγε στην πόλη να το πουλήσει.

Η σύζυγος ενός πλούσιου ανθρώπου του Βαρανάσι αγόρασε το ψάρι, και όταν άνοιξαν την κοιλιά του, βρήκαν μέσα στο ψάρι ένα όμορφο μωρό. Επειδή δεν είχε δικό της παιδί και λαχταρούσε πολύ να έχει ένα, ήταν κατενθουσιασμένη και έλεγε: «Αυτό το μωρό είναι δικό μου!»

Μόλις τα παράξενα νέα έφτασαν στους γονείς στο Κοσάμπι, αυτοί έσπευσαν στο Βαρανάσι για να διεκδικήσουν τον γιο τους. Αλλά η κυρία του Βαρανάσι αρνήθηκε να δώσει πίσω το μωρό, λέγοντας: «Το μωρό ήρθε σε εμάς γιατί το αξίζουμε. Δεν μπορούμε να σας το επιστρέψουμε».

Όταν πήγαν στο δικαστήριο για να διευθετήσουν την διαφορά, οι δικαστές έβγαλαν την ετυμηγορία ότι το μωρό ανήκε εξ' ίσου και στα δύο ζευγάρια γονέων. Έτσι το μωρό απέκτησε δύο μητέρες και δύο πατέρες, εξ' αιτίας των οποίων ονομάστηκε Μπακούλα, δηλαδή, Bā=δύο, kula=οικογένεια, εξ' ου και το αγόρι των «δύο οικογενειών».

Ήταν θαύμα που το αγόρι δεν τραυματίστηκε αν και το κατάπιε ένα ψάρι. Το θαύμα οφειλόταν στην δύναμη της γνώσης της Οδού ενός Άραχατ (*Arahatta-magga-ñāṇa*) που ήταν βέβαιο ότι επρόκειτο να επιτευχθεί από τον Μπακούλα σε αυτήν την ζωή, ή ίσως οφειλόταν στην επίδραση της ένδοξης γνώσης των Τελειοποιήσεων (*pāramī-ñāṇa*) που ήταν έμφυτη στο αγόρι και η οποία θα του επέτρεπε να επιτύχει αλάνθαστα την γνώση της Οδού ενός Άραχατ σε εκείνη ακριβώς την ζωή.

Αυτή η υπερφυσική δύναμη, λέγεται ότι είναι η δύναμη που αφορά τα θαυματουργά φαινόμενα λόγω της επιρροής της Επικείμενης Υπερφυσικής Σοφίας (*ñāṇa-vipphāra-iddhī*).

Ο Αρχάριος Μοναχός Σανκίτσα (Saṅkicca)

Ο αρχάριος Σανκίτσα συνελήφθει στην μήτρα της κόρης ενός νοικοκύρη από την Σαβάττι (*Sāvatthī*). Η κόρη πέθανε όταν ήταν οι μέρες να γεννήσει το μωρό. Ενώ το σώμα της αποτεφρωνόταν στην νεκρική πυρά, το τρυπούσαν με σιδερένιες αιχμηρές ράβδους για να καεί καλύτερα. Μία ράβδος πλήγωσε το μάτι του μωρού, και το μωρό άρχισε να κλαίει. Μόλις οι άνθρωποι αντελήφθησαν ότι το μωρό ήταν ακόμα ζωντανό, κατέβασαν το σώμα της μητέρας από την νεκρική πυρά, έκοψαν και άνοιξαν την κοιλιά της, και πήραν το μωρό. Το μωρό μεγάλωσε στην ώρα του, και σε ηλικία επτά ετών έγινε Άραχατ.

Η θαυματουργή απόδραση του αγοριού από τον θάνατο, αποδίδεται επίσης στην δύναμη της γνώσης της Οδού ενός Άραχατ (*Arahatta-magga-ñāṇa*), ή αποδίδεται στην επιρροή της δύναμης της έμφυτης γνώσης του αγοριού για τις Τελειοποιήσεις (*pāramī-ñāṇa*), που τον βοήθησαν να επιτύχει την γνώση της Οδού ενός Άραχατ (*Arahatta-magga-ñāṇa*).

5. Η υπερφυσική δύναμη της Διεισδυτικότητας της Αυτοσυγκέντρωσης (*samādhī-vipphāra-iddhī*), είναι το θαυματουργό φαινόμενο το οποίο συμβαίνει όταν κάποιος πρόκειται να εισέλθει, εισέρχεται, ή έχει μόλις εισέλθει στην έκσταση (*jhāna*) λόγω της διεισδυτικότητας της αυτοσυγκέντρωσης (*samādhī*). Η δύναμη που προκαλεί ένα τέτοιο θαύμα ονομάζεται υπερφυσική δύναμη της διεισδυτικότητας της αυτοσυγκέντρωσης (*samādhī-vipphāra-iddhī*). Με αναφορά σε αυτήν την δύναμη, η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*) αφηγείται μια σειρά από ιστορίες που ξεκινούν από την ιστορία του Σαριπούττα, η οποία είναι και η μόνη που θα αναφέρουμε εδώ.

Ο Σεβάσμιος Σαριπούττα (Sāriputta)

Κάποια μέρα, ενώ ο Σεβάσμιος Σαριπούττα έμενε με τον Σεβάσμιο Μογγάλανα (*Moggallāna*) σε ένα φαράγγι που λεγόταν Κάποτα, έχοντας το κεφάλι του πρόσφατα ξυρισμένο, ασχολήθηκε με την διαλογιστική απορρόφηση (*jhāna*) σε έναν ανοιχτό χώρο κατά την διάρκεια μια φεγγαρόλουστης νύχτας.

Όταν ένας άτακτος δαίμονας (*Yakkha*) που είχε έρθει με έναν φίλο του, είδε το καλοξυρισμένο, γυαλιστερό κεφάλι του Σεβάσμιου Σαριπούττα, θέλησε να το χτυπήσει με το χέρι του. Ο φίλος του τον συμβούλεψε να μην το κάνει, ωστόσο εκείνος χτύπησε το κεφάλι του Σεβάσμιου με όλη του την δύναμη. Το χτύπημα ήταν τόσο δυνατό, που ο ήχος του αντήχησε βίαια σαν βροντή.

Αλλά ο Σεβάσμιος Σαριπούττα δεν αισθάνθηκε καθόλου πόνο, διότι η δύναμη της αυτοσυγκέντρωσης (*samādhī*) διαπερνούσε το σώμα του.

6. Η υπερφυσική δύναμη των Ευγενών (*ariyas*). Όταν οι Ευγενείς έχουν την διάθεση να στοχάζονται τα απεχθή αντικείμενα ως μη απεχθή, ή τα μη απεχθή σαν να ήταν απεχθή, μπορούν να το κάνουν. Αυτή η δύναμη ενός Ευγενούς να στοχάζεται οποιοδήποτε αντικείμενο με ό,ποιον τρόπο επιθυμεί, ονομάζεται δύναμη των Ευγενών (*ariya-iddhi*).
7. Η υπερφυσική δύναμη που προκύπτει από Πράξεις και Αποτελέσματα (*kamma-vipākajā-iddhi*). Πλάσματα σαν τα πουλιά πετούν στον ουρανό. Για να αποκτήσουν αυτήν την ικανότητα να πετούν, δεν χρειάζεται να καταβάλλουν κάποια ιδιαίτερη προσπάθεια σε αυτήν την ζωή. Είναι αποτέλεσμα των πράξεων που έκαναν σε προηγούμενες ζωές (*kamma-vipākajā-iddhi*). Οι Ντέβας, οι Βράχμας, οι πρώτοι κάτοικοι του κόσμου και οι Ασσούρας, έχουν επίσης την ικανότητα να κινούνται στο διάστημα. Η δύναμη για να κάνουν τέτοια κατορθώματα είναι αποτέλεσμα από τις πράξεις που έκαναν σε προηγούμενες ζωές (*kamma-vipākajā-iddhi*).
8. Η υπερφυσική δύναμη της Αρετής (*puññavanta-iddhi*). Οι Παγκόσμιοι Μονάρχες (*Cakka-vatti*) και άλλοι σαν κι αυτούς, μπορούν να ταξιδεύουν στο διάστημα. Μπορούν να το κάνουν αυτό επειδή έχουν συσσωρεύσει αρετή (*puññavanta-iddhi*). Εκείνοι που συνοδεύουν έναν Παγκόσμιο Μονάρχη στα διαστημικά του ταξίδια, μπορούν να το κάνουν επειδή συνδέονται με τον Μονάρχη ο οποίος είναι ο πραγματικός κάτοχος αυτών των αρετών. Τα πλούτη και οι πολυτέλειες που ανήκουν σε πλούσια άτομα όπως οι Τζότικα (*Jotika*), Τζάτιλα (*Jaṭila*), Γκόσακα (*Ghosaka*), Μεντάκα (*Meṇḍaka*) και άλλοι, είναι επίσης δυνάμεις που προκύπτουν από την αρετή (*puññavanta-iddhi*).
- Η διαφορά μεταξύ των δυνάμεων που είναι αποτέλεσμα πράξεων που έγιναν στις προηγούμενες ζωές (*kamma-vipākajā-iddhi*) και των δυνάμεων που προκύπτουν από την αρετή (*puññavanta-iddhi*), είναι η εξής:
- Οι δυνάμεις που είναι αποτέλεσμα των πράξεων που έγιναν σε προηγούμενες ζωές (*kamma-vipākajā-iddhi*), δεν οφείλονται σε πράξεις που κάνει κάποιος στην παρούσα ζωή, αλλά οφείλονται στις πράξεις που έκανε στο παρελθόν, και οι οποίες τον συνοδεύουν στην γέννησή του.
- Οι δυνάμεις που απορρέουν από την αρετή (*puññavanta-iddhi*), δεν οφείλονται μόνο στις πράξεις των προηγούμενων ζώων αλλά και στις προσπάθειες που κάνει κάποιος στην παρούσα ζωή για την υποστήριξη αυτών των πράξεων. Οι δυνάμεις αυτές δεν συνοδεύουν την γέννησή του. Γίνονται πλήρεις και λειτουργικές μόνον όταν υποστηρίζονται από τις πράξεις κάποιου στην παρούσα ζωή.
- Για παράδειγμα, σε έναν Παγκόσμιο Μονάρχη, ο Θησαυρός του Τροχού δεν εμφανίζεται με την γέννησή του. Προκύπτει μόνον όταν ο Μονάρχης έχει τηρήσει συγκεκριμένους Κανόνες και έχει εκπληρώσει τα ειδικά καθήκοντα ενός Παγκόσμιου Μονάρχη.
- Έτσι, αυτή η υπερφυσική δύναμη δεν οφείλεται αποκλειστικά στις πράξεις των προηγούμενων ζώων κάποιου, αλλά και στις δικές του υποστηρικτικές προσπάθειες σε αυτήν την ζωή.

9. Η υπερφυσική δύναμη των Μάγων (*vijjā-maya-iddhī*). Είναι η δύναμη που αποκτάται μέσω της τέχνης των ειδικά σχεδιασμένων μάντρας, φαρμάκων κλπ. που δίνει την ικανότητα στους Βιτζάνταρας (*Vijjādharas*) δηλαδή σε αυτούς που κατέχουν μαγικές γνώσεις (*vijjā-maya-iddhī*), να ταξιδεύουν στον αέρα και να κάνουν παρόμοια κατορθώματα.
10. Η υπερφυσική δύναμη που προκύπτει από Διάφορα Επιτεύγματα (*sammā-payoga-iddhī*). Το πεδίο που καλύπτεται από αυτήν την υπερφυσική δύναμη (*iddhī*) είναι τεράστιο. Η Οδός και η Καρποφορία που επιτυγχάνονται ως αποτέλεσμα των κατάλληλων προσπαθειών, είναι η υψηλότερη μορφή δύναμης που συσσωρεύεται από διάφορα επιτεύγματα (*sammā-payoga-iddhī*). Με λίγα λόγια, όλα τα επιτεύγματα που προκύπτουν από την εκμάθηση των τεχνών και της χειροτεχνίας, των τριών Βεδών, των Τριών Συλλογών του Κανόνα Πάλι (*Tipiṭaka*), ή, για να πούμε το ελάχιστο, από γεωργικές δραστηριότητες όπως το όργωμα, η σπορά κλπ., είναι όλα δυνάμεις που προκύπτουν από Διάφορα Επιτεύγματα (*sammā-payoga-iddhī*).

Από αυτές τις δέκα υπερφυσικές δυνάμεις, η πρώτη, η δύναμη της Αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna-iddhī*), είναι η δύναμη της απόφασης κάποιου να προβάλλει αντίγραφο του εαυτού του κατά εκατοντάδες ή κατά χιλιάδες, όπως η δύναμη που κατείχε ο Σεβάσμιος Τσούλαπανθάκα (*Cūḷapanthaka*) και άλλοι.

Οι απλοί άνθρωποι που δεν κατέχουν τέτοια δύναμη παίρνουν παρόμοιες αποφάσεις, αλλά επειδή τους λείπει ο βασικός παράγοντας της διαλογιστικής απορρόφησης (*jhāna*), ή της αυτοσυγκέντρωσης (*samādhi*), δεν συνειδητοποιούν τι έχουν αποφασίσει.

Από την άλλη μεριά, οι κάτοχοι τέτοιων δυνάμεων εκπληρώνουν τις αποφάσεις τους διότι η διαλογιστική τους απορρόφηση ή η αυτοσυγκέντρωσή τους, είναι αρκετά ισχυρές για να τους βοηθήσει.

γ) Αποφασιστικότητα που Προηγείται της Επίτευξης της Παύσης

Όταν ένας Μη Επιστρέφων (*Anāgāmi*) ή ένας Άραχατ που είναι προικισμένος και με τις οκτώ επιτεύξεις (*samāpatti*) είναι έτοιμος να εισέλθει στην επίτευξη της παύσης (*nirodha-samāpatti*), αποφασίζει ως εξής: «Κατά την περίοδο που θα είμαι απορροφημένος στην επίτευξη της παύσης, είτε να μην συμβεί καμία καταστροφή στα υπάρχοντά μου τα οποία φυλάσσονται μακριά από εμένα. Εάν η Σάνγκα απαιτεί την παρουσία μου, είτε να είμαι σε θέση να εγερθώ από την έκσταση της επίτευξής μου πριν έρθει ο αγγελιοφόρος σε μένα. Αμέσως, είτε να είμαι σε θέση να το κάνω όταν ο Βούδας με καλέσει».

Μόνον όταν έχει πάρει αυτήν την απόφαση, εισέρχεται στην επίτευξη. Σύμφωνα με την απόφασή του, κατά την διάρκεια της απορρόφησης του για την επίτευξη της παύσης, τα προσωπικά του αντικείμενα που κρατούνται μακριά από αυτόν, δεν μπορούν να καταστραφούν από τα πέντε είδη εχθρών, δηλαδή από το νερό, την φωτιά, τους κυβερνήτες, τους ληστές και τους ανεπιθύμητους ή αντιπαθητικούς κληρονόμους.

Όταν η Σάνγκα τον θελήσει κατά την διάρκεια εκείνης της περιόδου, εκείνος έχει ήδη αναδυθεί από την διαλογιστική του απορρόφηση για την επίτευξη της παύσης, πριν από την άφιξη του αγγελιοφόρου. Μόλις τον καλέσει ο Βούδας, εγείρεται από την διαλογιστική του απορρόφηση για την επίτευξη της παύσης. Καμία ζημιά δεν μπορεί να προκληθεί από τους πέντε εχθρούς στα υπάρχοντά του, όπως στους χιτώνες κλπ., που βρίσκονται πάνω στο σώμα του, λόγω της δύναμης της επίτευξής του, παρ' όλο που δεν έχει προηγουμένως αποφασίσει για την ασφάλειά τους.

Τρία Είδη Αποφασιστικότητας

Η Αποφασιστικότητα είναι τριών ειδών, ανάλογα με το πλαίσιο των συνθηκών:

1. Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να εμφανίζονται σημάδια όταν πρόκειται να συμβεί κάτι (*pubba-nimitta-adhiṭṭhāna*).
2. Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου (*āsisa-adhiṭṭhāna*).
3. Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να εκπληρώνονται τα πνευματικά καθήκοντα κάποιου (*vata-adhiṭṭhāna*).

(1) Απόφαση που Λαμβάνεται Έτσι Όστε να Εμφανίζονται Σημάδια Όταν Πρόκειται να Συμβεί Κάτι (*pubba-nimitta-adhiṭṭhāna*)

Αυτό το είδος αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna*) μπορεί να γίνει κατανοητό από την Ιστορία Γέννησης του Βασιλιά των Νάγκας Καμπέγια (*Campeyya-jātaka*, Ja 506) και από άλλες ιστορίες. Ένα απόσπασμα από την Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά των Νάγκας Καμπέγια, δίδεται εν συντομία εδώ:

Η Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά των Νάγκας Καμπέγια

Όταν ο Βασιλιάς των Νάγκας Καμπέγια είπε στην Βασίλισσά του την Σουμάνα (*Sumanā*) ότι θα πάει στον κόσμο των ανθρώπων για να τηρήσει τους Ηθικούς Κανόνες, εκείνη του είπε:

«Ο κόσμος των ανθρώπων είναι γεμάτος κινδύνους. Εάν σου συμβεί κάτι, με ποιά σημάδια θα το ξέρω;»

Ο Βασιλιάς Νάγκα την πήγε τότε στην βασιλική λίμνη και της είπε: «Κοίτα στην λίμνη. Εάν με πιάσει κάποιος εχθρός, το νερό θα γίνει σκοτεινό. Εάν με πιάσει ένας Γκαρούλα, το νερό θα βράζει. Εάν με πιάσει ένας γητευτής φιδιών, το νερό θα κοκκινίσει σαν αίμα».

Μετά από αυτό, ο Βασιλιάς Νάγκα έφυγε για τον κόσμο των ανθρώπων, για να τηρήσει τους Ηθικούς Κανόνες για δεκατέσσερις ημέρες. Αιχμαλωτίστηκε όμως από έναν γητευτή φιδιών και δεν μπορούσε να επιστρέψει στην κατοικία του ούτε μετά από έναν μήνα. Ανησυχώντας για την ασφάλειά του, η Βασίλισσα πήγε στην λίμνη και είδε ότι η επιφάνεια του νερού είχε γίνει κόκκινη σαν αίμα.

Αυτή η απόφαση του Βασιλιά των Νάγκα Καμπέγια, είναι μια «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να εμφανίζονται σημάδια όταν πρόκειται να συμβεί κάτι» (*pubba-nimitta-adhiṭṭhāna*), επειδή έλαβε την σταθερή απόφαση εκ των προτέρων για την εμφάνιση προειδοποιητικών σημαδιών.

Κατά τον ίδιο τρόπο, σύμφωνα με την Εισαγωγή στα Σχόλια των Ιστοριών Γέννησης, όταν ο Πρίγκηπας Σιντάρτα απαρνήθηκε τον κόσμο, έκοψε τα μαλλιά του και τα πέταξε προς τον ουρανό με την απόφαση ότι: «Εάν πρόκειται να γίνω Βούδας, είθε αυτά τα μαλλιά να μείνουν στον αέρα. Εάν όχι, ας πέσουν κάτω στο έδαφος». Τα μαλλιά έμειναν να κρέμονται στον αέρα σαν να ήταν γιρλάντα.

Αυτή η απόφαση ελήφθει ώστε να γνωρίζει εκ των προτέρων εάν θα γινόταν Βούδας ή όχι, άρα ήταν μια «Απόφαση που ελήφθει έτσι ώστε να εμφανιστούν σημάδια αν πρόκειται να συμβεί κάτι» (*pubba-nimitta-adhiṭṭhāna*).

Και πάλι, μετά από έξη χρόνια επίπονου ασκητισμού, αφού είχε φάει το ρυζόγαλο που του προσφέρθηκε από την Σουτζάτα (*Sujātā*) στις όχθες του ποταμού Νεραντζάρα (*Nerañjarā*), άφησε την χρυσή του κούπα ελεημοσύνης να επιπλεύσει στο ποτάμι με την απόφαση ότι: «Εάν θα γίνω Βούδας, είθε αυτή η κούπα να πάει αντίθετα στο ρεύμα. Εάν όχι, ας πλεύσει προς τα κάτω».

Η κούπα έπλευσε αντίθετα στο ρεύμα μέχρι που έφτασε στον Βασιλιά των Νάγκας Κάλα (*Kāḷa*). Η απόφαση αυτής της αφήγησης είναι επίσης μια «Απόφαση που ελήφθει έτσι ώστε να εμφανιστούν σημάδια αν πρόκειται να συμβεί κάτι» (*pubba-nimitta-adhiṭṭhāna*).

Παρομοίως, κάθε απόφαση που λαμβάνεται στον κόσμο ώστε να γνωρίζει κάποιος εκ των προτέρων με ένα σημάδι για το αν η επιθυμία του πρόκειται να εκπληρωθεί ή όχι, είναι μια «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να εμφανίζονται σημάδια αν πρόκειται να συμβεί κάτι» (*pubba-nimitta-adhiṭṭhāna*).

Αυτό το είδος αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna*) εφαρμόζεται ακόμα και σήμερα, και είναι επομένως πολύ γνωστό.

Μερικοί άνθρωποι συνηθίζουν να σηκώνουν την πέτρα που έχει τοποθετηθεί σε μια διάσημη ιερή λειψανοθήκη (*stūpa*) ή σε ένα ιερό πνεύματος με την απόφαση: «Εάν το σχέδιό μου είναι να υλοποιηθεί, είθε η πέτρα να γίνει βαριά. Εάν όχι, να γίνει ελαφριά» ή το αντίθετο.

Αφού σηκώσουν την πέτρα, διαβάζουν τον οϊωνό για το αν θα τα καταφέρουν ή όχι, από την αίσθηση του βάρους της πέτρας.

(2) Απόφαση που Λαμβάνεται Έτσι Όστε να Πραγματοποιείται η Επιθυμία Κάποιου (*āsisa-adhiṭṭhāna*)

Αυτό το είδος της «Απόφασης που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsisa-adhiṭṭhāna*), μπορεί να είναι γνωστό και από την Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Βιντούρα (*Vidhura-jātaka*, Ja 546).

Ο Υπουργός Βιντούρα που ήταν το δεξί χέρι του Βασιλιά Κοράμπγια, αιχμαλωτίσθηκε από τον Πουννάκα, έναν ανθρωπόμορφο δράκο (*Yakkha*), όταν

ο τελευταίος κέρδισε τον Βασιλιά σε ένα παιχνίδι ζαριών με έπαθλο τον Βιντούρα.

Στο Σχόλιο αυτής της συγκεκριμένης Ιστορίας Γέννησης, στον στίχο 197, αναφέρεται ότι ο Βιντούρα, έχοντας βροντοφωνάξει γενναία: «Θάνατο δεν φοβάμαι!» αποφάσισε ότι: «Είθε ο εσωτερικός χιτώνας μου να μην πέσει κάτω, ενάντια στην επιθυμία μου». Αναλογιζόμενος τις Τελειοποιήσεις του, έσφιξε τον χιτώνα στην μέση του και ακολούθησε τον Πουννάκα, πιασμένος από την ουρά του αλόγου του, ατρόμητος και με την αξιοπρέπεια ενός βασιλικού λιονταριού.

Αυτή η απόφαση του Βιντούρα είναι μια «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsisa-adhiṭṭhāna*).

Στην Ιστορία Γέννησης για τον Χυμό του Καλαμιού¹, 80.000 πίθηκοι με επικεφαλής τον αρχηγό τους, τον Μποντισάττα, δυσκολεύονταν να πιουν νερό από μια μικρή λίμνη που την προστάτευε ένας άγριος δαίμονας του νερού. Έτσι, ο Βασιλιάς Πίθηκος πήρε ένα από τα καλάμια που μεγάλωναν γύρω από την λίμνη, έκανε μια δήλωση αλήθειας ώστε το καλάμι να απαλλαγεί από τις αρθρώσεις, και φύσηξε αέρα μέσα σε αυτό. Το καλάμι έγινε κούφιο χωρίς αρθρώσεις. Με αυτόν τον τρόπο έδωσε την δυνατότητα στους ακολούθους του να πιούν νερό μέσα από το κούφιο καλάμι.

Αλλά οι πίθηκοι ήταν τόσοι πολλοί, που ο Βασιλιάς δεν ήταν σε θέση να εφοδιάσει τον καθένα με ένα κούφιο καλάμι. Έτσι πήρε μια απόφαση:

«Ας γίνουν κούφια όλα τα καλάμια γύρω από την λίμνη».

Αυτή η απόφαση που πήρε ο Βασιλιάς Πίθηκος για να πραγματοποιήσει την επιθυμία του να δώσει την ευκαιρία στους πιθήκους να πιουν νερό ξεχωριστά, είναι επίσης μια «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsisa-adhiṭṭhāna*).

Στην Ιστορία Γέννησης για τον Σκύλο², αναφέρεται ότι τα καθάραιμα σκυλιά που ανατράφηκαν στον εσωτερικό βασιλικό περίβολο της πόλης του Βαρανάσι, μασούλησαν τους δερμάτινους ιμάντες της άμαξας του Βασιλιά Βραχμαντάττα. Με την εσφαλμένη εντύπωση ότι τα σκυλιά που ροκάνισαν τους ιμάντες ήταν αυτά που κατοικούσαν στον εξωτερικό περίβολο της πόλης, οι υπηρέτες του Βασιλιά διατάχθηκαν να τα κυνηγήσουν και να τα σκοτώσουν.

Τα σκυλιά, τρομοκρατημένα από την σφαγή και μη τολμώντας να ζήσουν στην πόλη, συγκεντρώθηκαν σε ένα νεκροταφείο.

Γνωρίζοντας τον πραγματικό λόγο του προβλήματος και συνειδητοποιώντας ότι οι δερμάτινοι ιμάντες της βασιλικής άμαξας δεν ήταν δυνατόν να φαγωθούν από τα αδέσποτα σκυλιά αφού κανένα σκυλί από τον εξωτερικό χώρο δεν μπορούσε να μπει σε ένα μέρος που παρακολουθείται τόσο στενά, ο Μποντισάττα, που ως αποτέλεσμα μιας προηγούμενης πράξης είχε γεννηθεί σαν σκύλος και ήταν ο αρχηγός της αγέλης, ζήτησε από τους συντρόφους του να περιμένουν ενώ αυτός θα πήγαινε στο παλάτι για να τους σώσει.

¹ *Naḷa-pāna-jātaka*, Ja 20, *Sīla Vagga*, της *Ekaka Nipāta*.

² *Kukkura-jātaka*, Ja 22, *Kurunga Vagga*, της *Ekaka Nipāta*.

Ενώ έμπαινε στην πόλη, αυτοσυγκεντρώθηκε στις Τελειοποιήσεις και διαχέοντας την φιλικότητά του (*mettā*), πήρε την απόφαση: «Είθε κανείς να μη μου πετάξει πέτρες ή ξύλα».

Αυτή η απόφαση, που ελήφθη για να εκπληρώσει την επιθυμία του ώστε τα σκυλιά που ζούσαν στον εξωτερικό περίβολο της πόλης να είναι ασφαλή από το κακό, είναι επίσης μια «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsīsa-adhiṭṭhāna*).

Στην Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Απόκληρο Ματάνγκα (*Mātanga-jātaka*, Ja 497, *Visati Nipāta*), αναφέρεται ότι: Κατά την διάρκεια της βασιλείας του Βασιλιά Βραχμανάττα (Brahmadatta) του Βαρανάσι, ο Μποντισάττα γεννήθηκε σε μια οικογένεια απόκληρων (*caṇḍāla*)¹ και ονομάστηκε Ματάνγκα. Μια μέρα, η κόρη ενός πλούσιου ανθρώπου του Βαρανάσι, ονόματι Ντίττα Μανγκαλικά (Dīṭṭha Maṅgalikā) που ονομάστηκε έτσι διότι πίστευε στην ευνοϊκή δύναμη ευχάριστων θεάσεων, πήγαινε σε έναν κήπο για να διασκεδάσει μαζί με τις υπηρέτριες της ακολουθίας της.

Στον δρόμο είδε τον Ματάνγκα που πήγαινε στην πόλη. Παρ' όλο που εκείνος κρατήθηκε στην άκρη διότι ήταν παρίας, η θέα του και μόνο προκάλεσε δυσαρέσκεια στην Ντίττα Μανγκαλικά, η οποία επέστρεψε στο σπίτι θεωρώντας ότι δεν ήταν μια ευνοϊκή μέρα για εκείνη.

Οι ακόλουθοί της ήταν επίσης ενοχλημένοι, και λέγοντας: «Εξ' αιτίας σου, δεν θα διασκεδάσουμε σήμερα», τον χτύπησαν μέχρι που έπεσε αναίσθητος και στην συνέχεια έφυγαν.

Όταν ο Ματάνγκα ανέκτησε τις αισθήσεις του μετά από λίγο, είπε στον εαυτό του: «Αυτοί οι άνθρωποι της Ντίττα Μανγκαλικά, βασάνισαν έναν αθώο άνθρωπο σαν κι εμένα». Πήγε τότε στο σπίτι του πατέρα της Ντίττα Μανγκαλικά, ξάπλωσε στην είσοδο, και αποφάσισε ότι: «Δεν θα σηκωθώ από δω, μέχρι να κερδίσω το χέρι της Ντίττα Μανγκαλικά».

Αυτή η απόφαση του Ματάνγκα που ελήφθηκε για να ταπεινώσει την υπεροψία της Ντίττα Μανγκαλικά, είναι επίσης μια «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsīsa-adhiṭṭhāna*).

Στο Σχόλιο του Μέγα Τμήματος (*Mahā-vagga*) της Μοναστικής Διαγωγής (*Vinaya*), αναφέρεται επίσης το εξής περιστατικό:

---

¹ caṇḍāla: τάξη ανθρώπων στην Ινδία που γενικά θεωρούνται απόκληροι και ανέγγιχτοι. Σύμφωνα με τον αρχαίο κώδικα νόμου *Manu-smṛti*, η τάξη προήλθε από την ένωση μιας γυναίκας Brahmin (η υψηλότερη τάξη στο *varṇa*, ή σύστημα τεσσάρων τάξεων) και ενός άνδρα Śūdra (η κατώτερη τάξη). Ο όρος χρησιμοποιείται επίσης στη σύγχρονη εποχή για μια συγκεκριμένη κάστα γεωργών, ψαράδων και βαρκάρηδων στη Βεγγάλη, που συνήθως αναφέρεται ως Namaśūdra. Ορισμένοι μελετητές θεωρούν ότι η καταγωγή των Namaśūdra είναι μια φυλή αυτόχθονων από τους λόφους Rājmaḥāl στο Bihar.

(Πηγή: Encyclopaedia Britannica)

Αμέσως μετά την Φώτισή του, ο Βούδας έμεινε επί επτά εβδομάδες σε επτά διαφορετικά μέρη στην περιοχή του δέντρου Μπόντι, παραμένοντας για μία εβδομάδα στο κάθε μέρος.

Στο τέλος των τελευταίων επτά ημερών της παραμονής του κάτω από ένα Βασιλικό Δέντρο (*Rājāyatana*), οι αδελφοί Ταπούσσα και Μπαλλίκα (Tarussa και Bhallika) πήγαν σε Αυτόν και του πρόσφεραν μερικά γλυκίσματα.

Ο Βούδας σκέφτηκε με τι τρόπο να δεχθεί την προσφορά των γλυκισμάτων. Η κούπα που του είχε δώσει ο θεός Βράχμα Γκατικάρα (*Ghaṭikāra*), εξαφανίσθηκε την ημέρα που ο Βούδας δέχτηκε το ρυζόγαλο που του πρόσφερε η Σουτζάτα (*Sujātā*).

Τότε οι Τέσσερις Μεγάλοι Βασιλιάδες των Ντέβας, παρουσίασαν στον Βούδα τέσσερις σμαραγδένιες κούπες. Ο Βούδας όμως αρνήθηκε να τις δεχτεί. Οι Βασιλιάδες των Ντέβας στην συνέχεια, πρόσφεραν στον Βούδα τέσσερις πέτρινες κούπες που είχαν το χρώμα των κόκκινων φασολιών σχήματος νεφρού.

Για να ενισχύσει την πίστη τους, ο Βούδας δέχτηκε τις κούπες και αποφάσισε λέγοντας: «Είθε αυτές οι κούπες να ενωθούν σε μία». Τότε οι κούπες έγιναν ένα, με τέσσερα ομόκεντρα χείλη.

Αυτή η απόφαση του Βούδα είναι επίσης μια «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsīsa-adhiṭṭhāna*).

Η Διαφορά μεταξύ Αποφασιστικότητας και Φιλαλήθειας

Η «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να εμφανίζονται σημάδια όταν πρόκειται να συμβεί κάτι» (*pubba-nimitta-adhiṭṭhāna*), και η «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsīsa-adhiṭṭhāna*) οι οποίες αναφέρονται στο τμήμα που αφορά τα τρία είδη αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna*) της Τελειοποίησης της Αποφασιστικότητας, και

Η «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-vacī-sacca*) που αναφέρεται στο τμήμα για τα τρία είδη αλήθειας (*Sacca*) της Τελειοποίησης της Φιλαλήθειας, φαίνεται ότι είναι ένα και το αυτό, επειδή όλα αυτά τα είδη αφορούν την εκπλήρωση των επιθυμιών κάποιου.

Για παράδειγμα:

Όσον αφορά την «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-vacī-sacca*), όταν η μητέρα και ο πατέρας του Σουβαννάσαμα, αλλά και η θεά Μπαχουσούνταρι, έκαναν τις αντίστοιχες δηλώσεις αλήθειας, ευχήθηκαν όλοι να εξαφανιστεί το δηλητήριο από το σώμα του Σουβαννάσαμα που είχε χτυπηθεί από το δηλητηριασμένο βέλος.

Όσον αφορά την «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να εμφανίζονται σημάδια όταν πρόκειται να συμβεί κάτι» (*pubba-nimitta-adhiṭṭhāna*), όταν ο Μποντισάττα πήρε την απόφασή του, πετώντας τα κομμένα του μαλλιά προς τον ουρανό, ευχήθηκε ότι εάν επρόκειτο να γίνει Βούδας, τα μαλλιά να έμεναν στον αέρα κρεμασμένα σαν γιρλάντες.

Όσον αφορά την «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsisa-adhiṭṭhāna*), όταν ο Βιντούρα έλαβε την απόφασή του, ευχήθηκε ώστε ο εσωτερικός χιτώνας του να μείνει στην θέση του και να μην πέσει κάτω.

Η σύνδεση όλων αυτών των αποφάσεων με τις αντίστοιχες επιθυμίες τους, μας κάνει να πιστεύουμε ότι όλες είναι το ίδιο.

Για αυτόν τον λόγο μερικοί άνθρωποι στις μέρες μας συνδιάζουν τις δύο λέξεις Φιλαλήθεια (*Sacca*) και Αποφασιστικότητα (*adhiṭṭhāna*) σε μία, λέγοντας: «Εκτελούμε μια απόφαση αλήθειας» (*saccādhīṭṭhāna*).

Στην πραγματικότητα ωστόσο, η Φιλαλήθεια (*Sacca*) είναι μία και η Αποφασιστικότητα (*adhiṭṭhāna*) είναι μία άλλη από τις Δέκα Τελειοποιήσεις. Επομένως, είναι δύο διαφορετικά πράγματα, και η διαφορά είναι η εξής:

Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, η αλήθεια είναι αλήθεια (*Sacca*), ασχέτως εάν είναι καλής ή φαύλης φύσεως. Μια ευχή που βασίζεται σε αυτήν την αλήθεια, είναι «Αλήθεια που λέγεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*icchā-pūraṇa-sacca*).

Αλλά όταν η ευχή ενός ατόμου δεν βασίζεται σε κάποια από τις μορφές της αλήθειας, τότε είναι η αποφασιστικότητα (*adhiṭṭhāna*) που αναλαμβάνει να εκπληρώσει την επιθυμία κάποιου.

Ας το αναλύσουμε περισσότερο:

Στην Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Σουβαννάσαμα (*Suvaṇṇasāma-jātaka*, Ja 540), όταν οι γονείς του Σουβαννάσαμα έκαναν μια δήλωση αλήθειας, είπαν: «Ο Σάμα στο παρελθόν, είχε ασκήσει μόνο την δικαιοσύνη» που είναι η βασική αλήθεια. Και πρόσθεσαν ότι: «Με την δύναμη αυτής της αλήθειας, είθε το δηλητήριο να εξαφανιστεί» που ήταν η επιθυμία τους. Επομένως, εξέφρασαν μια επιθυμία βασισμένη σε αυτό που ήταν αληθές (*icchā-pūraṇa-sacca*).

Όταν ο Μποντισάττα πέταξε τα κομμένα του μαλλιά στον ουρανό, αποφασισμένος ότι: «Εάν πρόκειται να γίνω Βούδας, είθε αυτά τα μαλλιά να μείνουν στον αέρα», το έκανε χωρίς να βασίζεται σε καμία δήλωση αλήθειας. Η φιλαλήθειά του βασίσθηκε στα προφητικά σημάδια τα οποία μπορούσαν να τον ενημερώσουν εκ των προτέρων εάν θα γινόταν Βούδας.

Η απόφαση που έλαβε ο Βιντούρα όταν επρόκειτο να ακολουθήσει τον Πουννάκα, κρατημένος από την ουρά του αλόγου του, λέγοντας ότι: «Είθε ο εσωτερικός μου χιτώνας να μην πέσει στο έδαφος», είναι επίσης μια «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsisa-adhiṭṭhāna*), επειδή δεν βασιζόταν σε κάποια αλήθεια αλλά ήταν ένας απλός προσδιορισμός της επιθυμίας του.

Έτσι, η διαφορά μεταξύ της Φιλαλήθειας (*Sacca*) και της Αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna*), έγκειται στην παρουσία ή στην απουσία της αλήθειας ως βάση της επιθυμίας κάποιου.

(3) Απόφαση που Λαμβάνεται Έτσι Όστε να Εκπληρώνονται τα Πνευματικά Καθήκοντα Κάποιου (*vata-adhiṭṭhāna*)

Υπάρχουν εκείνοι που ακολουθούν τις συνήθειες ενός ταύρου (*go-sīla*) και τις πρακτικές ενός ταύρου (*go-vata*). Τα βοοειδή τρώνε και εκκενώνουν κόπρανα και ούρα ενώ στέκονται όρθια.

Μιμούμενοι τα βοοειδή, μερικοί ασκητές κατά την διάρκεια της ζωής του Βούδα έκαναν το ίδιο, πιστεύοντας ότι με αυτόν τον τρόπο θα εξαγνίζονταν και θα απελευθερώνονταν από την σανσάρα.

Αυτό δεν σημαίνει ότι τα βοοειδή είχαν αυτήν την λανθασμένη άποψη, αλλά ότι μόνον εκείνοι οι ασκητές που μιμούσαν τα βοοειδή είχαν. Αυτή η πρακτική (*vata*) συνδέεται με την φαυλότητα.

Η αποφασιστικότητα όμως δεν έχει καμία σχέση με τέτοιες λανθασμένες πρακτικές, διότι ανήκει στην ευγενή πρακτική των Τελειοποιήσεων (*pāramī*). Σε αυτήν την περίπτωση, οι πρακτικές (*vata*) αναφέρονται στην τήρηση Ευγενών Πρακτικών όπως είναι η γενναιοδωρία, η ηθική, κλπ.

Όταν κάποιος αποφασίσει να τηρήσει αυτές τις πρακτικές, αυτό μπορεί να ονομασθεί «Αποφασιστικότητα της πρακτικής» (*vata-adhiṭṭhāna*), αλλά η απλή απόφαση και η απλή ονομασία, δεν ισοδυναμούν με την εκπλήρωση της Τελειοποίησης της Αποφασιστικότητας.

Ο λόγος είναι ότι η αποφασιστικότητα (*adhiṭṭhāna*) δεν ανήκει στο παρελθόν ούτε ανήκει στο παρόν. Εκπληρώνει κανείς την Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας, όταν τηρεί την πρακτική του στο μέλλον ακριβώς όπως το έχει αποφασίσει σταθερά στο παρόν.

Διότι όσο ένθερμα κι αν έχει λάβει μια απόφαση επί του παρόντος, εάν αποτύχει να την τηρήσει αργότερα στο μέλλον, η αποφασιστικότητά του θα είναι άχρηστη και χωρίς νόημα.

Αυτή η ιδέα εκφράζεται στα «Σημάδια της Νοημοσύνης» (*Kavi-lakkhaṇā*). Μια γραμμή αυτού του κειμένου λέει ότι η αποφασιστικότητα πρέπει να συγκρίνεται με το κέρατο ενός ινδικού ρινόκερου, ενός θηρίου που έχει ένα κέρατο και όχι δύο. Όπως ένας ινδικός ρινόκερος έχει μόνον ένα κέρατο, έτσι πρέπει κανείς να εμμένει στην απόφαση που έχει πάρει σταθερά και ακλόνητα, και να μην αμφιταλαντεύεται.

Αυτή η γραμμή στα «Σημάδια Νοημοσύνης» (*Kavi-lakkhaṇā*), συμφωνεί με παροιμίες τέτοιες όπως «σαν ένα βραχώδες βουνό» (*yathā pi pabbato selo*), όπως αναφέρονται στα Χρονικά των Βουδών (*Buddha-vaṃsa*, Bv 2.153). Το νόημά του έχει αναφερθεί παραπάνω.

Τα διαφορετικά είδη αποφασιστικότητας όπως ταξινομήθηκαν προηγουμένως, όπως η αποφασιστικότητα σχετικά με την Ημέρα Τήρησης των Κανόνων (*Uposatha*), η αποφασιστικότητα σχετικά με τον χιτώνα, και η αποφασιστικότητα σχετικά με την κούπα ελεημοσύνης, δεν μπορούν να συμπεριληφθούν στην «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να εμφανίζονται σημάδια όταν πρόκειται να συμβεί κάτι» (*pubba-nimitta-adhiṭṭhāna*), ούτε στην «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsisa-adhiṭṭhāna*), ούτε στην «Αποφασιστικότητα της πρακτικής» (*vata-adhiṭṭhāna*), διότι είναι αποφάσεις που λαμβάνονται σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Μοναστικής Διαγωγής (*Vinaya*).

Από την άλλη πλευρά, η αποφασιστικότητα της μίας από τις πέντε κυριαρχίες (*vasī-bhāva*), η αποφασιστικότητα που προηγείται της διαλογιστικής απορρόφησης για την επίτευξη της παύσης (*nirodha-samāpatti*), και η αποφασιστικότητα που ανήκει στις δέκα υπερφυσικές δυνάμεις (*iddhi*), ανήκουν στο είδος της «Απόφασης που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsisa-adhiṭṭhāna*).

Οι Μποντισάττας και τα Τρία Είδη της Αποφασιστικότητας

Από αυτά τα τρία είδη αποφασιστικότητας, οι Μποντισάττας εξασκούν την «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να εμφανίζονται σημάδια όταν πρόκειται να συμβεί κάτι» (*pubba-nimitta-adhiṭṭhāna*), και την «Απόφαση που λαμβάνεται έτσι ώστε να πραγματοποιείται η επιθυμία κάποιου» (*āsisa-adhiṭṭhāna*), όχι για να εκπληρώσουν την Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας αλλά για να ικανοποιήσουν ορισμένες απαιτήσεις κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες.

Από την άλλη πλευρά, η «Αποφασιστικότητα της πρακτικής» (*vata-adhiṭṭhāna*), είναι αυτή την οποία εξασκούν οι Μποντισάττας για να εκπληρώσουν την Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας (*adhiṭṭhāna*), η οποία οδηγεί στην κατάσταση του Άραχατ (*Arahatta-magga-ñāṇā*) και στην Παντογνωσία (*sabbaññutā-ñāṇa*).

Για να αναφερθούμε λίγο στον τρόπο με τον οποίον εξασκούν οι Μποντισάττας αυτό το συγκεκριμένο είδος αποφασιστικότητας, παραθέτουμε εδώ ένα απόσπασμα από τον Κανόνα της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*, Cp 1.51-52):

Nisajja pāsāda-vare, evaṃ cintesahaṃ tadā:
“Yaṃ kiñci mānusaṃ dānaṃ, adinnaṃ me na vijjati,
yo pi yāceyya maṃ cakkhuṃ, dadeyyaṃ avikampito.”

«Σαριπούττα, όταν ήμουν ο Βασιλιάς Σίβι, σκέφτηκα ενώ ήμουν στο παλάτι: Από τα είδη προσφορών που κάνουν οι άνθρωποι, δεν υπάρχει τίποτα που να μην το έχω δώσει. Εάν κάποιος μου ζητήσει το μάτι μου, ακλόνητος θα του το δώσω».

Με αυτά τα λόγια, ο Βασιλιάς Σίβι ήθελε να πει ότι είχε την ακλόνητη αποφασιστικότητα ότι: «Εάν σήμερα έρθει κάποιος σε μένα και ικετεύει για το μάτι μου, χωρίς δισταγμό, θα του το προσφέρω».

Σύμφωνα με αυτήν την ιστορία, όταν ο Σάκκα ο Βασιλιάς των θεών, με την μορφή ενός τυφλού Βραχμάνου, πήγε στον Βασιλιά Σίβι για να του ζητήσει το ένα του μάτι, ο τελευταίος, πιστός στην απόφασή του, του έδωσε χωρίς δισταγμό και τα δύο του μάτια. Αυτή η αποφασιστικότητα του Βασιλιά Σίβι πρέπει να γίνει κατανοητή στο πλαίσιο που αφορά την γενναιοδωρία (*dāna*).

Στο κεφάλαιο για την Πρακτική του Μπουριντάττα (Cp 2.13-14), αναφέρεται:

Caturo aṅge adhiṭṭhāya, semi vammikam-uddhani.
Chaviyā cammena maṁsena, nahāru-aṭṭhikehi vā,
yassa etena karaṇīyaṃ, dinnam yeva harātu so.

Αυτό περιγράφει την αποφασιστικότητα που είχε ο Βασιλιάς των Νάγκας Μπουριντάττα, όταν αποφάσισε να τηρήσει τους Ηθικούς Κανόνες και σημαίνει:

«Έχοντας αποφασίσει σχετικά με τα τέσσερα συστατικά του σώματός μου, δηλαδή, 1) για δέρμα, τόσο παχύ όσο και λεπτό, 2) για σάρκα και αίμα, 3) για μύες και 4) κόκκαλα, κάθομαι στον λόφο αυτής της μυρμηγκοφωλιάς. Όποιος έχει ανάγκη να χρησιμοποιήσει κάποιο από αυτά τα τέσσερα συστατικά, ας έρθει να τα πάρει, διότι εγώ τα έχω ήδη προσφέρει».

Επιθυμώντας να ενθαρρύνει την εξάσκηση του στην τήρηση των Ηθικών Κανόνων, ο Βασιλιάς Μπουριντάττα των Νάγκας, αποφάσισε: «Θα φυλάξω την ηθική μου, θυσιάζοντας τα τέσσερα συστατικά του σώματός μου». Αυτή η αποφασιστικότητα του Βασιλιά Μπουριντάττα σχετίζεται με την ηθική (*sīla*).

Ανάλογα συνέβει και στην Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά των Νάγκας Καμπέγια (*Campeyya-jātaka*, Ja 506, *Visati Nipāta*). Ο Βασιλιάς Καμπέγια των Νάγκας, πήγε να τηρήσει τους Ηθικούς Κανόνες στον κόσμο των ανθρώπων, αφού προηγουμένως είχε ενημερώσει την βασίλισσά του για τα σημάδια που θα έδειχναν ότι ήταν σε κίνδυνο, με τον τρόπο που αναφέραμε προηγουμένως. Στο Σχόλιο αναφέρεται ότι:

nimittāni ācikkhitvā cātuddasī-uposathaṃ
adhiṭṭhāya nāga-bhavanā nikkhamitvā
tattha gantvā vammikam-atthake nipajji.

«Έχοντας μιλήσει για τα σημάδια και έχοντας αποφασίσει να τηρήσει τους Ηθικούς Κανόνες την δέκατη τέταρτη ημέρα της Νέας Σελήνης, ο Καμπέγια μετέβει από την κατοικία των Νάγκας στον ανθρώπινο κόσμο, και ξάπλωσε στην κορυφή του λόφου μιας μυρμηγκοφωλιάς».

Αυτή η αποφασιστικότητα του Καμπέγια σχετιζόταν καθαρά με την τήρηση της ηθικής (*sīla*).

Σε όλες αυτές τις ιστορίες, η γενναιοδωρία (*dāna*), ή η ηθική (*sīla*) είναι ένα πράγμα, και η αποφασιστικότητα είναι ένα άλλο. Η προσφορά του Βασιλιά Σίβι (*dāna*), έγινε την στιγμή που έδωσε τα δικά του μάτια, αλλά η απόφασή του έλαβε χώρα όταν αποφάσισε να το κάνει, δηλαδή πριν την πραγματική δωρεά.

Ως εκ τούτου, η αποφασιστικότητα προηγήθηκε και μετά ακολούθησε η πράξη της προσφοράς.

Επίσης, στην περίπτωση της ηθικής (*sīla*) που τηρήθηκε από τους Βασιλιάδες των Νάγκας, η απόφαση ήρθε πρώτη, και μετά ακολούθησε η πράξη της τήρησης της ηθικής (*sīla*). Αλλά και στις εγκόσμιες υποθέσεις, είναι φυσικό να κάνουμε πράγματα μόνον αφού πρώτα έχουμε αποφασίσει ότι: «Θα κάνω αυτό», ή «Θα το κάνω έτσι».

Η Αποφασιστικότητα του Πρίγκηπα Τεμίγια

Κάποτε ο Μποντισάττα, γεννήθηκε σαν γιος του Βασιλιά του Κάσι, και ονομάστηκε Τεμίγια (*Mūga-pakkha-jātaka*, Ja 538). Το όνομα αυτό του το έδωσε ο πατέρας του, διότι την ημέρα που γεννήθηκε, έβρεξε πολύ σε ολόκληρη την χώρα του Κάσι και όλοι οι άνθρωποι έγιναν μούσκεμα (*temiya*) και χαρούμενοι.

Όταν ο Πρίγκηπας ήταν ενός μηνός, ο πατέρας του τον πήρε μαζί του στην αίθουσα που εκδίκασε τις υποθέσεις του κράτους, κρατώντας τον στην αγκαλιά του. Εκείνη την ώρα έφεραν μπροστά στον Βασιλιά τέσσερεις ληστές, και εκείνος τους καταδίκασε με τρομερές ποινές. Ο Πρίγκηπας ταραχτήκε όταν το είδε αυτό, και θλιμένος σκέφτηκε: «Τι πρέπει να κάνω για να ξεφύγω από αυτό το παλάτι;»

Την επόμενη ημέρα, οι παραμάνες του τον έβαλαν να ξαπλώσει κάτω από την λευκή ομπρέλλα. Όπως καθόταν εκεί μόνος του, συλλογιζόταν την πράξη του πατέρα του και φοβόταν να γίνει Βασιλιάς. Τότε, μια θεά που κατοικούσε στην ομπρέλλα και ήταν μητέρα του σε μια από τις προηγούμενες ζωές του, είπε στον Πρίγκηπα που είχε γίνει χλωμός σαν λουλούδι λωτού συνθλιμμένο από ένα χέρι: «Μην ανησυχείς γιε μου, αν θέλεις να δραπετεύσεις από αυτό το βασιλικό παλάτι, προσποιήσου ότι είσαι μουγγός, κουφός και ανάπηρος, και η επιθυμία σου θα εκπληρωθεί».

Ο Πρίγκηπας τότε πήρε την απόφασή του και ενήργησε ανάλογα.

Για δεξαέξη χρόνια ο Πρίγκηπας δοκιμάστηκε με διάφορους τρόπους, αλλά παρέμεινε σταθερός χωρίς να παρεκκλίνει από την απόφασή του.

Τότε ο πατέρας του κάλεσε τον αρματηλάτη του και τον διέταξε: «Ο γιος μου είναι πραγματικά μουγγός, κουφός και ανάπηρος. Πάρτε τον σε ένα μέρος έξω από το νεκροταφείο και θάψτε τον εκεί».

Έτσι, παρ' όλο που δοκιμαζόταν με ποικίλους τρόπους και αντιμετώπιζε δυσκολίες επί δεκαέξη χρόνια, παρέμεινε αποφασισμένος, έτσι όπως εξηγείται στο παράδειγμα του βραχώδους βουνού που αναφέρεται στα Χρονικά των Βουδών (*Buddha-varṃsa*). Η σταθερή, ακλόνητη προσήλωση στον σκοπό του, ήταν μία πράξη τεράστιας αποφασιστικότητας.

Μόνον όταν κάποιος εκπληρώνει την πρακτική (*Vatā*) της αποφασιστικότητας με το είδος της αποφασιστικότητας του Πρίγκηπα Τεμίγια, με όλη του την δύναμη και την ανδρεία χωρίς να διστάζει, θα εκπληρώσει την Τελειοποίηση της Αποφασιστικότητας έτσι όπως τηρείται από τους Μποντισάττας.

9. Η Τελειοποίηση της Φιλικότητας (*Mettā-Pāramī*)

Τρία Είδη Αγάπης

Οι παλιοί δάσκαλοι έχουν μεταφράσει την λέξη *mettā* από το σύνθετο της *mettā-pāramī* δηλαδή της Τελειοποίησης της Φιλικότητας, ως «αγάπη» ή «στοργική καλοσύνη».

Παρομοίως, μεταφράζουν την λέξη *pema*, επίσης ως «αγάπη». Η αγάπη που εννοείται με το *mettā*, είναι ένας εξειδικευμένος όρος, ενώ η αγάπη που εννοείται με το *pema* είναι ένας γενικός όρος.

Επομένως, η αγάπη (*pema*) διαιρείται σε τρία είδη:

1. Αγάπη μεταξύ αντρών και γυναικών η οποία δημιουργείται από έντονη επιθυμία (*taṇhā-pema*). Αυτή η αγάπη ονομάζεται ερωτικό συναίσθημα (*siṅgāra*) στην τέχνη της ρητορικής.
2. Προσκόλληση ανάμεσα σε γονείς και παιδιά, ανάμεσα σε αδελφούς και αδελφές, με βάση την συμβίωση στο ίδιο σπίτι (*geha-sita-pema*). Αυτό το είδος αγάπης στην τέχνη της ρητορικής, ονομάζεται στοργή (*vacchala*).
Τόσο η αγάπη που γεννιέται από έντονη επιθυμία (*taṇhā-pema*), όσο και η αγάπη που βασίζεται στην συνύπαρξη στο ίδιο σπίτι (*geha-sita-pema*) δεν είναι υγιείς. Η πρώτη είναι πάθος (*taṇhā-rāga*) και η δεύτερη είναι απληστία (*lobha*).
3. Η στοργική καλοσύνη ή φιλικότητα που εκδηλώνεται προς τους άλλους για την δική τους ευημερία (*mettā-pema*), είναι ένα είδος αγάπης που είναι εντελώς απαλλαγμένη είτε από προσκόλληση και πάθος, είτε από επιθυμία να ζει κανείς για πάντα μαζί με τους άλλους. Οι άνθρωποι μπορεί να ζουν σε πλήρως διαφορετικά μέρη ο ένας από τον άλλον, και παρ' όλα αυτά, μπορεί κάποιος να είναι ευτυχής όταν ακούει ότι εκείνοι που ζουν μακριά του ευημερούν. Επομένως, η φιλικότητα (*mettā*) είναι ένα είδος αγνής και ευγενούς αγάπης, που ονομάζεται επίσης Θεϊκή Διαμονή (*Brahma-vihāra*). Με άλλα λόγια, το να αναπτύσσει κανείς τέτοια φιλικότητα, είναι να ζει σε μια εξαιρετική νοητική κατάσταση. Όχι μόνον η φιλικότητα (*mettā*), αλλά και η συμπόνια (*karuṇā*), η αλτρουϊστική χαρά (*muditā*), και η αταραξία (*upekkhā*), είναι επίσης Θεϊκές Διαμονές (*Brahma-vihāra*).

Έτσι οι Θεϊκές Διαμονές (*Brahma-vihāra*) περιλαμβάνουν και τις τέσσερις αυτές αρετές. Είναι γνωστές επίσης και ως οι τέσσερις Ευγενείς Πρακτικές (*brahma-cariyā*). Ένα άλλο όνομα για τις Θεϊκές Διαμονές (*Brahma-vihāra*) είναι οι Αναρίθμητες (*aparimaṇṇā*), κι αυτό διότι είναι οι νοητικές ιδιότητες που πρέπει

να αναπτυχθούν και να επεκταθούν σε όλα τα όντα, ο αριθμός των οποίων είναι απεριόριστος.

Πρέπει να σημειωθεί με προσοχή, ότι η ανάπτυξη της φιλικότητας δεν είναι η ανάπτυξη της φαύλης έντονης επιθυμίας και αγάπης (*taṇhā-pema*) ή της φαύλης στοργικής καλοσύνης και αγάπης (*geha-sita-pema*), αλλά αυτή της αγνής και ευγενούς φιλικότητας (*mettā-pema*).

Το πώς αναπτύσσεται η φιλικότητα (*mettā*), θα το δούμε αργότερα.

Φιλικότητα και Μη Μίσος (Mettā και Adosa)

Η φιλικότητα (*mettā*), είναι μια πραγματικότητα που υπάρχει με την απόλυτη έννοια (*Paramattha*). Όταν όμως οι πραγματικότητες απαριθμούνται, η φιλικότητα δεν παρουσιάζεται σαν ένα ξεχωριστό στοιχείο, διότι καλύπτεται από τον νοητικό παράγοντα του μη μίσους (*adosa cetasika*), ο οποίος έχει μια ευρύτερη έννοια. Η φιλικότητα αποτελεί μέρος αυτού του νοητικού παράγοντα του μη μίσους (*adosa cetasika*).

Ας το εξηγήσουμε περαιτέρω:

Σύμφωνα με την «Συλλογή του Νοήματος» του Αμπιντάμμα (*Abhidhammatthasaṅgaha*), ο νοητικός παράγοντας του μη μίσους (*adosa cetasika*), συνδέεται με 59 έξοχες συνειδήσεις (*sobhana-cittas*). Κάθε φορά που αναδύονται αυτές οι 59 έξοχες συνειδήσεις, αναδύεται και ο νοητικός παράγοντας του μη μίσους (*adosa cetasika*).

Το μη μίσος μπορεί να έχει ως αντικείμενο στοχασμού διάφορα αντικείμενα, αλλά η φιλικότητα (*mettā*) έχει σαν αντικείμενό της μόνο τα αισθανόμενα όντα.

Για παράδειγμα, κατά την εκτέλεση διαφόρων πράξεων γενναιοδωρίας (*dāna*) ή κατά την τήρηση διαφόρων τύπων ηθικής (*sīla*), αναπόφευκτα προκύπτει το μη μίσος (*adosa*). Αλλά κάθε φορά που το μη μίσος προκύπτει με αυτόν τον τρόπο, δεν σημαίνει αναγκαστικά ότι είναι φιλικότητα. Μόνον όταν συλλογίζεται κανείς τα έμβια όντα με την σκέψη: «Είθε να είναι καλά και ευτυχισμένα», ευχόμενος την ευημερία τους, μπορεί ο παράγοντας του μη μίσους (*adosa cetasika*) να ονομασθεί φιλικότητα (*mettā*).

Το ίδιο συμβαίνει και σε σχέση με την προαναφερθείσα Τελειοποίηση της Υπομονής, όπου η υπομονή μπορεί να σημαίνει επίσης μη μίσος (*adosa cetasika*), αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι όλες οι περιπτώσεις μη μίσους, είναι υπομονή. Για παράδειγμα, όταν κάποιος αδικείται από τους άλλους και συγκρατείται ώστε να μην εκδηλώσει μίσος ή θυμό απέναντι σε αυτούς που τον αδικούν (*dosa*), τότε μόνο αυτό το είδος μη μίσους θεωρείται υπομονή.

Παρομοίως, δεν πρέπει όλα τα είδη μη μίσους να εκλαμβάνονται ως φιλικότητα. Μόνο το μη μίσος που προκύπτει με την μορφή ελέους προς τα αισθανόμενα όντα, πρέπει να εκλαμβάνεται ως φιλικότητα.

528 Είδη Φιλικότητας

Αναφορικά με την φιλικότητα, οι άνθρωποι λένε ότι η φιλικότητα είναι 528 διαφορετικών ειδών. Αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι έτσι. Πρέπει να σημειωθεί, ότι οι άνθρωποι το λένε αυτό επειδή σύμφωνα με την Οδό των Αναλυτικών Γνώσεων (*Paṭisambhidā-magga*), υπάρχουν 528 τρόποι ανάπτυξης ή διάχυσης της φιλικότητας (*mettā*).

Από αυτούς τους 528 τρόπους, πέντε είναι χωρίς λεπτομερή προσδιορισμό των όντων (*anodhiso*). Αυτοί οι πέντε τρόποι είναι:

1. Όλα τα όντα (*sabbe sattā*).
2. Όλα τα έμβια όντα (*sabbe pāṇā*).
3. Όλα τα υπάρχοντα πλάσματα (*sabbe bhūtā*).
4. Όλα τα άτομα ή άνθρωποι (*sabbe puggalā*).
5. Όλοι αυτοί που έχουν έρθει σε ατομικές υπάρξεις (*sabbe atta-bhāva-pariyāpannā*).

Όταν κάποιος κατευθύνει την σκέψη του σε όλα τα όντα που υπάρχουν στα 31 επίπεδα της ύπαρξης με οποιονδήποτε από αυτούς τους πέντε τρόπους, όλα τους αγκαλιάζονται χωρίς κανένα από αυτά να μένει εκτός. Επειδή όλα τα όντα καλύπτονται από αυτούς τους πέντε τρόπους, αυτοί οι πέντε ονομάζονται «οι πέντε απεριόριστοι τρόποι» (*anodhiso*) ή «πέντε απεριόριστα όντα». Το συνθετικό «*Odhi*» από το *anodhiso*, σημαίνει «σύνορο, όριο», επομένως, *anodhiso* είναι αυτό που «δεν έχει όρια»¹.

Όταν η φιλικότητα κατευθύνεται προς συγκεκριμένα όντα, η ταξινόμηση είναι ως εξής:

1. Όλες οι γυναίκες (*sabbā itthiyo*).
2. Όλοι οι άντρες (*sabbe purisā*).
3. Όλα τα Ευγενή άτομα (*sabbe ariya*).
4. Όλα τα αναξιοπρεπή άτομα, εκείνοι που δεν έχουν φτάσει στην κατάσταση του Ευγενούς (*sabbe anariya*).
5. Όλοι οι θεοί (ντέβας) (*sabbe deva*).
6. Όλοι οι άνθρωποι (*sabbe manussā*).
7. Όλα τα Πέτας που ανήκουν σε κατώτερους κόσμους (*sabbe vinipātikā*).

Καθένας από αυτούς τους επτά τρόπους ανήκει σε μια ξεχωριστή κατηγορία όντων, και κατά συνέπεια ονομάζονται «περιορισμένοι» (*odhisa*) ή «επτά περιορισμένα όντα».

---

¹ Η επόμενη παράγραφος σχετικά με τις λέξεις *sattā* και *puggalā*, ασχολείται μόνο με το νόημα αυτών των λέξεων στην γλώσσα Μιανμάρ. Ως εκ τούτου, δεν περιλαμβάνεται στην μετάφρασή μας.

Μέχρι εδώ λοιπόν, έχουμε δώδεκα τρόπους ανάπτυξης της φιλικότητας, ή αλλιώς, δώδεκα είδη όντων, πέντε απεριόριστα (*anodhiso*) και επτά περιορισμένα (*odhiso*), προς τα οποία πρέπει να κατευθύνει κανείς την φιλικότητά του. Οι τρόποι με τους οποίους κατευθύνεται η φιλικότητα προς αυτές τις δώδεκα κατηγορίες όντων είναι τέσσερις και διδάσκονται ως εξής:

1. Είθε να είναι ελεύθερα από εχθρότητα (*averā hontu*).
2. Είθε να είναι ελεύθερα από κακοβουλία (*abyārajjā hontu*).
3. Είθε να είναι ελεύθερα από την δυστυχία (*anīghā hontu*).
4. Είθε να μπορούν να είναι ευτυχισμένα (*sukhī attānaṃ pariharantu*).

Όταν η φιλικότητα διαχέεται με αυτούς τους τέσσερις τρόπους σε κάθε μία από τις παραπάνω δώδεκα κατηγορίες όντων, οι μέθοδοι διάχυσης της φιλικότητας γίνονται 48 στον αριθμό. Εδώ δεν υπάρχει καμία αναφορά στις δέκα κατευθύνσεις. Αυτές οι 48 μέθοδοι διάχυσης εφαρμόζονται μόνες τους.

Όταν κάθε μία από αυτές τις 48 μεθόδους, αναφερθεί μαζί με τις τέσσερις κύριες κατευθύνσεις του ορίζοντα, τις τέσσερις ενδιάμεσες κατευθύνσεις, το ζενίθ και το ναδίρ, θα έχουμε 480 μεθόδους συνολικά. Ευχόμαστε δηλαδή ότι: «Είθε όλα τα όντα στην ανατολή να είναι ελεύθερα από εχθρότητα, από κακοβουλία, από δυστυχία, και να μπορούν να είναι ευτυχισμένα». Το ίδιο κάνουμε και για τα όντα που βρίσκονται στις υπόλοιπες κατευθύνσεις, τα οποία πρέπει και αυτά να κατακλυστούν από φιλικότητα. Επομένως, ο αριθμός των μεθόδων διάχυσης της φιλικότητας γίνεται 480.

Έτσι, εάν οι 48 τρόποι διάχυσης που δεν κάνουν καμία αναφορά στις κατευθύνσεις, προστεθούν στους 480 τρόπους που περιλαμβάνουν τις κατευθύνσεις, το σύνολο γίνεται 528. Αυτοί οι 528 τρόποι διάχυσης της φιλικότητας, ονομάζονται εν συντομία από τους δασκάλους της αρχαιότητας ως «διάχυση φιλικότητας» και έχουν συντεθεί ως παραδοσιακοί ψαλμοί.

Εάν κάποιος επιθυμεί να κατευθύνει την φιλικότητα με τον πρώτο τρόπο στα Πάλι, θα πρέπει να το κάνει απαγγέλλοντας:

Sabbe sattā averā hontu

«Είθε όλα τα όντα να είναι ελεύθερα από εχθρότητα»

Η συνεχόμενη επανάληψη κατ' αυτόν τον τρόπο, σημαίνει ανάπτυξη της φιλικότητας.

Εάν κάποιος επιθυμεί να κατευθύνει την φιλικότητα με τον δεύτερο τρόπο στα Πάλι, θα πρέπει να το κάνει απαγγέλλοντας:

Sabbe sattā abyārajjā hontu

«Είθε όλα τα όντα να είναι ελεύθερα από την κακοβουλία»

Η συνεχόμενη επανάληψη κατ' αυτόν τον τρόπο, σημαίνει επίσης ανάπτυξη της φιλικότητας.

Με την ίδια μέθοδο, συνεχίζει κάποιος να διαχέει και να αναπτύσσει την φιλικότητα (*mettā*) με όλους αυτούς τους 528 τρόπους.

Η ανάπτυξη της φιλικότητας με αυτούς τους 528 τρόπους όπως δείξαμε παραπάνω, διδάσκεται στο 12^ο βιβλίο της *Khuddaka Nikāya* «Η Οδός των Αναλυτικών Γνώσεων» (*Paṭisambhidā-magga*), και είναι ευρέως γνωστή. Σε αυτό το Κείμενο, μετά το τέλος της ανάλυσης για την ανάπτυξη της φιλικότητας (*mettā*) δεν υπάρχει καμία αναφορά για την ανάπτυξη της συμπόνιας (*karuṇā*), της αλτροϋιστικής χαράς (*muditā*), και της αταραξίας (*muditā*).

Στις μέρες μας ωστόσο, η διάχυση της φιλικότητας όπως κοινοποιείται σε κάποια βιβλία, περιέχει μετά το τέλος της ανάπτυξης της φιλικότητας (*mettā*), τα ακόλουθα:

1) dukkha-muccantu

«Είθε να ελευθερωθούν από την δυστυχία»
που είναι η ανάπτυξη της συμπόνιας (*karuṇā*).

2) yathā laddhā sampattito māvigacchantu

«Είθε να μην υποστούν την απώλεια αυτών που έχουν αποκτήσει»
που είναι η ανάπτυξη της αλτροϋιστικής χαράς (*muditā*).

3) kammassakā

«Είναι ιδιοκτήτες των πράξεών τους. Κάθε ον είναι οι πράξεις του»
που είναι η ανάπτυξη της αταραξίας (*muditā*).

Όλα αυτά τα περιλαμβάνουν οι αρχαίοι δάσκαλοι, έτσι ώστε αυτοί που επιθυμούν να αναπτύξουν συμπόνια, αλτροϋιστική χαρά και αταραξία, να μπορούν να το κάνουν παίρνοντας ως οδηγό τους τρόπους ανάπτυξης της φιλικότητας.

Επομένως, αν κάποιος επιθυμεί να αναπτύξει συμπόνια, θα πρέπει να κατευθύνει τις σκέψεις του προς τα έμβια όντα ως ακολούθως:

Sabbe sattā dukkhā muccantu

«Είθε όλα τα όντα να ελευθερωθούν από την δυστυχία»

Εάν επιθυμεί να αναπτύξει αλτροϋιστική χαρά, θα πρέπει να κατευθύνει τις σκέψεις του προς τα έμβια όντα ως ακολούθως:

Sabbe sattā yathā laddhā sampattito māvigacchantu

«Είθε όλα τα όντα να μην υποστούν την απώλεια αυτών που έχουν αποκτήσει»

Εάν επιθυμεί να αναπτύξει αταραξία, θα πρέπει να κατευθύνει τις σκέψεις του προς τα έμβια όντα ως ακολούθως:

Sabbe sattā kammassakā

«Όλα τα όντα είναι ιδιοκτήτες των πράξεών τους.
Κάθε ον είναι αποτέλεσμα των πράξεών του»

Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι πρέπει να υιοθετηθούν μόνον οι τρόποι που αναφέρονται στις Γραφές, αλλά όχι άλλοι.

Διότι για να κατακλυστούν με φιλικότητα, όλα τα όντα χωρίς καμία ταξινόμηση, δεν υπάρχουν μόνον οι όροι: όντα (*sattā*), έμβια (*pāṇā*), υπάρχοντα πλάσματα (*bhūtā*), άνθρωποι (*puggalā*) και ατομικές υπάρξεις (*atta-bhāva-pariyāpannā*), δηλαδή λέξεις που όλες υποδεικνύουν όντα, αλλά υπάρχουν και όροι όπως: αυτά που έχουν σώμα (*sarīrī*), ενσαρκωμένα (*dehī*), έμψυχα (*jīva*), παραγόμενα (*pajā*), πλάσματα (*jantu*), εκπορευόμενα (*hindagu*) κλπ. που επίσης σημαίνουν όντα.

Το να διαποτίζεις τα όντα με την σκέψη:

Sabbe sarīrī averā hontu

«Είθε όλοι αυτοί που έχουν σώμα, να ελευθερωθούν από την εχθρότητα»

είναι επίσης ένας τρόπος να κατευθύνεις την φιλικότητα (*mettā*) προς αυτούς. Ο αριθμός των τρόπων με τους οποίους κατευθύνεις την φιλικότητα, είναι τέσσερεις σύμφωνα με την «Οδό των Αναλυτικών Γνώσεων» (*Paṭisambhidā-magga*).

Αλλά υπάρχουν κι άλλοι τρόποι, όπως για παράδειγμα:

Sabbe sattā sukhino hontu

«Είθε όλα τα όντα να είναι ευτυχισμένα»

Sabbe sattā khemino hontu

«Είθε όλα τα όντα να είναι ασφαλή»

Τέτοιες σκέψεις είναι επίσης φιλικότητα. Το γεγονός ότι διαχέει κανείς την φιλικότητά του χρησιμοποιώντας άλλες λέξεις της γλώσσας Πάλι, και υιοθετώντας διαφορετικούς τρόπους, που συνιστά επίσης ανάπτυξη της πραγματικής φιλικότητας, παρουσιάζεται στην «Ομιλία για τον Διαλογισμό επί της Φιλικότητας» (*Mettā-sutta, Khuddaka-pāṭha 9, Sutta-nipāta 1.8*).

Ανάπτυξη της Φιλικότητας

Η Ομιλία Περί Φιλικότητας (*Mettā-sutta*), εκφωνήθηκε από τον Βούδα σε σχέση με τους δασόβιους μοναχούς, απαγγέλθηκε στις Συνελεύσεις, και διατηρήθηκε στην «Ανθολογία των Ομιλιών» (*Sutta-nipāta, Snp 1.8*) και στις «Συμπληρωματικές Αναγνώσεις» (*Khuddaka-pāṭha, Khp 9*).

Η Ομιλία περιγράφει κατ' αρχάς, δεκαπέντε αρετές με τις οποίες πρέπει να είναι προικισμένοι εκείνοι που επιθυμούν να αναπτύξουν φιλικότητα. Αυτές οι δεκαπέντε είναι γνωστές στα Πάλι ως «Οι δεκαπέντε αρετές που πρέπει να χορηγηθούν πριν αναπτυχθεί η φιλικότητα» (*mettā-pubba-bhāga*).

Η Ομιλία λέει:

Αυτός που είναι έξυπνος σε ό,τι είναι ευγενές και ωφέλιμο και ο οποίος επιθυμεί να στοχάζεται το Νιμπάνα μέσω της Σοφίας, δηλαδή το Νιμπάνα που είναι γαλήνιο και ευδαιμονικό, πρέπει να προσπαθεί να είναι προικισμένος με τα ακόλουθα:

1. Με ικανότητα να εκτελεί ό,τι είναι καλό.
2. Με ακεραιότητα στην διαγωγή του.
3. Με πλήρη ειλικρίνεια.
4. Με το να είναι δεκτικός στα λόγια των σοφών.
5. Με ευγένεια στους τρόπους.
6. Με το να μην έχει έπαρση.
7. Με το να αρκείται εύκολα σε αυτά που έχει.
8. Με το να είναι εύκολος στην υποστήριξη.
9. Με το να μην επιβαρύνεται με περιττές φροντίδες και υποχρεώσεις.
10. Με το να ζει μετριοπαθώς. Ο μοναχός θα πρέπει να ταξιδεύει ελαφρύν, έχοντας μαζί του μόνο τα προαπαιτούμενα, όπως ένα πουλί πετάει έχοντας μαζί του μόνο τα φτερά του.
11. Με ήρεμες και γαλήνιες αισθήσεις.
12. Με ώριμη σοφία όσον αφορά τα αξιόπαινα πράγματα.
13. Με το να είναι σεμνός στις πράξεις, στα λόγια και στις σκέψεις.
14. Με το να μην έχει καμία προσκόλληση στους οπαδούς του, άντρες και γυναίκες. Το οποίο αφορά κυρίως τους μοναχούς, καθώς η Ομιλία προορίζεται αρχικά γι' αυτούς. Οι λαϊκοί επίσης δεν πρέπει να έχουν προσκόλληση σε φίλους.
15. Με το να μην κάνει ούτε την παραμικρότερη πράξη που θα προκαλούσε την αποδοκιμασία των σοφών.

Η Ομιλία εξηγεί το πώς μπορεί να αναπτύξει κάποιος την φιλικότητα αφού έχει πλέον προικισθεί με αυτές τις δεκαπέντε αρετές, λέγοντας:

Sukhino vā khemino hontu, sabbe sattā bhavantu sukhitattā

«Είθε όλα τα όντα να είναι ευτυχισμένα και ασφαλή, είθε όλα τα όντα να είναι ευτυχισμένα στην καρδιά τους!»

Το πώς μπορεί να αναπτυχθεί η φιλικότητα, όπως διδάσκεται στην Ομιλία Περί Φιλικότητας (*Mettā-sutta*), πρέπει να σημειωθεί εν συντομία ως ακολούθως:

1. Φιλικότητα που αναπτύσσεται με έναν περιεκτικό τρόπο που καλύπτει όλα τα όντα (*sabba-saṅgāhika-mettā*).
2. Φιλικότητα που αναπτύσσεται διαιρώντας τα όντα σε δύο ομάδες (*duka-bhāvanā-mettā*).

**3. Φιλικότητα που αναπτύσσεται διαιρώντας τα όντα σε τρεις ομάδες
(*tika-bhāvanā-mettā*).**

Αναλυτικά:

**1. Φιλικότητα που αναπτύσσεται με έναν περιεκτικό τρόπο που
καλύπτει όλα τα όντα
(*sabba-saṅgāhika-mettā*)**

Από αυτούς τους τρεις τρόπους ανάπτυξης της φιλικότητας, η «Φιλικότητα που αναπτύσσεται με ένα περιεκτικό τρόπο που καλύπτει όλα τα όντα» (*sabba-saṅgāhika-mettā*), εξηγείται στα Πάλι ως εξής:

Sukhino vā khemino hontu, sabbe sattā bhavantu sukhitattā
«Είθε όλα τα όντα να είναι ευτυχή και ασφαλή,
Είθε όλα τα όντα να είναι ευτυχισμένα!»

Εάν κάποιος επιθυμεί να αναπτύξει την φιλικότητα σύμφωνα με αυτήν την εξήγηση, θα πρέπει να απαγγέλλει και να στοχάζεται ως ακολούθως:

(*sabbe sattā sukhino hontu*)
Είθε όλα τα όντα να είναι ευτυχή σωματικά

(*sabbe sattā khemino hontu*)
Είθε όλα τα όντα να είναι ασφαλή

(*sabbe sattā sukhitattā hontu*)
Είθε όλα τα όντα να είναι ευτυχισμένα διανοητικά

Αυτή είναι η ανάπτυξη της «Φιλικότητας που αναπτύσσεται με ένα περιεκτικό τρόπο που καλύπτει όλα τα όντα» (*sabba-saṅgāhika-mettā*), όπως διδάσκεται στην Ομιλία Περί Φιλικότητας (*Mettā-sutta*).

(Τα δύο επόμενα είδη, δηλαδή η «Φιλικότητα που αναπτύσσεται διαιρώντας τα όντα σε δύο ομάδες» (*duka-bhāvanā-mettā*), και η «Φιλικότητα που αναπτύσσεται διαιρώντας τα όντα σε τρεις ομάδες» (*tika-bhāvanā-mettā*), είναι πιθανόν να δημιουργήσουν σύγχυση σε εκείνους που δεν γνωρίζουν πώς να ερμηνεύσουν το κείμενο της Πάλι. Αλλά για το πώς μπορεί να μπερδευτεί κανείς, δεν θα το εξηγήσουμε εδώ, για να μην προκληθεί ακόμα μεγαλύτερη σύγχυση.)

2. Φιλικότητα που αναπτύσσεται διαιρώντας τα όντα σε δύο ομάδες (*duka-bhāvanā-mettā*)

Η «Φιλικότητα που αναπτύσσεται διαιρώντας τα όντα σε δύο ομάδες» (*duka-bhāvanā-mettā*), αναπτύσσεται με την αναγνώριση ότι υπάρχουν τέσσερα ζεύγη όντων, δηλαδή:

- α) Το ζεύγος των φοβισμένων και απρόμητων όντων (*tasa-thāvara-duka*).
- β) Το ζεύγος των ορατών και αόρατων όντων (*diṭṭhādiṭṭha-duka*).
- γ) Το ζεύγος των μακρινών και κοντινών όντων (*dūra-santika-duka*).
- δ) Το ζεύγος των γεννημένων και αγέννητων όντων (*bhūta-sambhavesi-duka*).

Αναλυτικά:

α) «Είθε όλοι οι κοσμικοί και οι Ευγενείς μαθητές που φοβούνται, καθώς και όλοι οι Άραχατ που δεν φοβούνται, χωρίς εξαίρεση, να είναι ευτυχισμένοι τόσο σωματικά όσο και διανοητικά» (*tasā vā thāvarā vā anavasesā sabbe sattā bhavantu sukhittā*).

Με αυτόν τον στοχασμό, αναπτύσσεται η φιλικότητα προς το ζευγάρι των φοβισμένων και απρόμητων όντων (*tasa-thāvara-duka-bhāvanā-mettā*).

β) «Είθε όλα αυτά τα ορατά και αόρατα όντα, χωρίς εξαίρεση, να είναι ευτυχισμένα τόσο σωματικά όσο και διανοητικά» (*diṭṭhā vā adiṭṭhā vā anavasesā sabbe sattā bhavantu sukhittā*).

Με αυτόν τον στοχασμό, αναπτύσσεται η φιλικότητα προς το ζευγάρι των ορατών και αόρατων όντων (*diṭṭhādiṭṭha-duka-bhāvanā-mettā*).

γ) «Είθε όλα αυτά τα όντα που ζουν μακριά και κοντά, χωρίς εξαίρεση, να είναι ευτυχισμένα τόσο σωματικά όσο και διανοητικά» (*dūrā vā avidurā vā anavasesā sabbe sattā bhavantu sukhittā*).

Με αυτόν τον στοχασμό, αναπτύσσεται η φιλικότητα προς το ζευγάρι των μακρινών και κοντινών όντων (*dūra-santika-duka-bhāvanā-mettā*).

δ) «Είθε όλα αυτά τα όντα που έχουν γεννηθεί και αυτά που είναι ακόμα στην μήτρα της μητέρας τους, χωρίς εξαίρεση, να είναι ευτυχισμένα τόσο σωματικά όσο και διανοητικά» (*bhūtā vā sambhavesi vā anavasesā sabbe sattā bhavantu sukhittā*).

Με αυτόν τον στοχασμό, αναπτύσσεται η φιλικότητα προς το ζευγάρι των όντων που έχουν γεννηθεί και εκείνων που είναι ακόμα στην μήτρα της μητέρας τους (*bhūta-sambhavesi-duka-bhāvanā-mettā*).

Οι παραπάνω τέσσερεις τρόποι ανάπτυξης της φιλικότητας, ονομάζονται «Φιλικότητα που αναπτύσσεται μετά την διαίρεση των όντων σε ομάδες των δύο» (*duka-bhāvanā-mettā*).

3. Φιλικότητα που αναπτύσσεται διαιρώντας τα όντα σε τρεις ομάδες (*tika-bhāvanā-mettā*)

Αυτό το είδος φιλικότητας που αναπτύσσεται διαιρώντας τα όντα σε τρεις ομάδες, αποτελείται από τρία σύνολα:

α) Το σύνολο των τριών που αποτελείται από ψηλά, κοντά και μεσαίου ύψους ή μήκους όντα (*dīgha-rassa-majjhima-tika*).

β) Το σύνολο των τριών που αποτελείται από μεγάλα, μικρά και μεσαίου μεγέθους όντα (*mahantāṇuka-majjhima-tika*).

γ) Το σύνολο των τριών που αποτελείται από χοντρά, αδύνατα και μεσαίου βάρους όντα (*thūlāṇuka-majjhima-tika*).

Αναλυτικά:

α) «Είθε όλα αυτά τα όντα που έχουν ψηλό σώμα, αυτά που έχουν κοντό σώμα, και αυτά με μεσαίου ύψους σώμα, χωρίς εξαίρεση, να είναι ευτυχισμένα τόσο σωματικά όσο και διανοητικά» (*dīghā vā rassā vā majjhimā vā anavasesā sabbe sattā bhavantu sukhittā*).

Με αυτόν τον στοχασμό, αναπτύσσεται η φιλικότητα προς το σύνολο των τριών που έχουν ψηλό σώμα, κοντό σώμα, και μεσαίου ύψους σώμα (*dīgha-rassa-majjhima-tika-bhāvanā-mettā*).

β) «Είθε όλα εκείνα τα όντα που έχουν μεγάλο σώμα, που έχουν μικρό σώμα, και αυτά που έχουν μεσαίου μεγέθους σώμα, χωρίς εξαίρεση, να είναι ευτυχισμένα τόσο σωματικά όσο και διανοητικά» (*mahantā vā aṇukā vā majjhimā vā anavasesā sabbe sattā bhavantu sukhittā*).

Με αυτόν τον στοχασμό, αναπτύσσεται η φιλικότητα προς το σύνολο των τριών που έχουν μεγάλο σώμα, μικρό σώμα, και μεσαίου μεγέθους σώμα (*mahantāṇuka-majjhima-tika-bhāvanā-mettā*).

γ) «Είθε όλα εκείνα τα όντα που έχουν χοντρό σώμα, που έχουν αδύνατο σώμα, και αυτά που έχουν μεσαίου βάρους σώμα, χωρίς εξαίρεση, να είναι ευτυχισμένα τόσο σωματικά όσο και διανοητικά» (*thūlā vā aṇukā vā majjhimā vā anavasesā sabbe sattā bhavantu sukhittā*).

Με αυτόν τον στοχασμό, αναπτύσσεται η φιλικότητα προς το σύνολο των τριών που έχουν χοντρό σώμα, αδύνατο σώμα, και μεσαίου βάρους σώμα (*thūlāṇuka-majjhima-tika-bhāvanā-mettā*).

Οι παραπάνω τρεις τρόποι ανάπτυξης της φιλικότητας, ονομάζονται «Φιλικότητα που αναπτύσσεται διαιρώντας τα όντα σε τρεις ομάδες» (*tika-bhāvanā-mettā*).

Δεδομένου ότι αυτοί οι τρεις τρόποι ανάπτυξης της φιλικότητας, δηλαδή, η ανάπτυξη προς όλα τα όντα, η ανάπτυξη με την διαίρεση των όντων σε ομάδες των δύο και η ανάπτυξη με την διαίρεση των όντων σε ομάδες των τριών, είναι σκέψεις φιλικότητας που αναπτύσσονται με την επιθυμία να δουν τους άλλους να επιτυγχάνουν ευτυχία και ευημερία, ονομάζονται «Φιλικότητα που επιθυμεί όφελος και ευτυχία» (*hita-sukhāgama-patthanā-mettā*).

Παρόμοια, οι σκέψεις φιλικότητας που αναπτύσσονται με την επιθυμία να δει κάποιος τους άλλους ελεύθερους από την κακοτυχία και να μην υποφέρουν, ονομάζονται «Φιλικότητα που εύχεται ελευθερία από την απώλεια και τα βάσανα» (*ahita-dukkhāgama-patthanā-mettā*).

Αυτό το είδος φιλικότητας περιγράφεται στα Πάλι:

*Na paro paraṃ nikubbetha,
nātimaññetha katthaci na kañci,
byārosanā paṭigha-saññā,
nāññam-aññassa dukkham-iccheyya*

«Είθε να μην εξαπατούν ο ένας τον άλλον.

Είθε να μην περιφρονούν ο ένας τον άλλον.

Είθε να μην επιθυμούν να προκαλέσουν βάσανα ο ένας στον άλλον,
προσβάλλοντας και πληγώνοντας ο ένας τον άλλον,
με το σώμα, την ομιλία και τον νου».

Με αυτόν τον στοχασμό, αναπτύσσεται η φιλικότητα που επιθυμεί την ελευθερία των όντων από την απώλεια και τα βάσανα.

Μπορεί να τεθεί το ερώτημα: «Γιατί στην Οδό των Αναλυτικών Γνώσεων (*Paṭisambhidā-magga*) και στην Ομιλία Περί Φιλικότητας (*Mettā-sutta*), η ανάπτυξη της φιλικότητας δεν περιγράφεται μόνο με έναν τρόπο, αλλά με αρκετούς διαφορετικούς τρόπους;»

Η απάντηση είναι: Ο νους ενός κοσμικού ανθρώπου περιφέρεται συνεχώς από το ένα αντικείμενο αίσθησης στο άλλο. Όταν ο νους βρίσκεται σε μια τέτοια κατάσταση, δεν μπορεί να παραμείνει σταθερός στο αντικείμενο της φιλικότητας υιοθετώντας ένα μόνο μέσο. Η σταθερή νοητική συγκέντρωση μπορεί να επιτευχθεί με επαναλαμβανόμενη αλλαγή της μεθόδου στοχασμού.

Επομένως, ο Βούδας δίδαξε μια ποικιλία τρόπων ανάπτυξης της φιλικότητας. Οι σοφοί των μεταγενέστερων εποχών, επίσης, ήταν υποχρεωμένοι να την εξηγήσουν με διαφορετικούς τρόπους.

Μια άλλη εναλλακτική εξήγηση είναι, ότι εκείνοι που αναπτύσσουν την φιλικότητα έχουν διαφορετικές βασικές ικανότητες. Για κάποιους, η μέθοδος της απεριόριστης φιλικότητας (*anodhisa-mettā*) είναι πιο κατανοητή. Για άλλους, είτε η μέθοδος περιορισμένης φιλικότητας (*odhisa-mettā*) είναι πιο κατανοητή, είτε η

μέθοδος να εμποτίζονται τα όντα στις διαφορετικές κατευθύνσεις με φιλικότητα είναι ποιο διαυγής, είτε η φιλικότητα που αναπτύσσεται με ένα περιεκτικό τρόπο που καλύπτει όλα τα όντα (*sabba-saṅgāhika*) είναι πιο ξεκάθαρη, είτε η ανάπτυξη της φιλικότητας σε ζεύγη (*duka-bhāvanā*) είναι πιο κατάλληλη, είτε η ανάπτυξη της φιλικότητας σε σύνολα των τριών (*tika-bhāvanā*) είναι πιο κατάλληλη.

Επειδή λοιπόν οι διαφορετικές βασικές ικανότητες εκείνων που αναπτύσσουν φιλικότητα απαιτούν υιοθέτηση διαφορετικών τρόπων, κατάλληλων για το κάθε άτομο, ο Βούδας έπρεπε να διδάξει αυτές τις διαφορετικές μεθόδους, και αργότερα, οι δάσκαλοι έπρεπε να τις εξηγήσουν πλήρως.

Η Φιλικότητα του Μποντισάττα

Το πώς ο Μποντισάττα είχε αναπτύξει φιλικότητα και είχε εκπληρώσει την Τελειοποίηση της Φιλικότητας, εξηγείται στην Ιστορία Γέννησης για τον Σοφό Σουβαννάσαμα (*Suvaṇṇasāma-jātaka*, Ja 540) που αποκαλύπτεται στην αφήγηση της Συλλογής της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka*).

Η ιστορία όπως αναφέρεται στην Συλλογή της Συμπεριφοράς (*Cariyā-piṭaka* 3.13) είναι εν συντομία η εξής:

«Αγαπητέ Σαριπούττα, όταν ήμουν ο Σουβαννάσαμα και διέμενα στο δάσος, στην κατοικία που μου είχε ετοιμάσει ο Σάκκα, κατεύθυνα την φιλικότητά μου προς τα λιοντάρια και τις τίγρεις του δάσους. Έζησα εκεί περιτριγυρισμένος από λιοντάρια, τίγρεις, λεοπαρδάλεις, λύκους, βουβάλια, στικτά ελάφια και αρκούδες. Κανένα από αυτά τα ζώα δεν με φοβήθηκε, ούτε κι εγώ φοβήθηκα κάποιο από αυτά. Ήμουν χαρούμενος που ζούσα στο δάσος, καθώς ήμουν οχυρωμένος με τις δυνάμεις της φιλικότητας».

Από αυτό το απόσπασμα, δεν μαθαίνουμε τίποτα για την οικογένεια, την γέννηση, κλπ. του Σουβαννάσαμα. Γνωρίζουμε μόνο για την ευγενή και ευτυχισμένη ζωή του στο δάσος, όπου ζούσε χωρίς ίχνος φόβου για τα θηρία, υποστηριζόμενος από τις αρετές της φιλικότητάς του.

Ωστόσο, στην Ιστορία Γέννησης για τον Σουβαννάσαμα (*Suvaṇṇasāma-jātaka*, Ja 540), αναφέρεται ότι όταν ο Μποντισάττα Σουβαννάσαμα χτυπήθηκε από ένα βέλος που εκτόξευσε ο Βασιλιάς Πιλιγιάκκα (Piṭiyakkha), τον ρώτησε: «Γιατί με έπληξες με το βέλος;».

Ο Βασιλιάς Πιλιγιάκκα απάντησε: «Ενώ στόχευα ένα ελάφι, το ελάφι που βρέθηκε κοντά στο σημείο του βέλους τράπηκε σε φυγή, τρομαγμένο εξ' αιτίας σου. Έτσι ενοχλήθηκα και σε χτύπησα με το βέλος».

Τότε ο Σουβαννάσαμα είπε:

na mañ migā uttasanti, araññe sāpadānipi
«Ούτε τα ελάφια με φοβούνται όταν με βλέπουν,
ούτε τα άλλα θηρία του δάσους».

Είπε επίσης:

«Βασιλιά, ακόμα και οι Κιννάρας¹ που ζουν στο Όρος Γκανταμάντανα (Gandhamādana) και έχουν πολύ δειλό χαρακτήρα, θα έρθουν ευχαρίστως σε μένα όταν περιφέρονται στους λόφους και στα δάση».

Από αυτό το εδάφιο, γίνεται γνωστό ότι ο Μποντισάττα Σουβαννάσαμα που κατοικούσε στο δάσος, κατεύθυνε την φιλικότητά του προς όλα τα ζώα που ζούσαν στο δάσος, συμπεριλαμβανομένων και των Κιννάρας, και ότι αγαπήθηκε αντίστοιχα από κάθε ζώο του δάσους.

Στην λίστα με τα έντεκα πλεονεκτήματα² που προκύπτουν από την ανάπτυξη της φιλικότητας, ένα από αυτά είναι: «Είναι αγαπητός από τους θεούς, τα μη ανθρώπινα όντα και από τους ανθρώπους».

Αλλά από την ιστορία του Σουβαννάσαμα, γνωρίζουμε ότι και τα ζώα επίσης αγαπούν αυτόν που αναπτύσσει φιλικότητα.

Από αυτά τα έντεκα πλεονεκτήματα σε σχέση με την αγάπη των Ντέβας, των δαιμόνων και των φαντασμάτων (*amanussānaṃ piya*), η ιστορία του Σεβάσμιου Βισάκα (Visākha) αναφέρεται στην «Ανάλυση των Θεϊκών Διαμονών» (*Brahma-vihāra-niddesa*) της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*, Vism 9).

Η Ιστορία του Σεβάσμιου Βισάκα (Visākha)

Ο Βισάκα, ένας νοικοκύρης από την Πάταλιπούττα (Pāṭaliputta), όταν άκουσε για την Σρι Λάνκα, θέλησε να πάει σε αυτήν την χώρα και να αφοσιωθεί στην εξάσκηση της Διδασκαλίας (*Dhamma*). Άφησε όλη την περιουσία του στην οικογένειά του, μετέβει στην Σρι Λάνκα και έγινε μοναχός στην Μεγάλη Διαμονή (*Mahā Vihāra*).

Επί πέντε μήνες μελετούσε τα δύο βιβλία των μοναστικών κανόνων (*dve mātikā*) και στην συνέχεια άφησε την Μεγάλη Διαμονή για να πάει σε ένα συγκρότημα μοναστηριών, όπου υπήρχαν κατάλληλα μέρη για διαλογισμό. Πέρασε τέσσερις μήνες σε κάθε μοναστήρι.

---

¹ Kinnaras: Μυθολογικά πλάσματα που εμφανίζονται σε μια σειρά βουδιστικών κειμένων όπως οι Ιστορίες Γέννησης. Περιγράφονται ως εν μέρει άνθρωποι και εν μέρει πουλιά. Είναι γνωστοί για την ικανότητά τους στις τέχνες της μουσικής, του χορού και της ποίησης. Τα θηλυκά του είδους απεικονίζονται με κεφάλι, κορμό και χέρια γυναίκας, και φτερά, ουρά και πόδια κύκνου και είναι σύμβολα ομορφιάς και χάρης. Ο χαρακτήρας τους διευκρινίζεται επίσης στο *Adi Parva* της *Mahabharata*, όπου λένε: «Είμαστε αιώνιοι εραστές και αγαπημένοι. Δεν χωρίζουμε ποτέ. Είμαστε αιώνια σύζυγοι. Ποτέ δεν γινόμαστε μάνα και πατέρας. Κανένας απόγονος δεν φαίνεται στην αγκαλιά μας. Ανάμεσά μας δεν επιτρέπουμε σε κανένα τρίτο πλάσμα να απαιτεί στοργή. Η ζωή μας είναι μια ζωή αιώνιων απολαύσεων».

² Τα έντεκα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την ανάπτυξη της Φιλικότητας, παρουσιάστηκαν σε σχέση με την Ημέρα Τήρησης των Εννέα Παραγόντων (*navāṅguposatha*), στο τμήμα της Τελειοποίησης της Ηθικής, σελ. 249.

Πηγαίνοντας για το μοναστήρι του λόφου Τσιπτάλα (Cittala), ο Βισάκα έφτασε σε ένα σταυροδρόμι, και ενώ σκεφτόταν ποιον δρόμο να ακολουθήσει, ο θεός του λόφου τον οδήγησε στην σωστή κατεύθυνση. Έτσι έφτασε στο μοναστήρι και έμεινε εκεί για τέσσερις μήνες.

Μετά την πάροδο των τεσσάρων μηνών, κατέστρωσε το σχέδιό του ώστε την επόμενη ημέρα να φύγει για ένα άλλο μοναστήρι, και στην συνέχεια πήγε για ύπνο.

Ενώ κοιμόταν, το πνεύμα που κατοικούσε σε ένα πράσινο σμαραγδένιο δέντρο, κάθισε σε μια ξύλινη σανίδα στην άκρη μιας σκάλας και έκλαιγε.

«Ποιος κλαίει εδώ;» ρώτησε ο μοναχός.

«Είμαι το πνεύμα του πράσινου σμαραγδένιου δέντρου, Κύριε» ήταν η απάντηση.

«Γιατί κλαις;»

«Επειδή είστε έτοιμος να φύγετε».

«Τι όφελος έχεις εσύ από την παραμονή μου εδώ;» ρώτησε ο μοναχός.

«Η παραμονή σας εδώ, κάνει τους ντόπιους Ντέβας, τους Γιάκκας και άλλους, να εκδηλώνουν φιλικότητα ο ένας προς τον άλλον, έτσι ώστε η αγάπη να διαχέεται ανάμεσά τους. Μετά την αποχώρησή σας, θα αρχίσουν πάλι να τσακώνονται μεταξύ τους, χρησιμοποιώντας ακόμα και σκληρά λόγια».

«Εάν η παραμονή μου εδώ, σας βοηθάει πραγματικά να ζείτε ευτυχισμένοι, όπως μου υπέδειξες» είπε ο μοναχός, «θα μείνω για άλλους τέσσερις μήνες».

Όταν πέρασαν οι τέσσερις μήνες, ο μοναχός ετοιμάστηκε να φύγει, αλλά το πνεύμα άρχισε να κλαίει ξανά. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο μοναχός δεν μπόρεσε να φύγει από εκείνο το μέρος, και πέρασε στο Νιμπάνα στο ίδιο εκείνο μοναστήρι της Τσιπτάλα.

Η ιστορία μας δείχνει ότι αυτοί που δέχονται την φιλικότητα, όχι μόνον αγαπάνε αυτόν που διαχέει την φιλικότητά του προς αυτούς, αλλά υπό την επίδραση της φιλικότητάς του δείχνουν και καλή θέληση μεταξύ τους.

Η Φιλικότητα Ενός Κυνηγού

Στην Μακρά Ιστορία Γέννησης για την Χρυσή Χήνα¹, όταν ο Μποντισάττα που είχε γεννηθεί σαν βασιλιάς των χηνών πιάστηκε σε μια παγίδα, τραυματίστηκε και υπέφερε πολύ. Κατόπιν παράκλησης του στρατηγού των χηνών, ο μετανοημένος κυνηγός του Βασιλιά πήρε τρυφερά τον βασιλιά των χηνών στα χέρια του, και τον περιέλαψε με φιλικότητα για να ανακουφίσει τον πόνο του. Ακόμα και οι μώλωπες που προκλήθηκαν από την παγίδα εξαφανίστηκαν από τα πόδια του, τα οποία επανήλθαν στο φυσιολογικό με τις φλέβες, την σάρκα και το δέρμα ακέραια, λόγω της δύναμης της φιλικότητας του κυνηγού.

Αυτό είναι μόνο ένα σχετικό απόσπασμα από την Μακρά Ιστορία Γέννησης για την Χρυσή Χήνα. Ολόκληρη την ιστορία μπορεί να την πληροφορηθεί κανείς από αυτήν την ίδια Ιστορία Γέννησης (*jātaka*).

---

¹ *Asīti Nipāta, Mahā-hamsa-jātaka*, JA 534.

Παρόμοιες ιστορίες αναφέρονται στην πρώτη Σύντομη Ιστορία Γέννησης για την Χρυσή Χήνα (*Cūḷa-haṃsa-jātaka*, Ja 502), στην Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά των Ελαφιών Ροχάντα (*Rohanta-miga-jātaka*, Ja 501), και στην δεύτερη Σύντομη Ιστορία Γέννησης για την Χρυσή Χήνα (*Cūḷa-haṃsa-jātaka*, Ja 533). Η δύναμη της φιλικότητας μπορεί να κατανοηθεί καλά μέσα από αυτές τις ιστορίες.

Πάθος Υπό το Πρόσχημα της Φιλικότητας

Αυτός που θέλει να κατευθύνει την φιλικότητά του προς τα όντα, πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός με ένα πράγμα: Να μην αναπτύσσει πάθος (*rāga*) με το πρόσχημα της φιλικότητας, όπως προειδοποιεί το Σχόλιο στο Βιβλίο για τους Καθοδηγητές (*Nettipakaraṇa*):

mettāyanā- mukhena rāgo vañceti

«Το πάθος υπό μορφή φιλικότητας είναι εξαπάτηση»

Στην «Ανάλυση των Θεϊκών Διαμονών» (*Brahma-vihāra-niddesa*) της Οδού της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*, Vism 9), αναφέρεται επίσης:

«Η εξάλειψη του θυμού σημαίνει εκπλήρωση της φιλικότητας, αλλά η έγερση του πάθους σημαίνει καταστροφή της φιλικότητας».

Αυτό σημαίνει ότι: Όταν ένας άνθρωπος διαχέει την φιλικότητά του προς κάποιον στον οποίον έχει δείξει θυμό, ο θυμός εξαφανίζεται και αναδύεται μέσα του η φιλικότητα η οποία είναι καλή θέληση. Επομένως, η εξαφάνιση του θυμού οδηγεί στην εμφάνιση της φιλικότητας.

Εάν, ενώ αναπτύσσει γνήσια φιλικότητα, εμφανισθεί μέσα του παθιασμένη προσκόλληση, η γνήσια φιλικότητα αποτυγχάνει. Τώρα πλέον, έχει εξαπατηθεί από το πάθος που έχει την όψη της φιλικότητας!

Εφ' όσον η φιλικότητα είναι μία από τις Δέκα Τελειοποιήσεις, θα πρέπει να την διαχέει κανείς προς τα άλλα όντα μέχρι αυτά να την επιστρέψουν πίσω στον ίδιο, όπως φάνηκε από το παράδειγμα του Μποντισάττα Σουβαννάσαμα και άλλων.

Η φιλικότητα δεν περιλαμβάνεται μόνο στις Δέκα Τελειοποιήσεις, αλλά βρίσκεται και στις 40 μεθόδους του ηρεμιστικού διαλογισμού (*Samatha*), ο οποίος οδηγεί στην επίτευξη των εκστάσεων (*jhāna*) και των ανώτατων γνώσεων .

Επομένως, οι Μποντισάττας και οι ενάρετοι άνθρωποι των αρχαίων χρόνων, ανέπτυξαν την φιλικότητα, και με οξεία και έντονη αυτοσυγκέντρωση, πέτυχαν τις εκστάσεις (*jhāna*) που στα Πάλι ονομάζονται «πλήρης αυτοσυγκέντρωση» (*appanā*).

Για να δώσουμε παραδείγματα ενός τέτοιου επιτεύγματος κατά την διαδικασία εκπλήρωσης των Τελειοποιήσεων, μπορούμε να αναφέρουμε:

Την Ιστορία Γέννησης για τον Άριστο (*Seyya-jātaka*, Ja 282, *Abbhantara Vagga, Tika Nipāta*) και

την Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά Εκαράτζα (*Ekarāja-jātaka*, Ja 303, *Kaliṅga Vagga, Catukka Nipāta*).

Η Ιστορία Γέννησης για τον Άριστο

Δίδεται εδώ μια περιληπτική περιγραφή της Ιστορίας Γέννησης για τον Άριστο: Ο Βασιλιάς Βραχμαντάττα του Βαρανάσι, κυβερνούσε δίκαια, εκπληρώνοντας τα δέκα βασιλικά του καθήκοντα. Έδινε ελεημοσύνη, τηρούσε τους Πέντε Ηθικούς Κανόνες και τηρούσε την Ημέρα Τήρησης των Οκτώ Ηθικών Κανόνων¹.

Τότε, ένας υπουργός που είχε διαπράξει ένα έγκλημα στο παλάτι, εκδιώχθηκε από το βασίλειο με διαταγή του Βασιλιά. Καταφεύγοντας στην γειτονική χώρα της Κοσάλα πρόσφερε τις υπηρεσίες του στον Βασιλιά της Κοσάλα και τον παρότρυνε να επιτεθεί και να κατακτήσει το Βαρανάσι, κάτι, που όπως είπε, θα μπορούσε να γίνει εύκολα.

Ο Βασιλιάς της Κοσάλα ακολουθώντας την υπόδειξή του, επιτέθηκε στο Βαρανάσι, συνέλαβε και φυλάκισε τον Βασιλιά Βραχμαντάττα που δεν προέβαλε καθόλου αντίσταση, μαζί με τους υπουργούς του.

Ενώ ήταν στην φυλακή, ο Βραχμαντάττα κατέυθυνη την φιλικότητά του προς τον Βασιλιά της Κοσάλα, που τον είχε απαγάγει από το βασίλειό του, και όταν έφτασε η ώρα, ο Βραχμαντάττα πέτυχε την διαλογιστική έκσταση της φιλικότητας (*mettā-jhāna*).

Εξ' αιτίας της δύναμης αυτής της φιλικότητας, ο ληστής Βασιλιάς της Κοσάλα ένωσε έντονο αίσθημα καψίματος σε όλο του το σώμα, σαν να καιγόταν από δαυλούς. Υποφέροντας από ιδιαίτέρως έντονο πόνο, ρώτησε τους υπουργούς του: «Γιατί μου συμβαίνει αυτό;»

Οι υπουργοί απάντησαν: «Βασιλιά, υποφέρεις έτσι διότι συνέλαβες και φυλάκισες τον Βασιλιά Βραχμαντάττα ο οποίος είναι προικισμένος με ηθική».

Τότε ο Βασιλιάς της Κοσάλα έσπευσε στον Μποντισάττα Βραχμαντάττα, παρακάλεσε για συγχώρεση, και επέστρεψε τον Βραχμαντάττα στο Βαρανάσι, λέγοντας: «Ας γίνει η χώρα σου, ξανά δική σου».

Από αυτήν την ιστορία γίνεται σαφές ότι η φιλικότητα συμβάλλει στην επίτευξη της διαλογιστικής έκστασης (*jhāna*).

Η Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά Εκαράτζα

Η ιστορία του Βασιλιά Εκαράτζα έχει ως εξής:

Κάποτε, ένας υπουργός που υπηρετούσε τον Βασιλιά Βραχμαντάττα του Βαρανάσι, διέπραξε ένα αδίκημα.

Έτσι λοιπόν, η ιστορία αρχίζει με το ίδιο περιστατικό όπως και στην προηγούμενη Ιστορία Γέννησης για τον Άριστο. Τόσο η Ιστορία Γέννησης για τον Άριστο, όσο και η Ιστορία Γέννησης για τον Βασιλιά Εκαράτζα, κυλούν όπως η Ιστορία Γέννησης για τον Μέγα Ενάρετο (*Mahā-Sīlava-jātaka*, Ja 51, *Ekaka Nipāta*).

Για την πλήρη ιστορία, διαβάστε αυτήν του Μέγα Ενάρετου.

---

¹ Αναλυτική περιγραφή δίδεται στο τμήμα της Τελειοποίησης της Ηθικής, για τις ημέρες τήρησης των ηθικών κανόνων (*uposatha*) σελ. 217, 219, 220.

Το διαφορετικό στην ιστορία του Βασιλιά Εκαράτζα είναι το εξής: Ενώ ο Βασιλιάς του Βαρανάσι καθόταν ευτυχισμένος με τους υπουργούς του στην αυλή του, ο Βασιλιάς Ντουμπισένα (Dubbhisena) της Κοσάλα τον απήγαγε, τον έδεσε και τον φυλάκισε, και στην συνέχεια τον κρέμασε ανάποδα πάνω από ένα κατώφλι του παλατιού του.

Αναπτύσσοντας την φιλικότητα και έχοντας ως αντικείμενο του στοχασμού του τον ληστή Βασιλιά, ο Βραχμαντάττα πέτυχε τις διαλογιστικές εκστάσεις (*jhāna*) και τις ανώτερες γνώσεις (*abhiññā*). Μέσω αυτών, κατάφερε να ελευθερωθεί από τα δεσμά του και κάθισε οκλαδόν αιωρούμενος στον ουρανό.

Τώρα, το σώμα του Ντουμπισένα άρχισε να καίγεται έντονα, και η ζέστη ήταν τόσο μεγάλη, που άρχισε να κυλιέται στο έδαφος από πλευρό σε πλευρό, βογγώντας από πόνο και δυσαρέσκεια: «Καίει τόσο πολύ, καίει τόσο πολύ».

Έτσι ρώτησε τους υπουργούς του: «Γιατί μου συμβαίνει αυτό;»

Οι υπουργοί απάντησαν: «Βασιλιά, υποφέρεις τόσο πολύ, διότι απήγαγες αδικαιολόγητα και κρέμασες ανάποδα τον ενάρετο και αθώο Βασιλιά».

«Εφ' όσον είναι έτσι, πηγαίετε να τον ελευθερώσετε γρήγορα!»

Με αυτήν την διαταγή, οι βασιλικοί υπηρέτες πήγαν γρήγορα στο μέρος που είχαν κρεμάσει τον Βασιλιά Βραχμαντάττα, και τον είδαν να κάθεται σταυροπόδι στον ουρανό. Γύρισαν λοιπόν πίσω και ενημέρωσαν τον Βασιλιά Ντουμπισένα για το γεγονός.

Η Φιλικότητα του Βούδα

Κάποτε, ενώ τα μέλη της Σάνγκα με επικεφαλής τον Βούδα, ταξίδευαν στην Κουσίναρα (Kusināra), οι Πρίγκηπες της δυναστείας Μάλλα (Malla) έκαναν μια συμφωνία μεταξύ τους, ότι ό,ποιος από αυτούς δεν καλωσόριζε την συνάθροιση των μοναχών θα τιμωρούνταν.

Ως εκ τούτου, ένας από τους Πρίγκηπες του Μάλλα, ονόματι Ρότζα, ο οποίος ήταν φίλος του Σεβάσμιου Ανάντα από τότε που εκείνος ήταν ακόμα λαϊκός, καλωσόρισε με άλλους Πρίγκηπες του Μάλλα την συνάθροιση των μοναχών.

Στην συνέχεια, ο Σεβάσμιος Ανάντα είπε με θαυμασμό στον Ρότζα ότι αυτό το καλωσόρισμα ήταν μια θαυμάσια ευκαιρία, διότι η συνάθροιση ήταν υπό την ηγεσία του Βούδα.

Ο Ρότζα απάντησε ότι δεν το έκανε επειδή είχε πίστη στο Τριπλό Κόσμημα, αλλά επειδή αυτή ήταν η συμφωνία που είχαν κάνει τα αδέρφια μεταξύ τους.

Βρίσκοντας την απάντηση του Ρότζα δυσάρεστη, ο Σεβάσμιος Ανάντα πλησίασε τον Βούδα και του το είπε. Ζήτησε επίσης από τον Βούδα να κάνει τον νου του Ρότζα πιο εύπλαστο.

Τότε ο Βούδας κατεύθυνε τις σκέψεις φιλικότητάς του αποκλειστικά στον Ρότζα, ο οποίος από εκείνη την στιγμή δεν μπορούσε να παραμείνει ήρεμος στην κατοικία του, και σαν μοσχάρι που έχει χωριστεί από την μάνα του, πήγε στο μοναστήρι που έμενε ο Βούδας. Με την γνώσια πίστη στον Βούδα να αναδύεται μέσα του, απέτισε φόρο τιμής στον Βούδα και άκουσε την διδασκαλία του, με αποτέλεσμα να γίνει Εισερχόμενος στο Ρεύμα (*Sotāpanna*).

Κάποια άλλη φορά επίσης, όταν τα μέλη της Σάνγκα με επικεφαλής τον Βούδα, εισήλθαν στην πόλη της Ρατζαγκάχα (Rājagaha) και πήγαν για ελεημοσύνη, ο Ντεβαντάττα, μετά από συνενόηση με τον Βασιλιά Ατζατασάττου (Ajātasattu), έστειλε τον ελέφαντα Ναλαγκίρι (Nāḷāgiri) που είχε επιθετική συμπεριφορά λόγω του ότι ήταν σε αναπαραγωγική διέγερση και ήταν πολύ επικίνδυνος για τους ανθρώπους, να επιτεθεί στον Βούδα.

Ο Βούδας υπέταξε τον ελέφαντα, κατακλύζοντάς τον με φιλικότητα. Τότε οι κάτοικοι της Ρατζαγκάχα απήγγειλαν χαρούμενοι τον ακόλουθο στίχο (*Āṅgulimāla-sutta*, MN 86):

*Daḍḍeneke damayanti,
aṅkusehi kasāhi ca,
adaḍḍena asatthena,
ahaṃ dantomhi tādīnā.*

«Μερικοί εκπαιδευτές βοοειδών, εκπαιδευτές ελεφάντων και εκπαιδευτές αλόγων, δαμάζουν τα αντίστοιχα ζώα χτυπώντας τα ή πληγώνοντάς τα με βούκεντρο ή με μαστίγιο.

Όμως ο έξαλλος ελέφαντας Ναλαγκίρι, δαμάστηκε από τον Βούδα χωρίς κανένα ραβδί ή όπλο».

10. Η Τελειοποίηση της Αταραξίας (*Upekkhā-Pāramī*)

Το Νόημα της Αταραξίας

Μια κυριολεκτική μετάφραση της λέξης *Upekkhā* στα Πάλι, θα ήταν «αναλαμβάνω μια ισορροπημένη άποψη», που σημαίνει διατήρηση μιας ουδέτερης θέσης ανάμεσα στα δύο άκρα της θλίψης και της ευτυχίας. Οι παραδοσιακοί μελετητές της Μυανμάρ απέδωσαν αυτήν την λέξη ως «αδιαφορία». Εάν δεν σκεφτεί κανείς καλά αυτήν την απόδοση, μπορεί να την παρερμηνεύσει ως «απροσεξία» ή «αμέλεια».

Αλλά η αταραξία δεν είναι ούτε απροσεξία ούτε αμέλεια. Η αταραξία δίνει προσοχή στα αντικείμενα αλλά μόνο με ισορροπημένο τρόπο, και με την αίσθηση της ουδετερότητας όταν έρχεται κανείς σε επαφή με αντικείμενα θλίψης ή με αντικείμενα ευτυχίας.

Ανάπτυξη της Αταραξίας

Η ανάπτυξη της αταραξίας είναι η ίδια με αυτήν που αναφέρεται στην Οδό των Αναλυτικών Γνώσεων (*Paṭisambhidā-magga*). Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι μέθοδοι που υιοθετούνται για την ανάπτυξη της φιλικότητας είναι 528, διότι υπάρχουν τέσσερις βασικοί τρόποι.

Από την άλλη μεριά, για την ανάπτυξη της αταραξίας υπάρχει μόνον ένας βασικός τρόπος, ο οποίος είναι ότι: «Όλα τα όντα έχουν παραγωγικές πράξεις¹ (*kamma*) σύμφωνα με τον τρόπο που τα ίδια τις έπραξαν, οι οποίες είναι δική τους ιδιοκτησία» (*kammassakā*). Επομένως, οι μέθοδοι σε αυτήν την περίπτωση, αποτελούν το ένα τέταρτο του 528 που είναι 132.

Όπως και στην ανάπτυξη της φιλικότητας, υπάρχουν κι εδώ δώδεκα κατηγορίες όντων: πέντε είδη χωρίς λεπτομερή προσδιορισμό ή πέντε είδη άπειρων όντων (*anodhisa*) και επτά είδη συγκεκριμένου προσδιορισμού ή επτά είδη περιορισμένων όντων (*odhisa*).

Αφού υπάρχει μόνον ένας βασικός τρόπος με τον οποίον διαχέεται η αταραξία προς αυτές τις δώδεκα κατηγορίες όντων, οι μέθοδοι διάχυσης της αταραξίας που πρέπει να υιοθετήσουμε πριν τις εφαρμόσουμε στις δέκα κατευθύνσεις, είναι επίσης δώδεκα. Έτσι έχουμε:

1. Όλα τα όντα έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις, ως ιδιοκτησία τους (*sabbe sattā kammassakā*).
2. Όλα τα έμβια όντα έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbe pāṇā kammassakā*).

---

¹ Παραγωγικές πράξεις ή αλλιώς κάρμα, είναι οι πράξεις που παράγουν αποτελέσματα, τα οποία με την σειρά τους γίνονται αιτίες για καινούριες παραγωγικές πράξεις και πάει λέγοντας.

3. Όλα τα υπάρχοντα πλάσματα έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbe bhūtā kammassakā*).
4. Όλα τα άτομα ή άνθρωποι έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbe puggalā kammassakā*).
5. Όλοι αυτοί που έχουν έρθει σε ατομικές υπάρξεις έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbe atta-bhāva-pariyāpannā kammassakā*).
6. Όλες οι γυναίκες έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbā itthiyo kammassakā*).
7. Όλοι οι άντρες έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbe purisā kammassakā*).
8. Όλα τα Ευγενή άτομα έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbe ariya kammassakā*).
9. Όλα τα αναξιοπρεπή άτομα, εκείνοι που δεν έχουν φτάσει στην κατάσταση του Ευγενούς έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbe anariya kammassakā*).
10. Όλοι οι θεοί (ντέβας) έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbe deva kammassakā*).
11. Όλοι οι άνθρωποι έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbe manussā kammassakā*).
12. Όλα τα Πέτας που ανήκουν στους κατώτερους κόσμους έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως ιδιοκτησία τους (*sabbe vinipātikā kammassakā*).

Αυτές οι δώδεκα κατηγορίες όντων σε συνδιασμό με τον ένα τρόπο διάχυσης της αταραξίας, μας δίνουν δώδεκα μεθόδους. Εδώ δεν υπάρχει καμία αναφορά στις δέκα κατευθύνσεις. Αυτές οι 12 μέθοδοι διάχυσης εφαρμόζονται μόνες τους.

Όταν κάθε μία από αυτές τις 12 μεθόδους εφαρμόζεται σε συνδιασμό με τις δέκα κατευθύνσεις του ορίζοντα, το αποτέλεσμα είναι 120 μέθοδοι.

Έτσι, εάν οι 12 μέθοδοι διάχυσης που δεν κάνουν καμία αναφορά στις κατευθύνσεις, προστεθούν στις 120 που συνδέονται με τις κατευθύνσεις, ο συνολικός αριθμός μεθόδων γίνεται 132. Οποιαδήποτε από αυτές τις 132 κατάλληλες μεθόδους μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη της αταραξίας (*Upekkhā*), αλλά δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι οι άλλες μέθοδοι είναι ακατάλληλες.

Όπως και στην περίπτωση της φιλικότητας, μπορεί κανείς να αναπτύξει αταραξία χρησιμοποιώντας άλλους όρους για όντα και άτομα, όπως επιθυμεί. Ο όρος *kammassakā*, μπορεί να αντικατασταθεί με άλλες λέξεις της Πάλι που έχουν την ίδια έννοια, οι οποίες αναφέρονται στην «Ομιλία Περί Θεμάτων Συνεχόμενου Στοχασμού» (*Abhiñha-paccavekkhitabbathāna-sutta, Añguttara Nikāya 5.57*). Εκεί αναφέρεται:

*sabbe sattā kammassakā, kamma-dāyādā, kamma-yoni,
kamma-bandhū, kamma-paṭissaranā*

«Όλα τα όντα έχουν παραγωγικές πράξεις ως ιδιοκτησία, ως κληρονομιά,
ως προέλευση, ως συγγενείς, ως καταφύγιο».

1. Έχουν τις παραγωγικές πράξεις τους ως ιδιοκτησία τους (*kammassakā*).
2. Έχουν τις παραγωγικές πράξεις τους ως κληρονομιά τους (*kamma-dāyādā*).
3. Έχουν τις παραγωγικές πράξεις τους ως προέλευσή τους (*kamma-yoni*).
4. Έχουν τις παραγωγικές πράξεις τους ως συγγενείς τους (*kamma-bandhū*).
5. Έχουν τις παραγωγικές πράξεις τους ως καταφύγιό τους (*kamma-ṛaṭṭissaranā*).

Εφ' όσον και οι πέντε αυτοί όροι της Πάλι έχουν την ίδια ακριβώς σημασία, μπορεί κανείς να αναπτύξει αταραξία (*Upekkhā*) αντικαθιστώντας την φράση:

Όλα τα όντα έχουν τις παραγωγικές πράξεις τους ως ιδιοκτησία τους
sabbe sattā kammassakā

με κάποια από τις ακόλουθες τέσσερις εκφράσεις που τον ευχαριστεί ή που είναι πιο κατανοητή από αυτόν:

Όλα τα όντα έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως κληρονομιά τους
sabbe sattā kamma-dāyādā

Όλα τα όντα έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως προέλευσή τους
sabbe sattā kamma-yoni

Όλα τα όντα έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως συγγενείς τους
sabbe sattā kamma-bandhū

Όλα τα όντα έχουν τις παραγωγικές τους πράξεις ως καταφύγιό τους
sabbe sattā kamma-ṛaṭṭissaranā

Σημείο Προς Εξέταση

Ένα σημείο που πρέπει να εξετασθεί είναι το εξής:

Είναι σαφές ότι η φιλικότητα είναι μια Τελειοποίηση που πρέπει να εκπληρωθεί για την ευημερία των όντων και γι' αυτό αξίζει να θεωρείται ως Ευγενής Τελειοποίηση.

Από την άλλη πλευρά, αν και η αταραξία είναι μια Τελειοποίηση που πρέπει να εκπληρωθεί, είναι εν τούτοις μια νοητική τάση που υποστηρίζει ότι:

«Η ευτυχία ή η ταλαιπωρία είναι η μοίρα ενός όντος στην ζωή. Εάν κάποιος κατέχει καλές πράξεις που ευνοούν την ευτυχία, θα είναι ευτυχισμένος. Εάν κάποιος κατέχει φαύλες πράξεις που οδηγούν στα βάσανα, θα υποφέρει. Δεν μπορώ να κάνω τίποτα για να αλλάξω τις παραγωγικές πράξεις των άλλων».

Είναι εύκολο να χαρακτηρίσουμε μια τέτοια στάση ευγενική; Θα ήταν λάθος αν κάποιος έλεγε ότι η αταραξία είναι μια νοητική στάση που δεν νοιάζεται για την ευημερία των όντων, και η οποία παραμένει αδιάφορη απέναντί τους;

Είναι επομένως απαραίτητο να σκεφτούμε για ποιον λόγο η αταραξία κατατάσσεται ως μια εξυψωμένη Τελειοποίηση.

Τόσο σε κοσμικά όσο και σε πνευματικά ζητήματα, είναι φυσικό ότι κάτι που είναι δύσκολο να αποκτηθεί έχει μεγάλη αξία, και κάτι που είναι εύκολο να αποκτηθεί έχει μικρή αξία. Είναι λοιπόν γνωστό σε όλους στον κόσμο, ότι τα ευκόλως προσβάσιμα υλικά όπως τα βότσαλα και η άμμος είναι φθηνά, ενώ ο χρυσός, το ασήμι, τα ρουμπίνια και άλλοι πολύτιμοι λίθοι που είναι δύσκολο να βρεθούν είναι πολύτιμα.

Το ίδιο ισχύει και σε πνευματικά ζητήματα, όπου η απληστία, το μίσος και άλλες φαύλες νοητικές καταστάσεις, είναι πιθανόν να εγερθούν εύκολα και συνεπώς έχουν μικρή αξία διότι δεν απαιτείται ιδιαίτερη προσπάθεια για να προκύψουν. Στην πραγματικότητα, το δύσκολο είναι να αποτραπεί η εμφάνισή τους με ανεξέλεγκτο τρόπο. Είναι σαν άχρηστα ζιζάνια.

Από την άλλη μεριά, η γενναιοδωρία (*dāna*), η ηθική (*sīla*) και άλλες αξιέπαινες πράξεις, δεν μπορούν να προκύψουν χωρίς να καταβληθεί η αναγκαία προσπάθεια. Δεν προκύπτουν αυτομάτως. Μία αξιέπαινη πράξη τέτοιου είδους, είναι και η ανάπτυξη της γνήσιας φιλικότητας η οποία είναι ακόμα πιο ανώτερη από την γενναιοδωρία και την ηθική. Αυτή η γνήσια φιλικότητα είναι πραγματικά πολύ δύσκολο να αναπτυχθεί.

Υπάρχουν τρεις τύποι ατόμων: ο εχθρός (*verī-puggala*), ο ούτε εχθρός ούτε φίλος (*majjhata-puggala*) και ο φίλος (*piya-puggala*).

Είναι δύσκολο να αναπτύξει κανείς φιλικότητα προς έναν εχθρό (*verī-puggala*), και όχι τόσο δύσκολο προς έναν ούτε εχθρό ούτε φίλο (*majjhata-puggala*). Αντιθέτως όμως, είναι εύκολο να αναπτύξει κανείς φιλικότητα προς έναν φίλο (*piya-puggala*).

Η φιλικότητα που δεν έχει σαν αντικείμενο της έναν εχθρό ή έναν ούτε εχθρό ούτε φίλο, αλλά έναν φίλο, είναι φιλικότητα χωρίς καμία αξία, διότι άσχετα από το πόσο συχνά εκδηλώνεται, είναι απλώς η εκτέλεση ενός εύκολου έργου.

Εάν κάποιος επιθυμεί να εκπληρώσει την Τελειοποίηση της Φιλικότητας σωστά, θα πρέπει πρώτα να αναπτύξει φιλικότητα προς τον εαυτό του. Εφ' όσον μια τέτοια ανάπτυξη είναι προς το συμφέρον του ίδιου του ατόμου, η φιλικότητα αναδύεται εύκολα και απόλυτα χωρίς καμιά αντίρρηση.

Αυτή η φιλικότητα που είναι πλήρης λόγω του ότι αναπτύσσεται προς όφελος του εαυτού του, πρέπει να χρησιμεύσει ως παράδειγμα. Ως εκ τούτου, πρέπει κανείς να κατευθύνει την φιλικότητα πρωτίστως προς τον εαυτό του.

Όταν η φιλικότητα κατευθύνεται προς έναν εχθρό, προς έναν ούτε εχθρό ούτε φίλο, και προς έναν φίλο, πρέπει να γίνεται χωρίς καμιά διάκριση, με τον ίδιο τρόπο που το κάνει κάποιος για τον εαυτό του. Αυτό είναι κάτι που μπορεί να γίνει εύκολα; Όχι, δεν μπορεί.

Στην πραγματικότητα, ακόμα και προς έναν φίλο είναι δύσκολο να αναπτύξει κανείς φιλικότητα όπως κάνει προς τον εαυτό του, πόσο μάλλον προς έναν εχθρό ή ένα ουδέτερο άτομο.

Όπως έχει διδάξει ο Βούδας¹:

atta-samañ pemañ natthi

«Δεν υπάρχει κανένα άτομο που να το αγαπάμε σαν τον εαυτό μας»

Μόνον όταν η φιλικότητα η οποία είναι τόσο δύσκολο να αναπτυχθεί ακόμα και προς έναν φίλο, μπορέσει να αναπτυχθεί όχι μόνο προς έναν φίλο, αλλά και προς έναν εχθρό, και προς έναν ούτε εχθρό ούτε φίλο, με τον ίδιο τρόπο που αναπτύσσεται προς τον εαυτό μας και χωρίς την παραμικρή διαφορά, μπορεί να γίνει γνήσια φιλικότητα σε επίπεδο Τελειοποίησης.

Αυτό δείχνει πόσο δύσκολο είναι να αναπτυχθεί η γνήσια φιλικότητα και πόσο μεγάλη είναι η αξία της. Λόγω του ότι ανέπτυξε αυτήν την μορφή φιλικότητας όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο Σουβαννάσασμα αγαπήθηκε από άγρια θηρία όπως τίγρεις, λιοντάρια, κλπ.

Στην περίπτωση της αταραξίας (*Upekkhā*), είναι πολύ πιο δύσκολο να αναπτύξουμε την αταραξία σε βαθμό Τελειοποίησης, από το να αναπτύξουμε την φιλικότητα για τον ίδιο λόγο. Δεν είναι εύκολο να αναπτύξουμε αταραξία ούτε ακόμα και απέναντι σε ένα ουδέτερο άτομο από τους τρεις τύπους που αναφέραμε.

Οι άνθρωποι μπορεί να λένε: «Παραμένω ατάραχος σε σχέση με αυτόν τώρα», ή «Σε αυτό το θέμα υιοθετώ των στάση ότι αυτός είναι ιδιοκτήτης των δικών του παραγωγικών πράξεων (*kammassakā*)» και ούτω καθ' εξής. Καθώς τέτοια δήλωση συνιστά έλλειψη ενδιαφέροντος και αδιαφορίας, η αταραξία φαίνεται να έχει εδώ μικρή σημασία. Στην πραγματικότητα, η αταραξία προϋποθέτει να δίνουμε προσοχή και να ενδιαφερόμαστε για το αντικείμενο του στοχασμού, αλλά μόνον ως ουδέτεροι παρατηρητές.

Όπως είναι εύκολο να αναπτυχθεί φιλικότητα προς έναν φίλο, έτσι είναι εύκολο να αναπτυχθεί αταραξία απέναντι σε ένα ουδέτερο άτομο. Αυτό γίνεται διότι κάποιος ούτε το αγαπά αυτό το άτομο ούτε το μισεί, και έτσι είναι εύκολο να κρατήσει ισορροπημένη στάση απέναντί του, χωρίς καμία επιθυμία να το δει ευτυχισμένο ή να το δει να υποφέρει.

Το δύσκολο όμως είναι να αναπτυχθεί αταραξία προς έναν εχθρό. Διότι όταν κάποιος μισεί αυτό το άτομο, αγαλλιάζει εύκολα όταν το δει να καταρρέει, και φθονεί όταν το δει να ευημερεί. Είναι δύσκολο να αποτραπεί η εμφάνιση αυτών των δύο νοητικών καταστάσεων, δηλαδή της αγαλλίασης και του φθόνου. Όταν οποιαδήποτε από αυτές εμφανίζεται, έστω και με τον παραμικρότερο τρόπο, ο άνθρωπος αποτυγχάνει να διατηρήσει την αταραξία του.

Επιπλέον, ακόμα πιο δύσκολο είναι να διατηρήσει κανείς την αταραξία του προς έναν φίλο παρά προς έναν εχθρό. Αυτό συμβαίνει διότι όταν κάποιος είναι προσκολλημένος σε έναν φίλο, ευχαριστείται όταν αυτός ευημερεί και στεναχωριέται όταν τον χτυπάει κάποια κακοτυχία.

Και εδώ πάλι είναι δύσκολο να αποτραπεί η εμφάνιση αυτών των δύο νοητικών καταστάσεων, δηλαδή της ευχαρίστησης και της στεναχώριας, που όταν

---

¹ Δες σε διάφορα μέρη της *Saṃyutta Nikāya* 1.13.

εμφανίζονται έστω και με το παραμικρό, ο άνθρωπος δεν μπορεί να διατηρήσει την αταραξία του.

Μόνον όταν κάποιος διατηρεί μια ισορροπημένη στάση απέναντι και στους τρεις τύπους ανθρώπων, όπως το κάνει και απέναντι στον εαυτό του, χωρίς καμία από τις προαναφερθείσες δυσκολίες, μπορεί να είναι δυνατή η ανάπτυξη της αταραξίας. Όσο υπάρχει μεροληψία στην στάση κάποιου, απέναντι σε αυτούς τους τρεις τύπους ανθρώπων, η αταραξία απέχει πολύ από το να είναι επιτυχημένη.

Όπως αναφέραμε, η ανάπτυξη της αταραξίας δεν είναι μια στάση αδιαφορίας ή αμέλειας. Αντιθέτως, δίνει προσοχή και ενδιαφέρεται για το αντικείμενο του στοχασμού. Ενώ το κάνει αυτό, λέει κάποιος στον εαυτό του: «Τίποτα δεν μπορεί να γίνει για να κάνει τα όντα, συμπεριλαμβανομένου και του εαυτού μου, ευτυχισμένα ή δυστυχισμένα. Αυτοί που είναι κάτοχοι καλών πράξεων θα είναι ευτυχείς και αυτοί που είναι κάτοχοι φαύλων πράξεων θα είναι δυστυχείς. Επειδή η ευτυχία και η δυστυχία τους σχετίζονται με τις προηγούμενες πράξεις τους, δεν μπορεί να γίνει τίποτα για αυτούς».

Μόνον η βαθειά επίγνωση με αυτόν τον ζωντανό τρόπο, που παίρνει τα έμβια όντα ως αντικείμενο στοχασμού, συνιστά γνήσια αταραξία. Εφ' όσον δεν περιλαμβάνει ούτε ανησυχία ούτε άγχος, είναι ευγενής, γαλήνια και ήρεμη. Όσο περισσότερο υπερβαίνει την φιλικότητα, τόσο υψηλότερο είναι το πνευματικό της κριτήριο.

Όπως η φιλικότητα, έτσι και η αταραξία είναι ένα από τα σαράντα θέματα του ηρεμιστικού διαλογισμού (*samatha*) καθώς και μία εκ των Δέκα Τελειοποιήσεων. Κάποιος που επιθυμεί να διαλογιστεί στην αταραξία σύμφωνα με την μέθοδο του ηρεμιστικού διαλογισμού, μπορεί να το κάνει μόνον όταν έχει φτάσει στην υψηλότερη διαλογιστική έκσταση (*jhāna*) και όχι με τις κατώτερες.

Εκείνοι που είναι αργοί στην αντίληψη, φτάνουν σε αυτό το υψηλότερο στάδιο διαλογιστικής έκστασης (*jhāna*), μόνον όταν έχουν επιτύχει τις εκστάσεις πέντε φορές. Γι' αυτούς ο Βούδας δίδαξε την πενταπλή διαλογιστική έκσταση, που ονομάζεται «μέθοδος των πέντε» (*pañcaka*). Η έκσταση που επιτυγχάνεται από αυτούς για πρώτη φορά είναι η 1^η έκσταση, αυτή που επιτυγχάνεται για δεύτερη φορά είναι η 2^η έκσταση, και ούτω καθ' εξής, μέχρι την 5^η έκσταση. Με αυτόν τον τρόπο, υπάρχουν πέντε διαλογιστικές εκστάσεις για αυτούς με μειωμένη αντίληψη. (Η 5^η διαλογιστική έκσταση, είναι γι' αυτούς η υψηλότερη διαλογιστική έκσταση μέσω της οποίας μπορούν να διαλογιστούν στην αταραξία.)

Εκείνοι που είναι ευφυείς ωστόσο, φτάνουν στο υψηλότερο στάδιο διαλογιστικής έκστασης (*jhāna*), αφού έχουν επιτύχει τις εκστάσεις τέσσερις φορές. Γι' αυτούς ο Βούδας δίδαξε την τετραπλή διαλογιστική έκσταση, που ονομάζεται «μέθοδος των τεσσάρων» (*catukka*). Η έκσταση που επιτυγχάνεται από αυτούς για πρώτη φορά είναι η 1^η έκσταση, αυτή που επιτυγχάνεται για δεύτερη φορά είναι η 2^η έκσταση, και ούτω καθ' εξής, μέχρι την 4^η έκσταση. Με αυτόν τον τρόπο, υπάρχουν τέσσερις διαλογιστικές εκστάσεις για τους ευφυείς. (Η 4^η διαλογιστική έκσταση, είναι γι' αυτούς η υψηλότερη διαλογιστική έκσταση μέσω της οποίας μπορούν να διαλογιστούν στην αταραξία.)

Αυτοί που δεν έχουν επιτύχει καμία έκσταση (*jhāna*) με κανέναν από αυτούς τους δύο τρόπους, δεν πρέπει να προσπαθήσουν να διαλογιστούν ακόμα στην αταραξία, η οποία ως θέμα διαλογισμού ανήκει στην υψηλότερη διαλογιστική έκσταση.

Η αταραξία ως θέμα διαλογισμού, ανήκει στην 5^η έκσταση της πενταπλής μεθόδου (*pañcaka*) και στην 4^η έκσταση της τετραπλής μεθόδου (*catukka*).

Οι αργόστροφοι μπορούν να διαλογιστούν στην αταραξία μόνον αφού έχουν επιτύχει τις τέσσερις προηγούμενες εκστάσεις και οι ευφυείς μόνον όταν έχουν επιτύχει τις τρεις προηγούμενες εκστάσεις, μέσω άλλων θεμάτων του ηρεμιστικού διαλογισμού.

Επειδή η αταραξία (*Upekkhā*), όπως είπαμε, είναι λεπτεπίλεπτη, γαλήνια και ευγενής, ανήκει στις υψηλότερες εκστάσεις (*jhāna*) και όχι στις κατώτερες.

Η φιλικότητα (*mettā*) από την άλλη μεριά, ανήκει στις κατώτερες από τις τέσσερις ή τρεις εκστάσεις. Αυτό το γεγονός υποδηλώνει ότι η αταραξία είναι ανώτερη από την φιλικότητα.

Αν όμως η αταραξία δεν προορίζεται ως θέμα διαλογισμού αλλά προορίζεται ως Τελειοποίηση που πρέπει να εκπληρωθεί, μπορεί να αναπτυχθεί ανά πάσα στιγμή.

Η Μακρά Ιστορία για τις Ανορθωμένες Τρίχες ή «Μεγάλη Ανατριχίλα» (*Mahā lomahaṃsa cariyā*)

Σχετικά με την Τελειοποίηση της Αταραξίας, υπάρχει η ιστορία του Μποντισάττα για τις Ανορθωμένες Τρίχες, οι σοβαρές προσπάθειες του οποίου για την εκπλήρωση της Τελειοποίησης της Αταραξίας, θα αναπαραχθούν εδώ από το Σχόλιο της Συλλογής της Συμπεριφοράς (*Mahā lomahaṃsa cariyā*, Κεφ. 3.15).

Κάποτε ο Μποντισάττα, γεννήθηκε σε μια πλούσια οικογένεια ανώτερης κάστας. Όταν ήρθε ο καιρός για την εκπαίδευσή του, πήγε σε έναν γνωστό δάσκαλο. Μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσής του, επέστρεψε στους γονείς του για να τους φροντίσει. Όταν οι γονείς του πέθαναν, οι συγγενείς του τον προέτρεψαν να προστατεύσει και να αυξήσει την περιουσία που είχε κληρονομήσει.

Ωστόσο, ο Μποντισάττα είχε αναπτύξει φόβο για όλους τους κόσμους ύπαρξης, και ο φόβος του βασιζόταν στην παροδική φύση όλων των συνθηκοκρατημένων πραγμάτων. Είχε αντιληφθεί επίσης την αποκρουστικότητα του σώματος και δεν είχε καμία απολύτως επιθυμία να εμπλακεί στο πλήθος των νοητικών μολύνσεων που σχετίζονται με την οικογενειακή ζωή. Μάλιστα, η επιθυμία του να ξεφύγει από τον κόσμο του αισθησιασμού είχε αυξηθεί εδώ και πολύ καιρό.

Ως εκ τούτου, μετά την εγκατάλειψη της μεγάλης περιουσίας του, ήθελε να απαρνηθεί τα εγκόσμια και να γίνει ασκητής.

Σκέφτηκε όμως: «Ναι, αλλά λόγω της φήμης μου, η απάρνησή μου θα με κάνει διάσημο». Δεδομένου ότι αντιπαθούσε την φήμη, το κέρδος, και την τιμή που θα του έδειχναν, δεν απαρνήθηκε τα εγκόσμια.

Για να δοκιμάσει τον εαυτό του και για να δει αν θα άντεχε ακλόνητα τις αντιξοότητες της ζωής, όπως την απόκτηση ή μη απόκτηση πλούτου, κλπ., έφυγε από το σπίτι φορώντας τα συνηθισμένα του ρούχα. Η ιδιαίτερη επιθυμία του ήταν να εκπληρώσει την υψηλότερη μορφή της Τελειοποίησης της Αταραξίας, υπομένοντας την κακομεταχείριση των άλλων.

Ζώντας μια ευγενή ζωή λιτότητας, θεωρήθηκε από τους ανθρώπους ως ένας διανοητικά καθυστερημένος και παράξενος άνθρωπος, κάποιος που ποτέ δεν θύμωνε με τους άλλους. Έχοντας πλέον την φήμη ενός ατόμου που δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται με σεβασμό αλλά με αγένεια, τριγυρνούσε στα χωριά και στις πόλεις, μεγάλες και μικρές, περνώντας μόνο μια νύχτα σε κάθε μέρος. Ό,που όμως του έδειχναν την μεγαλύτερη αγένεια, εκεί έμενε περισσότερο.

Όταν τα ρούχα του εφθάρησαν, προσπάθησε να καλυφθεί με ό,τι κουρέλι είχε απομείνει. Όταν κι αυτό το κομμάτι σχίστηκε, δεν δέχθηκε κανένα άλλο ρούχο από κανέναν, αλλά προσπάθησε να καλυφθεί με οτιδήποτε ήταν διαθέσιμο και συνέχισε να περιφέρεται.

Αφού έζησε μια τέτοια ζωή για πολύ καιρό, έφτασε κάποτε σε ένα χωριό. Τα παιδιά εκείνου του χωριού είχαν πολύ επιθετικό χαρακτήρα. Κάποια από αυτά τα παιδιά που ανήκαν σε χήρες και συνεργάτες της άρχουσας τάξης, ήταν ασταθή, αλαζονικά, ευμετάβλητα, αγενή, και επιδίδονταν σε απρεπείς συνομιλίες. Περιφέρονταν πειράζοντας συνεχώς τους άλλους. Όταν έβλεπαν ηλικιωμένους και φτωχούς ανθρώπους να περπατούν, τους ακολουθούσαν και έριχναν στάχτες στην πλάτη τους. Προσπαθούσαν να βάλουν τσουκνίδες στις μασχάλες των ηλικιωμένων για να τους κάνουν να νιώσουν άβολα. Όταν οι ηλικιωμένοι γύριζαν για να δουν ποιοι τους πείραζαν, μιμούνταν τις κινήσεις και τους τρόπους τους, καμπουριάζοντας τις πλάτες τους, λυγίζοντας τα πόδια τους, προσποιούμενα τους χαζούς κλπ. Διασκέδαζαν έτσι πολύ και γελοούσαν μεταξύ τους.

Όταν ο Μποντισάττα είδε αυτά τα ατίθασα παιδιά σκέφτηκε: «Εδώ τώρα, βρήκα ένα καλό μέσο για να υποστηρίξω την εκπλήρωση της τελειοποίησης της αταραξίας». Έτσι έμεινε στο χωριό.

Βλέποντάς τον τα άτακτα παιδιά, προσπάθησαν να τον κοροϊδέψουν, και αυτός, προσποιούμενος ότι δεν μπορούσε πια να τα αντέξει και σαν να τα φοβήθηκε, έφυγε τρέχοντας. Ωστόσο, τα παιδιά τον ακολουθούσαν ό,που κι αν πήγαινε.

Ο Μποντισάττα, ενώ έτρεχε, έφτασε κάποια στιγμή σε ένα νεκροταφείο. Εκεί σκέφτηκε: «Αυτό είναι ένα μέρος όπου κανένας δεν θα εμποδίσει αυτούς τους άτακτους νεαρούς από το να κάνουν κακές πράξεις. Έχω τώρα την ευκαιρία να εκπληρώσω την τελειοποίηση της αταραξίας στον υψηλότερο βαθμό». Μπήκε λοιπόν στο νεκροταφείο και ξάπλωσε εκεί, χρησιμοποιώντας ένα κρανίο για προσκεφάλι.

Έχοντας την ευκαιρία να επιδοθούν σε ζαβολιές, οι ανόητοι νεαροί πήγαν εκεί που ήταν ξαπλωμένος ο Μποντισάττα και άρχισαν να τον προσβάλλουν με διάφορους τρόπους, όπως να τον φτύνουν, και να κάνουν άλλα κακά πράγματα, και στην συνέχεια έφυγαν. Με αυτόν τον τρόπο κακοποιούσαν τον Μποντισάττα κάθε μέρα.

Όταν κάποιιοι σοφοί άνθρωποι είδαν τις κακές πράξεις που έκαναν αυτά τα κακοήθη παιδιά, τα σταμάτησαν. Αντιλαμβανόμενοι ότι: «Αυτός ο άνθρωπος είναι πράγματι ένας άγιος ασκητής με μεγάλη δύναμη», του απέδωσαν φόρο τιμής με μεγάλη ευλάβεια.

Ο Μποντισάττα κράτησε την ίδια στάση τόσο απέναντι στα κακοήθη παιδιά όσο και στους σοφούς ανθρώπους. Δεν έδειξε ούτε στοργή στους τελευταίους που τον τίμησαν, ούτε αποστροφή στους πρώτους που τον κακοποιούσαν. Αντιθέτως, τήρησε μια ουδέτερη στάση ανάμεσα στην στοργή και την αποστροφή προς τα δύο μέρη. Με αυτόν τον τρόπο εκπλήρωσε την Τελειοποίηση της Αταραξίας.

Αν και η ιστορία ονομάζεται Μακρά Ιστορία Γέννησης για τις Ανορθωμένες Τρίχες ή «Μεγάλη Ανατριχίλα» (*Mahā lomahaṃsa cariyā*), το όνομα Μεγάλη Ανατριχίλα δεν ήταν το όνομα του Μποντισάττα. Απλώς αναφέρεται στην επίδραση που έχει η ιστορία πάνω σε όσους γνωρίζουν το πώς εξασκήθηκε ο Μποντισάττα για να επιτύχει την αταραξία. Αυτή η φρικτή ιστορία θα έκανε τις τρίχες του σώματός τους να σηκωθούν όρθιες, εξ' ου και το όνομα Μεγάλη Ανατριχίλα (*Mahā lomahaṃsa*).

Εκπλήρωση της Αταραξίας

Η εξαφάνιση του μίσους και της αγάπης είναι η εκπλήρωση της αταραξίας (*Uprekkhā*). Τελειοποίηση της Αταραξίας σημαίνει ηρεμία αυτών των δύο νοητικών καταστάσεων. Δεν υπάρχει τελειοποίηση της αταραξίας εκτός κι αν ηρεμήσουν και τα δύο από αυτά.

Σε ειδικά ζητήματα, το να παραμένει κανείς σε αδιάφορη κατάσταση χωρίς να ενδιαφέρεται για οτιδήποτε, οδηγεί σε εξασθένιση της αταραξίας. Μια τέτοια στάση δεν μπορεί να ονομασθεί αταραξία. Είναι απλώς άγνοια, που εσφαλμένα θεωρείται αταραξία.

Η πραγματική αταραξία δεν είναι ούτε αδιαφορία ούτε άγνοια. Βλέπει τόσο το καλό όσο και το κακό που οδηγούν σε ευτυχία και ταλαιπωρία αντίστοιχα. Η διαφορά είναι ότι εκείνος που τηρεί την αταραξία, στοχάζεται καθαρά: «Δεν με απασχολούν αυτά τα θέματα της ευτυχίας και της ταλαιπωρίας. Δεν είναι παρά τα αποτελέσματα των αντίστοιχων καλών και κακών πράξεων».

Στο Σχόλιο του Κειμένου «Βιβλίο των Οδηγών» (*Nettipakaraṇa*) αναφέρεται: «Η ακραία αδιαφορία που εμφανίζεται ως αταραξία σε σχέση με διάφορα αντικείμενα αίσθησης, είτε καλά είτε κακά, είναι παραπλανητική. Η αυταπάτη (*moha*) μεταμφιεσμένη ως αταραξία είναι απατηλή. Η απροθυμία να πραγματοποιηθούν αξιόπαινες πράξεις τείνει επίσης να εξαπατά, με το να προσλαμβάνει την όψη ενός τάχα υψηλού τρόπου εκτέλεσης της αταραξίας. Η οκνηρία (*kosajja*) για την εκτέλεση αξιόπαινων πράξεων, είναι επίσης πιθανόν να εκλαμβάνεται ως αταραξία. Επομένως, θα πρέπει να προσέχει κανείς να μην εξαπατηθεί από αυταπάτες ή νωθρότητα που είναι ικανές να συμπεριφέρονται σαν αταραξία».

Η Ουσία της Αταραξίας

Η αταραξία με την απόλυτη έννοια, είναι μια ξεχωριστή ουσία. Είναι ένας νοητικός παράγοντας (*cetasika*) που ονομάζεται αμεροληψία (*tatra-majjhataṭā*)¹. Αλλά όλοι οι νοητικοί παράγοντες της αμεροληψίας δεν μπορούν συλλογικά να ονομασθούν Τελειοποίηση της Αταραξίας. Η αμεροληψία είναι ένας νοητικός παράγοντας που σχετίζεται με όλες τις έξοχες συνειδήσεις (*sobhana citta*) και συνοδεύει κάθε εμφάνιση μιας έξοχης συνείδησης.

Η αμεροληψία (*tatra-majjhataṭā*) που θεωρείται ως γνήσια Τελειοποίηση της Αταραξίας, δίνει προσοχή στα όντα και στοχάζεται: «Η ευτυχία και ο πόνος των όντων, εξαρτώνται από τις δικές τους πράξεις (*kamma*) στις οποίες κανείς δεν μπορεί να παρέμβει. Έχουν τις πράξεις τους ως ιδιοκτησία και αιτία».

Η αμεροληψία (*tatra-majjhataṭā*) που δεν προκύπτει από τον στοχασμό πάνω στα όντα αλλά από τον στοχασμό πάνω στο Τριπλό Κόσμημα, την γενναιοδωρία και την τήρηση των Ηθικών Κανόνων, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως τελειοποίηση της αταραξίας.

Όταν η αταραξία διατηρείται με το να στοχάζεται κάποιος την ευτυχία και τον πόνο των όντων, η αμεροληψία δεν προκύπτει μόνη της αλλά εμφανίζονται μαζί της όλες οι σχετικές συνειδήσεις και οι νοητικοί παράγοντες.

Παρ' όλο που το αντικείμενο της αμεροληψίας και το αντικείμενο των συνεργαζόμενων με αυτήν συνειδήσεων και νοητικών παραγόντων της είναι ένα και το αυτό, η αταραξία, όσον αφορά την ευτυχία και τον πόνο των όντων, είναι η κύρια λειτουργία της αμεροληψίας. Έτσι, αυτή η αμεροληψία χαρακτηρίζεται ως Τελειοποίηση της Αταραξίας. Οι συνειδήσεις και οι νοητικοί παράγοντες που συνδέονται με αυτήν την αμεροληψία, περιλαμβάνονται επίσης στην Τελειοποίηση της Αταραξίας.

Η αμεροληψία επομένως παίζει τον πρωταγωνιστικό ρόλο και αυτή είναι η μόνη διαφορά ανάμεσα σε αυτήν και στους συνεργάτες της, δηλαδή τις σχετιζόμενες συνειδήσεις και τους νοητικούς παράγοντες.

---

¹ *tatra-majjhataṭā*. Ο Bhikkhu Bodhi εξηγεί:

Ο όρος στα Πάλι για αυτόν τον νοητικό παράγοντα σημαίνει κυριολεκτικά "εκεί στη μέση". Είναι συνώνυμος της αταραξίας (*upekkha*), όχι ως ουδέτερο συναίσθημα, αλλά ως μια νοητική στάση ισορροπίας, αποστασιοποίησης και αμεροληψίας. Έχει το χαρακτηριστικό να μεταφέρει ομοιόμορφα τη συνείδηση και τους νοητικούς παράγοντες. Η λειτουργία του είναι να αποτρέπει την ανεπάρκεια και την υπερβολή ή να αποτρέπει τη μεροληψία. Εκδηλώνεται ως ουδετερότητα. Θα πρέπει να θεωρηθεί ως η κατάσταση του να κοιτάζει κανείς με ηρεμία την συνείδηση και τους νοητικούς παράγοντες, όπως ένας αρματηλάτης κοιτάζει με ηρεμία τα καθάραιμα που προχωρούν ομοιόμορφα κατά μήκος του δρόμου.

Δέκα Είδη Αταραξίας

Υπάρχουν κι άλλα είδη αταραξίας τα οποία δεν μπορούν να συμπεριληφθούν στην Τελειοποίηση της Αταραξίας, παρ' όλο που το καθένα από αυτά είναι μια απόλυτη πραγματικότητα. Η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*) και η «Αφθονία του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*), απαριθμούν δέκα τέτοια είδη αταραξίας:

1. Η Αταραξία των Έξη Παραγόντων (*chaḷaṅgupekkhā*).
2. Η Αταραξία ως Ευδαιμονική Διαμονή (*Brahma-vihārupekkhā*).
3. Η Αταραξία ως παράγοντας Φώτισης (*Bojjhaṅgupekkhā*).
4. Η Αταραξία της Ενεργητικότητας (*viriyupekkhā*).
5. Η Αταραξία που σχετίζεται με τις Δραστηριότητες (*saṅkhārupekkhā*).
6. Η Αταραξία που σχετίζεται με τα Συναισθήματα (*vedanupekkhā*).
7. Η Αταραξία που προκύπτει από την Διορατικότητα (*vipassanupekkhā*).
8. Η Αταραξία ως Αμεροληψία (*tatra-majjhātupekkhā*).
9. Η Αταραξία που προκύπτει από την τρίτη Έκσταση (*jhānupekkhā*).
10. Η Αταραξία που προκύπτει από την καθαρότητα της τέταρτης Έκστασης (*pārisuddhupekkhā*).

Αναλυτικά:

1. Υπάρχουν έξη αισθητηριακά αντικείμενα, καλά και φαύλα, που εμφανίζονται στις έξη σφαίρες των αισθήσεων. Οι Άραχατ δεν χαίρονται όταν τα αντικείμενα αίσθησης είναι επιθυμητά, και δεν απογοητεύονται όταν αυτά είναι ανεπιθύμητα. Επειδή είναι πάντα προικισμένοι με επίγνωση και κατανόηση, τα δέχονται με αταραξία, διατηρώντας την φυσική αγνότητα του νου τους. Αυτό το είδος νοητικής ισορροπίας ονομάζεται Αταραξία των Έξη Παραγόντων (*chaḷaṅgupekkhā*). Δηλαδή, αταραξία με έξη παράγοντες: τις έξη σφαίρες των αισθήσεων, και τα έξη αισθητηριακά αντικείμενά τους.
2. Η αταραξία που θεωρεί ότι η ευτυχία και ο πόνος των όντων συμβαίνουν σύμφωνα με τις πράξεις τους, είναι η Αταραξία των Ευδαιμονικών Διαμονών (*Brahma-vihārupekkhā*). Αυτού του είδους η αταραξία, είναι η Τελειοποίηση της Αταραξίας.
3. Εάν κατά την διαδικασία καταβολής προσπαθειών για να επιτευχθεί η Οδός και η Καρποφορία, κάποιοι νοητικοί παράγοντες είναι αδύναμοι και κάποιοι άλλοι είναι ισχυροί, οι αδύναμοι εξ' αυτών πρέπει να ισχυροποιηθούν και οι ισχυροί να κατασταλούν. Αλλά όταν αυτοί οι παράγοντες της Οδού φτάσουν στο επίπεδο των παραγόντων της Φώτισης (*Bojjhaṅga*), οι συνδεδεμένοι με αυτούς παράγοντες είναι ίσης ισχύος. Η αταραξία που τηρείται εξ' ίσου σε αυτά τα στοιχεία, ονομάζεται Αταραξία ως παράγοντας Φώτισης (*Bojjhaṅgupekkhā*).

4. Κατά την διάρκεια της προσπάθειας για την επίτευξη των Οδών και των Καρπών, η ενεργητικότητα που αναπτύσσεται ακριβώς στην απαιτούμενη ποσότητα, δηλαδή ούτε πολλή ούτε λίγη, ονομάζεται Αταραξία της Ενεργητικότητας (*viriyupekkhā*).
5. Κατά την διάρκεια της προσπάθειας για την επίτευξη της αυτοσυγκέντρωσης, και των καταστάσεων των Οδών και των Καρπών, το να παραμένει κάποιος αποκομμένος από τα φαινόμενα των νοητικών δραστηριοτήτων (*sañkhāra-dhamma*), όπως τα εμπόδια (*nivaraṇa*) που πρέπει να εξαλειφθούν μέσω της πρώτης διαλογιστικής έκστασης (*jhāna*), ονομάζεται Αταραξία που Σχετίζεται με τις Νοητικές Δραστηριότητες (*sañkhārupekkhā*). Αυτή η αταραξία σχετικά με τις νοητικές δραστηριότητες, προκύπτει όταν ωριμάσει η σοφία της διόρασης (*vipassanā*). Πριν την ωρίμανσή της, πρέπει κάποιος να καταβάλλει προσπάθειες για την εξάλειψη των φαινομένων που προκύπτουν από τις νοητικές δραστηριότητες (*sañkhāra-dhamma*). Αλλά μόλις αποκτηθεί η ωριμότητα, δεν είναι πλέον απαραίτητο να καταβάλλονται ιδιαίτερες προσπάθειες για την εξάλειψή τους. Το μόνο που χρειάζεται για αυτόν τον σκοπό, είναι πλέον μια στάση ουδετερότητας.
6. Το ουδέτερο αίσθημα που βιώνει κάποιος όταν αντιλαμβάνεται ένα αισθητηριακό αντικείμενο, χωρίς ευχαρίστηση ή θλίψη, ονομάζεται Αταραξία που Σχετίζεται με τα Συναισθήματα (*vedanupekkhā*).
7. Η διατήρηση μιας νοητικής ισορροπίας κατά την ανάπτυξη διόρασης για την φύση της παροδικότητας και άλλων χαρακτηριστικών των συναθροισμάτων, ονομάζεται Αταραξία που προκύπτει από την Διόραση (*vipassanupekkhā*).

Μια σύντομη εξήγηση της διορατικότητας (*vipassanā*) μπορεί να δοθεί εδώ σε σχέση με αυτό το θέμα: *Vi* σημαίνει «ειδικό, ιδιαίτερο» και *passana* σημαίνει «το βλέπειν», ή «βλέποντας». Επομένως, *vipassanā* είναι η «ειδική ή ιδιαίτερη όραση» ή «διορατικότητα».

Η αντίληψη ότι υπάρχουν συγκεκριμένα πράγματα όπως «άντρας», «γυναίκα», και ούτω καθ' εξής, είναι μια συνηθισμένη γνώση κοινή σε όλους. Είναι μια κατανόηση που βασίζεται στην αντίληψη, αλλά όχι μια ιδιαίτερη κατανόηση που βασίζεται σε βαθειά σοφία.

Διορατικότητα είναι η γνώση ότι:

«Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχουν τέτοια πράγματα όπως «Εγώ» ή «Αυτός». Αυτό που ονομάζεται «Εγώ» ή «Αυτός» ή «Αυτή», είναι απλώς ένα συνάθροισμα ύλης και νου, που υπόκειται σε καταταστροφή και διάλυση. Τα συναθροίσματα αυτά διαλύονται συνεχώς χωρίς διακοπή. Το ότι δεν βλέπουμε κανένα σημάδι διάλυσης οφείλεται αποκλειστικά στο γεγονός ότι κάθε πράγμα που αποσυντίθεται, αντικαθίσταται ατελείωτα από ένα νέο συνθηκοκρατημένο πράγμα».

8. Η αταραξία που τηρείται χωρίς να γίνονται προσπάθειες για την διατήρηση της αμεροληψίας προς αυτά τα συσχετιζόμενα φαινόμενα τα οποία είναι καλά ισορροπημένα με τις αντίστοιχες λειτουργίες τους, ονομάζεται Αταραξία ως Αμεροληψία (*tatra-majjhattupekkhā*).
9. Κατά την ανάπτυξη της διαλογιστικής έκστασης (*jhāna*), το να παραμένει κάποιος ατάραχος απέναντι στην ανυπέρβλητη ευδαιμονία που εμφανίζεται στην τρίτη έκσταση, ονομάζεται Αταραξία που προκύπτει από την Τρίτη Έκσταση (*jhānupekkhā*). Είναι η αταραξία που αποκτάται μόνο στην τρίτη έκσταση (*jhāna*).
10. Το να είναι κανείς εξαγνισμένος από όλους τους αντιτιθέμενους νοητικούς παράγοντες και το να μην απαιτείται πλέον καμία προσπάθεια για την ειρήνευσή τους, ονομάζεται Αταραξία που προκύπτει από την καθαρότητα της Τέταρτης Έκστασης (*pārisuddhupekkhā*). Είναι η αταραξία του επιπέδου της τέταρτης έκστασης, που είναι ελεύθερη από όλους τους αντιτιθέμενους νοητικούς παράγοντες.

Από αυτά τα δέκα είδη αταραξίας, τα έξη: οι αριθμοί 1,2,3, και 8,9,10, δηλαδή η Αταραξία των Έξη Παραγόντων, η Αταραξία ως Ευδαιμονική Διαμονή, η Αταραξία ως παράγοντας Φώτισης, η Αταραξία ως Αμεροληψία, η Αταραξία που προκύπτει από την τρίτη Έκσταση, και η Αταραξία που προκύπτει από την καθαρότητα της τέταρτης Έκστασης, είναι το ίδιο στην τελική τους έννοια. Είναι όλοι αμερόληπτοι νοητικοί παράγοντες (*tatra-majjhattatā-cetasika*).

Γιατί λοιπόν απαριθμούνται ως έξη είδη; Ο λόγος είναι διότι διαφέρουν ο ένας από τον άλλον ως προς την χρονική στιγμή που αναδύονται.

Για να εξηγηθεί αυτό το σημείο, δίδεται μία παρομοίωση σύμφωνα με τα παραπάνω σχόλια: Ένας άντρας στην παιδική του ηλικία ονομάζεται αγόρι (*kumāra*). Όταν μεγαλώσει λίγο ονομάζεται νεαρός (*yuva*). Όταν μεγαλώσει ακόμα περισσότερο ονομάζεται ενήλικας (*vuddha*), στρατηγός (*senāpatī*), βασιλιάς (*rāja*), κλπ. Έτσι, ένας άντρας ονομάζεται διαφορετικά, ανάλογα με τα στάδια και τις θέσεις της ζωής του.

Για να το ξεκαθαρίσουμε ακόμα περισσότερο, οι διακρίσεις τους οφείλονται στις διαφορές των λειτουργιών τους, οι οποίες έχουν ως εξής:

1. Όπως δηλώθηκε προηγουμένως, ο στοχασμός και των έξη αισθητηριακών αντικειμένων, καλών και φαύλων, με αταραξία, είναι η λειτουργία της Αταραξίας των Έξη Παραγόντων (*chaḷaṅgupekkhā*).
2. Το να στοχάζεσαι την ευτυχία και τον πόνο των όντων με αταραξία, είναι η λειτουργία της Αταραξίας των Ευδαιμονικών Διαμονών (*Brahma-vihārupekkhā*).

3. Το να στοχάζεσαι με αταραξία τα εμπόδια που πρέπει να εξαλειφθούν κατά την προσπάθεια επίτευξης των εκστάσεων (*jhāna*), των Οδών και των καταστάσεων Καρποφορίας, είναι η λειτουργία της Αταραξίας ως παράγοντας Φώτισης (*Bojjhaṅgupekkhā*).
4. Η ανάπτυξη της ενεργητικότητας ούτε περισσότερο ούτε λιγότερο από όσο είναι απαραίτητο, είναι η λειτουργία της Αταραξίας της Ενεργητικότητας (*viriyupekkhā*).
5. Το να στοχάζεσαι με αταραξία όλους τους συσχετιζόμενους νοητικούς παράγοντες χωρίς ενθάρρυνση ή καταστολή, είναι η λειτουργία της Αταραξίας που Σχετίζεται με τις Νοητικές Δραστηριότητες (*saṅkhārupekkhā*).
6. Το να στοχάζεσαι τις αισθήσεις με αταραξία, είναι η λειτουργία της Αταραξίας που σχετίζεται με τα Συναισθήματα (*vedanupekkhā*).
7. Το να στοχάζεσαι με αταραξία τα τρία χαρακτηριστικά της ύπαρξης, δηλαδή, την παροδικότητα (*anicca*), την ταλαιπωρία (*dukkha*), και τον μη εαυτό (*anatta*), είναι η λειτουργία της Αταραξίας που προκύπτει από την Διορατικότητα (*vipassanupekkhā*).
8. Το να στοχάζεσαι με αταραξία τους συσχετιζόμενους νοητικούς παράγοντες που είναι καλά ισορροπημένοι, είναι η λειτουργία της Αταραξίας ως Αμεροληψία (*tatra-majjhattupekkhā*).
9. Το να στοχάζεσαι με αταραξία ακόμα και την πιο ανυπέρβλητη ευδαιμονία των εκστάσεων (*jhāna*), είναι η λειτουργία της Αταραξίας που προκύπτει από την Τρίτη Έκσταση (*jhānupekkhā*).
10. Το να στοχάζεσαι με αταραξία που είναι εξαγνισμένη από όλους τους αντιτιθέμενους νοητικούς παράγοντες, είναι η λειτουργία της Αταραξίας που προκύπτει από την καθαρότητα της Τέταρτης Έκστασης (*pārisuddhupekkhā*).

Έτσι, θα πρέπει να δοθεί προσοχή, όχι μόνο στις διαφορές των λειτουργιών αλλά και σε αυτές των αντικειμένων αίσθησης.

Η αταραξία της ενεργητικότητας (*viriyupekkhā*) είναι ο νοητικός παράγοντας της ενεργητικότητας (*viriya-cetasika*), και η αταραξία που σχετίζεται με τα αισθήματα (*vedanupekkhā*) είναι ο νοητικός παράγοντας του αισθήματος (*vedanā-cetasika*). Αυτά τα δύο είδη αταραξίας είναι αρκετά ξεχωριστά από τους άλλους νοητικούς παράγοντες (*cetasika*) όσον αφορά την Διδασκαλία.

Η αταραξία των νοητικών δραστηριοτήτων (*saṅkhārupekkhā*) και η αταραξία της ενεργητικότητας (*viriyupekkhā*), είναι και οι δύο νοητικοί παράγοντες της σοφίας (*paññā-cetasika*).

Αλλά έχουν δύο διαφορετικές λειτουργίες ως ακολούθως:

Ο στοχασμός των τριών χαρακτηριστικών των συνθηκοκρατημένων πραγμάτων (*saṅkhāra*) που γίνεται χωρίς καμιά ιδιαίτερη προσπάθεια, είναι η αταραξία που προκύπτει από την διορατικότητα.

Ο στοχασμός των συνθηκοκρατημένων πραγμάτων (*saṅkhāra*) χωρίς φόβο, είναι η αταραξία των νοητικών δραστηριοτήτων.

Η Αταραξία ως Τελειοποίηση και οι Δέκα Αταραξίες

Ο κατάλογος αυτών των δέκα ειδών αταραξίας που αναφέρουν οι Σχολιαστές, δεν περιλαμβάνει άμεσα την αταραξία ως Τελειοποίηση. Επομένως, μπορεί να αγωνιά κανείς να μάθει το γιατί: Μήπως ο αποκλεισμός οφείλεται στο γεγονός ότι η αταραξία ως τελειοποίηση δεν συνδέεται με κανένα από αυτά τα δέκα είδη, ή πρόκειται απλώς για παράβλεψη εκ μέρους των Σχολιαστών;

Δεν μπορούμε να πούμε ότι οι Σχολιαστές ήταν τόσο αμελείς ώστε να αφήσουν την αταραξία έξω από τον κατάλόγό τους. Άρα πρέπει να θεωρηθεί ότι η Τελειοποίηση της Αταραξίας εμπεριέχεται στην Αταραξία των Θεϊκών Διαμονών (*Brahma-vihārupekkhā*).

Ωστόσο, μερικοί είναι της άποψης ότι η αταραξία των Θεϊκών Διαμονών και η Τελειοποίηση της Αταραξίας, είναι δύο διαφορετικά πράγματα. Σύμφωνα με αυτούς, η υιοθέτηση της ίδιας ακριβώς στάσης απέναντι στον εχθρό και στον φίλο, είναι η Τελειοποίηση της Αταραξίας. Ενώ η υιοθέτηση της ίδιας ακριβώς στάσης απέναντι στην ευτυχία και την δυστυχία των όντων, με την γνώση ότι αυτές οι δύο καταστάσεις είναι αποτέλεσμα των δικών τους πράξεων, είναι η Αταραξία των Θεϊκών Διαμονών.

Αυτό σημαίνει ότι η Τελειοποίηση της Αταραξίας που έχει επίγνωση της ευτυχίας και της δυστυχίας των όντων, δεν είναι η Τελειοποίηση της Αταραξίας αλλά η Αταραξία των Θεϊκών Διαμονών. Ωστόσο, η φύση της Τελειοποίησης της Αταραξίας εξηγείται στο Χρονικό των Βουδών (*Buddha-vaṃsa*, Bv 2.164) ως εξής:

*Tatheva tvaṃ sukha-dukkhe,
tulā-bhūto sadā bhava,
upekkhā-pāramitaṃ gantvā,
Sambodhiṃ pāpuṇissasi.*

«Επομένως, απέναντι στην ευτυχία και στα βάσανα,
θα πρέπει να είσαι σαν ισορροπημένη ζυγαριά.
Έχοντας κατορθώσει την Τελειοποίηση της Αταραξίας,
φτάνεις στην Τέλεια Φώτιση».

Σε αυτόν τον στίχο, το *sukha-dukkhe, tulā-bhūto* σημαίνει: «Σε ευτυχία και σε βάσανα, πρέπει να είσαι σαν ισορροπημένη ζυγαριά». Επομένως, ο στοχασμός της ευτυχίας και της ταλαιπωρίας διδάσκεται ως η βάση της Τελειοποίησης της Αταραξίας, κάτι που το συναντάμε και στην Ιστορία Γέννησης για τις Ανορθωμένες Τρίχες ή «Μεγάλη Ανατριχίλα» (*Mahā-loma-haṃsa-cariya*, Cp 3.15), όπου λέγεται:

*Ye me dukkhaṃ upaharanti,
ye ca denti sukhaṃ mama,
sabbesaṃ samako homi...
Sukha-dukkhe tulā-bhūto
yasesu ayasesu ca.*

Εκεί, επίσης με βάση αυτά τα δύο στάδια της ζωής, διδάσκεται:

«Μερικοί άνθρωποι μου κάνουν κακό,
ενώ άλλοι μου δίνουν παρηγοριά,
η στάση μου απέναντι σε όλους αυτούς είναι η ίδια...
Σε ευτυχία ή βάσανα, σε φήμη ή ντροπή,
είμαι σαν ισορροπημένη ζυγαριά».

Στα Σχόλια της «Αφθονίας του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*, DsA) και των Ιστοριών Γέννησης (*Jātaka*) που αναφέρθηκαν προηγουμένως, οι εξηγήσεις δίδονται επίσης με βάση αυτές τις δύο νοητικές καταστάσεις, δηλαδή την ευτυχία και τον πόνο:

«Αν και η κακομεταχείρισή του από τα χωριατόπαιδα, όπως το φτύσιμο του φλέγματος, θα του προκαλούσε φυσιολογικά πόνο, και η απόδοση σεβασμού των χωρικών με λουλούδια, αρωματικές αλοιφές, κλπ., θα του προκαλούσε κανονικά ευτυχία, ο Μποντισάττα αντιμετώπισε και τα δύο με μια ισορροπημένη νοητική στάση». Η αταραξία του Μποντισάττα ο οποίος δεν παρέκκλινε από αυτήν την ισορροπημένη θέση, ήταν η υπέρτατη Τελειοποίηση της Αταραξίας (*paramattha-upekkhā- pāramī*).

Εκτός αυτού, όταν η Οδός της Εξάγνισης (*Visuddhi-magga*) και η «Αφθονία του Νοήματος» (*Aṭṭha-sālinī*), εξηγούν τα χαρακτηριστικά, την λειτουργία, την εκδήλωση, και τις εγγύτατες αιτίες της Αταραξίας των Θεϊκών Διαμονών (*Brahma-vihārupekkhā*), λέγεται το εξής:

sattesu majjhata-kara-lakkhaṇa upekkhā

«Η αταραξία έχει τα χαρακτηριστικά της θεώρησης των όντων με αμεροληψία»

Η λέξη «όντα» χρησιμοποιείται εδώ ως γενικός όρος. Σημαίνει εκείνους που προσβάλλουν και εκείνους που δείχνουν καλοσύνη προς κάποιον, ή εκείνους που είναι ευτυχισμένοι και εκείνους που υποφέρουν. Ως εκ τούτου, η υιοθέτηση μιας ουδέτερης στάσης απέναντι σε έναν εχθρό ή σε έναν φίλο, είναι ξεκάθαρα Αταραξία των Θεϊκών Διαμονών (*Brahma-vihārupekkhā*).

Επομένως, σημαίνει σαφώς, ότι η Τελειοποίηση της Αταραξίας είναι παράγοντας της Φώτισης.

